

Opuscula logica, physica, allegorica, alia

De vita philosophica

Ἐρωτᾶς ποίαν αἰρεῖσθαι δεῖ τῶν ζωῶν τὸν φιλόσοφον, ἴν' ἐκείνην ἔχων τῶν ἄλλων μὴ δέηται. φημί γοῦν σοι τὴν νοεράν, εἴ γε δύναιτο· ταύτης γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη καὶ ἡ ζωώδης ἐξήρηται. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν καὶ ζῶν ἐστι καὶ ἄνθρωπος καὶ νοῦς, εἰπεῖν δὲ καὶ θεός· συγχρώμενοι μὲν γὰρ τῷ σώματι τὴν ζωώδη ζῶμεν ζωὴν· καθαιρόμενοι δὲ καὶ ἐκεῖθεν ἀποδιδράσκοντες τὴν ἀνθρώπων πρέπουσαν αἰρούμεθα βιοτήν· εἶτα δὴ κατὰ νοῦν ἐνεργοῦντες νοεροὶ γινόμεθα καὶ τὴν πρώτην καὶ ἀνεπιδεᾶ τῶν ἄλλων κατάστασιν ἔχομεν. εἰ δὲ καὶ περαιτέρω βαδίσαιμεν καὶ τὸ καταπέτασμα διάσχωμεν καὶ ἐνδότερον τῶν ἀδύτων γενοίμεθα, τὴν κεκρυμμένην ἐν θεῷ ζῶμεν ζωὴν.

2 Τοῦ αὐτοῦ [δε φιλοσοφία]

Κάν τούτῳ φιλοσοφία σεμνύεται, διότι πλείστοι ταύτης κατωλιγώρησαν· τὸ δ' ἐπὶ τοὺς νόμους ἀθρόως φοιτᾶν τοῦτο αὐτὸ ἐκείνοις προσμαρτυρεῖ, ὅτι οὗτοι ἐκ τοῦ ῥάστου τοὺς πολλοὺς ὑποδέχονται. οὐ τοίνυν ἀτιμαστέον τὴν κρείττω παιδείου, ὅτι τῆς ἐλάττονος ὁ πολὺς ἐφίεται ὄμιλος, ἀλλὰ μᾶλλον περιεκτέον αὐτῆς τοῖς γε περιττοτέροις τὸ φρόνημα, ὅτι μὴ τοῖς ἄλλοις ἐστὶν ἐπίβατος. ἔγωγέ τοι τὰς μὲν ἄλλας τῶν λογικῶν τεχνῶν ἐκείνοις ἀπεικάζω τοῖς μέρεσιν, ἐφ' ὅσων κολοιοὶ καὶ ψᾶρες καὶ τὰ χαμαιπετῆ τῶν ὀρνίθων ἵπταται, τοῖς δὲ φιλοσόφοις τὸ ἀγχοῦ τοῦ πυρός, ἐφ' ὃ μόλις ἂν ὁ γενναιοτάτος ἀναβαίη τῶν ἀετῶν. Διαφέρουσι γέ τοι αἱ τέχνα βελτίοσι τε ὑποκειμένοις καὶ χεῖροσι τῷ τε δι' ἀκριβείας ἰέναι καὶ τῷ παρὰ βραχὺ ταύτης τυγχάνειν, ὥσπερ ἀστρονόμοις καὶ γεωμέτραις. ἀστρονομία μὲν γὰρ τὸ κάλλιστον τῶν ὑποκειμένων σωμάτων κληρωσαμένη, τὸν οὐρανόν, τῆς καταλήψεως τὸ ἀκριβὲς οὐκ ἐκτήσατο· τὰ γοῦν πολλοστημόρια τῶν μερῶν ἀπέριψαν ἐνιαχοῦ οἱ ἀστρονομήσαντες. γεωμετρία δὲ πᾶν μέγεθος προσηκαμένη οὐδὲ τὸ βραχύτατον παραιρεῖται τῆς ἀποδόσεως. ἔστι τις αὐταῖς καὶ περὶ τὰ τέλη διαφορὰ καὶ ἄλλη παρ' ἄλλην καλλίονος τετύχηκε πέρατος. φιλοσοφία δὲ τοῖς ὅλοις ἀπάσας νενίκηκε, μᾶλλον δὲ τὰ πασῶν ἑαυτῇ ὑποθεῖσα ἀφήκεν ἐκείνας κενοῖς σεμνύνεσθαι τοῖς ὀνόμασιν. ἔοικε γὰρ φιλοσοφία τὰ πάντα εἶναι καὶ διὰ πάντων ἰέναι ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ γὰρ ἐρείδεται καὶ παχύνεται καὶ συνδιολισθαίνει τοῖς ὑγροῖς καὶ διαχεῖται τῷ ἀέρι καὶ τῷ πυρὶ ἐκθερμαίνεται συσφαιροῦταί τε καὶ συμπεριδινεῖται τῷ οὐρανῷ· θίγει δὲ οὐ τῶν ἐπιφανειῶν τούτων ὥσπερ ζωγράφημα, ἀλλὰ διὰ τοῦ βήθους τῶν σωμάτων ἤκει. καὶ ἐν πᾶσιν οὐσα ἐκτός ἐστι τοῦ παντός· σκοπεῖ τε τὸ ὑπὲρ τὸ πᾶν καὶ τὸν ἐφιστάμενον τῷ κόσμῳ πολυπραγμονεῖ νοῦν. Πολλάκις γοῦν ἐγὼ τὸ κατ' αὐτὴν πράγμα ἰατρικῶ τινι λόγῳ ἀπέικασα. ἔστι γὰρ τι παρὰ τοῖς Ἀσκληπιάδαις βιβλίον («χρεῖα μορίων» ἐπιγέγραπται τῷ συντάγματι), ἐν ᾧ δὴ διαφερόντως συγγραφὴν φιλοτιμησάμενος ἀπὸ τῶν παρηρητημένων τοῦ σώματος μελῶν ἐπαρξάμενος καὶ τὴν ἐκάστου πλάσιν καὶ ἐνέργειαν ἐπιδειξάμενος εἰς αὐτὰς δήπου τὰς πρώτας ἀρχὰς τὸν πάντα λόγον συνεπεράνατο. ὅσοι γοῦν μετὰ ταῦτα κατὰ μέρος τὸ σύμπαν ἀποδιελόμενοι σῶμα, οἱ μὲν τὴν τῆς καρδίας φύσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῷ λόγῳ ὑπέγραψαν, οἱ δὲ τὰ τοῦ ἥπατος μέρη ἠκρίβωσαν, οἱ δὲ τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον μέρη διήρθωσαν, οὗ μοι δοκοῦσι ἀπεικέναι τῶν ὅσοι γεωμετρίαν ἢ ἀστρονομίαν ἢ ἀριθμῶν ἀναλογίαν καὶ ἀρμονιῶν κράτος ἰδίᾳ

καὶ κατὰ μέρος, καὶ ὡς ἔτυχεν ἕκαστος ἕξεως, ἔτεχνάσαντο· ἀλλ' ὡσπερ κεφαλὴ καὶ θώραξ καρδίᾳ τε καὶ ἦπαρ μέρη τοῦ παντός εἰσι σώματος, οὕτω δὴ καί, εἴ τις ἔστιν ἐν λόγοις ἐπιστήμη λογικούς προβεβλημένη λόγους καὶ τέχνη πραγμάτων πολιτικῶν, τομαὶ τινές εἰσι τῆς ὅλης συμπήξεως, ὧν δὴ συνεληλυθότων τὸ τῆς φιλοσοφίας γένος ἐπορισάμεθα. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος οὐκ ἄλλο τι παρὰ τὴν συνθήκην τὸ σύμπαν· ἔπεται γοῦν ἡ ὁλότης τοῖς μέρεσι. φιλοσοφία δὲ ταῖς ἀρμονικαῖς ἔοικε κράσεσιν· ὡσπερ γὰρ τὸ διὰ πασῶν μελῶδημα ἄλλο τι παρὰ τὴν ὑπάτην καὶ μέσην ἔστιν, οὕτω δὴ καὶ φιλοσοφία ἕτερον τῶν μερῶν ἀφ' ὧν δὴ συνηρμοσμένον συνέστηκε. τοῦ τοίνυν παντός κατὰ τὴν πρώτην τομὴν ἐν σώματι ἐστηκότος καὶ ἀσωμάτω, ἐκατέρου τῶν τμημάτων πλείονος λαμβάνοντος μερισμοῦ—ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ἀσωμάτου τὸ βάθος ἄπειρον καὶ ἄλλο μὲν τὸ ἐν νῶ, ἄλλο δὲ τὸ ἐν ψυχῇ—, αἱ μὲν ἄλλαι τῶν λεγομένων ἐπιστημῶν ταῦτα ἢ ἐκεῖνα κατεμερίσαντο τῶν διηρημένων, φιλοσοφία δὲ τῶν ὅλων ἔστι τὸ συναίρεμα. Ἄλλ' ὡσπερ τῷ σώματι κρείττονά τε μέρη συμπέπλασται καὶ ἐλάττονα, καταλήγει τε τοῦτο μέχρις ὀνύχων καὶ τῶν ἀτιμωτέρων μερῶν ἐφειστήκει τε ἐκάστοις τὸ ζῆν, οὕτω καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ αἱ μὲν ἀποδεικτικώτεροι τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὅσαι περὶ τὸν νοῦν ἐλίττονται οἰκειοτέραν πρὸς ἐκείνην τάξιν εἰλήχασιν, αἱ δὲ εἰκοτολογούμεναι περὶ τὴν φύσιν ἐστράφησαν, αἱ δὲ τούτων καταδεέστεραι πολιτικὰς ὑποθέσεις ἐαυταῖς ὑποβεβληκυῖαι ἢ μὲν νομοθετικῇ, ἢ δὲ δικαστικῇ, ἢ δὲ ῥητορικῇ ὠνομάσθησαν. στρέφονται γοῦν αὗται περὶ γῆν καὶ τὰ ἔνυλα καὶ τὸν μερικὸν προΐστανται νοῦν· ὅπῃ δὲ καθόλου τοῖς πολλοῖς ὑποτίθενται, ἀκκίζονται καὶ ὑποκρίνονται, μᾶλλον δὲ εἰκόσασιν ὀρέγεσθαι τοῦ βελτίονος, διαμαρτάνουσι δὲ τοῦ ἀληθοῦς, ἐπεὶ τοὶ καὶ ἀποδεικνύουσιν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀρχῶν οὐδὲ ἐκ πρώτων αἰτιῶν, οὐδ' ἴσασιν ἂν βεβούληνται. ῥητορικῇ δὲ κάλλους μὲν οἶδεν ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ' οὐχ ὅσον μορφάζει τὸν νοῦν, ἀλλὰ τὸ τὴν λέξιν κοσμοῦν καὶ συντιθέμενον τὰ τοῦ λόγου μόρια. τοσοῦτω καλλίων ἔστι τῆς νομοθετικῆς, ὅτι ἐκείνης ἀπειράκις ἀναλυομένης εἰς ἄπειρα αὕτη τὰ πολλὰ εἰς ἐν συμπεραίνουσα εἶδος καὶ ἀριθμὸν ταῖς δικογραφίαις ἐπέθηκεν. ἐν μέρει δὲ νικῶσα τοῖς πλείοσιν ἠττήται· ἢ μὲν γὰρ ἀτελής ἔστι καὶ ἀεὶ κρέμαται, ἢ δὲ ὀρίζεται καὶ συμπεραίνεται· καὶ ἢ μὲν γυμνασία τις ἔστιν καὶ πλάσμα δικανικόν, ἢ δὲ ἀληθὴς καὶ τελείωσις· καὶ ἢ μὲν τέχνη τοῦ ἐπιχειρεῖν ἐφ' ἐκάτερα ὑποπτὸς τε καὶ ἀληθεύουσα, ἢ δὲ ἀπλανὴς τε καὶ ἀπαρέγκλιτος. εἰ μὴ τις αὐθις ῥητορικὸς ἀνὴρ τὴν μὲν ῥητορικὴν τῷ οὐρανῷ ἀπεικάσειεν, ἐν τῷ ἀτελεῖ τῆς κινήσεως τὸ τέλειον ἔχοντι, νομοθετικὴν τε καὶ δικαστικὴν ταῖς τῶν ὑπ' ἐκείνον στοιχείων ὁλότησι· τούτων γὰρ τὰ μὲν ἐπὶ τὸ μέσον καταλήγει, τουτέστι τὴν γῆν, τὰ δὲ τὴν προσωρισμένην ἄνοδον ἴσταται. καὶ ῥητορικῇ μὲν αὐτονομοθεσία τις ἔστι καὶ δικαστικῆς οὐ δεῖται χειρός, αἱ δὲ τῶν ἐκείνης δυνάμεων πεφύκασιν ἐνδεεῖς· αὕτη γὰρ αὐταῖς ἀποξέει, ὅσα ἐν προοιμίῳ, ὅσα ἐν ἀγῶσιν, ἐν οἷς ἐπιλογίσασθαι καὶ ἀνακεφαλαιώσασθαι δεῖ καὶ ἐπανόδου ἀναμνήσαι τὰ ἐντεθυμημένα. ἀλλ' αὐθις ἠττᾶται τούτων ἐκείνη· ἢ μὲν γὰρ μέχρι λόγων ἔστι καὶ τὸ λυσιτελὲς τοῖς πράγμασιν οὐ συνεισήνεγκε, τῶν δὲ ἢ μὲν τοὺς νόμους τιθεῖσα, ἢ δὲ τούτους κατὰ λόγον εὐθύνουσα, πλημμελοῦντα τὸν βίον ἐπανορθοῦσα καὶ τὰ τῶν πολλῶν ἦθη ῥυθμίζουσα. μέρη δὲ τυγχάνοντα φιλοσοφίας τὰ ἀτιμώτατα, ἐπεὶ μὴ ἐφικνεῖσθαι δύνανται τῆς θείας ἐκείνης δυνάμεως, καὶ ἀντιδιατίθενται πρὸς αὐτήν· ἢ μὲν γὰρ τὸν ἄνθρωπον θεῷ προσομοιοῦν πραγματεύεται, αἱ δὲ τοῖς πράγμασιν ἐνασχολεῖσθαι καταναγκάζουσι, φύσει δὲ κάτω πῃ τυγχάνουσαι ἔτι καὶ τῶν ἐφεισθηκότων διημαρτήκασιν· οὐδεὶς γὰρ αὐταῖς τῶν φιλοσοφησάντων ἐφιστάνειν ἠξίωσε. διὰ τοῦτο πολὺ περὶ ταύταις τὸ πλάνον καὶ ἄτεχνον· καὶ τὰ μὲν ὀνόματα

περιττά, διεσπασμένος δὲ ὁ νοῦς καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα μεριζόμενος. Εἰ γοῦν τις τῶν εἰς ἕξιν ἐπιστήμης ἐληλυθότων τὰ συγκεχυμένα ταῦτ' ἐς ταῦτὸ συνήνεγκεν χρώματα καὶ ἄλλο πρὸς ἄλλο συνήνωσέ τε καὶ συνεκέρασε καὶ τὴν μὲν χεῖρα δακτύλοις διέπλασεν ὑποχύμασί τε καὶ χιτῶσι τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τᾶλλα κατὰ λόγον συνήρμοσεν, τάχα ἂν κάλλιστον ζῶον ἐπὶ γῆς ἀπειργάσατο. νῦν δὲ ἔοικεν ὁ νόμος τὸν τοῦ μύθου 'Οσίριδα' διέσπασται γὰρ ὡς ἐκεῖνος, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ τῶν μελῶν ἢ γῆ, τὸ δὲ ἢ θάλασσα ἐκκληρώσατο, ἕκαστος δὲ τὸ εὐρεθὲν περιέπει καὶ φροντὶς αὐτῷ παρ' οὐδενὶ τῆς συμπήξεως.

3 Πρὸς τοὺς ἐρωτήσαντας πόσα γένη τῶν φιλοσοφουμένων λόγων

Οὐ πόρρω τοῦ προτεθέντος σκοποῦ τὸ ἐρώτημα· ἐγὼ τε γὰρ ἑμαυτὸν εἰς τὴν τῶν ψαλμῶν καθῆκα ἐξήγησιν ὑμεῖς τέ με τὰ γένη τῶν φιλοσοφουμένων λόγων προσφυῶς ἠρωτήκατε. ὡσπερ γὰρ ἑτέραν τραπομένους ὁδόν, τὴν ἐν τύποις φημί καὶ προρρήσει, καὶ ἦν οὐπω ἐγνώκαμεν, εἰκὸς ἐστὶν ἀπορεῖν, τίς ἐστὶν αὕτη καὶ τί παρὰ τὴν συνήθη καὶ λεωφόρον ἔχουσα. ὡσπερ γὰρ ὁ χαλδαῖσας τοῖς λόγοις ἐς τὴν Αἰγυπτίων σοφίαν ἐμβαλὼν καὶ ὁ αἰγυπτιάσας ἐς τὴν Ἑλλήνων μεταθέμενος ἀπορήσαιεν ἂν εἰκότως, τί τὸ γένος τῶν λόγων ἐφ' οὓς μετέθεντο, οὕτω δὴ καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἐκβάσεων εἰς τὰς ἐμφάσεις ἀναδραμῶν ὡσπερ εἰς σκιὰν μεταπεσὼν ἀπὸ τοῦ φωτὸς ζητήσαιεν ἂν, τίς ἢ τῶν τοιούτων λόγων οὐσία καὶ ποίων γενῶν ἤρτηται καὶ τί μὲν τὸ προσεχὲς αὐτῶν εἶδος, τί δὲ τὸ πόρρω, καὶ εἰ ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων γενῶν οὐσίωται ἢ τῶν μὲν ἔχεται, τῶν δὲ ἀπολείπεται, διὰ ταῦτα ἱστορικώτερον ἅμα καὶ φιλοσοφώτερον προήρημαι περὶ τῶν φιλοσοφουμένων ἡμῖν λόγων διαλεχθῆναι τήμερον πρὸς ὑμᾶς. Ἰστέον οὖν ὅτι πέντε ταῦτα πρῶτα μαθήματα ἰσαριθμοῖς κατεμερίσθησαν ἔθνεσι· Χαλδαῖοι γὰρ καὶ Αἰγύπτιοι Ἑλληνές τε καὶ Ἰουδαῖοι καὶ τὸ ἡμέτερον γένος, οἷς ἰδιαζόντως ἢ χριστώνυμος κλήσις ἐπιφημίζεται, τὰ πρῶτα τῶν λόγων γένη διεμερίσαντο. οὐ γὰρ ὡσπερ οἱ πολλοὶ τῶν διελόντων τὰ παρ' ἐκάστοις δοξάσματα τὴν μίαν τῶν Ἑλλήνων δόξαν εἰς πολλὰ κατατέμωμαι, ἀλλ' εἴτε Ἰταλικὴ τίς ἐστὶ παρ' αὐτοῖς σοφία ἢς ἤρξατο Πυθαγόρας, εἴτε Ἰωνικὴ εἴτε Πλατωνικὴ εἴτε τις ἑτέρα, ἢ ἀπὸ τοῦ εἶδους τῶν λόγων ὀνομαζομένη ὡς ἢ Κυνικὴ, ἢ ἀπὸ τοῦ κατάρξαντος καὶ τοῦ τέλους ὡς ἢ Ἡδονικὴ τε καὶ Ἐπικουρείος, ἢ ἀπὸ τῶν τόπων ἐφ' οἷς τὰς διατριβὰς ἐπεποιήντο ὡς ἢ Λύκειος καὶ Στωικὴ καὶ Ἀκαδημαϊκὴ, ἢ εἴ τις ἀφ' ἑτέρας αἰτίας τὴν προσωνομίαν εἴληχεν ὡς ἢ Περιπατικὴ καὶ Ἐφεκτικὴ ἢ τε Δογματικὴ καὶ Ἐξεταστικὴ, ἀπάσας τὰς τοιαύτας σοφίας εἰς ἓν ὄνομα συναθροίζων τῆς Ἑλληνικῆς κλήσεως ἕξαρθῶ. Ἐν μὲν οὖν εἶδος τῶν λόγων–ἢ εἰ βούλοιτό τις γένος καλεῖν–ἢ τῶν Ἑλληνικῶν λόγων παιδεία τε καὶ συνάσκησις, ἢς διαιρεθείσης δόξαις ἑτερογνώμοσι προστάται τῶν παρ' ἐκάστοις δοξῶν ἄλλοι ἄλλως ἐπέστησαν, ὧν πάντων ἐπισημότερος Πυθαγόρας ἐγένετο, θαλῆ μὲν συνακμάσας τῷ Μιλησίῳ, πολὺ δὲ τὴν ἐκείνου σοφίαν διενεγκῶν· οὗτος γὰρ πρῶτος τοῖς Ἑλλησι καὶ μουσικὴν εἰσηνέγκατο καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἐδογματίσας καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ὠμιληκῶς μετήνεγκέ τι τῆς παρ' ἐκείνοις σπουδαζομένης σοφίας εἰς τὰ Ἑλλήνων ἔθη· καὶ διὰ τοῦτον πρῶτον Ἑλληνες αἰγυπτιάσαντες φαίνονται. οὗτος ὁ Πυθαγόρας οὐ πάντα ἀποδεικνύειν εἴωθε, τὰ πλείω δὲ ὡσπερ οἱ χρησμοὶ ἐκ τῶν στηθῶν ἀναπνεῖν, καὶ τῶν αἰτίων οἱ πλείους τῶν ἐκείνου λόγων ἐστέρηνται. Πλάτων δὲ τοὺς ἐκείνου λόγους δεξάμενος τὸ μὲν ἀξίωμα ἠγάσθη, τὸ δὲ θάρρος τῆς ἐπιστήμης ἐθαύμασε, τῶν δὲ δογμάτων ἐστὶν ἃ παρεγράψατο· πάντα δὲ ἀποδείκνυσιν ὅσα κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς Ἑλλησι διέξεισιν· ἐν οἷς δὲ τὰ

Αιγυπτίων φρονεῖ, ἵπποι αὐτόματοι πλάττονται καὶ ὀχήματα θεῶν εὐήνια πτερῶν τε βλάστησις καὶ τούτων αὐθις ἀπορροή, Ἔστια τε μένουσα τῶν ἔνδεκα κινουμένων. Ἀριστοτέλης δέ, ὃν Στάγειρα πόλις ἤνεγκεν, οὐδ' ὀπωστιοῦν τούτοις προσέσχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἀνθρωπικώτερον τῶν λόγων ἀψάμενος σὺν ἀποδείξει πάντα ἐξήνεγκε. τί δ' ἂν οὖν λέγοιμι περὶ τε τῶν πρὸ αὐτῶν ἢ μετ' αὐτούς; οὗτοι γὰρ μόνοι τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἀρκοῦσι χαρακτηρίσαι. Ἄλλ' Ἑλληνες μὲν διττὸν γένος τῶν ὄντων ὑποστησάμενοι, ὑπερφυές τε καὶ φυσικόν, τὴν μὲν περὶ τὸ πρῶτον στρεφομένην παιδείαν τελευταίαν καὶ φυσικὴν τὰ δ' ἐναντία μεσότητι καταδεῖν εἰωθότες, αἰετὴν μαθηματικὴν οὐσίαν μεταξὺ τούτων τιθέασιν, σωματῶν μὲν ἀπτομένην, ἐστηκυῖαν δὲ κατὰ τὸ ἀσώματον, καὶ τῶν μὲν νοητῶν ὑστεροῦσαν, τῶν δὲ αἰσθητῶν ὑπερτεροῦσαν, μέσον τι οὖσαν τοῦ ταύτου καὶ θατέρου, καὶ τὰ ὄντα γένη καὶ τὰ γινόμενα συνειληφυῖαν ἑαυτῇ, οὐ πάντη πεπερασμένην, τὸ δὲ ἄπειρον περὶ τὸ πέρασ ὀρίζουσαν, συνθετὴν, ἀλλ' ἀχρόνως καὶ αἰδίως, κλίμακα τοῖς ἀπὸ τῆς φύσεως ἀνιούσιν ἐπὶ τὴν πρώτην φιλοσοφίαν· «ἀγεωμέτρητος» γὰρ φησὶν ὁ Πλάτων «μηδεὶς εἰσίτω», διὰ τῆς μιᾶς ταύτης ἐπιστήμης τὴν πᾶσαν μαθηματικὴν οὐσίαν λόγῳ δηλώσας συλληπτικῶ. Ἑλληνες μὲν οὖν οὕτω τὴν οἰκείαν σοφίαν κατέτεμον, Χαλδαῖοι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι ἑτέρως, περὶ ὧν αὐτίκα δηλώσω. ἀλλὰ πρῶτόν γε διαλύσομαι τούτοις τὴν ἀμφισβήτησιν· ἀμφοτέρω γὰρ πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν ἀπὸ χρόνου πρεσβείων ἐρίζουσι. Χαλδαῖοι μὲν γὰρ ἅω που ἐς μυριάδας ἑτῶν τεσσαράκοντα τὴν ἑαυτῶν σοφίαν ὑπερεκτείνουσι, Αἰγύπτιοι δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν μυθεύομενοι ὑπερπαίουσιν, καὶ Χαλδαῖοι μὲν διδασκάλους ἑαυτοῦ τῶν Αἰγυπτίων εἰσάγουσιν, Αἰγύπτιοι δὲ ἐπ' αὐτοῖς μαθητῶν τοὺς Χαλδαίους μεγαλαυχοῦσιν ἀκριβέστερόν τε εἰδέναι τὰς τῶν οὐρανίων κινήσεις ἢ περὶ ἐκεῖνοι. Ἐγὼ δὲ Χαιρήμονι τῷ σοφῷ ἐντυχῶν, ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ ἐλλογίμῳ ἱστορίαν συναγαγεῖν, εὖρον προτερεύουσαν τὴν τῶν Χαλδαίων σοφίαν τῆς σπουδαζομένης παρ' Αἰγυπτίους, διδασκάλους δὲ οὐδένας τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀμφοτέρους προστατῶν ἰδίων τετυχηκότας. καὶ ψεύδονται τοῦτο Χαλδαῖοι ἀπὸ αἰτίας τοιαύτης. ἐπέκλυσέ ποτε τοῖς Αἰγυπτίοις τὴν χώραν ὁ Νεῖλος καὶ τὰ τε ἄλλα τούτων διέφθειρε καὶ ὅποσα τῶν ἀστρονομουμένων ἐς βιβλία συγγεγραφήκεσαν. εἶτα δεῖσαν αὐτοὺς γνῶναι ἐκλείψεις τε καὶ συνόδους, παρὰ Χαλδαίων τὰς ἀφορμὰς τούτων συνηρανίσαντο. πονηροὶ δὲ οὗτοι περὶ τὴν μετάδοσιν γεγονότες τοὺς τε χρόνους τοῖς λόγοις μετέλλαξαν καὶ τὰς κινήσεις τῶν τε πλανήτων καὶ ἀπλανῶν παρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν ἐκδεδώκασιν. εἶτα πρὸς τὰς ὑποθέσεις ἐξαπορουμένους τοὺς Αἰγυπτίους ὁμιλητὰς ἑαυτοὺς ἐκεῖνων ἐγκαταστήσασθαι καὶ μετενεγκόντας ἐπὶ σφᾶς τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν τῶν ὄντων ἐν ὀπταῖς πλίνθοις ταῦτα ἐγγράψασθαι, ἵνα μήτε πῦρ αὐτῶν ἄπτοιτο μήτε ὕδωρ ἐπικλύσαν λυμαίνωι. Οὕτω μὲν οὖν Αἰγύπτιοι ἀτυχήσαντες περὶ τὴν ἑαυτῶν σοφίαν παρὰ Χαλδαίων ἀπατηθέντες αὐθις τοῦ σκοποῦ τετυχήκασιν. ἤρξε δὲ τούτοις τῆς σοφίας ὁ παλαιάτατος Νίνος, μεθ' ὃν τεσσαρεσκαίδέκατος Ὁάνης γενόμενος ἐκ τῆς μεσημβρινῆς ζώνης ἀφίκετο, ἰχθύος ἡμφιεσμένος δορᾶν, ἀφ' Ἑρμοῦ καὶ Ἀπόλλωνος ἑαυτὸν γενεαλογῶν. ὃς δὴ καὶ πρῶτον αὐτῶν βεβασίλευκεν, ἀπάτη περιελθὼν καὶ τὴν γενομένην ἐξ ἀνάγκης σεληνιακὴν ἐπισκότησιν ὡς ἐσομένην ἐπαπειλήσας, ἐπεὶ μηδὲ βασιλεύεσθαι θέλοιεν. ἀφ' οὗ δὴ πολλοστὸς Πρωτεὺς ἤρξεν αὐτῶν· μεθ' ὃν δὴ Ῥαφίνιτος, ὃν δὴ καὶ ζῶντα ἐς ἄδην Αἰγυπτίων μῦθοι κατάγουσι καὶ αὐθις ἀνάγουσι, συγκυβέυσαντα τῇ Δήμητρι καὶ νικήσαντα καὶ λαβόντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. Σοφία δὲ Αἰγυπτίων τὸ πάντα λέγειν συμβολικῶς τὰ τε τῶν θεῶν εἶδη ἐν κιβωτίοις ἀποκρύπτειν, τὴν Σφίγγα δὲ μόνην ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀποκρεμαννύειν. περιττοί

δὲ διαφερόντως τὴν σοφίαν Αἰγύπτιοι, ὡς καὶ ὁ λόγος φησίν. οὗτοι γὰρ πρῶτοι τὴν ψυχὴν ἀπαθανάτισαντες ἔλξουσι καὶ πλάναις ἀμυθήτοις ἠνάγκασαν καὶ μέχρι πῶας καὶ λίθου καταβιβάσαντες αὐθις εἰς τὴν οἰκείαν ζώνην ἀποκατέστησαν. μίαν δὲ τοῖς πᾶσιν ἀρχὴν ἐπιστήσαντες παίζουσι ἐν τοῖς μετ' ἐκείνην θεοῖς· Ἰακχος οὖν παρ' αὐτοῖς καὶ Πρίαπος Σάραπίς τε καὶ Σειληνὸς καὶ Σατύρων γένος ἀλλόμορφον ἱεράκων τε μορφῆς καὶ ἴβρων ἀναπληροῦσι αὐτοῖς τὸν χορὸν τῶν θεῶν· καὶ ὁ Ἄπις αὐτοῖς μῦθος θεός, ἐπειδὴ τᾶλλα μέλας ὦν λευκὸν ἔχει τὸ μέτωπον. τὰς δὲ φύσεις οἶμαι τῶν γιγνομένων μὴ μάλα εἰδότες σκίλλαν τιμῶσι καὶ κρόμου, ὅτι αὐτομάτως βλαστάνουσι, καὶ τὸν ἄγνον, ὅτι ὑποστρωννύμενος εἰς ἀγνεῖαν πιστεύεται, καὶ τὴν Ἡράκλειον λίθον, ὅτι ἐφέλκεται τὸ σιδήριον, τὴν τε μυῖαν τὸν τε κάρθαρρον καὶ τὴν μηλολόνην καὶ τᾶλλα τῶν ζώων ὅσα μὴ ἐκ διαδοχῆς ἔχει τὴν γένεσιν. μάλιστα δὲ θαυμάζουσι τὸν κηροδύτην καὶ τὴν ἔγγελον καὶ τὸν γῦπα καὶ τὰ μεταμειβόμενα ἀφ' ἑτέρου γένους εἰς ἕτερον. μετροῦσι δὲ τὰς οὐρανίους κινήσεις ὡς ἄριστα καὶ τὸν ἥλιον θεὸν ἡγνῆται μέγιστον, ψυχᾶς τε πᾶσι τοῖς ἄστροις διδῶσι. καὶ συμπάθειαν τοῖς οὐσιν εἰσάγουσι ἄρρητον· οἶον<ταί> τε τὰ διηρημένα, εἰ ἔλθοιεν ἐς ταῦτ' ἢ τὸν πλάνητα, συμπαθεῖν, οἶον Κρήσαν βοτάνην καὶ πτερὸν Αἰγύπτιον καὶ ὀστέον Ἰβηρικόν. χρησιμοῖς τε προσανέχουσι καὶ τὸ Ἀμφιάρειον μαντεῖον μάλιστα ἡγοῦνται πιστότατον. τοιαύτη μὲν καὶ ἡ τῶν Αἰγυπτίων σοφία. Ἡ δὲ γε τῶν Χαλδαίων, γένος οὗτοι εὐσεβεῖν ἀναπεπεισμένοι ἀλλόκοτον καὶ πολύθεον, ἀστρολογίαν δὲ κάλλιον ἀπάντων ἠκριβωκότες. ἔστι δὲ τις καὶ θεολογία παρ' αὐτοῖς ἐν ἀπορρήτοις συλλεγομένη, δι' ἐπῶν μὲν ξυγκειμένη, ἄβατον δὲ τοῖς πολλοῖς νοῦν ἔχουσα. φασὶ δὲ καὶ κόσμους ἑπτὰ, ὦν τὸν ἔσχατον τὸν ὑλαῖον καὶ χθόνιον καὶ μισοφαῆ, πρῶτον δὲ τὸν πύριον καὶ ἀκρότατον. καὶ θεολογοῦσι δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἄτοπα καὶ παράδοξα <***>. ἀπὸ γὰρ ταύτης καὶ τὰς ἀρετὰς οὐσιοποιοῦσι καὶ κατάγουσι τὰς ψυχᾶς, μέσην τε τιθέασιν πάντων τῶν θεῶν πληρουμένην μὲν τῶν πρῶτων, πληροῦσαν δὲ τὰς δευτέρας. περὶ ἧς τί ἂν πολλὰ λέγοιμι; δέδοικα γάρ, μὴ μᾶλλον ἐντεῦθεν ὑμᾶς βλάψαιμι ἢ ὀνήσαιμι, ἐπεὶ ὁ περὶ ταύτης λόγος ἀπόρρητος. οὗτοι καὶ τὸ πρὸ τῶν πάντων ἐν δογματίζουσι καὶ τὴν ὕλην εἰσάγουσι ὡς κακίας ἐργάτιν. καὶ τὴν ἱερατικὴν τέχνην συνέστησαν καὶ ζωοθυσίαν εἰσηνέγκαντο καὶ καταχθονίους θεοὺς ἐσεβάσθησαν καὶ τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε θύειν ἐθέσπισαν. κατάγουσιν τε τοὺς παρ' ἑαυτοῖς θεοὺς θελκτηρίοις ὤδαῖς καὶ δεσμοῦσι καὶ λύουσι, ὡς περὶ τὸν Ἐπτάκτιν ὁ Ἀπουλήιος ὄρκους καταναγκάσας μὴ προσομιλῆσαι τῷ θεουργῷ· οὗτος δὲ ἦν Ἰουλιανὸς ὁ συστρατεύσας Μάρκῳ τῷ βασιλεῖ ἐπὶ Δάκας στρατεύοντι, ὃς δὴ ἕτερα ἢ πολλὰ τῷ βασιλεῖ συγκατόρθωσε καὶ τοὺς Δάκας τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀρίων ἀπώσατο. πρόσωπον γὰρ ἀνθρώπου πλασάμενος ἐκ πηλοῦ ἔθηκε βλέπειν εἰς τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ ἐπειδὴν αὐτῷ πλησιάσαιεν, κεραυνοῖς ἀφορήτοις ἐκεῖθεν ἐκπεμπομένοις ἠλαύνοντο. οὗτοι τὴν ψυχὴν «ἐπταπόρου σύρουσι κατὰ βαθμίδος» –τοῖς γὰρ ἐκείνων λογίοις χρήσομαι–, παραγγέλλουσι τε τοῖς ἀναγομένοις «μηδὲ τῷ τῆς γῆς κρημνῷ σκύβαλον καταλείπειν». μινύντες δὲ τὰ μεμερισμένα καὶ διαφοροῖς ὕλαις ἀνδρεῖκελα πλάττοντες ἀποτρόπαια νοσημάτων ἐργάζονται. τὸν δὲ τρόπον οὐκ ἂν εἴποιμι ὑμῖν τῆς πλάσεως· οὐ γὰρ με ἴσως μιμήσεσθε, ἀλλὰ μαθόντες χρήσεσθε τῇ τέχνῃ, κᾶτα ὑμῖν αὐτὸς τοῦ κακοῦ φανήσομαι αἴτιος. διὰ τοῦτο καὶ τὰ πλείω τῶν ἀπορρήτων τούτων παρήκα, ἀρκεῖν καὶ ταῦτα ἡγούμενος. Ἡ δὲ τῶν Ἑβραίων σοφία μετὰ τούτους μὲν τὴν ἀρχὴν εἴληφε. Νίνου γὰρ καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον Ἀβάβκος δευτέρως, Ὁγύγω συνακμάσας, ὡς αἱ ἱστορίαι φασίν. ἔλκει δὲ τὸ γένος οὗτος ἀπὸ τοῦ Φάλυκος, ὃς δὴ μόνον ἀπεῖπε τοῖς τὸν πύργον οἰκοδομοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς

Σεμαράμ· πόλις δὲ αὕτη Βαβυλωνίων· τὸ γὰρ ὄνομα δηλοῖ σύγχυσιν· ἐκεῖ γὰρ πρώτως ὁ τῶν γλωσσῶν γέγονε διαμερισμός. τὴν δὲ τοῦ πατρὸς Θάρρα ἀθετήσας ἀσεβείαν ἀπὸ τῶν ποιητῶν ἔγνωκε τὸν ποιήσαντα, καὶ δι' ἐκεῖνον ἐξελέγη τὸ γένος καὶ σφραγίδα τῆς ἐκλογῆς τὴν περιτομὴν εἰλήφασιν. μεθ' ὃν πολλοστός γενόμενος Μωυσῆς, ἐπειδὴ τὸν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου μετήνεγκεν, ἰκανῶς τῆς θολερᾶς ἐκείνων ἀναπεπλησμένον πηγῆς, καθηγητῆς αὐτοῖς εὐσεβείας καὶ τῆς πρὸς θεὸν ἀναγωγῆς γίνεται. ἱερὰ γοῦν αὐτοῖς καὶ τεμένη δειμάμενος, ἐπειδὴ τὴν ἐν τριάδι θεολογίαν οὐχ οἰοί τε ἦσαν δέξασθαι, ταύτην μὲν ἐν συμβόλοις εἰσηγεῖτο, μίαν δὲ τοῖς πᾶσιν ἐφίστα ἀρχὴν, ἀφ' οὗ δὴ πάντα γεγενῆσθαι οὐρανόν τε παρήχθαι καὶ γῆν καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων γενέσεως ἀρχηγὸν ἐκ γῆς πλασθῆναι τὸν Ἀδὰμ καὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀφαιρεθείσης ἐντεῦθεν δημιουργηθῆναι τὴν Εὐάν· ἀφ' ὧν δὴ πολλοὺς μὲν γεννηθῆναι παῖδας ἄρρενάς τε καὶ θηλείας, ἐπισημοτέρους δὲ τὸν τε Κάιν καὶ τὸν Σὴθ, τὸν μὲν εἰς κακίαν, τὸν δὲ εἰς ἀρετήν. καὶ τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ Κάιν σπέρμα ἐς ἐβδόμην προχωρήσει γενεάν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ Σὴθ ἐς αὐτὸ τὸ γένος διαρκέσαι τοῦ Ἰσραὴλ–τό τοι γένος τῶν Ἑβραίων φημί–. τοῦτο διαφερόντως ἠγαπήθη τῷ θεῷ· ὡπτάνετο γοῦν τοῖς λογάσιν αὐτῶν, τοῖς μὲν ἐν αἰνίγμασι, τοῖς δὲ κατὰ πρόσωπον. πρὸς δὲ τὰ μείζω διὰ τῶν συμβολαίων δημαγωγούμενον δυσανάγωγον ἦν καὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος ὁδῶν ἀγνοοῦν τὸν σκοπόν, ἐφ' ὃν φέρουσιν, ὡς τέλους εἶχετο. παιδείαν δὲ ἤσκει τὴν ἔνθεον, ὅθεν τὰς ἀρχὰς ἀφήρει τῶν λόγων. καὶ ἦν αὐτοῖς ἀντὶ συλλογισμῶν τὸ τοῦ δημαγωγῶν δόγμα. ψυχῆς δ' ἀθανασίαν οὐ πάνυ τι κατεμάνθανον, ἀλλ' ὥσπερ ἔτεκμαίροντο γῆν {δὲ} ἑτέραν, ἐφ' ἣν μεταστήσεσθαι ἤλπιζον· ὥοντο δὲ ταύτην τὴν ἐν Ἑδέμ, ἀφ' ἧς καὶ τὸ γένος ἀποπεπτώκει. ἐφρόνει δὲ μέγα ἐπὶ τῇ περιτομῇ ἐπὶ τε ταῖς νομηναῖς αὐτῶν καὶ τοῖς τρυφεροῖς αὐτῶν σάββασιν, ὡς Ἱερεμίας φησὶν. ἐκαθαίροντο δὲ ὁσημέραι σποδῶ δαμάλεως ῥαντιζόμενοι ἢ ὑσσώπῳ ῥυπτόμενοι. προσῆγον δὲ καὶ θυσίαν, οἷν καὶ αἶγα καὶ περιστερὰν κριόν τε καὶ χίμαρον, ἢ δὲ μὴ ἀρκοῦσα ψυχὴ <οἶφι> ἀλεύρου ἢ βραχὺν ἄσταχυν. ἑορτὴν δὲ ἐτέλουν τῷ θεῷ, ἦν δὴ καὶ «διαβατήριον» ἐπωνόμαζον, ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ Νισάν, ἐν ἧ ἰσχυρὸς καὶ εἰς βρῶσιν πνευματικὴν προὔκειτο, δευτέραν δὲ τὴν τῶν πρωτογεννημάτων καὶ τρίτην τὴν τῶν σκηνοπηγίων. ἦσαν δὲ καὶ ἕτεραι πανηγύρεις τρεῖς αὐτοῖς ἔν τε τῷ τετάρτῳ μηνὶ καὶ τῷ πέμπτῳ καὶ τῷ ἐβδόμῳ εἰς ἀνάμνησιν ὧν ποτε δεινῶν κατ' αὐτοὺς πεπόνθασιν. ἀντὶ δὲ χρηστηρίων καὶ μαντείων προφητικαὶ τούτοις ἦσαν γλῶτται, καὶ τᾶλλα μὲν ἐν ἀπορρήτοις προλέγουσαι, μάλιστα δὲ τὸ κατὰ Χριστὸν θεῖον μυστήριον. διαφερόντως δὲ τοῦτο σημαίνειν βούλεται ἡ Δαυίδου γλῶττα, ἦν δὴ αὐτὸς μάλιστα τῶν ἄλλων προήρημαι ἐξηγήσασθαι. οὐ πολὺ δὲ μετὰ τοῦτον Ἡσαΐας τὴν προφητείαν ἐστίν, ὃν μεγαλοφωνότατον ὁ λόγος ἀνεῖπε. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πλαγίως καὶ αἰνιγματωδῶς, ἔστι δὲ οὗ καὶ κατ' εὐθείαν τὰ τοῦ σωτῆρος προτεθεσπίκασιν. Ἄλις οὖν καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις δογμάτων, μεθ' οὓς ὁ τοῦ πατρὸς λόγος γενόμενος νέος Ἀδὰμ καὶ Μωυσῆς ἄλλος ἡμῖν ἐχημάτισε, θειοτέρου γένους ἀρξάμενος καὶ μετενεγκῶν ἡμᾶς ὡς διὰ θαλάττης τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐπὶ τὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν, ἣτις ἐστὶν ἡ ἐν οὐρανοῖς βασιλεία. Ἡμεῖς τοιγαροῦν τὴν τῶν Αἰγυπτίων πολυθειῖαν καὶ τὴν τῶν Χαλδαίων τερθρείαν πάντῃ διεπτύσαμεν τε καὶ ἠτιμάκαμεν. Ἑλλήνων δὲ οὐ πᾶσι τοῖς λόγοις διαβεβλήμεθα, ἀλλ' ὅσα μὲν περὶ φύσεως εἰσεδεξάμεθα, τοῖς δὲ περὶ τῆς ὕλης ὡς ἀγεννήτου λόγοις ἀπέιπαμεν, καὶ τὴν μὲν μοναρχίαν αὐτῶν ἠγαπήκαμεν, ὅτι δὲ μὴ ἐν τρισὶ προσώποις ταύτην ὀρίζονται, διὰ τοῦτο ἀποβεβλήκαμεν, καὶ τὸ περὶ ψυχῆς ὡς ἀθανάτου δόγμα στέργομεν ὡς τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου μυστήριον, οὐ μὴν γεγενῆσθαι ταύτας καὶ πρὸ τῶν

σωμάτων εἶναι αὐτὰς δογματίζομεν, χρησιμοῖς δὲ καὶ μαντεύμασι καὶ ὅσα περὶ θεαγωγίας φασίν, ὡς ἀπειρημένοις τὸν νοῦν οὐ προσέχομεν. Ἑβραίων δὲ τὴν περιτομὴν καὶ τὰ σάββατα καὶ ὅσα ἐπὶ τῇ λυχνοκαΐᾳ ἀφανῶς πράττουσιν, οὐ πάνυ τιμῶμεν, πᾶσι δὲ τοῖς περὶ αὐτῶν εἰρημένοις ὁμολογοῦμεν καὶ τὸν τε νόμον δεχόμεθα καὶ τὰς προφητικὰς βίβλους καὶ τὸν ἐν αὐταῖς προκαταγγελλόμενον Ἰησοῦν προσκυνοῦμέν τε καὶ σεβόμεθα. ὃς δὴ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ὄλην ἀπὸ τῶν ἀχράντων τῆς θεομήτορος προσλαβόμενος αἱμάτων ἑαυτῷ ἦνωσε καὶ ἐθέωσε καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγε καὶ τὸν πατέρα ἡμῖν κατηλλάξατο καὶ τὸν ἄλλον ἑαυτὸν παράκλητον καταπέπομφε. καὶ ἴνα τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ συγκεφαλαιώσωμαι, θεολογία καὶ οἰκονομία τὸ ἡμέτερον σέβας. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν τριάς καὶ ἕνας τὸ τιμώμενον, ἐνταῦθα δὲ ὑπόστασις μία, ὁ τῆς τριάδος εἷς, ὁ τοῦ πατρὸς λόγος, δύο δὲ φύσεις, μέρη μὲν τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ καὶ συνθέτου, ὅλαι δὲ καὶ τελειόταται. καὶ τὰ πλείω ὁ λόγος παρήκεν, ἐπεὶ καὶ αὐτός, ὡς ὄρατε, καὶ αὐτῆς σχεδὸν ἐστέρημαι τῆς φωνῆς καὶ ὑμῶν δὲ οἱ πλείους καὶ πρὸς τὸ νοεῖν καὶ πρὸς τὸ γράφειν ἀπεναρκήσατε.

4 Περὶ διαλεκτικῆς, εὐδαιμονίας καὶ τοῦ καλοῦ.

Διαλεκτικὴ ἐπιστήμη ἐστίν, περὶ οὗ ἡρώτησας, ἢ λόγῳ περὶ ἐκάστου δυναμένη ἔξις εἰπεῖν τό τε ἕκαστον καὶ τί τῶν ἄλλων διαφέρει, καὶ τὰ ὄντα ὅποια καὶ τὰ μὴ ὄντα ὅποια, ὅσα τε χεῖρω τῶν ὄντων καὶ ὅσα καὶ κρείττω· οὐ γὰρ περιώριστα ὑποκειμένῳ ἐνί, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπιβάλλει καὶ περὶ πάντων λέγειν ἐπιχειρεῖ. παύσασα δὲ τῆς περὶ τὸ αἰσθητὸν πλάνης τὴν πραγματευομένην περὶ τὴν ταύτης φύσιν ψυχὴν ἐνιδρύει τῷ νοητῷ, τῇ διαιρέσει τοῦ Πλάτωνος χρωμένη μὲν καὶ εἰς διάκρισιν τῶν εἰδῶν, χρωμένη δὲ καὶ ἐπὶ τὰ πρῶτα γένη, καὶ τὰ ἐκ τούτων νοερῶς πλέκουσα, ἕως ἂν διέλθῃ πᾶν τὸ νοητόν, καὶ ἀνάπαλιν ἀναλύουσα, εἰς ὃ ἂν ἐπ' ἀρχὴν ἔλθῃ. τότε δὲ ἡσυχίαν ἄγουσα καὶ οὐδὲν πολυπραγμονοῦσα βλέπει τὴν λεγομένην λογικὴν πραγματείαν, κρίνουσα ταύτην ὡσπερ καὶ τὰ ἄλλα. τὰς δὲ ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης ταύτης νοῦς δίδωσιν, εἴ τις λαβεῖν δύναται ψυχὴ· ἔστι γὰρ αὕτη τὸ καθαρῶτατον νοῦ καὶ φρονήσεως καὶ μέρος φιλοσοφίας τιμιώτατον· οὐ γὰρ δὴ οἰητέον ὄργανον εἶναι τοῦτο τοῦ φιλοσόφου· οὐ γὰρ ψιλὰ θεωρήματά ἐστι καὶ κανόνες, ἀλλὰ περὶ πράγματά ἐστι καὶ οἷον ὕλην ἔχει τὰ ὄντα. τὸ δὲ ψεῦδος καὶ τὸ σόφισμα κατὰ συμβεβηκὸς γινώσκει, κρίνουσα ὡς ἀλλότριον καὶ ψεῦδος τοῖς ἐν αὐτῇ ἀληθέσι. τὰ μὲν δὴ μαθήματα δοτέον τῷ φιλόσοφον ἔχοντι φύσιν, καθὰ καὶ Πλωτῖνός φησι, πρὸς συνεθισμόν κατανοήσεως καὶ πίστεως ἀσωμάτου, μετὰ δὲ τὰ μαθήματα λόγους διαλεκτικῆς δοτέον καὶ ὅλως διαλεκτικὸν ποιητέον. Εὐδαιμονία δὲ ἐστὶ καὶ περὶ τούτου γὰρ ἐδεήθησθε μαθεῖν-ἀνθρώπῳ προσήκουσα ἢ τελεία ζωὴ ἢτοι ἢ κατὰ νοῦν ἐνέργεια· αὐτάρκης γὰρ ὁ βίος εἰς εὐδαιμονίαν τῷ τοιαύτην ζωὴν ἔχοντι· οὐδὲν γὰρ ἐστὶν ἀγαθὸν ὃ μὴ ἔχει, ἀλλ' ὃ ζητεῖ ὡς ἀναγκαῖον ζητεῖ, καὶ οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τινι τῶν αὐτοῦ· σώματα γὰρ προσηρημένα ζητεῖ. οὐδ' ἐν τύχαις τοίνυν ἐναντίας ἐλαττώσεται εἰς τὸ εὐδαιμονεῖν· ἀποθνησκόντων τε οἰκείων καὶ φίλων οἶδε τὸν θάνατον ὃ τι ἐστὶ. δεῖ δὲ μὴ συναριθμεῖν αὐτοῦ τῇ οὐσίᾳ τὴν τοῦ σώματος φύσιν· αἱ γὰρ αἰρέσεις καὶ αἱ φυγαὶ διὰ τοῦτο γίνονται αὐτῷ. καὶ τοῦτο μὲν εἶπέ τις τῶν θύραθε φιλοσόφων, ἐμοὶ δὲ οὐ δοκεῖ καλῶς ἔχειν περὶ μέρος τὸ εὐδαιμον ζητεῖν, ἀλλὰ τοῖς μὲν κρείττοσιν ἀπλοῖς οὖσιν εὐδαίμων καὶ αὐτάρκης ἐστὶν ἢ διάθεσις, ἀνθρώποις δὲ προσθήκην τοῦ χείρονος λαβοῦσι περὶ ὅλον χρὴ τὸ εὐδαιμον ζητεῖν. εἰ γοῦν καὶ ἀλγεῖνὰ αὐτῷ προσπέσοι, ῥᾶον οἴσει διὰ τὴν τελείαν ζωὴν· οὐ γὰρ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐν τῷ μὴ

ἀλγεῖν μηδὲ δυστυχεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ ἀληθινοῦ ἀγαθοῦ κτήσει· τοῦτο γὰρ χρὴ λαμβάνειν μόνον, ὃ ἔσχατόν τε ἐστὶ καὶ τιμιώτατον καὶ ὃ ἡ ψυχὴ ζητεῖ ἐν αὐτῇ ἐγκολπίσασθαι, ποικίλου γὰρ ὄντος ἡμῖν τοῦ κράματος ἔστι τὰ μὲν χεῖρω, τὰ δὲ κρείττω, καὶ τῶν χειρόνων τὸ χεῖρον καὶ τῶν κρειττόνων τὸ κρείττον, οἷον νοῦς κρείττων ὢν καὶ διανοίας καὶ δόξης, καὶ τὸ ὑπὲρ τούτων ἔν· μετέχομεν γὰρ καὶ τῆς τοῦ ἐνὸς φύσεως, ἢ κατὰ τὸ κρείττον οὖν ἡμῶν ζωὴ τὸ γέρας ἐστὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνο ζῆν τὸ εὐδαιμονεῖν· αἱ γὰρ ἄλλαι ζωαὶ ἀναβαίνουσι μὲν ἡμῖν πρὸς τὸ τελεώτατον οἷον προσπεφυκότα μέρη εἰσίν, ἀναβεβηκόσι δὲ ὡς περιττὰ παρηώρηται. τισὶ μὲν οὖν ἤρεσε τῶν σοφῶν μὴ τῷ χρόνῳ λαμβάνειν ἐπίδοσιν τὸ εὐδαιμονεῖν, ὥστε μὴ μᾶλλον εὐδαιμονεῖν τινα εἰς ἀρετὴν ἐπιδιδόντα μείζονα· δεῖ γὰρ, φησίν, ἐστὼς εἶναι τὸ εὐδαιμον. ἐμοὶ δὲ οὐχ οὕτως δοκεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ θεῶ ἕξομοιούμεθα εὐδαιμονοῦντες καὶ περὶ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων πραγματευόμεθα καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν ὄντων κρείττονος, οὔτε δὲ ὧ ἕξομοιούμεθα ληπτὸν καθάπαξ ἡμῖν οἷον διὰ θεωρίας, οὔτ' ἀθρόον γνωστόν, ἀλλὰ συνάγει ἡμᾶς ἑαυτῷ ἄληπτόν τε καὶ ἄπειρον ὄν καὶ ταῖς ἀναβάσεσιν ἡμῶν ἀπειρούμενον, πῶς ἐνεσθηκὸς ἂν εἴη τὸ εὐδαιμονεῖν ἡμῖν φωτὶ προσλαμβάνουσι φῶς, κατὰ τὸν ἡμεδαπὸν θεολόγον, μέχρι ἂν πρὸς τὴν πηγὴν ἔλθωμεν τῶν τῆδε ἀπαυγασμάτων, λυθέντων τῶν ἐσόπτρων τῇ ἀληθείᾳ; ἐγὼ δὲ φαίην ἂν ὡς οὐδὲ τότε παυσαίμεθα τοῦ φωτὶ προσλαμβάνειν φῶς φαινότερον, ἀλλ' ἔσοπτρα μὲν οὐκ ἔσται οὐδὲ αἰνίγματα ἡμῖν τὰ θεάματα, φανὰ δὲ φῶτα ἐστίλβηται καὶ ἀπλανῆ πάντα καὶ καθαρῶτατα. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀτελεστέρων ζώων, κρειττόνων δὲ ὅμως, ἔσοπτρα μὲν τὰ προσλαμβάνοντα φῶτα, καθαρὰ δὲ καὶ οἷον εἰπεῖν ἀμφιφαῖ πρόσωπα τὰ ἐπόμενα ἐπὶ τὸ τῆς πρώτης εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἐνοειδοῦς ἡμῶν καταστάσεως, ὁμοία μὲν ἑαυτῇ ἢ κλῖμαξ καὶ διόλου στίλβουσα ἢ μαρμαρυγὴ, ἄνοδος δὲ κάντεῦθεν οὐκ ἀπὸ πλανωμένων χαρακτήρων εἰς ἀπλανεῖς, ἀλλ' ἐξ ἀπλανῶν τε καὶ φεραυγῶν εἰς ἀπλανεστέρους καὶ λαμπροτέρους. Τὰ δέ γε ἐν αἰσθήσει καλά-ἐζήτησας γὰρ καὶ περὶ τούτου ἐν τῷ γράμματι-εἰδωλὰ εἰσι καὶ σκιαὶ τοῦ ὄντος καλοῦ οἷον ἐκδραμόντα καὶ εἰς ὕλην ἐλθόντα, καὶ ἐκόσμησάν γε ταύτην φανέντα καὶ διεπτόησαν. τὰ δὲ προσωτέρω καλά οὐκέτι αἰσθησις ὄραν εἴληχε, ψυχὴ δὲ ἄνευ ὀργάνων ἀθρεῖ, ἃ δεῖ ἀναβαίνοντας θεάσασθαι, καταλιπόντας τὴν αἰσθησιν κάτω περιμένειν, τούτοις γὰρ καὶ ψυχὴ καθαρθεῖσα εἰδός ἐστὶ καὶ λόγος καὶ πάντη ἀσώματος καὶ νοερά καὶ ὅλη τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ χρῆμά τι καλόν, ἀλλὰ πρὸς νοῦν ἀναχθεῖσα ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἐστὶ καλή. νοῦς γὰρ καὶ τὰ παρὰ νοῦ τὸ κάλλος αὐτῇ οἰκεῖον καὶ οὐκ ἀλλότριον, διὸ καὶ λέγεται ὀρθῶς τὸ ἀγαθὸν καὶ καλὸν τὴν ψυχὴν γίνεσθαι ὁμοιωθεῖσαν θεῶ, ὅτι ἐκεῖθεν τὸ καλόν· ψυχὴ γὰρ νῶ καλόν, τὰ δ' ἄλλα παρὰ ψυχῆς μορφούσης καλά, τὰ τε ἐν ταῖς πράξεσι τὰ τε ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι. καὶ δὴ καὶ τὰ σώματα, ὅσα οὕτω λέγεται, ψυχὴ ἤδη ποιεῖ· ἅτε γὰρ θεῖον οὔσα καὶ οἷον μοῖρα τοῦ καλοῦ, ὧν ἂν ἐφάψηται καὶ κρατῆ, καλά ταῦτα, ὡς δυνατὸν αὐτοῖς μεταλαβεῖν, ποιεῖ.

5 Εἰς τὸν δρουγγάριον τῆς βίγλης κύριν Κωνσταντῖνον τὸν Ξιφιλῖνον, ἀξιῶσαντα αὐτὸν μεταβαλεῖν τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λογικὸν Ὅργανον ἀπὸ τοῦ ἀσαφοῦς ἐπὶ τὸ σαφές.

Δεύτερον τοῦτον ἄθλον ἐπιτάττεις βαρύτατον, φίλτατε πάντων ἐμοὶ καὶ σοφώτατε, τὴν τῶν Ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων ἐπὶ τὸ σαφέστερον μεταποίησιν, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν τῆς ἡμετέρας περὶ τὸ λέγειν δυνάμεως στοχασάμενος ἢ ἐξ οἷων πρώτων

λογικῶν γεννημάτων οὐδὲ τὸ πρὸς τοσοῦτον τὸν τόκον ἀπογινώσκων ἡμᾶς, ὃν αὐτὸς μόνος Ἀριστοτέλης κηύσας ἂν καὶ ἀπέτεκεν. εἰ μὲν γὰρ ἐξ ὧν πολλάκις ὁμοῦ συλλαμβάνομεν τε καὶ ἀποτίκτομεν τὰς γονὰς σχεδιάζοντες τὴν γεννητικὴν ἡμῶν ἔχαρακτήρισας δύναμιν, τῷ κώνωπι, φασίν, ἀπεικάζεις τὸν λέοντα, καὶ τάχα ἂν καὶ τὸν πίθηκον ἐλέφαντα γεννῆσαι καταναγκάσειας. εἰ δ' ἀπὸ τινος φυσιογνωμονικῆς ἐπιστήμης, ἀπὸ σωμάτων φερούσης ἐπὶ ψυχᾶς, τὸν ἡμέτερον κατείληφας νοῦν οὕτω ποριμώτατον ἐπὶ τὴν λογικὴν γένναν καὶ εὔτονον, ὡς πρὸς μηδοτιοῦν ἀποστερεῖσθαι ὥστε ἀνεμιαῖον ἀποτεκεῖν, τοῦτο μὲν τῆς σῆς ἔστω ἀγχινοίας τε καὶ ὀξύτητος καὶ τοῦ λεπτοτάτου νοός, ὃ μὴδὲν ἐστὶν ἐμποδῶν σῶμα κείμενον πρὸ ψυχῆς, εἰ μὴ γε μᾶλλον καὶ ὀδηγὸν πρὸς τὰ ἐναντία τούτων καὶ ἄδυστα. ἡμεῖς δὲ ἐν μὲν σαπφείρῳ πολλάκις ἀνεστήσαμεν κολοσσὸν καὶ ἐν ὄνυχι πυραμίδα ἠγείραμεν, πρὸς ἐνίους τὴν τέχνην ἐπιδεικνύντες, οὐπω δὲ ἐν πανελλήνῳ θεάτρῳ τοιοῦτόν τι διωργανώσαμεν, οὐδὲ ἐν ὕλῃ χωρούσῃ τῆς τέχνης τὸ μέγεθος, ὥστε καθαρῶτατα φανῆναι καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ σχήματα, καὶ θεῖναι μὲν τὰ ἔργα πρὸς ἥλιον, μὴ πεσεῖν δὲ ἐκτὸς τὴν σκιάν, ἀλλ' ἀπανασωθῆναι ταύτην τῷ ἐφεδράσματι. Οὐκ οἶσθα δὲ ὡς πολὺ χαλεπώτερον τοῦ τίκτοντος λόγον τὸ τὸν ἐτέρου τόκον ἀφ' ἐτέρου εἰς ἕτερον ἀλλοιῶσαι εἶδος, ὡσπερ τοῦ κύκλον ποιοῦντος τὸ τὸν πεποιημένον τετραγωνίσει, ὡς τὰς πλευρὰς ἰσάζειν τῆ περιμέτρῳ, καὶ τοῦ κύνα γλύψαντος λίθῳ τὸ εἰς Ἑρμῆν μεταβαλεῖν τὸ γεγλυμμένον κυνίδιον; εἰ οὖν τὰ τοῦ φιλοσόφου συγγράμματα καὶ κατὰ τὴν ἐξ οὐκ ὄντος γέννησιν ἀπαράμιλλα μεταμείψομεν, ποῦ τὴν μεταποίησιν θήσομεν ἢ ποίας τάξεως ἀξιώσομεν; πολὺ γὰρ ταύτην ἐκείνης ὁ λόγος ἐργωδεστέραν παρέστησεν. Ὅρᾳς εἰς οἴους ἄθλους ὁ Εὐρυσθεὺς σὺ τὸν πολλοστὸν Ἡρακλέα καταναγκάζεις ἐμέ, οὐχὶ τῆς Αὐγέου αὐλῆς τὴν κόπρον ἀποφορτίσασθαι, ἀλλὰ τὴν τοῦ τῆς φιλοσοφίας μύρου ἱερὰν ὁσμὴν εἰς ἕτεραν μεταλλάξαι ποιότητα, καὶ τὰ χρυσᾶ τῶν Ἑσπερίδων μῆλα, τὸν τῆς θυραίας φιλοσοφίας καρπὸν–εἰς τοῦτο γὰρ ἐμοὶ τείνει τὸ τῶν Ἑσπερίδων ὄνομα ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν τῶν λόγων ἀνατολήν–, εἰς ὕλην μεταμείψαι καλλίονα, καὶ ἀναστῆσαι τὴν Ἄλκηστιν, τὴν φιλόσοφον ἔννοιαν τῆ τῆς ἀληθείας κεκαλυμμένην σκιᾷ; ἀλλὰ τίς ἀποκινήσει τὸν λίθον, εἰ μὴ τις θειοτέρας εἶη τυγχάνων φύσεως; τίς δὲ ἐμπνεύσει τοῖς ἀπεψυγμένοις ὀστέοις ψυχὴν ἢ τῷ ἀρτιθανεῖ τῆς Σαραφθίας υἱεῖ τὸ μετριώτατον; ἄλλος μὲν οὖν εἶη περὶ ταῦτα καὶ ὀρηγίας καὶ τολμηρός, ἐμοὶ δὲ ὁ ἐγκρυφίας ἄρτος ἀρκείτω καὶ τὸ παρ' ἐτέρας τραφῆναι χειρός· τῶν δὲ θαυμάτων ἀγγέλω καὶ Ἥλιᾳ παραχωρῶ καὶ τῆ σῆ–ἀλλὰ μὴ βάλοι σε φθόνου βέλος–περὶ τὸ λέγειν δυνάμει καὶ φύσει. Οἶμαι δὲ καὶ τὸν Ἄλκμήνης υἱὸν τοιαῦτα πολλὰ λέγειν πρὸς τὸν Εὐρυσθέα κελεύοντα, καὶ μάλιστα ὅτε κατὰ τῆς ὕδρας ἐπέμπετο· δεινὸν γὰρ ἦν καὶ δυσμεταχείριστον τὸ θηρίον τῷ τε κύκλῳ φῦναι τὰς κεφαλὰς καὶ τῷ μὴ νεκροῦσθαι τὰς ἄλλας τῆς μιᾶς τεμνομένης, ἀλλὰ κάκεινας ἐνεργεῖν καὶ τὴν τμηθεῖσαν αὐθις ἀναβλαστάνειν. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔφυγε τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' ἐποίηε κατὰ τὸ ἐπίταγμα. ἀλλὰ τῷ μὲν κυνὶ καὶ τῷ κάπρῳ μόνος προσέβαλεν, ἐπὶ δὲ τὴν ὕδραν τὸν Ἰόλεων παρεκάλεσε, καὶ τοῦ μὲν τέμνοντος, τοῦ δ' ἐπικαίοντος τὸ θηρίον ἀνήρηται. Ἐπεὶ οὖν καὶ Ἀριστοτέλης κατ' οὐδὲν τῆς παλιμφυοῦς ὕδρας ἐλάττων ἐστίν, εἰ μὴ καὶ μείζων τὴν δύναμιν καὶ χείρων τὴν μεταχείρισιν–ἐκείνη μὲν γὰρ ἴσαι πᾶσαι αἱ κεφαλαί, τούτῳ δὲ καὶ πλείους αἱ δόξαι τοῦ αὐτοῦ πράγματος καὶ ἀνόμοιαι–, ἐπεὶ οὖν καὶ ἴσος καὶ κρείττων καὶ χείρων, τὸ μὲν τῷ πλήθει τῶν δοξῶν, τὸ δὲ τῆ δυνάμει, τὸ δὲ τῆ δοκούσῃ, ἔν τισι δὲ καὶ οὔσῃ διαφορότητι, καὶ οὐδὲν ἦττον ἀληθεύομεν περὶ τῶν αὐτοῦ ἐναντίως φθεγγόμενοι, δεῖ κάμοι συνεργοῦ ἐπὶ τὸ ὕδραϊον τοῦτο κακόν· τῆς ρεοῦσης γὰρ καὶ αὐτὸς φύσεως «τί μ' ἀθανάτοισιν εἴσκεῖς»; ὁ μὲν

Ἡρακλῆς πρὸς τὸν Εὐρυσθέα οὐκ εἶχε καταφυγεῖν· οὔτε γὰρ ἐκεῖνος τοιοῦτος τὴν δύναμιν, οὔτε οὗτος μικρᾶς τῆς προσθήκης ἔδειτο, καὶ διὰ τοῦτο παρελαμβάνετο ὁ Ἴόλεως. ἐγὼ δὲ σοὶ τῷ ἐμῷ δυνάστη καὶ ἐπιτάττοντι πείθομαι καὶ μόνον ἀρκεῖν ἠγοῦμαι περὶ τὴν σύλληψιν· εἰ δ' οὐ φιλοκίνδυνος, οὐδὲ αὐτὸς ἀναγκάσω ὥστε καὶ χεῖρας ἐπιβαλεῖν τῷ θηρίῳ. Οἷσθ' οὖν ὃ ποιήσεις; ὃ φασι πολλάκις τὸν Δαίδαλον. ἐκεῖνος μὲν γάρ, ἐπειδὴ τὴν τέχνην εἰς ἄκρον ἠκρίβωσεν, ἀποτόμοις λίθοις οὐκ ἐπεχείρει, ἀλλ' ἐτέροις τοῦτο παρεκελεύετο· ἐπὶ δὲ ἐκεῖνοι ἔκοψαν τὸν λίθον καὶ ἐσχημάτισαν, οὗτος παραλαμβάνων μετεχειρίζετο. ἐγὼ μὲν οὖν σοὶ ἀπὸ τοῦ ἀκροτόμου ὄρους ἀπορρήξας τὴν πέτραν λαξεύσω τε καὶ διατυπώσομαι, σὺ δὲ τούντεῦθεν παραλαμβάνων ὁ Δαίδαλος ἐπιτεχνῶ καὶ περίγλυφε· πάντως γὰρ οὐ χεῖρων εἶ τοῦ τῶν Ἑλλήνων θεοῦ· κάκεῖνος γάρ τὸν Διόνυσον ἀμβλωθρίδιον τῷ μηρῷ ἐρραψάμενος ἐμόρφωσε καὶ ὠραῖον ἀπέτεκεν. 6 Πρὸς τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου τὸν Ἀλωπὸν ἐρωτήσαντα· οἱ δύο Βασίλειοι ἢ οἱ δύο Γρηγόριοι ὁμώνυμοι ἢ συνώνυμοι; Τοῖς μὲν ἄλλοις, πάντων ἀνδρῶν ἐμοὶ λογιώτατε, περὶ τίνος τῶν κατὰ φιλοσοφίαν διαπορουμένων πυνθανομένων εὐθύς τὰς ἀποκρίσεις ἀποδίδωμι, μηδὲν ἀναβαλλόμενος ἐς τὴν αὔριον· οἶομαι γὰρ τὰ πολλὰ τῶν αὐτοματιζομένων ἐμοὶ τὴν ἐκείνων ὑπερβάλλειν διάσκεψίν τε καὶ σύνεσιν. σοῦ δὲ καὶ περὶ τῶν ἀπλουστέρων διερωτῶντος ἐπέχω τὴν γλῶτταν καὶ οὐ ταχύς εἰμι πρὸς τὰς διαρθρώσεις τῶν ἐρωτήσεων. τοῦτο οὖν μοι πεποίηκε τὸ μὴ διελέσθαι σοὶ ἐρωτήσαντι εὐθύς τὰ ὁμώνυμα. ἐπεὶ πῶς ἂν ἐμαυτοῦ ἐπελαθόμην, οὐ μὴδὲ κατὰ βραχὺ ἀπολέλειμμα; τοιοῦτον γὰρ σε ὀρίζομαι καὶ τὴν ἐν ἀλλήλοις φιλίαν μὴ ἔνωσιν ἀμφοῖν πεποιηκέναι λογίζομαι, ἀλλὰ ταυτότητα. Περὶ οὗ δὲ ἠρώτησας, μὴ οἴου φαῦλον εἶναι τὸ διαπόρημα, ἐπεὶ κάμοι πολλάκις περὶ τούτου διαπορῆσαι συμβέβηκε καὶ πολλοὺς ἀνελιξάμενος λογισμοὺς μόλις που τὸ σύμφωνον τῆς δοκούσης διαφωνίας κατέλαβον. τῶν γὰρ ὁμωνύμων πρὸς τὰ συνώνυμα κατὰ μὲν τὴν τοῦ ὀνόματος κοινωνίαν συνημμένων, κατὰ δὲ τὴν τῶν ὀρισμῶν διαφορὰν διερρηγμένων, οἱ πλείους τῶν παρ' Ἑλλήσι καὶ παρ' ἡμῖν ἐπὶ λόγοις εὐδοκιμησάντων ἐναλλάξ ἐχρήσαντο τοῖς ὀνόμασι· Πλάτων τε γὰρ τοὺς Σωκράτεις ὁμωνύμους ἐκάλεσε, καὶ τοὺς Γρηγορίους ὡσαύτως ὁ μέγας τὴν θεολογίαν Γρηγόριος. καὶ οὐδ' ὡς καταχρώμενοι τῷ ὀνόματι ἅπαξ εἰπόντες ἐπὶ τὴν κυριολογίαν μετέθεσαν, ἀλλ' ὡσπερ κανόνι τούτῳ τιθέμενοι τὴν ἐπὶ τούτῳ συνωνυμίαν ἐς τὸ εἶδος τῆς ὁμωνυμίας μετήνεγκαν. τοῦτον τὸν λόγον γενναίως μὲν οἱ πλείους τῶν φιλοσοφησάντων διηπορήκασιν, ἀσθενέστερον δὲ ὡς διηπορήκασιν ἐπελύσαντο. ἐπεὶ δὲ σοὶ τῶν πολλῶν λόγων οὐ δεῖ, ἀλλὰ τῆς ἀκριβοῦς περὶ αὐτῶν διαλήψεως, ἐρῶ σαφέστατά τε καὶ συντομώτατα, ὅπως ὁμωνύμους δεῖ καλεῖν μᾶλλον ἢ συνωνύμους τοὺς κοινοῦ μετεσχηκότας ὀνόματος. Ἔστω δὲ σοὶ πρὸ τῆς τοῦ διαπορήματος ἐπιλύσεως ὁμολογήματα ταῦτα. ἕκαστον τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος καὶ γένος τελούντων τριτοῦ τετύχηκεν ὀρισμοῦ, τοῦ μὲν κατὰ τὴν τῆς οἰκείας φύσεως ὑπαρξίν τε καὶ ιδιότητα, τῶν δὲ καθὸ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἐπαναβεβηκότος γένους μετέσχηκε. δεύτερον τοῦτό σοι κείσθω λῆμμα, ὅτι μῆτε τὰ γένη μῆτε τὰ ἄτομα ὀρισμῶ ὑποβάλλεται, ἐκεῖνα μὲν, ὅτι μὴ γένος ἔχουσιν ἑαυτῶν ὑψηλότερον, ταῦτα δέ, ὅτι μὴ διαφοραῖς διήρηνται οὐσιώδεσι, τοῖς δὲ ὅροις τὸ εἶναι ἐκ γένους ἐστὶ καὶ διαφορῶν. λαβὲ πρὸς τούτοις καὶ ἑτέραν προσαγωγὴν λήμματος· τὰ ἄτομα ταῖς ιδιότησι τῶν περὶ αὐτὰ συμβεβηκότων γνωρίζεται, ἀλλ' οὐ τῷ ὀρισμῷ τοῦ εἴδους οὐ μετεσχήκασιν. ἂ μὲν δεῖ προϋποθέσθαι τοῦ παντὸς λόγου, ταῦτά ἐστιν, ὅπως δὲ διὰ τούτων τὸ διαπόρημα αὐξεται, ὁ λόγος κατὰ τάξιν ἐρεῖ. Οἱ Σωκράτεις ἢ οἱ Γρηγόριοι Σωκράτεις τέ εἰσι καὶ Γρηγόριοι καὶ ἄνθρωποι καὶ ζῶα. κατὰ γοῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀνομάτων ἔχουσι καὶ τοὺς

όρισμούς. τρία δὲ αὐτῶν τὰ ὀνόματα, τρεῖς ἄρα καὶ οἱ ὀρισμοί. καὶ κείσθω τῷ λόγῳ ὁ Σωκράτης τριχῶς ὀριζόμενος· Σωκράτης γάρ ἐστι καὶ ἄνθρωπος καὶ ζῶον. κατὰ μὲν τὸ Σωκράτους ὄνομα ὑπογραφήσεται Ἀθηναῖος, Σωφρονίσκου υἱός, προγαστῶρ, ἐξόφθαλμος ἢ ὅ τι ἄλλο τύχη τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ· ὡς δὲ ἄνθρωπος ζῶον ἐστὶ λογικόν, θνητὸν καὶ νοῦ δεκτικόν· ὡς δὲ ζῶον ἔμψυχος οὐσία αἴσθησιν ἔχουσα. ὁ τοίνυν ἕτερος Σωκράτης κατὰ μὲν τὸν τοῦ εἴδους λόγον καὶ τοῦ ζῴου συνώνυμος ἔσται αὐτῷ· μετέχει γὰρ τοῦ ὀνόματος καὶ λογικόν ἐστὶ ζῶον καὶ οὐσία αἰσθητικὴ τε καὶ ἔμψυχος, κατὰ δὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ὀνόματος ὁμώνυμος πρὸς ἐκεῖνον φανήσεται, τοῦ μὲν αὐτοῦ ἐκείνῳ τυχὼν ὀνόματος–Σωκράτης γὰρ ἄμφω–, διαλλάττων δὲ πρὸς ἅ ἐκείνῳ συμβέβηκεν· ὁ μὲν γὰρ ἴσως τετανόθριξ, ὁ δὲ οὐλόθριξ, καὶ ὁ μὲν τὴν ῥίνα ἐπίγρυπος, ὁ δὲ κοίλην ταύτην προβεβλημένος, καὶ ὁ μὲν μέλας, ὁ δὲ λευκός. εἰ δὲ κἀν τούτοις κοινωνία τίς ἐστὶν ἐν ἄμφοιν, ἀλλ' οὐκ ἐν ἅπασιν· ἀδύνατον γὰρ τοὺς αὐτοὺς καὶ ὁμοπατρίους εἶναι καὶ ὁμοφυεῖς καὶ ἰσηλικας, τὴν γνῶσιν ἴσους, ὁμοίους τὴν παιδείυσιν, κατὰ μηδὲν διαφέροντας. ἢ οὖν παραλλάσσουσι, διαπεφωνήκασιν, ἢ δὲ διαφέρετον, τὴν ὁμωνυμίαν ἐκτήσαντο. Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ τῷ μεγάλῳ Γρηγορίῳ ὁμώνυμος ὁ λοιπὸς Γρηγόριος πέφυκεν, εἴτε ὁ Νύσσης ἐστίν, ὡς τινες οἴονται, εἴθ' ἕτερός τις ὕλη ταῖς συκοφανταῖς γενόμενος. οὗτοι γὰρ οἱ Γρηγόριοι τοῦ μὲν ὀνόματος τοῦ αὐτοῦ μετεσχῆκασιν, τῆς δὲ ἐπὶ τῷ ὀνόματι ὑπογραφῆς διαφόρως κεκοινωνήκασιν. τὸν μὲ γὰρ θεολόγον ὑπογράφων ἐρεῖς, ὅτι Καππαδόκης, ὅτι Γρηγορίου καὶ Νόννης υἱός, ὅτι τὴν θεολογίαν πολὺς, λευκὸς τὴν τρίχα, μέτριος τὴν ἡλικίαν, τὸ χρῶμα τοιόσδε, τὴν φύσιν ὀξὺς ἢ καθεστηκώς, ὁ δ' ἄλλος οὐ πάντως πάντων αὐτῷ τούτῳ συγκεκοινώνηκεν, ἀλλὰ κατὰ τι παρήλλακται. ὁμώνυμοι μὲν οὖν εἰκότως εἰσὶ, Γρηγόριοι ἄμφω κατονομαζόμενοι, διαφόρου δὲ τῆς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τυχόντες ὑπογραφῆς. Ἄλλ' ἐρεῖς ὅτι «διὰ τί μὴ συνωνύμους, ἀλλ' ὁμωνύμους τούτους φασί, οἷον ἐπὶ τῶν Γρηγορίων, ὅτι Γρηγόριοι ἄμφω καὶ λογικὰ ζῶα καὶ δεκτικὰ ἐπιστήμης καὶ νοῦ; εἰ οὖν κοινὸν αὐτοῖς καὶ τὸ ὄνομα, κοινὸς δὲ καὶ ὁ ὀρισμός, πῶς οὐ συνώνυμοι μᾶλλον εἶεν, ἀλλὰ ὁμώνυμοι;» ὅτι τὸ εἶναι τοῖς αὐτοῖς ζῴοις λογικοῖς καὶ θνητοῖς οὐχ ὡς Γρηγορίοις οὐσὶν ἐστίν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωποις, ὥσπερ καὶ τὸ εἶναι οὐσίαις ἔμψυχοις αἰσθητικαῖς οὐχ ὡς ἄνθρωποις οὐσιν, ἀλλ' ὡς ζῴοις. ζητοῦμεν δὲ τοὺς τῶν ὑπάρξεων ὄρους, οὐ τῶν μετεχομένων εἰδῶν καὶ γενῶν. ὁ τοίνυν καθ' ἓνα ἡμῶν, ἢ μὲν ἀπὸ συνδρομῆς συμβεβηκότων συνέστηκε, τὴν ἰδίαν δεικνύει ὑπαρξίν τε καὶ ἰδιότητα, ἢ δὲ ἄνθρωπος λέγεται, τῇ μετοχῇ τοῦ εἴδους προσαγορεύεται. ὁ γοῦν ὀριζόμενος τὸν Γρηγόριον ζῶον λογικόν καὶ θνητὸν οὐχ ὡς Γρηγόριον ὀρίζεται, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον. ὡς μὲν γὰρ Γρηγόριος Καππαδόκης τυχόν ἐστὶ καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ συμφοιτητής, ζῶον δὲ λογικόν λέγεται, ὅτι τοῦ ἀνθρωπέου εἴδους μετέσχηκε. καὶ τοῦτο θαυμάζω τῶν φιλοσοφησάντων ἐγώ, ὅτι δέον τοὺς ἀνθρώπους ποτὲ καὶ συνωνύμους εἰπεῖν, ἐν οὐδενὶ τῶν λόγων αὐτῶν τὴν ὁμωνυμίαν εἰς τὴν συνωνυμίαν μετήλλαξαν, διότι οἱ ὄροι γνωριστικοὶ τῶν ὀριζομένων πεφύκασιν. Ἄρα γοῦν ὁ τὸν Γρηγόριον ὀριζόμενος ζῶον λογικόν καὶ θνητὸν ἐγνώρισε τοῦτον τοῖς ἐρωτήσασιν, ὅστις ἐστίν; ὁ γὰρ ὄρος οὗτος ἀνθρώπου φύσιν, ἀλλ' οὐ Σωκράτους ὑπόστασιν ἢ Γρηγορίου δηλοῖ. ἐπεὶ οὖν πάντα τὰ ὄντα καὶ ὑπάρχει κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν καὶ μετέχει τινός, οἱ τὰς ὑπάρξεις τῶν ὄντων ὀριζόμενοι κατορθοῦσι μᾶλλον ἢ οἱ τὰς φύσεις ὧν μετεσχῆκασιν. ὁ τοίνυν τοὺς Γρηγορίους καὶ τοὺς Σωκράτους ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς ὀριζόμενος, ἐξ ὧν διηρίθμηνται καὶ συνεστήκασιν, μᾶλλον ἢ εὐδοκιμοίη ἢ ὁ τὸ εἶδος αὐτοῖς διεξοδεύων καὶ οὐ τὸν λόγον τοῦ ζητουμένου ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ οὐ μετέσχηκε τὸ ζητούμενον. Εἰ

δέ τινες τοὺς αὐτοὺς συνωνύμους ἐνιαχοῦ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων εἰρήκασι, πόρρω τοῦ τῆς ἀληθείας μεγέθους ἀποπεπτώκασιν, ἐκεῖ φοβούμενοι φόβον, οὐ μὴ ἔστι φόβος, καὶ διὰ τὴν τῆς φύσεως τῶν ἀτόμων ἄγνοιαν ἐπὶ τὴν τοῦ εἴδους κοινωνίαν καταφυγόντες. οἱ τοιοῦτοι φορτικῶς τῇ φιλοσοφίᾳ ὠμίλησαν, μᾶλλον δὲ τῆς τελεωτέρας μὴ ἐφαψάμενοι γνώσεως ἐπὶ τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ συνήθη καὶ τοὺς πολλοὺς περισαίνοντα συνηλάθησαν. ἀλλ' ὅ γε κατὰ φιλοσοφίαν διελόμενος, τίς μὲν ἢ τῶν ὄντων ὑπαρξίς, τίς δὲ ἢ τούτων αἰτία, τίνα δὲ οἷς αὐτὰ τῆς οἰκείας μεταδιδόασι φύσεως, οὐκ ἀπὸ τῶν αἰτίων τὰ ὄντα μόνον ὀρίσαιοτο, ἀλλ' ἀφ' ὧν καὶ αὐτὰ συνεστήκασιν. οὕτω καὶ Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος τὴν ψυχὴν νῦν μὲν νοερὰν οὐσίαν ὀρίζειται, νῦν δὲ πρώτην ἐντελέχειαν, νῦν δὲ φύσιν τοιάνδε· ἀλλ' ἢ μὲν φύσις ἀπὸ τῶν ὑστέρων, τὸ δὲ νοερὸν αὐτῇ ἀπὸ τῶν πρώτων γενῶν, ἢ δὲ ἐντελέχεια καθὸ ψυχὴ πέφυκε καὶ ὑπάρξεως ἔγνωσται ἰδιότητι. Σὺ μὲν ἴσως ἐρεῖς φιλοσόφως ἡμᾶς πρὸς τὸ ἐρώτημα ἀποκρίνασθαι, ἔστι δὲ ὁ λόγος πολλοστημόριον τοῦ ὀφείλοντος ῥηθῆναι τεμάχιον. περὶ γάρ τοι συνωνυμίας καὶ ὁμωνυμίας πολύστιχοι πραγματεῖαι τοῖς ἄγαν φιλοσοφήσασιν ὑπεμνηματίσθησαν. ἀλλ' ἡμεῖς, ὅσον εἰκός, τὰ ἐκείνων ὑποτεμόμενοι σύντομόν σοι καὶ πληρεστάτην τοῦ ἀπορήματος ἐπίλυσιν διηρθρώσαμεν. ὁμώνυμα, συνώνυμα, παρώνυμα, πολυώνυμα καὶ ἑτερώνυμα. ταυτότης ὀνόματος καὶ διαφορὰ πράγματος {ὀρισμός· ὁ γὰρ ὀρισμός τὸ πρᾶγμα σημαίνει} ποιεῖ τὰ ὁμώνυμα, οἷον Πέτρος καὶ Πέτρος τὸ μὲν ὄνομα ἔχουσι κοινόν, τὸν δὲ ὀρισμὸν ἄλλον, καθὸ ὁ μὲν υἱὸς Παύλου, γρυπός, φαλακρός, τοιόσδε ἢ τοιόσδε, ὁ δὲ υἱὸς Σωκράτους, σιμός, προγᾶστωρ, τοιόσδε ἢ τοιόσδε. ταυτότης πράγματος καὶ διαφορὰ ὀνόματος ποιεῖ τὰ πολυώνυμα, οἷον ἄορ, ξίφος, σπάθη, φάσγανον, μάχαιρα· διαφορῶν γὰρ ὄντων τῶν ὀνομάτων ἐν πρᾶγμα τὰ ὅλα σημαίνει, ἅτινα καὶ συνώνυμα παρὰ γραμματικοῖς καλοῦνται· συνώνυμον γὰρ λέγουσι τὸ ἐν διαφοροῖς ὀνόμασι τὸ αὐτὸ δηλοῦν, οἷον ἄορ, ξίφος καὶ τὰ λοιπά. πάλιν ταυτότης ὀνόματος καὶ ταυτότης πράγματος ποιεῖ τὰ συνώνυμα, οἷον οὐσία ὃ τε ἄνθρωπος καὶ ὁ ἵππος· ἐν γὰρ τῷ κεκλήσθαι καὶ τῷ εἶναι καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἵππον οὐσίαν καὶ τὸν αὐτὸν ὄρον ἔχουσιν οἱ δύο τῆς οὐσίας· οὐσίας γὰρ ὄρος «πρᾶγμα αὐθύπαρκτον μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν», ὅστις δὴ ὄρος καὶ ἐπὶ τῶν δύο λαμβάνεται. ἑτερότης δὲ ὀνόματος καὶ ἑτερότης πράγματος ποιεῖ τὰ ἑτερώνυμα, τὰ ἐναντία τοῖς συνωνύμοις, οἷον λίθος καὶ ἵππος. λεκτέον δὲ καὶ περὶ τῶν παρωνύμων. φησὶν ὁ μέγας διδάσκαλος Ἀριστοτέλης ὅτι τέσσαρα δεῖ συνδραμεῖν εἰς τὴν παράδοσιν τῶν παρωνύμων, ταυτότης ὀνόματος καὶ διαφορὰ ὀνόματος, ταυτότης πράγματος καὶ διαφορὰ πράγματος. «παρώνυμα δὲ λέγεται ὅσα ἀπὸ τινος διαφέρουσι τῇ πτώσει.» πτώσιν δὲ εἴωθεν Ἀριστοτέλης καλεῖν τὴν τελευταίαν κατάληξιν τοῦ λόγου. ἀπὸ τῆς γραμματικῆς γραμματικός. ἰδοὺ ἢ μὲν πρώτη καὶ δευτέρα καὶ τρίτη συλλαβὴ ταυτότητα ἔχει ὀνόματος, ἢ δὲ τελευταία διαφορὰν· ἢ μὲν γὰρ λήγει εἰς τὴν κη, ἢ δὲ εἰς τὴν κος, καὶ ἀνεφάνη ταυτότης ὀνόματος καὶ διαφορὰ ὀνόματος ἀπὸ τοῦ γραμματικῆ καὶ γραμματικός, ταυτότης δὲ πράγματος καὶ διαφορὰ πράγματος, ἐπειδὴ ἢ μὲν γραμματικὴ ποιότης ἐστίν, ὁ δὲ γραμματικὸς οὐσία, καὶ ὅτι ἢ μὲν γραμματικὴ περιέχεται, ὁ δὲ γραμματικὸς περιέχει. συναναφαίνεται οὖν ταῖς δυοῖν ταύταις φωναῖς, τῇ γραμματικῶς καὶ τῇ γραμματικῆ, τὰ τέσσαρα, ταυτότης ὀνόματος καὶ διαφορὰ ὀνόματος, ταυτότης πράγματος καὶ διαφορὰ πράγματος.

7 Εἰς τὸ «οὐσία πρᾶγμα αὐθύπαρκτον»

«Οὐσία ἐστὶ πρᾶγμα ἀυθύπαρκτον.» εἶτα δὴ ἀποροῦσιν οἱ γε σπουδαιότεροι τῶν φιλοσόφων καὶ γενναιότατοι, πῶς δὴ ἀυθύπαρκτος αὕτη, ἢ γε τὸ εἶναι οὐ παρ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ παρὰ τοῦ συστησαμένου; ἀυθύπαρκτον δὲ ἐκεῖνό φασιν εἶναι, ὃ παρ' ἑαυτοῦ εἴληφε τὴν ὑπόστασιν καὶ οὐ κρείττονος αἰτίας ἦρτηται, ὥστε, τῶν ἐν τοῖς οὖσιν ἄλλων πρὸς ἄλλα ἀνηρημένων καὶ τῶν ὑποδεεστέρων παρὰ τῶν ὑπερτέρων γενῶν ἐχόντων τὴν ὑπαρξιν, μόνος ἀυθύπαρκτος, φασίν, ὁ θεός, ὡς μὴ προηγουμένην ἔχων αἰτίαν τῆς ἰδίας συστάσεως. διαιροῦσι δὲ καὶ τὴν οὐσίαν εἰς πρώτην καὶ δευτέραν, καὶ τὴν πρώτην εἰς ὕλην καὶ εἶδος. καὶ οὐδ' οὕτως ἡμῖν φανεῖται τὸ ἀυθύπαρκτον εὐλογον· τὰ μὲν γὰρ εἶδη ἐξῆπται τῶν γενῶν—ὥστε πῶς ἀυθύπαρκτα τὰ παρ' ἐτέρων γεννώμενα; —, τὰ δὲ γένη τῶν ἰδεῶν κατὰ τὸν Πλάτωνα. τὸ δ' ἀπὸ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους τὴν σύστασιν εἰληχὸς ἄτομον πῶς ἀυθύπαρκτον; ὧ γε δὴ μήτηρ ὕλη καὶ τιθηνός, ὅρος δὲ τὸ εἶδος, μεταβάλλον καὶ ἐν διηνεκεῖ ῥύσει τυγχάνον δεῖται ἀεὶ τῆς συνιστώσης αἰτίας καὶ τὸ ἀπορρέον ἀνυφαινούσης. μὴ τί γε οὖν τὸ εἶδος ἀυθύπαρκτον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔνυλον ὃν δεῖται τινος ἔδρας εἰς ὑπαρξιν; καὶ οὐκ ἀγνοῶ ὡς τῶν φιλοσόφων ἔνιοι ἀπόλυτον τοῦτο τιθέασιν· πλὴν, ὅπως ἂν ἔχοι, νοῦν ἐκκληρώσατο τὸν γεννήτορα· εἰδῶν γὰρ ὑποστάτης ὁ νοῦς. πῶς οὖν ἡ οὐσία πρᾶγμα ἀυθύπαρκτον; πῶς δὲ ὁ πρώτως αὐτὴν ὀρισάμενος, εἴτε Πλάτων εἴτ' Ἀριστοτέλης εἴτε τις Ἀκαδημαϊκὸς ἢ Στωικὸς ἀνὴρ, οὐκ εὐθὺς συνείδεν ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ αἰτίον τῆς ὑπάρξεως γίνεται, ἀλλ' εἰς ἐτέρας αἰτίας τὴν ἀναφορὰν ἔχει, αἱ δὴ ἄλλη ἐπ' ἄλλη προκόπτουσαι εἰς τὸν θεὸν ἀποτελεωσιν; πρῶτον γὰρ πάντων ὁ θεός, μεθ' ὃν ἄλλα ἄλλοις εἰς αἰτιῶν λόγον ἀποκεκλήρωται. Ὁ μὲν οὖν ἀπορῶν περὶ τοῦ ἀυθύπαρκτου τῆς οὐσίας ταῦτ' ἴσως ἐρεῖ, καὶ τὰ πλείω παρήκεν ὁ λόγος. πῶς δ' ἂν ἡμεῖς πρὸς τοῦτο ἐνσταίημεν καὶ κινδυνεύοντι τῷ ὄρω συμπαρασταίημεν; κινδυνεύει δὲ οὐ διὰ τὸν ὀρισάμενον—μάλα γὰρ καλῶς τοῦτον ὠρίσατο—, ἀλλ' ὅτι τοῦ πατρὸς αὐτῶ τελευτήσαντος ὡς ὄρφανός οὗτος προπηλακίζεται, οἱ δ' ἐπιτροπεύοντες, δέον αὐτῶ συμμαχεῖν καὶ συνηγορεῖν, οἱ δὲ καὶ διεφθάρκασιν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν, εἰς τὴν ἀνυπόστατον κενότητα τοῦτον καταποντώσαντες. τῷ μὲν οὖν Πρωταγορεῖ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ μέτρου Θεαίτητος βεβοήθηκε πρὸς τὸν Σωκράτην νεανικῶς ἀντιστάς, τῷ δὲ Πλατωνικῷ τούτῳ εἴτ' Ἀριστοτελικῷ αὐτοὶ τό γε εἰς δύναμιν ἦκον συνεργοὶ φανησόμεθα, τοῦτο πρῶτον τοῖς μεμψαμένοις αἰτιασάμενοι, ὅτι πρὶν ἢ γνῶναι τοῦ ἀυθύπαρκτου τὴν σημασίαν, ἔπειτα ἐπέβησαν τῷ ὀνόματι, καὶ ὅτι συμβαῖνον τοῦτ' οὐχ εὐρήκασιν τοῖς οἰκείοις ἀναπλασμοῖς, διέγραψαν ὡς μὴ στοιχήσαν τῷ τῆς φιλοσοφίας κανόνι· ἀυθύπαρκτον γὰρ οὗτοι ὠήθησαν εἶναι ὃ ποτε μὴ ὄν εἶτα γέγονεν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ μὴ παρ' αἰτίας παρήχθη κρείττονος. ἡμεῖς δὲ οὐ φαμεν εἶναι ταύτην τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος, ἀλλ' ὃ παρὰ κρείττονος μὲν γένους τὴν ὑπόστασιν εἴληχεν, ἀμέσως δὲ τῆς πρώτης ἀπολαῦσαν αἰτίας ὅλην ἅπαξ τὴν ἐκεῖθεν ἐκλάμπουσαν δύναμιν ἐν ἑαυτῷ συνείληφεν, ὥστε αὐτὸ ἑαυτῷ πρὸς σύστασιν ἐξαρκεῖν. Καὶ ἵνα γε καθ' ὁδὸν ἡμῖν ὁ λόγος προΐη, μᾶλλον δὲ ἵνα μὴ λόγος κενὸς τὸ εἰρημένον ἦ, ἀλλὰ πράγματι καὶ ἀληθεῖα δεικνύμενον, ἀρκτέον ἄνωθεν καὶ διαιρετέον μὲν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, δεικτέον δὲ ὅπως αἱ κατὰ μικρὸν τῶν πρώτων ὑποβάσεις τὰς φύσεις τῶν γεγονότων ἠλλοίωσαν. εἰ δὲ τισὶ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων καὶ τῶν παρὰ τοῖς φιλοσοφωτέροις δοξῶν ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους λόγους συγκαταχρησόμεθα, κακίζειν οὐ χρή· οὐ γὰρ πᾶσα Ἑλληνὶς δόξα διαβέβληται πρὸς ἡμῶν, τινὲς δὲ καὶ συνεργοὶ τοῦ ἡμετέρου τυγχάνουσι δόγματος. ὁ γοῦν ὁ λόγος προδιωκῆσατο, τοῦτο ἐντεῦθεν ἐρῶ. Θεὸν ἡμεῖς ἀπάντων φαμέν δημιουργόν. τοῦτον οὖν Ἑλληνικοὶ λόγοι ἐν καὶ τάγαθὸν ὀνομάζουσιν· ἐν μὲν ὅτι μόνον τῶν ὄντων ἀπόλυτον καὶ ἀσύμπλοκον, ἀγαθὸν δὲ ὅτι τοῦτο

τελικώτατον αἴτιον· πάντα γὰρ τὰγαθοῦ δεῖται καὶ οὐδὲν τῆς ἀγαθότητος κρείττον εἰς ἡμᾶς ἦκει. οὗτος οὖν ὁ παρ' ἡμῖν μὲν θεὸς ὀνομαζόμενος, παρὰ δὲ τοῖς Ἑλλησιν ἔν λεγόμενος, ἐπὶ τὴν δημιουργίαν τῶν ὄντων ἔλθων, οὐκ εὐθύς τὰ πλήθη δεδημιούργηκεν οὐδὲ τὰ σώματα ὑπεστήσατο οὐδὲ τὰ ρέοντα κατεσκεύασεν, ἀλλ' ὅσα συγγενῆ πως τῇ ἐνοειδεῖ φύσει αὐτοῦ καθέστηκε. τὸ δὲ συγγενὲς θεῶ καὶ τινα πρὸς ἐκείνον ὁμοιότητα κεκτημένον τὸ ὄν. ὄν δὲ φημι τὸ κυρίως, οὐ τὸ μεταβαλλόμενον καὶ ἐν ῥοῇ καὶ ἀπορροῇ τὴν ὑπαρξιν ἔχον, οὐδὲ τὸ διεστηκὸς καὶ τῇ τοῦ χρόνου τριμερείᾳ συμμεριζόμενον, ἀλλὰ τὸ μετέχον αἰῶνος καὶ κατὰ τὸ εἶναι ἀεὶ καὶ ὁμοῦ γνωριζόμενον καὶ διὰ ταῦτα αἰώνιον ὀνομαζόμενον· οὐ γὰρ δὴ αἰώνιον ὁ θεός, εἰ καὶ ἡ θεολόγος φωνὴ ἐπὶ τῆς ἐκείνου φύσεως κατεχρήσατο τῷ ὀνόματι, ἀλλὰ προαιώνιον, μεθ' ὄν ὁ αἰών, εἶτα δὴ τὸ αἰώνιον· αἰώνιον γὰρ τὸ μετέχον αἰῶνός ἐστι, τὸ δὲ μετέχον τοῦ μετεχομένου καταδεέστερον. πῶς οὖν αἰώνιον ὁ θεός; οὐ γὰρ ὑπέρκειται αὐτοῦ ὁ αἰών. ἀλλ' ἡμεῖς καταχρώμενοι λέγομεν τὰ κάλλιστα τῶν ὀνομάτων ἐκείνῳ ἀνατιθέντες, ὅς γε δὴ καὶ πολυώνυμος ἐστὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἀνώνυμος, καὶ τὸ θαυμαστόν, ὅπου γε καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ τὰ χθαμαλώτατα τῶν ὀνομάτων προσμαρτυρεῖ, μετρῶν τοὺς λόγους πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων ἀσθένειαν· «ἐγὼ» γὰρ «εἶμι» φησὶν «ἡ ζωὴ καὶ τὸ φῶς». καὶ τῷ Μωυσῇ δὲ ἐντελλόμενος τὴν τοῦ Ἰσραὴλ δημιουργίαν «ἐρεῖς», φησί, «ὅτι ἀπέσταλκέ με ὁ ὢν». ἀλλ' ὢν ὁ θεός; ἄπαγε τοῦ λόγου· ὑπερβέβηκε γὰρ τοῦτο. ἐκείνος δὲ ἔν ἐστι μόνος, ἐν δὲ οὐχ ὡς ἄτομον οὐδὲ ὡς εἶδος ἢ γένος, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν καὶ πρὸ πάντων ἐν καί, ὡς πού τις ἔφησε τῶν φιλοσόφων τολμηρῶς ἴσως φθεγξάμενος, «αὐτὸς ἐστὶν ἡ καταπιούσα τὰ πάντα ἀπλότης». ἀφ' οὗ δὴ πρόεισι πρῶτως τὸ ὄν, ὃ δὴ ἀμέσως ἐντυγχάνον τῷ ἐνὶ ὄν μὲν ἐστὶ κατὰ οὐσίαν, ἐν δὲ κατὰ μετοχήν. τοῦτο δὲ καὶ αὐθυπόστατον ἐστὶν, ὅτι μὴ δεῖται διηνεκῶς τῆς ὑφιστάσεως αὐτὸ χειρός· ἐκορέσθη δὲ ἅπαξ τῆς ποιητικῆς αἰτίας καὶ ὅλης αὐτῆς καταπολαῦσαν ἀρκεῖ ἑαυτῷ πρὸς τὴν ὑπαρξιν. διὸ καὶ ἀκίνητόν ἐστιν, ὅτι πρῶτως τοῦ ἀκινήτου μετέσχεν. Ὁ μὲν οὖν θεὸς ἦτοι τὸ ἐν οὐκ αὐθυπόστατον· οὐ γὰρ φαμεν τὸν θεὸν ἀρκεῖν ἑαυτῷ πρὸς ὑπόστασιν· τὸ γὰρ ἀρκοῦν ἑαυτῷ αὐταρκες μόνον· τὸ δὲ αὐταρκες ἐλλείπον πρὸς τὴν μετάδοσιν· ὁ δὲ θεὸς οὐκ αὐτάρκης οὐδὲ πλήρης, ἀλλ' ὑπερπλήρης, καὶ ἀπορρέουσιν ἐξ αὐτοῦ ὡσπερ ἀπὸ κρατῆρος πλησθέντος οἱ τῆς ἀγαθότητος ὄχετοί. οἷς οὖν ὑπερβαίνει τὸ αὐταρκες, ὑπερεκπίπτει καὶ τὸ αὐθύπαρκτον. ἐν οὖν πρῶτον, εἶτα ὄν, ὃ δὴ καὶ αὐθύπαρκτον ὁ λόγος ἐγνώρισε, μεθ' ἃ τρίτον τὸ αὐτοκίνητον. ὅρα μοι δὲ τὴν ὑπόβασιν καὶ θαυμάσεις τοὺς λόγους τῶν γεγονότων· ὡσπερ γὰρ τὸ ὄν ὑποβεβηκὸς τὸ ἐν ἄλλο τι παρ' ἐκεῖνο γέγονεν, οὕτω δὴ τὸ αὐτοκίνητον μετὰ τὸ ὄν γεγονὸς οὐκέτι μεμένηκεν ὡσπερ ἐκεῖνο ἀκίνητον, ἀλλ' ὑπέμεινε κίνησιν, ἐπειδὴ ἐν ἑαυτῷ ὡσανεὶ τὴν πηγὴν τοῦ κινεῖσθαι εἴληχε, καὶ ἅπαξ κινήθην οὐ δεῖται ἐξ ἀεὶ τοῦ κινουόντος. διὰ ταῦτα αὐτοκίνητον τοῦτο λέγεται, οἷον τὸ ἐν ἑαυτῷ ἔχον τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως. ὁ δὲ Πλάτων ἐτέρως ἐφερμηνεύει τὸ αὐτοκίνητον τῇ ψυχῇ· οὗτος γὰρ ὁ ἀνὴρ προσρήματά τινα ἐτίθει τοῖς αἰδίοις, τὸ ὡσαύτως ἔχον καὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ αὐτόον· τὴν γὰρ ἰδέαν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ὑπὲρ ταύτην ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ὡσαύτως ἔχοντα ἐκάλει καὶ αὐτὰ καὶ αὐτόοντα, ὡσπερ Ἀριστοτέλης τὸ οὕτως ἔχον ὅπερ ὄν ὠνόμασεν. ἐπεὶ οὖν Πλάτων μέσσην ἐτίθετο τὴν ψυχὴν τοῦ ταύτου καὶ θατέρου καὶ τῶν μὲν πρῶτων εἰδῶν δευτέραν, τῶν δὲ μεριστῶν ὑπερκειμένην, αὐτοκίνητον ταύτην ὠνόμασε· καθὸ μὲν γὰρ ὅλως κινεῖται, τοῖς μεριστοῖς ἀπέικασται, καθὸ δὲ οὐ πάντῃ μεμέρισται καὶ διέστηκε, τοῖς αὐτοοῦσιν ὠκείωται. μετὰ δὲ τὴν ψυχὴν ὁ σύμπας κόσμος, ὄν οὐρανὸν Ἑλλήνων παῖδες φασιν. ὅρα δὲ κἀνταῦθά μοι τὴν ὑπόβασιν· οὗτος γὰρ καὶ μεριστὸς πάντῃ καὶ διάστατος

καὶ κινητὸς μόνον, ἐπεὶ δὲ προσεχῆς ἐστὶ τῇ ψυχῇ, καὶ αὐτοκίνητος. Ταῦτα δὲ πάντα διηριθμησάμεν ὁμοῦ μὲν ὑμᾶς εἰς πολυμάθειαν ἄγων, ὁμοῦ δὲ καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς δόξαις ποιούμενος ἐντριβεῖς. καὶ οἶδα ὡς ἐνίαις γε τούτων ἀντιπεσεῖται τὰ ἡμέτερα δόγματα. ἐγὼ γὰρ οὐχ ὥστε τούτων ἐκεῖνα ἀνταλλάξασθαι διεσπούδασα πρὸς ὑμᾶς-μαιοίμην γὰρ ἄν-, ἀλλ' ἵνα τούτοις μὲν ἦτε προσκείμενοι, ἐκείνων δὲ μόνον τὴν εἶδῃσιν ἔχητε. εἰ δὲ πῃ καὶ συνεργοῖεν ὑμῖν πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον διακινδυνεύοντα, καὶ χρήσασθε. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τῆς ἀληθείας λόγος ἀναμεινάτω καὶ ὄπη οὗτος τῷ θύραθεν βεβοῆθηται. ἀλλὰ μὴ ἐλαίω Ἑλληνικῶ λιπανθείημεν μηδ' ὥσπερ ὁ Ἡρακλῆς σύμμαχον τὸν Ἰόλεων σχοίημεν ἐν οἷς ἐκεῖνος πρὸς τὸν καρκίνον διηγωνίζετο. Τῷ δὲ περὶ τοῦ αὐθυπάρκτου ἔτι προσδιατρίψωμεν· τῶν γὰρ φιλοσόφων ἄλλων ἄλλως κατατεμόντων τὰ ὄντα, καὶ τῶν μὲν πέντε γένεσιν ἀφορισάντων, τῶν δὲ ἐλάττωσι τούτων, τῶν δὲ τριπλασίοσιν, ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης τῷ Πυθαγορείῳ Ἀρχύτῃ ἐπόμενος δέκα γένη τῶν ὄντων θεωρήσας ἐδίδαξεν, οὔτε ὡς ἀπὸ γένους εἰς εἶδη διελόμενος-πῶς γὰρ ἂν εἶεν γενικώτατα, εἰ γένος ἔχοιεν ὑπερκείμενον; - οὔτε κατὰ ψιλὴν ἀπαρίθμησιν ἀπ' ἀλλήλων ποιησάμενος, ἀλλὰ κατὰ στρατηγικὴν τέχνην διαλαβὼν ταῦτα καὶ καταστήσας. ἐκείνη γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις ὄν μὲν σατράπην τίθεται, ὄν δὲ ἑκατοντάρχην ἢ δεκάρχην ἢ μοιρηγέτην ἢ ἰλάρχην, ἄλλον δὲ τοῦ ἵππικοῦ προηγούμενον καὶ ἕτερον δὲ τοῦ πεζοῦ προϊστάμενον· εἶτα τούτους τάξασα ὡς πρώτας ἀρχάς, ὑφ' ἑκάστη τῶν ἀρχῶν πρώτας καὶ δευτέρας δυνάμεις τίθησι πελταστάς, αἰχμοφόρους, ξιφηφόρους, ἀσπιδηφόρους, καὶ καθ' ἕκαστον ὑποβαίνουσα εἰς αὐτὸν καταλήγει τὸν ὑδροφόρον ἢ ξυλοφόρον, οὓς δὴ νῦν τῇ Λατίνων γλώττῃ κούρσωρας ὀνομάζουσι. κατὰ γοῦν ταύτην τὴν τέχνην καὶ Ἀριστοτέλης τὰ μὲν δέκα γένη τῶν ὄντων ὡς ἀρχὰς δέκα διευτύωσατο· ὑφ' ἕκαστον δὲ γένος γένη τινὰ καὶ εἶδη καὶ ἄτομα ὥσπερ τινὰς δυνάμεις ὑπέταξε. πλὴν ἐπὶ μὲν τῶν πολέμων αἱ πρώται ἀρχαὶ οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ πράγματι ἀπ' ἀλλήλων διήρηνται, καὶ ὁ μὲν στρατοπεδάρχης ταύτας ἔχων τὰς δυνάμεις τόνδε τὸν λόφον περιπολεῖ, ὁ δὲ στρατηλάτης ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, εἰ τύχοι, κέρους ἐφέστηκε, καὶ πρὸς τὸ πονοῦν μέρος ὁ στρατάρχης ἐπιδεδράμηκε, καὶ ἄλλος ἀλλαχόσε οἱ παραγίνεται ὡς ἡ χρεια καλεῖ. τὰ δὲ δέκα γένη οὐχ οὕτως ἀπ' ἀλλήλων διεστήκασιν, οὐδ' ἐνταῦθα μὲν ἡ οὐσία ἐστὶ γυμνὴ ποσότητος καὶ ποιότητος καὶ τῶν ἄλλων γενῶν, ἐκεῖσε δὲ τὸ ποσὸν ἄτερ οὐσίας, κάκεῖ τὸ ποιὸν καὶ τὰλλα καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον, ἀλλ' ὁ μὲν λόγος κατ' ἐπίνοιαν καθ' ἑαυτὴν μὲν ὄρα τὴν οὐσίαν, καθ' ἑαυτὸ δὲ ὥσπερ τῶν ἄλλων ἕκαστον· οὐ μὴν οὕτως ἔχει ἐπὶ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὰ ἐννέα γένη καθ' ἑαυτὰ εἶναι μὴ δυνάμενα τῇ οὐσίᾳ ὑποβεβήκασιν, μόνῃ δὲ αὕτη ἐτέρων οὐκ ἐπιδεῖται εἰς ὑπαρξιν. ἐπειδὴ γὰρ ἡ οὐσία ἀπὸ τοῦ ὀνόματος μετεσχημάτισται καὶ τὰ ἐνταῦθα ὄντα, ἄπερ οὐσίαν φαμέν, ἰνδάλματα τοῦ πρώτου ὄντος ἐστί, τὸ δὲ πρώτως ὄν αὐθυπόστατον ὁ λόγος ἐγνώρισε, διὰ τοῦτο καὶ τὰ πρὸς ἐκεῖνο ἀπεικασμένα αὐθυπόστατά εἰσι τρόπον τινά. ἀλλ' ὅσα μὲν συνεγγίζει αὐτῷ, οἷον νόες, ψυχαί, ἐκεῖνα δὴ καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἑαυτοῖς ἐξαρκεῖ· ὅσα δὲ πλέον ἀφέστηκεν, ὥσπερ τὰ σώματα ταῦτα, ἔστ' ἂν μένη, ἑαυτοῖς ἐξαρκούσι πρὸς ὑπαρξιν, ἐπεὶ δὲ πόρρω τυγχάνει τοῦ ὄντος, ἀμηννά πῶς εἰσι καὶ ταχὺ διαπίπτει καὶ ἀπόλλυται. εἰ μὲν οὖν τὸ αὐθυπόστατον ἐπὶ ταύτης λήψῃ τῆς σημασίας, ὥσπερ ἐγὼ ἐθεώρησα, ἀνεπίληπτος ὁ ὅρος ἐστίν, εἰ δ' ὥσπερ ἐπὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀπογεννήσεως, πολὺ τούτῳ τὸ ἐπιλήψιμον· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων <ἀν>αίτιον, ἀλλ' ἄτμοι μὲν ἀπὸ γῆς ὑγρανθείσης εἶτα θαλφθείσης ὑπὸ ἡλίου, νέφη δὲ ἐξ ἄτμων, ὑετοὶ δὲ ἀπὸ νεφῶν, καὶ τὸ εἶδος ἀπὸ τοῦ σπέρματος, τὸ δὲ σπέρμα ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος, ὁ δὲ γεννήσας ἐκ τοῦ πατρός, καὶ οὕτως ἀφ' ἐτέρου χωρῶν πρὸς ἕτερον οὐκ ἂν σταίης πρὶν

ἂν εἰς τὴν προτέραν ἀρχὴν ἀναβῆς, οὐδὲν οὖν τῶν ὄντων ἀθυπόστατον ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν γέννησιν ἔχον. ἀθυποστάτους δὲ φαμεν τὰς οὐσίας οὐχ ὅτι μὴ παρ' ἐτέρου παρήχθησαν, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ κρειττόνων αἰτίων παραχθεῖσαι ἀρκοῦσιν ἑαυταῖς πρὸς τὴν ὑπαρξιν. ἐβουλόμην καὶ τὸν λόγον τῆς προσθήκης εἰπεῖν· «πρᾶγμα» γάρ φησιν «ἀυθύπαρκτον μὴ δεόμενον ἐτέρου πρὸς σύστασιν». δοκεῖ γὰρ ἐκ περιττοῦ τοῖς πολλοῖς προσκεῖσθαι ὡς ἀρκοῦντος τοῦ «ἀυθύπαρκτου». ἐπεὶ δὲ πολὺ ἐντεῦθεν ὀρῶ τὸ ρεῦμα τοῦ λόγου, ὑμῖν δὲ ἡ δύναμις πρὸς τὸ ἀντιβαίνειν ἀπώκνησε, μικρόν τι ἐπὶ τῆς ἡόνος ἀναπαυσάμενοι, αὐθις ἐπαφήσομεν εἰς τὸ πέλαγος.

8 Περὶ φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων ποιότητων καὶ περὶ ἕξεως καὶ διαθέσεως

Τῶν ποιότητων, περὶ ὧν μαθεῖν ἀκριβέστερον ἐδεήθη, αἱ μὲν εἰσι φυσικαί, αἱ δὲ ἐπίκτητοι, φυσικαὶ μὲν αἱ κατὰ φύσιν ἐγγενόμεναι καὶ αἰεὶ ἐνοῦσαι, ἐπίκτητοι δὲ αἱ ἕξωθεν ἀποτελούμεναι καὶ δυνάμεναι ἀποβάλλεσθαι. καὶ τούτων μὲν ἕστωσαν αἱ ἕξεις καὶ διαθέσεις τῷ πολυχρονιωτέρῳ καὶ ὀλιγοχρονιωτέρῳ καὶ δυσἀποβλήτῳ καὶ εὐἀποβλήτῳ διαφέρουσαι· τῶν δὲ φυσικῶν ποιότητων αἱ μὲν ἕστωσαν κατὰ τὸ δυνάμει, αἱ δὲ κατὰ τὸ ἐνεργείᾳ. αἱ μὲν κατὰ τὸ δυνάμει καθ' ἃς ἐπιτήδειοι πρὸς τι λεγόμεθα, τῶν δὲ καθ' ἐνεργείαν τὸ μὲν διὰ βάθους, ὅπερ κατὰ τὰς παθητικὰς ποιότητας ὑπάρχει, τὸ δὲ ἐπιπολῆς ἔσται. παθητικὴ δὲ ποιότης διχῶς λέγεται, ἢ ἀπὸ τοῦ πάθος ἐμποιεῖν τοῖς αἰσθανομένοις ἢ ἀπὸ τοῦ αὐτὰς ἀπὸ πάθους ἐγγίνεσθαι, οἷον γλυκύτης καὶ θερμότης καὶ λευκότης καὶ τὰ τούτοις συγγενῆ· ἀπὸ πάθους δὲ φημι ἐγγίνεσθαι, καθὸ «αἰσχυνθεὶς τις ἐρυθρὸς ἐγένετο καὶ φοβηθεὶς ὠχρὸς». Τῶν δὲ ἕξεων καὶ διαθέσεων οὐχ ὡς δύο εἰδῶν ἀκούειν χρὴ διαφοραῖς εἰδοποιοῖς διωρισμένων, ἀλλ' ὡς ὁ ἀρτίτοκος πρὸς τὸν ἀκμάζοντα διενήνοχεν. ὁ γὰρ λόγος εἰς ἐπ' ἀμφοτέρων, ὅτι τὸ λευκὸν χρῶμά ἐστι διακριτικὸν ὄψεως, κἄν τε κατὰ ἕξιν ἢ κἄν τε κατὰ διάθεσιν. ἀλλ' οὐδὲ ἀριθμῶ διαφέρει ἀλλήλων, ὥσπερ Σωκράτης Πλάτωνος· οὐδὲν γὰρ ἰδιάζον πλῆθος συνδραμὸν τὴν κατὰ ἀριθμὸν διάστασιν ἀπειργάσατο· ἀλλὰ χρόνῳ διαφέρει καὶ τῷ μονιμωτέρῳ ἢ μῆ. καὶ ἕξεως μὲν παράδειγμα αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι καὶ μᾶλλον αἱ ἀρεταί, διότι κατὰ πᾶσαν ἐνεργείαν ταύταις χρώμεθα. «τῶν δυσκινήτων» δὲ φησιν ὁ Ἀριστοτέλης «τὴν ἐπιστήμην, ἐὰν καὶ μετρίως τις ἐπιστήμην λάβῃ», τοῦ «μετρίως» οὐ τὸ ἐπιπόλαιον δηλοῦντος, ἀλλ' εἴη ἂν τὸ «μετρίως» ἴσον τῷ «μετρίαν οὔσαν ἐπιστήμην». διαθέσεως δὲ παράδειγμα τίθησιν ὁ φιλόσοφος τὴν ἐπίκτητον θερμότητα, ὡσαύτως καὶ ψῦξιν. καὶ ἡ νόσος δὲ καὶ ἡ ὑγεία εὐκίνητα· ταχὺ γὰρ καὶ ταῦτα μεταβάλλει ἐπὶ τὸ ἐναντίον, εἰ μὴ τις διὰ χρόνου πλῆθος φυσιωθεῖ ἐν τούτοις, τῆς τε νόσου ἀνιάτου γενομένης καὶ τῆς ὑγείας δυσἀποβλήτου. ὅλως δὲ αἱ μόνιμοι ποιότητες ἕξεις εἰσίν. εἰπὼν δὲ «ἐν εἶδος ποιότητος» ὁ φιλόσοφος οὐχ ἐν ἐπήγαγεν, ἀλλὰ δύο, τὴν τε ἕξιν καὶ τὴν διάθεσιν, ὅτι τὸ ἐν εἶδος τὴν διάθεσιν λαμβάνει, ὑφ' ὃ τάττει τὴν ἕξιν καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ὁμώνυμον τῷ κοινῷ, ὥσπερ ὑπὸ τὴν κοινὴν δικαιοσύνην ἢ τε μερικωτέρα δικαιοσύνη τέτακται καὶ ἡ ὁσιότης. Τινὲς δὲ τῶν ἐξηγητῶν οὕτω διωρίκασι τὰς φωνάς, ὡς τῶν ἐν τοῖς σώμασι τὰ μὲν εὐκίνητα πάθη εἶναι, τὰ δὲ δυσκίνητα παθητικὰς ποιότητας, τῶν δὲ ἐν τῇ ψυχῇ ἐπικτήτων ποιότητων τὰ μὲν εὐκίνητα διαθέσεις, ἕξεις δὲ εἶναι τὰ δυσκίνητα. μᾶλλον δὲ οὕτω χρὴ διορίζειν, ὅτι κινήσει καὶ ἀλλοιώσει καὶ ἐκστάσει τοῦ ὑποκειμένου τὸ πάθος χαρακτηρίζεται, καὶ ἡ παθητικὴ ποιότης παραπλησίως, ὅταν ἡ κίνησις ἢ παθητικὴ δυσἀπάλλακτος ὑπάρχη· εἰ μὲντοι ὄρω καὶ πέρατι τοῦ εἶδους ἤδη κατέχεται καὶ τῆς κατὰ κίνησιν ἀνωμαλίας καὶ ἑτεροιώσεως πάντη κεχώρισται, διάθεσις ἔστιν.

ὁδὸς μὲν γὰρ ἐστὶν ἐπὶ τὸν λόγον εἴ τις ἄλλη κίνησις καὶ ἡ παθητικὴ· ἐπειδὴν δὲ ἔλθῃ εἰς τὸ εἶδος, ἴσταται καὶ παύεται πάσῃ τε καὶ ἀλλοιούμενον. οὕτως οὖν ἡ αὐτὴ θερμότης, ὅταν μὲν ἐν τῷ ἀλλοιοῦσθαι μεταβάλλῃ, φανεῖται πάθος ἢ παθητικὴ ποιότης· ὅταν δὲ στῇ κατὰ τὸ εἶδος τῆς θερμότητος καὶ ψύξεως, ὀρίζεται ἐν τῷ τῆς διαθέσεως εἶδει. καὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ φυσικῶν παθῶν τὰ μὲν πάθη, τὰ δὲ παθητικὰ ποιότητες· καὶ οὐ δεῖ τῆς ψυχῆς ἐξοικίζειν ταύτας. ὥστε αἱ μὲν θερμάνσεις καὶ καταψύξεις, ὡς ἐν κινήσει φερόμεναι, πάθη καὶ παθητικὰ ποιότητες, τὸ δὲ θερμὸν καὶ ψυχρὸν τὰ ἐπίκτητα ἔξεις καὶ διαθέσεις. ὁ δὲ γε Πορφύριος τοῦ μὲν ἔχοντος σώματος τὴν θερμότητα καὶ ἐπάγοντος ἄλλω τὸ θερμαίνεσθαι αὐτὸ δὴ τοῦτο, τὸ θερμὸν, διάθεσιν ὀνομάζει, τοῦ δὲ θερμαινομένου ὡς μὴ δύνασθαι ἄλλο θερμᾶναι πάθος. ὥστε πάθους μὲν ἐστὶν ἐπίτασις ἢ διάθεσις, ἐπίτασις δὲ διαθέσεως ἢ ἔξις. Ἔστι δὲ ἡ μὲν γενικὴ διάθεσις, ἡ δὲ εἰδική, καὶ ἡ μὲν εὐκίνητος, ἡ κατὰ τὸ εἶδος θεωρουμένη, ἡ δὲ γενικὴ καὶ ταῖς δυσκινήτοις ὑπάρχει καὶ ταῖς εὐκινήτοις. δυσκίνητος δὲ ἀρετὴ λέγεται νῦν ἡ τελεία καὶ ἀπηρτισμένη τοῖς ὅλοις. καὶ τῆς θερμότητος διχῶς λεγομένης, τῆς μὲν συμφύτου, τῆς δὲ ἐπικτήτου, εὐκίνητον θερμότητα ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐπίκτητον καλεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ψύξεως. οὔτε γὰρ τὴν τοῦ πυρὸς θερμότητα οὔτε τὴν τῆς χιόνος ψυχρότητα ὑποληψόμεθα ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὴν τοῦ ὕδατος ἢ ἄλλου σώματος μεταβολὴν εἰς ἀμφοτέρωτα ταῦτα. Ἡ τοίνυν ἔξις οὐκ ἄλλη τίς ἐστὶ τῆς διαθέσεως πλὴν τῷ προσειληφέναι τὸ μόνιμον καὶ δυσκίνητον. ἡ δὲ φυσικὴ ἐπιτηδειότης διττὴ ἐστὶν, ἡ μὲν ἀπλή, ἡ δὲ κατὰ προκοπὴν τινα θεωρουμένη, ἣν ἐν τῷ λόγῳ ὁ Ἀριστοτέλης παρέλαβεν. εἰπὼν δὲ ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ λόγῳ τῆς ποιότητος «ἢ ὅπως οὖν ἄλλως ἀπ' αὐτῶν», τοῦτο φησιν, ὅτι μὴ κεῖνται πάσαις ταῖς ποιότησιν ὀνόματα ὡς ἐπὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, καὶ ἐπὶ τῆς συνηθείας μὴ ἐχούσης ἐν χρήσει τὸ ἕτερον, ὡς ἐπὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ ἐναρέτου. ἔστι δὲ ὅπου τῇ μὲν ἔξει κεῖται ὄνομα, ὡς τῇ ἀρετῇ, τῷ <δὲ> κατ' αὐτὴν ποιῶ οὐκέτι. ἐπὶ ἐνίων δὲ καὶ παραλλάττουσιν αἱ τῶν ὀνομάτων σημασίαι· ὁ γὰρ δίκαιος κατὰ μὲν τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς δίκης παρωνόμασται, κατὰ δὲ τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης.

9 Περὶ τῶν πρὸς τι καὶ σχήματος καὶ χρώματος καὶ μορφῆς καὶ περὶ δυνάμεως καὶ ἀδυναμίας.

Τοῦ Πλάτωνος ὀρισμένου τὰ πρὸς τι καὶ εἰρηκότος ὅτι «αὐτὰ ἅπερ ἐστὶν ἐτέρων εἶναι λέγεται», ἐρωτᾷς τίς ὁ ἀντεπενεχθεὶς περὶ τούτων ὅρος τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι «ἐστὶ τὰ πρὸς τι οἷς τὸ εἶναι ταυτόν ἐστι τῷ πρὸς τί πως ἔχειν», καὶ τίς ἡ διαφορὰ τοῖν δυοῖν τούτοις ὅροις, καὶ διὰ τί τοῦ πρώτου ὀρισμοῦ καλῶς ἔχοντος τὸν δεύτερον ὁ φιλόσοφος ἀντεπήνεγκε. Φημὶ γοῦν ὅτι πολὺ τὸ διάφορον τοῦ λέγεσθαι καὶ τοῦ εἶναι. ὁ μὲν οὖν Πλάτων «αὐτὰ» φησιν «ἅπερ ἐστὶν ἐτέρων εἶναι λέγεται», ὁ δὲ Ἀριστοτέλης «οἷς τὸ εἶναι» φησὶ «ταυτόν ἐστι τῷ πρὸς τί πως ἔχειν», οὐκέτι τὸ λέγεσθαι πρὸς ἕτερον, ἀλλὰ τὸ εἶναι τοῖς πρὸς τι ἀποδιδούς. τὸ μὲν γὰρ λέγεσθαι τὴν οὐσίαν αὐτῶν οὐ δηλοῖ, τὸ δὲ εἶναι πρὸς ἕτερον αὐτὴν τὴν οὐσίαν παρίστησι· καὶ τὸ μὲν λέγεσθαι καὶ μέρεσί τισι τῶν οὐσιῶν συμβέβηκε, τὸ δὲ εἶναι τοῖς πρὸς τι μόνοις. διὸ ἡ κεφαλὴ λέγεται μὲν τινος, ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστι τὸ εἶναι αὐτῆς ἐν σχέσει τοῦ πρὸς ὃ λέγεται, οὐκ ἂν εἴη τῶν πρὸς τι ἢ κεφαλῆ. εἰ γὰρ καὶ ἄλλων λέγεται, ἀλλὰ πρῶτόν ἐστι καθ' ἑαυτήν· τὰ δὲ πρὸς τι οὐκ ὄντα τι ἄλλο καθ' αὐτά, ἔπειτα πρὸς τι λέγεται, ἀλλ' αὐτὸ τὸ εἶναι ἐν τούτῳ ἔχει, ἐν τῷ πρὸς ἕτερον πως ἔχειν. ἡ δὲ κεφαλὴ ὡς μὲν οὐσία καθ' αὐτὴν οὐκ ἔστι τῶν πρὸς τι, ὡς

δὲ μέρος πρὸς ὅλον ἔχει τὸ εἶναι· τὸ γὰρ μέρος ὅλου μέρος καὶ τὸ ὅλον μερῶν ὅλον. ἢ μὲν γὰρ οὐσία ὡς καθ' αὐτὸ οὐσα ἀποδέδοται, τὰ δὲ πρὸς τι κατὰ τὴν πρὸς ἕτερον ἀπόνευσιν τὸ εἶναι ἔχει. οὐδεμία ἄρα οὐσία τῶν πρὸς τι εἶη. ἀπορίαν οὖν εἶχε, πῶς τινες οὐσίαι δοκοῦσι τῶν πρὸς τι· ἢ γὰρ χεῖρ οὐσία οὐσα τινὸς λέγεται χεῖρ, καὶ ὁ πούς τινὸς πούς, τὰ δὲ τινὸς λεγόμενα τῶν πρὸς τι ἐδόκει. ἀνάγκη οὖν ἦν ἢ τὰ μέρη τῶν οὐσιῶν μὴ λέγειν οὐσίας, ὅπερ ἄτοπον, ἢ τὸν ἀποδεδομένον τῶν πρὸς τι λόγον ἐπανορθῶσαι τὸν «ὅσα ἐτέρων εἶναι λέγεται, ταῦτα» εἰπόντα «πρὸς τι». Αὐτὸς δὲ καθολικώτερον ποιῶν τὸν λόγον περὶ πάσης οὐσίας ζητεῖ εἰ ἔστι τῶν πρὸς τι, τῆς τε πρώτης καὶ τῆς δευτέρας καὶ τῶν ἐν ταύταις μερῶν. καὶ τὴν μὲν πρώτην καὶ ἄτομον οὐσίαν καὶ τὰ ταύτης μέρη ἐναργῶς φησι μὴ λέγεσθαι τῶν πρὸς τι κατὰ τὸν ἀποδοθέντα ἤδη τῶν πρὸς τι ὀρισμὸν. «ὁ γὰρ ἄτομός» φησιν «ἄνθρωπος, ἦτοι ὁ τις ἄνθρωπος, οὐ λέγεται τινὸς τις ἄνθρωπος.» τί ἔστι τὸ «οὐ λέγεται τινὸς τις ἄνθρωπος»; μᾶλλον γὰρ εἰ τῶν πρὸς τι ἦν ὁ τις ἄνθρωπος, οὕτως ἔμελλε λέγεσθαι «ὁ τις ἄνθρωπος τινὸς τις ἄνθρωπος». ἀλλ' ἦν ἀδολεσχία ἐν τῇ περιόδῳ δις τοῦ «τις» προκειμένου· τὸ γοῦν «οὐ λέγεται» ἀντὶ τοῦ μὴ προσηκόντως λέγεσθαι λέγεται. εἰ γοῦν ἦν τῶν πρὸς τι ἢ ἄτομος οὐσία, οὕτως ἂν ἀπεδόθη· ἐπεὶ δὲ οὐ χρή οὕτως ἀποδίδοσθαι διὰ τὴν παλιλλογίαν, οὐκ ἔστι τῶν πρὸς τι. τὰ γὰρ ἄτομα ταύτῃ διαφέρει τῶν κοινῶν ἐν τῇ κατηγορίᾳ, καθ' ὅσον προστίθεται αὐτοῖς τὸ τί, τὸ ἐν ἀριθμῷ. κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ τὸ μέρος τῆς πρώτης οὐσίας λεχθεῖν τινός· οὕτως γὰρ κἀνταῦθα ὀφείλει εἰρησθαι «ἢ τις χεῖρ τινὸς τις χεῖρ», καὶ ἔστιν αὐθις παλιλλογία καὶ σολοικοφανής ἢ περίοδος. ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων οὐσιῶν, ἐπὶ μὲν τῶν ὄλων πάλιν διαφαίνεται τὸ μὴ εἶναι πρὸς τι. ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐ λέγεται τινὸς ἄνθρωπος· οὐσίαν γὰρ ἔχει καθ' ἑαυτόν· ὡς δὲ καὶ ὁ βούς καὶ τὸ ξύλον. εἰ μὲντοι τὸν ἀγρὸν οὐσίαν ὄντα τινὸς εἶναι φαμέν, οὐ καθὸ ἔστιν ἀποδίδομεν, ἀλλὰ καθὸ συμβέβηκεν αὐτῷ κτήματι εἶναι. «ἐπ' ἐνίων δέ» φησι «τῶν δευτέρων οὐσιῶν», τουτέστιν ἐπὶ τῶν μερῶν, «ἔχει ἀμφισβήτησιν.» τὰ μὲν γὰρ ἄτομα μέρη ἀπέδειξε μὴ ὄντα πρὸς τι διὰ τὸ μὴ λέγεσθαι «τινὸς τις κεφαλῆ», ἐπὶ δὲ τῶν κοινῶν ἐνδέδωκεν, ὅτι ταῦτα διὰ τὸ ἕκαστον αὐτῶν ὅπερ ἔστιν ἐτέρου λέγεσθαι—μέρη γὰρ ὄντα τῶν ὄλων ἐστὶ—δοκεῖ πρὸς τι εἶναι. οὐ γὰρ ἦν ἐπὶ τούτων εἰπεῖν, ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀτόμων οὐσιῶν ἐκώλυεν εἶναι πρὸς τι ἐκείνας. διὰ ταῦτα τοιγαροῦν τὸν ὀρισμὸν διωρθώσατο, καὶ ἵνα μὴ εὗρεθῇ τις οὐσία τῶν πρὸς τι οὐσα ἕτερον ἀντεπήνεγκε. καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τούτῳ ἐστὶ, καὶ καθ' ὅσον ἐκεῖνος μὲν ἀπὸ τοῦ λέγεσθαι τὸ εἶναι ἐνεδειξάτο, ὡς ἀπὸ ἐναργεστεροῦ, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ εἶναι καὶ τὸ λέγεσθαι, ὡς ἀπὸ αἰτιωδεστεροῦ. Ἐπὶ δὲ τοῖς εἰρημένους ὡσπερ πόρισμά τι ἀναφαινόμενον παραδίδωσιν ὁ φιλόσοφος, ὅτι «ἂν τις εἰδῆ τι τῶν πρὸς τι ὠρισμένως, κἀκεῖνο πρὸς ὃ λέγεται ὠρισμένως εἴσεται»· εἰ γὰρ οἶδέ τις τὸ κάλλιον, καὶ ὅτου κάλλιόν ἐστιν οἶδε. τούτῳ δὲ ἐπόμενον δείκνυσι τὸ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα μὴ εἶναι τῶν πρὸς τι. τοῦ γὰρ τὸ ἄλλο σῶμα ἐγκεκαλυμμένου γινώσκειν μὲν εἶναι καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα, ὅτου δὲ ἐστὶν οὐκ ἔστιν εἰδέναι· καίτοιγε εἰ ἦν πρὸς τι, πάντως ἂν ἔγνωμεν. Ἡρώτησας δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ γράμματι, τίς ἢ διαφορὰ μορφῆς καὶ σχήματος καὶ χρώματος. φημὶ γοῦν ὅτι ἡ μορφή περιεκτικὴ ἐστὶ καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ χρώματος. εἰ γὰρ κατὰ τὴν ἀποτελεύτησιν καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ εἴδους θεωρεῖται, τὸ δὲ εἶδος πάντων ἦν περιεκτικὸν καθ' ἓνα λόγον, καὶ τὸ πέρασ ἂν αὐτοῦ τὰ πάντων πέρατα περιέχοι, καὶ συμπληροῦσθαι οὖν ὑπὸ τῶν ἄλλων λέγοιτο ἢ μορφή, οἷον κοινὴ σύλληψις οὐσα πάντων. σχήματος δὲ καὶ χρώματος αὕτη ἢ διαφορὰ, ὅτι σχῆμα μὲν λέγεται ἢ τοιαύδε διατύψεις καὶ διάπλασις, χρῶμα δὲ ἢ ἀπλῶς ἐπικεχυμένη ποιότης τῷ σώματι. ἔνιοι δὲ τὸ μὲν σχῆμα ἐπὶ τῶν ἀψύχων τάττουσι, τὴν δὲ μορφήν ἐπὶ τῶν

ἐμψύχων, τὸ δὲ χρῶμα τὴν ἐξ ἐπιπολῆς φασιν ἐπιφάνειαν. Καὶ ἵνα σοι πάλιν ἐπιδρομάδην περὶ τῶν εἰδῶν εἴποιμι τῆς ποιότητος, ἡ μὲν ἕξις ἐστὶν ἐπίτασις διαθέσεως, λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἡμῖν προσόντων καὶ μὴ ἀπὸ διαθέσεως καὶ προκοπῆς ἐγγινομένων, ὡς ὄψεως καὶ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων. ἡ δὲ παθητικὴ ποιότης τοῦ πάθους ἐστὶν αὐξήσις καὶ ἐπίτασις. δοκεῖ δὲ ὁ Ἀριστοτέλης τὴν μὲν ἕξιν καὶ τὴν διάθεσιν ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἐκλαμβάνειν καὶ μαθημάτων καὶ γνωστικῶν θεωρημάτων, τὸ δὲ πάθος καὶ τὴν παθητικὴν ποιότητα ἐπὶ ὀργῆς καὶ μίσους καὶ τῶν τοιούτων. θερμότητος δὲ καὶ ψυχρότητος νῦν μὲν ἐπὶ τῆς ἕξεως καὶ διαθέσεως τίθησι, νῦν δὲ ἐπὶ τῆς παθητικῆς ποιότητος· καὶ τοῦ πάθους καθὼ μὲν μεθεκτά, ἕξεις αὐτὰ προσηγόρευσε, καθὼ δὲ πάθος ἐμποιεῖ, παθητικὰς ποιότητας. καὶ δύναμις μὲν ἐστὶν ἡ ἐπιτηδειότης, ἀδυναμία δὲ ἡ ἀνεπιτηδειότης.

10 Περὶ τῆς μίξεως τῶν προτάσεων καὶ περὶ εὐπορίας προτάσεων σύντομος ἔφοδος.

Ἴδου σοι τὰς μίξεις τῶν προτάσεων ὡς ἐκέλευσας ἐν βραχεῖ κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν διάταξιν ἀποδίδωμι ἄνευ αἰτίας καὶ παραδειγμάτων, ἵνα τὸ μέτρον τηρηθῆ τῆς ἐπιστολῆς. Ἐπὶ τῆς μίξεως οὖν τοῦ ἀναγκαίου καὶ τοῦ ὑπάρχοντος τῆς πρὸς τὸ μείζον ἄκρον ἀναγκαίας οὐσης προτάσεως ἀναγκαῖος γίνεται συλλογισμὸς ἐπὶ τοῦ πρώτου σχήματος. ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου εἰ μὲν ἡ στερητικὴ ἀναγκαία, καὶ τὸ συμπέρασμα ἀναγκαῖον· εἰ δὲ ἡ κατηγορικὴ, οὐκ ἀναγκαῖον. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σχήματι καθόλου μὲν ὄντων τῶν ὄρων πρὸς τὸ μέσον καὶ κατηγορικῶν ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων, ἐὰν ὀποτεροῦν ἢ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον· ἐὰν δὲ τὸ μὲν κατηγορικὸν ἢ, τὸ δὲ στερητικόν, ὅταν μὲν τὸ στερητικὸν ἀναγκαῖον ἢ, καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ἀναγκαῖον· ὅταν δὲ τὸ κατηγορικόν, οὐκ ἔσται ἀναγκαῖον. Ἐπὶ δὲ τῆς μίξεως τοῦ ὑπάρχοντος καὶ τοῦ ἐνδεχομένου κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα, ὅταν μὲν ἡ πρὸς τὸ μείζον ἄκρον ἐνδέχασθαι σημαίνει, τέλειοί τε ἔσονται πάντες οἱ συλλογισμοὶ καὶ τοῦ ἐνδέχασθαι, καθ' ὃν ἐν ἑτέρῳ σοι ἐπιστολῇ δηλώσομεν διορισμόν· ὅταν δὲ ἡ πρὸς τὸ ἔλαττον, ἀτελεῖς τε πάντες καὶ οἱ στερητικοὶ τῶν συλλογισμῶν, τοῦ μηδενὶ ἢ μὴ παντὶ ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἐνδεχομένου· ὅταν δὲ ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχασθαι σημαίνει τῶν προτάσεων, κατηγορικῶν μὲν ὄντων τῶν ὄρων, τοῦ ἐνδέχασθαι καὶ οὐ τοῦ ὑπάρχειν ἔσται, καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τιθεμένων. ἐὰν δὲ ἢ τὸ μὲν καταφατικόν, τὸ δὲ στερητικόν, ὅταν μὲν ἢ τὸ καταφατικὸν ἀναγκαῖον, τοῦ ἐνδέχασθαι καὶ οὐ τοῦ μὴ ὑπάρχειν· ὅταν δὲ ἢ τὸ στερητικόν, καὶ τοῦ ἐνδέχασθαι μὴ ὑπάρχειν καὶ τοῦ μὴ ὑπάρχειν, καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τῶν ὄρων ὄντων. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἕξει καπὶ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι, ὅταν μὲν ἐνδέχασθαι λαμβάνωνται ἀμφοτέραι αἱ προτάσεις, οὐδεὶς ἔσται συλλογισμὸς· ὅταν δὲ ἡ μὲν ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχασθαι σημαίνει, τῆς μὲν καταφατικῆς ὑπάρχειν σημαίνουσης οὐδέποτε ἔσται, τῆς δὲ στερητικῆς καθόλου αἰεὶ. εἰ δὲ ἡ μὲν ὑπάρχειν, ἡ δὲ ἐνδέχασθαι σημαίνει, τῆς μὲν κατηγορικῆς ὑπάρχειν τιθεμένης, τῆς δὲ στερητικῆς ἐνδέχασθαι {σημαίνει, τῆς μὲν κατηγορικῆς ὑπάρχειν τιθεμένης, τῆς δὲ στερητικῆς ἐνδέχασθαι}, οὐδέποτε ἔσται συλλογισμὸς· ὅταν δὲ ἡ μὲν καταφατικὴ ἐνδέχασθαι, ἡ δὲ στερητικὴ ὑπάρχειν, ἔστιν συλλογισμὸς ἐνδεχόμενος. ἐὰν δὲ ἡ μὲν ἐξ ἀνάγκης, ἡ δὲ ἐνδέχασθαι σημαίνει τῶν προτάσεων, τῆς μὲν στερητικῆς οὐσης ἔσται συλλογισμὸς, οὐ μόνον ὅτι ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ ὅτι [οὐχ ὑπάρχει, τῆς δὲ καταφατικῆς οὐκ ἔσται.]

11 Περὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν

Ἡρώτησας τίς ἐστὶν ὁ σκοπὸς τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν. σκοπὸς οὖν ἐστὶν αὐτῷ παραδοῦναι τὰς ἀρχὰς τῆς σοφιστικῆς καὶ διαλεκτικῆς ἐν ἐπιτόμῳ καὶ δεῖξαι ὡς οἱ μὲν καθόλου πάντες τῶν συλλογισμῶν αἰεὶ πλείω συλλογίζονται, τῶν δ' ἐν μέρει οἱ μὲν κατηγορικοὶ πλείω διὰ τὸ ἀντιστρέφειν εἴτε πρὸς ἄλλας εἴτε πρὸς ἑαυτάς, οἱ δ' ἀποφατικοὶ τὸ συμπέρασμα μόνον· αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι προτάσεις ἀντιστρέφουσιν, ἡ δ' ἐν μέρει στερητικὴ οὐκ ἀντιστρέφει. καὶ ἐξ ἀληθῶν μὲν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι, ἐκ ψευδῶν δὲ ἔστιν ἀληθές· πλὴν οὐ διότι, ἀλλ' ὅτι, τοῦ γὰρ διότι οὐκ ἔστιν ἐκ ψευδῶν συλλογισμὸς. συλλογισμὸς δὲ γίνεται ἐκ ψευδῶν ἀληθῆς, καὶ ἀμφοτέρων τῶν προτάσεων ψευδῶν οὐσῶν καὶ τῆς μιᾶς· ταύτης δὲ οὐχ ὀποτέρας ἔτυχεν. ἐὰν γὰρ ἡ ἑτέρα τεθῆ ψευδῆς, τῆς μὲν πρώτης ὅλης ψευδοῦς οὔσης οὐκ ἔστι τὸ συμπέρασμα ἀληθές· λέγω δὲ ὅλην ψευδῆ τὴν ἐναντίαν, ἐὰν τε καταφατικὴ ἢ ἐὰν τε στερητικὴ· τῆς δ' ἑτέρας ἀληθοῦς οὐ γίνεται ἀληθές τὸ συμπέρασμα· μὴ ὅλης δὲ λαμβανομένης ψευδοῦς ἔσται. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν ἐνδέχεται καὶ τῆς πρώτης προτάσεως ὅλης οὔσης ψευδοῦς, τῆς δὲ ἑτέρας ἀληθοῦς, ἀληθές εἶναι τὸ συμπέρασμα, καὶ ἐπὶ τι ψευδοῦς οὔσης τῆς πρώτης, καὶ τῆς μὲν ἀληθοῦς τῆς δὲ ἐν μέρει ψευδοῦς, καὶ ἀμφοτέρων ψευδῶν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι πάντως ἐγχωρεῖ δι' ἀληθῶν συλλογίσασθαι κατὰ πάντα τρόπον. ἔσται δὲ καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ σχήματι διὰ ψευδῶν ἀληθές, καὶ ἀμφοτέρων ψευδῶν ὄλων, καὶ ἐπὶ τι ἑκατέρας, καὶ τῆς μὲν ἑτέρας ἀληθοῦς ὅλης τῆς δὲ ἑτέρας ψευδοῦς, καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τι ψευδοῦς τῆς δὲ ὅλης ἀληθοῦς, καὶ ἀνάπαλιν, καὶ ὁσαυτῶς ἄλλως ἐγχωρεῖ μεταλαβεῖν τὰς προτάσεις, ὡσπερ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ σχήματι. Τὸ δὲ κύκλω καὶ ἐξ ἀλλήλων δείκνυσθαι ἐστὶ τὸ διὰ τοῦ συμπεράσματος καὶ τοῦ ἀνάπαλιν τῇ κατηγορίᾳ τὴν ἑτέραν λαβόντα πρότασιν συμπεράνασθαι τὴν λοιπὴν, ἣν ἐλάμβανεν ἐν θατέρῳ συλλογισμῷ. ἐπὶ δὲ τῶν ἐν μέρει συλλογισμῶν τὴν μὲν καθόλου πρότασιν οὐκ ἔστιν ἀποδείξαι διὰ τῶν ἑτέρων, τὴν δὲ κατὰ μέρος ἔστιν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχήματι τὸ μὲν καταφατικὸν οὐκ ἔστι δεῖξαι διὰ τούτου τοῦ τρόπου, τὸ δὲ στερητικὸν ἔστι. ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου σχήματος, ὅταν μὲν ἀμφοτέραι αἱ προτάσεις καθόλου ληφθῶσιν, οὐκ ἐνδέχεται δεῖξαι δι' ἀλλήλων· τὸ μὲν γὰρ καθόλου δείκνυται διὰ τῶν καθόλου, τὸ δ' ἐν τούτῳ συμπέρασμα αἰεὶ κατὰ μέρος· ἐὰν δὲ ἡ μὲν καθόλου ἢ δὲ ἐν μέρει, ὅταν μὲν ἀμφοτέραι κατηγορικαὶ ληφθῶσι καὶ τὸ καθόλου πρὸς τῷ ἐλάττονι γένηται ἄκρῳ, ἔσται, ὅταν δὲ πρὸς θατέρῳ, οὐκ ἔσται. Τὸ δὲ ἀντιστρέφειν ἐν τοῖς συλλογισμοῖς ἐστὶ τὸ μετατιθέντα τὸ συμπέρασμα ποιεῖν τὸν συλλογισμὸν, ὅτι ἢ τὸ ἄκρον τῷ μέσῳ οὐκ ὑπάρχει ἢ τοῦτο τῷ τελευταίῳ. ἀνάγκη γὰρ τοῦ συμπεράσματος ἀντιστραφέντος καὶ τῆς ἑτέρας μενούσης προτάσεως ἀναιρεῖσθαι τὴν λοιπὴν. διαφέρει δὲ ἀντικειμένως ἢ ἐναντίως ἀντιστρέφειν τὸ συμπέρασμα· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς γίνεται συλλογισμὸς ἑκατέρου ἀντιστραφέντος. ὅταν μὲν γὰρ ἀντικειμένως ἀντιστρέφηται τὸ συμπέρασμα, ἀναιροῦνται ἀμφοτέραι αἱ προτάσεις· ὅταν δὲ ἐναντίως, οὐδετέρα. λέγω δὲ ἀντικεῖσθαι τὸ μὲν παντὶ τῷ οὐ παντὶ καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐδενί, ἐναντίως δὲ τὸ παντὶ τῷ οὐδενί καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐ τινὶ ὑπάρχειν. Ὁ δὲ τοῦ ἀδυνάτου συλλογισμὸς δείκνυται, ὅταν ἡ ἀντίφασις τεθῆ τοῦ συμπεράσματος καὶ προσληφθῆ ἄλλη πρότασις. διαφέρει δὲ τῆς ἀντιστροφῆς, ὅτι ἀντιστρέφεται μὲν γεγενημένος συλλογισμὸς καὶ εἰλημμένων ἀμφοῖν τῶν προτάσεων, ἀπάγεται δὲ εἰς ἀδύνατον οὐ προομολογηθέντος τοῦ ἀντικειμένου πρότερον, διὰ συλλογισμοῦ δηλονότι, ἀλλὰ φανεροῦ ὄντος ὅτι

ἀληθές. πλὴν τὸ καθόλου κατηγορικὸν ἐν μὲν τῷ μέσῳ καὶ τῷ τρίτῳ δείκνυται, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ οὐ δείκνυται. ἀντικειμέναι δὲ εἰσι προτάσεις κατὰ μὲν τὴν λέξιν τέτταρες· τὸ πᾶς τῷ οὐδενὶ καὶ τὸ παντὶ τῷ οὐ παντὶ καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐδενὶ καὶ τὸ τινὶ τῷ οὐ τινί· κατὰ δὲ ἀλήθειαν τρεῖς, τὸ γὰρ τινὶ τῷ οὐ τινὶ κατὰ λέξιν ἀντίκειται μόνον. ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ σχήματι οὐκ ἔστιν ἐξ ἀντικειμένων προτάσεων συλλογισμός· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἔσται καὶ ἐκ τῶν ἀντικειμένων καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ καταφατικῶς μὲν οὐδέποτε ἔσται ἐξ ἀντικειμένων, ἀποφατικῶς δὲ ἔσται καὶ καθόλου καὶ μὴ καθόλου τῶν ὄρων ὄντων. Τὸ δ' ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν ἔστιν ὡς ἐν γένει λαβεῖν ἐν τῷ μὴ ἀποδεικνύναι τὸ προκείμενον· τοῦτο δ' ἐπισυμβαίνει πολλαχῶς. τὸ δὲ μὴ παρὰ τοῦτο συμβαίνει τὸ ψεῦδος γίνεσθαι λέγομεν ὅταν ἀναιρεθέντος τούτου μηδὲν ἦττον περαίνεται ὁ συλλογισμός· ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς δεικτικοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς εἰς τὸ ἀδύνατον συλλογισμοῖς. πρὸς τὸ μὴ κατασυλλογίζεσθαι παρατηρητέον, ὅταν ἄνευ τῶν συμπερασμάτων ἐρωτᾷ τὸν λόγον, ὅπως μὴ δοθῇ δις ταῦτόν ἐν ταῖς προτάσεσι. συμβαίνει δὲ καὶ κατὰ τὴν ὑπόληψιν γίνεσθαι τὴν ἀπάτην, οἷον εἰ ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ πλείοσι πρώτως ὑπάρχειν, καὶ τὸ μὲν λεληθέναι τινὰ καὶ οἶεσθαι μηδενὶ ὑπάρχειν, τὸ δὲ εἰδέναι. Ἐπαγωγή δὲ ἔστι τὸ διὰ τοῦ ἐτέρου θάτερον ἄκρον τῷ μέσῳ συλλογίσασθαι. παράδειγμα δὲ ἔστιν, ὅταν τῷ μέσῳ τὸ ἄκρον ὑπάρχον δειχθῇ διὰ τοῦ ὁμοίου τῷ τρίτῳ· δεῖ δὲ καὶ τὸ μέσον τῷ τρίτῳ καὶ τὸ πρῶτον τῷ ὁμοίῳ γνωρίμῳ εἶναι ὑπάρχειν. ἀπαγωγή δὲ ἔστιν, ὅταν τῷ μέσῳ τὸ πρῶτον δῆλον ἢ ὑπάρχον, τῷ δὲ ἐσχάτῳ τὸ μέσον ἄδηλον μὲν, ὁμοίως δὲ πιστὸν ἢ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος. ἔντασις δὲ ἔστι πρότασις προτάσει ἐναντία. εἰκὸς δὲ καὶ σημεῖον οὐ ταῦτόν ἐστιν, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰκὸς ἔστι πρότασις ἔνδοξος, τὸ δὲ σημεῖον βούλεται εἶναι πρότασις ἀποδεικτικὴ ἢ ἀναγκαία ἢ ἔνδοξος. ἐνθύμημα δὲ ἔστι συλλογισμὸς ἀτελής ἐξ εἰκότων ἢ σημείων. τὸ δὲ φυσιογνωμονεῖν δυνατὸν ἔστιν, εἴ τις δίδωσιν ἅμα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὅσα φυσικὰ ἐστὶ παθήματα.

12 Ἀφορμαὶ τῶν περὶ τὰ γένη ἐπιχειρημάτων

Ἀξιολογώτατοι τῶν πρὸς τὸ γένος καὶ τὸ ἴδιον, περὶ ὧν πρῶτον ἐπισκεπτέον ἡμῖν, οὗτοι· εἰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ διαιρέσει τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος τεθῆ, ἀλλὰ τὸ μὲν οὐσία, τὸ δὲ ποιόν, οἷον ἢ μὲν χιών καὶ ὁ κύκνος οὐσία, τὸ δὲ λευκὸν οὐκ οὐσία ἀλλὰ ποιόν, ὥστε οὐ γένος τὸ λευκὸν τῆς χιόνος οὐδὲ τοῦ κύκνου. εἰ δὲ μηδενὸς τῶν εἰδῶν ἐνδέχεται μετέχειν τὸ τεθὲν ἐν τῷ γένει-ἀδύνατον γὰρ τοῦ γένους μετέχειν μηδενὸς τῶν εἰδῶν μετέχον-, ἂν μὴ τι τῶν κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν εἰδῶν ἦ. σκοπεῖν δὲ καὶ εἴ τι ἄλλο γένος ἔστι τοῦ ἀποδοθέντος εἶδους, ὃ μῆτε περιέχει τὸ ἀποδοθὲν γένος μῆτε ὑπ' ἐκεῖνό ἐστιν· οἷον εἴ τις τῆς δικαιοσύνης τὴν ἐπιστήμην θεῖη γένος· ἔστι γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ γένος, καὶ οὐδέτερον τῶν γενῶν τὸ λοιπὸν περιέχει, ὥστε οὐκ ἂν εἴη ἡ ἐπιστήμη γένος τῆς δικαιοσύνης. πάλιν εἰ τὴν διαφορὰν ὡς γένος ἀποδέδωκεν· οἷον εἰ τὸ ἀθάνατον θεοῦ γένος· διαφορὰ γὰρ ἔστι ζῶου τὸ ἀθάνατον. καὶ εἰ τὴν διαφορὰν ὡς εἶδος εἰς τὸ γένος ἔθηκεν, οἷον τὸ περιττὸν ὅπερ ἀριθμὸν· διαφορὰ γὰρ ἀριθμοῦ τὸ περιττόν, οὐκ εἶδος ἔστι· πᾶν γὰρ τὸ μετέχον τοῦ γένους εἶδος ἢ ἄτομόν ἐστι. πάλιν εἰ τὸ γένος εἰς τὸ εἶδος ἔθηκεν ἢ τὴν διαφορὰν εἰς τὸ εἶδος. καὶ εἰ τὸ γένος ὡς διαφορὰν εἶπεν, οἷον τῆς κράσεως τὴν μίξιν. καὶ εἰ τὸ κατὰ μεταφορὰν λεγόμενον ὡς γένος ἀποδέδωκεν, οἷον τὴν σωφροσύνην συμφωνίαν. σκοπεῖν δὲ καὶ εἰ τὸ μὲν γένος ἐναντίον τινί, τὸ δὲ εἶδος μηδενί· εἰ γὰρ τὸ γένος ἐναντίον τινί, καὶ τὸ εἶδος ἔστι. πάλιν ἐπὶ τῶν πτώσεων καὶ τῶν

συστοιχών, εἰ ὁμοίως ἀκολουθοῦσι καὶ ἀναιροῦντι καὶ κατασκευάζοντι· ἅμα γὰρ ἐνὶ καὶ πᾶσιν ὑπάρχει ἢ οὐχ ὑπάρχει· οἷον εἰ ἡ δικαιοσύνη ἐπιστήμη τις, καὶ τὸ δικαίως ἐπιστημόνως καὶ ὁ δίκαιος ἐπιστήμων· ἐὰν δὲ τούτων τι μὴ ἦ, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδέν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γενέσεων καὶ φθορῶν· οἷον εἰ τὸ οἰκοδομεῖν ἐνεργεῖν, καὶ τὸ ὠκοδομηκέναι ἐνηργηκέναι· καὶ εἰ τὸ μανθάνειν ἀναμιμνήσκεσθαι, καὶ τὸ μεμαθηκέναι ἀναμνησθαι· καὶ εἰ τὸ διαλύεσθαι φθείρεσθαι, καὶ τὸ διαλελύσθαι ἐφθάρθαι καὶ ἡ διάλυσις φθορά τις. καὶ ἐπὶ τῶν γεννητικῶν δὲ καὶ φθαρτικῶν ὡσαύτως, καὶ ἐπὶ τῶν δυνάμεων καὶ χρήσεων· εἰ γὰρ τὸ φθαρτικὸν διαλυτικόν, καὶ τὸ φθείρεσθαι διαλύεσθαι· καὶ εἰ τὸ γεννητικὸν ποιητικόν, καὶ τὸ γίνεσθαι ποιεῖσθαι καὶ ἡ γένεσις ποίησις. ὁρᾶν δὲ καὶ εἰ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ἀντικείμενον γένος, οἷον εἰ τοῦ διπλασίου τὸ πολλαπλάσιον καὶ τοῦ ἡμίσεως τὸ πολλοσημόριον· δεῖ γὰρ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἀντικειμένου γένους εἶναι. εἰ οὖν τις θεῖη τὴν ἐπιστήμην ὅπερ αἴσθησιν, δεήσει καὶ τὸ ἐπιστητὸν ὅπερ αἰσθητὸν εἶναι· οὐκ ἔστι δέ, οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἐπιστητὸν αἰσθητόν, καὶ γὰρ τῶν νοητῶν ἔνια ἐπιστητά· ὥστε οὐ γένος τὸ αἰσθητὸν τοῦ ἐπιστητοῦ· εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ ἡ αἴσθησις τῆς ἐπιστήμης. πάλιν εἰ τὴν ἔξιν εἰς τὴν ἐνέργειαν ἔθηκεν ἢ τὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν ἔξιν, οἷον τὴν αἴσθησιν κίνησιν διὰ σώματος· ἢ μὲν γὰρ αἴσθησις ἔξις, ἢ δὲ κίνησις ἐνέργεια. διαμαρτάνουσι δὲ καὶ οἱ τὴν ἔξιν εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν δύναμιν τάττοντες, οἷον τὴν πραότητα ἐγκράτειαν ὀργῆς καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δικαιοσύνην φόβων καὶ κερδῶν ἐγκράτειαν. ἀνδρεῖος μὲν γὰρ καὶ πρᾶος ὁ ἀπαθὴς λέγεται, ἐγκρατὴς δὲ ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος. πάλιν εἰ κατὰ τι τὸ εἶδος τοῦ εἰρημένου γένους μετέχει· οὐ δοκεῖ γὰρ κατὰ τι μετέχεσθαι τὸ γένος, ἀλλὰ διόλου. οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τι ζῶον οὐδὲ ἡ γραμματικὴ κατὰ τι ἐπιστήμη. σκοπεῖν οὖν εἰ ἐπὶ τινων κατὰ τι μετέχεται τὸ γένος, οἷον εἰ τὸ ζῶον ὅπερ αἰσθητὸν ἢ ὄρατὸν εἴρηται· κατὰ τι γὰρ αἰσθητὸν ἢ ὄρατὸν τὸ ζῶον· κατὰ τὸ σῶμα γὰρ καὶ αἰσθητὸν καὶ ὄρατόν, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν οὐ, ὥστε οὐκ ἂν εἴη γένη τὸ ὄρατὸν καὶ τὸ αἰσθητὸν τοῦ ζώου. λανθάνουσι δὲ ἐνίοτε καὶ τὸ ὅλον εἰς τὸ μέρος τιθέντες, οἷον τὸ ζῶον σῶμα ἔμψυχον· οὐδαμῶς δὲ τὸ μέρος τοῦ ὅλου κατηγορεῖται, ὥστ' οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα γένος τοῦ ζώου, ἐπειδὴ μέρος ἐστίν. ἐνίοτε δὲ διαμαρτάνουσι καὶ τὸ πάθος εἰς γένος τὸ πεπονθὸς τιθέντες, οἷον ὅσοι τὴν ἀθανασίαν ζωὴν αἰδιὸν φασὶν εἶναι· πάθος γὰρ τῆς ζωῆς ἢ σύμπτωμα ἢ ἀθανασία ἔοικεν εἶναι. ὅτι δὲ ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, δῆλον ἂν γένοιτο, εἴ τις συγχωρήσειεν ἐκ θνητοῦ τινὰ ἀθάνατον γενέσθαι· οὐδεὶς γὰρ φήσει ἑτέραν αὐτὸν ζωὴν λαμβάνειν, ἀλλὰ σύμπτωμά τι ἢ πάθος αὐτῇ ταύτῃ παραγεγενῆσθαι· ὥστε οὐ γένος ἢ ζωὴ τῆς ἀθανασίας. πάλιν εἰ τὸ πάθος οὐ ἐστὶ πάθος ἐκείνου γένος φασὶν εἶναι, οἷον τὸ πνεῦμα ἀέρα κινούμενον· μᾶλλον γὰρ κίνησις ἀέρος τὸ πνεῦμα, ὁ γὰρ αὐτὸς ἀήρ διαμένει, ὅταν τε κινῆται καὶ ὅταν μένη· ὥστε οὐκ ἔστιν ὅλος ἀήρ τὸ πνεῦμα. πάλιν εἰ τὸ πᾶσιν ἀκολουθοῦν γένος ἢ διαφορὰν εἶπε· πλείω γὰρ τὰ πᾶσιν ἐπόμενα. οἷον τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν τῶν πᾶσιν ἐπομένων ἐστίν. εἰ οὖν τὸ ὄν γένος ἀποδέδωκε, δηλονότι πάντων ἂν εἴη γένος, ἐπειδὴ κατηγορεῖται αὐτῶν· κατ' οὐδενὸς γὰρ τὸ γένος ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται, ὥστε καὶ τὸ ἐν εἶδος ἂν εἴη τοῦ ὄντος. συμβαίνει οὖν κατὰ πάντων ὧν τὸ γένος κατηγορεῖται καὶ τὸ εἶδος κατηγορεῖσθαι, ἐπειδὴ τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν κατὰ πάντων ἀπλῶς κατηγορεῖται, δέον δὲ ἐπ' ἔλαττον τὸ εἶδος κατηγορεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ δοκεῖ τισὶ καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τῷ τί ἐστὶ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖσθαι, χωριστέον τὸ γένος ἀπὸ τῆς διαφορᾶς χρώμενον τοῖς εἰρημένοις στοιχείοις· πρῶτον μὲν ὅτι τὸ γένος ἐπὶ πλέον λέγεται τῆς διαφορᾶς· εἴθ' ὅτι κατὰ τὴν τοῦ τί ἐστὶν ἀπόδοσιν μᾶλλον ἀρμόττει τὸ γένος ἢ τὴν διαφορὰν εἰπεῖν, ὁ γὰρ ζῶον εἰπὼν τὸν ἄνθρωπον μᾶλλον δηλοῖ τί ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἢ

ὁ πεζόν· καὶ ὅτι ἡ μὲν διαφορὰ ποιότητα τοῦ γένους ἀεὶ σημαίνει, τὸ δὲ γένος τῆς διαφορᾶς οὐ· ὁ μὲν γὰρ εἰπὼν πεζὸν ποιὸν τι ζῶον λέγει, ὁ δὲ ζῶον εἰπὼν ποιὸν τι οὐ λέγει πεζόν. Ταῦτά σοι ἐκ πολλῶν ὀλίγα συνηριθμήμεθα ἐπιτετμημένως εἰς μέτρον ἐπιστολῆς, ἵν' ἔχοις ἐντεῦθεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐφοδεύειν καὶ εἰδέναι τίνα μὲν κυρίως γένη, τίνα δὲ δοκοῦντα μὲν, οὐκ ὄντα δέ. 13 Περὶ ἐρωτήματος διαλεκτικοῦ καὶ περὶ διαλεκτικῆς οὐχ ἀπλοῦν τι πράγμα ἐρώτημα διαλεκτικόν. δεῖ γὰρ πρῶτον, φησὶν ὁ φιλόσοφος, ἐρωτᾶν μέλλοντα τὸν τόπον εὐρεῖν ὅθεν ἐπιχειρητέον, δευτέρου δὲ ἐρωτηματίσαι καὶ τάξαι καθ' ἕκαστα πρὸς ἑαυτόν, τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τρίτον εἰπεῖν ἤδη ταῦτα πρὸς ἕτερον, διελόμενον τὰς προτάσεις ὅσαι ληπτέαι παρὰ τὰς ἀναγκαίας. ἀναγκαῖαι δὲ λέγονται δι' ὧν ὁ συλλογισμὸς γίνεται· αἱ δὲ παρὰ ταύτας λαμβανόμεναι τέτταρες εἰσιν· ἡ γὰρ ἐπαγωγῆς χάριν τοῦ δοθῆναι τὸ καθόλου, ἢ εἰς ὄγκον τοῦ λόγου, ἢ πρὸς κρύψιν τοῦ συμπεράσματος, ἢ πρὸς τὸ σαφέστερον εἶναι τὸν λόγον. τὰς μὲν οὖν ἀναγκαίας, δι' ὧν ὁ συλλογισμὸς, οὐκ εὐθὺς προτατέον, ἀλλ' ἀποστατέον ὅτι ἀνωτάτω, οἷον μὴ τῶν ἐναντίων ἀξιούντα τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην, ἂν τοῦτο βούληται λαβεῖν, ἀλλὰ τῶν ἀντικειμένων. τεθέντος γὰρ τούτου καὶ ὅτι τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ συλλογιεῖται· ἐὰν δὲ μὴ τιθῆ, δι' ἐπαγωγῆς ληπτέον τὰς ἀναγκαίας, προτείνοντα ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐναντίων· ἡ γὰρ διὰ συλλογισμοῦ ἢ δι' ἐπαγωγῆς ταύτας ληπτέον· ὅσαι δὲ λίαν προφανεῖς εἰσι, καὶ αὐτὰς προτείνοντα· ἀδηλότερόν τε γὰρ ἀεὶ ἐν τῇ ἀποστάσει καὶ τῇ ἐπαγωγῇ τὸ συμβησόμενον. κρύπτοντα δὲ προσυλλογίζεσθαι· εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἴ τις μὴ μόνον τὰς ἀναγκαίας, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς ταῦτα χρησίμων τινὰ συλλογίζοιτο. ἔτι τὰ συμπεράσματα μὴ λέγειν, ἀλλ' ὕστερον ἀθρόα συλλογίζεσθαι. χρήσιμον δὲ καὶ τὸ μὴ συνεχῆ τὰ ἀξιώματα λαμβάνειν ἐξ ὧν οἱ συλλογισμοί, ἀλλ' ἐναλλάξ. ἔτι τὸ προτείνειν οὐ δι' αὐτὸ ἀλλ' ἄλλου χάριν προτείνοντα. χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἐπιλέγειν ὅτι σύνηθες καὶ λεγόμενον τὸ τοιοῦτον καὶ τὸ μὴ σπουδάζειν, κἂν ὅλως χρήσιμον ᾗ· καὶ τὸ μηκύνειν καὶ παρεμβάλλειν τὰ μὴθὲν χρήσιμα πρὸς τὸν λόγον. χρηστέον δὲ ἐν τῷ διαλέγεσθαι τῷ μὲν συλλογισμῷ πρὸς τοὺς διαλεκτικούς μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς πολλούς, τῇ δὲ ἐπαγωγῇ ἐναντίον πρὸς τοὺς πολλούς. Ἐπεὶ δὲ ὅλως περὶ διαλεκτικοῦ ἐπεβαλόμην σοι λέγειν προβλήματος, δεῖν ὠήθη καὶ περὶ διαλεκτικῆς ὅλως διδάξαι σε. τὸ γοῦν ὄνομα τοῦτο οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐπιστήμην τοῦ ἀληθῶς λέγειν τίθενται καὶ φέρουσι τοῦνομα κατὰ τῆς τελεωτάτης φιλοσοφίας. καὶ Πλάτων δὲ τὴν διαιρετικὴν μέθοδον ἐξυμνῶν καὶ ταύτης θέμενος ἔργον εἶναι τὸ δύνασθαι τό τε ἐν πολλὰ ποιεῖν καὶ τὰ πολλὰ εἰς ἐν ἀνάγειν τὴν αὐτὴν ταύτην διαλεκτικὴν καλεῖ. ὁ δὲ γε Ἀριστοτέλης τὸ μὲν ἐξ ἀληθῶν καὶ οἰκείων τῷ προκειμένῳ καὶ πρώτων καὶ γονιμωτέρων δεικνύναι καὶ συνάγειν τὸ προκείμενον συλλογισμοῦ ἀποδεικτικοῦ τίθεται· τὸ δὲ δι' ἐνδόξων συλλογίζεσθαι διαλεκτικόν, φησὶ, καὶ διαλεκτικὴν ἀκολουθῶς τὴν διὰ τῶν τοιούτων συλλογιστικὴν· τὴν δὲ ἐκ φαινομένων ἐνδόξων συλλογιζομένην σοφιστικὴν. ἡγηται γὰρ ὁ φιλόσοφος τὸν συλλογισμὸν καθὸ συλλογισμὸς ἐστὶ μηδὲν ἄλλο ἄλλου διαφέρειν, εἶναι δὲ αὐτῶν τὴν διαφορὰν τὴν μὲν κατὰ τὰ εἶδη τῶν προτάσεων, τὴν δὲ κατὰ τοὺς τρόπους καὶ τὰ σχήματα, τὴν δὲ κατὰ τὴν ὕλην περὶ ἣν εἰσιν. ὧν ἡ μὲν πρώτη διαφορὰ ποιεῖ τῶν συλλογισμῶν τοὺς μὲν κατηγορικούς, τοὺς δὲ ὑποθετικούς, ἡ δὲ δευτέρα τοὺς μὲν τελείους, τοὺς δὲ ἀτελεῖς, ἡ δὲ τρίτη ἢ κατὰ τὴν ὕλην τοὺς μὲν ποιεῖ ἀποδεικτικούς, τοὺς δὲ διαλεκτικούς, τοὺς δὲ ἐριστικούς. οἱ γὰρ δὴ συλλογισμοὶ ὅ τε λέγων «πᾶς ἄνθρωπος γελαστικόν· οὐδὲν γελαστικόν ἵππος» καὶ ὁ λέγων «πᾶς ἄνθρωπος γελαστικόν· οὐδεὶς ἵππος γελαστικόν» ἔτι τε ὁ λέγων «πᾶν γελαστικόν ἄνθρωπος· οὐδὲν γελαστικόν ἵππος» τὴν αὐτὴν ὕλην ἔχοντες οὐκ εἰσιν ἀλλήλοις οἱ αὐτοὶ παρὰ τὴν

διάφορον τῶν προτάσεων λήψιν τε καὶ θέσιν. ἔστι γὰρ αὐτῶν ὁ μὲν ἐν τῷ πρώτῳ, ὁ δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ ἐν τῷ τρίτῳ σχήματι. Περὶ δὲ τῆς οὕτω διαλεκτικῆς λεγομένης Ἀριστοτέλης μὲν καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις πεπραγμάτευται, μάλιστα δὲ ἐν τούτοις ἃ ἐπιγράφεται Τοπικὰ ἀπὸ τοῦ τόπους τινὰς ἐν αὐτοῖς παραδίδοσθαι, ἀφ' ὧν ὀρμώμενοι δυνησόμεθα περὶ παντὸς <τοῦ> προτεθέντος δι' ἐνδόξων συλλογίζεσθαι. οὐ γὰρ οἶόν τε περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος ἐξ ἀληθῶν συλλογίσασθαι. τὸ γὰρ ὅτι ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν τέλος δι' ἀληθῶν μὲν οὐχ οἶόν τε δεῖξαι, ὅτι μηδὲ ἀληθὲς τὸ δεικνύμενον, δι' ἐνδόξων μέντοι οἶόν τε. ὁ γὰρ τόπος ἀρχὴ τίς ἐστίν ἢ στοιχεῖον, ἀφ' οὗ λαμβάνομεν τὰς περὶ ἕκαστον ἀρχὰς ἐπιστήσαντες τὴν διάνοιαν, τῇ περιγραφῇ μὲν ὠρισμένος, τοῖς δὲ καθ' ἕκαστα ἀόριστος. Κοινὸν δὲ διαλεκτικῇ καὶ ῥητορικῇ τὸ μὴ περὶ ἓν τι γένος ἀφωρισμένον πραγματεύεσθαι, καὶ τὸ δι' ἐνδόξων καὶ πιθανῶν καὶ μὴ δι' οἰκείων ἀρχῶν τῷ προκειμένῳ, καὶ τὸ ὁμοίως περὶ τὰ ἀντικείμενα ἀλλήλοις εἶναι· διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τῷ τὴν μὲν διαλεκτικὴν περὶ πᾶσαν ὕλην τῇ δυνάμει κεχρησθαι καὶ ἐν ἐρωτῆσει ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, τὴν δὲ ῥητορικὴν περὶ τὴν πολιτικὴν μᾶλλον καὶ διεξοδικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα μᾶλλον λέγειν. Χρήσιμος δὲ ἡ διαλεκτικὴ πραγματεία πρὸς τρία ταῦτα· πρὸς γυμνασίαν, πρὸς τὰς ἐντεύξεις, πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας. Ἔστι δὲ ἀριθμῶ ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ ἐξ ὧν τε οἱ λόγοι καὶ περὶ ὧν οἱ συλλογισμοί. γίνονται γὰρ οἱ λόγοι ἐκ τῶν προτάσεων· περὶ ὧν δὲ οἱ συλλογισμοὶ τὰ προβλήματά ἐστι. πᾶσα δὲ πρότασις καὶ πᾶν πρόβλημα ἢ γένος ἢ ἴδιον ἢ συμβεβηκὸς δηλοῖ· καὶ γὰρ τὴν διαφορὰν ὡς οὖσαν γενικὴν ὁμοῦ τῷ γένει τακτέον. ἐπεὶ δὲ τοῦ ἴδιου τὸ μὲν τί ἦν εἶναι σημαίνει, τὸ δ' οὐ σημαίνει, τὸ μὲν τί ἦν εἶναι σημαίνει ὅρος, τὸ δὲ λοιπὸν προσαγορευέσθω ἴδιον. τὸ δὲ ταυτόν, ὡς τύπῳ διαλαβεῖν, τριχῇ διαιρεῖται· ἢ γὰρ ἀριθμῶ ἢ εἶδει ἢ γένει τὸ ταυτόν εἰώθαμεν προσαγορεύειν. ὑπάρχουσι δ' αἱ ῥηθεῖσαι τέτταρες διαφοραὶ περὶ τὰ δέκα γένη τῶν κατηγοριῶν. ἔστι δὲ πρότασις διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἐνδοξος ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλείστοις ἢ τοῖς σοφοῖς, καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν ἢ πλείστοις ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις, μὴ παράδοξος.

14 Σύντομος παράδοσις τῶν δεκατριῶν παραλογισμῶν

Συστεῖλαί σοι εἰς μέτρον ἐπιστολῆς τοὺς σοφιστικοὺς ἐδεήθης ἐλέγχους· αὐτὸ γοῦν τοῦτο ποιεῖν ἐπιβέβλημαι. εἰσὶ δὲ τρόποι τοῦ ἐλέγχειν δύο· οἱ μὲν γὰρ εἰσι παρὰ τὴν λέξιν, οἱ δ' ἔξω τῆς λέξεως. Ἔστι δὲ τὰ παρὰ τὴν λέξιν ἐμποιοῦντα τὴν φαντασίαν ἐξ τὸν ἀριθμὸν· ταῦτα δ' ἔστιν· Ὁμωνυμία, οἷον «μανθάνουσιν οἱ ἐπιστάμενοι· τὰ γὰρ ἀποστοματιζόμενα μανθάνουσιν οἱ γραμματικοί». τὸ γὰρ μανθάνειν ὁμώνυμον, τό τε ξυνιέναι χρώμενον τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τὸ λαμβάνειν ἐπιστήμην. Ἀμφιβολία, οἷον «ὃ τις ὄρᾳ, τοῦτο πάντως ὄρᾳ· τὸν κίονα ὁ δεῖνα ὄρᾳ· ὁ κίων ἄρα ὄρᾳ». ἀμφιβάλλεται γὰρ ἐν τῷ «τοῦτο πάντως ὄρᾳ» πότερον αὐτὸς ὄρᾳ ὁ ὄρων ἢ τὸ ὀρώμενον. Σύνθεσις, οἷον «δυνατὸν τὸν καθήμενον βαδίζειν· ὁ δεῖνα κάθηται· βαδίζει ἄρα». ἐν ταύτῃ γὰρ ἔχει τὸν παραλογισμὸν ὁ ἔλεγχος ὡς δυναμένης τῆς ἐννοίας καὶ συνθέτως νοεῖσθαι. Διαιρέσεις, οἷον «τὰ πέντε δύο καὶ τρία· τὰ δύο καὶ τρία εἰς ἀριθμοὺς διαιρεῖσθαι οὐ δύνανται· τὰ πέντε ἄρα εἰς ἀριθμοὺς διαιρεῖσθαι οὐ δύνανται». ψεῦδος τοῦτο· συνέβη δὲ τὸ ψεῦδος ἀπὸ τοῦ διαιρεῖσθαι τὰ πέντε ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει εἰς δύο καὶ τρία καὶ ἴδια περὶ ἑκάστου τὴν δευτέραν πρότασιν ἀποφαίνεσθαι. Προσωδία, οἷον «κῆρ σημαίνει τὴν ψυχὴν· Ἀγαμέμνονι δὲ τὸ πολεμεῖν κῆρ εἶδετο εἶναι· Ἀγαμέμνονι ἄρα τὸ πολεμεῖν ψυχὴ εἶδετο εἶναι». Σχήμα λέξεως, οἷον «τὸ μανθάνειν ἐνεργητικὸν ἐστὶ· τὸ δὲ ἐνεργεῖν περὶ

τὴν μάθησιν διδάσκειν ἐστὶ· τὸ μανθάνειν ἄρα διδάσκειν ἐστίν». Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὴν λέξιν παραλογισμοὶ οὗτοι· τῶν δ' ἕξω τῆς λέξεως παραλογισμῶν εἶδη ἐστὶν ἑπτὰ. ἔν μὲν παρὰ τὸ συμβεβηκός· δεύτερον δὲ τὸ ἀπλῶς ἢ μὴ ἀπλῶς ἀλλὰ πῆ ἢ ποῦ ἢ ποτὲ ἢ πρὸς τι λέγεσθαι· τρίτον τὸ παρὰ τὴν <τοῦ> ἐλέγχου ἄγνοιαν· τέταρτον τὸ παρὰ τὸ ἐπόμενον· πέμπτον τὸ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν· ἕκτον τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι· ἕβδομον τὸ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἐν ποιεῖν. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὸ συμβεβηκός παραλογισμοὶ εἰσιν, ὅταν ὁμοίως ὅτιοῦν ἀξιωθῆ τῷ πράγματι καὶ τῷ συμβεβηκότητι ὑπάρχειν. ἐπεὶ γὰρ τῷ αὐτῷ πολλά συμβέβηκεν, οὐκ ἀνάγκη πᾶσι τοῖς κατηγορουμένοις καὶ καθ' οὗ κατηγορεῖται ταῦτα πάντα ὑπάρχειν· πάντα γὰρ οὕτως ἔσται τὰ αὐτά· οἷόν φασι οἱ σοφισταὶ «ὁ Σωκράτης ἕτερον Κορίσκου· ὁ Κόρισκος ἄνθρωπος· ὁ Σωκράτης ἄρα ἕτερον ἀνθρώπου», ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος, λέγεται δὲ παρὰ τὸ συμβεβηκός διὰ τὸ συμβεβηκέναι οὗ ἔφησεν ἕτερον εἶναι τοῦτον εἶναι ἄνθρωπον. παρὰ τὸ συμβεβηκός δὲ κάκεῖνα ὅσα μὴ οὐσιωδῶς κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου, οἷον τὸ γένος, τὸ εἶδος, τὸ δυσύλλαβον, τὸ τρισύλλαβον, τὸ οὐδέτερον. παρὰ τὸ συμβεβηκός δὲ λέγονται, διότι τοῦ ζώου οὐ καθ' οὐσίαν κατηγοροῦνται τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ ἔμψυχον καὶ τὸ σῶμα. Οἱ δὲ παρὰ τὸ πῆ ἢ ἀπλῶς παραλογισμοὶ εἰσιν ἢ ὅταν τὰ πῆ, ὃ ἐστὶν ἅμα, κατηγορούμενα ἀπλῶς, τουτέστιν ἰδίᾳ, κατηγορήσωμεν· οἷον «ὁ πατὴρ μείζων τοῦ υἱοῦ τῷ αἰτίῳ· τὸ αἴτιον φύσει· ὁ πατὴρ ἄρα μείζων τοῦ υἱοῦ φύσει». ἔψευσται, διότι τὸ αἴτιον συναπτῶς ὀφείλει τῷ φύσει λέγεσθαι, οἷον «ὁ πατὴρ μείζων τοῦ υἱοῦ τῷ τῆ φύσει αἰτίῳ», διαιρεθὲν δὲ τὸν παραλογισμὸν ἐποίησεν. ἢ ὅταν τὰ ἀπλῶς ἤγουν ἰδίᾳ κατηγορούμενα πῆ, ὃ ἐστὶν ἅμα, κατηγορήσωμεν· οἷον «Σίμων σκυτεὺς ἀγαθός· ὁ ἀγαθὸς σκυτεὺς ἀγαθῶν πεδίλων δημιουργός· ὁ Σίμων ἄρα ἀγαθῶν πεδίλων δημιουργός». ἔψευσται, ὅτι ὁ Σίμων σκυτεὺς μὲν τὴν τέχνην, ἀγαθὸς δὲ τοὺς τρόπους· καὶ κατηγορεῖται αὐτοῦ τὸ μὲν σκυτεὺς κατὰ τὴν τέχνην, τὸ δὲ ἀγαθὸς κατὰ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς. τοιοῦτος γὰρ ἦν ὁ σκυτεὺς ἐκεῖνος ὁ τῷ Σωκράτει συγγεγονώς, τὴν μὲν σκυτικὴν οὐ πάνυ τι διακριβωσάμενος, τὴν δὲ ἕξιν τῆς ψυχῆς ἀγαθός. τὰ γοῦν ἀπλῶς κατηγορούμενα τοῦ σκυτέως ἅμα κατηγορηθέντα τὴν ἀπάτην ἐποίει. οὔτε γὰρ πάντα τὰ ἅμα κατηγορούμενα καὶ ἰδίᾳ κατηγορεῖται οὔτε τὰ ἰδίᾳ καὶ ἅμα, ἀλλ' ἐκεῖνα καὶ ἰδίᾳ καὶ ἅμα κατηγορεῖσθαι δύναται, ὅσα οὐσιωδῶς κατηγορεῖται τινος· καὶ εἴ τις ἀπλῶς φήσει τὰς συμπλοκάς γίνεσθαι, πολλά συμβαίνει λέγειν ἄτοπα. τῶν δὲ κατηγορουμένων καὶ ἐφ' οἷς κατηγορεῖσθαι συμβαίνει, ὅσα μὲν λέγεται κατὰ συμβεβηκός ἢ κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἢ θάτερον κατὰ θατέρου, ταῦτα οὐκ ἔστιν ἔν. ἀληθὲς δὲ ἐστὶν εἰπεῖν κατὰ τοῦ τινὸς ἦτοι ἅμα καὶ ἀπλῶς ἦτοι χωρὶς, οἷον τὸν τινὰ ἄνθρωπον ἄνθρωπον ἢ τὸν τινὰ λευκὸν ἄνθρωπον λευκόν. οὐκ ἀεὶ δέ, ἀλλ' ἐν ὅσαις κατηγορίαις μῆτε ἐναντιότης ἔνεστι καὶ ἐὰν λόγοι ἀντὶ ὀνομάτων λέγωνται καὶ καθ' ἑαυτὰ κατηγορῆται καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός, οἷον ὅταν ἐν τῷ προκειμένῳ μὴ ἐνυπάρχη τι τῶν ἀντικειμένων, οἷον ἐν τῷ τεθνεῶτι· λέγεται γὰρ ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἄνθρωπος· καὶ ὅταν μὴ τὸ μὲν τῶν λεγομένων ὁμοῦ καθ' αὐτὸ λέγηται, ὡς «Ὅμηρος ποιητής», τὸ δὲ κατὰ συμβεβηκός, ἤγουν τὸ «ἔστι»· καὶ ὅταν οἱ περὶ τὰ κατηγορούμενα λόγοι ἤγουν ὀρισμοὶ εἰσιν ἐναντίοι, οἷον «κίβδηλος χρυσός ἐστίν». ὥστε ἐν οἷς τῶν ἅμα λεγομένων τι τῶν τριῶν τούτων θεωρεῖται, χωρὶς αὐτὰ οὐ δύναται λέγεσθαι· ἐν οἷς δὲ μὴ θεωρῆται, ἐπὶ τούτων τὸ τί καὶ ἀπλῶς ἀληθὲς ἔσται εἰπεῖν. Παρὰ δὲ τὸ ἐπόμενον παραλογισμὸς γίνεται, οἷον «ὁ δεῖνα νύκτωρ πλανᾶται· ὁ νύκτωρ πλανώμενος κλέπτης ἐστίν· ὁ δεῖνα ἄρα κλέπτης ἐστίν». λέγεται δὲ τὸ τοιοῦτον παρὰ τὸ ἐπόμενον διὰ τὸ ἔπεσθαι τῷ κλέπτῃ τὸ πλανᾶσθαι νύκτωρ. Ὁ δὲ παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν παραλογισμὸς ἐστὶ τὸ δι' ἑαυτοῦ δεικνύναι τὸ μὴ δι' ἑαυτοῦ δῆλον καὶ

πρότασιν ποιείσθαι τὸ πρόβλημα· οἷον «ἡ ψυχὴ ἄφθαρτος· τὸ ἄφθαρτον ἀθάνατον· ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος». οὐδὲν ἀποδέδεικται, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἤτηται· ταύτων γὰρ τῷ ἀθανάτῳ τὸ ἄφθαρτον, καὶ πρότασις ἡ ὅτι «ἡ ψυχὴ ἄφθαρτος» ἢ αὐτῇ τῷ προβλήματι. Ἔτερος παραλογισμὸς παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον τιθέναι· γίνεται δὲ τοῦτο ἐν τοῖς δι' ἀδυνατοῦ συλλογισμοῖς, ὅταν καὶ δίχα τῆς υποθέσεως οὐδὲν ἦττον περαίνηται τὸ ἀδύνατον, οἷον εἰ βουλόμενοι δεῖξαι δι' ἀδυνατοῦ ὅτι τὸ λευκὸν οὐ παντὶ ζῶω, εἴπωμεν οὕτως· «εἰ γὰρ παντὶ ζῶω τὸ λευκόν, τὸ δὲ ζῶον παντὶ ἐμψύχῳ, τὸ δὲ ἐμψυχον παντὶ φυτῷ, τὸ ζῶον ἄρα παντὶ φυτῷ· ὅπερ ἄτοπον». ἀλλὰ τουτὶ τὸ ἄτοπον οὐ παρὰ τὴν ὑπόθεσιν συνέβη τὴν ὅτι «τὸ λευκὸν παντὶ ζῶω», ἀλλὰ παρ' ἐκείνην τὴν λέγουσαν ὅτι «τὸ ζῶον παντὶ ἐμψύχῳ». Ἔτερος παραλογισμὸς παρὰ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἐν ποιεῖν· ὁ γὰρ τοῦτο ποιῶν κατασοφίζεται οὕτως· «ὁ δεῖνα Σωκράτην καὶ Πλάτωνα τύπτει· ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἄνθρωπός ἐστιν· ὁ δεῖνα ἄρα ἄνθρωπον ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπους τύπτει». ἔψευσται κατ' ἀμφοτέρα, εἴτε τὸν καθ' ἕκαστα καὶ ἓνα τῷ ἀριθμῷ νοήσομεν ἄνθρωπον, εἴτε τὸν καθόλου· δύο γὰρ σημαίνει τὸ ἄνθρωπος, τὸν ἓνα τῷ ἀριθμῷ ἄνθρωπον καὶ τὸν ἐν εἴδει ὧν ἐπ' οὐδενὸς ἀληθὲς τὸ συμπέρασμα. λέγεται δὲ παρὰ τὰ πλείω ἐρωτήματα ἐν ποιεῖν, ὅτι ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἰδίᾳ ἐρωτήσεως δεῖται. Ἔστι παραλογισμὸς καὶ ὁ παρὰ τὴν τοῦ ἐλέγχου ἄγνοιαν· λέγεται δὲ οὕτως ὅτι ὁ εἰδὼς τί ποτέ ἐστιν ἔλεγχος οὐ περιπεσεῖται τῷ τοιούτῳ σοφίσματι. ἔλεγχος δὲ ἐστὶν ἀντίφασις τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός, ἵνα μὴ περὶ ἄλλου καὶ ἄλλου πειρώμεθα, οἷον μὴ ὀνόματος μόνον ἀλλὰ καὶ πράγματος. οὐ γὰρ μόνον τὸ ὄνομα ἐν εἶναι χρή, ἀλλὰ καὶ τὸ σημαίνονμενον πράγμα ἐν. τοῦτο δὲ εἴρηκε διὰ τὰς ὁμωνύμους φωνάς. καὶ ὀνόματος, φησί, μὴ συνωνύμου, οἷον «ζῶον περιπατεῖ, ζῶον οὐ περιπατεῖ»· ἐνδέχεται γὰρ τὸ μὲν ζῶον περιπατεῖν, τὸ δὲ μὴ. μὴ συναριθμουμένου δέ, φησί, τοῦ ἐν ἀρχῇ, τουτέστι μὴ λαμβανομένου τοῦ ζητήματος εἰς τὸν λόγον τῆς ἀποδείξεως, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι περὶ οὗ εἰρήκαμεν. καὶ κατὰ τὸ αὐτό, φησί, καὶ πρὸς τὸ αὐτό καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. πρὸς μὲν τὸ αὐτό, οἷον ὅτι τὰ δύο διπλάσια καὶ οὐ διπλάσια· πρὸς ἄλλο γὰρ καὶ ἄλλο τοῦτο εἶναι λέγεται. κατὰ δὲ τὸ αὐτό, ἵνα μὴ κατ' ἄλλο <καὶ ἄλλο> μέρος λέγωμέν τι ὑπάρχειν. ὡσαύτως δέ, ἵνα μὴ τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δὲ ἐνεργείᾳ λέγωμεν. καὶ ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ· τὸ γὰρ κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον φαῦλόν τε καὶ οὐ φαῦλον λέγειν τὸν αὐτὸν οὐκ ἀδύνατον. 15 Τοῦ Ψελλοῦ περὶ προτάσεων ὀφειλουσῶν ἀλλήλαις συναληθεύειν Ἐπὶ τῶν προτάσεων τῶν ὀφειλουσῶν ἀλλήλαις συναληθεύειν δύο ταῦτά σε παραφυλάττειν χρή, τὴν αὐτὴν τε ποσότητα καὶ τὸν αὐτὸν ὑποκείμενον, ἐναλλάττειν δὲ δύο, τὸν τε κατηγορούμενον καὶ τὴν ποιότητα. λέγω δὴ τὸν αὐτὸν ὑποκείμενον, ἵνα, εἰ μὲν ἐν τῇ καταφάσει ὠρισμένος ὑπάρχει, ὠρισμένος τεθῆ καὶ ἐν τῇ ἀποφάσει, εἰ δὲ ἐκεῖσε ἀόριστος, καὶ ἐνταῦθα ἀόριστος. ὡσαύτως καὶ ὁ κατηγορούμενος, εἰ μὲν ἐν τῇ καταφάσει ἀπλοῦς, ἐν ταύτῃ ἐκ μεταθέσεως, εἰ δὲ ἐν ἐκείνῃ ἐκ μεταθέσεως, ἐν ταύτῃ ἀπλοῦς. καὶ παράδειγμα· «πᾶς ἄνθρωπος ζῶόν ἐστιν, οὐδεὶς ἄνθρωπος οὐ ζῶόν ἐστιν». ἐτηρήθη μὲν τὸ αὐτὸ ποσὸν καὶ ὁ αὐτὸς ὑποκείμενος· ἀμφοτέραι γὰρ αἱ προτάσεις καθόλου καὶ οἱ ὑποκείμενοι ὠρισμένοι· ἐνηλλάγη δὲ τὸ τε ποιὸν καὶ ὁ κατηγορούμενος· ἐκεῖ μὲν γὰρ κατάφασις καὶ ὧδε ἀπόφασις, κάκεῖ μὲν ἀπλοῦς ὁ κατηγορούμενος, ἐνταῦθα δὲ ἐκ μεταθέσεως. 16 Τοῦ αὐτοῦ ἕτεροι ἐπιλύσεις φυσικῶν ἀπορημάτων πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητὰς καὶ ἐτέρους ἐπερωτῶντας ἄ. Πότε ψυχοῦνται τὰ ἔμβρυα Ἡρώτησας πότε ψυχοῦνται τὰ ἔμβρυα· ἀντερωτῶ δὲ σε κάγῳ, πότερον βούλει ἀποκριθῆναί σοι ὃ τῶν παρ' ἡμῖν φιλοσοφησάντων ἐδόξασαν ἔνιοι ἢ ἄπερ ὠήθησαν Ἑλληνας. κοινὸν μὲν οὖν δόγμα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου

ἀποστολικὸν ἢ ἄλλως πατρικὸν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν λόγοις· ἐθάρρησαν δέ τινες τῶν ἄγαν ἐν ἡμῖν μεταρσίων αὐτίκα ψυχοῦσθαι τὸ σπέρμα τῆς μήτρας ἐπιλαβόμενον, ὡς μηδέτερον τῶν μερῶν τοῦ συνθέτου πρεσβεύειν θατέρου ἢ ὑστερεῖν. τῶν δέ γε παρ' Ἑλλησι σοφῶν οἱ μὲν μορφωθέντα ψυχοῦσι τὰ ἔμβρυα, οἱ δὲ αὐτίκα μέλλοντα κινήσθαι κατὰ γαστρός, οἱ δὲ τῆς μήτρας ἀποσπασθέντα καὶ διατυπωθέντα πρὸς ὄλισθον. οἱ δέ γε τελεώτεροι τούτων μετὰ τὸν τοκετὸν τὴν λογικὴν ψυχὴν μεταλαμβάνειν φασί, καὶ μεταβάλλειν ἀθρόως ὥσπερ ὑπὸ φωτὸς θεοῦ ἀναπτόμενα ἢ ζωपुरούμενα· ἔνδοθεν δὲ τῆς μήτρας ζῆν μὲν, ἀλλὰ τὴν φυτικὴν ζωὴν καὶ παντάπασιν ἄλογον, ὥσπερ ἐκ ρίζης τοῦ ὀμφαλοῦ κατερριζωμένα τῇ μήτρᾳ, τὴν τροφήν χορηγούμενα, ζῶα δὲ μήτε εἶναι μήτε ὀνομάζεσθαι, ἀτελεῖ ὄντα πρὸς μετουσίαν τῆς θειοτέρας ψυχῆς. οὐ γὰρ ἡ λογικὴ ψυχὴ ὥσπερ τι πτηνὸν εἰς τὸ τυχὸν ζωγρεῖον εἰσθεῖται καὶ ἐνοικίζεται, ἀλλ' εἰς τὸ ἐπιτηδεῖως ἔχον πρὸς τὴν ἐκείνης καταδοχὴν ἀπορρήτῳ συνόδῳ ἐμφύεται. πῶς ἂν καὶ ἐν ὑγρῷ χωρίῳ ζωογονηθεῖ ἂν ἐζωωμένον ἔμβρυον, μεμυκὸς δὲ καὶ παντάπασιν συγκεκλεισμένον τό τε στόμα καὶ τὰς ρίνας; πῶς ἂν καὶ εἰσπνεύσοιεν, εἴ τις καὶ εἴη ἐκεῖσε, ἀήρ καθαρὸς; οὐ χρεὶ δέ, φασίν, ἀπὸ τῶν κινήσεων αὐτοῦ τεκμαίρεσθαι τὰς ἐμπύχους ζωάς· οὐ γὰρ κατὰ φαντασίαν αὐτὸ ἢ ὀρμητικὴν ἔχει δύναμιν, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐντέρων ἕλικες πληρούμενοι κίνησιν ἔχουσι καὶ δένδρων φλοιοὶ κινουῦνται τῷ ῥήγνυσθαι καὶ αὐτὰ δὲ τὰ φυτὰ αὐξάνεται καὶ περιστρέφεται ἢ συμπύσσεται τοῖς φύλλοις καὶ αὔθις ἀναπλοῦται, ὥσπερ ὁ λωτὸς κατὰ τὴν τοῦ φωστήρος περιστροφὴν· ἐπὶ δὲ ἔξω τῆς μήτρας γένηται τῆς ρίζης ἀποσπασθέν, αὐτίκα τῆς λογικῆς μεταλαγχάνει ψυχῆς καὶ ζῶόν ἐστι καθαρόν.

β'. Ποία αἰτία τῶν βρεφῶν τὰ μὲν εἰσιν ἑλλιπῆ, τὰ δὲ ἄρτια θαυμάζεις εὐλόγως περὶ τῶν ἔτι κυομένων βρεφῶν, τίνι ποτὲ λόγῳ τὰ μὲν αὐτῶν ἑλλιπῆ τὴν φύσιν τοῦ σώματος, τὰ δὲ σὺν περιττοτέροις ἔξισι μέλεσι, καὶ τὰ μὲν ἅμα τῇ συστάσει πεπῆρωται, τὰ δὲ ἄρτια εἰσι καὶ ἐν μορφῆς κάλλει διατετύπεται· καὶ ὅλως διαπορεῖς ἐπιζητῶν τὰς αἰτίας τῶν οὕτως ἢ ἐκείνως ἐχόντων νεογιλῶν. ἔξεστι μὲν οὖν τούτων καὶ γονέας αἰτιάσασθαι καλῶς ἢ κακῶς ἔχοντας καὶ αὐτὴν δὴ τὴν νηδύν, τὸ φυσικὸν τῆς συμπήξεως ἡμῶν ἐργαστήριον, πλημμελῶς ἢ εἰλικρινῶς ἔχουσαν· οὐδὲν δὲ ἦττον εἰς λόγον αἰτίας θήσομεν καὶ τὰς ἔξεις τῶν μιγνυμένων καὶ τοὺς καιροὺς τοῦ συνδυασμοῦ· καὶ ἡ τοῦ σπέρματος δὲ παντοδαπὴ κρᾶσις παντοδαπὰ ἡμῖν τὰ ἀποτελέσματα δίδωσιν. ἀλλ' ὅ γε Ἑρμῆς, Ἄμμωνι τῷ σοφῷ περὶ τούτου ἐπιστέλλων, ἄλλ' ἄττα αἰτιᾶται τῶν τοιούτων ἀποτελεσμάτων ἢ ταῦτα. φησὶ γὰρ ὡς, ἐπειδὴ τὸ κυόμενον οὐχ ὑπὸ τῆς μερικῆς μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς ὀλικῆς διαπλάττεται φύσεως, καὶ τῆς τῶν πλανήτων δὲ δυνάμεως διαμερισμὸς τις ποικίλος εἰς αὐτὸ καταρρεῖ, ἐντεῦθεν τοιόνδε ἢ τοιοῦτον πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν αἰτιῶν γίνεται. εἰ δὲ ἀσαφὴς ὁ λόγος, ἔτι σοι τοῦτο σαφηνιστέον ἡμῖν. οἱ περιττοὶ τὴν σοφίαν Ἑλληνες, διαμερίζοντες τὴν φύσιν ἡμῶν, ὑπερκοσμίοις φύσει καὶ ἐγκοσμίοις σώμασί τε καὶ τάξεσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῖς πλάνησι ταύτην διαπερατοῦσι· καὶ τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς ἡμῶν Ἡλίῳ καὶ Σελήνῃ ἀνατιθέασιν, Ἀφροδίτῃ δὲ τὴν ὄσφρησιν καὶ τὸν περικράνιον ὑμένα τῷ Κρόνῳ, ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄλλο τι μέρος τοῦ σώματος· καὶ οὐ τοὺς πλανήτας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεκάρχους αὐτῶν καὶ τοὺς ἀπλανεῖς βάλλειν τινὰς ἀκτίνας εἰς τὸ βρεφουργούμενον λέγουσιν. ἐπεὶ δὲ ποικίλοι μὲν τὴν ιδέαν οἱ δέκαρχοι, ποικίλα δὲ τῶν πλανήτων τὰ σχήματα, διάφοροί τε τούτων αἱ πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς σχέσεις, ἢ βαλλομένη παρ' ἐκάστου ἀκτίς εἰς τὸ κυόμενον εἰ μὲν ἔξ ἀγαθοποιῦ κατέλθῃ σχήματος, ἀρτιώτατον τὸ μέρος τῷ βρέφει πεποιήκεν, οὗ κυριεύειν ὁ ἐπιλάμπων ἔλαχεν, εἰ δ' οὖν, κολοβόν. οἷον τοῦ καλουμένου Διὸς ἀστέρος

τῆς κεφαλῆς τοῦ ζώου ἐπάρχοντος ὄλων τῶν μηνίγγων καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἧ̄ ἐκεῖθεν εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἀκτινοβολεῖ, εἰ μὲν ἐν καλῷ κειμένου τοῦ ἀστέρος καὶ σχηματιζομένου πρὸς τὴν σελήνην τριγωνικῶ σχήματι εἰς τὸν ἐγκέφαλον βάλλει τοῦ πηγνυμένου, εὖ̄ ἔξουσιν αἱ ἡγεμονικαὶ δυνάμεις τῷ πλαττομένῳ ἐμβρῶν· εἰ δὲ κακούμενος ὁ ἀστὴρ ἐπιβρίσει τῷ μέρει, τῶν ἐναντίων ἐστὶ ποιητής. κατὰ τοίνυν <τὸν> τοῦ Ἑρμοῦ λόγον καὶ τὰ μελαγχολικώτερα τῶν βρεφῶν καὶ τὰ εὐεκτικώτερα, ὅσα τε τοῖς ὀφθαλμοῖς διάστροφα καὶ ὅσα ὄρᾱ κατ' εὐθεῖαν, καὶ ἡ πᾶσα τούτων ἐναντιότης πρὸς ἄλληλα ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρον δυνάμεως γίνεται. Πλὴν καὶ τοῦτο ἴσθι, ὡς ὁ μὲν καθ' ἡμᾶς λόγος οὐ πολυπραγμονεῖ τὰς τούτων αἰτίας, ἀλλὰ τὴν διοίκησιν πάντων θείοις ἀνατίθεται κρίμασι· δεδοίκαμεν γὰρ τὴν παρεκτροπὴν, καὶ διὰ ταύτην ἐπὶ τῶν οἰκείων ὄρων ἐστήκαμεν. ὁ δὲ γε Ἑλλήν οὐ διαφέρει, ζητῶν τὰς πρώτας ὑποθέσεις τῶν γινομένων, εἴ που μακρὰν τῆς ἀληθείας ἐλάσειεν, ἀλλὰ ποικίλως τὰ ὄντα διερευνώμενος εἰς ἀτόπους πολλάκις ἐννοίας ἐκφέρεται. τίθεται δὲ κατ' ἐξουσίαν καὶ δόξας ἀσυλλογίστους, ὑπερκόσμιον ψυχὴν καὶ ἐγκόσμιον, καὶ φύσιν καθολικὴν τε καὶ μερικὴν, ἴν' εἴ τις αὐτὸν ἐλέγχει πλανώμενον, εὐθὺς ἔχει πρὸς ταῦτα καταφυγεῖν. ἡμεῖς δὲ σοὶ τοὺς τούτων λόγους ἀνακαλύπτωμεν, οὐχ ἵνα τούτοις θύῃς, ἀλλ' ἵνα μόνον εἰδείῃς.

γ'. Ὅτι οὐδεμία διαφορὰ τοῖς τοῦ θήλεος καὶ τοῦ ἄρρενος γεννητικοῖς μορίοις ἐστὶ, καὶ ὅτι δι' ἔλλειψιν θερμότητος τὸ θῆλυ ἐν τῇ μήτρᾳ γίνεται Μὴ θαυμάσης, εἴ σοι παράδοξον λόγον ἐρῶ περὶ παραδόξου πράγματος, ἀλλ' ἀτρέμας ἔχε πρὶν ὄλου ἀκούσης τοῦ λόγου. ἴσθι τοιγαροῦν, ὡς τὰ γεννητικὰ τοῦ θήλεος μόρια καὶ τοῦ ἄρρενος οὐ διαφορὰ εἰσι πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ παρ' ἑκατέρᾳ γενέσει τὰ αὐτά. τοσοῦτον δὲ διαλλάττει, ὅτι τὰ μὲν τοῦ ἄρρενος προῦκυψαν ἔξω ἀκμαζούσῃ θερμότητι, καὶ τό τε αἰδοῖον ἀπετάθη ἀμφιασάμενόν πως τὴν καλουμένην ποστὴν οἷ τε ὄρχεις ὑπὸ τῷ ὁσχεῶ ἐσπαργανώθησαν, τὰ δὲ τοῦ θήλεος δι' ἔλλειψιν τοῦ θερμοῦ ἀπρόιτα μεμενήκασι, μεταξὺ καρτερήσαντα τοῦ ἀπευθυσμένου φημί καὶ τῆς κύστεως. ὁ γοῦν ἀρχόμενος εἴρηκα, μήτε θαυμάσης τὸ ἔργον τῆς φύσεως μήτε ὡς μυθώδη διαπαίξις τὸν λόγον· ἔστι γὰρ παντάπασιν ἀληθὴς. εἰ γὰρ παραθήσεις τῷ λόγῳ εἰς τὸ εἶσω τοῦ περιτοναίου τὰ τοῦ ἄρρενος μόρια, τὸ μὲν ὄσχεον εἰς τὴν τῆς μήτρας χώραν καὶ χρεῖαν διαπλασθήσεται, οἷ δὲ γε ὄρχεις ἐξολισθήσουσιν ἔξωθεν καὶ παρ' ἑκατέρῳ μέρει ταύτῃ τεθήσονται, τὸ δὲ πρὶν ἄρρενικὸν αἰδοῖον ἀρχὴ τῆς ὑστέρας γενήσεται καὶ εἰς τὸ αἰδοῖον τὸ τῆς ποστῆς δέρμα διασχισθήσεται. καὶ οὕτως αὐθις τὴν γυναικίαν ἐκτὸς ἐλκύσαντός σου κατασκευὴν, ἢ μὲν μήτρα τῷ ἀντελιγμῷ ἔνδον συλλαβοῦσα τοὺς ὄρχεις εἰς ὄσχεου φύσιν ἔξω διαπλασθήσεται, ὃ τε αὐχὴν τῆς ὑστέρας εἰς αἰδοῖον διαταθήσεται καὶ ἡ ποστὴ εἰς τὸ σχίσμα διαιρεθήσεται. τὸ γὰρ ἀρχέγονον τοῦ πλάσματος σπέρμα ἄρρενογόνον μόνον ἐστίν, ἀποτυγχάνει δὲ τοῦ σκοποῦ ἐνδεία θερμότητος μεταβληθὲν εἰς θηλυτῆτα. τῷ δὲ γε δημιουργῶ καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐλάττωμα εἰς ὄλου γένους διάπλασιν ἤρκεσεν. ἢ γὰρ τοι μήτρα, μία τις οὔσα τὴν πλάσιν, δυσὶ κόλποις διήρηται, καὶ ὅς μὲν αὐτῶν θῆλυς, ὅς δὲ ἄρρην ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται, οὗτος μὲν ἐπιδέξιός τὴν θέσιν τε καὶ τὴν φύσιν εἰς ἄρρενος πλάσιν, ἐκεῖνος δὲ πρὸς τοῦτο μὲν ἐπαρίστερος, εὐθετος δὲ πρὸς θηλυγονίαν. οὕτω δὴ καὶ τῶν ὄρχεων ἄρρενογόνος μὲν ὁ δεξιός, θηλυγόνος δὲ ὁ ἀριστερός. καὶ θερμὰ μὲν ἄμφω τὰ δεξιὰ, τὰ δὲ γε ἀριστερὰ μετὰ τῆς ἐναντίας ποιότητος. καὶ τό γε θαυμασιώτατον, <ὁ> καὶ τὴν πίστιν τῷ πρώτῳ λόγῳ παρέχει, οὐκ ἂν γνοίης ἐξαμβλωθὲν ἔμβρυον πρὸ τῆς συμπάσης τῶν μελῶν τελειότητος, εἴτε θῆλυ κατὰ τὴν πλάσιν εἴτε ἄρρην ἐστίν· ἐν γὰρ τῷ τέλει ἡ θερμότης ἐξασθενήσασα

ἔνδον τε τὰ γεννητικὰ κατέσχε μόρια καὶ θῆλυ τὸ κυούμενον ἐπλαστούργησεν. ὁ μὲν γὰρ δεξιὸς τῆς μήτρας κόλπος ἄνωθεν ἀπὸ τῆς κοίλης φλεβὸς τὴν ἀρχὴν λαμβάνει τοῦ σπέρματος, ὁ δὲ γε ἀριστερὸς ἀπὸ τῶν νεφρῶν κατιοῦσαν τὴν γονὴν δέχεται. διὰ ταῦτα ἢ μὲν ἐκ τῆς κοίλης φλεβὸς καταρρέουσα φύσις ἀπέριττός ἐστι καὶ ζέουσα τῇ θερμότητι, ἢ δὲ γε ἐκ τῶν νεφρῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν μήτραν εἰσβάλλουσα ἦττον μὲν θερμὴ, μᾶλλον δὲ περιττή. τῶν δὲ γε νεφρῶν κατὰ ἰσότητα ἢ διάστασις· ἀλλ' ὁ μὲν δεξιὸς ὑψηλότερός τε ἐστὶ καὶ πρῶτως ἀπὸ τῆς κοίλης ἀρδεύεται, ὁ δὲ γε ἀριστερὸς βραχὺ τι χθαμαλώτερος· εἰς ἑκατέρους δὲ φλεβώδεις κοιλότητες εὐθυβόλως κατατείνονται, ἀφ' ὧν τὸ ἐκ τῆς κοίλης διωθιζόμενον αἷμα εἰς τοὺς ὄρχεις τε κάτεισι κάκεισε μεταβάλλον τὴν χροιάν τῆς αἱματικῆς ποιότητος τὴν σπερματικὴν ἀνταλλάττει χροιάν καὶ δύναμιν. δ'. Περὶ τοῦ σπέρματος Ψευδῆς ὁ Κτησίου λόγος καὶ Ἡροδότου· ὁ μὲν γὰρ ὡσπερ μυθολογῶν πηγνυσθαί φησι τὸ τῶν ἐλεφάντων σπέρμα καὶ ἠλέκτρῳ παρόμοιον γίνεσθαι· ὁ δὲ τοὺς Αἰθίοπας μέλαιναν ἀποφαίνεται ἀποσπερματίζειν γονὴν. ἔστι γὰρ ἡ οὐσία τοῦ σπέρματος, ὡς Ἀριστοτέλει δοκεῖ, οὔτε καθαρῶς ὕδατώδης οὔτε ἀκριβῶς αἱματώδης. εἰ γὰρ ὕδωρ ἦν, οὐκ ἂν ἐπήγνυτο θερμαινόμενον, τὸ δὲ παχὺ καὶ ἀφρώδες ἔξεισιν· εἰ δὲ γε αἷμα καθαρὸν ἀπεκρίνατο, ἐχρῆν αὐτὸ ἔξω γεγονὸς καὶ καταψυχθὲν παγῆναι. οὔτε γὰρ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ πήγνυται, καὶ τὸ αἷμα δὲ ψυχούμενον παχύνεται· τὸ δὲ σπέρμα ἔσωθεν μὲν θερμαινόμενον παχύτερον ἔξεισιν, ἔξω δὲ γεγονὸς εἰς ὕδωρ λεπτὸν ἀναλύεται. ἔστιν οὖν εἰκάσαι ἐκ δυοῖν τοῦτο συνεστηκός, ὕδατός φημι καὶ πνεύματος, ὁποῖόν ἐστι τὸ μεθ' ὕδατος μινύμενον ἔλαιον, εἶτα δὴ ταραττόμενον καὶ ἀφρώδες γινόμενον· περιττώμα ἐστὶ τῆς δευτέρας πέψεως, φημι δὴ τοῦ αἵματος· ἐν δὲ τῷ συνδέσμῳ γινόμενον μεταμείβει τὴν τοῦ αἵματος χροιάν εἰς τὸ λευκότερον. καὶ οὐκ ἔστι μὲν σύντηγμα τοῦ ὅλου σώματος· παρὰ φύσιν γὰρ τοῦτο, ἐκ δὲ τοῦ παρὰ φύσιν οὐκ ἂν ζῶον λογικώτερον γένηται. τῷ δὲ γε πρὸς τὰ ἀφροδίσια οἴστρω κινούμενον πολλαχῶς καὶ ἀνακοπτόμενον πνεύματός τε ἐμπιπλάται καὶ ἀφρωδέστερον γίνεται· αἱ δὲ πομφόλυγες τούτῳ οὐ σφόδρα ἐπανεστήκασιν, κρατεῖ γὰρ τὸ παχὺ τοῦ πνεύματος. τὰς δὲ γε θηλείας οὐ φησι σπερμαίνειν Ἀριστοτέλης, ἀλλὰ τινα λεπτὴν προῖέναι ὑγρότητα, ὕλην γιγνομένην τῷ τοῦ ἄρρενος σπέρματι· ἢ γὰρ ἂν, φησί, ζῶα δύο ἐγίγνετο ἢ ἐν σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν. τοῖς δὲ γε περὶ τὸν Ἱπποκράτην οὐκ ἀρέσκει ἡ δόξα αὕτη· ὁ γὰρ Γαληνὸς ἀφιέναι φησὶ σπέρμα καὶ τὰς θηλείας. ε'. Διὰ τίνα αἰτίαν τοῖς ὄνειρώττουσιν ἠδύτεραι αἱ συνουσίαι φαίνονται θαυμάζεις εἰκότως ὅτιπερ εἰς ἡδονῆς ὑπερβάλλει λόγον τοῖς ὄνειρώττουσι τὰ ἀφροδίσια ἢ τοῖς ἐγρηγορόσιν. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ ἐκείνοις μᾶλλον ἢ τούτοις τὰς ὕπαρ ἀπέικασε χάριτας. ὁ δὲ λόγος τοῦ ταῦτα οὕτως ἔχειν οὗτός ἐστι. διττὴ τίς ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἡ ζωὴ, ἢ μὲν ἀπόλυτος σώματος, ἢ δὲ συνεστηκυῖα τῷ σώματι, καὶ ἢ μὲν ἄλογος, ἢ δὲ λογικὴ. ἐν μὲν οὖν ταῖς ἐγρηγόρσεσιν {μίξεσιν} ἢ λογικὴ ζωὴ οὐ παντάπασιν ἀφήσιν τῇ ἀλόγῳ τὴν ἡνίαν τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὡσπερ ὑφ' ἡγεμόνι τῷ λόγῳ τὸ ἄλογον ταττόμενον τῆς ὀρέξεως οὐ παντελῶς ἀπαυθαδιάζεται πρὸς τὰς ἀφροδισίους ὀρμάς, ἀλλ' ἡρέμα τῷ ἐκ τοῦ λόγου ἀνακρουόμενον χαλινῶ ἠκρωτηριασμένην ἔχει τὴν ἡδονὴν διὰ τῆς ἐναντίας ὀρέξεως. ἐν δὲ γε τοῖς ὕπνοις τῆς λογικῆς ταύτης καὶ χωριστῆς σώματι ζωῆς καθ' ἑαυτὴν ἐνεργούσης ὁ τῆς ἐπιθυμίας ἵππος τὸν ἐπιβάτην ὡσπερ ἀποβεβληκῶς λόγον καὶ πόρρω γενόμενος τοῦ δεδιέναι καὶ πεφρικέναι, ὅλος ἐστὶ τῆς φαντασιώδους ἐκείνης ὀρέξεως καὶ κινήσεως. ὅθεν ὁπόσοις οὕτω διονειρώττουσιν ὁ λόγος ἀντεπανέστη, ἀθρόως καὶ ἐξάπινα ἡμίτελῃ τὰ τῆς ἡδονῆς γίνεται. ἐνθεν τοι τοῖς μὲν σωφρονικωτέροις πολλάκις σεσινωμένα τὰ ἔκγονα καὶ ἀτελέστερα τὴν τε σωματικὴν κρᾶσιν καὶ τὰς πρακτικὰς

δυνάμεις γίνεται, ἔστι δὲ οἷς καὶ ἀφρονέστατα· τοῖς δὲ ἀσελγεστέροις ῥωμαλεώτερα τε καὶ θαρραλεώτερα καὶ τὴν πρακτικὴν σύνεσιν ἀκριβέστερα. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς συνουσίαις μετροῦντες τῷ λόγῳ τὴν ἡδονὴν καὶ μὴ ὅλη τῇ ἐπιθυμίᾳ πρὸς τὸ κάταντες ἐκφερόμενοι ὑφειμένῃ πῶς ἔχουσι τὴν τοῦ σπερμαίνειν δύναμιν, ὡς ἐντεῦθεν μὲν τὰ σώματα τῶν τικτομένων ἀσθενέστερα γίνεσθαι καὶ τούτοις αὐθις ἐπακολουθεῖν κατὰ τὸ ἀνάλογον καὶ τὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν· οἱ δὲ γε ἀκολαστότεροι ὅλη καθάπερ τῇ ῥώμῃ τὴν γυναικείαν σπείροντες αὐλακα ἀδρότερον καὶ τὸν καρπὸν καὶ γονιμώτερον ἐν ἐτῶν περιόδοις κομίζονται.

ζ. Διὰ τίνα αἰτίαν τῶν γεννωμένων τινὰ τερατοειδῆ γίνονται Μὴ θαυμάσης εἰ τερατουργεῖν τι ἢ φύσις ἐν τοῖς ἐμβρύοις δύναται καὶ ζῶων ἑτεροφυῶν τούτοις συμπλάττει μόρια, οἷον κεφαλὰς ἵππειους ἢ πόδας βοεῖους, οἷς δὲ καὶ μυκτῆρα ἀπομηκύνει ἐλέφαντος. ἐπίστασαι γὰρ ὡς ἡ καθόλου φύσις, ἧς ἔκγονον τὸ βρεφουργὸν σπέρμα καθέστηκε, πάντα τὰ εἶδη ἀσυγχύτως ἐν ἑαυτῇ περιεῖληφεν· ἐκεῖθεν γὰρ καὶ γεννᾶται καὶ τοῖς ὑποκειμένοις καταλλήλως ἐντίθεται. ὅθεν καὶ τοῖς τῶν γενῶν σπέρμασιν ἔνεισι μὲν οἱ λόγοι πάντων τῶν εἰδῶν, ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς παντοποιοῦ φύσεως ταῦτα τὴν ὑπόστασιν εἰλήχασιν· ἀλλὰ γε ἕκαστον ἐνὶ κρατηθῆναι εἶδει φιλεῖ, καὶ ὡσπερ τὸ μὲν ἀνθρώπειον τῷ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δὲ ἵππειον τῷ τοῦ ἵππου, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως, εἰ δὲ καὶ πάντα τῶν μερικῶν ἔνεισιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα μέμυκεν, ἐνεργεῖ δὲ μόνον ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ζῶων τὸ οἰκεῖον εἶδος. ἐπειδὴν δὲ ἡ παντεχνῆς ὕλη ἐπιτηδεῖα πῶς εὐρεθείη ἐκφῦναί τι τῶν ἑτεροειδῶν εἰς τὴν ἀλλοτρίαν τούτοις ὑπόστασιν, τῆνικαῦτα τὰ τέρατα γίνεται· καὶ οἱ τε μυθικοὶ κένταυροι καὶ οἱ λεγόμενοι μυρμηκολέοντες καὶ τὰ ὡς Ἀριστοτέλης φησὶν ἀνδρογενῆ βούπρωρα ἢ βουγενῆ ἀνδρόπρωρα οἱ τε γαλαάγκωνες παρὰ τὴν φύσιν μὲν τὴν μερικὴν, κατὰ δὲ τὴν καθόλου συνίστανται. Τοῖς δὲ γε ἀστρονόμοις ἑτέρα τις αἰτία τῶν τεράτων δοξάζεται· τὸ γὰρ ἀεροσκοποῦν φασι ζῳδῖον, εἰ τύχοι ἐφ' ἑτέρῳ ἐπεκτεινόμενόν τε καὶ συμμιγνύμενον, τῆς διφυοῦς καθίσταται αἴτιον. πολλάκις δὲ καὶ ἡ τῆς μήτρας ἐπίπτυξις ἢ στενότης οὐχὶ διφυῆς μὲν τὸ ἔμβρυον, παρὰ δὲ τὴν συνήθη σχηματίζει πλάσιν· οἱ γοῦν ναννώδεις ἐντεῦθεν ἢ σκελεφροί, οἱ τε πτερυγῶδεις καὶ στενοθώρακες, οὓς δὴ καὶ θηριώδεις ὁ Ἴπποκράτους λόγος καλεῖ. ζ. Τίς ἢ αἰτία τοῦ τὸν ἀλεκτρυόνα ἄδειν νυκτὸς τοῦ τὸν ἀλεκτρυόνα ἄδειν νυκτὸς οὐ πρὸ πολὺ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς φυσικὰς τινες αἰτίαι ἀπέδοσαν. ἔφασαν γὰρ ὅτι θερμώτατον ὄν τὸ ζῶον καὶ λίχνον περὶ τὰς τῶν τροφῶν ὀρέξεις τῇ μὲν ἐμφύτῳ θερμότητι ταχύτερον πέττει τὴν διδομένην τροφήν, τῇ δὲ λιχνείᾳ τῆς φύσεως προσαναφωνεῖ τὴν περὶ ταύτης ὄρεξιν, ὡσανεὶ προσκαλούμενον τὸν σιτίσοντα καὶ πρὸς τὸ σιτηρέσιον τοῦτον ἐπεῖγον. ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτον τὸν λόγον μὴ ἀπωθούμενος ἐρῶ ὑμῖν καὶ ἑτέραν αἰτίαν, ἀπορρητοτέραν μὲν τοῖς πολλοῖς, ἴσως δὲ τῶν ἄλλων ἀληθεστέραν. Ὡσπερ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ κατὰ τὸν οὐρανὸν ἄστρα εἰκόνας εἰσὶ τοῦ πρώτου κόσμου καὶ ἔχουσιν ἐκείνου συνθήματα κρύφια, οὕτω δὴ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα σώματα ἀγάματά εἰσι τῶν οὐρανίων φύσεων καὶ ἔχουσιν τινὰς ἀπορροίας ἐκείνων καὶ ἀτρεκῆ μιμήματα, καὶ ἕκαστον τῶν ἐνταῦθα ὄντων καὶ γινομένων ἐκάστῳ τῶν φωστήρων μᾶλλον ἀνάκειται. ὡσπερ ὁ λωτὸς τὸ φυτὸν ἡλιακὸς ἐστὶ, ὅθεν ἀνατέλλοντι μὲν τῷ φωστῆρι ἐξαπλοῖ τὰ φύλλα, δύνοντι δὲ συστέλλει, καὶ ὁ σεληνίτης δὲ λίθος σελήνης ἔχει συνθήματα (τρέπεται γὰρ ὁ ἐγκείμενος αὐτῷ ὀφθαλμὸς ταῖς σεληνιακαῖς φαύσεσιν), οὕτω δὴ καὶ τῶν ζῶων, ἵνα μὴ τὰ πάντα λέγω, ὁ μὲν λέων ὑπὸ τὴν σειρὰν τῆς σελήνης ἐστίν, ὁ δὲ γε ἀλεκτρυὼν ὑπὸ τὴν ἡλιακὴν τάξιν· αὐτίκα δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐπανιόντι τῷ ἰδίῳ ἀρχηγέτῃ ἀπορρήτως καὶ φυσικῶς ἐπιγάννυται, καὶ

ὡσπερ ὠδὴν αὐτῷ ποιούμενος ἀπολαμπρύνει τε τὴν φωνὴν καὶ μέγα βοᾷ. καὶ τό γε θαυμασιώτερον, δέδοικεν τοῦτον ὁ λέων ἰδὼν, ὅτι οὗτος μὲν τῆς σεληνιακῆς ἐστὶ τάξεως, ἐκεῖνος δὲ τῆς ἡλιακῆς, καὶ ὡς τοῦ ἐλάττονος φωστῆρος ζῶν τὸ τοῦ μείζονος πέφρικε. καὶ δαίμονες δὲ λεοντοπρόσωποι πολλακίς φανέντες, ἀλεκτρυόνα ἰδόντες ὑπέπτηξαν. εἰ μὲν οὖν ἀληθῆς ὁ λόγος, εἰδείη ἂν ἡ ἀπόρρητος γνῶσις· εἰ δὲ ψευδῆς, δεδόσθω ταῖς αὔραις. ἦ. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν ἄπληστα εἰσι, τὰ δὲ πληροῦνται ταχέως καὶ τῆς ὀρέξεως ἴστανται. Τοῦ τῶν ζώων τὰ μὲν ἄπληστα εἶναι, τὰ δὲ ταχὺ πληροῦσθαι καὶ τῆς ὀρέξεως ἴστασθαι αἰτία ἦδε. τοῖς μὲν γὰρ εὐθὺ μετὰ τὴν γαστέρα πρὸς τὴν ἔδραν τὸ ἔντερον, τοῖς δὲ πλοκαῖ τινές εἰσι καὶ ἔλικες παρὰ τῆς φύσεως ἐγεγόνεισαν. ἐντεῦθεν τὰ μὲν πρότερα ταχέως τὴν τροφήν ἀποκρίνει διὰ τὴν τοῦ αὐλῶνος εὐθύτητα, τὰ δὲ γε λοιπὰ ἐλιττομένην ἐν τοῖς ἐντέροις ἴσχει καὶ διὰ ταῦτα βραδύνουσαν. ἀνθρώπῳ δὲ μάλιστα ἡ τοιαύτη πλάσις ἐμπέφυκεν, ἵνα μὴ ἄμουςος αὐτῷ καὶ ἄρρυθμος ἡ δίαίτα ἢ μηδὲ κατὰ τὴν εὐθυέντερον σελευκίδα ὁμοῦ τε δέχεται τὴν τροφήν καὶ εὐθὺς ἀποκρίνει, ἀλλὰ περιελίττει ταύτην ἐν πολυπλόκοις τισὶ διεξόδοις. τὰ δὲ γε ἔντερα τούτου, καὶ μάλιστα τὰ λεπτότατα καὶ ὅσα μετὰ τὴν νῆστιν, οὐκ εὐρύτατα ἐγεγόνει οὐδὲ οἶον ἠνεωγμένα, ἀλλὰ μεμυκότα, ἵνα αἰ καθήκουσαι φλέβες ἐν τούτοις ἀρπάζωσιν τι τῆς πεττομένης τροφῆς· ὅθεν, ὅσον τρόφιμον τὴν πρώτην διαφεύζεται ἔλικα, ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῖς τῶν φλεβῶν ἀλίσκεται στόμασιν. ἡ γὰρ φύσις, ὅποσα δεῖ αὐτὴν πέψαι, ἐν στενοῖς ἀποκλείει χωρίοις, ἵνα ἐν τούτοις στενοχωρούμενα καὶ βραδύνοντα ἀκριβεστέραν τὴν κατεργασίαν δέξηται. οὕτω καὶ πρὸς τὸ ἦπαρ ἀνάγουσα τὸν πεπεμμένον χυμὸν ἐκ διαφόρων τινῶν πόρων εἰς μίαν κατέκλεισε πάροδον, κάκεισε στενώσασά τε καὶ κατασχούσα τῷ ἥπατι προὔτρεψεν ὡσανεὶ ἀναλῶσαι πᾶν τὸ περιττὸν τῇ θερμότητι, τὸ δὲ γε λείπον εἰς αἵματος μεταβαλεῖν γένεσιν. οὕτως οὐδὲν ἄλογον οὐδὲ ἀνάτιον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀφανὲς πάντων αἴτιον ὁ δημιουργικὸς ἐστὶ λόγος, ὧν δὲ καὶ ἡ φύσις ποιεῖ ἐνίοτε ἡμῖν τυγχάνει ληπτὰ.

θ'. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ κύων τὸ οὐραῖον κινεῖ. Οὐδέν ἐστὶ τῶν γινομένων ἀνάτιον, ὁποῖόν ποτε ἦ. μὴ τοίνυν ἐρυθραίνου τὴν ὄψιν ὡς ἔγραψας, εἰ καὶ περὶ τῶν εὐτελεστέρων τὰς πύσεις ποιεῖς. καὶ γὰρ καὶ τὸν κύνα τὸ οὐραῖον κινεῖν προστρέχοντα τοῖς συνήθεσι καὶ περιλιχμώμενον τούτους καὶ περισαίνοντα, καὶ τὸ τὰς ὄρνεις ὑγρὸν μὴ ἐκπέμπειν περιττώμα, καὶ τὸ τὰς ἡμίονους μὴ τίκτειν, καὶ τὸ τοὺς λέοντας θυμουμένους τῇ οὐρᾷ τὰ πλευρὰ τύπτειν—ταῦτα γὰρ ἡμῖν προ[ετεί]νω—αἰτίας φυσικὰς ἔχει. αὐτίκα ἡ οὐρὰ τοῦ κυνὸς τῷ νωτιαίῳ μέρει συνήπται τοῦ σώματος, ὃ καθάπερ ἐκ πηγῆς τοῦ ἐγκεφάλου τοῖς σπονδύλοις συγκαθηλούμενον ἄχρι τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ ἑοικυῖα διατέταται σώματος· αἰσθητικώτατον δὲ τὸ μέρος καὶ ποταμὸς ἀληθῶς τῆς τοῦ ἐγκεφάλου πηγῆς. ὁ τοίνυν κύων, τῇ ἐγκαθιδρυμένη αἰσθήσει τῆς κεφαλῆς αἰσθανόμενος τοῦ συνήθους καὶ προσκνυζόμενος, διαδόσιμον ἔχει τὴν αἰσθησιν ἀπὸ τῶν μηνίγγων εἰς τὸ νωτιαῖον. ὧ δὲ καὶ ἡ οὐρὰ συγκειμένη μεταλαμβάνει τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως καὶ τῷ πρώτῳ συγκινεῖται σώματι· ἄτε δὲ ἀπηρωρημένη καὶ μὴ ἔχουσα τὰ ἐκατέρωθεν ἀντεριδόντα ἐπίδηλον ποιεῖται τὴν κίνησιν. ἐκ τῆς αὐτῆς οὖν αἰτίας καὶ ὁ λέων συγκινῶν τὴν οὐρὰν μαστίζει ἑαυτὸν ἐκατέρωθεν· διαπριόμενος γὰρ τῷ θυμῷ, ὡσπερ οἱ θυμικοὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς χεῖρας ἀλλήλαις παρακονῶσιν, οὕτως ἐκεῖνος οἶά τισιν ἐπαφαῖς ταῖς πληγαῖς τῆς οὐρᾶς πρὸς τὸ θυμικώτερον ἑαυτὸν ἐπεγείρει. αἰ δὲ ὄρνεις οὐκ ἀπορρέουσιν, ὅτι μὴ τὸ τοῦ περιττώματος ὄργανον ἔχουσιν· κύστην γὰρ αὐταῖς ἡ φύσις οὐκ ἔπλασεν. οὐ τίκτους δὲ αἰ ἡμίονοι, ὅτι ἐξ ἀλλοτρίων συνεστηκυῖαι γενῶν διεφθαρμένην τὴν πρὸς τὸ τίκτειν εἰλήχασιν δύναμιν.

ί. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ἐπὶ τῶν στασίμων ὑδάτων κύκλους ποιοῦσι τὰ πίπτοντα σώματα μείζονας καὶ ἐλάττονας Ἀπορεῖς πῶς ἐπὶ τῶν στασίμων ὑδάτων πᾶν εἶ τι προσπέσοι σωμάτιον κύκλους ποιεῖν εἴωθεν ἐλάττονας ἐπὶ μείζονσι, καὶ τὸ μὲν οἶον κέντρον ἐστίν, οἱ δὲ ἐπεισφρήσουσιν ἄλλος ἐπ' ἄλλω, καὶ ὁ μὲν πρῶτος μείζων τῶν ἄλλων, ὁ δὲ τελευταῖος ἔλαττον [...] 17 Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν συνθέτων σωμάτων Πάντα τὰ ἐκ τῶν ἀπλῶν σύνθετα διαφέρει μὲν ἀλλήλων ποιητικαῖς τε καὶ παθητικαῖς ποιότησιν. ἔστι δὲ ταῦτά τε καὶ τοσαῦτα κατὰ συζυγίαν λεγόμενα πηκτὸν ἄπηκτον, τηκτὸν ἄτηκτον, μαλακτὸν ἀμάλακτον, τεγκτὸν ἄτεγκτον, καμπτὸν ἄκαμπτον, κατακτὸν ἀκάτακτον, θραυστὸν ἄθραυστον, θλαστὸν ἄθλαστον, πλαστὸν ἄπλαστον, πιεστὸν ἀπίεστον, ἐλκτὸν ἀνελκτον, ἐλατὸν ἀνέλατον, σχιστὸν ἄσχιστον, τμητὸν ἄτμητον, πιλητὸν ἀπίλητον, καυστὸν ἄκαυστον, θυμιατὸν ἀθυμιατον, γλίσχρον ψαθυρόν. Ταῦτα δὲ πάντα εἶδη μὲν εἰσι τῶν δυεῖν παθητικῶν ποιότητων, τοῦ ὑγροῦ λέγω καὶ τοῦ ξηροῦ, καὶ μέμικται ἐκ τούτων, μᾶλλον δὲ τοῦδε ἢ ἐκείνου μετέχει. τὰ μὲν οὖν ὑπὸ ξηροῦ θερμοῦ παγέντα ὑπὸ ὕδατος λύεται, ὃ ἐστὶν ὑγρὸν ψυχρόν, τὰ δὲ ὑπὸ ψυχροῦ παγέντα ὑπὸ πυρὸς λύεται, ὃ ἐστὶν θερμόν. ὅσα μὲν οὖν ἐστὶν ὕδατος, οὐ πήγνυται ὑπὸ πυρὸς· λύεται γὰρ ὑπὸ πυρὸς. ὅσα δὲ κοινὰ γῆς καὶ ὕδατος, καὶ ὑπὸ πυρὸς πήγνυται καὶ ὑπὸ ψυχροῦ, παχύνεται δὲ ὑπ' ἀμφοῖν. ὅσα δὲ μαλακά, ἀλλὰ μὴν ὑγρά, οὐ παχύνεται ἀλλὰ πήγνυται ἐξιόντος τοῦ ὑγροῦ, οἶον ὁ ὀπτώμενος κέραμος· ὅσα δὲ ὑγρά τῶν μικτῶν, καὶ παχύνεται, οἶον γάλα. τήκεται δὲ καὶ ὁ λίθος ὁ πυρίμαχος καὶ αἱ μύλαι ὥστε ρεῖν. τήκεται καὶ ὁ πηλὸς καὶ ἡ γῆ. παχύνεται μὲν οὖν ὑπὸ πυρὸς μόνον ὅσα ὕδατος πλεον ἔχει ἢ γῆς, πήγνυται δὲ ὅσα γῆς. διὸ καὶ τὸ νίτρον καὶ οἱ ἄλες γῆς εἰσι μᾶλλον, καὶ λίθος καὶ κέραμος. ὅσα δὲ μικτὰ ὕδατος καὶ γῆς, κατὰ τὸ πλῆθος ἐκατέρου ἄξιον λέγεσθαι· οἶνος γάρ τις καὶ πήγνυται καὶ ἔψεται, οἶον τὸ γλεῦκος. ὅσα μὲν οὖν μὴ παχύνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, ἀλλὰ πήγνυται, ὕδατός ἐστι μᾶλλον, οἶον οἶνος καὶ οὔρον καὶ τὰ τοιαῦτα. ὅσα δὲ παχύνεται μὴ ἐξατμίζοντα ὑπὸ πυρὸς, τὰ μὲν γῆς, τὰ δὲ κοινὰ ὕδατος καὶ ἀέρος, μέλι μὲν γῆς, ἔλαιον δὲ ἀέρος. καὶ τὸ γάλα δὲ καὶ τὸ αἶμα ἀμφοῖν μὲν κοινὰ καὶ ὕδατος καὶ γῆς, μᾶλλον δὲ τὰ πολλὰ γῆς. καὶ τὰ μὲν λυτά ἐστὶν, οἶον νίτρον, τὰ δὲ ἄλυτα, οἶον κέραμος, καὶ τὰ μὲν μαλακτά, οἶον κέρας, τὰ δὲ ἀμάλακτα, οἶον κέραμος καὶ λίθος. τὰ δὲ ξύλα γῆς ἐστὶ καὶ ἀέρος· διὸ καυστὰ καὶ οὐ τηκτὰ οὐδὲ μαλακτά. {ἰδίῳ καυστὰ καὶ νοητὰ οὐδὲ μαλακτά.} κέραμος δὲ γῆς μόνον. Ἐκ μὲν οὖν ὕδατος καὶ γῆς τὰ ὁμοιομερῆ συνίστανται σώματα καὶ αὐτὰ τὰ μεταλλευόμενα, οἶον χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ἐξ αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς ἐκατέρου ἐναποκλειομένης. ταῦτα δὲ διαφέρει ἀλλήλων τοῖς πρὸς τὰς αἰσθήσεις ἰδίους. Ἄπηκτα δὲ ἐστὶν ὅσα μὴ ἔχει ὑγρότητα ὑδατώδη μηδ' ὕδατός ἐστιν, ἀλλὰ πλεον θερμοῦ καὶ γῆς, οἶον τὸ μέλι. μαλακτὰ δὲ ἐστὶ τῶν πεπηγότων ὅσα μὴ ἐξ ὕδατος, οἶον κρύσταλλος, ἀλλ' ὅσα γῆς μᾶλλον. ἔστι δὲ καὶ τῶν τηκτῶν καὶ τῶν ἀτήκτων τὰ μὲν τεγκτὰ, οἶον ἔριον καὶ γῆ, τὰ δὲ ἄτεγκτα, οἶον χαλκός. οὐδὲ δὲ ἄλλο τεγκτὸν οὐδὲν ὃ μὴ μαλακώτερον γίνεται βρεχόμενον. ἔστι δὲ τεγκτὰ μὲν ὅσα γῆς ὄντα ἔχει τοὺς πόρους μείζους, τηκτὰ δὲ ὕδατι ὅσα δι' ὄλου. καὶ καμπτὰ μὲν καὶ εὐθύντα, οἶον κάλαμος καὶ λύγος, ἄκαμπτα δέ, οἶον κέραμος καὶ λίθος, κατακτὰ δὲ καὶ θραυστὰ ἅμα ἢ χωρὶς, οἶον ξύλον κατακτὸν μὲν, θραυστὸν δ' οὐ, κέραμος δὲ καὶ θραυστὸν καὶ κατακτὸν. ἔστι δὲ κάταξις μὲν ἢ εἰς τὰ μεγάλα μέρη διαίρεσις, θραῦσις δὲ ἢ εἰς τὰ τυχόντα. καὶ θλάσις ἐπιπέδου κατὰ μέρος εἰς βάθος μετὰστασις. ἔστι δὲ τὰ θλαστὰ καὶ μαλακτά, οἶον κηρός, καὶ σκληρά, οἶον χαλκός. ἄθλαστα δὲ καὶ σκληρά, οἶον κέραμος. τῶν δὲ θλαστῶν ὅσα μὲν μένει θλασθέντα, ταῦτα τὰ πλαστὰ, τὰ δὲ ἢ μὴ εὐθλαστα, ὥσπερ λίθος ἢ ξύλον, ἢ

εὐθλαστα μὲν, μὴ μένει δὲ ἢ θλάσις, ὡσπερ ἐρίου ἢ σπόγγου, οὐ θλαστὰ ἀλλὰ πιεστά. πιέζεται δὲ ὅσα πόρους ἔχει κενοὺς συγγενοῦς σώματος. ἀπίεστα δὲ τὰ μὴ πεφυκῶτα συνιέναι, ὡσπερ σίδηρος καὶ λίθος καὶ ὕδωρ καὶ πᾶν ὑγρὸν. ἔλκτὰ δὲ ἐστὶν ὅσων δυνατὸν εἰς τὸ πλάγιον μεθίστασθαι τὸ ἐπίπεδον, οἶον ἢ θρίξ, ἰμάς. καὶ ἔλατὰ μὲν, οἶον χαλκός, ἀνήλατα δέ, οἶον λίθος. καὶ σχιστὰ μὲν, οἶον ξύλον, ἄσχιστα δέ, οἶον κέραμος. τμητὰ δέ, ὅσα μὴ θραύεται διαιρούμενα, οἶον ξύλον. γλίσχρον δὲ ὅταν ἐλκτὸν ἢ ὑγρὸν ὄν μαλακὸν ἦ, ὅσα δὲ μὴ τοιαῦτα ψαθυρά. καὶ πιλητὰ μὲν, ὅσα τῶν πιεστῶν μόνιμον ἔχει τὴν πίεσιν, ἀπίλητα δὲ ὅσα ἀπίεστα. καὶ τὰ μὲν καυστὰ ἐστὶν τὰ δὲ ἄκαυστα, οἶον ξύλον μὲν ἔριον καὶ ὄστοῦν καυστὰ, λίθος δὲ καὶ κρύσταλλος ἄκαυστα. ἔστι δὲ καυστὰ ὅσα ἔχει πόρους δεκτικούς πυρὸς καὶ ὑγρότητα ἐν τοῖς κατ' εὐθυωρίαν πόροις ἀσθενεστέραν πυρός, ἄκαυστα δὲ ὅσα ἢ μὴ ἔχει ἢ ἰσχυροτέραν, οἶον κρύσταλλος καὶ τὰ σφόδρα χλωρά. θυμιατὰ δὲ ἐστὶν ὅσα ὑγρότητα ἔχει μὲν, οὕτω δὲ ἔχει ὥστε μὴ ἐξατμίζειν. ἐστὶν ἢ μὲν ξυλώδους σώματος θυμιάσις καπνός, ἢ δὲ λιπαροῦ κνίσσα. ταῦτα δὲ ὑπ' ἄλλης μὲν αἰτίας συνέστηκεν, ὕλη τὸ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, τὰ δὲ ποιοῦντα τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν.

18 Ἀριστοτέλους περὶ νεότητος, γήρωσ, ἀναπνοῆς, ζωῆς καὶ θανάτου.

Ἡ τῶ ὄντι ἀρχὴ τῶν ἄλλων μορίων τοῦτο ἐστὶν ἡ καρδία· ἀρχὴ γὰρ ἡ καρδία, ὡς οὗτος πολλάκις εἶπε, καὶ κοιλιῶν καὶ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν καὶ τοῦ αἵματος ἐξ οὗ πάντα ἄλλα τρέφεται. ἐν αὐτῇ γὰρ τὴν διάκρισιν καὶ τὴν τελείαν πέψιν τὸ αἷμα λαμβάνει. ἐπεὶ τῶν ἰδίων αἰσθητηρίων ἐν τι κοινόν ἐστὶν αἰσθητήριον εἰς ὃ τὰς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεις ἀναγκαῖον ἀπαντᾶν, τοῦτο δ' ἂν μέσον τοῦ πρόσθεν καλουμένου καὶ ὀπισθεν-ἔμπροσθεν μὲν γὰρ λέγεται ἐφ' ᾧ ἐστὶν ἡμῖν ἡ αἴσθησις, ὀπισθεν δὲ τὸ ἀντικείμενον-, ἔτι δὲ διηρημένου τοῦ σώματος τῶν ζῶων τῶν πάντων τὸ ἄνω καὶ κάτω-πάντα γὰρ ἔχει τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, ὥστε καὶ τὰ φυτὰ-, δῆλον ὅτι τὴν θεραπετικὴν ἂν ἔχοιεν ἀρχὴν ἐν μέσῳ τούτων· καθ' ὃ μὲν γὰρ εἰσέρχεται μόριον ἢ τροφή, ἄνω καλοῦμεν, πρὸς αὐτὸ βλέποντες, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ περιέχον ὅλον, κάτω δὲ καθ' ὃ τὸ περίττωμα ἀφήσι τὸ πρῶτον. ἔχει δ' ἐναντίον τοῖς φυτοῖς τοῦτο καὶ τοῖς ζώοις· τῶ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ διὰ τὴν ὀρθότητα μάλιστα ὑπάρχει τοῦτο τῶν ζῶων, τὸ ἄνω μόριον πρὸς τὸ τοῦ παντὸς ἄνω, τοῖς δ' ἄλλοις μεταξύ· τοῖς δὲ φυτοῖς ἀκινήτοις οὐσι καὶ λαμβάνουσιν ἐκ τῆς γῆς τὴν τροφήν ἀναγκαῖον ἀεὶ κάτω τοῦτ' ἔχειν τὸ μόριον. ἀνάλογον γὰρ εἰσὶν αἱ ρίζαι τοῖς φυτοῖς καὶ τὸ καλούμενον στόμα τοῖς ζώοις, δι' οὗ τὴν τροφήν τὰ μὲν ἐκ τῆς γῆς λαμβάνει, τὰ δὲ δι' αὐτῶν. Τριῶν δὲ μερῶν ὄντων εἰς ἃ διαιρεῖται πάντα τὰ τέλεια τῶν ζῶων, ἐνὸς μὲν ἢ δέχεται τὴν τροφήν, ἐνὸς δ' ἢ τὸ περίττωμα προίεται, τρίτου δὲ τούτων τοῦ μέσου, τοῦτο ἐν μὲν τοῖς μεγίστοις τῶν ζῶων καλεῖται στήθος, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τὸ ἀνάλογον, διήρθρωται μᾶλλον ἐτέροις ἐτέρων. ὅσα δ' αὐτῶν ἐστὶ πορευτικά, πρόσκειται καὶ μόρια πρὸς ταύτην τὴν ὑπηρεσίαν, οἷς τὸ πᾶν οἴσουσι κύτος, σκέλη τε καὶ πόδες καὶ τὰ τούτοις ἔχοντα τὴν αὐτὴν δύναμιν. ἀλλ' ἢ γε τῆς θεραπετικῆς ἀρχὴ ψυχῆς ἐν τῶ μέσῳ τῶν τριῶν μορίων καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν οὕσα φαίνεται καὶ κατὰ τὸν λόγον· πολλὰ γὰρ ζῶα ἀφαιρουμένου ἑκατέρου τῶν μορίων, τῆς τε καλουμένης κεφαλῆς καὶ τοῦ δεκτικοῦ τῆς τροφῆς, ζῆ μεθ' οὐπερ ἂν ἦ τὸ μέσον. δῆλον δ' ἐπὶ τῶν ἐντόμων οἶον σφηκῶν τε καὶ μελιττῶν τοῦτο συμβαῖνον, καὶ τῶν μὴ ἐντόμων δὲ πολλὰ διαιρούμενα δύναται ζῆν διὰ τὸ θεραπετικόν. Τῶ μὲν ὑποκειμένῳ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῶ ἀριθμῷ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ ἔχον τὴν ἀρχὴν μόριον τῆς τε αἰσθήσεως καὶ

τῆς καθ' ἣν ζῶμεν δυνάμεως, ἡγουν τῆς τε θρεπτικῆς καὶ αὐξητικῆς, τῷ λόγῳ δὲ διάφορον· οὐ γὰρ καθ' ὃ τρέφει καὶ αὐξει, κατὰ τοῦτο καὶ αἰσθάνεται ἥτοι κρίνει τὰ αἰσθητά, ἀλλὰ καθ' ὃ μὲν πέττει διὰ τοῦ ἐνόητος ἐν αὐτῇ ἐμφύτου θερμοῦ τὴν τροφήν ἐξ ἧς τρέφονται καὶ αὐξοῦνται τὰ ζῶα, κατὰ τοῦτο θρεπτικὴ λέγεται εἶναι, καθ' ὃ δὲ ἀντιλαμβάνεται τὰ εἶδη τῶν αἰσθητῶν καὶ κρίνει αὐτὰ διὰ τὴν τῶν λόγων τῶν αἰσθητῶν δύναμιν ἣν κατὰ φύσιν ἔχει-ἔχει γὰρ ἡ ψυχὴ τοὺς λόγους τῶν αἰσθητῶν πάντων-, κατὰ τοῦτο αἰσθητικὴ ἀρχὴ καλεῖται, καθάπερ καὶ τὸ τρίγωνον καὶ ὑπὸ τὸ ποιὸν ὡς σχῆμα ἀνάγεται καὶ τὸ μέγεθος, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄν τῷ ὑποκειμένῳ, ποιὸν μὲν καθὸ ἐσημάτισται ἀμβλεία ἢ ὀξεία ἢ ὀρθῆ γωνία, μέγεθος δὲ καθὸ διάστασιν ἔχει. ταῦτα γὰρ τῷ λόγῳ διάφορα· λόγῳ γὰρ μεγέθει τὸ ποσὸν συνεχές, λόγῳ δὲ σχήματι τὸ ὑπὸ τινῶν ὄρων περιέχεσθαι, τρίγωνον δὲ τὸ σχῆμα ὑπὸ τριῶν εὐθειῶν περιεχόμενον. Ἀνάγκη τὴν θρεπτικὴν ψυχὴν ἐνεργεῖα μὲν ἐν τοῖς ἔχουσιν εἶναι μίαν, δυνάμει δὲ πλείους, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἀρχὴν· φαίνονται γὰρ ἔχοντα αἴσθησιν τὰ διαιρούμενα αὐτῶν. ἀλλὰ πρὸς τὸ σῶζεσθαι τὴν φύσιν τὰ μὲν φυτὰ δύναται, ταῦτα δ' οὐ δύναται διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄργανα πρὸς σωτηρίαν, ἐνδεᾶ τ' εἶναι τὰ μὲν τοῦ ληψομένου τὰ δὲ τοῦ δεξομένου τὴν τροφήν, τὰ δ' ἄλλων τε καὶ τούτων ἀμφοτέρων. Ὅτι ἐν τῷ μέσῳ ἐστὶν ἡ τε θρεπτικὴ ψυχὴ καὶ τὸ ἔχον αὐτὴν μόριον, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ αἰσθητικὴ. ἐπειδὴ τῶν ἐν τῷ ζῳῷ μορίων διαφόρων ὄντων διάφοροί εἰσιν αἱ ἐργασίαι, ἄλλη δὲ ἄλλης ἔνεκα, οἷον ἡ [τοῦ στόμα]τος διὰ τὴν τῆς γαστροῦς, ἡ δὲ τῆς γαστροῦς διὰ τὴν τοῦ ἥπατος, ἡ δὲ τοῦ ἥπατος διὰ τὴν καρδίαν, ἡ δὲ καρδία τὸ [.....].]τίθησι τῆς τροφῆς δι' οὗ τὰ τῶν ἄλλων ἔργα προηγῆσαντο. αὕτη ἂν εἴη ἡ τὸ τέλος ἐπιθεῖσα τῷ ἔργῳ]. ἰσχυροτάτη ἄρα καὶ ἀκριβεστάτη ἡ ταύτης δύναμις. ἐν ταύτῃ οὖν δὴ καὶ τὸ κύριον τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς· ἐν γὰρ τῷ τέλει καὶ [...] τὸ ἄριστον καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκείαν παρέχον τελειότητα, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἀτελέσι καὶ τοῖς ἄλλων δεομένοις πρὸς τὴν τοῦ ἔργου τελειότητα, οὗ ἔνεκα ταῦτά εἰσιν. εἰ οὖν ἐν αὐτῷ τῷ μορίῳ ἡ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως ἀρχὴ, καὶ τὴν τῆς αἰσθητικῆς ἀνάγκη ἐν αὐτῇ εἶναι, διότι, εἰ ζῶον, ἐξ ἀνάγκης καὶ ζῆ, εἰ δὲ ζῆ, καὶ τρέφεται, ἀλλ' οὐ τὸ ἀνάπαλιν. ἔνεκα οὖν τοῦ ζώου τὸ ζῆν ἐστίν, ἀλλ' οὐ τοῦ ζῆν τὸ ζῶον. οὗ δὲ τὸ οὗ ἔνεκα, ἐκεῖ καὶ τὸ ἔνεκά του· ὅπου γὰρ τέλος, ἐκεῖ καὶ ταυλοῖτ'. ταῦτά φησιν ὁ Ἀριστοτέλης· τὸ τῆς ἀφῆς καὶ τὸ τῆς γεύσεως αἰσθητήριον οὐ συντείνει ἥτοι οὐ διήκει διὰ τινος πόρου πρὸς τὸν ἄνω τόπον ἥτοι τὸν ἐγκέφαλον, τὰ δὲ λοιπὰ ἥτοι τὸ τῆς ὀσφρήσεως καὶ τὸ τῆς ἀκοῆς καὶ τὸ τῆς ὀράσεως καθήκοντα ἔχουσι πόρους πρὸς τὴν καρδίαν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν ἀνατομῶν, ὡς ἐν ἄλλοις εἴρηκε. φησὶν οὖν ὅτι ἡ μὲν οὖν οὗ ἅπασαι τείνουσι ἀρχή, ἐκεῖνον εἶναι τόπον κοινὸν τῆς αἰσθήσεως ἥτοι αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, οὐχ ὅπου δὲ τινες ἀπολείπουσιν· ἐν δὲ τῷ ἐγκεφάλῳ ὄν ἄνω τόπον ἐκάλεσεν ἀπολείπουσι τό τε τῆς ἀφῆς καὶ τὸ τῆς γεύσεως αἰσθητήριον, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ οὐδεμιᾶς αἰσθήσεως αἰσθητήριον ἀπολείπειν. διὰ <οὖν> τὸ πάσας εἰς αὐτὸ καθήκειν ἢ ἀμέσως ἢ διὰ μέσων πόρων τινῶν εὐλογον τὴν καρδίαν ἀρχὴν τῶν αἰσθήσεων εἶναι. τῆς τε αἰσθητικῆς καὶ θρεπτικῆς ψυχῆς ἐκατέρας ἀρχῆς οὔσης καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς οὐσίας ἥτοι τῆς φύσεως οὐσῶν ἐκατέρων μάλιστα ἐκάτερον τῶν μορίων τὸ αὐτοῦ ἔργον ποιεῖ διὰ τὴν γεινῖασιν τῆς ἀρχῆς ἐκατέρας, τό τε γὰρ κατεργαστικὸν καὶ δεκτικὸν τῆς ἐσχάτης τροφῆς μόριον καὶ τὸ δι' οὗ ἡ τροφή λαμβάνεται ἥτοι τὸ στόμα. ὡς ἐν γὰρ πέρασ τοῦτο λαβεῖν χρῆ, ἕτερον δὲ τὴν γαστέρα, ὃ καὶ δεκτικὸν ἐκάλεσε, σὺν τούτῳ δὲ καὶ τὸ τυφλὸν ἔντερον, ὃ καὶ κατεργαστικὸν τῆς ἐσχάτης τροφῆς εἶπεν. ἐσχάτην δὲ τροφήν τὸ περίττωμα τῆς πρώτης τροφῆς· οὐ γὰρ εὐθὺς ἅμα τῷ δέξασθαι τὰ ἔντερα τὸ περίττωμα πρὸς ἔκκρισιν ἐγείρεται τούτων, ἀλλὰ πρότερον κατεργάζεται καὶ πέττει καὶ

αὐτὰ ἐφ' ὅσον ἰκανόν ἐστι, τὸ δὲ λοιπὸν ἀποκρίνει. οὐχ ὡς μὴ κατεργαζομένης δὲ τὴν τροφήν τῆς γαστρὸς εἶπε κατεργάζεσθαι ταύτην ὑπὸ τῆς κάτω κοιλίας, ὅπερ ἐστὶ τὸ τυφλὸν ἔντερον, ἀλλ' ὡς λανθάνοντος τούτου τοῖς πολλοῖς εἴρηκεν. ὡς ἐν οὖν ληπτέον τὰ δύο ταῦτα, τὴν τε γαστέρα καὶ τὴν κάτω κοιλίαν, ὡς ἄλλο δὲ παρὰ ταῦτα τὸ στόμα. μεταξὺ οὖν τούτων ἐστὶ τὸ μόριον ἐν ᾧ ἐστὶν ἢ τε τῆς αἰσθήσεως ἀρχή, ἢ γούν αὐτὴ <ἦ> ψυχὴ ἢ αἰσθητικὴ, καὶ ἢ θρεπτικὴ. διὰ τὴν γειννίασιν οὖν τὴν πρὸς ἐκάτερα τὰ ἄκρα μᾶλλον δύναται ἐκάτερον τούτων τὸ οἰκεῖον ἔργον ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο εἰκὸς ἄρα ἐστὶ τοῦτον τὸν τόπον κατέχειν ἀμφοτέρας τὰς ἀρχάς. εἴπερ τὸ ζῶον ὠρίσται τῷ τὴν αἰσθητικὴν ἔχειν ψυχὴν, τοῖς μὲν ἐναίμοις ἀναγκαῖον ἐν τῇ καρδίᾳ ταύτην ἔχειν τὴν ἀρχήν, τοῖς δὲ ἀναίμοις ἐν τῷ ἀνάλογον μορίῳ. πάντα δὲ τὰ μόρια καὶ πᾶν τὸ σῶμα τῶν ζῶων ἔχει τινὰ θερμότητα φυσικὴν· διὸ ζῶντα μὲν φαίνεται θερμά, τελευτῶντα δὲ καὶ στερισκόμενα τοῦ ζῆν τούναντίον. ἀναγκαῖον δ' εἶναι ταύτης τὴν ἀρχὴν τῆς θερμότητος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῖς ἐναίμοις, τοῖς δ' ἀναίμοις ἐν τῷ ἀνάλογον· ἐργάζεται γὰρ καὶ πέττει τῷ φυσικῷ θερμῷ πάντα τὴν τροφήν, μάλιστα δὲ τὸ κυριώτατον. διὸ τῶν μὲν ἄλλων μορίων ψυχομένων ὑπομένει τὸ ζῆν, τὸ δ' ἐν ταύτῃ φθείρεται πάμπαν διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν τῆς θερμότητος ἠρτῆσθαι πᾶσι, καὶ τῆς ψυχῆς ὡσπερ ἐμπεπυρευμένης ἐν τοῖς μορίοις τούτοις, τῶν μὲν ἀναίμων ἐν τῷ ἀνάλογον, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ τῶν ἐναίμων. ἀνάγκη τοίνυν ἅμα τό τε ζῆν ὑπάρχειν καὶ τὴν τοῦ θερμοῦ τούτου σωτηρίαν, καὶ τὸν καλούμενον θάνατον καὶ τὴν τούτου φθοράν. Ἄλλὰ μὴν πυρὸς γε δύο ὀρώμεν φθοράς, μάρανσιν τε καὶ σβέσιν. καλοῦμεν δὲ τὴν μὲν ὑφ' αὐτοῦ μάρανσιν, τὴν δ' ὑπὸ τῶν ἐναντίων σβέσιν, τὴν μὲν γῆρας, τὴν δὲ βίαιον. συμβαίνει δ' ἀμφοτέρας διὰ ταῦτο γίνεσθαι τὰς φθοράς· ὑπολειπούσης γὰρ τῆς τροφῆς, οὐ δυναμένου λαμβάνειν τοῦ θερμοῦ τὴν τροφήν, φθορὰ γίνεται τοῦ πυρὸς. τὸ μὲν γὰρ ἐναντίον παῦον τὴν πέψιν κωλύει τρέφεσθαι· ὅτε δὲ μαραίνεσθαι συμβαίνει, πλείονος ἀθροισμένου θερμοῦ διὰ τὸ μὴ ἀναπνεῖν μηδὲ καταψύχεσθαι· ταχὺ γὰρ καὶ οὕτω καταναλίσκει τὴν τροφήν πολὺ συναθροισκόμενον τὸ θερμὸν καὶ φθάνει καταναλίσκον πρὶν ἐπιστῆναι τὴν ἀναθυμίασιν. διόπερ οὐ μόνον μαραίνεται τὸ ἔλαττον παρὰ τὸ πλεόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἢ τοῦ λύχνου φλόξ ἐντιθεμένη ἐν πλείονι φλογὶ κατακαίεται, καθάπερ ὅτιοῦν ἄλλο τῶν καυστῶν. αἴτιον δ' ὅτι τὴν μὲν οὖσαν ἐν τῇ φλογὶ τροφήν φθάνει λαμβάνουσα ἢ μείζων φλόξ πρὶν ἐπελθεῖν ἐτέραν, τὸ δὲ πῦρ αἰεὶ διατελεῖ γινόμενον καὶ ῥέον ὡσπερ ποταμός, ἀλλὰ λανθάνει διὰ τὸ τάχος. δηλον τοίνυν ὡς, εἴπερ δεῖ σῶζεσθαι τὸ θερμὸν-τούτο δ' ἀναγκαῖον, εἴπερ μέλλει ζῆν-, δεῖ γίνεσθαι τινὰ τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ κατάψυξιν. παράδειγμα δὲ τούτου λαβεῖν ἔστι τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν καταπνιγομένων ἀνθράκων· ἂν μὲν γὰρ ὥσι περιπεπωμασμένοι τῷ καλουμένῳ πνίγει συνεχῶς, ἀποσβέννυνται ταχέως· ἐὰν δὲ παράλληλά τις ποιῇ πυκνὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τὴν ἐπίθεσιν, μένουσι πεπυρωμένοι πολὺν χρόνον. ἢ δὲ κρύψις σῶζει τὸ πῦρ· οὔτε γὰρ ἀποπνεῖν κωλύεται διὰ μανότητα τῆς τέφρας, ἀντιφράττει τε τῷ περίξ ἀέρι πρὸς τὸ μὴ σβεννύναι τῷ πλήθει τῆς ἐνυπαρχούσης αὐτῷ θερμότητος. Πνίγμα ἐκάλεσε τὴν δι' ὄστράκου ἐπιπώμασιν τοῦ ἀγγείου τοῦ ἔχοντος τοὺς ἀνθρακας, κρύψιν δὲ τὴν διὰ τῆς τέφρας ἐπικάλυψιν. καὶ φησι ταύτην μὲν σῶζειν τὸ πῦρ διὰ τὴν μανότητα, ἀναπνεομένου τοῦ πολλοῦ θερμοῦ καὶ μὴ καταναλίσκοντος ταχὺ τὴν τροφήν ἐξ ἧς προσεχῶς τὸ σύμμετρον τρέφεται πῦρ, τὴν δὲ διὰ τοῦ ὄστράκου ἐπικάλυψιν μὴ σῶζειν τὸ πῦρ διὰ τὸ πυκνὸν καὶ στεγανὸν τοῦ ὄστράκου, μὴ δυναμένου τοῦ πολλοῦ θερμοῦ διαπνέεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο φθείρεσθαι τὸ πῦρ-ἦν φθορὰν μάρανσιν καλεῖ-, τῷ πλήθει τοῦ θερμοῦ ταχὺ τὴν τοιαύτην τροφήν καταναλίσκοντος, μὴ δυναμένης ἐτέρας ἐπιχορηγηθῆναι τροφῆς· τὸ γὰρ πῦρ ἐν τῷ

γίνεσθαι ἔχει τὸ εἶναι. εἴη γὰρ καθάπερ ὕδωρ τηκομένης χιόνος ἄλλου καὶ ἄλλου γινομένου, καὶ ὡσπερ ἐν τούτῳ οὐκέτι ὕδωρ γίνεται τακείσης ὅλης τῆς χιόνος, οὔτε ἐκεῖ πῦρ δαπανηθέντος τοῦ ὑπεκκαύματος. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ ὕδατος καὶ τακείσης πάσης τῆς χιόνος μένει τὸ γεγονὸς ὕδωρ, ἐπὶ δὲ τοῦ πυρὸς φθαρέντος τοῦ ὑπεκκαύματος οὐκέτι σώζεσθαι δύναται, ὡς ἐν τούτῳ τὸ ὅλον ἔχοντος, ἐν τῷ γίνεσθαι ἦτοι τρέφεσθαι. Ἐπειδὴ τὰ φυτὰ ὀλίγον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν ὡς πρὸς μέγεθος ἢ τὰ ζῶα, ἰκανὴ ἐστὶν ἢ ἀπὸ τῆς τροφῆς κατάψυξις μετὰ τῆς ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἐμψύχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν· καὶ γὰρ ἢ τροφή πρὶν ἀπὸ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ κρατηθῆναι ψύχει εἰσελθοῦσα τὸ πρῶτον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ζώων, ὥστε διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἐπὶ τῶν φυτῶν ἰκανὴ ἐστὶν ἢ ἀπὸ τῆς τροφῆς κατάψυξις βοηθεῖν τῷ θερμῷ πρὸς τὸ μὴ φθαρῆναι, κωλύει τὴν αὔξησιν τούτου. Ἐπεὶ πᾶν ζῶον ἔχει ψυχὴν, οὐκ ἄνευ δὲ φυσικῆς θερμότητος, τοῖς φυτοῖς ἢ τροφή βοήθεια τοῦ θερμοῦ. τῶν δὲ ζώων τῶν τε ἐνύδρων καὶ ἀερίων ἀήρ καὶ ὕδωρ αἴτια τῆς καταψύξεως· ἢ τροφή γὰρ ποιεῖ κατάψυξιν, ἢ δὲ νηστεία θερμαίνει καὶ δίψαν ποιεῖ· ἀκίνητος γὰρ ὢν ὁ ἀήρ θερμαίνεται, τῇ δὲ τροφῇ ψύχεται κινούμενος ἕως ἂν λάβῃ τὴν πέψιν. ἐὰν δὲ ἢ τὸ περιέχον γινομένων πάγων ἐξαυαίνηται ἢ τοῦ θέρους ἰσχυρὰ συμβαίῃ καύματα καὶ μὴ δύνηται τὸ σπώμενον ἐκ τῆς γῆς ὑγρὸν καταψύχειν, φθείρεται μαραινόμενον τὸ θερμὸν, καὶ λέγεται σφακελίζειν καὶ ἀστροβλήτα γίνεσθαι τὰ δένδρα περὶ τοὺς καιροὺς τούτους. διὸ καὶ γένη τινὰ λίθων ταῖς ρίζαις ὑποβάλλουσι καὶ ὕδωρ ἐν ἀγγείοις, ὅπως αἱ ρίζαι ψύχωνται τῶν φυτῶν. Ὅτι μὲν οὖν ὅσα πνεύμονα ἔχει τῶν ζώων ἀναπνεῖ πάντα, φανερόν. ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτῶν ὅσα μὲν ἄναιμον ἔχει τὸν πνεύμονα καὶ σομφόν. ἦττον δέονται τῆς ἀναπνοῆς· διὸ πολὺν χρόνον δύνανται διαμένειν παρὰ τὴν τοῦ σώματος ἰσχύν. τὸν δὲ πνεύμονα σομφὸν ἔχει πάντα τὰ ὠτοκοῦντα, οἷον τὸ τῶν βατράχων γένος. ἔτι δὲ αἱ μῦδες τε καὶ χελῶναι πολὺν χρόνον μένουσιν ἐν τοῖς ὑγροῖς· ὁ γὰρ πνεύμων ὀλίγην ἔχει θερμότητα· ὀλίγαιμον γὰρ ἔχει αὐτόν· ἐμφυσώμενος οὖν αὐτὸς τῇ κινήσει καταψύχει καὶ ποιεῖ διαμένειν πολὺν χρόνον. ἐὰν μέντοι βιάζηται τις λίαν κατέχων πολὺν χρόνον, ἀποπνίγονται πάντα· οὐθὲν γὰρ τῶν τοιούτων δέχεται τὸ ὕδωρ ὡσπερ οἱ ἰχθύες. τὰ δ' ἔναιμον ἔχοντα τὸν πνεύμονα μᾶλλον δεῖται τῆς ἀναπνοῆς διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμότητος· τῶν δ' ἄλλων ὅσα μὴ ἔχη πνεύμονα οὐθὲν ἀναπνεῖ. Δημόκριτος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης καὶ τινες ἄλλοι τῶν περὶ ἀναπνοῆς εἰρηκότων οὐδὲν περὶ τῶν ἄλλων διωρίκασιν ζώων, εὐρίκασιν μέντοι λέγειν ὡς πάντων ἀναπνεόντων. Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Διογένης, πάντα φάσκοντες ἀναπνεῖν, περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ὀστρεῶν λέγουσι τίνα τρόπον ἀναπνεύουσιν. ὅταν ἀφῶσι τὸ ὕδωρ οἱ ἰχθύες διὰ τῶν βραγχίων τὸ ὄν ἐν τῷ στόματι, γίνεται τότε τὸ στόμα κενὸν ὕδατος, ἀλλ' οὐ κενὸν πάντη, τότε δὲ ἔλκει τὸν ἐν τῷ ὕδατι ἀέρα διὰ τοῦ στόματος, καὶ οὕτως γίνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν αὐτοῖς φασιν. ὅταν δέξωνται τὸ ὕδωρ οἱ ἰχθύες ἢ κατὰ τὸ στόμα ἢ κατὰ τὰ βράγχια, τότε ἐκπνεύουσιν, ὥστε συμβαίνει καθὸ μὲν δέχονται τὸ ὕδωρ ἀναπνεῖν, καθὸ δὲ ἐξάγουσι τὸν ἀέρα ἐκπνεῖν. συμβήσεται ἄρα κατὰ ταῦτόν ἐκπνεῖν τε καὶ εἰσπνεῖν, ὅπερ ἀδύνατον. Ἔτι τὸ φάναι ἀέρα ἢ κενὸν ἐκ τοῦ στόματος ἢ ἐκ τοῦ ὕδατος διὰ τοῦ στόματος ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἔχει ἀρτηρίαν διὰ τὸ πνεύμονα μὴ ἔχειν, ἀλλ' εὐθύς ἢ κοιλία πρὸς τὸ στόμα ἐστίν, ὡστ' ἀναγκαῖον τῇ κεφαλῇ ἔλκειν. τοῦτο δὲ κἂν τᾶλλα ἐποίει ζῶα· νῦν δὲ οὐ ποιοῦσι. κἂν ἐκεῖνα δ' ἔξω τοῦ ὑγροῦ ὄντα ἐπιδήλωσ ἂν αὐτὸ ἐποίει· φαίνεται δ' οὐ ποιοῦντ' αὐτό. ἔτι πάντων τῶν ἀναπνεόντων καὶ ἐλκόντων τὸ πνεῦμα ὀρώμεν γινομένην κίνησιν τίνα τοῦ μορίου τοῦ {δ'} ἔλκοντος, ἐπὶ δὲ τῶν ἰχθύων οὐ συμβαῖνον· οὐθὲν γὰρ φαίνονται κινούμενοι τῶν περὶ τὴν κοιλίαν ἀλλ' ἢ τὰ βράγχια μόνον, καὶ ἐν τῷ ὑγρῷ καὶ εἰς τὸ

ξηρόν ἐμπεσόντες, ὅταν ἀσπαρίζωσιν. ἔτι ὅταν ἀποθνήσκη πνιγόμενα ἐν τοῖς ὑγροῖς πάντα τὰ ἀναπνέοντα, γίνονται πομφόλυγες τοῦ πνεύματος ἐξιόντος βιαίως, οἷον ἔαν τις βιάζηται χελώνας ἢ βατράχους ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων γενῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ἰχθύων οὐ συμβαίνει πειρωμένοις πάντα τρόπον, ὡς οὐκ ἔχόντων πνεῦμα θύραθεν οὐθέν. ὃν τε τρόπον λέγουσι γίνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν αὐτοῖς, ἐνδέχεται καὶ τοῖς ἀνθρώποις οὖσιν ἐν τῷ ὑγρῷ συμβαίνειν· εἰ γὰρ καὶ οἱ ἰχθύες ἔλκουσιν ἐκ τοῦ περίξ ὕδατος τῷ στόματι, οὐκ ἂν ποιοῖμεν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, καὶ τὸν ἐκ τοῦ στόματος δ' ἂν ἔλκοιεν ὁμοίως τοῖς ἰχθύσιν. ὡστ' εἴπερ κάκεῖνα ἦν δυνατά, καὶ ταῦτα ἦν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστι, δῆλον ὡς οὐδ' ἐπ' ἐκείνων ἐστί. πρὸς δὲ τούτοις διὰ τίνα αἰτίαν <***>. <***> προτέρα ἢ ἐκπνοὴ τῆς εἰσπνοῆς· θερμανθέντος γὰρ τοῦ ἐντὸς καὶ δεηθέντος καταψύξεως εἰσῆλθε ψυχρὸς ἀήρ. ψεῦδος τὸ τροφὴν εἶναι τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ καὶ ἐντὸς ψυχρὸν ὄντα· τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων τροφῶν οὐχ ὁρῶμεν γινόμενον· δι' ἄλλου γάρ, ἤγουν τοῦ στόματος, εἴσεισιν ἢ τροφὴ καὶ δι' ἄλλου ἔξεισιν. ἐπὶ δὲ τῆς εἰσπνοῆς τοῦτ' οὐκ ἔστιν. τὸ ἐκπνεόμενον θερμόν, τὸ εἰσπνεόμενον ψυχρόν. Ἀναξαγόρας· τῶν βραγχίων ἀποβιαζομένων τῶν ἰχθύων τὸ ὕδωρ πνευματοῦται καὶ οὕτως γίνεται ἡ ἀναπνοὴ διὰ τοῦ στόματος. καὶ μυκτῆρων μὴ ὄντων ἢ στέρησις τῆς κατὰ τὴν ἀρτηρίαν ἀναπνοῆς ποιεῖ θάνατον, οὐχ ἢ τῆς διὰ μυκτῆρων. οἱ μυκτῆρες ὀσφρήσεως ἕνεκα, οὐκ ἀναπνοῆς, πάντα ὀσφραίνεται ἐκτὸς σκωλήκων, ὀστρέων καὶ τῶν λοιπῶν. τοῖς ἐντόμοις τῆ τομήτ' ὀσφρησις. ἐν τισι φλεψίν ἐστὶν αἷμα, οὐ πλήρεις δ' εἰσὶν αἷματος, ἔχουσι δὲ πόρους· διὸ τοῦ αἵματος κινουμένου ἄνω καὶ κάτω, ἄνω γίνεται ἀναπνοή, κάτω ἐκπνοή. αἱμάτων πλήρεις ἄλοκες ἤγουν φλέβες, ἐν τῇ ἐκπνοῇ ἐκτείνεται τὸ αἷμα, ἐν τῇ εἰσπνοῇ συστέλλεται. εἰ τῶς μέγ()† καὶ τὰ λοιπὰ ἔντομα ἀνέπνεον, ἐπνίγοντο ἂν ἐν τοῖς ὕδασι. τὰ μικρὰ ἔχοντα δύναμιν προσηνότερον ἀναπνεῖ. πόδας καὶ βράγχια ἔχει ὁ καλούμενος κορδύλος, ἅμα δὲ πόδας καὶ βράγχια οὐδὲν ἄλλο ὥπται ἔχον. τοῖς τετράποσι καὶ ἐναίμοις ἐστὶν ἡ ἐπιγλωττίς μόνοις. ὁ αὐλὸς γέγονε τοῖς ἰχθύσιν ὡς ἂν δεχομένοις τὸ ὕδωρ ἐξ ἀνάγκης διὰ τὸ ἐν τῷ ὑγρῷ ἔχειν τὸν βίον. ἐν ἅπασι τοῦτο δι' αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐμποδίζεται ὁ ἀήρ ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ἀναπνοῆς, οὐχ ἕνεκα καταψύξεως· ὀλιγόθερμα γὰρ εἰσι. καρκίνοι καὶ κάραβοι διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων ἀφιάσι τὸ ὕδωρ, σηπία καὶ πολύποδες διὰ τοῦ κοίλου τῆς κεφαλῆς. τὰ φυτὰ ἐκ πλείονος <γῆς> γέγονε, τὰ ἔνυδρα ἐξ ὕδατος, πτηνὰ ἐξ ἀέρος, πεζὰ ἐκ πυρός. Ἐμπεδοκλῆς τὰ ἔνυδρα πῦρ φησὶν ἔχειν πολύ, ὅθεν καὶ ἐν ψυχρῷ φεύγει, οὐ καλῶς· τῶν γὰρ ἔξεων <τοῖς> τὰς ὑπερβολὰς ἔχουσιν οἱ ἐναντίοι ἀρμόττουσιν τόποι καὶ ὠραι, ἢ δὲ φύσις ἐν τοῖς ἰδίῳ σώζεται τόποις. [...] ὕλη καὶ ἔξις καὶ διάθεσις. αἰ μὲν οὖν φύσεις ὕδατι ψυχραὶ, τῇ γῆ ξηραὶ, ἀέρι θερμαί· ἔξεις αἰ μὲν ὑπερβάλλουσαι θερμότητι ἐν ψυχρῷ, αἰ δὲ τῇ ψυχρότητι ἐν θερμῷ τιθέμεναι σώζονται μᾶλλον. κοινὰς ὥρας καλεῖ Ἀριστοτέλης τὰς τέσσαρας διὰ τὸ ἐνδέχεσθαι ἰδιαζούσας καταστάσεις γίνεσθαι ἐναντίας τῆς καθόλου ὥρας, οἷον θερινὴν ἐν χειμῶνι καὶ ἀνάπαλιν. ὅσα ἐναίμοτατον ἔχουσι τὸν πνεύμονα, ταχεῖας δέονται τῆς καταψύξεως. τὰ καρδίαν ἔχοντα, πνεύμονα δὲ μὴ, οἱ ἰχθύες, διὰ τὸ ἔνυδρα γοῦν εἶναι, τῷ ὕδατι ποιοῦνται τὴν κατάψυξιν. ἢ νεύουσι τὰς κεφαλὰς τὰ ζῶα, ἐκεῖ τὸ ὄξυ ἢ καρδίαν ἔχει, τοῖς ἰχθύσι πρὸς τὸ στόμα καὶ τοῖς πεζοῖς. θάνατος ὁ μὲν βίαιος ἔξωθεν, ὁ δὲ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῷ. τῶν φυτῶν αὐανσις, τοῖς ζῴοις γῆρας. <***> ἔκλειψις τοῦ θερμοῦ, τοῖς δὲ τελείοις ἐν ᾧ τῆς οὐσίας ἢ ἀρχή, ἐν ᾧ τό τε ἄνω καὶ κάτω συνάπτει, τοῖς φυτοῖς μέσον βλαστοῦ καὶ ρίζης, τοῖς ἐναίμοις ἢ καρδίαν, τοῖς ἀναίμοις τὸ ἀνάλογον. τῶν ἐναίμων ὅσα μὴ σωματικῶς πολὺν χρόνον ζῶσιν ἐξηρημένης τῆς καρδίας, οἷον αἰ χελῶναι. εἰ πάθος τι συμβαίνει τοῖς βραγχίοις ἢ τῷ πνεύματι, ἀπόλλυται τὸ ὑποκείμενον· καταμαραῖνον γὰρ

τὸ πῦρ. Γένεσις ἐστὶν ἡ πρώτη μέθεξις ἐν τῷ θερμῷ τῆς θρεπτικῆς ζωῆς, ζωὴ ἢ μονὴ ταύτης, νεότης ἢ τοῦ πρώτου καταψυκτικοῦ μορίου αὔξησις, γῆρας ἢ τούτου φθίσις, ἀκμὴ τὸ τούτου μέσον. περιττωματικὴ κατάψυξις ἢ δι' ἐπιρροὴν ὑγροῦ χυμοῦ, συντηκτικὴ ἢ κατὰ δυσκρασίαν. πῆδησις τὸ κατὰ συστολὴν τοῦ θερμοῦ γινόμενον τῆ καρδία ἕξαλμα. ζέσις πνευματουμένου τοῦ ὑγροῦ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. ἐν τῇ καρδίᾳ ἢ τοῦ αἰεὶ προσιόντος ἐκ τοῦ ὑγροῦ διὰ τῆς θερμότητος ὄγκωσις ποιεῖ σφυγμόν. καὶ ἀναθυμιάσις πλείων τοῖς νεωτέροις, ὅτι σφύζουσιν αἱ φλέβες πᾶσαι καὶ ἅμα. ἀναπήδησις ἐστὶν ἡ γινομένη ἄντωση πρὸς τὴν τοῦ ψυχροῦ σύνωσιν, σφύξις ἢ τοῦ ὑγροῦ θερμαινομένου πνευμάτωσις. τοῖς ἔχουσι πνεύμονα τὸ ζῆν καὶ μὴ ζῆν ἐστὶν ἐν τῷ ἀναπνεῖν. τῶν περὶ φύσεως πραγματευθέντων οἱ χαριέστατοι σχεδὸν τελευτῶσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰατρικῆς. οὐκ ἀφυῶς ἔχει ἡ καρδία καὶ ὁ πνεύμων πρὸς τὸ δέξασθαι σχῆμα, ὡς αἱ τῶν χαλκῶν φύσαι. ὁ ἀνάλογος ἀῆρ ζωογονεῖ τὸ ζῶον, ὁ δὲ πλείων ἢ ἐλάττων πνίγει. 19 Τοῦ Ψελλοῦ [δε μετεωρολογίξις] Ὁ μέντοι περὶ τῆς ἴριδος λόγος, περὶ ἧς δὴ πρώτης τῆμερον ἠρωτήκατε, ἐς ἄλλην ἡμέραν ἀναβεβλήσθω· πολὺς γάρ ἐστι καὶ ποικίλος καὶ πλείστης δεόμενος ἐξετάσεως· τῶν γὰρ ἐν τοῖς μετεώροις λεγομένων τουτί μοι δοκεῖ τὸ θεώρημα μόνον βασάνου δεῖσθαι πολλῆς καὶ γραμμικῶν ἀποδείξεων. διὸ ἡ μὲν ἴρις μετὰ τῆς ἄλλω εἰς ἕτερον τεταμιεύσθω καιρόν· περὶ δὲ τῶν ἄλλων ὧν προεβάλλετε φυσιολογητέον καὶ διερμηνευτέον εἰς δύναμιν. εἰσὶ δὲ ταῦτα· ποταπὸν τὸ τῆς ἀστραπῆς πῦρ καὶ ὁπόθεν ἄλλεται, καὶ εἰ πᾶν πῦρ ἐκ νεφῶν καταρρηγνύμενον καυστικόν, καὶ διὰ τί τὰ μὲν τῶν ἐκεῖθεν πυρσῶν ὄρα πρὸς τὰ σώματα, τὰ δὲ διὰ μέσων αὐτῶν χωροῦντα οὐκ ἐπιδείκνυνται τὴν ἐνέργειαν, καὶ εἰ ὁ λεγόμενος παρ' ἐνίων λόγος, ὡς ἄρα τὸ τῶν δρακόντων γένος τὸ τῆς ἀστραπῆς πεφόβηται πῦρ, ἀληθές, ἢ καὶ ἡ τοιαύτη φλόξ τῷ δράκοντι ἀντιμάχεται καὶ προαιρετικαῖς ὥσπερ δυνάμεσιν ἀνυποστάτῳ φέρεται πρὸς ἐκεῖνον φορᾶ· τίνα τε τὰ θεώμενα ἐν ταῖς παρὰ τῶν ἀστραπῶν καύσεσιν, ἃ δὴ ποτε μὲν τότε τὸ ζῶον, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο μεμίμηται· οἱ δὲ συριγμοὶ τίνες οἱ τε γρυλλισμοὶ καὶ οἱ ἀρασμοί, οἱ δὴ καὶ μάλιστα περὶ τοὺς πρηστήρας τῶν κεραυνῶν ἐξακούονται· ἔπειτα καὶ περὶ ὑετοῦ διαληπτέον ἡμῖν, ὁπόθεν τε καὶ οὗτος ἐπὶ γῆν καταφέρεται καὶ ποῖαν ὕλην ὑποβέβληται. Χρὴ οὖν ὑμᾶς περὶ πάντων τοῦτο εἰδέναι κοινῶς, ὡς συμπάσης τῆς γεώδους οὐσίας τὸ μὲν τι ἀναμέμικται τῷ ὑγρῷ, τὸ δὲ τι μένει καθ' ἑαυτό, ἄμικτον πρὸς τὴν ἐναντίαν ποιότητα τηροῦν τὴν ξηρότητα· αὐθις δὲ τοῦ ὕδατος τὸ μὲν τι τὴν γῆν ὑποδέδυκε καὶ ὑπὸ ταύτην ἢ ἐφησυχάζον πέφυκεν ἢ παφλάζει στενοχωρούμενον, τὸ δὲ ἐπὶ ταύτης ὀχεῖται ὥσπερ τὴν ταύτης σφαῖραν ἐπαναβεβηκός. τοιαύτης οὖν οὔσης τῆς τῶν δύο στοιχείων τούτων, ὕδατος φημι καὶ γῆς, διαιρέσεως, πρὸς ἀμφοτέρα ὁ ἥλιος δρᾶ· θερμαίνει γὰρ ἄμφω καὶ ἀραιοῖ τοὺς πόρους αὐτῶν καὶ εἰς ἀτμούς διαλύων τὸ νοτερόν ταῖς ἐκεῖθεν ἀναθυμιάσει τὸν ἀέρα καταπυκνοῖ. Διττὴ γοῦν, ὡς ὁ λόγος ὑπέδειξεν, ἐκ τῶν περὶ γῆν χώρων ἀναθυμιάσις εἰς οὐρανὸν ἔλκεται, ἡ μὲν ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ, ἡ δὲ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ. αὗται δὲ αἱ ἀναθυμιάσεις μέχρι μὲν τινος συμπλέγηδιν πρὸς τὸ ἄναντες ἀναφέρονται· εἶτα τῆς μιᾶς περὶ μέσα που τοῦ ἀέρος ὑφισταμένης διὰ τὴν πρὸς τὸ κάτω ῥοπὴν τῆς ὑγρότητος, ἡ ἕτέρα κουφίζεται, ἐπιτόνιον ἔχουσα τῆς ἀναγωγῆς τὴν ξηρότητα. τῆς γοῦν κοινῆς ἐντεῦθεν μεριζομένης ἀναθυμιάσεως, ἄλλα μὲν τῶν φυσικῶς γινομένων παρὰ τῆς ὑγρᾶς καὶ ἀτμιδώδους ἀποτελεῖται, ἄλλα δὲ παρὰ τῆς ξηρᾶς καὶ καπνώδους, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶ· πάχνη μὲν γὰρ καὶ ψεκάδες καὶ δρόσοι καὶ ὑετοὶ χιόνες τε καὶ χάλαζαι ἀπὸ τῆς ἀτμιδώδους ἐκφέρονται, δαλοὶ δὲ καὶ αἶγες καὶ κομήται δοκίδες τε καὶ πωγωνίαὶ καὶ διάττοντες ὅ τε παντοῖος τῶν ἀστραπῶν ἐκπυρηνισμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερτέρας

ἐξάλλονται. Ἄρκτεον οὖν ἀπὸ τῆς πάχνης καὶ περὶ ταύτης πρῶτον φυσιολογητέον. αὕτη τοιγαροῦν ἐν ἀλεινοῖς μὲν χωρίοις καὶ θέρους ἤκιστα γίνεται, ἐν δὲ καταψύχοις καὶ χειμῶνος οὐχ ἤκιστα. ἡ δὲ αἰτία αὕτη· ὁ ἥλιος, πρὸς βορρᾶν καὶ νότον τὴν οἰκείαν δύναμιν μερισάμενος, ἐν οἷω δὴ ἐμφιλοχωρεῖ κλίματι, ἐν ἐκείνῳ δυνατώτερος πέφυκεν. ὅθεν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς μέρει γινόμενος βορειότερος καὶ τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν ἀνελίττων ἀέρα, θερμότερος ἐν τῇ τοιαύτῃ ὥρᾳ πρὸς ἡμᾶς ἴσταται. ὁπότε δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς κλίμα παγετοῖς καὶ ψύχει πιέζεται, ἡ δυτικὴ Αἰθιοπία καύσειν ἀφορήτοις ἐνίσχεται, θερμότεραν ἐκεῖσε τοῦ ἡλίου τὴν ἀκτίνα βάλλοντος. τότε γοῦν ἀσθενῆς ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς κλίματι ἢ τοῦ φωστήρος ἀκτὶς πέφυκεν· οὔτε γὰρ τὴν ἐν τῷ βάθει ἔλκει νοτίδα, οὔτε μὴν, εἴ τινα δὴ καὶ ἐλκύσειεν, ἀνάγει πρὸς οὐρανόν, ἀλλ', ὡσπερ οἱ ἀσθενέστεροι τῶν ἀχθοφορούντων, ὁμοῦ τε τὸ βάρος τῆς ἀναθυμιάσεως ἤρπασε καὶ αὐτὴς κατήνεγκε· τοῦτο δὲ ἡ πάχνη ἐστίν. μὴ γὰρ ἰσχύων ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ταύτην ἀνενεγκεῖν, καὶ διὰ τὸ εὐθύς τῇ τοῦ ἀέρος ψυχρότητι συμπαγῆναι καὶ βαρυνθῆναι, ἀφῆκεν εἰς γῆν. ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει· πάχνη γὰρ ἐπωνόμασται οἷον πεπηγμένη ἄχνη, τουτέστι λεπτομερῆς τοῦ ἀτμοῦ οὐσία ἀθρόον παγεῖσα. ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφθημεν ἀνωτέρω εἰπόντες, {ὅτι} ἐν ψυχροῖς τόποις καὶ χειμῶνος ἢ πάχνη γίνεται, διὰ ταῦτα δὴ τάχιον καταφέρεται, τῆς ἀναγωγῆς τοῦ ἡλίου μὴ ἰσχυούσης τότε θερμότητος. Ἡ δὲ ψεκὰς τὸ ἐναντίον ἐν εὐδεινοῖς τε χωρίοις καὶ θέρους γίνεται· τοῦ γὰρ ἡλίου τὴν πᾶσαν τῶν νεφῶν κατὰ τὸ θέρος ἀνιμῶντος ὑγρότητα καὶ οἷον τὴν τοῦ ἀέρος λιβάδα ἀποξηραίνοντος, ὀλίγον ἐστὶ τὸ καταλειπόμενον πρὸς γένεσιν ὑετοῦ· ὃ δὴ καὶ ψεκὰς ἰδίως ὠνόμασται, τῆς τῶν νεφῶν οὐσίας εἰς βραχὺ ἀποτελεωτησάσης, εἴτα διασπασθείσης καὶ κατὰ μόρια διαιρηθείσης καὶ ἀμυδρὰν τινα τοῖς ὑπὸ σελήνην ἀποθλιβούσης ὑγρότητα. Ἡ δὲ δρόσος ἐπὶ πλέον τῆς ψεκᾶδος ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα μετωπώρου καὶ ἔαρος γίνεται. ἔστι δὲ αὕτη ὅταν κατὰ σταγόνας αἰ περὶ τὸν ἀέρα νεφέλαι τοῖς περὶ γῆν ἀποστάζωσιν. Ὑετὸς δὲ ἐστὶν ἡ ῥαγδαία τῶν οὐρανίων ὑδάτων καταφορά· ὃς δὴ χειμῶνος ἐπὶ μάλιστα ἔχει τὴν γένεσιν. τοῦ γὰρ ἡλίου τότε ἐς τὸν νότον ἀπελαθέντος, ψυχρὸς ὁ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀῆρ τοῖς τὸν βορρᾶν οἰκοῦσιν ἡμῖν γίνεται· ἐντεῦθεν γοῦν τὰ νέφη συνιστάμενά τε καὶ συμπιλούμενα τὸν ὑετὸν ἀποτίκτουσιν. εἰ μὲν οὖν ἡ ἀναθυμίασις εἰς ὕδωρ μεταβληθῆ καὶ τὸ μεταβληθὲν εὐθέως ἀπαγῆς κατενεχθῆ, ὑετοῦ τοῦτο γένεσις πέφυκεν· εἰ δὲ μεταβληθῆ μὲν, παγῆ δὲ μεταξὺ τοῦ ἀέρος καταφερόμενον, χάλαζα τοῦτο ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται. εἰ δέ, πρὶν ἢ μεταβληθῆ εἰς ὕδωρ, ὁ ἀτμὸς ὑπομείνη τὴν πῆξιν, ἢ χιῶν ἀποτίκτεται. ἔστι γὰρ ἡ χιῶν ἀμετάβλητος ἀναθυμίασις παγεῖσα διὰ ψυχρότητα. Ἄ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς ἀτμιδώδους ἀναθυμιάσεως ἀποτίκτεται, ταῦτά ἐστίν· ἀπὸ δὲ τῆς καπνώδους οὐς εἰρήκαμεν διάττοντας καὶ οἱ κομῆται καὶ οἱ κατὰ τὰ διάφορα σχήματα τὰς ὀνομασίας λαμβάνοντες. Ἔστιν οὖν ὁ διάττων ὃ δὴ πολλακίς ἡμεῖς ὀρώμεν αἰθριώδους οὐσης τῆς νυκτὸς ριπτούμενον ἐξ οὐρανοῦ πῦρ. ὃ δὴ καὶ τινες τῶν ἀγροικοτέρων ἄστρον οὐράνιον οἴονται, καὶ φασιν ὡς ἐκάστου τῶν ἄστρον κατ' ἀριθμὸν τῶν γεννωμένων δημιουργηθέντος, ἀπορρεύσαντι συναπορρεῖ τοῦτο καὶ συναπολήγει· οἷον γὰρ τινα θάνατον τοῦ ἀστέρος τὴν πτῶσιν ὀρίζονται. ἀλλὰ τοῦτον μὲν τὸν λόγον γελάσας οἶδα καὶ ὅτε πρῶτον ἤκουσα, καὶ μετὰ τῶν μύθων ἠρίθμησα. ἡ δὲ τοῦ διάττοντος γένεσις αὕτη· ὑπὸ τὴν ἀπλανῆ πᾶσαν καὶ τὴν τῶν ἀστέρων περιφορὰν τὸ τοῦ πυρὸς στοχειῖον ἐστίν, ὃ δὴ ἐκ τῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως, ὡς ἔφαμεν, ἔχει τὴν γένεσιν. τοῦτο δὲ οὐκ ἐνεργεῖα πῦρ ἐστίν, ἀλλὰ καπνὸς μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν, φλόξ δὲ κατὰ τὴν δύναμιν, ὅθεν καὶ ὑπέκκαυμα τῷ Ἀριστοτέλει ὠνόμασται, τουτέστιν ὑφειμένον πῦρ. ὁ γὰρ καπνὸς

θερμός μὲν ἐστίν, ὡς ἴσμεν, οὐ μέντοι πῦρ ἀυτενέργητον, ἐξάπτεται δὲ κινηθεῖς. ἐπεὶ οὖν τοιαύτη ἡ τοῦ ὑπεκκαύματος φύσις ἐστί, κινεῖται δὲ διὰ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ παντός, κατ' ἕνια τῶν μορίων, ἔνθα δὴ ἐπιτηδεῖα ὕλη ὑπόκειται, ἴσχει τὴν ἕξασιν· ἀλλ' ἡμέρας <μὲν> οὐ φαίνεται, τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τῶν ἀκτίνων μαρμαρυγὴν τὰ τοῦ ὑπεκκαύματος ἀμαυροῦντος πυρσά, νυκτὸς δὲ διάδηλος δεικνύται. ἐπειδὴ οὖν τι μέρος τοῦ ὑπεκκαύματος διὰ τὴν κίνησιν ἐξαφθῆ, τοῦτο δὴ τὸ ἐξημμένον εὐθύς φέρεται· φερόμενον δέ, εἰ μὲν μὴ ἐντύχη ἐτέραις οὐσίαις ἐπιτηδεῖαις εἰς ἕξασιν, θᾶπτον ἐναποσβέννυται, εἰ δὲ ἐντύχη, κατὰ μετάδοσιν ἀπ' ἄλλης εἰς ἄλλην τῆς φλογὸς φερομένης, εἶτα κατὰ σχῆμα δόρατος ἀπομηκυνθείσης, ἧ μὲν διαδόσιμον τὸ πῦρ γίνεται, ὡσπερ ἀλλόμενον, διάττων ὠνόμασται· ἧ δὲ κατ' ἰθυτένειαν ἀπλατῆ φέρεται, δοκίς κέκληται. οὔτε δὲ εὐθειά ἐστίν αὐτῶ ἡ φορὰ πρὸς τὸ κάταντες οὔτε μὴν ἀνωφερῆς κατὰ τὴν τοῦ πυρὸς φύσιν, πλαγία δὲ καὶ ὡς ἐπίπαν λοξή· πέφυκε γὰρ ἡ ῥοπή τοῦ πυρὸς ἀνωφερῆς. ὁ δὲ διάττων ἄνωθεν πρὸς τὸ κάταντες βιαζόμενος, καθὸ μὲν τυραννεῖται πρὸς τὴν παρὰ φύσιν κίνησιν, ἐπὶ τὸ κάτω χωρεῖ· καθὸ δὲ τῆς οἰκείας οὐκ ἐπιλέλησται φύσεως, τῆς ἄνω φορᾶς ἐφίεται· ταλαντευόμενος δὲ ἐκατέρωθεν καὶ παρὰ μέρος νικῶν καὶ νικώμενος πλάγιος φέρεται. οὗτος οὖν ὁ διάττων καὶ δοκίας, ἂν εἰς παχὺ νέφος ἀποτελεωτήσῃ κωλύον αὐτοῦ τὴν πάροδον, ἐκείσε ἐνίσχεται· ὁ δὲ νέφος κατὰ πᾶν ἐξαπτόμενον αἶξ τε καὶ κομήτης λέγεται· ἀποσπινθηρίζων γὰρ κατὰ κύκλον δοκεῖ κόμην τινὰ ἔχειν καθειμένην καὶ οἷά τισι μαλλοῖς κατὰ τὰς αἶγας βρίθεσθαι. οὗτος δὲ ὁ κομήτης ἐνίοτε καὶ πολυήμερός ἐστίν, ἀρκούσης τῆς ὑποκειμένης αὐτῶ οὐσίας εἰς χρονίαν ἕξασιν. δοκεῖ δὲ ἀστὴρ εἶναι κυρίως, ὅτε καὶ μάλιστα κατὰ κάθετον ἀληθῆ ὑπέλθῃ ἀστέρα, ὃς δὴ, ὅταν ὀφθῆ, σύμβολον τοῖς ἀστρολόγοις γίνεται ἐκπυρώσεως· ὅθεν ἀνομβρίας τε καταμαντεύονται καὶ πυρετοὺς προμηνύουσιν. ὁ δὲ λόγος τούτου οὐκ ἀστρολογικός, ἀλλὰ φυσικός· οἱ γὰρ κομήται τότε κατὰ πλῆθος ὀρῶνται, ὅταν πολλή ἢ ἡ καπνώδης ἀναθυμίασις, ἣτις ξηροτέρα τοῦ δέοντος οὔσα ἀντικειμένως ἔχει πρὸς τὴν ὑγρὰν· ἀπὸ γοῦν τοῦ ταύτην πληθύνειν ἐκείνην ὑστερεῖν ἀστρολογικῶς τερατεύονται. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω κατὰ κεφαλαιώδεις ἐπιτομάς. Ὁ δὲ κεραυνὸς πῆ μὲν κατ' ἐκπυρηνισμόν γίνεται, πῆ δὲ κατὰ σύγκρουσιν τῶν νεφῶν. ἐκπυρηνίζεται δὲ τι, ὅταν κατὰ συμπίεσιν ἀκοντίζηται, ὡσπερ ἡμεῖς τὰ τῶν ἐλαιῶν ὅσα τοῖς δακτύλοις συμπιέζοντες ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐξακοντίζομεν. ὁπότεν οὖν πυρῶδης οὐσία ἐμπέσῃ τοῖς νέφεσιν, εἰ μὲν μὴ παχὺ ἢ τὸ περιέχον, πρὸς τὸν οἰκεῖον χῶρον αὐθις ἀποκαθίσταται· εἰ δὲ ἡ τοῦ νέφους παχύτης ἄνωθεν καὶ μάλιστα πυκνωθεῖσα τὸ πυρῶδες τοῦτο σπέρμα κωλύσειεν ἀναφέρεσθαι, τοῦτο δὲ συμπιεζόμενον καὶ οἶον ὑπὸ τοῦ νέφους ὠθούμενον κάτω ῥιπτεῖται. Ὁ δὲ, εἰ μὲν μόνον ἐξενεχθῆ ἄτερ νεφώδους σώματος, ἀστραπὴ κέκληται· εἰ δὲ καὶ τὸ νέφος ἀμφιασάμενον καταρραγῆ, τυφῶν ἐπωνόμασται, ἀπὸ τοῦ τύπτειν τὴν ἐπωνυμίαν λαβῶν· ὁ δὲ καὶ προσπίπτων σώμασι καὶ πλήττει καὶ μελαίνει, πῆ δὲ καὶ διχοτομεῖ. εἰ δὲ, πρὶν ἢ τοῦ νέφους ἐκτραγῆ, κυκλούμενον ἐκπέσῃ καὶ ἐλιπτόμενον, ἐκνεφίας λέγεται. οὗτος δὲ ὁ ἐκνεφίας καὶ μετὰ τὴν <ἀπὸ> τοῦ νέφους ἔκρηξιν κατὰ κύκλον καὶ περὶ τὴν γῆν εἰλεῖται καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν αὐθις ἐπανακάμπτει ἀρχὴν. ὅθεν καὶ λίθους ἐφέλκεται καὶ λέμβον ἀνασπᾶ καὶ χοῦν ἐπισύρεται, ἃ δὲ αὐθις ἐν ἄλλοις τόποις καταρρηγνύμενα ἔκπληξιν καὶ θαῦμα παρέχει τοῖς θεωμένοις· ὡσπερ δὴ καὶ ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταρραγεῖς ποτε λίθος δεισιδαίμονας τοὺς ἐποίκους πεποίηκε. Τοιοῦτος μὲν ὁ κατ' ἐκπυρηνισμόν κεραυνός· ὁ δ' ἕτερος ἀποτίκτεται τῶν νεφῶν πρὸς ἄλληλα συντριβομένων κάντεῦθεν διαρρηγνυμένων· ἡ μὲν γὰρ ῥῆξις τὸν κεραυνὸν ἀπεγέννησε, τοῦ νέφους βία

διασπασθέντος, ὁ δὲ ὑετὸς ὡσπερ θυλάκου διαρραγέντος κατηνέχθη εὐθύς, ὁ δὲ τῆς ῥήξεως ἦχος τὴν βροντὴν ἀπετέλεσεν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν δεῖ πρῶτον ῥαγῆναι τὸ νέφος καὶ οὕτω φανῆναι τὴν ἀστραπὴν, ἡμεῖς δὲ τοῦ πυρὸς ἀντιλαμβανόμεθα πρότερον. τούτου δ' αἴτιον ἢ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὠτῶν διοργάνωσις· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμοὶ οἷα δὴ τινες βολβοὶ ἔξω πεπήγασι καὶ τοῦ ὄρατοῦ θάττον ἀντιλαμβάνονται· τῷ δὲ ὡτὶ ὁ προβεβλημένος κοχλοειδῆς πόρος βραδέως εἰσάγει τὸν ψόφον. εἰ μὲν οὖν ἀπὸ ξηροτέρου τοῦ νέφους ὁ κεραυνὸς ἐκραγῆ, φοινικοῦς τε τὴν χροιάν ἐστὶ καὶ τὴν οὐσίαν φλογώδης· εἰ δὲ ἀφ' ὑγροτέρου, λευκὸν τε ἔχει τὸ χρῶμα καὶ καυσώδης ἦκιστα. Δαίμονες δὲ ἦκιστα ὑπὸ πυρὸς καίονται· οὐ γὰρ πειστέον ταῖς Χαλδαϊκαῖς ληρωδίαις, ὡς ἔστι τι δαιμόνων γένος τὸν τε ἀδάμαντα λίθον φοβούμενον καὶ τὸ κουράλιον καὶ τὸ ἀνδροφόνον ξίφος καὶ τὸν κεραυνόν, ἃ δὴ καὶ οἱ ἀποτρεπόμενοι τὸ τοιοῦτον γένος Χαλδαῖοι μάντις ἐν ταῖς ἀνιέροις αὐτῶν πράξεισι τοῖς βωμοῖς ἐπιφέρουσιν. εἰ γὰρ δὴ τὸ ξίφος οἱ δαίμονες πεφόβηται καὶ τὸ πῦρ, ἐμπρησμοὺς καὶ τομάς ὑποπτεύουσιν· εἰ δὲ ταῦτα, καὶ σώματα περιβέβληνται. ἀλλ' οὐδεὶς οὐδὲ τῶν πάνυ ληρούντων σωματικὸν γένος δαιμόνων ὑπέστησεν, ἀλλ' ὁ τερατολόγος Πρόκλος, τὰς Χαλδαϊκὰς ὑποτυπώσεις ἐπεξηγούμενος, ἔφη τινὰς τῶν δαιμόνων καὶ κολακεύεσθαι· διὸ δὴ καὶ ὕμνους ἐπὶ τὴν Ἄρτεμιν συντέθεικε, καὶ παρεγγυᾶται τοῖς φαντασιουμένοις ταύτην ξιφηφόρον τε καλεῖν αὐτὴν καὶ σπειροδρακοντόζωνον καὶ λεοντοῦχον καὶ τρίμορφον· τούτοις γὰρ αὐτὴν φησι τοῖς ὀνόμασιν ἔλκεσθαι καὶ οἷον ἐξαπατᾶσθαι καὶ γοητεύεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῷ μύθῳ δοτέον καὶ τῇ σκηνῇ· περὶ δὲ τῶν δρακόντων οὐδέπω μὲν ἐς τὴν σήμερον ἐντετύχηκα συγγραφῇ φυσιολογούση δι' ὅτι τὰς ἀστραπὰς οὗτοι πεφόβηται· ὁ δ' αὖ ἕτερος πρῶτος ἐφυσιολόγησε, τοῦτο καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐμὴν ἀνοίσω φύσιν, κἀντεῦθεν ἴσως ἕτερος ἀκριβέστερον περὶ τούτου διερμηνεύσειεν. Ἐγὼ γοῦν φημι ὅτι τὸ τῶν δρακόντων γένος ξηρόν τε τὴν φύσιν ἐστὶ καὶ τὴν οὐσίαν διάπυρον· πῦρ γοῦν αὐτῶν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ ὃν δὲ ἐξεμοῦσιν ἰόν, καπνώδης τέ ἐστὶ καὶ διαιρεῖ τὰ σώματα ψάσας αὐτῶν. ὅθεν καὶ εὐπρηστός ἐστιν ὁ δράκων δι' ἣν ἔχει ξηρότητα καὶ πρὸς κατάφλεξιν ἐπιτήδειος. πεφόβηται γοῦν διὰ ταῦτα τὸν κεραυνόν καὶ ἀλλόμενος φέρεται διαέριος ἐπὶ τε στεγανοῦς τόπους καὶ καταγαίους καὶ μάλιστα περὶ λίμνας καὶ φρέατα, ἅτε δὲ ὢν, ὡς ἔφθην εἰπών, διὰ τὴν ξηρότητα εὐπρηστός καὶ ἀπὸ διαστήματος τῷ κεραυνίῳ πυρὶ καταφλέγεται. διὸ ἔνθα δὴ δράκων φανῆ συρίττων καὶ διῶν, ἐκεῖσε δὴ ἐναποσκήπτων ὁ κεραυνὸς τὰ παρακείμενα μέρη σίνεται. πολλάκις δὲ καὶ δράκοντος ἄτερ οἱ λεγόμενοι ἀρασμοὶ καὶ σισμοὶ καὶ γρυλλισμοὶ ἐξακούονται· τὸ γὰρ θεῖον τοῦτο πῦρ ἐπιπίπτον τοῖς γεώδεσι σώμασιν, εἰ μὲν ἐφ' ὑγρὰν ἐμπέση οὐσίαν, σίζει ὡσπερ ἀποσβεννύμενον, εἰ δὲ ἐπὶ ξηρὰν, εἰ μὲν μανοτέραν, χοιρογρυλλίου ἦχον ἀποτελεῖ, χωροῦντος τοῦ πνεύματος διὰ βάθους καὶ τὸν τοιοῦτον ἦχον ἀποτελοῦντος· εἰ δὲ ἐπὶ ναστὴν καὶ στερράν, τὸν λεγόμενον ἀρασμὸν ἀποτελεῖ, ὃς δὴ πεποιωμένος ψόφος ἐστὶ καὶ τὴν ὀνομασίαν εἴληχεν ἀπὸ τῆς τῶν ὀδόντων συγκρούσεως· σκληροὶ γὰρ καὶ οὗτοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀντικτυποῦντες ἀράσσουσιν. Ὅσοι δὲ φασὶ τῶν ἐντετυχηκότων ταῖς τοιαύταις καύσεσιν ὅτι χοῖρον τεθέανται γρυλλίζοντα ἢ μηκάζον αἰπόλιον ἢ βοῦν μυκώμενον ἢ ὅσα δὴ τερατολογοῦσιν, ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ἀκροατῶν καταψεύδονται· οὐδὲν γὰρ τούτων τεθέανται, ὡς ὁ παρ' Εὐριπίδῃ Ὀρέστης, ἀλλ' ὁ φόβος αὐτοῖς τὰς τοιαύτας μορφώσεις εἰδωλοποίησεν. εἰ δ' ἴσως καὶ βάσκανος δαίμων τὸ σῶμα τοῦ δράκοντος ἐνδυσάμενος εἰς ἐκεῖνα τῶν μερῶν ἄγει τὸν θῆρα ὑπὸ τοῦ πυρὸς διωκόμενον, οἷς δὴ ἐξ ἀρχῆς βασκαίνειν εἴωθεν, οὐδ' οὗτος ὁ λόγος ἀπόβλητος· ἀρχαῖον γὰρ αὐτῷ ἐνδιαίτημα τὸ τοιοῦτον γένος καὶ διὰ τούτου πάλαι μὲν ἡμᾶς ἐξῶσε τοῦ

παραδείσου, νῦν δὲ καὶ τῆς γῆς ἐπιβασκαίνων ἐξάγειν πειράται. Ὑμεῖς μὲν οὖν δοκεῖτέ μοι οἶεσθαι, ὅτι πλέον τοῦ δέοντος τὸν λόγον ἐξέτεινα· ἐγὼ δὲ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους λόγους τὸν Φωκίωνα μεμιμημένος, ὃς δὴ ἐκκόπτειν εἰώθει τὸν οἰκεῖον λόγον ἀεὶ, ἐνταῦθα καὶ μᾶλλον ἐμιμησάμην. τὰς γὰρ τῶν προτεθέντων θεωρίας ἀπείρους οὐσας ἐς τὸ βραχὺ συνήγαγον, οὐδὲν ἦττον ἢ Ἰσαῖος ὁ σοφιστὴς ὁ Ἀσσύριος, ὃς δὴ, ἐν περιόδοις ἀεὶ τὰς ἐννοίας ὑπολαμβάνων, ἐς ὀλίγας συλλαβὰς ταύτας συνέκλειεν. ἔστωσαν οὖν ὑμῖν τὰ ἐκδεδομένα οἷον ὑπομνηματισμοὶ τινες κεφαλαιωδῶς τὰ διὰ πολλῶν τοῖς φιλοσόφοις ῥηθέντα ὑποτιθέντες. 20 Τοῦ αὐτοῦ περὶ ὑετοῦ, χαλάζης, χιόνος, πάχνης καὶ δρόσου Εἶτα δὴ καὶ περὶ πολλῶν ἐρωτῶν, ὧν ἕκαστον μακρᾶς δεῖται τῆς διηγήσεως, βούλει βραχεῖαν λαβεῖν τῶν ἠρωτημένων ἀποκρίσιν, ἴν' ὁμοῦ καὶ πολλὰ εἰδείης καὶ συμπεπερασμένα τῷ συνήθει μέτρῳ τοῦ γράμματος; πέντε γοῦν ὄντων περὶ ὧν ἠρωτήκεις, ὑετὸς μὲν καὶ χάλαζα καὶ χιὼν ἐν τῷ ἀπογεῖω μέρει τοῦ κάτω ἀέρος γίνεται, πάχνη δὲ καὶ δρόσος ἐν τῷ περιγεῖω συνίσταται, καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐπέτεια ἐστίν, τὰ δὲ ὕστερα διὰ πάσης ἡμέρας γίνεται. ὑετοῦ μὲν γὰρ καὶ χιόνος καὶ χαλάζης θέρους ἢ ὕλη ἀθροίζεται, χειμῶνος δὲ τὸ εἶδος αὐτῶν ἐπιγίνεται· δρόσου δὲ καὶ πάχνης ἡμέρας ἢ ὕλη σωρεύεται, ἐπιγίνεται δὲ τὸ εἶδος ἐν τῇ νυκτί. τούτων δὲ ποιητικὸν προσεχῆς ὁ ἥλιος αἴτιον, τῶν μὲν πρῶτων τριῶν διὰ τὴν ἰδίαν κίνησιν, τῶν δὲ δευτέρων δυοῖν διὰ τὸ συμπεριφέρεσθαι τῷ παντί. καὶ αὐθις ὑλικὸν μὲν αὐτῶν αἴτιον ἢ ἀτμῖς, ἢ δὲ ψυξίς ποιητικόν. ἢ δὲ γένεσις αὐτῶν αὕτη· τὸ περὶ τὴν γῆν ὕδωρ ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτίσι θερμαινόμενον ἱκανῶς ἐξατμίζεται καὶ ὑπέργειον γίνεται μετὰ καπνώδους ἀναθυμιάσεως. διττὸν γὰρ τὸ ἀναφερόμενον κάτωθεν, τὸ μὲν ἐξ ὑδάτων ἢ διύγρων χωρίων, τὸ δὲ ἀπὸ ξηρᾶς γῆς διακρινόμενον. καὶ τὸ μὲν ἀτμιδῶδες ὑγρὸν καὶ βαρὺ, τὸ δὲ καπνώδες κοῦφόν τε καὶ ξηρόν. καὶ μέχρι μὲν τινος συμμέμικται ταῦτα κάτωθεν ἀνιόντα, εἶτα μέχρι πολλοῦ προϊόντα τὸ μὲν ἀτμιδῶδες ὑφίσταται, τὸ δὲ καπνώδες πρὸς τὸ συγγενὲς ὑπέκκαυμα φέρεται. ἢ τοίνυν ἀτμῖς ἢ μετεωροτέρα γίνεται, ὑπὸ πλείονος ἀναφερομένη θερμότητος, ἢ μένει κάτω ποι τοῦ ἀέρος διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ θερμοῦ. ἄνω μὲν οὖν γενομένη ἢ μεταβάλλεται καὶ ποιεῖ ὑετὸν καὶ ψεκάδα, ψεκάδα μὲν κατὰ μέρος, ἢνίκα ἐνεχθῆ, καὶ τῆς ἀλλοιώσεως γενομένης, ὑετὸν δὲ ἀθρόως τῆς ἀτμίδος εἰς ὕδωρ μεταβαλλούσης, ἢ πήγνυται καὶ ποιεῖ χιόνα· εἰ δὲ μεταβαλοῦσα εὐθύς παγῆ, ἀποτελεῖ χάλαζαν. ἢ δὲ ἐν τῷ περιγεῖω τοῦ ἀέρος ὑποστᾶσα ἀτμῖς ἢ ἀλλοιοῦται καὶ μεταβάλλεται καὶ γίνεται τὸ ἀνάλογον τῷ ὑετῷ, φημὶ δὲ ἢ δρόσος, ἢ πήγνυται καὶ γίνεται ὁ παγετός, ὅστις ἀναλογεῖ τῇ χιόνι. τὸ δὲ ἀναλογοῦν τῇ χαλάζῃ οὐκέτι γίνεται ἐν τῷ περιγεῖω· οὐ γὰρ ἀλλοιουμένη πήγνυται διὰ τὸ μὴ εἶναι πολὺ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ διάστημα· ὁ γὰρ κρύσταλλος οὐκ ἐξ ἀτμίδος οὐδ' ἐν ἀέρι, ἀλλ' ἐξ ὕδατος ἐν γῆ πηγνυμένου γίνεται. ἔστι δὲ ἢ μὲν ἐξ ὕδατος ἀναθυμιάσις ἀτμῖς, ἢ δ' ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ νέφος· ἢ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἰς ἀέρα μεταβολὴ διὰ μέσης ἀτμίδος γίνεται, ἢ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀέρος εἰς ὕδωρ διὰ μέσου νέφους. ὁ δ' ἂν εὐρεθῆ ἄγονον ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ μὴ δυνάμενον εἰς ὕδωρ μεταβληθῆναι, τοῦτο πίπτει κάτω καὶ ποιεῖ τὴν ὀμίχλην· ὅθεν καὶ εὐδίας ἢ ὀμίχλη σημαντική· ἔστι γὰρ ἢ ὀμίχλη νεφέλη ἄγονος· ὡς μὲν γὰρ ξηροτέρα, οὐ μεταβάλλει εἰς ὕδωρ, ὡς δὲ ψυχροτέρα, κάτω πίπτει· τὸ γὰρ ψυχρὸν κατωφόρον ἀεὶ. Καὶ ἢ μὲν πάχνη πηγνυμένης τῆς ἀτμίδος γίνεται, ἢ δὲ δρόσος ἀλλοιουμένης· καὶ ἢ μὲν πάχνη ἐν τοῖς ψυχροτάτοις χωρίοις γίνεται καὶ χειμῶνος, ἢ δὲ δρόσος ἐν τοῖς εὐκράτοις καὶ ἐν ἔαρι καὶ φθινοπώρῳ. ὅθεν δῆλον ὡς ψυχροτέρα μὲν ἢ πάχνη τῆς δρόσου, ψυχροτέρα δὲ τοῦ ὑετοῦ ἢ χιὼν, ψυχροτέρα δὲ καὶ χιὼν χαλάζης, εἴ τις ἀκριβῶς βούλοιο κατανοεῖν. ἢ μὲν γὰρ χιὼν θερμοτέρου ὑποκειμένου πῆξις ἐστίν, φημὶ δὲ τῆς

ἀτμίδος· ἡ δὲ χάλαζα ψυχροτέρου, λέγω δὴ τοῦ ὕδατος. ὥσπερ δὲ χιῶν χαλάζης ψυχροτέρα, οὕτως καὶ πάχνη κρυστάλλου· ἀλλὰ διὰ τὸ ἀντιβαίνειν χάλαζά τε δοκεῖ χιόνος εἶναι ψυχροτέρα καὶ κρύσταλλος πάχνης, καθάπερ καὶ ὁ πεπυρακτωμένος σίδηρος τῆς φλογός δοκεῖ εἶναι θερμότερος. Γίνεται δὲ δρόσος καὶ πάχνη αἰθρίας οὔσης καὶ νηνεμίας, ἐφημερινὴν τε ἀμφοτέρα ἔχει τὴν γένεσιν. πλὴν ἡ μὲν δρόσος, ὥσπερ εἰρήκαμεν, ἐν τοῖς ἀλεινοτέροις μάλιστα γίνεται καὶ καιροῖς καὶ τόποις, ἡ δὲ πάχνη ἐν τοῖς ψυχροτέροις, καὶ ἡ μὲν δρόσος νοτίων πνευμάτων ἐπικρατούντων, ἡ δὲ πάχνη βορείων. ἡ δὲ χάλαζα λαβρότερον μᾶλλον φέρεται ἔαρος καὶ φθινοπώρου καὶ ὀπώρας ἢ περ χειμῶνος. ἐν δὲ ταῖς ἀλεινοτέροις ὥραις καὶ χώραις ἡ χάλαζα γίνεται, ἐπειδὴ γίνεται τις ἀντιπερίστασις ἐν τῷ θέρει τοῦ ψυχροῦ· θερμότητος γὰρ τηνικαῦτα οὔσης πολλῆς ἀντιπερίσταται τὸ ψυχρὸν ἐν τῷ βάθει καὶ ἀποκλειόμενον πλουσιώτερον γίνεται. εἰ δὲ ἀποροίη τις τί δήποτε μὴ γίνεται ἐν θέρει μᾶλλον χάλαζα ἢ περ ἐν φθινοπώρῳ, ἐπειδὴ καὶ πλείων τηνικαῦτα ἢ θερμασία, σύντομον αὐτῷ τὴν λύσιν ἐπάγομεν, ὅτι διὰ τὴν τῆς ὑλικῆς αἰτίας ἔνδειαν, λέγω δὴ τῆς ὑγρότητος· βραχεῖα γὰρ τηνικαῦτά ἐστι. μᾶλλον δὲ φθινοπώρου ἢ ἔαρος ἢ χάλαζα γίνεται διὰ τὸ προθερμανθῆναι τὸν ἐν τῷ φθινοπώρῳ ἀέρα ὑπὸ τοῦ προηγησαμένου θέρους· τὰ γὰρ προθερμανθέντα ταχύτερον ψύχεται. εἰ δὲ ἀπορεῖς ὡς, εἰ διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς ὑγρότητος ὑετός οὐ γίνεται θέρους, τί δήποτε ἐν Ἀραβίᾳ καὶ ἐν Αἰθιοπία μάλιστα θέρους ὁ ὑετός κάτεισιν, ἀποκρινόμεθά σοι ὅτι καὶ ὁ τηνικαῦτα γινόμενος ὑετός ἐν ταῖς εἰρημέναις χώραις ἐξ ὑγρότητος γίνεται, ἀλλ' οὐκ ἐν ταύταις γινομένης, ἀλλ' ἐτέρωθεν σωρευομένης. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ θέρει πνέουσιν οἱ ἐτησίαι, βόρειοι ὄντες, ἐξωθοῦσιν ἐκεῖ τὰ νέφη· ταῦτα δὲ προσπταίοντα τοῖς Σεληναίοις ἐκεῖσε ὄρεσι καλουμένοις, τῇ πιλήσει εἰς ὕδωρ μεταβάλλεται κἀντεῦθεν κατάγεται ὑετός. καὶ ἡ συναθροισθεῖσα δὲ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὄρεσι χιῶν ἀναλυομένη πλημμύραν ἐν τῷ θέρει ποιεῖ. καὶ αἱ τοῦ Νεῖλου δὲ ἀρχαὶ ἐν τῇ ἀντοικουμένη εἰσίν. ἐπειδὴ οὖν, ὅτε ἐκεῖ ἐστι χειμῶν, ἐν ἡμῖν θέρους ἐστίν, συμβαίνει πλεονεξίας ἐκεῖ ὑδάτων οὔσης καταρρεῖν ἐνταῦθα τὰ ὕδατα καὶ διὰ τοῦτο πλεονάζειν τὸν Νεῖλον. καὶ θερμότητος δὲ τοῦ θέρους οὔσης πλείονος, τὸ ψυχρὸν ἀντιπεριστάμενον πυκνοῖ καὶ ὕδωρ γεννᾷ.

21 Περὶ ἀνέμων

Ἦτιτάσω με ἐν τῷ γράμματι, ὅτι μὴ καὶ περὶ πνευμάτων ἐν τῇ προτέρᾳ σοι διελέχθην ἐπιστολῇ· ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἀνταιτιῶμαί σε, ὅτι με κατεμέμψω ἀπερισκέπτως, οὐ γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης ἐκεῖνά τε καὶ ἡ τῶν ἀνέμων φύσις ἐστίν, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰρημένα ἐκ τῆς ἀτμιδώδους ἀναθυμιάσεως ἔχει τὴν γένεσιν, ἀπὸ δὲ τῆς καπνώδους οἱ ἄνεμοι· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστίν ἄνεμος ἢ καπνώδης ἀναθυμίασις ἐν τῷ περιγεῖω κινουμένη τόπῳ· διότι καὶ λοξὴν τὴν κίνησιν ποιοῦνται οἱ ἄνεμοι. ἡ γὰρ καπνώδης ἀναθυμίασις πλησίον τοῦ ἀπογείου ἀέρος γενομένη καὶ κύκλῳ φερομένη προσπελάσασα σώματι τρέπεται καὶ πεπλάνηται καὶ εἰς τὰ πλάγια ποιεῖται τὴν κίνησιν. οὐ θαυμαστόν δὲ εἰ ἐκ τῆς καπνώδους ὄντες ἀναθυμιάσεως οἱ ἄνεμοι, φημί δὴ τῆς θερμότερας ὥρας, ψῦχος ἡμῖν ἐμποιοῦσιν· ἐξωθοῦντες γὰρ τὸν προεκθερμανθέντα ἐξ ἡμῶν ἀέρα, ψυχρότερον ἀντεισφέρουσιν, ὥσπερ καὶ ἡ ῥιπίς ποιεῖν εἴωθεν. οὐκ ἐστὶ δὲ ὁ ἄνεμος ἀῆρ κατὰ τὸν Ἰπποκράτη κινούμενος, ἀλλ' οὐδὲ εἰς <ὁ> ἄνεμος, διότι πᾶς ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης ἐστίν· εἰ γὰρ καὶ μία ἐστὶν ἡ τῶν ἀνέμων ὕλη, ἀλλὰ τὰ εἶδη διάφορα· εἶδη δὲ τῶν ἀνέμων οἱ διάφοροι τόποι ἐξ ὧν πνέουσι καὶ εἰς οὓς φέρονται. ἀλλ' οὐδέ ἐστιν

ενεργεία ἢ ὕλη τῶν ἀνέμων συναθροισμένη, ἀλλὰ γίνεται διηλεκῶς τῆς ἀτμίδος μεταβαλλούσης. Τεσσάρων δὲ ὄντων ἀνέμων καθολικωτέρων-δώδεκα γὰρ τὸν ἀριθμὸν οἱ σύμπαντες, ὡς προϊόντες ἐροῦμεν-, τεσσάρων γοῦν ὄντων ἐκείνων οἱ μὲν δύο, ἀπηνλιώτης φημὶ καὶ ζέφυρος, οὐκ εἰσι σφοδρότατοι, βορρᾶς δὲ καὶ νότος τυραννικώτατοι. αἴτιον δὲ ὅτι ἐν μὲν τῷ βορείῳ καὶ νοτίῳ πόλῳ οὐ παραγίνεται ὁ ἥλιος, ὅθεν οὐδὲ ἀναζηραίνεται ἢ ἐκεῖσε γινομένη ἀναθυμίασις, ἣτις ὕλη τῶν ἀνέμων ἐστίν. ἐν δὲ τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ τοῖς δυτικοῖς χωρίοις εἰωθὼς ὁ ἥλιος παραγίνεσθαι οὐκ ἔα ψῦξιν γενέσθαι πολλήν, καὶ διὰ ταῦτα οὐ πνέουσιν ἐνταῦθα σφοδρότατοι ἄνεμοι. εὐτόνοι δὲ οἱ νότιοι ἄνεμοι καὶ οἱ βόρειοι ὅτι τὸ πλεόν τῆς ξηρᾶς γῆς ἐν τοῖς νοτίοις ἐστίν, ἐν δὲ τοῖς βορείοις ὀλίγη μὲν ἐστίν ἡ γῆ, ἀλλ' ἔνικμος. διὰ γοῦν τὴν ψῦξιν πλείους οἱ ὄμβροι γίνονται καὶ διὰ τὸ ἔνικμον τῆς γῆς πολλὴ ἢ καπνώδης ἀναθυμίασις. εἰ δὲ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης τὰ νότια μέρη ψυχρὰ εἶναι, φαμέν ὅτι οὐ πρὸς ἡμᾶς ταῦτα λέγει ψυχρὰ, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ πᾶν. Γίνονται δὲ οἱ ἐτήσια βόρειοι μετὰ ἡμέρας εἴκοσι τῆς θερινῆς τροπῆς· τῆνικαῦτα γὰρ τῆς χιόνος λυομένης γίνονται αὔραι ψυχραὶ κατὰ τὸν βορρᾶν, αἴτινες ἐτήσια λέγονται. εἰσὶ δὲ καὶ νότιοι ἐτήσια ὡς ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸ πᾶν νότου, ἴσως δὲ ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς· ἀλλ' οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸ πᾶν ἀνεπαίσθητοι ἡμῖν εἰσι διὰ τὸ πλείστον ἡμῶν ἀφίστασθαι, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς νότου μετὰ ἑβδομήκοντα ἡμέρας τῆς χειμερινῆς τροπῆς ἄρχονται πνεῖν. καὶ ἀρχόμενος μὲν ὁ ἄνεμος πνεῖν ἀμυδρῶς πνεῖ, προκόπτων δὲ ὡς ἐπὶ ἄλλην γῆν φερόμενος γίνεται σφοδρότερος διὰ τὸ συγκαταμίγνυσθαι αὐτῷ ἄλλας ἀναθυμιάσεις. Δώδεκα δὲ τῶν ἀνέμων ὡς εἰρήκαμεν ὄντων-μᾶλλον δὲ ἰα' τὸν ἀριθμὸν εὐρομεν-, δεῖ μέγιστον κύκλον νοῆσαι περὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς ὄντα καὶ ἐμπεριέχοντα τὴν σύμπασαν, καὶ κεκλήσθω οὗτος ὀρίζων. εἶτα ἕτερος κύκλος κατὰ τὸ μέσον τούτου τεμνέτω καὶ ὀνομαζέσθω ἰσημερινός· ἄλλος δὲ τις κύκλος μέγιστος ἐγκαρσίως τοὺς δύο τεμνέτω· τεμνέσθω δὲ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ ὀρίζοντος καὶ καλεῖσθω μεσημβρινός. εἴθ' ἐξῆς τοῦ ἰσημερινοῦ δύο παράλληλοι κύκλοι ἐπινοεῖσθωσαν κατ' ἴσον ἀλλήλοις τοῦ μέσου καὶ μεγίστου ἀπέχοντες, καὶ τούτων οὕτω κατασκευασθέντων μεταξὺ τῶν παραλλήλων καὶ τοῦ ὀρίζοντος ἕξ χῶραι ἀπολαμβάνονται, τρεῖς μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ μέσου παραλλήλου, τρεῖς δὲ ἐξ ἀριστερῶν. καλοῦνται δὲ οἱ μὲν ἀκρόπολοι παράλληλοι, ὁ μὲν ἀρκτικός, ὁ δὲ ἀνταρκτικός, ὁ δὲ ἐφεξῆς τῷ ἀρκτικῷ θερινός, εἶτα ἰσημερινός. καὶ αἱ μὲν μεταξὺ δύο χῶραι τῶν πόλων ὀμφαλοὶ ὀνομαζέσθωσαν, ἐπειδὴ τμήματα μικρὰ κύκλου εἰσίν, αἱ δὲ μεταξὺ τῶν τροπικῶν καὶ τῶν πόλων τύμπανα διὰ τὸ εἰκέναι κώνοις κολούροις. ἡ δὲ μεταξὺ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ καὶ τοῦ <χειμερινοῦ> τροπικοῦ χώρα διακεκαυμένη κεκλήσθω. Δώδεκα οὖν ἀνέμων ὄντων ἀπὸ μὲν τοῦ δυτικοῦ ὀρίζοντος πνεῖ ὁ ζέφυρος, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀνατολικοῦ ὁ ἀπηνλιώτης, καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου ὁ ἀπαρκτίας, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀνταρκτικοῦ ὁ νότος, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς θερινῆς ἀνατολῆς ὁ καικίας, ἀπὸ δὲ τῆς χειμερινῆς δύσεως ὁ λίψ, εἶτα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὁ εὐρος καὶ ὁ ἀργέστης, ὃν ὁ Πτολεμαῖος Ἰάπυγα προσαγορεύει. ὁ δὲ ἀπὸ τῆς μιᾶς τομῆς τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου πνέων βορέας καλεῖται ἢ μέσης, ὅστις μεταξὺ ἐστίν καικίου καὶ ἀπαρκτίου. ὁ δὲ ἀπὸ τῆς ἐτέρας τομῆς ὁ θρασκίας ἐστὶ μεταξὺ ὧν ἀπαρκτίου καὶ Ἰάπυγος. καὶ ἐν τῷ νοτίῳ δὲ πόλῳ ὡσαύτως ἀφ' ἑκατέρων τομῶν, καὶ ὁ μὲν εὐρόνοτος ὀνομάζεται μεταξὺ ὧν εὐρου καὶ νότου, ὁ δὲ λιβόντος. βορέαι δὲ πλείους εἰσὶ τῶν νοτίων πνευμάτων διὰ τὸ εἶναι πολλὴν ὕλην ἀνέμων ἐν τῷ βορείῳ τόπῳ. εἰ δὲ καὶ πολλὰ τὰ ἐντεῦθεν πνεύματα, ἀλλ' οὐκ εὐτόνα διὰ τὸ ἀπὸ πολλῆς ὑγρότητος πνεῖν. τὰ δὲ νότια ὀλίγα μὲν διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς ὕλης, εὐτόνα δὲ διὰ τὴν τῆς γῆς ξηρότητα. ὁ δὲ νότος οὐκ ἀπὸ τοῦ ἀνταρκτικοῦ πόλου

πνεΐ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ.

22 Τοῦ αὐτοῦ περὶ βροντῆς, ἀστραπῆς, κεραυνοῦ, πρηστῆρος, ἐκνεφίου καὶ τυφῶνος.

Εἰκός τι ποιεῖς ἐπισυνάπτων ἡμῖν ἐν ταῖς ἐπερωτήσεσι νῦν ὅποσα τῆς αὐτῆς ὕλης ἀπογεννᾶται. καὶ γὰρ καὶ ἡ βροντὴ καὶ ἡ ἀστραπὴ καὶ ὁ πρηστήρ καὶ ὁ κεραυνὸς ὅ τε ἐκνεφίας καὶ ὁ τυφῶν ἐκ τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως τίκτονται. καὶ οὐ μόνον ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης τὰ διηριθμημένα γίνεται, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἐκπυρηνισμόν φέρεται. αὐτὸ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τῶν νεφῶν ἐκκρινόμενον ἀμετάβλητον μὲν ὄν καὶ σποράδην διαχεόμενον <καί> λεπτομερέστερον ὄν βροντὰς ἀποτίκτει, ἐξαφθὲν δὲ τῇ λεπτύνσει καὶ ἐκπυρηνισθὲν ἀστραπάς. εἰ δὲ λεπτομερῆς ἡ ἀναθυμίασις ἢ καὶ ἐκπεπυρωμένη καὶ ταχέως διιοῦσα τὸ σῶμα διὰ λεπτομέρειαν, κεραυνὸς λέγεται ὀξύτατα διερχόμενος τὸ σῶμα καὶ μὴ καταφλέγων μηδὲ μελαίνων αὐτό. εἰ δὲ παχυτέραν ἔχει τὴν ὕλην τὸ ἐξαφθὲν πνεῦμα, ὡς μὴ διέναι ταχέως, ἀλλ' ἐμβραδύνειν καὶ μελαίνειν τὸ σῶμα, συνεπισπᾶται δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ παχυμερεστέραν οὐσίαν ἐκ τοῦ νέφους καὶ ἐκπυροῖ καὶ ταύτην, πρηστήρ καλεῖται· τοῦ δὲ πρηστῆρος καὶ προηγεῖται πνεῦμα καὶ σύνεστιν αὐτῷ καὶ ἐπακολουθεῖ. εἰ δὲ ἰσχυρὸς ἄνεμος ἀποδιώξει τὰ νέφη, εἶτα ἐκείνου παυσάμενου ἄλλος ἰσχυρότερος ἀντεπαναστὰς ἀντρωθήσει ταῦτα, ὡς παλίρροιαν γίνεσθαι τῶν νεφῶν, ὁ ἐκνεφίας ἄνεμος γίνεται. εἰ δὲ παχεῖα οὔσα ἡ ἀτμὶς φέρεται κατευθὺ ἐπὶ τὸ κάταντες ἢ κατὰ γῆς ἢ κατὰ θαλάττης, εἶτα προσπταίουσά τινι ἀντιτύπῳ ἀναπάλλεται, ὡς εἰς τοῦπίσω ἀναστρέφειν, ἐπειδὴ δὲ κωλύεται τὸ ἀναπαλλόμενον αὐτῆς μέρος εἰς τοῦπίσω ἀναπάλλεσθαι ὑπὸ τοῦ ὀπισθεν ἐπακολουθοῦντος αὐτῆς μέρους, ἐπὶ τὰ πλάγια ἀνακλᾶται δηλονότι, κἀνταῦθα συναντήσασα ἑτέρῳ τινὶ πνεύματι ἢ σώματι ἀντιτύπῳ, κἀκεῖθεν αὖθις ἀναπάλλεται, καὶ οὕτως διὰ τῶν συχνῶν ἀποπάλλσεων γίνεται ἕλιξ καὶ συστροφή τοῦ ἀνέμου, χωροῦσα ἐπὶ τὸ νέφος ἀπὸ τῆς γῆς καὶ μετεωρίζουσα τὸ προστυχόν. εἰ οὖν οὕτω ταῦτα γίνεται, τὸ πολλαχόθεν ἀποπαλλόμενον πνεῦμα καὶ ἀντρωθούμενον ἀντίτυπον ὄν καὶ παχὺ τυφῶν ὀνομάζεται ἀπὸ τοῦ τύπτειν τὸ προστυχόν, ὁποῖός ἐστιν ὁ ἐν τοῖς ἐντέροις βορβορυγμός. διττὸν δὲ τρόπον ὁ τυφῶν γίνεται· ἢ γὰρ τὸν εἰρημένον τρόπον ἀπὸ τῆς γῆς ἔχων τὴν ἀρχήν, ἢ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ νέφους τῆς ἕλικος ἄρχεται· τοῦ γὰρ νέφους πεπυκνωμένου πάντοθεν ὑπάρχοντος καὶ τῆς ἔνδον ἐναπειλημμένης καπνώδους ἀναθυμιάσεως πολυπλασιαζομένης καὶ ἐλιττομένης πολυειδῶς, ἐξαίφνης ῥήγνυται τὸ νέφος διὰ τὴν βίαν τῆς ἔνδον ἐλιττομένης καπνώδους ἀναθυμιάσεως καὶ φυλάττει κἀν τῇ προόδῳ τὸ ἐκπυρηνισθὲν πνεῦμα τὸ σχῆμα τῆς ἕλικος. καὶ ὁ ἐκνεφίας δὲ οὐ τὸν εἰρημένον πρότερον τρόπον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅμοιον τῷ τυφῶνι τὴν γένεσιν ἔχει· καὶ κατὰ μὲν τὸ εἶδος οὐ διαλλάττουσιν ἐκνεφίας καὶ τυφῶν, παρὰ δὲ τὴν ἐπίτασιν καὶ τὴν ἄνεσιν διαφέρουσιν. ὁ γὰρ τυφῶν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἐκνεφίας ἐπιτεταμένος. καὶ ὁ μὲν ἐκνεφίας οὐχ ὁράται, ὁ δὲ τυφῶν ὁράται διὰ τὸ παχυμερεστέραν οὐσίαν συνεφέλκεσθαι ἐκ τοῦ νέφους ἐκκρινομένην τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν. καὶ τὸν μὲν ἐκνεφίαν παύει ὑετός· κατασβέννυσι γὰρ τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν ὁ ὑετὸς τὴν ποιητικὴν τοῦ ἐκνεφίου, ψυχρὸς ὑπάρχων· τὸν δὲ τυφῶνα οὐχ ἰκανός ἐστιν ὁ ὑετὸς παῦσαι, ἀλλὰ δεῖται ἄλλου τινὸς ψυχροτέρου, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ βορρᾶ κατασβέννυται. Ὁ δὲ βορρᾶς ἀεὶ ἀποσοβεῖ τὰ νέφη καὶ αἰθρίαν ποιεῖ, μάλιστα ὅταν μὴ ψυχρὸς πνεῖ· εἰ γὰρ εἴη ψυχρὸς, παχύνει τὴν ἀτμίδα πρὶν ἢ ἀποσοβῆσαι καὶ εἰς ὕδωρ μεταβάλλει. Εἰ δὲ πολλάκις ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης νῦν μὲν ψυχρόν, νῦν δὲ θερμόν λέγει τὸν ζέφυρον, ῥητέον ὅτι

ψυχρὸς μὲν ἔστι κατ' οὐσίαν, θερμὸς δὲ γίνεται ἐν ὥρᾳ θερμῇ. Πνέουσι δὲ οἱ ἔτησίαι μάλιστα θέρους διὰ τὸ ἀνιόντα τὸν ἥλιον ἐπὶ βορρᾶν λύειν τὴν χιόνα καὶ ὑγραίνειν τὴν γῆν καὶ τὴν τῶν ἀνέμων ὕλην ἀπογεννᾶν. οἱ μέντοι γε ἀπῆλιώται παύονται διὰ τὸ διαφορεῖσθαι τὴν ὕλην αὐτῶν διὰ τῆς θερμότητος. Δώδεκα δὲ τοὺς πάντας ἀνέμους ἀπαριθμησάμενος ὁ φιλόσοφος, συναρῆι τούτους εἰς τέσσαρας, εἰς ἀπῆλιώτην, εἰς ζέφυρον, εἰς ἀπαρκτίαν καὶ εἰς νότον. εἶτα δὴ καὶ τούτους εἰς δύο συγκεφαλαιοῖ, εἰς βορρᾶν καὶ νότον, καὶ δίδωσι τῷ μὲν βορρᾶ τοὺς δυτικούς ἀνέμους καὶ ἀρκτικούς ὡς ψυχροὺς ψυχρῶ, τῷ δὲ νότῳ τοὺς ἀνατολικούς πάντας καὶ νοτίους ὡς θερμούς θερμῶ. θερμότερα γὰρ τὰ ἀνατολικά μέρη τῶν δυτικῶν· ἀνερχόμενος γὰρ ὁ ἥλιος καὶ πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς τέως ὑπάρχων θερμαίνει μὲν τὰ ἀνατολικά μάλιστα, ἦττον δὲ τὰ δυτικά· μεσουρανήσας δὲ καὶ πρὸς δυσμὰς ἐρχόμενος ἄρχεται τὰ μὲν δυτικά μέρη μᾶλλον θερμαίνειν, ἦττον δὲ τὰ ἀνατολικά. ἀλλ' ὅσον ἐπὶ τούτῳ φαίη τις ἂν ἀντανίσωσιν γίνεσθαι καὶ ὁμοίως εἶναι θερμὰ τὰ ἀνατολικά τοῖς δυτικοῖς. ἀλλὰ λέγομεν ὅτι μεσουρανήσαντος τοῦ ἡλίου καὶ ἐπὶ δυσμὰς κλίναντος μεμένηκεν ἔτι τὸ θερμὸν ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς, ἐπειδὴ ὑπὲρ γῆν ἔστιν ὁ ἥλιος, ἐλθόντος δ' εἰς τὰς δυσμὰς τοῦ ἡλίου καὶ δύναντος οὐκέτι ἐφυλάχθη ἐν τῇ δύσει ἢ θερμασία. τῶν δ' ἀνέμων οἱ μὲν ἐναντίοι ἀλλήλοις οὐ συμπνέουσιν, ὡσπερ βορρᾶς καὶ νότος καὶ οἱ λοιποὶ ἐναντίοι, οἱ δὲ μὴ κατὰ διάμετρον συμπνέουσι. καὶ ἐν μὲν ταῖς θερμότεραις ὥραις, θέρει καὶ φθινοπώρῳ, οἱ ψυχροὶ ἄνεμοι πνέουσι, ζέφυρός φημι καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ πάντες, ἐν δὲ ταῖς ψυχραῖς ὥραις χειμῶνος καὶ ἔαρος οἱ θερμοί, ἀπῆλιώτης καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοί. ἐκδαπανωμένης γὰρ τῆς ὕλης τοῦ ἀνέμου ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς μέρεσιν ἐν θέρει ἀνατολικὸς ἄνεμος οὐ γίνεται, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐν χειμῶνι δυτικὸς· ἐπειδὴ γὰρ ψυχρὰ εἰσι τὰ δυτικά μέρη, χειμῶνος ἀφισταμένου τοῦ ἡλίου ψυχρότερα γίνονται, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς ψύξεως κατασβέννυται ἢ καπνώδης ἀναθυμίασις καὶ δυτικὸς οὐ γίνεται ἄνεμος. παύει δὲ ὁ βορρᾶς τὸν νότον οὐχ ὡς ἰσχυρός, ἀλλ' ὡς ὑγρότερος καὶ βαρύτερος. καικίας δὲ καὶ λιψὴ κατὰ διάμετρον ὄντες ὑγροὶ εἰσιν ἄμφω. εὐρος δὲ καὶ ἀργέστης ξηροί, ὁ δὲ εὐρος προῖων ὑγραίνεται. καὶ χιονώδεις μὲν βορρᾶς καὶ ἀπαρκτίας, χαλαζώδεις δὲ ἀπαρκτίας αὐθις καὶ θρασκίας, ἀστραπαῖοι δὲ βορέας καὶ ἀπαρκτίας καὶ θρασκίας, ἐπινέφελοι δὲ καικίας τε καὶ βορέας. 23 Περὶ ἄλλω καὶ ἴριδος ῥάβδων τε καὶ παρηλίων Περὶ ἄλλω καὶ ἴριδος ῥάβδων τε καὶ παρηλίων ταῦτα ἐπίστασο· ἢ ἄλλως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κύκλος φαίνεται τέλειος ὑπάρχων περὶ τὸ λαμπρόν. ὅταν δ' ἐλάττων κύκλου φαίνεται, ἀόριστον γίνεται τὸ μέγεθος τοῦ τμήματος· ποτὲ μὲν γὰρ ἡμικύκλιον φαίνεται, ποτὲ δὲ μείζον ἡμικυκλίου, ποτὲ δ' ἐλάχιστον. ἢ δ' ἴρις οὐχ οὕτως· αὕτη γὰρ κύκλος μὲν τέλειος οὐδέποτε φαίνεται, ἀλλ' ἀεὶ ἐλάττων κύκλου. αὐτὸ δὲ τὸ σχῆμα ἀεὶ ὠρισμένον ἔστι τῆς ἴριδος· ἢ γὰρ καθ' ἡμικύκλιον φαίνεται ἢ κατὰ ἐλάχιστον ἡμικυκλίου σχῆμα. ἀλλ' ὅταν μὲν κατὰ ἡμικύκλιον φαίνεται, τῆνικαῦτα ἐλάττωνος κύκλου ἡμικύκλιον τὸ φαινόμενόν ἐστι σχῆμα τῆς ἴριδος· ὅταν δ' ἐλάττων ἡμικυκλίου ἢ τὸ σχῆμα τῆς ἴριδος, τῆνικαῦτα μείζονος κύκλου τμήμα φαίνεται τὸ φαινόμενον. καὶ ἠνίκα μὲν περὶ τὸν ὀρίζοντα ὄντος τοῦ ἡλίου γένηται ἢ ἴρις, τῆνικαῦτα τὸ ἡμικύκλιον <φαίνεται> σχῆμα τῆς ἴριδος· ὅταν δ' ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα ὁ ἥλιος ἰκανόν τι διάστημα ἦ, τότε ἐλάττων ἡμικυκλίου φαίνεται ἢ ἴρις. καὶ ἢ μὲν ἄλλως περὶ τὴν σελήνην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ νύκτωρ γίνεται, σπανίως δ' ἐν ἡμέρᾳ καὶ περὶ τὸν ἥλιον· ἢ δ' ἴρις τὸ ἀνάπαλιν. καὶ ἢ μὲν ἄλλως ἀπλῆ ἔστιν, ἢ δ' ἴρις διπλῆ, καὶ ἢ μὲν ἄλλως μονόχρους, ἢ δ' ἴρις τρίχρους· ἢ μὲν γὰρ ἐντὸς ζώνῃ φαίνεται φοινικοῦν ἔχουσα τὸ χρῶμα, ἢ δὲ δευτέρα πράσινον, ἢ δὲ τρίτη ἀλουργόν, ὅπερ ἐπὶ τὸ μελάντερον ῥέπει καὶ πορφυρίζον, οἶόν ἐστι

τὸ ἐν τῇ ἀλουργίδι χρώμα· ἢ δ' ἄλλως λευκὸν μόνον ἔχει τὸ χρώμα. καὶ ἡ μὲν <ἄλλως ἐπὶ ὀμαλοῖς καὶ ὀμοιομερέσι γίνεται νέφεσι, ἢ δ' > ἴρις ἐπὶ ἀνωμάλοις καὶ ἀνομοιομερέσι γίνεται νέφεσι· δεῖται γὰρ τῶν μὲν ἐπιπολαϊότερον κειμένων νεφῶν, τῶν δὲ βαθύτερον, καὶ τῶν μὲν παχυτέρων, τῶν δὲ λεπτοτέρων πρὸς τὸ συστήναι, ἢ δ' ἄλλως ὀμαλῶν καὶ ὀμοιομερῶν. καὶ ἡ μὲν ἴρις κατὰ διάμετρον συνίσταται τοῦ λαμπροῦ, ἢ δ' ἄλλως κατὰ κάθετον· ῥάβδοι δὲ καὶ παρήλιοι ἐκ πλαγίων μόνων γίνονται. καὶ ἴρις μὲν καὶ ἄλλως νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν γίνονται, παρήλιοι δὲ καὶ ῥάβδοι ἡμέρας μόνον καὶ περὶ τὸν ἥλιον καὶ περὶ τὸν ὀρίζοντα τὸν δυτικόν, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐν τῷ μεσημβρινῷ ὡσπερ ἡ ἴρις. καὶ αἱ μὲν ῥάβδοι ἐπὶ ἀνωμάλων καὶ ἀνομοιομερῶν γίνονται νεφῶν ὡσπερ καὶ ἴρις, ὅθεν καὶ τρίχρους ἢ ῥάβδος, οἱ δὲ παρήλιοι ἐπὶ ὀμαλῶν καὶ ὀμοιομερῶν ὡσπερ ἢ ἄλλως, ὅθεν καὶ μονόχροοι εἰσι. φαίνεται δ' ἢ ἄλλως κρίκος καὶ οὐ τύμπανον συνεχές. πάντα δὲ τὰ σχήματα κατὰ ἔμφασιν γίνεται καὶ κατὰ ἀνάκλασιν· φερομένη γὰρ ἢ ὄψις ἐπὶ τὸ νέφος ἀνακλᾶται πρὸς τὴν σελήνην· διὰ γὰρ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἐπὶ τῶν πλαγίων πεμπομένων ἀκτίνων γίνεται ἢ ἀνάκλασις· συνεχῶς γὰρ ἐκπεμπομένων τῶν ἀκτίνων καὶ ἀνακλωμένων ἐπὶ τὴν σελήνην γίνεται ἢ ἄλλως. ἐν τοῖς νέφεσιν οὖν ἢ ἄλλως γίνεται καὶ κύκλος φαίνεται· τῆς γὰρ ὄψεως ἐκπεμπομένης ἐπὶ τὸ νέφος καὶ ἀνακλωμένης πρὸς τὴν σελήνην ἢ ἄλλως γίνεται. κυκλικὸν δὲ τὸ σχῆμα φαίνεται, διότι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον αἱ ἴσαι ἡκατακλασθήσονται ἐπὶ κύκλου γραμμαὶ αἰεὶ. καὶ ἡ μὲν ἄλλως ἀπὸ λευκοτέρου καὶ λεπτοτέρου γίνεται νέφους καὶ ἦττον ὑγροῦ, ἢ δ' ἴρις ἀπὸ μελαντέρου καὶ παχυτέρου <καὶ> καθύγρου, καὶ διὰ τοῦτο ποικιλώτερον χρώμα ἴσχει ἢ ἴρις, λευκὸν δ' ἢ ἄλλως. καὶ ἐπὶ μὲν τῆς ἄλλω ἔλαττον ποιεῖ διάστημα ἢ ὄψις πρὸς τὴν σελήνην–κατὰ κάθετον γὰρ ἐκπέμπεται–καὶ οὐκ ἀτονεῖ, καὶ τούτου χάριν λευκὸν ὄρα τὸ χρώμα τῆς ἄλλω· ἐπὶ δὲ τῆς ἰριδος, ἐπειδὴ ἐπὶ πλέον ἐκτείνεται–ἀπὸ γὰρ ἡμῶν ἐπὶ τὸ νέφος καὶ ἀπὸ τοῦ νέφους ἐπὶ τὸν ἥλιον–, τούτου χάριν ἐξασθενούσα ἢ ὄψις ποικίλα χρώματα ὄρα ἐπὶ τὸ μελάντερον ὀδεύοντα. καὶ ἐξασθενούσαι αἱ ὄψεις διὰ τὸ διάστημα καὶ διὰ τὸν πολὺν ἀυχμῶδη ἀέρα εἰς τὸ μελάντερον χρώμα περαίνεται. παρεμφαίνεται δὲ τοῖς τρισὶ χρώμασι, τῷ φοινικῷ λέγω καὶ τῷ πρασίνω <καὶ> τῷ ἀλουργῷ, τὸ ξανθόν, ὅπερ οὐ γίνεται κατὰ ἀνάκλασιν, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ κρᾶσιν τοῦ φοινικοῦ καὶ τοῦ πρασίνου. Ἀρθέντος δὲ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντος φαίνεται ἢ ἴρις ἐλάττων ἡμικυκλίου καὶ γίνεται τὸ κέντρον αὐτῆς ὑπὸ γῆν καὶ ὁ πόλος. καὶ ὅσω ἐξαίρεται ὁ ἥλιος, τοσοῦτω ἐλαχίστη φαίνεται ἢ ἴρις· καὶ ὅταν γένηται πρὸς τῷ μεσημβρινῷ, καταπίνεται. καὶ αἱ μὲν ῥάβδοι ποικίλαι εἰσὶ τοῖς χρώμασι καὶ ἰθυτενεῖς, ὁ δὲ παρήλιος μονόχρους· λευκὸς γὰρ ὡσπερ ἢ ἄλλως. γίνεται δὲ καὶ ταῦτα κατὰ ἀνάκλασιν. γίνονται δ' αἱ ῥάβδοι οὐ προσπίπτουσης τῆς ὄψεως πρὸς τὸ νέφος κάκειθεν ἀνακλωμένης πρὸς τὸν ἥλιον, ἀλλ' ἀπὸ νέφους εἰς νέφος μετατιθεμένης κάκειθεν ἀνακλωμένης πρὸς ἕτερον νέφος λευκόν. καὶ αἱ μὲν ῥάβδοι ἐπὶ ἀνωμάλων νεφῶν συνίστανται καὶ οὐ πυκνῶν· ὅπερ δηλόν ἐστι τοῦ μὴ ἀνακλᾶσθαι πρὸς τὸν ἥλιον τὴν ὄψιν· προσπίπτουσα γὰρ ἢ ὄψις ἄλλω νέφει, ἂν οὕτω τύχη μέλανι, καὶ ἀνακλωμένη ἐπὶ τὸ λευκὸν νέφος ποιεῖ τὰς ῥάβδους. διὰ ταύτην δὲ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν νεφῶν καὶ ποικίλλονται κατὰ τὴν χροιάν αἱ ῥάβδοι. ἢ γὰρ ὄψις ἀνακλασθεῖσα πρὸς τὸ λευκόν, εἰ προσπέση μέλανι, ποιεῖ τὸ φοινικοῦν χρώμα, εἰ δὲ κατὰ ἄλλω ἀπὸ λευκοῦ μὴ κρατοῦντος, τὸ ξανθόν, κρατουμένου δὲ τοῦ λευκοῦ ὑπὸ τοῦ μέλανος τὸ πράσινον, ἔτι δὲ μᾶλλον κρατουμένου τὸ ἀλουργόν. αἱ μὲν οὖν ῥάβδοι γίνονται ἀπὸ νέφους εἰς νέφος τῆς ἀντανακλάσεως γινομένης καὶ ἐν ἀνωμάλοις κατὰ τὸ χρώμα, οἱ δὲ παρήλιοι τῆς ἀνακλάσεως γινομένης ἀπὸ νέφους πυκνοῦ καὶ στερεμνίου πρὸς τὸν ἥλιον. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ λευκὸς φαίνεται ὁ παρήλιος,

ἐπειδὴ ἐπὶ πυκνοῦ ἢ ὄψι ῥαδίως μᾶλλον ἀνακλᾶται καὶ συντόμως, ἀπὸ δ' ὀμαλοῦ ἔν καὶ τὸ αὐτὸ χρῶμα διασφύζεται. ἐπεὶ οὖν ἀπὸ πυκνοῦ καὶ ὀμαλοῦ ἢ ἀνάκλασις γίνεται πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ ὁ παρήλιος ἄρα ὁμόχρους τῷ ἡλίῳ φανήσεται, τουτέστιν λευκός.

24 Περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φασμάτων καὶ περὶ κομητῶν καὶ γαλαξίου.

Ἀπεδεξάμην τὸ μεγαλοφυῆς <τοῦ> ἠρωτηκός, εἰ καὶ πάθη τινὰ τῶν ἐν μετεώροις κοινὰ εἰσι τῆς διττῆς ἀναθυμιάσεως, τῆς τε ἀτμιδώδους καὶ τῆς καπνώδους. εἰσὶ γοῦν, φλόγες φημί καὶ δαλοὶ καὶ αἶγες καὶ διάττοντες καὶ ἕτερα τινὰ ἀπὸ τῶν σχημάτων τὰς τοιαύτας ὀνομασίας λαμβάνοντα. ἐκφλογούμενον γὰρ τὸ ὑπέκκαυμα ἢ κατὰ συνέχειαν ἐκφλογοῦται ἢ διεσπαρμένως· καὶ εἰ κατὰ συνέχειαν ἐξαφθῆ καὶ κατὰ μῆκος μόνον, ἢ ἀποσπινθηρίζει καὶ γίνονται αἱ αἶγες διὰ τὸ εὐοικεῖν τοὺς ἀποσπινθηρισμοὺς τοῖς ἐκκρεμέσι μαλλοῖς τῶν αἰγῶν, ἢ οὐκ ἀποσπινθηρίζει καὶ γίνονται οἱ δαλοί· εἰ δὲ διεσπαρμένη εἴη ἢ ἀναθυμιάσις, γίνονται οἱ διάττοντες. γίνονται δὲ διάττοντες καὶ ὑπὸ ψύξεως· ὁ γὰρ ὑπέργειος ἀήρ ψυχρὸς ὢν πυκνοὶ τὴν ἀτμίδα, καὶ ἐκπυρηνίζεται βίᾳ ἢ καπνώδης ἀναθυμιάσις καὶ φέρεται ἀκοντιζομένη ἔξω καὶ ποιεῖ τὸν διάττοντα. φαίνεται δ' ὁ διάττων ὀξύτερον κινεῖσθαι τῆς ἀπλανοῦς, ἐπειδὴ ὀλίγον ἡμῶν {οὐκ} ἀφέστηκε. κάτω δὲ ρίπεται ἢ ἀναθυμιάσις, διότι ὡσπερ ἀκοντίζεται ἄνωθεν. ἀλλ' ἐπεὶ φύσει ἄνω φέρεται τὸ θερμόν, εἰκότως λοξὴν ποιεῖται τὴν κίνησιν οἶονεὶ ἐκ τῶν ἐναντίων κινήσεων μεσότητος γενομένης. φαίνονται δ' αἱματώδη χρώματα ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅταν μέλαν εἴη νέφος εἰς τὰ πλάγια τοῦ λαμπροῦ τυγχάνον ἢ κατὰ κάθετον. ἀλλ' εἰ μὲν εἰς τὰ πλάγια εἴη, κατὰ ἀνάκλασιν γίνεται αὐτῶν ἢ φαντασιώδης ὄρασις· οὐ γὰρ κατὰ ἀλήθειαν κίρνανται· πόρρω γὰρ εἰσι τὸ νέφος καὶ τὸ λαμπρόν. εἰ μὲντοι κατὰ κάθετον εἴη τοῦ λαμπροῦ τὸ νέφος, τότε κατὰ διάκλασιν γίνεται αὐτῶν ἢ ὄρασις. βόθυνοι δὲ καὶ χάσματα φαίνονται, ἐπειδὴ τὸ μέλαν νέφος καὶ τὸ λαμπρόν ἐν τῷ αὐτῷ ὡσιν ἐπιπέδω· τότε γὰρ ἐὰν τύχη περίξ μὲν εἶναι τὸ λαμπρόν, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τὸ μέλαν, ἐπειδὴ τὸ μὲν λαμπρόν μᾶλλον κινεῖ τὴν ὄψιν, ἐπ' ἔλαττον δὲ τὸ μέλαν, συμβαίνει βαθύτερον γίνεσθαι τὸ μέσον. ἀλλ' εἰ μὲν ἐπ' ὀλίγον φαίνεται, χάσμα καλεῖται, εἰ δ' ἐπὶ πολὺ, βόθυνος. καὶ ὁ κομήτης δὲ διάττων πῶς ἐστίν, ὡσπερ ὁ γαλαξίας οὐδὲν ἕτερόν ἐστίν εἰ μὴ κομήτης κυκλικός. πλὴν ὁ κομήτης ἐν τῷ ὑπέκκαυματι γίνεται καὶ συμπεριάγεται τῷ παντὶ καὶ ἕξαψις ἐστίν, ὡς δηλοῖ τὸ πυρῶδες αὐτοῦ, οὔτε σφοδροτάτη οὔτε ἀμυδροτάτη. καὶ ἐκ τῆς γῆς ἐπιτηδεῖα λιγνὺς ἀνάγεται ὡστε γενέσθαι, ὡς δηλοῖ τὸ μὴ αἰεὶ αὐτὸν γίνεσθαι, ἀλλ' ὅταν πλεονάσῃ ἢ καπνώδης ἀναθυμιάσις. ἐὰν γὰρ ἐπιτύχη καταντήσασα ἢ ἕξαψις εἰς παχυτέραν ὕλην, ἴσταται καὶ ποιεῖ τὸν κομήτην. καὶ γίνεται αὕτη πέρασ μὲν τοῦ διάττοντος, ἀρχὴ δὲ τοῦ κομήτου καὶ ἢ κατὰ μῆκος μόνον ἐστίν ἢ ἕξαψις καὶ γίνεται δοκίας καλούμενος, ἢ κατὰ μῆκος καὶ πλάτος καὶ γίνεται ὁ κυρίως κομήτης, ἢ καὶ ἐν βάθει ἔχει οἶον ἀποσπινθηρισμοὺς τινὰς καὶ καλεῖται πωγωνίας. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα σχήματα κομητῶν διάφορα τὰ ἀποτελέσματα προμηνύοντα. δοκεῖ δὲ πολλάκις ἄστρον εἶναι ὁ κομήτης καὶ πλανᾶ τοὺς πολλοὺς· ἡνίκα γὰρ κατὰ κάθετον τύχη ὁ κομήτης τινὸς ἄστρου ἢ ἀστέρος, ἢ ὄψις διὰ τοῦ λαμπροῦ τοῦ κομήτου διαδιδομένη ὡς ἐπὶ τὸν ἀστέρα λαμπρότερον ὄντα νομίζει κορυφὴν αὐτοῦ εἶναι τὸν ἥλιον. φησὶ δ' ὁ φιλόσοφος· ὁ κομήτης ἐστίν οἶον ἄλλως καὶ ἴρις ἐν ὑπέκκαυματι· ἐκεῖνα γὰρ περὶ τὰ ὑγρὰ νέφη συνίσταται. καὶ αὐθὶς κομήτης ἐστίν ἄλλως καὶ ἴρις ἀληθής· ἐπὶ γὰρ ἴριδος καὶ ἄλλω τὸ χρῶμα ἀπατηλόν. ὀπηνίκα δὲ γένηται κομήτης, ἄνεμοι κινοῦνται σφοδρότατοι καὶ αὐχμὸς κατέχει τὸ πᾶν διὰ τὸ δηλοῦσθαι

πολλήν τὴν γένεσιν τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως. Ὁ δὲ γαλαξίας, ὅπερ ἐστὶν ὁ κομήτης περὶ ἓνα ἀστέρα καὶ ὅπερ ἐστὶν ἄλλως περὶ σελήνην ἢ περὶ ἥλιον, τοῦτό ἐστιν ἐκεῖνος περὶ ὅλον κύκλον. οὐκ ἔστι δ' ἐν αὐτῷ τῷ ζωδιακῷ, ἀλλὰ πέριξ, ὡς ἐπιλαμβάνειν τῶν τροπικῶν· ὡσπερ γὰρ ὁ κομήτης οὐ γίνεται περὶ τὴν διακεκαυμένην ζώνην διὰ τὸ ἐκδαπανᾶσθαι τὴν ὕλην, οὕτως οὐδ' ὁ γαλαξίας περὶ τὴν ὁδὸν τοῦ ἡλίου γίνεται· ἐκδαπανᾶται γὰρ κάκεισε ἢ γεννῶσα αὐτὸν ὕλη. μέγιστος δ' ἐστὶν ὁ γαλαξίας, ἐπειδὴ πάση τῇ διαμέτρῳ τοῦ ζωδιακοῦ ἐπεκτείνεται, συμβάλλει δ' αὐτοῦ ὁ κύκλος κατὰ τε τὸν Τοξότην καὶ τοὺς Διδύμους, ἅπερ ἐκ διαμέτρου εἰσὶ. καὶ ἔστι κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν δόξαν πάθος ἀστέρος, ὅπερ οὔτε μοι δοκεῖ ἀληθὲς εἶναι οὔτε πρὸ ἑμοῦ Ἀμμωνίῳ τῷ φιλοσόφῳ· εἰ γὰρ πάθος ἦν ὁ γαλαξίας, ἔδει αὐτὸν ἀλλοιοῦσθαι καὶ ἐν μὲν τῷ θερεῖ λαμπρότερον γίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι ἀμαυροῦσθαι, καὶ ἔδει καθὰ συμβάλλει τῷ Τοξότη καὶ τοῖς Διδύμοις ἐκεῖνα μὴδ' ὅλως φαίνεσθαι. νῦν δὲ τοῦναντίον ἐστίν. ὅλην δὲ φησι τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν ὁ φιλόσοφος ἐκδαπανᾶσθαι περὶ τὸν γαλαξίαν. Ἐπεὶ δὲ σοι πολλάκις περὶ ἀνακλάσεως καὶ διακλάσεως εἴρηκα, ῥητέον τίτι διαφέρει ἀνάκλασις διακλάσεως. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ἀνακλάσεως ἐπὶ τὰ αὐτὰ τοῦ ἐνόπτρου καὶ τὸ ὀρῶν καὶ τὸ ὀρώμενον ὑπάρχει, ἐπὶ δὲ τῆς διακλάσεως μεταξὺ τοῦ ὀρῶντος καὶ τοῦ ὀρωμένου ἐστὶ τὸ κάτοπτρον, ὡς ἔχει ἐπὶ τῶν διὰ ὕδατος ὀρωμένων. καὶ τὰ μὲν κατὰ διάκλασιν ὀρώμενα πρὸς ὃ ἀφίστανται μείζονα φαίνονται, τὰ δὲ κατὰ ἀνάκλασιν ὀρώμενα πρὸς ὃ ἀφίστανται μείωσιν τοῦ μεγέθους ὑπομένουσιν. Οὗ φησι δ' ὁ φιλόσοφος θερμὸν τὸν ἥλιον· οὐ γὰρ ἐρυθρὸς ἀλλὰ λευκός, φησί, φαίνεται, ἀλλὰ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ φησιν ἀνακλωμένας φωτίζειν τὸν ἀέρα, καὶ οὗτος ζωογονούμενος καὶ ὑπὲρ φύσιν κινούμενος ἀνακλᾶται καὶ πολυειδῶς κινούμενος θερμαίνεται. καὶ ἐν μὲν θερεῖ πρὸς ὀρθὰς γωνίας ἀνακλώμεναι αἱ ἀκτῖνες ἐναπολαμβάνουσι τὸν ἀέρα καὶ ἐκθερμαίνουσιν, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι διὰ τὸ λοξὰς γίνεσθαι τὰς ἀνακλάσεις χεῖται ὁ ἀήρ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι πολλὴ θερμασία.

25 [δε ξομετις]

Τὸ τῶν κομητῶν σχῆμα εἰ μὲν οὖν ἀνθρωπόμορφόν ἐστι, πρόλεγε περὶ ἀνθρώπους εἶναι τὸ συμβησόμενον, εἰ δὲ θηριόμορφον, περὶ θηρία, εἰ δὲ δοκίδες, περὶ φυτὰ καὶ τοὺς ἐκ τῶν φυτῶν. τὸ δὲ χρόνον ὅσον ἔσται ἢ ἐνέργεια, ἐκ τοῦ χρόνου μαθήση τοῦ ἐν ᾧ φαίνεται· ἐπ' ὀλίγον γὰρ φανείς ἐπὶ βραχὺ ἔσται ἢ ἐνέργεια, ἐπὶ πολὺ δὲ ἐπὶ μήκιστον καὶ τὸ ἀποτελεσμα γενήσεται.

26 Περί σεισμῶν

Σεισμός γίνεται τοῦ πυρὸς διεργαζομένου καὶ ξηραίνοντος τὴν ἐν βάθει γῆν, καὶ δῆλον· τὰ γὰρ πλησιάζοντα τοῖς ἀναφυσήμασι καὶ ταῖς τῶν θερμῶν ἀναβολαῖς ὑδάτων πυκνότερον σείεται, οἷα τὰ περὶ τὴν Φρυγίαν Λαοδικεῖαν καὶ τὴν παρ' αὐτὴν Ἰερὰν πόλιν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Φιλαδέλφειαν, καὶ καθόλου τὴν ἐπὶ τάδε Ἀσίαν, καὶ τὰ πλεῖστα δὲ τῆς πρὸς δύνοντος ἡλίου Εὐρώπης, Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν λέγω. καὶ γὰρ ἡ τῶν σεισμῶν γένεσις πνεύματός ἐστι ξηροῦ διὰ σηράγγων φορά· τοῦ δὲ πλεονασμοῦ αἰτία, πρώτη μὲν ἢ τοῦ καταγείου πυρὸς ἕξαψις, δευτέρα ἢ τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς σηραγγώδεις τόπους ἐπιδρομή. συνεργεῖ δὲ καὶ πολυομβρία <χειμῶνος, καὶ θέρους ἀνομβρία>· ἢ μὲν γὰρ πιλοῦσα τὴν γῆν καὶ εἰς τὸ βάθος ἀπωθουμένη τὸ πνεῦμα ἀρχὴν αὐτῷ θλίψεως παρασκευάζει, ἢ δὲ ἐπισπωμένη καὶ σύρουσα. τῶν δὲ σεισμῶν οἱ μὲν εἰσιν ἐπικλιναί, οἱ

δὲ βράσται, ἐπικλινίαί μὲν οἱ κυματηδὸν ἐπὶ τὰ πλάγια σείοντες, βράσται οἱ τινάσσοντες καὶ σείοντες ἄνω καὶ κάτω. εἰσὶ δὲ αὐτῶν οἱ μὲν ῥήκται μόνον, οἱ δὲ σεῖσται, οἱ δὲ ἰζηματία, καὶ σεῖσται μὲν οἱ τρόμον τινὰ τῆς γῆς καὶ σύμπτωσιν τῶν δεδονημένων ἐργαζόμενοι, ἰζηματία οἱ τοῖς κοιλώμασι τὴν γῆν τὴν ὑπερκειμένην ἐγκαθίζοντες, ῥήκται δὲ οἱ τὰς καταπόσεις καὶ τὰ χάσματα διαπηδῶσης τῆς γῆς ἀποσχίζοντες, ἐπὶ τῶν ῥηκτῶν δὲ οἱ μὲν πνεύματα ἀναβάλλουσιν, οἱ δὲ ὑγρά καὶ πηλόν, οἱ δὲ μυκῆματα, <ἐνίοτε μὲν σὺν σεισμῶ,> ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνευ τούτου· πιλούμενον γὰρ τὸ πνεῦμα καὶ μεταπίπτον βρόμον τε καὶ ψόφον ποιεῖ ῥηγνυμένων τινῶν ὡς εἰκὸς ὑπὸ γῆν πετρῶν.

27 Περὶ βροντῶν

Αἱ βρονταὶ γίνονται ἀπορρηγνυμένων τῶν νεφῶν καὶ ἐπικυλιομένων ἑαυτοῖς κινήσει σφοδρᾶ, τῇ τε προσαράξει ἐναπτομένων εἰς ἀστραπὰς καὶ ἤχους κάρτα βιαίους, ἀλλοιοῦσαι τὸν ἀνὰ μέσον τῆς ὑπηνέμου ζώνης καὶ τῆς γῆς ἀέρα. Χαλδαῖοι οἴονται δυνάμεων ἀερίων εἶναι φωνὰς μὲν τὰς βροντάς, δρόμους δὲ τὰς ἀστραπὰς. τῷ δὲ Ἐπικούρῳ ἀπὸ ξηρᾶς ὀγκώσεως ἀναρπαζομένης ἐκ τῆς γῆς, εἶτα ἐγκλειομένης τοῖς νέφεσι, δίκην τῶν ἐν τοῖς σώμασιν ὄγκων διεξόδου <οὐ> τυχόντων στρόφους καὶ τροχῶσεις ἐμποιεῖν τῷ κατ' αὐτὸν λεγομένῳ κενῷ· οὐδὲ γὰρ δυνάμεων εἶναι πλήρη τὸν ἀνὰ μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀέρα δίδωσι. καὶ ἀληθῆ ἀξιοὶ λέγειν τῷ μὴ καθ' ἑτέραν ἢ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄραν βροντὰς ἐπιρρηγνυμένας καὶ διαφερόντως ἐκδίδοσθαι ξηροτέρας, ἠνίκα βαθείας οὔσης τῆς ἐν τῷ μέσῳ χώρας ὄρεσιν ὑψηλοῖς ὁ τόπος ἐγκλείοιτο. καὶ ἅμα μὲν ἑκάτερα γίνεται, ἐπεὶ δὲ ὀξυτέρα τῆς ἀκοῆς ἢ ὄψις, θάττον ὀραῖσθαι συμβαίνει τὴν ἀστραπὴν. πᾶσαι δὲ βρονταί, καὶ τούτων αἱ ἕξωροι καὶ διηχέσταται μάλιστα, σημαίνουσί τι, καὶ διαφερόντως αἱ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ κόσμου· τοῦτο δ' ἂν εἴη τὸ νότιον· αἱ γὰρ πρὸς νότον εἰσὶ θειότεραι. καὶ παρὰ τοῦ τῆς γενέσεως ἐπέκεινα ἐπιτροπεύεται, τοῦ Κρόνου λέγω, οἶονεὶ τοῦ ἀπορρήτου νοῦ, ὡσπερ τὸ βόρειον ὑπὸ τοῦ τῆς γενέσεως αἰτίου. ὅθεν καὶ πρὸς νότον τὰ ἱερά ἀπευθύνεσθαι τοῖς Ἑβραίοις καὶ Αἰγυπτίοις δοκεῖ.

28 Περὶ κεραυνῶν

Οἱ κεραυνοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὔτε ἐν θέρει ἢ χειμῶνι συμβαίνουσι γίνεσθαι, ἀλλ' ἐν ἔαρι καὶ μετοπώρα περὶ τὴν πλειάδος καὶ ἀρκτούρου ἐπιτολήν. ὅθεν οὐδὲ ὑπὸ τὴν Σκυθίαν γίνονται καὶ συνελὼν εἰπεῖν ὑπὸ τὸ ἀρκτῶν κέντρον ἢ ὑπὸ τὸ νότιον διὰ τὸ ψυχρὸν καὶ θερμὸν τοῦ κατ' αὐτὸν χώρου κατάστημα. ἐπὶ δὲ τῆς Ἰταλίας ὡς μάλιστα· εὐκρατος γὰρ παρὰ πᾶν χωρίον ὁ κατ' ἐκείνους ἀήρ, ὅπου δὲ τὰ θρέμματα τοῦ ἔτους ἀπογεννᾶν πέφυκε, τυρὸς δ' οὐ λείπει. διάφορος δὲ καὶ οὐ μονοειδῆς ἢ τῶν κεραυνῶν φύσις. τοὺς μὲν γὰρ ψολόεντας ἢ παλαιότης καλεῖ, τοὺς δὲ ἀργῆτας, σκηπτοὺς δὲ οὐ πάντας ἢ μόνους ἐκείνους ὅσοι εἰς γῆν καταπίπτουσιν· οὐ γὰρ πάντες τουτὶ πάσχουσιν. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ ἀναστρέφουσι πρὸς τὰ νέφη ὅθεν ἐξεθλίβησαν. καὶ οἱ μὲν διάπυροι πρηστῆρες, οἱ δὲ μὴ πυρώδεις τυφῶνες, οἱ δ' ἔτι μᾶλλον ἀνειμένοι ἐκνεφίαί. αἰγίδες τε μὴν λέγονται οἱ ἐν συστροφῇ πυρὸς καταστρεφόμενοι. ταύτη τοι αἰγίδα Διὶ περιτίθησιν ὁ λόγος, οἶονεὶ τὸν ἀέρα. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα σχήματα κεραυνῶν· ἐλικίας αὐτοὺς τὰ βιβλία καλεῖ, ὅτι ἐλικοειδεῖς ἀναφαίνονται ἐν τῷ καταφέρεσθαι. οὐ πάντες δὲ τὰ αὐτὰ ἐργάζονται καταφερόμενοι· ὁ γὰρ λεγόμενος ἐν αὐτοῖς ἀργῆς, ὃν καὶ λαμπρὸν ἐξαιρέτως οἱ ἀρχαῖοι καλοῦσιν, πολλακίς ἐμπεσὼν ἐπὶ πίθον ἢ ἄγγος ἀπλῶς οἴνου ἢ

ὔδατος, τὸ μὲν περιέχον ἀπήμαντον τὸ δὲ ἐμπεριεχόμενον ἄφαντον ἔδειξεν. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ σκεύεσι χρυσίον ἢ ἀργύριον ἔχουσιν ἐμπεσῶν τῷ ἴσῳ τρόπῳ τὰ μὲν ἔνδον ἔτηξε, τὰ δὲ ἔξωθεν ἔσωσεν. καὶ τὸ δὴ πάντων θαυμασιώτατον καὶ ἐπὶ γυναικὸς ἐγκύμονος συμβῆναί φασιν· ἐμπεσῶν γὰρ αὐτῇ κεραυνὸς <ὁ> λεγόμενος ἀργῆς αὐτὴν μὲν οὐκ ἔβλαψεν, τὸ δ' ἐν αὐτῇ διεφόρησεν οὕτως ἀνεπαισθήτως, ὡς μηδ' αὐτὴν συνιδεῖν ὅτι γέγονε τὸ ἐν αὐτῇ.

29 Περὶ σειсмоῦ καὶ κινήσεως γῆς

Τὸ μὲν ἡμέτερον δόγμα, λογιώτατε ἀδελφέ, περὶ σειсмоῦ καὶ κινήσεως γῆς «ὁ ἐπιβλέπων» ἐστὶν «ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν», σὺ δὲ περιεργότερος ὢν τοῦ δέοντος ζητεῖς καὶ προσεχεστέρας αἰτίας καθ' ἃς συμβαίνει κινεῖσθαι τὴν γῆν. ἔστι τοίνυν Ἀριστοτελικὸς λόγος ἐν τοῖς Μετεώροις αὐτῷ εἰρημένος, ὅτι πνεῦμά ἐστιν αὐτῇ τῆς κινήσεως αἴτιον, ὅταν τύχη ἢ ἀναφερομένη ἐκ ταύτης ἀναθυμίασις εἴσω ῥυεῖσα. διὸ γίνονται νηνεμίας οἱ πλείστοι καὶ μέγιστοι τῶν σεισμῶν. γίνονται δὲ καὶ πνεύματος ὄντος ἔνιοι διὰ τὸ διηρηθῆσαι τὴν αἰτίαν αὐτῶν· ἔνθεν τοι καὶ ἐλάττους οὔτοι τὸ μέγεθος. νυκτὸς δὲ οἱ πλείους καὶ μείζους γίνονται, οἱ δὲ τῆς ἡμέρας περὶ μεσημβρίαν· κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ μέρος ὁ ἥλιος μάλιστα κρατεῖ καὶ κατακλείει τὴν ἀναθυμίασιν εἰς τὴν γῆν, τῶν δὲ νυκτῶν φερόμενος ὑπὸ γῆν ὁ ἥλιος αἰτιώτατός ἐστι διὰ τὴν ἀπουσίαν νηνεμίας. ὥστ' ἔσω γίνεται πάλιν ἢ ῥύσις, ὥσπερ ἄμπωτις, εἰς τὸναντίον τῆς ἔξω πλημμυρίδος, καὶ πρὸς ὄρθρον μάλιστα· τηρικαῦτα γὰρ τὰ πνεύματα πέφυκεν ἄρχεσθαι πνεῖν. γίνονται δὲ οἱ τῶν σεισμῶν ἰσχυρότατοι ὅπου θάλαττα ῥοώδης ἢ χώρα σομφὴ καὶ ὑπαντρος, οἷον περὶ Ἑλλάσποντον καὶ Ἀχαΐαν καὶ Σικελίαν καὶ Εὐβοίαν· αἱ γὰρ χώραι ὅσαι σομφοὺς ἔχουσι τοὺς κάτω τόπους πολὺ δεχόμεναι πνεῦμα σείονται μᾶλλον. τῶν δὲ ὠρῶν ἕαρος μάλιστα καὶ μετοπώρου γίνονται· αἱ γὰρ ὦραι αὗται πνευματωδέσταται. τὸ δὲ θέρος καὶ ὁ χειμῶν, τὸ μὲν διὰ τὸν πάγον, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀλέαν ποιεῖ τὴν ἀκινήσιαν. καὶ ἐν τοῖς ἀύχοις πνευματώδης ὁ ἀήρ, ἐν δὲ ταῖς ὑπερομβρίαις πλείω ποιεῖ τὴν ἐντὸς ἀναθυμίασιν· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν τρόμων καὶ σφυγμῶν αἰτίον ἐστὶν ἢ τοῦ πνεύματος ἐναπολαμβανομένη δύναμις, οὕτω καὶ ἐν τῇ γῆ τὸ πνεῦμα παραπλήσιον ποιεῖ. ὅθεν καὶ σεισμός ἐν τόποις γιγνόμενος οὐ πρότερον ἔλξηε πρὶν ἐκρήξας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς γῆς τόπον ὥσπερ ἐκνεφίας ἐξῆλθεν ὁ κινήσας ἄνεμος. Καὶ τὸ πρὸ τῶν ὀρθρίων δὲ σεισμῶν ἐνίοτε ἰσχυρὸν κρύος καὶ ἡ νηνεμία σημεῖα τῆς εἰρημένης αἰτίας ἐστὶ· τὸν γὰρ ἥλιον ἀχλωδὴ καὶ ἀμαυρὸν ἀναγκαῖον εἶναι ὑπονοσεῖν ἀρχομένου τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γῆν τοῦ διαλύοντος τὸν ἀέρα καὶ διακρίνοντος. τὸ δ' αὐτὸ αἴτιον καὶ τοῦ εἰωθότος ἐνίοτε γίνεσθαι σημείου πρὸ τῶν σεισμῶν· ἢ γὰρ μεθ' ἡμέραν ἢ μικρὸν μετὰ δυσμᾶς αἰθρίας οὐσης νεφέλιον λεπτὸν φαίνεται διατεῖνον καὶ μακρόν, οἷον γραμμῆς [μῆκος εὐ]θύτητι διηκριβωμένον, τοῦ πνεύματος ἀπομαραινόμενου διὰ τ[ὴν μετάστ]ασιν· τότε γὰρ νηνεμία γίνεται. Καὶ περὶ τὰς ἐκλείψεις δὲ ἐνίοτε τῆς σελήνης συμβαίνει γίνεσθαι σεισμόν, ὅταν ἤδη πλησίον ἦ ἢ ἀντίφραξις ἀντιμεθισταμένου τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γῆν, ὃ ποιεῖ τὸν σεισμόν πρὸ τῶν ἐκλείψεων. Ποιεῖ δὲ καὶ τοὺς ψόφους τοὺς ὑπὸ τὴν γῆν γιγνομένους τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς πρὸ τῶν σεισμῶν καὶ ἄνευ σεισμῶν· ὥσπερ γὰρ ῥαπιζόμενος ὁ ἀήρ παντοδαπούς ἀφήισι ψόφους, οὕτω καὶ τύπτων αὐτός. προέρχεται δὲ ὁ ψόφος τῆς κινήσεως διὰ τὸ λεπτομερέστερος εἶναι. ὅταν δὲ ἔλαττον ἦ τὸ πνεῦμα ἢ ὥστε κινήσῃ τὴν γῆν διὰ λεπτότητα, διὰ μὲν τὸ ῥαδίως διηθεῖσθαι οὐ δύναται κινεῖν, διὰ δὲ τὸ προσπίπτειν

πολλοῖς ὄγκοις καὶ κοίλοις καὶ παντοδαποῖς σχήμασι παντοδαπὴν ἀφήσι φωνήν. Ἦδη δὲ καὶ ὕδατα ἀνερράγη γινομένων σεισμῶν. Ἐν δὲ ταῖς νήσοις ταῖς ποντιαῖς ἤττους γίνονται σεισμοὶ τῶν προσγείων· τὸ γὰρ πλῆθος τῆς θαλάττης καταψύχει τὰς ἀναθυμιάσεις καὶ κωλύει τῷ βάρει καὶ ἀποβιάζεται. Γίνεται δὲ ὀλιγάκις καὶ κατὰ τινὰς τόπους οἶον σφυγμὸς ἄνω κάτωθεν. διὸ καὶ ἐλαττονάκις σείει τοῦτον τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ῥάδιον οὕτω πολλὴν συνελθεῖν ἀρχήν· ἐπὶ μῆκος γὰρ πολλαπλασία τῆς ἀπὸ τοῦ βάθους ἢ διάκρισις. ὅπου δ' ἂν γένηται τοιοῦτος σεισμός, ἐπιπολάζει πλῆθος λίθων, ὥσπερ τῶν ἐν τοῖς λίκνοις ἀναβραττομένων· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον γενομένου σεισμοῦ τὰ τε περὶ Σίπυλον ἀνετράπη καὶ τὸ Φλεγραῖον καλούμενον πεδίον καὶ τὰ περὶ τὴν Λιγυστικὴν χώραν. Αἴτια μὲν οὖν τῶν σεισμῶν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ταῦτα. Ἀναξαγόρας δὲ τὸν αἰθέρα φησί, πεφυκότα φέρεσθαι ἄνω, ἐμπίπτοντα εἰς τὰ κάτω κοῖλα τῆς γῆς, ὡς οὔσης κατ' αὐτὸν πλατείας καὶ διὰ τοῦτο ἐποχουμένης τῷ ἀέρι, κινεῖν αὐτήν. Δημόκριτος δὲ φησι πλήρη τὴν γῆν ὕδατος οὔσαν καὶ πολὺ δεχομένην ἕτερον ὄμβριον ὕδωρ ὑπὸ τούτου κινεῖσθαι· πλείονός τε γὰρ γινομένου διὰ τὸ μὴ δύνασθαι δέχεσθαι τὰς κοιλίας ἀποβιαζόμενον ποιεῖν τὸν σεισμόν. Ἀναξιμένης δὲ φησι βρεχομένην τὴν γῆν καὶ ξηρανομένην ῥήγνυσθαι καὶ ὑπὸ τούτων τῶν ἀπορρηγνυμένων κολωνῶν ἐμπίπτόντων σειεσθαι. Αἱ μὲν οὖν περὶ τὸν σεισμόν παρὰ τοῖς σοφοῖς τῶν Ἑλλήνων δόξαι τοσαῦταί τε καὶ τοιαῦται. πόσω δὲ κρείττων ἢ ἡμετέρα καὶ ἀληθεστέρα, ὅτι μὴ ὡς ἔτυχε πνεύματος ἢ ὕδατος κινουμένων τὰ τῆς κινήσεως γίνεται, ἀλλ' ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὴν σύμπασαν κτίσιν παραγαγὼν θεὸς καὶ ἐπὶ πᾶσι δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον καὶ κύριον τοῦ ὄρωμένου καταστήσας συστήματος καὶ λόγῳ κοσμήσας καὶ τῇ πρὸς ἐκεῖνον εἰκόνι τιμήσας, ἐπειδὴν ἴδοι τοῦτον τῆς εὐθείας παρατρεπόμενον καὶ τῶν πατρικῶν συνθημάτων ἀμνημονήσαντα καὶ τῆς ἀθανάτου ζωῆς τὰς μυρίας κῆρας τῶν παθημάτων ἀνταλλαττόμενον, τοῦ μὲν λο[.....]του πλάσματος ἔτι φεῖδεται καὶ ἀναβάλλεται τὰς κατ' αὐτοῦ τιμωρίας, ἐπισημαίνεται δὲ τὴν ὀργὴν νῦν μὲν ἐν ἀέρι, νῶν δὲ τοῖς περὶ τὸν ἥλιον καὶ σελήνην σημείοις, καὶ νῦν μὲν τὴν θάλατταν κάτωθεν ἐκμοχλεύων ἐπὶ τὴν ξηρὰν γῆν τὴν ὑγρὰν ἐξελαύνει, νῦν δὲ αὐτὸ τὸ τῆς γῆς στοιχεῖον ἐφ' οὗ βεβήκαμεν παντοδαπαῖς ταλαντεύει κινήσει, κατασειὼν τὸ βάθρον ἡμῖν καὶ ἀναρρηγνύς τὸν θεμέλιον, ἴν' αὐτοὶ ἐπὶ τῶν οἰκείων σταίημεν λογισμῶν καὶ ἀκίνητοι μένωμεν τῇ τῆς γῆς κινήσει σωφρονιζόμενοι. τὸ γοῦν «ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν» οὐ σωματικώτερον ἐγὼ δέχομαι, ἀλλ' ἀκριβέστερόν τε καὶ ἀληθέστερον. «ἐπίβλεψιν» γὰρ ἐνταῦθα νοῶ οὐ τὴν δι' ὀμμάτων ὄρασιν, ἀλλὰ τὴν περὶ ἡμᾶς ἐπισκοπὴν τοῦ θεοῦ· ὅταν γὰρ τοὺς τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ λόγους ἐμφανεῖς ἡμῖν ποιεῖν βουληθῇ καὶ τὴν οἰκείαν ἐνδείξασθαι δύναμιν, τότε σείει μὲν ὡς φύλλον τὴν γῆν, ἴν' ἡμῖν στήσῃ τὴν ἕξιν φερομένην ἐπὶ τὰ χεῖρω, κινεῖ δὲ τὸν ἀέρα πνεύμασιν ἐξαισίσις καὶ τὴν θάλατταν κάτωθεν ἀναρρήγνυσι, παιδεύων διὰ τῶν στοιχείων ἡμᾶς καὶ πατρικὴν τὴν σωτηρίαν πρυτανεύόμενος.

30 Εἰς τὸν σεισμόν τὸν γεγόμενον τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, τοῦ Προδρόμου

Ἡ μὲν τοῦ λόγου ὑπόθεσις, ὧ θεῖον καὶ θεῶ φίλον ἀκροατήριον, οὐ μᾶλλον ἐργώδης ἢ φρικώδης καὶ πάθους μεστὴ καὶ τὴν τε ἡμετέραν γλῶσσαν καὶ τὰς ὑμετέρας ψυχὰς αὐτίκα συγχέουσα. τί γὰρ ἂν γένοιτο ἀπειλῆς θεοῦ φρικωδέστερον, μᾶλλον δὲ τί ἂν εἴη τῆς ἐκεῖθεν τιμωρίας φοβερώτερον ἢ βαρύτερον; σέσεισται γὰρ οὕτως εἰπεῖν τὸ

σύμπαν και τὸ τοῦ παντός κελίηται στήριγμα και ἡ ἀσφαλῆς ἔδρα τῆς ἡμετέρας φύσεως τῆς ἀντεριδούσης δεῖται χειρός τε και βάσεως. οὕτως εἰς ἔσχατον κίνδυνον τὰ καθ' ἡμᾶς περιέστηκε και οὕτως ἐν ἀκμῇ τοῦ κακοῦ τυγχάνομεν ὄντες και ἐν ὀξείᾳ ῥοπῇ τοῦ κινδύνου σαλεύομεν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ λόγου ὑπόθεσις αὕτη· ἐγὼ δὲ οὐκ ἔχω ὅπως ἀν ἀσφαλῶς τῇ πρὸς ὑμᾶς ὀμιλίᾳ χρῆσομαι. τί δὲ τῶν πάντων ἐρῶ εἰς παραίνεσιν και παραμυθίαν ἀρκοῦν; κυμαινόμεθα γὰρ ἄμφω και δεινὸς ἡμᾶς πανταχόθεν περιέστηκε κίνδυνος, ὥστε μὴ δύνασθαι καθεστῶσι τοῖς λογισμοῖς ἢ ἐμὲ τὸν λόγον διδόναι τῆς παραινέσεως ἢ ὀμαλῶς ὑμᾶς τοῦτον εἰσδέχεσθαι. παραμυθήσομαι δὲ πῶς, νῦν μᾶλλον ἀκμάζοντος τοῦ δεινοῦ και ἄλλων ἐπ' ἄλλοις ἐπεχειρομένων κυμάτων ὥσπερ ἐν ναυαγίῳ και πνευμάτων ὀμοῦ καταιγίδος και λαίλαπος τὴν κοσμικὴν τινασσόντων ὀλκάδα και ἀναστρέψαι πειρωμένων τὴν πάνδημον και κοινοτάτην ἀσφάλειαν; ἀλλ' εἰ και χαλεπὰ ἄμφω και ὁ λόγος ἠπόρηκεν, οὐκ ἀπαγορευτέον ἡμῖν παντάπασιν, ἀλλὰ τὴν δυνατὴν εἰσενεκτέον βοήθειαν, εἴ πως οἰοί τε γενοίμεθα τὰς ὑμετέρας στηρίζαι κλονουμένας ψυχὰς. Ἴνα δὲ καθ' ὀδὸν ὁ λόγος προέλθοι ἡμῖν και τοῦτο πρῶτον δυνηθείημεν τάξιν δοῦναι τοῖς ῥηθησομένοις, ἐξετάσωμεν, εἰ δοκεῖ, τί τὸ τῆς τοῦ παντός συγκινήσεως αἴτιον, τί τὸ κλονῆσαν τὴν γῆν και διασεῖσαν τὴν θάλατταν και τὴν τῶν κτισμάτων ἀσφάλειαν σφαλερωτάτην ἡμῖν ἐργασάμενον. πότερον ὁ διακοσμῆσας τὰ σύμπαντα λόγος οὐκ ἐπ' ἀσφαλοῦς βάσεως ἕκαστον τῶν κτισμάτων ἠδρασεν ἢ ἐκίνησεν, ἀλλὰ τὸν μὲν οὐρανὸν ὥσπερ ἀνέδραστον εἶασε φέρεσθαι, τὴν δὲ γῆν οὐκ ἀσφαλεστάτην και μόνιμον ἐτεκτῆνατο, και τοὺς ἀστέρας οὕτως και τὸν ἀέρα και τὴν ὑγρὰν φύσιν και ὅσα μέρη τοῦ παντός ἐστι κόσμος, ἢ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν τις ἐνθυμηθείη ποτέ, οὐδ' ἀλογίαν τοῦ πρώτου καταγνοίη λόγου, οὐδ' εἰς τοσοῦτον ἐκπέσοι ἀσεβείας και ἀθεότητος; ἀλλὰ μήποτε τεχνικὴ μὲν ἐξ ἀρχῆς και εὐάρμοστος ἢ τοῦ παντός ἐγεγόνει φύσις, ὁ δὲ γε χρόνος αὐτὴν μετατίθησι και εἰς ἀταξίαν ἐκ τῆς τάξεως μεθιστᾷ; ἀλλὰ και τοῦτο πῶς ἂν τις παραδέξαιτο τῇ ψυχῇ; ὁ τε γὰρ λόγος και ἡ αἴσθησις πρὸς τὴν τοιαύτην ἀντιμαρτυροῦσι δόξαν· δεῖ γὰρ ἠρμόσθαι τὴν τοῦ παντός φύσιν μέχρις ἂν βουλ[...]. τῷ ἀρμόσαντι. ὀρῶμεν δὲ και τὰ τοῦ κόσμου μέρη τὰ μὲν ἐστηκότα, τὰ δὲ κινούμενα κατὰ τὴν πρώτην δ[ιάταξιν· ὅ] τε γὰρ οὐρανὸς τὴν περιοχὴν τῶν σωμάτων τετήρηκε και φυλάττει τὸ σχῆμα τῆς φύσεως και ὥσπερ εἰ σπαρ[γανοῖ τὰ λοιπὰ μέρη και οὐκ ἐᾷ διαλύεσθαι, ὁ τε ἀήρ ἀπαλῇ τῇ φύσει εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐκκέχυται και [ἀναπν]οῆς ἐστι χορηγὸς και ζωῆς προσεχῶς αἴτιος, και ἡ θάλαττα δὲ τὴν οἰκείαν τάξιν τηρεῖ και οὐκ ἐπικλύζει τὴν γῆν τοῖς ῥεύμασιν, ἀλλὰ τοῖς αἰγιαλοῖς περιγράφεται, και τῇ τηλικαύτῃ τὸ μέγεθος τὸ βραχύτατον, ἢ ψάμμος, καθέστηκεν ὀριον· τοῖς τε ποταμοῖς ἀκώλυτος ἢ φορά, και οἱ μὲν «ἐς τὴν θάλατταν» ἐμβάλλουσι, τὸ τῆς γραφῆς φάναι, «ἢ δὲ οὐκ ἔστιν ἐμπιπλαμένη»· εἰ δὲ και ἐμπίπεται, ἀλλ' οὐκ ἐπέξεισι τῇ γείτονι γῆ, ἀλλὰ πληροῦται μὲν ἄνωθεν και μεγάλας ἀφορμὰς λαμβάνει τῆς ἐπικλύσεως, δέδοικε δὲ ὥσπερ οὐς εἴληφε νόμους παρὰ τοῦ κτίστου και τὴν ἀναγκαιοτάτην δικαιοσύνην πληροῖ. ἀλλὰ και τὸ κλονούμενον νῦν μέρος τῆς κτίσεως οὐδ' αὐτὸ τῆς μέσης πρὸς τὸ πᾶν μεθίσταται θέσεως, οὐδὲ {νῦν μὲν οὐδὲ} τὴν ἄρκτον ἀπολιποῦσα πρὸς τὸ ἀνταρκτικὸν κλίμα ἀποκεχώρηκεν, ὥσπερ ἐν ὕδατι και ἀέρι σαλεύουσα και τῆδε κάκεῖσε μετακλινομένη και μετατρέπουσα. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οὐκ ἂν τις οἰηθείη ὡς ἀτοπώτατα, τύχην δὲ ἀντὶ προνοίας ἐπιστήσει τοῖς κτίσμασι. και πόθεν ἢ τάξις και πόθεν ἢ προσήκουσα γένεσις, πόθεν ἢ ἀκολουθία τῆς φύσεως, τί δὲ τοῦ κοσμικοῦ τούτου συστήματος ἐννομώτατόν τε και ἀσφαλέστατον; ἀλλὰ ζητεῖν εἰκόκατε, πῶς και προνοίας οὔσης και λόγου δημιουργικοῦ τὰ πάντα παραγαγόντος και

κατευθύνοντος τὰ περὶ τὴν γένεσιν μέρη τῆς κτίσεως ἀτακτότερον φέρεται. καὶ τοῦτο μὲν ἀσυνήθεις ἀστέρες περὶ τὸν ὑπέργειον τόπον καινοτομοῦνται ἢ καινοτομεῖν τι δοκοῦσι τῶν καθεστώτων· νῦν δὲ τῶν κατ' οὐρανὸν φασμάτων διαδρομαὶ διαταράττουσι τὰς τῶν ὀρώντων ψυχὰς. καὶ νῦν μὲν ἀήρ πνεύμασι διακλονεῖται βιαίοις, καὶ αὐθις ἢ θάλαττα παρὰ φύσιν εἰς οὐρανὸν αἴρεται καὶ τὸ ἄπλετον τῆς γῆς διακυμαίνεται μέγεθος, καὶ παρὰ μέρος θάλαττα μὲν τῶν ὑδάτων ἐπιλειπόντων ἡπειρος γίνεται, μέρη δὲ τῆς γῆς ἀθρόον εἰς θαλάττης σχῆμα μεθίσταται, καὶ τὰ μὲν οὕτως εἰς ἄλληλα μεταβάλλει τε καὶ μεθίσταται, κίνδυνοι δὲ ἐντεῦθεν καὶ τοῖς θαλαττίοις καὶ τοῖς ἡπειρώταις ἐξαισιοὶ περιγίνονται καὶ δεινὰ πάντα καὶ φρίκης μεστὰ καὶ ἄπορος ἢ καταφυγή, ὥσπερ νῦν ἡμῖν κεκινδύνευται. Πόθεν οὖν ταῦτα καὶ τίς ὁ λόγος τῆς τοιαύτης καινοτομίας; ἡμεῖς τούτων καθεστήκαμεν αἴτιοι, οὐχ ὡς κινοῦντες καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν, ἀλλ' ὡς τὰς ἀφορμὰς διδόντες τῆς συγκινήσεως καὶ διὰ τῆς αὐτῶν παραλόγου μεταβολῆς καὶ κλονήσεως παιδευόμενοι. ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα παρ' αὐτῶν ἔχει τὴν κίνησιν, ἀλλ' ὁ συστήσας τὸ σύμπαν θεὸς εὐνομοῦσι μὲν ἡμῖν καὶ τοῖς ἐκείνου νόμοις χρωμένοις ἀμετάστατον τὴν τῶν μερῶν τάξιν τηρεῖ, παραβάταις δὲ γενομένοις τῶν θείων χρησμών ἐπισημαίνει τὴν σύμπασαν, οὐχ ἵνα τὴν ἁρμονίαν τοῦ παντός διαλύσῃται, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς στηρίξῃ καὶ συναρμόσῃται διὰ τῆς τῶν στοιχείων κινήσεως. οὐ γὰρ ζωῆς μόνον ἀφορμὰς τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἡμῖν ἔτεκνήνατο, ἀλλὰ καὶ πρὸς σωτηρίαν παρασκευάς. καὶ ὥσπερ βιβλίον ὁ κόσμος ἐστὶν ἐξαγγελτικὸν τῆς τοῦ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς διαθέσεως· βοᾶ γοῦν καὶ σιγῶν, καὶ νῦν μὲν αὐτὸν ἰλεούμενον, νῦν δὲ ὀργιζόμενον δείκνυσιν. οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται ὥσπερ ἡ κτίσις ἡμῶν κακῶς τῷ λόγῳ κεχημένων καὶ ἐκκειμένων τοῖς πάθεσιν, ἀλλὰ ταραττεται καὶ μεθίσταται, ὅπως ἂν ἡμεῖς γαλήνην ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχοιμεν καὶ ἀκύμαντοι ἀγοίμεθα πρὸς θεόν. Αἰσχρὸν οὖν ἡμῖν καὶ πάντῃ ἄτοπον, εἰ τὸ μὲν τῆς γῆς στοιχεῖον, μήτε λόγου μετελιφὸς μήτε νοῦν κτησάμενον ἄνωθεν, ὥσπερ θείας μετεσχηκὸς γνώσεως ἔστηκε μὲν τὸν ἅπαντα χρόνον ἐδραῖον, κινεῖται δ' ἐφ' ἡμῖν ἀμαρτάνουσιν, ἡμεῖς δὲ τούναντίον ἅπαν περιτρεπόμενοι μὲν διηνεκῶς τοῖς πάθεσι, βραχὺ δὲ τι δοκοῦντες ἴστασθαι, ἐπειδὰν αὐθις συγκινηθῇ. μὴ τοίνυν ἐν ταῖς ἀθροωτέραις μόνον τῶν μερῶν τοῦ κόσμου μεταβολαῖς, μηδ' ἐν τῷ κλονεῖσθαι τὴν γῆν τὴν ἑαυτῶν στάσιν καὶ τάξιν ἐπιδεικνύωμεν, μηδ' ἐν οἷς μόνον τὰ φρικωδέστατα ἡμῖν ἐπαπειλεῖται θεὸς ὥσπερ ἀβούλητον καὶ ἐξ ἀνάγκης τὴν ἀρετὴν ἀσπαζόμεθα, ἀλλὰ τὸν ἅπαντα χρόνον ἀνθεκτέον αὐτῆς, καὶ μὴ διὰ τὴν ἀπειλήν μόνον σωφρονιζόμεθα, ἀλλ' ὅπως ἂν μὴ τὰ τῆς ἀπειλῆς ἐπέλθοι βουλευόμεθά τε καὶ καταπράττωμεν. πόσω γὰρ κάλλιον μὴ ὀργῆν ἐφ' ἡμᾶς βαλεῖν τὸν θεὸν ἢ τότε μόνον τῆς ἑαυτῶν ἀπροσεξίας αἰσθάνεσθαι, ὀπηνίκα τὰ τῆς ἀγανακτήσεως ἡμῖν ἐπιδείξῃται. ἔχει γὰρ οὕτως τὸ καθ' ἡμᾶς-ἵνα καὶ ἀναγκαίαν τὴν τῆς γῆς ὑμῖν ἐπιδείξω κίνησιν-· δεσμὸς οἶον τῆς τοῦ παντός ἐσμεν φύσεως· εἰ γὰρ καὶ ἐν ἀλλήλοις πάντα, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἑαυτῶν ὄγκους τὰ στοιχεῖα διήρηται. καὶ περιθεῖ μὲν τὸ πῦρ ἄνωθεν τὴν κύκλω φοράν ἀμέθεκτον ὡς εἰπεῖν τῶν ἄλλων μερῶν, ἀπλοῦς δὲ περιχεῖται καὶ ὁ ἀήρ καὶ ἢ θάλαττα, οὕτως καὶ ἡ ξηρὰ οὐδέν ἐστι τῶν ἐτέρων· μόνος δὲ ἄνθρωπος ἐκ πάντων συμπέπηκται καὶ μέτεστιν αὐτῷ τῶν τεσσάρων κατὰ τὴν φύσιν τοῦ σώματος. καὶ ὅπερ ἐστὶ τοῖς στοιχείοις θεὸς συνάγων τὰ πάντα καὶ διαιρῶν καὶ ἕκαστα κατευθύνων πρὸς ἄλληλα, ὅπως ἂν ἁρμονία τοῖς μέρεσιν εἴῃ καὶ σύμπνοια, τοῦτο δὴ ψυχὴ τῷ οἰκείῳ προσεχῶς πέφυκε σώματι. καὶ οὐ τὴν συνθήκην τούτου μόνον φυλάττει, ἀλλὰ καὶ ζωὴν ἐμπνεῖ καὶ εἰς αὐτὴν τῶν μερῶν καὶ τοῦ ὄλου πεποιήται τὴν ἀναφοράν. καὶ ἔστι κρείττων τῶν στοιχείων ὁ ἄνθρωπος, ἐκάστου μὲν ὅτι τὰ τέσσαρα οὗτος συνείληφε,

συμπάντων δὲ ὅτι τὰ μὲν ἀπ' ἀλλήλων διήρηται, ὁ δὲ πάντα ἡρμόσατο ἐμμελῶς, μᾶλλον δὲ ἡρμωσμένα παρὰ θεοῦ καὶ τῆς φύσεως εἴληφεν. Εἰ μὲν οὖν τοῖς προσήκουσι λόγοις ὁ μικρὸς οὗτος κόσμος, τὸν ἄνθρωπὸν φημι, διεξάγεται, καὶ τὸ σύμπαν ἐστήρικται συνεχόμενον τῷ δεσμῷ· εἰ δὲ ὁ λόγος ἐλάττων ὀφθειῖ ἢ ὥστε προσηκόντως ἄρχειν, καὶ ἢ τοῦ σύμπαντος κόσμου ἁρμονία τρόπον τινὰ δοκεῖ διαλύεσθαι. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ τὴν κτίσιν πεποίηκεν ὁ θεός, ὅπως ἂν ἐν οὐρανῷ μὲν ἀσυνήθεις ἀστέρες καινοτομῶνται, ἐν ἀέρι δὲ παντοδαπὰ φάσματα γίνηται, καὶ ἡ θάλαττα δὲ εἰς οὐρανὸν τοῖς κύμασιν αἴρηται, ἢ δὲ γῆ ὥσπερ ναῦς μὴ ἐπ' ἀγκύρων ὀρμῶσα σαλεύηται, ἀλλ' ἵνα ἡ πρώτη τάξις φυλάττηται καὶ ἡρεμοίῃ τὸ πᾶν, καὶ εὐδρομοίῃ μὲν οὐρανός, ἀήρ δὲ προσηνέστατα διαχέοιτο, ἢ τε θάλαττα ἐξυπτιάζοι λειοκυμονοῦσα καὶ ἡμέροις ἐπιφρίττοι κύμασιν ὥσπερ ἀνθοῦν λήιον ὑπὸ λεπταῖς αὔραις ἡρέμα ἐπικλινόμενον, ἢ τε γῆ ἐστήκοι παγία, τὴν μέσῃν τοῦ παντὸς εἰληφυῖα χῶραν καὶ τάξιν. Ἄλλ' οὐκ ἐῴμεν ἡμεῖς τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἀλλήλοις εἶναι σύμφωνά τε καὶ σύμπνοα, ἀλλὰ διστώμεν καὶ διαιροῦμεν καὶ αὐθις κλονοῦμεν καὶ ταράττομεν. ἀτεχνῶς γοῦν ἔνια τούτων ἐπιθρηνοῦσιν ἡμῖν καὶ ἐπιστενάζουσι καὶ οἷον ἐπιδακρύουσιν, ὅποταν ἐπιλείβῃ μὲν ἀήρ σταγόνας ἡμῖν αἵματος πλήρεις, ὑπηγῆ δὲ ἢ γῆ κάτωθεν καὶ ὥσπερ τι βύθιον ἀσθμαίνῃ πυρὶ σύμμικτον πνεῦμα ἀνάγουσα, ὁ δὲ γε ἥλιος οὐδὲ φέρῃ τὰ πολλὰ τὴν φύσιν ἡμῶν αἰσχύνειν, ἀλλ' ἀχλὺν εἰς ἑαυτὸν ἔλκη καὶ νέφει καλύπτεται, ὑποχωρῆ δὲ καὶ ἡ θάλαττα, τὰ μὲν πρὸς βορρᾶν ἀνατρέχουσα, τὰ δὲ ὑπὸ γῆν καταρρέουσα. δι' ἡμᾶς γοῦν, ἀδελφοί, ὁ κλόνος τῆς γῆς· εἰ γὰρ πνεῦμα καὶ ἴσως τὸ συγκινοῦν, ἀλλὰ θεός ἐστιν ὁ τῷ πνεύματι ἐντελλόμενος κινήσαι καὶ ταράξαι τὴν σύμπασαν γῆν. κἂν ὕδωρ ἄλλος τις φαίῃ τῶν φυσικῶν τῆς κινήσεως γίνεσθαι αἴτιον, μήτε ἀπιστήσωμεν τῷ λόγῳ μήτε πάνυ πιστεύσωμεν. ὅπως δ' ἂν ἔχη, θεὸς ἀμφοῖν ἐπιτάττει δι' ἡμᾶς αὐτοὺς ἡμῖν ἀπειλούμενος· ὥσπερ γὰρ καὶ ὑετίζων ἡμῖν νέφεσι πρὸς τὸν ὑετὸν κέχρηται καὶ τὰ πολλὰ οὕτως ἐργάζεται, ἄλλο τι ποιῶν ἴν' ἕτερον δι' αὐτοῦ ἐπαγάγοι, τάχα που καὶ τὴν γῆν κινήσαι βουλόμενος, ὕδατι ταύτην διακυμαίνει ἢ πνεύματι. ἀλλ' ὥσπερ τὸν Ἰωνᾶν ἐξ Ἰόπτης ἀποδιδράσκοντα καὶ διὰ θαλάττης ποιούμενον τὴν φυγὴν καταποντίσαι βουλόμενος κύμασιν ἐξαισίοις τὴν θάλατταν διετίναξεν, ἵνα διὰ τοῦτο ὥσπερ τινὰ φόρτου ἀποβολὴν καὶ τοῦτον οἱ ἐν τῷ σκάφει ποιήσωνται, τάχα μὲν καὶ τῆς ἀπειθείας ἔνεκα καὶ τῆς τοῦ προφήτου–πῶς ἂν εἴποιμι; –εὐλαβείας ἢ ἀθετήσεως τοῦ κηρύγματος, τὸ δὲ γε ἀληθέστερον, ἵνα τὴν οἰκείαν ἀνάστασιν ἐν ἐκείνῳ διαχαράξῃ, οὕτω δὲ καὶ ἐφ' ἡμᾶς φυγάδας γινομένους τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ ἄνωθεν μὲν οἷα δὴ βέλεσι κατατοξεύει τοῖς κεραυνοῖς, κάτωθεν δὲ ἀνακυμαίνει τὴν θάλατταν ἢ δοκεῖ τὸ τῆς γῆς ἀπορριζοῦν μέγεθος, ἐκείνην μὲν ἀνέμοις, ταύτην δὲ πνεύμασιν ὑπογείοις διασπαράττων τε καὶ κινῶν. τοῖς μὲν γὰρ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου ἢ φύσις ἀντὶ πάντων ἀρκεῖ πρὸς τε καινοτομίαν τῶν κτισμάτων καὶ πρὸς τὴν γένεσιν, καὶ τούτοις οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀλογωτέροις καὶ πρὸς τὴν αἴσθησιν ῥέπουσιν, οἱ θεὸν μὴ ἐφιστάντες μήτε δημιουργὸν τοῦ παντὸς μήτε προνοητὴν καὶ ἔφορον ὧν πεποίηκε, τοῖς ποιήμασι τὴν ἐξουσίαν δεδώκασι τῆς γενέσεως καὶ αὐτὰ ὑφ' ἑαυτῶν κατευθύνεσθαι τε καὶ κατευθύνειν ἀνοήτως παντάπασιν ἀπεφάναντο. ἡμῖν δὲ, οἷς ἀρχὴ τοῦ παντὸς ἐφέστηκεν ὁ θεός καὶ πρὸς ὃν τὰ σύμπαντα ἀναφέρεται καὶ ἂφ' οὗ οἱ λόγοι τῶν διοικήσεων τοῖς μέρεσιν ἐντίθενται τοῦ παντός, οὐδὲν ἄτοπον συμβαίνει, εἴτε χωρὶς μέσων αἰτίων εἰς τὴν πρώτην ἀρχὴν ἀνάγομεν τὰς γενέσεις καὶ τὰ συμβαίνοντα, εἴτε διὰ μέσων τινῶν καὶ ταῦτα ἀποδεικνύοιμεν· οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῶν προσεχῶν αἰτίων τοὺς λόγους διεξετάζομεν, τῆς ὑπερτέρας ἀρχῆς ἐπιλανθανόμεθα, οὐδ' ὥσπερ τὸν μὲν θεὸν ἀφρόντιδα ποιοῦμεν καὶ πᾶσι τοῖς γενομένοις ἀσύντακτον, τοῖς δὲ

προσεχεστέροις αἰτίοις τὴν πᾶσαν δύναμιν τῶν πραττομένων ἀνατιθέαμεν. ἀλλ' ὥσπερ τᾶλλα τε καὶ τὴν φύσιν ἀπὸ θεοῦ παράγομεν, οὕτω δὴ ἐκεῖνά τε καὶ ταύτην εἰς θεὸν ἀναφέρομεν. πεποιήται μὲν οὖν παρὰ τοῦ πρώτου λόγου ὁ οὐρανός, οὗτος δὲ οὕτω δόξαν τῷ πεποιηκότι συνέχει τὸ πᾶν. ἀλλ' οὐκ ἐπειδὴ τὴν συνοχὴν οὗτος τοῖς στοιχείοις δίδωσι, διὰ τοῦτο ἡμῖν ἠθέτηται ὁ θεός, ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων εἶναι ἐκεῖνον αἴτιον ὥσπερ ἀξίωμα ἡμῖν ὠμολόγηται, τὸ δὲ καὶ προσεχεῖς ἐτέρας αἰτίας δίδόναι τοῖς πράγμασι καὶ ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως ἡμῖν κατείληπται. καταφωτίζει γοῦν τὴν <γῆν> σύμπασαν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος καὶ αὐθις νύκτα ἐπάγει δυόμενος, καὶ κρύπτεται νέφους ὑποδραμόντος αὐτόν, καὶ δοκεῖ ἐκλείπειν τῆς σελήνης ἀντιφραττούσης τοῦτον ἡμῖν. οὕτω τοιγαροῦν λόγος ἐστὶ καὶ ἀτμῶν καὶ νεφῶν καὶ χαλάζης καὶ ὑετοῦ, οὕτω δὴ καὶ ὑποχωρούσης θαλάττης καὶ αὐθις ἐπιρρεούσης καὶ γῆς κλονουμένης καὶ αὐθις καθισταμένης. Εἰ μὲν οὖν τὴν πρώτην ἀρχὴν βούλει τῶν γινομένων ἐπισκοπεῖν, ἀνάδραμε πρὸς θεόν· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ τὴν ἡμέραν ποιῶν καὶ τὴν νύκτα, ἐκεῖνος ὁ νέφεσι καλύπτων τὴν γῆν καὶ διὰ τούτων σκιαζὼν τὸν ἥλιον, ἐκεῖνος ὁ τὴν σελήνην τῷ ἡλιακῷ ὑπάγων φωτὶ καὶ ταύτην αὐξάνων καὶ αὐθις ἀρτιγενῆ ἐργαζόμενος, ἐκεῖνος καὶ τὴν ὑγρὰν κυμαίνει καὶ διαταράττει τὴν γῆν, ἐκεῖνος ὁ πλάττων ἄνθρωπον καὶ ἀναδιδούς στάχυν καὶ τᾶλλα οὕτω ποιῶν. εἰ δὲ καὶ τὰς ἐγγυτέρας αἰτίας ἐθέλησεις ἀναζητεῖν, εὐρήσεις τροπῶν μὲν καὶ ἰσημερίας ἥλιον αἴτιον, ἀνατολῆς δὲ καὶ δύσεως οὐρανόν, καὶ ὑετῶν μὲν νέφη, νεφῶν δὲ ἀτμούς, κινήσεως δὲ γῆς ὑπόγεια πνεύματα. βούλονται μὲν γὰρ οἱ πολλοὶ αὐτόν τὸν θεὸν ἀμέσως ἐφεστηκέναι τοῖς αἰσθητοῖς καὶ οἷον χερσὶ τὸ πᾶν διευθύνειν καὶ διοικεῖν. ἔστι δὲ πάντῃ ἀλογώτατον τοῦτο· ἔξω τε γὰρ τοῦ παντὸς ἡ θεία φύσις καὶ ἀπερίληπτος, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ νεύματος ψῆφος ἀρκεῖ τοῖς πᾶσιν εἰς γένεσιν καὶ διοίκησιν. ἐπιτάττει δὲ πρὸς τὴν τούτων παραγωγὴν καὶ ἐπιτροπὴν νῦν μὲν θείαις δυνάμεσι, νῦν δὲ στοιχείοις, νῦν δὲ σώμασι. καὶ ἡ φύσις πλάττει μὲν τὸ ζῶον, ἔχει δὲ τὴν κίνησιν ἄνωθεν, καὶ ἵνα τὴν ἐφεστῶσαν λέγω πληγὴν, κινεῖ μὲν τὸ πνεῦμα τὴν γῆν, ἀλλὰ παρὰ θεοῦ τὸ τοῦ κινεῖν προσειληφὸς σύνθημα. Ἐπειδὴν τοίνυν ὁ λόγος τῆς αἰτίας τῶν πραττομένων ἐφίκοιτο, θαυμασιωτέραν μᾶλλον τὴν δύναμιν ἐπιδεικνύει τοῦ πλάσαντος. εἰ γὰρ καὶ ἀληθεύει ὁ τῶν φυσικῶν λόγος, ὅτι τὸ ἀναθυμιώμενον πνεῦμα τοὺς τῆς γῆς πόρους διὸν ταύτην διασαλεύει, πῶς οὐκ ἂν ἐκπλαγεῖμεν καὶ τὴν ἄφατον τοῦ θεοῦ θαυμάσαιμεν δύναμιν; ἔπελθέ μοι γάρ, εἰ βούλει, τὸ πλάτος τῆς γῆς, τὸ ὕψος, τὸ βάθος, τὸ μῆκος, τὸ οἰκούμενον, τὸ ἀοίκητον, τὰ παντοδαπὰ ταύτης μέρη, ὅποσα μὲν εἰς ὄρων ἀνήκται κορυφάς, ὅποσα δὲ διέρρηκται εἰς κοιλότητας καὶ ὅποσα ἐφ' ὀμαλῆς ἐπιφανείας ἐξήπλωται. πῶς οὖν ἡ ἀπλή φύσις τοῦ πνεύματος πρὸς τηλικούτον ἄχθος ἐξήρκεσε; μὴ τοίνυν τῇ τούτου φύσει τὴν δύναμιν ἀναθῆς τῆς κινήσεως, ἀλλὰ παρὰ σεαυτῷ λόγισαι, ὅτι τὸ μὲν ὄργανον ἦν μόνον τοῦ θεοῦ βουλήματος, ὁ δὲ τῆς ἰσχύος λόγος παρὰ τοῦ προστάξαντος ἐνεπάγη τῷ πνεύματι. μὴ τοίνυν εἰς ὑλικωτάτας μόνας αἰτίας τὸν ἡμέτερον ἐπικλίνωμεν νοῦν, μηδὲ τὸ μὲν καθ' ἡμᾶς ἡμέτερον ὑπεξέλωμεν, ἄλλο δέ τι τῆς κινήσεως αἰτιώμεθα. διὰ τί γάρ, τοῦ πνεύματος ἀπανταχόσε ἀεὶ φοιτῶντος τῆς γῆς καὶ διὰ μέσης αὐτῆς διόντος, οὐ πάντοτε ὁ κλόνος αὐτῇ ἐπιγίνεται; ἢ δῆλον ὅτι τῆς τοῦ θεοῦ βουλήσεως ἡ τοῦ πνεύματος ἥρτηται δύναμις. βούλεται δὲ τὴν γῆν συγκινεῖν ὁ θεὸς οὐχ ἵνα μαστίζη τὴν ἄψυχον, οὐδ' ἵνα τὴν ἀναίσθητον σωφρονίσῃ, ἀλλ' ἵν' ἡ τιμωρήσῃται ἡμᾶς ἀμαρτάνοντας καὶ διὰ τῆς τοιαύτης πληγῆς σωφρονίσῃ ἢ ἐπαπειλήσας τὰ φρικωδέστατα καὶ τῷ φόβῳ συστείλῃ, ὥσπερ τὴν μὲν τάσιν τοῦ τόξου ἐπιδεικνύς, τὸ δὲ βέλος μὴ ἀφιεῖς. Ἀλλὰ νῦν οὐχ οὕτω ταῦτα δοκεῖ, οὐδὲ μέχρις ἐτοιμασίας τοῦ τόξου τὰ καθ' ἡμᾶς, οὐδὲ ἐστίλβεται

ἡ ῥομφαία μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπενήνεκται καὶ βέλη δεινὰ καὶ ἀτεχνῶς ἰοῦ θανατηφόρου μεστὰ ἐπὶ τὰς καρδίας ἡμῶν ἐκτετόξευται καὶ κύκλω τὸ πῦρ καὶ πανταχόθεν τὰ βέλη καί, τό γε χεῖρον, πυκνὰ καὶ ἐπάλληλα καὶ δεινὰ τὰ τῆς γῆς κύματα. οὐπω γὰρ τὸ πρῶτως ἐγερθὲν πέπαυται καὶ δευτέρον ἄλλο δεινὸν ἐπεγήγερται, καὶ οὐδὲν τι μέρος τῆς γῆς ἀσφαλὲς εἶναι πεπίστευται, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑπτια κάτωθεν ἀναβράσσειται καὶ ἀνέστηκεν εἰς ὀρθόν, ὅσα δὲ ἐν γηλόφοις τε καὶ ὄρεσιν, ἐκκορυφοῦται καὶ κατακρημνίζεται ἄνωθεν. ἂν ἐπὶ τὰ ὑπαιθρα καταφύγοιμεν, αὐτὸ δὴ τὸ τῆς γῆς ἡμῖν διασχίζεται ἔδαφος· ἂν ἐπὶ τὰς τῶν ὄρων ἀναδράμοιμεν κορυφάς, συναπολισθαίνομεν ταύταις ἐπὶ τὸ κάταντες· ἂν ὑπὸ στέγην γενοίμεθα, ἂν ἐπὶ θεμελίων σταίημεν, ἀμφοτέρωθεν διακυμαινόμεθα καὶ ἐκατέρωθεν συγχωννύμεθα. ἐπιλέλοιπε δὲ ἡμᾶς καὶ ἡ ἐσχάτη ἐπὶ τούτοις καταφυγή καὶ ἀσφάλεια καὶ μόνοις ἡμῖν ἢ τῶν θείων ναῶν φυλακή καὶ ἀσφάλεια διέψευσται· οὗτοι γὰρ καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων τὴν θείαν ἡμῖν ὑφ' ἑαυτῶν διαζωγραφοῦσιν ὄργην. τί ποτ' οὖν; λύσις ταῦτα τοῦ σύμπαντος ἢ παντάπασι τῆς θείας προνοίας ἀπεστερήμεθα; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. μᾶλλον δὲ δεῖγμα τὸ γενόμενον, ἄνδρες, τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ λόγου κηδεμονίας· οὐ γὰρ ἵνα τὸ πᾶν ἀνέλη, τὸν κλόνον ποιεῖ, ἀλλ' ἵνα τὰς ἡμετέρας στηρίξη ψυχάς, κατασεῖει τὴν γῆν, καὶ τὸ συνεχὲς τῆς κινήσεως τὸ ἐνδελεχὲς τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ προμηθείας ἐνδείκνυται. καὶ ἀναλογοῦσαν τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐπάγει τὴν βάσανον, ἵν' ὥσπερ διὰ φαρμάκου τινὸς δριμυτέρου διεκμοχλεύση τὴν ἐνδομυχοῦσαν ἡμῖν πονηρίαν καὶ ἀποκαθάρη τὴν φύσιν καὶ ἐλευθέραν τῆς ἐνοχλοῦσης ἐργάσῃται ἔξεως. καὶ ἡ παιδεία δὲ κηδεμονίας μεστή· οὐ γὰρ ἐπαυξάνει τὰ δρώμενα, οὐδὲ βαρυτέραν ἐπάγει τὴν βάσανον, ἀλλ' ὥσπερ ὁ θυμὸς αὐτῷ κατὰ βραχὺ λήγουσαν, ἀπὸ μείζονος μὲν κεκινημένος ἀρχῆς, κατὰ μικρὸν δὲ λήγων εἰς τὸ πραότερον. οὐ γὰρ οὕτως ἡ γῆ κατὰ πρώτην κυμαίνεται κίνησιν, ἀλλ' οἷος ἐκεῖνος φιλόανθρωπος πλήξας ἅπαξ σφοδρῶς, τοῦ χρηστοτέρου ἤθους, εἰ χρή οὕτως εἰπεῖν, γέγονε καὶ κατ' ὀλίγον ὑφίησι τῆς ὄργης, ἵν' οὕτως εἰς ἀκριβῆ ἀκινήσιαν ἢ τῆς ὄργης αὐτῷ κατασταίῃ ὄρμη τε καὶ κίνησις. εἰ γοῦν καὶ ἡμεῖς ἡμῶν ἑαυτῶν γενοίμεθα καὶ διασεισθέντες ἰκανῶς τὰς ψυχὰς ἐπὶ τῶν ἐμφύτων λογισμῶν σταίημεν, ἑαυτοὺς τε ἀκινήτους πρὸς τὸ κακὸν ἐργασόμεθα καὶ τὴν γῆν ὑφ' ἑαυτῶν στήσαιμεν, ὥσπερ τοῦ δέοντος παρακινήθέντες, ταύτην κινήσαντες, οὕτως ὑφ' ἑαυτῶν στάντες, ταύτην τῆς ἐφ' ἡμῖν κινήσεως ἀπαλλάξαντες.

31 Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Νικομηδεῖα

Ἦχεῖον θαυμάζουσιν οἱ πολλοὶ τὸ ἐν Νικομηδεῖα Ἦχεῖον, ὃ δὴ καὶ Ἄκοῆν ὀνομάζουσιν. ἔστι δὲ οἴκημα στεγανὸν ὑπὸ χθαμαλὸν ὄροφον ἀποτετορνευμένον εἰς ἡμισφαίριον, τέσσαρσι τοίχοις ἐκ διαστήματος κουφίζομενον· οὗ δὲ διεστᾶσιν οἱ τοῖχοι, ἄφαιτον ἔστι καὶ ἐλεύθερον. καὶ οἱ μὲν τερατοποιίαν τὴν ἀντήχησιν δοξάζουσι τῆς φωνῆς καὶ εἰς οὐδεμίαν αἰτίαν ἀνάγουσιν· οἱ δὲ κρυφίους τινὰς ἀναπλάττουσι μηχανάς, σωληνάς τινὰς ἐντεθεῖσθαι τῷ βάθει τῶν τοίχων εἰκάζοντες, δι' ὧν τὴν φωνὴν διηχεῖσθαι καὶ ἔξακουέσθαι, καὶ οὐ φασι δύνασθαι τινα ἄνευ ἐπινοίας τοιαύτης ἢ ἄλλως εἰκαζομένης οἶκον τοιοῦτον κατασκευάσαι ἡχίηεντα. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν ἅπαξ τὸ τοιοῦτον δωμάτιον οὔτε ἐθαύμασα οὔτε μετὰ τῶν ἀναιτίων ἠρίθμησα. οὔτε γὰρ τερατώδης ἐστὶν ἢ τῆς φωνῆς ἀντιτυπία οὔτε ὑπογείους τινὰς ἢ πλαγίους ἔσχηκε μηχανάς. ἀλλ' οὐδὲ ὁ πρῶτως τὸ δωμάτιον κατεσκευασμένος πρὸς τὴν τοιαύτην θαυματολογίαν ἀπέβλεψεν, οὐδὲ σκοπὸν θέμενος τὴν ἀντήχησιν πρὸς τοῦτο συνεπεράνατο τὰ λοιπά, ἀλλὰ μηδὲν

έννοήσας τοῦ ἔσομένου εἰργάσατο μὲν ἐφ' ὄτωδῆποτε, τὸ δ' ἀπετελεύτησε μετὰ τῆς λοιπῆς χρείας καὶ εἰς τὸ νῦν θαυμαζόμενον. Αἰτιολογήσαιο δ' ἄν τις τὴν τοιαύτην ἠχὼ ἐντεῦθεν ἀρξάμενος. ὁ παρ' ἡμῖν ἔναρθρος λόγος, ὃς δὴ καὶ ἐξ ἀκοῆς διὰ μαθήσεως παραγίνεται, φυσικῶ διαρθροῦται πνεύματι· ὃ δὴ σωματίον ἐστὶ λεπτότατον ἐκ τοῦ πνεύμονος διὰ τοῦ κατὰ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἀυλῶνος, οἰκείως εἰπεῖν, διαυλωνιζόμενον. τοῦτο δὴ τὸ διηρθρωμένον πνευμάτιον δι' ἀχανοῦς μὲν διὸν ἀέρος χεῖται τε καὶ ἐπὶ πολὺ προῖον διασκίδνεται καὶ εἰς τὸ μηδὲν διαλύεται· εἰ δ' ἀντιτύποις ἐντύχη σώμασι, κλᾶται τε περὶ αὐτὰ καὶ οὐκ εὐθύς ἀπόλλυσι τὴν ἠχὴν. οὐ μὴν ἐπὶ γε πάσης ἀντιτυπίας σωμάτων ἀντανακλᾷ ἑαυτὴν ἢ φωνή, ἀλλὰ κἂν στεγανὸν μὲν τυγχάνη ὄν τὸ δωματίον, ἐπῆρται δὲ εἰς ὕψος ἢ ὄροφί, ἢ μὴ συμμετρως τὸ ὄλον δίσταται, ἀλλὰ τὸ μὲν συμπεπύκνωται, τὸ δὲ διέστηκε πλεον τοῦ δέοντος, ὕφ' ὧν μὲν συμπιληθήσεται ἢ φωνή καὶ διαλυθήσεται ἀψοφητί, τοῖς δ' ἄλλως ἔχουσι διαχεθήσεται καὶ ἀφανισθήσεται. εἰ δ' οὕτω τὸ οἰκημάτιον κατεσκευάσται, ὥστε κοιλοτέραν μὲν εἶναι τὴν ὄροφὴν, συμμετρίαν δὲ καὶ τὰ περίξ λαβεῖν διαστήματα, εἴτα τις ἐφ' ὀποτέρου δὴ μέρους φωνὴν ἠρέμα ἀφήσει, ὁ καταντικρὺ τούτου ἐστὼς, τὴν ἀκοὴν ὑποθείς, ἀντανακλωμένης ταύτης ἀκούσεται. καὶ οἴησεται μὲν ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ἐφ' ᾧ ἴσταται μέρους τὴν ἠχὼ προῖεναί, ἢ δὲ οὐκ ἐκεῖθεν ἐξάλλεται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ φωνοῦντος ἀνταναπέμπεται. ὁ γὰρ ἐκτὸς ἀήρ, ὑγρὸς ὢν καὶ εὐτύπωτος, διαγράφεται πως ὑπὸ τῆς ἐνάρθρου φωνῆς οἷον ἐνσημαινόμενος, καὶ τὴν διὰ τῶν ἄρθρων δεξάμενος μόρφωσιν κατὰ συνέχειαν τῆ τοῦ ἀκούοντος εἰσρέει ἀκοῆ. πόρος γὰρ τις ἐκεῖθεν συντέτρηται πρὸς τὴν μήνιγγα, οὐ κατ' εὐθειᾶν εἰσβάλλων πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ φερόμενος σκολιώτερον, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἠχοῦς πνεῦμα, ἐπεισπεσὸν ταύτῃ ἀθρόον, ῥῆξιν ἢ ἄλλο τι πάθος ἐργάσεται. Ἔνθεν τοι, ἵνα μετὰ τοῦ ἔργου καὶ πάρεργόν τι αἰτιολογησώμεθα, μετὰ τὴν ἀστραπὴν ἀκούομεν τῆς βροντῆς. καίτοι γε πρῶτόν ἐστὶ τὸ νέφος ῥηγνύμενον, εἴτα δὴ τὸ πῦρ ἐντεῦθεν ἐξάλλεται, ἀλλ' ὁ μὲν ὀφθαλμὸς προπετῆς ὢν, ἀλλ' οὐ κοῖλος, εὐθύς εἶδε τὸ ὀρατόν, ἢ δὲ γε ἀκοὴ ὕστερον τὸν ἦχον τῆς βροντῆς ὑπεδέξατο. οἱ γοῦν ἀθροώτερον τοὺς τῆς βροντῆς ἦχους ἐνηχηθέντες πάσχουσί τε τὴν μήνιγγα καὶ ἐμβρόντητοι ἐντεῦθεν κατονομάζονται. Ἄλλ' ὅπερ αἰτιολογεῖν προεθέμεθα, ἐπὶ τοῦτο καὶ τὰ λοιπὰ συναπτεόν. λέγομεν δὲ ὡσπερ ἀξίωμα, ὅτι πᾶν ἀντιπίπτον σωματίον πρὸς τὸ σχῆμα ἀντανακλᾶται τῆς πτώσεως· ἢ γὰρ κατ' εὐθειᾶν, εἰ οὕτω δὴ ἀφεθείη, ὡσπερ ἐπὶ τῶν ὑμενίνων ἔχει σφαιρῶν· ἢ κατὰ τὸ πλάγιον, εἰ οὕτω δὴ αὐθις ἀπορριφείη. διὰ ταῦτα καὶ ἢ ἔναρθρος ἡμῶν φωνὴ σῶμα οὕσα μεμορφωμένον, οὗ δὴ πρῶτον ἐμπέσοι, εἰς τὸ καταντικρὺ τούτου ἀκούεται, καὶ τοῦ μὲν πρὸς ἀνατολὴν τὸ πρὸς δύσιν ἀντίρροπον, τοῦ δὲ πρὸς νότον τὸ πρὸς βορρᾶν. οὕτω δὴ κάπὶ τοῦ θαυμαζομένου τούτου ἔχει οἰκήματος· οὐ γὰρ οἱ πλησίον τοῖχοι ἀντικτυποῦσιν ἀλλήλοις, ἀλλ' οἱ ἐκ διαμέτρου διεστηκότες. καίτοι γε ἐχρῆν, εἰ μηχανὴ τις ἦν ἔνδοθεν αὐτῶν κρύφιος, μὴ τὰ καταντικρὺ τῶν διαστημάτων ἀντηχεῖν, ἀλλὰ τὰ ἀλλήλοις ἐγγίζοντα. νῦν δὲ ὁ μὲν πλησίον τοῦ φωνοῦντος ἐστὼς οὐκ αἰσθήσεται τῆς ἐνάρθρου ἠχοῦς, ὁ δὲ κατ' ἐναντίον τρανότερον ταύτης ἀκούσεται. ἀκούσεται δὲ οὐκ ἀμφοτέραιν ταῖν ἀκοαῖν, ἀλλὰ θατέρᾳ τῆ προσκειμένη τῷ τοίχῳ, ὅτιπερ ἢ ἀνακλωμένη φωνὴ οὐ διὰ τῆς μετεώρου ἀκοῆς εἴσεισιν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιτεθείσης τῷ τοίχῳ· δευτέρα γὰρ ἀντανάκλασις τῆς αὐτῆς φωνῆς γίνεται, πρώτη μὲν ὅθεν ὁ φωνῶν ἀφήσει τὴν φωνήν, δευτέρα δὲ οὗ προσπίπτουσα αὕτη καταντικρὺ πρὸς τὴν ἐπικειμένην εἰσρέει ἀκοήν. ἠχητικώτερα δὲ ἐστὶν ἢ δευτέρα, διότι ἀπολαμπρύνεται ἢ φωνὴ τῷ μεταξύ τῆς τε γλώττης καὶ τῆς ἀκοῆς εὐήχῳ τοῦ ἀέρος σώματι. καὶ διὰ ταῦτα ἀμυδρὰ μὲν ἢ γλώττα, ἢ δὲ ἀκοὴ τρανεστέρα.

συμβέβληται δὲ τῷ πράγματι καὶ ἡ ὀροφή, μὴ ἄγαν οὕσα μετέωρος, ἀλλ' οἶον ἐπικειμένη καὶ μὴ διαλύουσα τὴν φωνήν. Ἄλλ', εἴποι τις ἄν, δύναμις ταῦτα λόγου τὴν μὲν ἀκοὴν κατασείουσα, ἔργῳ δὲ μὴ συμπείθουσα. ἀλλ' ὥσπερ ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς συγκινουμένης τῇ ὑπάτῃ χορδῆς δεῖξαι τοῦτο τῷ πράγματι, λύραν λαβόντας ἢ ψαλτήριον, οὕτω δὴ κἀνταῦθα τὴν μὲν φυσιολογίαν οὐκ ἀποδέχονται οἱ πολλοί, ἐπίδειξιν δὲ τοῦ λεγομένου τὴν διὰ τοῦ πράγματος ζητοῦσι κατασκευὴν. ἐγὼ δὲ τοσοῦτον ἂν εἴποιμι πρὸς αὐτούς, ὅτι οὐ πάντως, εἰ τῇ συνοικοδομίᾳ χρῆσομαι, καὶ ἐπιτυχῆς τοῦ αἰτιολογουμένου γενήσομαι· ἀλλ' ἔστι μὲν οὐ ἐπιτεύξομαι, ἔστι δ' οὐ ἀποτεύξομαι. οὐ γὰρ παντὶ οἰκίσκῳ ἔπεται τὸ ἀντιτυπὲς τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τῷ οὕτως συναρμοσθέντι, ὡς συμμετρίαν ἔχειν καὶ τοῖς οἰκοδομήμασι καὶ τοῖς διαστήμασιν. ὅτι μὲν γὰρ ἡ αἰτία ἐντεῦθεν τοῦ γινομένου πᾶς ἂν τις εἴποι φυσικῶν θεωρημάτων ἐπήβολος· τὸ δὲ ἐπιτυχεῖν ὧν ἂν τις αἰτιολογήσαιο, τοῦτο οὐ τοῦ παντός ἐστίν οὐδὲ πάντοτε· ἀλλὰ δεῖται καὶ εὐκαιρίας θέσεως καὶ τέχνης ἀκριβοῦσης τὸ ἔργον καὶ ὕλης εὐεργεστέρας καὶ συμμετρίας ὕψους καὶ βάθους καὶ τῶν λοιπῶν διαστημάτων, δι' ὧν τὸ κρύφιον τῆς φύσεως ἐξευρίσκεται. ἐπεὶ καὶ Ἀρχιμήδης ὁ Σικελὸς ἤδει μὲν ὡς ἐξ ἐνόπτρων τινῶν κατασκευὴν τὴν προσήκουσαν δεξαμένων καὶ πρὸς ἡλιακὰς ἀντιτεθέντων ἀκτῖνας πῦρ ἐκ συμμετρου διαστήματος ἐξαφθήσεται, καὶ πολλὰ τοιαῦτά γε κατεσκεύακε δι' ὧν τὰ τεῖχη τῆς πατρίδος διεφυλάξατο, τοῖς πολεμίοις πυρκαϊὰς ὅλας ἐκεῖθεν ἀνάψας, οὐκ ἐπὶ πάντων δὲ τῶν ὀργάνων τοῦ σκοποῦ ἐπετύγχανεν. ἐχρῆν γὰρ μήτ' ἄγαν κοῖλον εἶναι τὸν ἐπιτεχνώμενον σίδηρον μήτ' ἀσυμμέτρως κυρτοῦσθαι μήτε λείαν ἔχειν τὴν ἐπιφάνειαν· τὸ δ' οὕτως ἐνηρμόσθαι τὰ διαστήματα οὐ πάντοτε ἡ τέχνη ποιεῖ. οὐ μὴν τὸ περὶ τὴν τέχνην ἔλεγχος τῆς φύσεως γίνεται, ἀλλ', εἴ που ἄπαξ ἐπιτυχῆς τὸ φυσικὸν γένοιτο, τοῦτο δὴ ἀντὶ τῶν ἀποτευκτουμένων ἀπόχρη. 32 Τοῦ αὐτοῦ περὶ παραδόξων ἀκουσμάτων Μηδὲ καινῶν ἀναγνωσμάτων εἴης ἀνήκοος. ἴσθι τοιγαροῦν ὡς ἡ Ἐπιμενίδειος ἄλιμος μίγμα ἐστὶν ἀσφοδέλου ξηροῦ καὶ μαλάχης ρίζης καὶ σησάμης πεπλυμένης μήκωνός τε λευκοῦ σκίλλης τε ὠμῆς τῆς ξανθῆς, καὶ ὁ λαμβάνων τοῦτο ἄσιτος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς διημερεύσειεν ἀλυπότατος. τὸ νηπενθὲς συγκείμενόν ἐστιν ἐξ ἵππομανοῦς τοῦ φυτοῦ καὶ ἀλίμου Κρητικοῦ καὶ ὑοσκυάμου καὶ μανδραγόρου· τοῦτο δ' εἴ τις ἐσθίει, «νηπενθὲς» ἔχει «φάρμακον» καὶ «κακῶν ἐπίληθες ἀπάντων». τὸ μνημονικὸν εὐρημᾶ ἐστὶ Ζηναρίας τῆς Πυθαγορικῆς· συνιστᾶ δὲ τοῦτο βοτάνη λευκάνθεμος, πέπερι λευκόν, ἀλικάκαβον, μέλι, σμύρνα, κρόκος καὶ κύπερον, καὶ εἴ τις αὐτοῦ μεταλαμβάνοι, ἐπιλήσμων ἂν εἴη τῶν πονηρῶν, μνήμων δὲ τῶν ἀγαθῶν. Σύλληψιν μὲν ἐργάζεται θεὸς καὶ φύσις, ὡς ἔγωγε πέπεισμαι, Ἀφρικανὸς δὲ φησὶν ὅτι καὶ τεχνικὴ ἐστὶ γέννησις καὶ γεννηθήσεται τεχνικῶς, εἰ ὁ ἀνὴρ μέλλων εἰς συνουσίαν ἐλθεῖν ἐπιχρίσει τὸ μόριον αἵματι λαγωῦ ἢ χηνεῖω στέατι· ἀλλ' ἐκείνως μὲν ἄρρεν, οὕτως δὲ θῆλυ. κατάγει δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ γάλα ἐκ τῶν μασθῶν τεχνικῆ μεθόδῳ καὶ σπαργῶντας μετὰ τὸν τοκετὸν σβεννύει κηρωτῆ κυπρίνη. ποιεῖ καὶ ἄτοκον γυναῖκα ἀτόκιον αὐτῇ περιάπτων· τοῦτο δὲ ἐστὶ βατράχου ἐγκέφαλος ράκει περιειλημμένος λινῷ. καὶ ταῖς δυστοκούσαις Γαγάτην λίθον τῇ ἀριστερᾷ ἐγχειρίζων ὠκυτοκεῖν ταύτας ἐργάζεται. πεποίηται δὲ αὐτῷ καὶ συλληπτικὰ ἕτερα μίγματα καὶ τεχνάσματα καὶ παιδοποιητικὰ ἔμπλαστρα. ἔστι δὲ αὐτῷ ἴσχειμόν τι ἐξ ἀκρεμόνων συκαμίνου συντεθειμένον τῶν φωστήρων ὑπὸ γῆν ὄντων περιάπτων· διδοῖ δὲ αὐτῷ τὴν δύναμιν ἐπωδῆ τι ἀπορρήτω. βάπτει δὲ καὶ τρίχας λευκὰς ἐκ λιθαργύρου κεκομμένης. ποιεῖ δὲ καὶ φωνασικὸν ἐξ ἴρεως καὶ τραγακάνθου. ἰοῖ δὲ τὸν χρυσὸν σιέλῳ λυττωντός κυνός. ἀντιπαθὲς τε ποιεῖται θηρίων πληγαῖς τῇ διπροσώπῳ ἐμπλάστρῳ. καὶ σκορπιακὰ

τινα ὀνομάζει παράδοξα. καί τινα ἔλεγχον ποιῆται κλεπτῶν ἀφανῶν, γυρίνων βατράχων τὰς γλώσσας ἀποτέμνων καὶ ταριχεύων, εἶτα ἐπὶ τῆς χρείας ἀλφίτοις ἀναμιγνύς καὶ τοῖς ἐν ὑπονοίᾳ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ζητουμένου προδιδούς· καὶ ὁ ἀφελόμενος, φησί, τὸ φῶριον ἐν ἐκστάσει ὡσπερ γενόμενος ἑαυτὸν ἀριδῆλως δημοσιεύει· ὀνομάζει δὲ τὸ βρῶμα κλεπτέλεγχον. Καὶ περὶ γεωργίας δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος λέγει παράδοξα. συκάμινα γάρ, φησί, λευκὰ φέρει συκάμινος λεύκη δεξαμένη ἐγκεντρισθεῖσαν· τὰ αὐτὰ δὲ ἐνέγκοι καὶ λεύκη ἐν ἧ ὀφθαλμισθεῖη συκάμινος. κατάγραπτα δὲ περσικὰ ἐρυθρότερα γίνεται, εἰ καταγράψαιτό τις τὸν ἐγκείμενον τῷ πυρῆνι καρπὸν. καταπαύει δὲ καὶ λοιμὸν ἢ ὀπῶ βαλσάμου ἢ συνεχεῖ δυσωδίᾳ τῇ βυρσοδειψικῇ τοῖς ἐναντίοις. σκευάζει δὲ καὶ οἶνον παντοδαπὸν, τὸν μὲν ναρδοστάχυι, τὸν δὲ σχίνου ἄνθει καὶ ἄλλον ἐτέρῳ φαρμάκῳ. πλάττει δὲ καὶ ὑακινθίνους λίθους καὶ σμαραγδίνους καὶ σαρδώνυχας. θεραπεύει τε ἀσπίδων δῆγματα καὶ ἀχλὺν ὀφθαλμῶν οὐ τοῖς ἐγνωσμένοις φαρμάκοις, ἀλλὰ περιάπτει τισὶ καὶ ἐπάσμασιν. ἐκ δὲ ἀποπατήματος τῶν συνελθόντων βοῶν καὶ τοῦ οὔρου ἀποπατεῖν ἄνδρα ποιεῖ καὶ γυναῖκα οὔρειν, ὅτε βούλοιο, καὶ γελᾶν πάμμεγα· εὐφορίαν τε τεχνικὴν ἢ μᾶλλον γοητικὴν χωρίοις ἐργάζεται καὶ τὴν ἐναντίαν ἀφορίαν ἐξ ἀντιπαθειῶν. ὁ δὲ ἀφροσέληνον συλλέγει ἐκ τῆς δρόσου τῶν φυτῶν καὶ τῶν σεληναίων ἀγῶν, ἀμεθύσους τε διατηρεῖ τοὺς ἐν οἴνῳ διανυκτερεύοντας. τερατεύεται δὲ τινὰς ὠφελείας ἀπὸ χελώνης, ἀπὸ ἀρκτώου αἰδοίου, ἐξ ἄλλων ζῶων τε καὶ θηρῶν. πεποίηται δὲ αὐτῷ καὶ ἰσχυροποιὸν φάρμακον ὑπερορίων σαρκῶν. ἀφανίζει δὲ τὰ ἐν τοῖς λαχάνοις ζυῶφια, καινοὺς τινὰς τρόπους ὑποτιθεῖς. λέγει δὲ καὶ περὶ τοῦ Γοργονείου· πόα δὲ ἐστὶ τοῦτο ὑπόγειος τὰ πολλὰ· λέγει οὖν ὡς, εἴ τις κόρη πλησίον αὐτῆς ὡς Ἀφροδίτης νόμος συμπλακείη, ἄνεισιν ἐπὶ τὴν θεάν ἢ πόα καὶ τὸ γινόμενον περιέργως ὀρᾷ. ποιῆται δὲ καὶ καλλιβλέφαρα φάρμακα καὶ ἐποπτικά. ῥᾶστον δὲ αὐτῷ καὶ τὴν πολλοῖς ἐγκυλισθεῖσαν ἀνδράσι γυναῖκα παρθένον αὐθις ἐργάσασθαι. κοιμίζει δὲ καὶ παράσιτον καὶ ἐστὶν αὐτῷ τὸ γινόμενον εὐθυμίας πηγῆ. ἐπέχει δὲ καὶ ὀνειρώξιν καὶ ῥᾶστα τὰ δευτέρια κατάγει καὶ γλαυκὰ μελαίνει ὄμματα. ἔστι δὲ αὐτῷ καὶ κλεις βρεφῶν ὀλισθήμασι καὶ τι ἄλλο νυκτιφαές. ἔρωτας δὲ καὶ ἀνάπτει καὶ σβέννυσι, καὶ τρίχας λευκὰς μελαίνει, λευκαίνει δὲ μελαίνας. καὶ ἄλλ' ἄττα τοιαῦτα ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τοῖς Κεστοῖς αὐτοῦ τερατολογεῖ καὶ διεξέειπε. Παράδοξα δὲ ποιεῖν οἱ μὲν πολλοὶ βούλονται· ἂν ἐκ μαγείας καὶ ἀπηγορευμένων τεχνῶν. σὺ δ' ἂν, εἰ βούλοιο καὶ τὸ σέβας φυλάττοις, καὶ ταῦτ' ἂν ποιήσῃς καὶ γελῶης ὡς ἡδιστα. λινόσπερμα οὖν μετὰ ἀρτοτύρου ἔν τινη θαλαττίῳ μέρει διασκεδάζων ἐν αὐτῷ τὰ παρανηχόμενα συνάξεις ἰχθύδια. εἰ βούλει δὲ καὶ ἀλέκτορα νικῆσαι μαχόμενον, ἀδιάντων τρίψας τῷ συνήθει βρώματι παραμίγνυε. Αἰθίοπα δὲ ποιήσεις ἐν συμποσίῳ φανῆναι σηπίας τὸ μέλαν ἐγχεῖς τῷ ἐλλυχνίῳ. καὶ στρόβιλον εἰ ἀνοῖξαι βούλει χερσὶ, λιθάργυρον ὕδατι λειώσας κατάχριε. καὶ πεζῇ βαδίζων οὐ πονήσεις ἀρτεμισίαν ταῖς χερσὶ κατέχων μονόκλωνον. καὶ ὦδον ἐργάσαιο πορφυροῦν, εἰ ἐμβάλῃς ἐν ἐλαίῳ θερμῷ κύμινον καὶ ὄξος ἔχοντι. μόλιβδον δὲ καὶ κασσίτερον εὐχερῶς μαλάξεις τῇ χειρὶ εἰς οὔρα ἵππου ἐάσας βραχῆναι τὰς ὕλας. εἰ δὲ βούλει γνῶναι τὴν κόρην εἰ παρθένος ἐστὶ, Γαγάτην λίθον κάτω θυμιῶν περισκέπασον, καὶ εἰ μὴ διὰ στόματος ὁ καπνὸς ἀναπτῆ, παρθεσίας τοῦτο δοκιμασίαν ἀκριβῆ λάμβανε. ἀγρυπνῶν δὲ οὐ νυστάξεις νίτρον καὶ χαλκάνθηος ὀσφραϊνόμενος. ὕδωρ δὲ εἰς οἶνον μεταβαλεῖς κικίδα λειώσας καὶ βαλὼν εἰς αὐτό. σίδηρον δὲ ῥήξεις, εἰ σανδαράχην καὶ θεῖον ὄξει καταμίξας ἐπιχρίσῃς αὐτόν. γυναῖκα δὲ ἐνοπτριζομένην εἰ βούλει δεῖξαι ὀνόρυγχον, ὄνου δάκρυσι χρίε τὸ ἔσοπτρον. ὦδον δὲ διὰ βραχυτάτης διαβιβάσεις τρυμαλιάς ὄξει δριμεῖ καὶ στυπτηρία ἐμβρέχων ἐφ'

ὅλαις ἡμέραις τρισίν. ἄκμων δὲ χαλκέως λυθήσεται ῥᾶστα τραγείῳ χριόμενος αἵματι. καὶ ἀλέκτωρ οὐκ ἂν ποτε ἀνακοκκύσειεν ἐλαίῳ τοὺς μυκτῆρας χριόμενος, γράμματα δὲ εἰς ὕδωρ γράψειας, εἰ κικίδα λεπτήν εἰς ὕδωρ διασκεδάσειας καὶ ψιμμύθιον ἅμα ἐλαίῳ προσμίξειας· ἐξυμενοῦται γὰρ ἐντεῦθεν ἡ τοῦ ὕδατος ἐπιφάνεια καὶ δέχεται χειρὸς γραφούσης ἐπιβολήν. Καὶ ταῦτα μὲν κομματικά τε καὶ ἄμουσα. ἀπὸ δὲ τῶν Τεύκρου τοῦ Βαβυλωνίου βιβλίων πολλά τις ἂν εὔροι θαυμασιώτατα, ἀπὸ τε τῶν ἐν οὐρανῷ ζωδίων καὶ ἀπὸ τῶν παρανατελλόντων ἐκάστω τούτων καὶ ἀπὸ τῶν λεγομένων δεκανῶν παντοδαπὰς ἀφορμὰς ἐν διαφόροις πράξεσι ποριζόμενος· εἰσὶ γὰρ ἐν ἐκάστω τῶν ζωδίων τρεῖς κατειλεγμένοι δεκανοὶ ποικιλόμορφοι, ὁ μὲν κατέχων πέλεκυν, ὁ δ' εἰς ἄλλο τι ἐσχηματισμένος εἴκασμα· ὧν εἰ τὰ εἶδη καὶ τὰ σχήματα δακτυλίων ἐγγράφαις σφενδόνας, ἀποτρόπαιά σοι δεινῶν γενήσεται. ταῦτα μὲν οὖν ὁ Τεῦκρος καὶ οἱ κατ' ἐκεῖνον περιττοὶ τὰ μετέωρα. Ἐγὼ δὲ οὐ περιεργασίας ἔνεκα, νῆ τὴν ἱεράν σου ψυχὴν, ἀλλὰ φιλομαθείας τὰ πλείω τῶν μαθημάτων συνελεξάμην· ἐγένετο γὰρ μοι ἡ φύσις ἀκόρεστος πρὸς ὅτιοῦν σπούδασμα καὶ οὐδὲν ἂν με βουλοίμην διαλαθεῖν, ἀλλ' ἀγαπῶν ἂν εἰ καὶ τὰ νέρθεν εἰδείην τῆς γῆς, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ πολλοὶ περὶ τοῦτο μὲν ἐσπούδακα, ἐκεῖνο δὲ ἀπώσαμην, ἀλλὰ καὶ τῶν φαύλων ἢ ἄλλως ἀποτροπαίων ἐπιγνώσαι τὰς μεθόδους ἐσπούδακα, ἴν' ἔχω ἐντεῦθεν ἀντιλέγειν τοῖς χρωμένοις αὐτοῖς. 33 Περὶ ὠμοπλατοσκοπίας καὶ οἰωνοσκοπίας Ὁ Σωκράτης ἐκεῖνος ὁ Σωφρονίσκου τοῖς Πλατωνικοῖς ἐντυχῶν διαλόγοις «οὗτός με» φησὶν «ὁ νεανίας» περὶ Πλάτωνος λέγων «ἄγει ἔνθα καὶ βούλεται». τοῦτο δὴ κἀγὼ περὶ σοῦ προσηκόντως ἐρῶ· ἄγεις με γὰρ ἔνθα βούλει ταῖς ἐρωτήσεσι, καὶ ὅταν ὑψοῦ ἀναγάγῃς, ἀθρόον καταβιβάζεις εἰς γῆν. τί γὰρ κοινὸν τοῖς φθάσασιν ἐρωτήμασι καὶ οἷς πυθάνῃ τὰ νῦν; ἐρωτᾷς γὰρ τί ποτέ ἐστι τὸ τῆς ὠμοπλατοσκοπίας χρηστήριον καὶ τίνα τὴν δύναμιν ἔχει, ὡς δὲ καὶ φυσικὰ αἴτια καὶ ἀπόρρητα προλαβεῖν {σε} τῶν ἐσομένων ζητεῖς. τὸ μὲν οὖν δεύτερον παρεξετάσοι ἂν τις ταῖς ὑψηλοτέραις πεύσει, τὸ δὲ τῆς ὠμοπλατοσκοπίας βάρβαρον μὲν καὶ ἀλλόκοτον, ἔχει δὲ ὅμως, ὡς τοῖς χρωμένοις δοκεῖ, μελλόντων προαναφώνησιν. οἱ γὰρ ἐντεῦθεν χρηστηριάζοντες πρόβατον ἢ ἄρνα τῆς ἀγέλης ἀπολεξάμενοι πρῶτον μὲν κατὰ νοῦν τιθέασιν ἢ καὶ τῇ γλώσσει προφέρουσι, περὶ οὗ ἂν μαθεῖν βούλοιντο· εἶτα καταθύσαντες τὸν ὠμοπλάτην τοῦ παντὸς ἀφαιροῦσι σώματος ὡς μαντεύματος ὄργανον, καὶ τοῦτον ἄνθραξι διοπτήσαντες καὶ ἀπογυμνώσαντες τῶν σαρκῶν ἐντεῦθεν τὰς σημειώσεις τῆς τῶν ἐρωτημάτων ἐκβάσεως ἔχουσι. ἄλλα γὰρ ἐν ἄλλοις μέρεσι προμαντεύονται. ζωῆς μὲν γὰρ καὶ θανάτου κρίσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς ῥάχεως ἔχουσι· καὶ εἰ μὲν αὕτη ἐκατέρωθεν ἐστὶ λευκὴ καὶ καθαρὰ, ζωῆς ἐντεῦθεν λαμβάνουσι σύμβολα, εἰ δὲ συγκεχυμένη, θανάτου τεκμήρια. ἐν δὲ τῷ μεταξύ μέρει τοῦ ὠμοπλάτου τῶν περὶ τὸν ἀέρα παθῶν τὰς κρίσεις τίθενται. εἰ μὲν γὰρ οἱ μεταξύ τοῦ ὠμοπλάτου δύο ὑμένες ἐξ ἀμφοτέρων μερῶν τῆς ῥάχεως λευκοὶ καὶ καθαροὶ φαίνονται, εἰρηναίαν τῷ ἀέρι κατάστασιν προσημαίνουσι· εἰ δὲ κατάστικτοι, τὰ ἐναντία προλέγουσι. εἰ δὲ περὶ πολέμου τις ἐρωτῶν, εἰ μὲν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ὠμοπλάτου ἐρυθρὸν φανείη νεφέλιον ἢ ἐν θατέρῳ μέρει γραμμὴ ἐπιμήκης καὶ μέλαινα, ἄνελε ὅτι μέγας ἔσοιτο πόλεμος· εἰ δὲ ἄμφω τὰ μέρη κατὰ φύσιν ἴδοις λευκά, εἰρήνην μέλλουσαν χρηστηρίαζε. καὶ καθάπαξ ἐν πάσαις ταῖς ἐρωτήσεσι καὶ ζητήσεσι τὰ μὲν ἐρυθρότερα καὶ μελάντερα καὶ συγκεχυμένα τῆς χείρονος συστοιχίας εἰσὶ, τὰ δ' ἐναντία τούτων τῆς κρείττονος. Ἄρχομαι δὲ σοι καὶ τῶν ἀφ' ἐτέρων περὶ τῶν ἐσομένων σημειώσεων, καὶ πρότερόν γε ἀπὸ τῆς τῶν κοράκων καὶ κορωνῶν διαιρέσεως, ὧν ἡ διαφορὰ ἐν τέτρασι τούτοις, ἐν πτήσει, φωνῇ, καθέδρᾳ καὶ ἐνεργείᾳ. ἀνισταμένοις γοῦν ἐκ κοίτης ἡμῖν ἢ κατακειμένοις

ἂν κορώνη φθέγγηται δῖς, ἔργων ἀγαθῶν καὶ ἡδέων δηλοῖ μετάληψιν· εἰ δὲ ἅπαξ ἢ τρίς ἢ πεντάκις, τὰ ἐναντία σοι προσημαίνει· εἰ δὲ χρήσεται φωναῖς ἀναμιξ ἄρτίαις καὶ περιτταῖς, ἀσπούδαστα καταγγέλλει πράγματα. καὶ ὅλως τὰς μὲν ἀρτίους φωνὰς τῶν κορωνῶν πρὸς καλοῦ τίθει, τὰς δὲ περιττὰς πρὸς κακοῦ. παρεξιοῦσι δὲ ἡμῖν τὴν αὐλειον κόραξ ὄπισθεν καὶ κορώνη ἔμπροσθεν βοήσαντες ἀθυμίαν τινὰ καὶ δυσχέριαν ἐν πράγμασι προσημαίνουσι, περὶ δὲ τὰ λαϊὰ κορώνη παραπταμένη καὶ ἐπικράζασα καὶ κόραξ ὁμοίως ἐκ θατέρου μέρους παραφθεγγάμενος θαρρεῖν σοι παρακελεύονται. εὐχομένοις δὲ κορώνη ὄπισθεν κρᾶζουσα τυχεῖν τῆς εὐχῆς μαντεύεται, εὐώνυμος δὲ διελθοῦσα φόβον ἐμβάλλει καὶ ταραχὴν τῇ ψυχῇ. καὶ περὶ μὲν τῶν ἀπὸ κοράκων καὶ κορωνῶν σημειώσεων ἀρκεῖ σοι ταῦτα ἀντὶ πολλῶν. οὐ γὰρ τὰ κατὰ μέρος διασαφῆσαι σοι προειλόμεθα, ἀλλ' οἷον ἀφορμὰς παρασχεῖν τῆς ἐντεῦθεν μαντείας. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ πάσης πράξεως πάντα τὰ τῶν πτηνῶν περιειργάσατο, προλαβὼν καὶ φωνὴν καὶ πνεῦμα καὶ ἀριθμὸν καὶ κληρὸν καὶ μέτρον καὶ μερισμὸν καὶ περίοδον τελείαν καὶ ἡμιτελῆ καὶ ἦχον τροχαλὸν μογερὸν εὔηχον δύσηχον δυσήκοον σύμφωνον ἀντίφωνον, ἐξ ὧν τὰ διάφορα τῶν ἀποτελεσμάτων εἶδη εὐρίσκεται. μαντεύεται δὲ σοι τὸ μέλλον καὶ γλαυξ καὶ δρυοκολάπτῃς καὶ βασιλίσκος καὶ ἐρωδιός. καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῶν πτηνῶν. Ἄνεμον δὲ σοι σημαίνουσιν ἠχοῦντες ἐπὶ πλεῖστον αἰγιαλοὶ καὶ ἀθρόον ἀνοιδαίνουσα θάλασσα καὶ οἶον βομβοῦσαι αἰ κορυφαὶ τῶν ὄρων. νέφη δὲ ἐμφαινόμενα τῷ ἀέρι ὅποια πόκοι ἐρίων καὶ ἄνεμον καὶ ὑετὸν προμαντεύονται. καὶ περὶ τὰς μύξας δὲ τῶν λύχνων ἐὰν συναθροίζονται μύκητες, χειμῶνα σημαίνουσιν. εἰ δὲ νεφέλη τις ἀερῶδης περὶ τὰς ὑπωρείας γένηται, αἰ δὲ ἀκρώρειαι καθαραὶ μένωσι, σημεῖον τοῦτο εὐδίας ἐστίν. ὅταν δὲ κατὰ τὴν ἀγέλην σκιρτῶσιν οἱ μὲν ἄρνες τοῖς τέτταρσιν ἐναλλόμενοι ποσί, τὰ δὲ πρόβατα τοῖς δυσί, χειμῶνα σαφῶς προμηνύουσι. καὶ βόες δὲ ὅταν τὰς χηλὰς τῶν ἔμπροσθίων ποδῶν περιλιχμῶνται καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ πλευρὰ κατακλίνωνται κοιμώμενοι καὶ ὅταν εἰς τὴν ἔπαυλιν ἐπανιόντες μυκῶνται ὑπὸ τὴν ἐσπέραν, χειμῶνα δηλοῦσι. καὶ λύκος δὲ ὠρυόμενος καὶ χοῖρος ἀπλήστως τῷ βορβόρῳ ἐγκαλινδούμενος καὶ αἶγες τὸν ἀπὸ τῆς πρίνου καρπὸν ἐσθίουσαι συντονώτερον καὶ μῦες μᾶλλον ἀλλήλοις ἐπισκιρτῶντες, ὡς δὲ καὶ κύνες, χειμῶνα προλέγουσι. σφήκες δὲ μετοπώρου φαινόμενοι ὑγρὸν ἔσσεσθαι τὸν ἀέρα μαντεύονται καὶ χῆνες δὲ μετὰ βοῆς ἐπὶ τὴν τροφήν χωροῦσαι καὶ κολιοῖ τῆς ὥρας ὀψὲ κεκραγότες καὶ εἰς χηραμοὺς καταδύομενοι καὶ μέλιτται πλησίον τῶν μελιττειῶν ποιούμεναι τὴν νομὴν, χειμῶνα αὐτίκα ἐσόμενον προμηνύουσι. καὶ ὁ τῆς πρίνου δὲ καρπὸς σύμμετρος ὧν χειμῶνα δηλοῖ, ὡς δὲ καὶ ὁ τῆς σχίνου. ἵνα δὲ σοι μὴ πάντα ἀναίτια φθέγγωμαι, φυσικὴν αἰτίαν τῆς ἀπὸ τῶν δένδρων σημειώσεώς σοι χαρίζομαι. αὐχμηρὰ εἰσι τὰ τοιαῦτα φυτὰ, τὴν σχίνον καὶ τὴν πρίνον φημι, καὶ τὴν κρᾶσιν ξηρὰ. ὅθεν οὐδὲ φέρει πολὺν καρπὸν, εἰ μὴ κατὰ βάθος ὑγρότητα δέξηται. ὅταν οὖν πλείονα καρπὸν τοῦ συνήθους ἀποβλαστήσῃ, οἱ περὶ τὰς φυσικὰ αἰτίαις πραγματευόμενοι χειμῶνα ἐντεῦθεν καταμαντεύονται. 34 Περὶ λίθων δυνάμεων Αἰτιολογήσασθαι μὲν σοι τὰς ἐν τοῖς λίθοις δυνάμεις οὐκ ἂν τολμήσομαι, οὐδὲ μιμήσομαι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τῶν δογματικῶν τὴν προπέτειαν, δυνάμενος ἐφ' ἐκάστου πολλὰ εὐρεσιλογεῖν. ἐκάστης δὲ τῶν διεγνωσμένων ἡμῖν λίθων καὶ ἅς μάλιστα ἀγαπῶμεν οἱ ἄνθρωποι τὰς ἐνούσας δυνάμεις ἀνακαλύψω σοι, ἴν' ἐν καιροῖς αὐτοῖς χρῶο καὶ τινα ὠφέλειαν καρπίζοιο παρ' αὐτῶν. καὶ ἵνα τὰς ἀγνώστους ἡμῖν λίθους ἐάσω, τὸν ὀνοκάρδιον καὶ τὴν ὀλκάδα καὶ τὸν σπογγίτην, τὸν τε λειμωνιάτην καὶ τὸν λιγκούριον, τὸν τε τριγλίτην καὶ τὸν τριόφθαλμον καὶ τὸν σακκούδιον καὶ συριγγίτην καὶ τὸν σχιστὸν καὶ ὅσοι τοιοῦτοι, ὧν τὰ ὀνόματα μόνον

ἴσμεν, οὐ μέντοι γε καὶ αὐτοῖς ἐντυγχάνομεν, ἀπὸ τῶν γνωριμωτέρων ἡμῖν ἀπάρξομαι. Αὐτίκα ὁ ἀδάμας· χροιάν δὲ οὗτος ἔχει ὑελίζουσαν καὶ στιλπνήν, κραταιὸς τέ ἐστι καὶ δύσθραυστος. ἡμιτριταίους πυρετοὺς σβέννυσιν ἐξαρτώμενος. Ὁ αἱματίτης· ὀνομάζεται δὲ οὕτως ὅτι βρεχόμενος ὕδατι αἱματώδη χροιάν ἀφήσιν. ὀφθαλμίας ἰᾶται μεθ' ὕδατος ἐγχιρίομενος Ἡ ἀμέθυσος ὑακινθώδης μὲν ἐστὶ τὴν χροιάν, ἰᾶται δὲ κεφαλαλγίας, καὶ τοὺς πίνοντας οἴνου φυλάττει νήφοντας, ὅθεν αὐτῷ καὶ τοῦνομα. Ὁ ἄνθραξ ἐν Ἰνδοῖς μὲν ἔχει τὴν γένεσιν· ἔστι δὲ ἄνθραξιν ἐμφορῆς. καὶ ὁ μὲν τίς ἐστὶ θηλυφεγγής, ὁ δὲ βραχὺ τι μελάντερος. φοινικίζει δὲ πρὸς ἥλιον καθορώμενος. εὐρίσκεται δὲ ἐν ὄρεσιν ἀντιλάμπων ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτίσι. καὶ ποικιλλόμενον μὲν τοῦτον οἱ λιθογνώμονες ἴσασιν, οὐ μὴν γε καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ μεμαθήκασιν, εἰ μὴ μόνον τὸν ἀνθρακίτην τὸν παρὰ Θεσπρωτοῖς γεννώμενον, ἔλαττον τὸ πυραυγὲς ἔχοντα, κεφαλαλγίας ἰᾶσθαι φασὶ παρὰ τῷ κάμνοντι θυμιώμενον. Ὁ ἀχάτης· ἔστι δὲ ποικίλος τὴν χροιάν καὶ διηγλαῖσμένος· καὶ ὁ μὲν πάρωχος, ὁ δὲ φοινικόχρους ἢ σαρδοειδής. ὀφθαλμῶν ρεύματα καὶ κεφαλαλγίας ἰᾶται, ἐπέχει δὲ καὶ ῥοῦν γυναικῶν καὶ τῷ ὕγρῳ ὕδρωπι ἀντίθετός ἐστι, καὶ τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιὸν τῆς ξηραντικῆς δυνάμεως, ὡς καὶ ὕδωρ ἀναπίνειν δύνασθαι καὶ κενὸν τὸ ἄγγος ποιεῖν. Ὁ βήρυλλος· τρεῖς δὲ τούτου τοῦ λίθου μορφαί, καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἐλαιοβαφῆς ἐστὶ τὴν χροιάν, ὁ δὲ θαλάττη προσοικῶς, ὁ δὲ λαμπρὸς τὰς αὐγὰς καὶ ὁμοφυῆς καὶ λάμπων πόρρωθεν. οὗτος οὖν ὁ λίθος ἐντάσεις ἰᾶται καὶ σπασμοὺς καὶ ὀφθαλμῶν ὀδύνας καὶ ἴκτερον. Ὁ γαλακτίτης ἀπορρήτῳ βρῦει γάλακτι· ἔνθεν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦνομα. κατασπᾶ δὲ γάλα ταῖς γυναιξί, λήθην δὲ ἐργάζεται τῶν κακῶν καὶ μνήμην τῶν καλῶν, ἀντίθετος δὲ ἐστὶ καὶ θηρίων πληγαῖς περιίαπτος γεγονώς. Τὸ ἤλεκτρον· ἔστι δὲ τὸ μὲν Ἰνδικόν, τὸ δὲ Λιβυστικόν. οἰκειοῦνται δὲ αὐτῷ καὶ Σκύθαι καὶ Αἰθίοπες· γίνεται δὲ παρὰ τὸν Ἡριδανὸν ποταμόν. ἔνιοι δὲ καὶ δάκρυον αὐτὸ φασὶ δένδρου τινός· κοῦφον γὰρ ἐστὶ καὶ θυμιᾶται ὡς ὁ λιβανωτὸς ἢ ἡ μαστίχη. ἰᾶται δὲ δυσουρίαν περιαπτόμενος καὶ πυρετῶν ἀπαλλάττει καὶ στομάχου ρεῦμα ἴστησι, καὶ ὀφθαλμοῖς δὲ ἐγχιρίομενος ὀξυδορκίαν χαρίζεται. Ἡ ἴασπις φύσει κρυσταλλοειδής, ὀλίγον ἐπιτεινομένη τὴν χροιάν. καὶ ἀρίστη μὲν ἢ ὑποπορφύρουσα, δευτέρα δὲ ἢ φλεγματικωτέρα καὶ παράλευκος· ἔστι δὲ τις καὶ ἀεροειδής. ἀναστέλλει δὲ ρεύματα κεφαλῆς καὶ τοὺς ἐφιάλτας ἀπωθεῖται καὶ λοιμικοῖς ἀντιτάττεται πάθει καὶ ἐπιληπτικοῖς. ἔστι δὲ τις ἴασπις καὶ σμαραγδίζουσα· ἢ δὲ ἐμφορῆς χιόνι καὶ ἄλλῃ ἐμφορῆς ἀρνοῦ ἐγκεφάλῳ, ἧς οὐπω οὐδεὶς ἐγνώκει τὴν δύναμιν. Ὁ Ἰδαῖος δάκτυλος ἐν Ἰδίῃ τῆς Κρήτης γίνεται· καὶ ἔστι τὸ σχῆμα δακτύλῳ ἀνδρὸς ἐμφορῆς τῷ ἀντίχειρι, τὴν χροιάν σιδηρόχρους· οὗτος ὁ λίθος δικαιοτάτος πάντων τῶν λίθων ἐστὶ· τὰς μὲν γὰρ ἐκ τῶν δικαίων μίξεων γινομένης σποράς τελειοῖ, φθείρει δὲ τὰς ἀθεμίτους καὶ παρανόμους. Ὁ κρύσταλλος ἔοικε μὲν ὕδατι καθαρῷ, ἐγκαεῖς δὲ ὑπὸ ἡλίου χροιάν ἀμεθύσου μεταλαμβάνει, ἐπὶ δὲ τὸ βαθύτερον τραπεῖς ἰάσπιδι γίνεται ὁμοιος. οὗτος τρόμος ἀπερύκει καὶ ἐκλύσεις νεύρων ἀνατριβόμενος. Ὁ λυχνίτης· ἔστι δὲ ὁ μὲν ὀστρακώδης, ὁ δὲ πορφύρεται, ὁ δὲ διαυγάζει· ἰᾶται δὲ νυκτάλωπας ἀρτηθεῖς ἀπὸ τοῦ τραχήλου, ρεύματά τε ἐπέχει ὀφθαλμῶν ἐν λινῷ ῥάκει περιτεθεῖς τῷ μετώπῳ. Ὁ μάγνης λίθος ἐστὶ μέλας καὶ βαρὺς καὶ ἀνώμαλος· καὶ ὁ μὲν τις ἐπισπᾶται τὸν σίδηρον, ὁ δὲ ἀποπτύει· ἀναλυόμενος δὲ γάλακτι ὀξυδορκίαν ποιεῖ καὶ μελαγχολίαν ἰᾶται. Ὁ ὄνυξ εὐμεγέθης ἐστίν, ὥστε τοὺς Ἰνδοὺς καὶ πόδας κλίνης ἐντεῦθεν τορεύειν· διαρθεῖς δὲ πρὸς αὐγὴν παντοῖαν ἀναφαίνει ἔνδον χροιάν, ἢ γὰρ ἀνθρακώδη ἢ μέλαιναν ἢ σαρκοειδῆ· ἀναλυθεῖς δὲ ἐπέχει φαντασίας νυκτερινάς, ὀδοῦσί τε ρευματιζομένοις παρατριβόμενος ὠφελεῖ. Ὁ σάπφειρος ἴστησι ρεύματα ὀφθαλμῶν μετώπῳ περιαφθεῖς.

έλκώσεις ἰᾶται ποθεὶς μετὰ γάλακτος, ξηραντικός τέ ἐστι καὶ στυπτικός καὶ πυρετοῖς ὀξέσιν ἀντίθετος. Σαρδόνυξ· ἡ λίθος αὕτη μέσον ἔχει γραμμὴν λευκὴν· ἔστι δὲ καὶ μονόχροος καὶ πολύχροος· καὶ ἡ μὲν μονόχροος ὀφθαλμῶν ἴσθησι ρεύματα καὶ διεζωσμένη τοὺς τῶν ἐμβρύων ἐπέχει ὀλίσθους, ἡ δὲ ποικίλη ὠφελεῖ μελαγχολικοὺς ἐξαρτωμένη. Ὁ σεληνίτης· καλεῖται δὲ οὕτως ὅτι ὀφθαλμὸν οἷόν τινα ἔχων συναυξόμενον τοῦτον καὶ συμμειούμενον ταῖς τῆς σελήνης αὐξήσεσι καὶ μειώσεσι δείκνυται. Ἡ σμάραγδος πρασοειδής ἐστι καὶ ἡρέμα χρυσιζουσα καὶ τι καὶ τοῦ γλαυκοῦ παρεμφαίνουσα χρώματος, γεννᾷ δὲ ταύτην καὶ Αἰθιοπία καὶ Αἴγυπτος καὶ Περσις καὶ τινα ὄρη τῆς Ἀττικῆς, αὕτη καταπλαττομένη μεθ' ὕδατος ἔλεφαντικοῖς βοηθεῖ, πινομένη δὲ μεθ' ὕδατος αἵματος ἐπέχει ῥοάς. Ὑάκινθος· τοῦτον τίκει μὲν ἡ Ἰνδῶν, ἔστι δὲ θαλαττόχροος· ἰᾶται δὲ πνευματώσεις καὶ ῥήγματα μελαγχολίαν τε παύει σὺν ὄξει ποθείς. Χρυσόλιθος ἀντίθετον χρῆμα πᾶσι πάθεσιν ὀφθαλμῶν. Χρυσήλεκτρος· οὗτος φορούμενος περὶ τράχηλον σβέννυσι πυρετούς. Χρυσόπρασος· οὗτος περὶ τοὺς καρπούς φορούμενος παρέχει ὀξυδορκίαν, στομάχους τε ἰᾶται καρδιαλοῦντας καὶ λύει ἐμπνευματώσεις. Χαλαζία· λευκός ἐστίν οὗτος καὶ στερεὸς καὶ κρυστάλλω μικρῶ ἔοικώς, περιαρτώμενος δὲ ἰᾶται σκορπίων πληγὰς. Τοπάζιον λίθος ἐστὶ διαφανής, ὑέλω παρεμφερής· φύεται δὲ εἰς τὸν Ἀραβικὸν λεγόμενον κόλπον ἐν τινὶ πελαγία νήσῳ, καὶ ἡμέρας μὲν οὐχ ὁράται· κρύπτει γὰρ αὐτοῦ τὸ φέγγος ὁ ἥλιος, νυκτὸς δὲ διαλάμπει πόρρωθεν. καὶ τραχὺς μὲν εὐρίσκεται καὶ ἀνώμαλος, τεχνικοῖς δὲ ὀργάνοις λεαίνεται. οὗτος μαινομένους ἀποκαθίστησι τριβείς καὶ ποθείς, δρᾷ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ περιάπτος. Τούτων δὲ τῶν παρὰ τοῖς λίθοις δυνάμεων αἰτίας πολλοὶ ἐθάρρησαν ἀποδοῦναι, τῶν μὲν ἀρχαιοτέρων σοφῶν Ἀναξαγόρας καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος, τῶν δὲ οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν ὁ τῆς Ἀφροδισιάδος Ἀλέξανδρος, ἄνθρωπος περὶ πάντων ἀπλῶς εἰπεῖν καὶ τῶν ἀπορρήτων τῆς φύσεως προχειρότατος. σοὶ δὲ ἀποχρῶσα ἔστω ἡ ἐκάστου τῶν λίθων δύναμις καὶ ἐνέργεια· τοὺς δὲ λόγους αὐτῶν καὶ τὰς αἰτίας παρὰ τοῖς ἄνω θησαυροῖς ἔασον. 35 Περὶ ἠλέκτρον· τοῦ Ψελλοῦ Περὶ τὰ Ἰνδικὰ μέρη ποταμὸς ρεῖ ἔχων σταδίους δύο τὸ εὖρος· λέγεται δὲ Σπάβαρος, Ἑλληνιστὶ δὲ «πάντα φέρων ἀγαθὰ» λέγεται. οὗτος, φησί, ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ ἠλεκτρον καταφέρει. λέγουσι δὲ ὅτι ὄρος ἐπίκειται τῷ ποταμῷ, ὅπερ ἔχει δένδρα μεγάλα, ἐξ ὧν σταλάζει δάκρυα εἰς τὸν ποταμὸν καὶ καταπίπτοντα πήγνυται καὶ γίνεται ἠλεκτρον. ὄνομα δὲ τοῖς δένδροις ζητακόρα, Ἑλληνιστὶ δὲ «γλυκύ». φέρειν δὲ τὰ δένδρα φησὶ καὶ καρπὸν βοτρυώδη ὡσπερ ἡ ἄμπελος, εἶναι δὲ τὰς ῥώγας ὡσπερ κάρυα Ποντικά. ἐν δὲ τῷ ὄρει ἄνθρωποι βιοτεύουσι κυνὸς κεφαλὰς ἔχοντες, τὰ δ' ἄλλα πάντα ἀνθρώπου. καὶ ἐπιβοῶνται εἰς τοὺς ἄλλους Ἰνδοὺς καὶ συνίασι τὰ λεγόμενα, αὐτοὶ δὲ οὐ φθέγγονται, ἀλλὰ ὠρύονται ὡσπερ κύνες, ἐσθίουσι δὲ τούτων τῶν δένδρων τὸν καρπὸν, καὶ τὰ ἄγρια θηρία θηρεύοντες τὰ κρέα αὐτῶν ὠμὰ ἐσθίουσιν. ἔχουσι δὲ καὶ πρόβατα πολλὰ, ὀδόντας δὲ μείζονας κυνὸς. στολὰς δὲ φοροῦσι δερματίνους καὶ εἰσι μέλανες. πίνουσι δὲ γάλα ἀπὸ τῶν προβάτων αὐτῶν. οὐρὰν δὲ ἔχουσιν ἅπαντες ὑπὸ τὸ ἰσχίον καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὡσπερ κυνὸς.

36 Τοῦ αὐτοῦ Ἑρμηνεία περὶ τῶν εἰκοσιτεσσάρων στοιχείων συγγραφεῖσα καὶ ἐκτεθεῖσα πρὸς τὸν βεστάρχη κῦριν Ἰωάννην τὸν λιβελλίσιον, ὃς καὶ τὴν περὶ τούτου ἐρώτησιν πρὸς αὐτὸν ἐποίησατο

Οὐ μετρίαν σοὶ χάριν ἀποτινύς, φίλτατέ μοι πάντων ἀνδρῶν λιβελλίσιε, ὧν προὔλαβες ἡμῖν εὐνοῶν καὶ γνησίως διατιθέμενος, τὴν περὶ τῶν εἰκοσιτεσσάρων

λεγομένων στοιχείων ἐπραγματευσάμην σοι διασάφῃσιν. καὶ οὐκ ἄγνωῶ ὡς ἅπαντες οἱ ἀντιδιδόντες τισὶν ὧν εὖ παρ' ἐκείνων πεπόνθασιν ἐλαττοῦν τῷ λόγῳ σπεύδουσι τὴν ἀντίδοσιν, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὰ προλαβόντα διὰ τὸ ὑπερέχον τοῦ λόγου ἀντισυγκρίνοιντο. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν σοφίζόμενοι τάχα καταχαρίζονται οἷς προσίασι καὶ ἀσύμφωνα φωνοῦσι τοῖς πράγμασι, σοφισταὶ τὸ ὅλον τυγχάνοντες καὶ τὴν γλῶτταν πρὸς πάντα λόγον πρόχειρον ἔχοντες. ἐγὼ δὲ φιλόσοφος ὧν οὐκ ἂν ἐκὼν εἶναι αἰσχύναίμι τὴν ἐπιστήμην ψευδόμενος, οὐδὲ τῷ δοκεῖν μετριάζειν ἀλώσομαι ψευδολογίας ἐγκλήματι. ὅθεν καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν ἐρῶ λόγον, ὅτι σοι τῶν πρὸς με χαρίτων ἀπομνημονεύων γενναιοτέραν τὴν ἀμοιβὴν ἀποδίδωμι καινόν τινά σοι πόνον διαπραγματευόμενος καὶ ᾧ μηδεὶς ἐπικεχείρηκεν ἕτερος· οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ τῶν πάνυ φιλοσοφησάντων, ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, εἰς τὴν περὶ τούτων καθῆκεν ἑαυτὸν θήραν τῆς ἐγκεκρυμμένης ἀπορρήτων γνώσεως. ἀλλ' Ἀφρικανὸς μὲν ὁ τῶν ἐν τῇ φύσει δυνάμεων ἄρρητων ἐξηγητῆς ἀδολεσχίαν τινὰ μαθηματικὴν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων καὶ ταύτην βραχυτάτην καταβαλόμενος, τὴν τε ἐξάδα καὶ τὴν τετράδα ἀποσεμνύνας καὶ πρὸς ἄλληλα ταῦτα πολυπλασιάσας μέγα τι ἐφευρηκέναι βρενθύεται καὶ τὴν τῶν πάντων διαφυγὸν εὔρεσιν καὶ κατάληψιν, εἶτα συνθεῖς ὅθεν ἕκαστον τούτων αὐτῶν τῶν στοιχείων συντέθειται, ὅτι εἰς τὴν πρώτην μυριάδα τὸ πᾶν ἐφεῦρε συμπεραινόμενον, ἑαυτὸν ἄγαταί τε καὶ τέθηπεν, ὡσπερ εἰ καὶ τῷ δακτύλῳ τὴν γῆν μετεκίνησεν, ἐπαγγελλόμενος δὲ καὶ τὸ ἐντεῦθεν μηνύσειν ἄρρητόν τε καὶ ἀκατονόμαστον, ἦρωα δὲ ἢ θεὸν τὸν μεμαθηκότα ποιῆσαι δυνάμενον, οὐτ' αὐτὸς ὁ πρῶτος ἐξευρὼν τοιοῦτος ἡμῖν ἀναπέφανται οὐθ' ὅπερ ἐπηγγεῖλατο ἀπέδωκεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ἀλλὰ μέχρι τοῦ κόμπου ἐπαύσατο προελθὼν, καταφυγὴν ἄρρητον τῶν ἀδήλων τὰς στήλας ἐφευρηκώς. Πρόκλος δὲ ὁ μέχρι καὶ τῶν ἀπορρήτων τῇ φύσει ἑαυτὸν καθιεὶς δυνάμεις μὲν τινὰς ἀπὸ τούτων ἐν τοῖς περὶ μαγεῶν λόγοις ἀπηκριβώσατο, ἐν οἷς τὰ μὲν ἐλευθέρῃ τῇ γλῶττι ἀφήσιν, τὰ δὲ πιέζει τοῖς πνεύμασι καὶ τοιαύτην τινὰ περὶ αὐτῶν τερατολογίαν διέξεισιν. ἐγὼ δὲ ἦττον τούτους ἐν τούτοις ἀποδεξάμενος αὐτὸ δι' ὅτι ποτέ ἐστιν ἕκαστον τῶν στοιχείων καὶ ὅπως τοιαύτης τετύχηκε προφορᾶς ἐπειράθην καταλαβεῖν, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ διότι τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ καθεξῆς τέτακται, ἐξηγητῇ τῇ φύσει χρυσάμενος, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ φιλοσόφοις λόγοις εἰς τὴν κατάληψιν τούτων ἀποχρησάμενος. εἰ δὲ μὴ διὰ παντὸς ἐκάστου τούτων ἢ τῆς ἐτυμολογίας χωρήσειεν εὔρεσις μηδὲ πάντα κατ' ὄνομα ἀκριβῶσαιμεν, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ῥηματικῶς ἐπεξηγησόμεθα, ἐλλείποντά τε τῇ αὐτοτελείᾳ καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ῥήματος, οὔτε καταμέμφεσθαι χρὴ οὔτε ἐς τὸ ἀκριβὲς περιεργάζεσθαι ἕκαστον. ἴσως μὲν γὰρ οἱ μεθ' ἡμᾶς πρῶτας εἰληφότες ἀφ' ἡμῶν ἀφορμὰς καὶ τοῦτο προσβιάσσονται τοῖς στοιχείοις καὶ συμπορίσονται, ἐμοὶ δὲ οὐκ ἐξέσται καταλαβεῖν τε πρῶτος καὶ εἰς τὸ τέλειον ἀγαγεῖν, ὡς μὴ ἔχειν τινὰ προσθεῖναι. ἀγαπητὸν γὰρ ὅτι καὶ ποσῶς κατειλήφαμεν καὶ πρῶτοι ταύτην τὴν ὁδὸν ἐκαινοτομήσαμεν. τὸ μὲν οὖν προοίμιον τῆς πραγματείας μέχρι τούτου. ἀρκτέον δὲ ἡμῖν ἐντεῦθεν τοῦ λόγου. Καὶ τὸ ἄλφα στοιχεῖον ὅτι ποτέ ἐστι καὶ διὰ τί τῶν ἄλλων προτέτακται ἐπεξέλθωμεν. τέως δὲ πρὸ τῆς καθ' ἓνα τούτων ἐξηγήσεως καὶ ἐτυμολογίας εἰδέναι χρεών, ὡς ἢ τε τῶν πάντων αἰτία καὶ ἢ ἐκεῖθεν τῶν καθ' ἕκαστα πρόοδος καὶ ἢ τούτων πρὸς τὸ γεννηῆσαν ἐπάνοδος, τό τε ποικίλον ταύτης καὶ νῦν μὲν τὸν κύκλον ἀπαρτίζον τῆς ἐπιστροφῆς καὶ χωροῦν ὁμαλῶς, νῦν δὲ ἰστάμενον ἢ πλανώμενον καὶ αὐθις ἐπιστρέφον πρὸς ἑαυτὸ καὶ μετὰ ταῦτα ἀφ' ἐτέρου πρὸς ἄλλο χωροῦν, ἢ τε πρὸς τὸ αἴτιον συναφῇ διὰ μυρίας τῆς ἐπανόδου καὶ διαφόρου, καὶ ἀπαξαπλῶς πᾶσα ἢ τῶν ὄντων πρόοδος τε καὶ τάξις ἐν μέτροις ὠρισμένοις τε καὶ

καθήκουσιν, ἢ τε ὑπὲρ τὸ πᾶν φύσις ἢ ἐν τῷ μετέχεσθαι φυλάττουσα τὸ ἀμέθεκτον, ἐν τούτοις δὴ τοῖς στοιχείοις συμβολικῶς καὶ ἀπορρήτως ἐγκέκρυπται. δεῖ γοῦν κατὰ τὴν τριαδικὴν ἐν ἡμῖν θεολογίαν τὰ τρία πρῶτα στοιχεῖα ἐφεξῆς κείμενα μὴ ἐγκαταμιγνύειν τοῖς ἄλλοις μηδὲ συναριθμεῖν, ὅτι τοιοῦτον καὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, τριαδικῶς μὲν μεριζόμενον, ἀκοινωνήτον δὲ πρὸς τὰ μετὰ ταῦτα διὰ τὴν τῆς φύσεως ἐξαιρέτον ὑπεροχὴν καὶ ἀσύγκριτον. τὰ μὲν οὖν κοινὰ τῶν τριῶν ταῦτα. περὶ δὲ τοῦ πρώτου τοῦτο δεῖ προλαβεῖν, ὅτι ἐν τυγχάνον καὶ ἀπλήθυντον τὸ πάντων αἴτιον οὐ μόνον αὐτὸ τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τᾶλλα τοιαῦτα ποιεῖν βούλεται· οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ μὴ μετέχει τοῦ ἐνός, κἂν πλῆθος ἀπλῶς ἐστί κἂν ἥνωται. ἄλφα οὖν κέκληται συμβολικῶς ὅτι οἶον συναλείφει τὰ πάντα καὶ συννεοῖ καὶ συνάπτει τὰς ἑτερότητας εἰς ἑαυτοῦ μετοχὴν· πολὺ γὰρ τὸ τῆς συναλοιφῆς καὶ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ὄνομα, ὁπότε δὴ συναφάς τινος καὶ οἶον συμπιλήσεις καὶ συνιζήσεις τῶν στοιχείων ποιῆσαι βούλοιντο. τοιοῦτον οὖν καὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, πλὴν ὅτι οὐκ ἐκθλίβει τινὰ οὐδ' ἀφαιρεῖται ἐν τῇ συναλοιφῇ, ἀλλὰ αὐτὰ ἄπερ εἰσὶ διαφυλάττον τῇ πρὸς ἑαυτὸ μετοχῇ τὸ ἐνιαῖον χαρίζεται. καὶ ὡσπερ ἢ ἐκεῖθεν πρόοδος πληθὺς καὶ ἑτερότητός ἐστιν ἀπεργαστική, οὕτως ἢ πρὸς τοῦτο ἐπάνοδος συμφυῖας τε καὶ ἐνώσεως, μᾶλλον δὲ αὐτὸ ἐστὶ τὸ καὶ τοῦ συμφύεσθαι καὶ ἐνοῦσθαι πρωταίτιον. πολλὰ μὲν γὰρ τὰ μέσα δι' ὧν τις καθ' ἐν τούτων ἐνοῦται, ἀλλ' ἀτελής ἢ ἐν ἐκάστῳ ἔνωσις, μέχρις ἂν εἰς τὴν πρώτην φθάσωμεν καὶ τελειοτάτην ἀρχὴν, ἣτις καὶ πρῶτον ἄλφα τυγχάνει καὶ μέγιστον, συλλαβὸν ἐν ἑαυτῷ πάντα ὅσα γεγέννηκεν ἐν τε τῇ τῆς φύσεως ἐξηρημένη μονάδι τὰ πάντα μοναδικῶς καὶ ἀπληθύντως, οὐχ ὡς ἐκεῖνά ἐστιν, ἀλλ' ὡς αὐτὸ πέφυκεν. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἄλλα τινὰ παρὰ τοῦτο μοναδικά, οὐ μέντοι γε αὐθυπόστατα οὐδὲ ἐφ' ἑαυτῶν ἐδραζόμενα οὐδ' αὐτὰ παράγοντα ἑαυτὰ ἀλλὰ πάντα τῆς πρώτης ἠρτημένα ἀρχῆς, διὰ τοῦτο τὸ πρῶτον ἄλφα ὁμοῦ καὶ βῆτα καθέστηκε. βέβηκε [...] μονίμως καὶ ἀραρότως ἐν τῇ ἐνιαίᾳ καὶ μονίμῳ ὑπεροχῇ τῆς οἰκείας φύσεως καὶ οὐκ ἀλλοτρίας ἔδρας [...].] ἐς πέφυκεν, ὡσπερ ἢ μὲν φυσικὴ τῆς ψυχῆς, ἢ δὲ ψυχικὴ τῆς νοερᾶς, ἢ δὲ νοερὰ τῆς ἐναδικῆς, [ἐ]κείνη δὲ τῆς πρώτης, ἣτις κατὰ τὸ ἄλφα καὶ τὸ βῆτα, εἰπεῖν δὲ καὶ τὸ γάμμα χαρακτηρίζεται. ταῦτα [μὲν] γὰρ ἐπεὶ παρ' ἐτέρων ἀπεγεννήθη, πρὸς ἐκεῖνα καὶ ἐπιστρέφει· τοιαύτη γὰρ ἢ τῶν αἰτιατῶν φύσις. τὸ δὲ πρῶτον αἴτιον καὶ τὸ πρῶτον ὄν καὶ ὃ μηδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὰγαθὸν οὐ πρὸς ἄλλο τι ἀναφορὰν ἔσχηκεν, ὅτι μηδὲ ἐστὶ τι τούτου πρεσβύτερον. ἄλφα γοῦν ἐστὶ καὶ βῆτα, ἐκεῖνο μὲν συναλείφον πάντα καὶ συνάγον εἰς ἑαυτό, τοῦτο δὲ βαῖνον ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ μὴ ἐπιστρέφον πρὸς ἑτέραν ἀρχὴν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ γάμμα τυγχάνει γόνιμόν τε τυγχάνον καὶ πάντα αὐτῷ τῷ εἶναι ἀπογεννῶν· ἐκ μιᾶς γὰρ ἀρχῆς πάντα γεγέννηται, ὡς τὰ ἱερά φασι λόγια, καὶ οὐχ ἕτερον ἀφ' ἐτέρου, ὡς τὰ Πορφυρίου καὶ Ἰαμβλίου ληροῦσι περὶ τῶν προόδων συντάγματα. ἀποπεμπέσθωσαν δὲ ἡμῖν καὶ αἱ τοῦ Πρόκλου τερατολογίαι περὶ τῶν ἀπογεννήσεων, καὶ μήτε τὸν πατρικὸν βυθὸν ἀποδεξώμεθα τὰς ἕγγας ἀπογεννῶντα μήτε ταύτας ἀποτικτούσας τοὺς τελετάρχας μήτε ἐκείνους τοὺς συνοχεῖς. κρυπτέσθωσαν δὲ καὶ οἱ κοσμαγοὶ καὶ ἡ πολυμερῆς Ἑκάτη καὶ ὁ ἅπαξ καὶ δις ἐπέκεινα καὶ αἱ πολλὰ τῶν ὄντων πηγαί. τί γὰρ δεῖ τὸ ἅπαξ παρὰ τῆς πρώτης γεννηθὲν τελειότητα ἀπογεννᾶσθαι αὐθις παρὰ τῶν ἐφεξῆς; οὐδὲν γοῦν ὅτι μὴ τὸ θεῖον πάντα παρήγαγε, καὶ τοῦτο γονιμώτατον τῶν ὄντων ἐστὶ καὶ γάμμα συμβολικῶς διὰ τῶν πρώτως φιλοσοφησάντων προσηγόρευται, ὡσπερ γοῦν αἴτιον τοῦ γάμμα τὸ ἄλφα, ὅτι διὰ τοῦτο συνήλειφεν ἐκεῖνο τὰ πάντα διότι καὶ γεγέννηκε. μεσεμβολεῖ δὲ τὸ βῆτα, ἵνα δὴ ἀντιδιαστέλληται εὐθύς τὸ πρώτως συνάπτον πρὸς τὰ λοιπά, ὅτι μὴ πρὸς ἄλλο τι τοῦτο ὡσπερ ἐκεῖνα. ὅρα δὲ καὶ τοῦ ἄλφα ἐν συνθέσει τὰ ἐκατέρωθεν στοιχεῖα· ἄλφα

γὰρ καὶ αὐτὰ ὅτι πάντοθεν ἴσον ἑαυτῶ καὶ ὅμοιον τὸ πρῶτον αἴτιον καὶ ἐν οὐδενὶ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐκβέβηκεν, ἀλλὰ συναλειπτικώτατόν ἐστιν ἐν ἅπασι καὶ ὄντως ἄλφα ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. ἀλλὰ μὴδὲ τὰ ἐν μέσῳ στοιχεῖα παρέλθωμεν, τὸ ᾠ καὶ τὸ ᾠ φημί. ἴση τε γὰρ ἡ διάστασις τοῦ ᾠ ἀπὸ τοῦ ἄλφα καὶ ἀπὸ τοῦ ᾠ τοῦ ᾠ φ' ἐν ἔνδεκα γὰρ μέτροις διέστηκεν ἀφ' ἑκατέρων ἀμφοτέρω, ἃ δὴ πρώτη καὶ δευτέρα μονὰς πέφυκε· τῇ τάξει γὰρ ἡ δεκάς τῆς ἐνάδος ἀφέστηκεν, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ἐνὰς τυγχάνει τελεία καὶ τῶν ὄντων πάντων δεχὰς καὶ οἶον συναγωγός, ἵνα μὴδὲν τοῦ ἄλφα ἄμοιρον ᾖ, ἀλλὰ τὸ ὅλον συνάγον ὅλα καὶ συναλεῖφον. οὕτω γοῦν καὶ τοῦ βῆτα καὶ τοῦ γάμμα δύο τὰ μέσα τῶν ἄκρων, ἐκεῖ μὲν ἦτα καὶ ταῦ, ἐνταῦθα δὲ ἄλφα καὶ ᾠ. εἰ δὲ δις ἐν τούτῳ τὸ αὐτὸ εἴληπται, συμβολικῶς καὶ τοῦτο παρείληπται, τὸ τοῦ γονίμου παρεμφαῖνον πολύτοκον καὶ τῷ ὄντι γεννητικώτατον. τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν τριῶν στοιχείων διηρημένως ὁμοῦ καὶ ἠνωμένως τῇ τριαδικῇ ἀνακείσθω ἀρχῇ, ἐκείνης τε ὄντα μηνύματα καὶ ἐν ἑαυτοῖς δευτέρως τὰς ἐκείνης πρώτῳ ἐμφαίνοντα ιδιότητος. ἵνα γὰρ μὴ παντελῶς ἄγνωστον ᾖ τὸ πρῶτον ἀγαθόν τε καὶ αἴτιον, χαρακτηρὰς τινὰς ἑαυτοῦ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα ἐντέθεικεν, ἵνα, ἐπεὶ μὴ δύναιτό τις ἀτενίσαι ταῖς ἐκείνου ἀγαθῆς, ἐντρανίζῃ ταύταις ἐν ταῖς καθ' ὕδατος, ὅ φασιν, ἀνακλάσει. τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ὡς περ ἀπ' ἄλλης τινὸς τοῦ δέλτα στοιχείου ἤρχθω ἀρχῆς, ὃ δὴ τέταρτόν τε ὁμοῦ λεγέσθω καὶ πρῶτον, τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἄλφα μεταριθμούμενον, τὸ δὲ ὡς περ ἀπ' οἰκείας ἀρχῆς τῆς τῶν γεννητῶν προαριθμούμενον φύσεως. ὅσα μὲν γὰρ τις ἐν τῷ ἄλφα θεωροῖ ἠνωμένα, ταῦτ' ἔχει ἐν ταῖς κατανοήσεσι διὰ τὴν ἀπ' ἐκείνου συναλιφῆν, ὅσα δὲ τις μετὰ τὴν πρώτην τριαδικὴν ὀρᾷ ἔνωσιν, ὡς περ ἐν τῷ δέλτα διηρημένως ὀρᾷ· δέλτα γὰρ ἀπὸ τοῦ διηρησθαι τὰ γεννητὰ καὶ τὸν καθορῶντα ταῦτα διελεῖν δύνασθαι σαφῶς πάνυ ὠνόμασται. ἐν μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ αἰτίῳ αἰσθητὰ τε ὁμοῦ πάντα καὶ νοητὰ ἀδιαιρέτως ὑφέστηκε καὶ οὐδεὶς ἂν τις διελεῖν ταῦτα δυνηθείη, τῆς ἐνιαίας καὶ πρώτης ἐκείνης φύσεως συναλειφούσης αὐτὰ καὶ διαιρέσεως μὴδ' ἠντιναοῦν διδούσης ὑπόνοιαν. μετ' ἐκεῖνο δὲ διηρημένα τὰ τῶν ὄντων ἐστᾶσι, τῶν οἰκείων ὄρων ἐντὸς ἐστηκότα· αἱ τε γὰρ διάφοροι ὑποστάσεις αἱ τε φύσεις καὶ αἱ τῶν φύσεων ιδιότητες οἷ τε λόγοι τούτων καὶ αἱ τῶν καθ' ἕκαστα μορφαὶ καὶ ποιότητες διηρημένα πάντα καὶ μέχρι τοῦ λόγου τὴν ἔνωσιν ἔχοντα. εἰκότως οὖν μετὰ τὴν ἐν τριάδι νοητὴν κοινωσίαν τε καὶ συναλοιφῆν τὸ δέλτα ὑφέστηκεν, ἡ τῶν γεννηθέντων διαίρεσις, ἣν δὴ διεῖλεν ὃ τε γεννήσας νοῦς ἐν τῇ πρώτῃ παραγωγῇ καὶ ὁ θεωρήσας νοῦς φαεσφόροις χρησάμενος ἐμβολαῖς, εἰ καὶ ὁ μὲν ἀκριβέστερον ὁ δὲ παχύτερον. μὴδεὶς δὲ ἡμᾶς ὑπονοεῖτω εἰς τὴν Σαβελλίου δόξαν ἐμπίπτειν, ἣτις δὴ τὴν ἐν τῷ νῶ οἶεται νόησιν, ζῶον οὖσαν καθ' ἑαυτὴν καὶ ὑπόστασιν, ἀπογεννᾶν ὅσα δὴ καὶ νενόηκεν· οὐ γὰρ οὕτως ἡμεῖς φαμεν τὸ δέλτα τῶν τριῶν ἐκφῶναι στοιχείων, ἀλλ' ὅτι τὰ ἀρχικὰ τῆς οὐσίας αὐτῶ δὴ τῷ εἶναι παράγει πρῶτον μὲν τὰ ὁμοίως ὅλα καὶ συνηνωμένα, δεύτερον δὲ τὰ διηρημένα καὶ πεπληθυσμένα καὶ πρὸς αὐτὸ διαμετρηθέντα τὸ ἐν. τὸ δὲ πέμπτον στοιχεῖον τὸ ᾠ ἀπλοῦν ὄν φωνῆεν καὶ καθαρὸν καὶ τὴν ἐκ τῆς γλώττης ἀσύμφωνον καὶ ἀσύνθετον ἔχον ἠχῶ ἐτυμολογίας οὐδεμιᾶς ἡμῖν ὑποβάλλει ὑπόνοιαν· τί γὰρ ἐν αὐτῷ συναλεῖψομεν ἢ διαστήσομεν, ὡς περ δὴ ὁ ἐν τῷ Κρατύλῳ Σωκράτης ποιεῖ, ἴν' ἐντεῦθεν τὴν ἐγκεκρυμμένην αὐτῷ δύναμιν εὔρωμεν; πότερον οὖν μιμητέον, ὅπερ ἐκεῖνος τῷ πυρὶ ἀποταξάμενος φαίνεται ὡς βαρβάρῳ καὶ ἀνετυμολογήτῳ, ἢ δεῖ τι προσφιλοπονήσαι τῇ τε ἠχοῖ τούτου καὶ τῷ σχήματι; {πότερον οὖν} τοῦτο δὴ τὸ στοιχεῖον φαίνεται ψιλῶ τῷ πνεύματι ἐκφορούμενον καὶ ἐξ ἄκρας τῆς γλώττης ἀλλὰ μὴ κάτωθεν ἐκ τοῦ στήθους ἀναπεμπόμενον θαυμασμοῦ τι εἶναι σύμβολον καὶ ἐκπλήξεως· τὰ μὲν γὰρ οὕτως

ἀπηχούμενα τῶν διφθόγγων πολὺν ἐπισύρεται τὸν ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἦχον καὶ διὰ τοῦτο τοῖς θρήνοις ἐκεῖνα κατάλληλα, τὰ δὲ ψιλὰ ταυτὶ ψιλῶ καὶ τῷ πνεύματι ἐκφωνούμενα ἐκπληττόμενόν τινα ἐφ' ὅτωσιν ἐμφαίνουσι πράγματι. τούτοις γοῦν χρωμένη καὶ ἡ Εὐριπίδεια Ἀντιγόνη ἐν τῷ τῶν Φοινισσῶν εἰσενήνεκται δράματι· «ἔξ», γάρ φησι, «ὡς μέγας, ὡς φοβερὸς»· ἐπειδὴ γάρ τινα ἐθεάσατο καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ στρατιωτικῇ σκευῇ παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαίρετον, ταῖς τοῦ θαυμασμοῦ ταύταις ἐχρήσατο ἐκφωνήσεων. εἰκότως τοίνυν μετὰ τὸ δέλτα τὸ ᾠ· ὁμοῦ γάρ τις ἔγνω τὴν τῶν ὄντων διαίρεσιν καὶ ἐθαύμασεν. ἕως μὲν γάρ ἦν τῷ δημιουργῶ τὰ ὄντα μεμυκότα καὶ ἀνεκφοίτητα, οὐδένα εἶχε τὸν ἐκπληττόμενον. ὁμοῦ δὲ τὴν διαίρεσιν ἔσχε καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, ὅπως τὰ μὲν περιέχει τὰ δὲ περιέχεται, καὶ τὰ μὲν κινεῖται τὰ δὲ μένει πάντη ἀκίνητα, καὶ τὰ μὲν κυκλικὴν τὰ δὲ εὐθυπορικὴν ἔσχε πάντη τὴν κίνησιν, καὶ τὰ μὲν σχεδὸν ἐρρίζωται τῷ παντί, ἐκείνῳ δὲ συμπεριφερόμενα, καθ' ἑαυτὰ δὲ οὐδὲν ἢ βραχὺ τι κινούμενα, τὰ δὲ καὶ τῇ ἀπλανεῖ συμπεριαγόμενα καὶ τὴν ἰδίαν λεληθότως ἀνελίττει κίνησιν. καὶ τί δεῖ τὰ καθ' ἕκαστον λέγειν, ὅσα ἐν τῷ παντί διαιρεθέντα θαυμασμοῦ τοῖς ἀνθρώποις πέφυκεν αἴτια; ὡς δὲ καὶ τὸ τοῦ στοιχείου σχῆμα τὴν θαυμάζουσιν φύσιν ἀπειμήσατο· ὥσπερ γάρ τι πρόσωπον ἐπὶ θάτερα νένευκε καὶ ὑποχαῖνον μικρόν τι καὶ ἐκπληττόμενον τὴν οἶον γλῶτταν γραμμὴν ἐμφαίνει τῷ σχήματι. Μεθ' ἃ δὴ τὸ ζῆτα κατὰ λόγον ἠρίθμηται. δεῖ γάρ τινα πρῶτον ἐκπλήττεσθαι, εἶτα ζητεῖν ὅπως τοῦτο ἢ ἐκεῖνο γεγένηται. «ἄρχονται γὰρ πάντες ζητεῖν», ὥσπερ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ πρώτῃ φιλοσοφίᾳ, «ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν ἢ τὰς τοῦ ἡλίου τροπὰς ἢ τὴν τοῦ διαμέτρου ἀσυμμετρίαν· θαυμαστὸν γὰρ εἶναι δοκεῖ πᾶσιν εἴ τι τῷ ἐλαχίστῳ μὴ μετρεῖται.» καὶ Πλάτων δὲ ἐν τῷ Θεαιτήτῳ ἀρχὴν φιλοσοφίας τὸ θαυμάζειν αἰνίττεται· οὐ γὰρ ἂν τις ζητήσκειν ὃ μὴ τεθαύμακε. διὰ τοῦτο γὰρ κἂν τῷ θέρει πολλὴν ὀρῶντες καταφερομένην τὴν χάλαζαν, τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως ἐζητήσαμεν· θαυμαστὸν γὰρ ὅπως τὸ τῷ πλείονι ψύχει πηγνύμενον ἐν τῇ θερμότερᾳ ὥρᾳ συσφίγγεται τε ὁμοῦ καὶ στρογγύλλεται. ἀλλὰ καὶ τὴν ἴριν θαύματος ἔκγονον ποιητῆς τις ἠνίξατο· θαυμάσαντες γὰρ τὸ ἀπηκριβωμένον τοῦ σχήματος καὶ τοῖς μαθηματικοῖς κύκλοις προσόμοιον τὰς τε τῶν χρωμάτων διαφορὰς, εἶτα ταῦτά τε εὐρηκότες ὅτι ἐμφαντικὰ καὶ οὐκ ἐνυπόστατα καὶ ὅτι ἄγγελος τὸ ἐμφαινόμενον τοῦ ὑετοῦ, ἴριν τὸ σχῆμα κεκλήκαμεν ἀπὸ τῆς ποιητικῆς Ἰριδος, ἣν δὴ θεῶν ἄγγελον ὁ μῦθος πεποίηκε. τὸ δὲ ἦτα περιττότερόν μοι ἐκκεῖσθαι δοκεῖ, τοῦ ταῦ παρέργως τὰς ἐκατέρωθεν συλλαβὰς διασχίσαντος. ἡνία γάρ ἐστι τὸ ἀπέριττον, τὴν πρὸς τὰ θαυμαζόμενα ἐμφαίνον κίνησιν τοῦ θαυμάζοντος. πρὸς ἐκεῖνα γὰρ εἴωθέ τις χωρεῖν, ὧν δὴ τὰς αἰτίας θαυμάζων μαθεῖν ἐπείγεται, ἐπεὶ καὶ Πλάτων τοῦ Αἰτναίου πυρὸς ἔνεκεν τρεῖς τὴν ὄλοην ἀνεμέτρησε Χάρυβδιν, καὶ Εὐριπίδης ὁ τραγωδὸς πολλάκις ἐπὶ τὰς τοῦ Εὐρίπου μεταβολὰς παρεγένετο, Δημόκριτός τε ὁ φιλόσοφος οὐκ ἐπαύσατο ἐπὶ τὸ τοῦ Σαράπιδος βαδίζων τέμενος, ἐν ᾧ δὴ μέσος αὐτὸς ὁ Σάραπις ἀπηώρητο βαρὺ τι σιδήρου χρῆμα, ἄχρισ οὐ τοῦ λαξευθέντος λίθου εἰς ἱερὸν ἔγνω τὴν δύναμιν. ἀλλ' αὕτη μὲν ἢ κίνησις σωματικῶ τυγχάνει μετρομένη τῷ διαστήματι, ἢ δὲ δὴ τοῦ νοῦ ἀθρόα τε καὶ εὐεπίβολος, ἣτις εὐθὺς προσβάλλει τοῖς θαυμασίοις, κατανοοῦσα ταῦτα ταῖς ἀποδείξεσιν ἢ ταῖς ἀμέσοις κατανοήσεσιν, ὅθεν ἀγάλλεται πως ἢ κατανοοῦσα ταῦτα ψυχῇ. Καὶ μετὰ τὸ ἦτα θῆτα τυγχάνει ἀπαρεμποδίστως πρὸς αὐτὰ θέουσα καὶ οἶον σφύζουσα ταῖς πρὸς ἐκεῖνα κινήσεσιν, ἢ οὕτως ἔχειν ὡς ἔγνω δραμοῦσα ἐλάττονα μὲν τοῦ ἡλίου τὴν γῆν, ὅτι κῶνος ἢ ταύτης σκιά, ὑποβάσαν δὲ τὴν σελήνην τὸν ἥλιον, ὅτι κατὰ κάθετον αὐτῷ γεγонуῖα τὴν δοκοῦσαν ἡμῖν ἔκλειψιν τῶν ἡλιακῶν ἀγῶν ἀπεργάζεται. ἐπειδὴν ἐν τι τούτων

γνοίη ἢ ψυχῇ, οἰστρεῖ καὶ μαίνεται καὶ ἀκάθεκτός πῶς ἐστι ταῖς ὀρμαῖς, ὅθεν ὄλω ποδὶ πρὸς πάντα χωρεῖ ἀπαρεμποδίστοις θεούσα ταῖς κινήσεσι, καὶ ὁμολογοῦσα τούτοις οὐχ ὡς ἐφαίνοντο, ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθησαν· ἔν γάρ τι τῶν τοῦ «θέσθαι» σημαιομένων καὶ τὸ ὁμολογεῖν. Τὸ μὲν οὖν ἦτα κίνησιν τινὰ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῷ θαυμασμῷ δείκνυσιν, οὐ μόντοι γε ἀπαρέγκλιτον καὶ ἰθυτενῆ, τὸ δὲ ἰῶτα {ταύτην} ἀπὸ τε τοῦ κατὰ ῥῆμα «ἴημι» καὶ τῆς ἀκλάστου γραμμῆς ταύτην ἐνδείκνυσι· δεῖ γάρ τινὰ βαδίσαντα πρὸς τι ὧν πολλάκις τεθαύμακεν, εὐρόντα τε τὴν αἰτίαν τοῦ οὕτως ἢ ἐκείνως ἔχειν καὶ θέμενον ταῖς ἀποδείξεσιν ἀπαρεγκλίτως πρὸς ἐκεῖνο χωρεῖν. τοιαύτη γὰρ καὶ ἡ τοῦ ἰῶτα γραμμῆ· τῷ γὰρ ἦτα τὸ ἰῶτα παρωνυμοῦν μικρόν τι καὶ κοινωνοῦν κατὰ τὴν κίνησιν, κατὰ τὸν τῆς κινήσεως τρόπον τὴν διαφορὰν ἔχει, ὅτι τὸ μὲν ἔχει καὶ πλαγίαν τινὰ γραμμὴν ὑφ' ἧς πλαγιάζομεν μὴ κινούμενοι κατ' εὐθὺ πρὸς ὃ τεθαυμάκαμεν, ὅτι μὴ τεθεωρήκαμεν, τὸ δὲ μετὰ τὴν θεωρίαν ἐκτεταμένον ἰθυτενῶς οἷόν τις ἀτραπὸς ἀπλανῆς καὶ μονοειδῆς πρὸς τὸ θαυμαζόμενον μόνον ἄγει τὸν θαυμάζοντα νοῦν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα, ὅσα μετὰ τὴν πρώτην οὐσίαν ἐστίν, οἷον μετ' ἐκείνην ἐκείνης γνωρίσματα καὶ μηνύματα ὁ πολυπράγμων ἐκπληττόμενος νοῦς, εἶτα τῷ λόγῳ πρὸς ταῦτα φερόμενος καὶ τιθέμενος οὕτως ἔχειν, ἰθυτενῆ μετὰ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα ἔχει τὴν κίνησιν, οἷόν τισιν ὁδηγοῖς ταῖς ἀποδείξεσι χρώμενος. πρὸς δὲ τὸ πρῶτον ὃν χωρήσαι θελήσας καὶ μαθεῖν κάκεῖνο ταῖς πολυπραγμοσύναις ἐπιχειρήσας, ὅ τι ποτέ ἐστι καὶ εἰ ἄπειρον ἢ πεπέρασαι καὶ εἰ ἄναρχον ἢ ἦρκται καὶ εἰ κεκίνηται ἢ ἀκίνητον πέφυκε, τὰ μὲν πρῶτα δοκεῖ πως θιγγάνειν αὐτοῦ, οὐ τί ἐστὶν ἀλλ' ὅτι ἐστίν, ἀπὸ τῆς τῶν δημιουργημάτων κατανοῶν τάξεως· ἄλογον γὰρ πως δοκεῖ καὶ πάντῃ ἀνόητον, τὰλλα μὲν ὅσα καὶ μετρίως ἤρμωσαι νῶ ἐπιτρέπειν τῷ συμβιβάσαντι καὶ ἀρμόσαντι, τὴν δὲ τοῦ παντὸς ἀρμονίαν καὶ συμφωνίαν καὶ τὴν κατὰ μουσικοῦς λόγους τάξιν καὶ κίνησιν τύχη διδόναι καὶ τῷ αὐτομάτῳ καὶ εἰκῇ ὑπολαμβάνειν φέρεσθαι τὸ πάγκαλον τοῦτο καὶ παναρμόνιον δημιούργημα. Τέως μὲν οὖν ἀφὰς τινὰς ἑαυτῷ πρὸς τὸ θεῖον ἐνδίδωσι καὶ οἷον δοκεῖ ἰθυτενῶς φέρεσθαι πρὸς αὐτό, ἐπειδὴν δὲ μὴ στῆ τοῦ πρώτου δραξάμενος ἀλλὰ περιεργαζόμενος ἄρξεται, πότερον ἐπέκεινα τῶν πάντων ἐστὶν ἢ μία τῶν πάντων ἀρχὴ λεγομένη ἢ τι τῶν πάντων οἷον κορυφὴ τῶν ἀπ' αὐτῆς προϊόντων, καὶ πότερον τὰ πάντα σὺν αὐτῇ λέγοιτο ἂν ἢ μετ' αὐτὴν καὶ ὑπ' αὐτῆς, τὸ κάππα στοιχεῖον δηλοῖ, καμπτόμενός πως καὶ ἀναστρέφων ὁ νοῦς εἰς ἑαυτὸν καὶ μυρίας ὑποστροφὰς πάσων καὶ ἴλιγγας. ὅτι εἰ ἀρχή, πῶς τῶν ἄλλων ἐξήρηται; πρὸς γὰρ ἄλλο τι τὸ ὄνομα τοῦτο λέγεται. τῶν δ' οὕτω λεγομένων οὐ τὸ μὲν πρεσβύτερον τὸ δὲ μεταγενέστερον, ὅθεν συντέτακται τὸ πρῶτον αἴτιον καὶ συνῆρκται ὧν ἀρχηγόν ἐστὶ. καὶ πῶς ἅμα τε συνῆρκται καὶ τὸ ἐξαιρέτον κατ' ἐκείνων εἴληφε; πῶς δέ, εἰ συνῆρκται ἐκείνῳ τὸ πᾶν, οὐχὶ καὶ συναῖδιον; ταῦτα γὰρ πάντα καμπαί τινές εἰσι τῆς ψυχῆς, νῦν μὲν προϊούσης, νῦν δὲ ὑποστρεφούσης καὶ ἀνελιττομένης εἰς ἑαυτήν, ὡσπερ οἱ θερμοὶ τῶν ὀδοιπόρων ποιοῦσι. κάκεῖνοι μὲν γὰρ, τὸ τῆς γῆς πέρας ἐπιθυμοῦντες ἰδεῖν, μέχρι πολλοῦ προϊᾶσι τῷ καινῷ τῆς θήρας ἐπιρρωννύοντες αὐτούς, ἐπειδὴν δὲ πρὸς τῷ ἀοικήτῳ γένωνται, νῦν μὲν φάραγι νῦν δὲ θηρίων ἀλλοκότων ἐντυγχάνοντες σώμασι, νῦν δὲ ἄλλο τι τῶν ἀήθων θεώμενοι καὶ καινῶν, ταῦτά τε δειλιάσαντες καὶ τὸ λείπον τῆς ὁδοῦ ἀπογόντες ὡς ἄπειρον, ἀμβλύτεροί τε τὴν προθυμίαν ἐγένοντο καὶ τὸν ἔρωτα μαλακώτεροι καὶ ἀτονήσαντες ὑποστρέφουσιν. ἦν δέ τις καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ γεγραμμένον κατανοήσῃ, τό τε τῆς πρεσβυτέρας χειρὸς καὶ τὸ τῆς νεωτέρας, οὐκ ἄκομψόν τινὰ χαρακτῆρα τῆς τοιαύτης πολυπλανοῦς ἐφέσεως λήψεται· ἐν οὐδεμιᾷ γὰρ ἀνεπηρέαστος ἢ γραμμῆ, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης ἀπὸ τοῦ πέρατος ἐπικέκαμπται οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ δῖς, ἐπὶ δὲ τῆς

δευτέρας μεσόθι διήρηται· ἡ δὲ σχίζα τῶν διαιρεθέντων ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρξαμένη ὀρμῆς ἐπὶ μεγίστην χωρεῖ τὴν ἀπόστασιν. ὥσπερ γὰρ ἐν ὀφθαλμῶν καὶ ὀφρύων καὶ ῥινὸς σχήματι χαρακτῆρές τινες ἐγκάθηνται τοῦ τῆς ψυχῆς ιδιώματος- «ὀφθαλμοί» γὰρ φησὶν ὁ Πολέμων «ὕγροι λάμποντες ὡς λιβάδες ἤθη χρηστὰ ἐμφαίνουσιν»-, οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τουτωνὶ τῶν γραμμάτων ἀπόρρητά τινα μηνύματα κέκρυπται τῶν τε καθ' ἡμᾶς καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἃ δὴ ὁ μὲν ἀφιλόσοφος ὀφθαλμὸς ἀπλήν τινα συνθήκην τῆς χειρὸς οἶεται, ὧτινι δὲ ἡ ὄψις μετὰ νοεῶς ἔξεως πρόεισι, τούτω ἀπὸ τῶν φανερῶν μεγεθῶν τε καὶ σχημάτων τὰ ἀφανῆ δῆλα καθέστηκε. καὶ ὥσπερ ἐνὸς ἀτόπου δοθέντος πολλὰ τὰ ἄτοπα ἔψεται, οὕτως ἐνὸς φιλοσόφως σημειωθέντος πολλὰ τὰ κάλλιστα ἐπακολουθήσει. Αὐτίκα πρὸς τὸ κάππα τὸ λάμβδα οἶαν ἔχει τὴν συναφήν· καμπτόμενος γὰρ ὁ νοῦς τοῖς περὶ τὸ θεῖον ζητήμασι, καὶ νῦν μὲν προῖων νῦν δὲ ὑποστρέφων καὶ πολυκλινῆς γινόμενος, ταῖς ἐφ' ἐκάτερα τῶν μερισθέντων ῥοπαῖς οὐ μέχρι παντὸς τὴν πλάνην ὑφίσταται, τοῦ θεοῦ τοῦτον οἰκτεῖραντος καὶ ἐπικουρῆσαι θελήσαντος. ὥσπερ οὖν ὁ τὸν ἀπολωλότα ἐν ἀμφιλαφεῖ καὶ συσκίῳ ὄρει διερευνόμενος οὐκ εὐθεῖαν πρόεισι, τῆδε κάκεισε τοῖς δένδρεσι καμπτόμενος καὶ μεταφερόμενος καὶ πολλάκις ὑφαιρῶν ἀλλ' οὐ προστιθείς, φωνήσαντος δὲ τοῦ ζητουμένου χειραγωγεῖται πρὸς ἐκεῖνον διὰ τῆς ἐν τῷ φθέγματι ἠχοῦς, οὕτω δὲ καὶ ὁ τὸ θεῖον ὃ τί ποτέ ἐστι πολυπραγμονῶν ὥσπερ ἐν τῷ Μινωταύρου λαβυρίνθῳ προῖων ὑποστρέφει καὶ προστιθείς ἀφαιρεῖται, λαμβάνων δ' ἐκεῖθεν θείαν αὐδὴν ὅτι «ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν» καὶ «ἐγὼ τὸ πρῶτον στοιχεῖον καὶ ἔσχατον», εἶτα καὶ ταῦτα προσυπισχνούμενος, ὅτι πρῶτως ὄν αὐτὸ μὲν διὰ τὴν ὑπερούσιον ἔνωσιν ἄρρητόν ἐστι καὶ ἄγνωστον πᾶσι τοῖς δευτέροις, ἀπὸ δὲ τῶν μετεχόντων ληπτὸν ἐστι καὶ γνωστόν, ἀφείς ἢ δι' αἰτιωτέρων ἢ μὴ ἐστὶν ἢ αὐτὸ δι' ἑαυτοῦ καταλαμβάνειν ἀπὸ τῶν δευτέρων τὴν θήραν ἴσχει, τῆ κτίσει χειραγωγῶ πρὸς ἐκεῖνο χρησάμενος. εἰ γὰρ καὶ ἄγνωστον ὅπερ ἐστὶ τὸ θεῖον, ἀλλ' ὅπερ ἔχει γνωστὸν φανερόν ἐστὶν ἐν ἡμῖν· τὰ γὰρ τέως αὐτοῦ ἄδηλα καὶ ἀόρατα, τᾶλλά τε καὶ ἡ αἰδῖος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης, καθορᾶται νοούμενα τοῖς ποιήμασιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν λοιπῶν λογικῶν ἀποδείξεων ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τῶν δευτέρων αἱ καταλήψεις, δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γραμμικὰ θεωρήματα τὰ δεύτερα τῶν πρώτων ἐχόμενα. οὐκ ἂν γὰρ τις εἰδείη, ὅτι παντὸς τριγώνου αἱ γωνίαι δυοῖν ὀρθαῖν ἴσαι, εἰ μὴ τινα ἔχει πρεσβύτερα ἀφ' ὧν εἰς τοῦτο ἐλεύσεται, τὴν τε ἐκτὸς γωνίαν καὶ τὴν ἐντὸς καὶ τὴν ἐφεστηκυῖαν γραμμὴν ἐφ' ἑτέρα γραμμῆ, οὐδ' ἂν ἄλλως θεωρήσειεν, ὅτι ἡ σελήνη κατώτερον φαίνεται τοῦ ἡλίου καὶ διχότομος οὕσα ἔλαττον {τε} τεταρτημορίου ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἰ μὴ τοῖς προειλημμένοις εἰς τὴν ἀπόδειξιν ἀποχρήσεται. ἐν δὲ ταῖς περὶ τὸ θεῖον ἀποδείξεσιν, ἐπεὶ μηδὲν ἐκείνου πρεσβύτερον ἔχομεν, ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν τὸ πρῶτον συμπεραίνόμεθα αἴτιον, ὥσπερ ἀπὸ τῶν φωτισμῶν τῆς σελήνης αὐτὸ δὴ τὸ τοῦ ἄστρου σχῆμα. οὕτω τις πρὸς τὸ θεῖον χωρεῖ θείαν ἐκεῖθεν λαμβάνων αὐδὴν καὶ ταύτη χειραγωγῶ πρὸς τὸ φωνήσαν χρώμενος· τὸ γοῦν ἐντεῦθεν ἀφέμενος τῶν ζητήσεων καὶ οἶον μύσας ἔπεται τῷ καλέσαντι. Τοῦτό γέ μοι μηνύει τὸ μῦ, τὴν ἀπερίεργον τοῦ νοῦ μύσιν καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἄμεσον κίνησιν. μύσας γοῦν πρὸς πᾶσαν περίεργον ζήτησιν καὶ ἀπόδοσιν, δι' ἐκεῖνου πρὸς ἐκεῖνο χωρεῖ μὴ κάτω νεύων- «κρημνὸς» γὰρ «κατὰ γῆς ὑπόκειται ἐπταπόρου σύρων κατὰ βαθμίδος», ὃ φασι τὰ τῶν Ἀσσυρίων λόγια-μηδὲ τῆδε ἢ τῆδε διαστρεφόμενος, ἀλλ' ἀκλινεῖ νεύματι πρὸς ἐκεῖνο φερόμενος. τὸ γὰρ πάσης ἐπέκεινα γνώσεως, ὡς καὶ τῷ σοφῷ Πρόκλῳ δοκεῖ, ἀνεπινοήτως ἐστὶ συνάπτεσθαι δι' ἐντυχιῶν· ὡς γὰρ ἀνεπινοήτός ἐστιν ὁ τρόπος τῶν θείων ἐνεργειῶν, οὕτω καὶ τῶν θείων ἐντυχιῶν. καὶ δεῖ μὴ πολυπραγμονεῖν ἐπὶ τούτων, ἔπεσθαι δὲ μόνον· θρασύνεται

γὰρ τὸ δραστήριον ἐκ τῆς παρακολουθήσεως. τὸ δὲ μύειν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε μὴ δοκεῖν «μικρῶ ἐνὶ σώματι ναίειν» κατὰ τὰ λόγια· ὁ γὰρ δοκῶν οἰκεῖν ἐν αὐτῷ ὑπ' αὐτοῦ κατέχεται, τῆς τοιαύτης εὐθηνίας ἀναπιμπλάμενος. δεῖ οὖν ἀτεχνῶς μύειν, ὥ δὴ τὸ νυστάζειν ἔπεται, καὶ πρὸς μὲν τὰς λογικὰς ταύτας μεθοδεΐας καὶ ἐντρεχεΐας μύοντι καὶ νυστάζοντι εἰσκένοι, πρὸς δὲ τὰς θεΐας καὶ ἀπλανεῖς ἀποδείξεις καὶ λίαν ἐγρηγορέναι· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἄλλως ἐν μετοχῇ τοῦ πρώτου φωτὸς γένοιτο, ἕως μύσας τὰ αἰσθητήρια καὶ οἶον ἀπονυστάξας πρὸς πᾶσαν ἀπόδοσιν οὕτω δὴ καθαρῶ τῷ νῶ ταῖς ἀρρήτοις αἴγλαις ἐνατενίσαιεν· «ὁ γὰρ νοῦς», ὡς καὶ τῷ σοφῷ Πορφυρίῳ δοκεῖ, «οὐκ ἐν σώματι, ἐν ἑαυτῷ δὲ κέκτηται τὸ ἐνεργεῖν τε καὶ τὸ εἶναι.» τοιοῦτον δὲ καὶ ὁ νοεῖ, μᾶλλον δὲ παρὰ πολὺ κάλλιον. ὅθεν καὶ ὅταν λάβῃς ἀένναον οὐσίαν ἐν ἑαυτῇ κατὰ δύνάμιν ἄπειρον καὶ νοεῖν ἄρξῃ ὑπόστασιν ἀκάματον, ἄτρυτον, οὐδαμῇ μὲν ἐλλείπουσαν, ὑπερζέουσαν δὲ τῇ ζωῇ τῇ ἀκραιφνεστάτῃ καὶ πλήρῃ ἀφ' ἑαυτῆς, ταύτη μῆτε τὸ ποῦ ἐπιβάλλῃς μῆτε τὸ πρὸς τι· ἐκείνην μὲν γὰρ ἴσως ἐντεῦθεν οὐδὲν ἠλάττωσας, ἑαυτὸν δὲ ἀπέστρεψας, κάλυμμα λαβὼν τὴν ὑποδραμοῦσαν τῆς ὑπονοίας φαντασίαν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ μύσης καὶ ἀπονυστάξης πρὸς πᾶσαν λογικὴν μέθοδον, αὐτῷ δὲ χρῆσι τῷ ὄντι πρὸς τὴν ἐκείνου γνώσιν καὶ κατάληψιν σύμμετρον, τηρικαῦτα παραγενήσεται σοὶ τὸ ξῖ, οἶον τὸ μετρίως τι ξέειν τῆς ἐκεῖθεν οὐσίας ἢ φύσεως καὶ μερικὰς τινὰς δυνάμεις καταλαμβάνειν καὶ τὸ ὅλον βραχεΐας τινὰς καταλήψεις ἐκεῖθεν ἀποξέειν καὶ ταύτας ἔχειν εἰς πληρεστάτην τοῦ ζητουμένου αὐτάρκειαν. οὐ γὰρ ἐπειδὴ προσήγγισας τὸ πᾶν ἤδη κατείληφας, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον οὐδὲν ἔγνωσ· ἵνα δέ σοι μὴ τὸ ἄγνωστον ἀνεπινόητον δόξῃ καὶ ἀνεπιχείρητον, ζύσματά σοι τινὰ τοῦ ἀπέιρου μεγέθους δίδωσι· καὶ αὐτὸ γὰρ τὸ μαθεῖν ὅτι ἀκατάληπτον κατάληψίς τίς ἐστι. πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο ἀπέξεσας, εἶτα καὶ τᾶλλα, ὅτι ἐκθεοῖ τοὺς προσεγγίζοντας, ὅτι ἄπειρον ἔχει τὴν δύνάμιν, ὅτι οὔτε τόπῳ περιγράφεται οὔτε νοήματι, ὅτι ἐν τῇ φύσει ἐστὶ καὶ τρία ταῖς ὑποστάσεσιν, ὅτι τὸ μὲν πατήρ τε καὶ προβολεύς, τῶν δὲ τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλημα, ὅτι σύνθρονα καὶ ὁμόδοξα. ταῦτα δὴ σοὶ ἐκεῖθεν ἔξεσται. ὁ δὲ τὴν φύσιν ἐστὶ καὶ οἶαν ἔχει τὴν τελειότητα καὶ πῶς ἦνωταί τε ἅμα καὶ διήρηται, οὐδὲ ταῖς ἐγγιζούσαις δυνάμεισιν ἔγνωσται. Ἐντεῦθεν οὖν σοὶ καὶ ἡ τοῦ ὄο φύσις γνωρίζεται. καὶ τοῦτο γὰρ τὸ στοιχεῖον ἀσύνθετον μὲν ἔχει καὶ τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἠχὴν, περιδεδινημένον δὲ πῶς ἐστὶ καὶ εἰς ἑαυτὸ ἀποκαθιστάμενον καὶ νοῦ φύσιν παραδηλοῦν καὶ χαρακτῆρα τῆς ἀπλανοῦς φύσεως· περιφερὲς γὰρ καὶ στρογγύλον καὶ οἶον τις κύκλος ἐστὶ μαθηματικός, κἂν τις ἐκφωνῆσαι τοῦτο θελήσῃ, στρογγυλίζεται ἐν ἑαυτῷ τὸ στόμα καὶ τὰ χεῖλη περιστέλλεται τὴν τε πληγὴν τὸ πνεῦμα παρὰ τὸ ἀκρόστομον ποιεῖται. τοιοῦτος δὲ γίνεται ὁ προσεγγίσας νοῦς τῷ θεῷ καί, ὅτι ἀποξέσας τοῦ ἐκεῖθεν κάλλους καὶ τοῦ ἀπορρήτου μεγέθους αὐτὸς περὶ ἑαυτὸν στρέφεται, ἀκριβῆς γεγωνῶς νοῦς καὶ οὐχ οἶος ὁ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστίν. ἐντεῦθεν καὶ ἀεικίνητος γίνεται κατὰ τὴν ἐξωτάτην περιφορὰν, σφίγγει τε καὶ συνέχει τὰ ψυχικὰ πάντα νοήματα καὶ τῇ ἀπαύστῳ κινήσει διακρίνει τε καὶ λεπτύνει καὶ ἑαυτῷ συμπεριάγει, νοερὰ κάκεῖνα ποιῶν καὶ κινούμενα κυκλικῶς. Τῷ γοῦν τοιοῦτῳ ὄο τῷ περιηγμένῳ καὶ ἀποκαταστατικῷ καὶ στρεφομένῳ πρὸς ἑαυτὸ τὰ μετὰ ταῦτα τρία στοιχεῖα ὁμοῦ προστίθεται ἐφεξῆς, τὸ πῖ φημι, τὸ ῥῶ καὶ τὸ σίγμα· ταῦτα γὰρ σαφηνίζεται μὲν καὶ καθ' ἑν, ὁμοῦ δὲ συνερμηνευόμενα μάλιστα δὴλα καθέστηκε. θεΐαν γὰρ τινὰ συμπληροῖ ταῦτα φωνὴν ὡσπερ ἐξ οὐρανοῦ τῷ κυκλικῷ ἐπιφθεγγομένην νοῖ «πίε τοῦ ρεύματος σιγῶν». ἐπεὶ γὰρ τὰ τοῦ σώματος ἔμυσας αἰσθητήρια καὶ παντάπασιν ἔξω τῶν ὑλικῶν γέγονας καὶ πρὸς πᾶσαν μὲν ζωὴν αἰσθητὴν ἀπενύσταξας, ἔνυξας δὲ αὐτὸν πρὸς τὴν νοερὰν καὶ τελεωτέραν κατάστασιν

καὶ γέγονας οἶον ὁ, νοῦς ἀπηκριβωμένος, καὶ καθαρὸς καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνελιπτόμενός τε καὶ ἀποκαθιστάμενος, καὶ τῆς μὲν τοῦ σώματος ἀπηλλάγης φύσεως, προσήγγισας δὲ ταῖς θεαῖσι πηγαῖς, πῖε τοῦ ἐντεῦθεν ρεῖθρου σιγῶν. ἢ τοῖνυν πόσις οὐκ αἰσθητὴν τινα δηλοῖ ὀλικὴν διὰ τοῦ ἐν τῷ στόματι πνεύματος οὐδὲ κενώσεως ἀναπλήρωσιν οὐδὲ ξηρότητος ὑγρανσιν, ἐπεὶ μηδὲ τὸ ρεῖθρον τοιοῦτον, οἶον ρέον ὑδάτιον καὶ τῆδε ἢ ἐκεῖσε τοῖς ἀνέμοις φερόμενον, ἀλλὰ πηγὴ τις ἀύλων ἐμφάσεων, ἃς πίνει ψυχὴ διψῶσα τοῦ τοιοῦτου νάματος, μᾶλλον δὲ ὧν ἐμφορεῖται νοῦς περιφερῆς τε καὶ τὴν κίνησιν τέλειος, πίνει δὲ οὐχ ὥστε διψῶν παύσασθαι, ἀλλ' ὥστε κορεσθῆναι μηδέποτε. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ πηγὴ, ὑποκινούσα μᾶλλον τὴν ἔφεσιν καὶ πρὸς πλείονα δίψαν διερεθίζουσα· ὁ γὰρ ἂν ἀρύσης ἀπὸ τῶν ἄνω πηγῶν, οὔτε στήσει τὴν ἔφεσιν καὶ πλειόνων σοι ναμάτων γενήσεται χορηγόν. οὐχ ὁ βουλόμενος δὲ πίνειν τοῦ τοιοῦτου ρεύματος δύναται, ἀλλ' ἢ μόνον ὁ ἀκριβῆς νοῦς. ὅσοι δὲ καὶ πίνειν οἶονται τοῖς ζητήμασι, λανθάνουσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐνοῦσαν λιβάδα ἀποξηραίνοντες· ἄλμυροῦ γὰρ σπῶντες τοῦ νάματος οὔτε τι ἡδονται καὶ αὐχμῶν ἑαυτοῖς καθεστᾶσιν αἴτιοι· ὅθεν καὶ θλίβονται περὶ τὴν δοκοῦσαν πηγὴν καὶ θορύβου παντὸς πληροῦσι καὶ ταραχῆς. τὸ δὲ αἴτιον ὅτι μὴ γεγόνασιν ὁ μὴδ' ἀπενύσταξαν πρὸς τὰς λογικὰ ἐντρεχείας μὴδ' ὠδυσαν τὰς συλλογιστικὰς μεθόδους, ἀλλὰ μετὰ τούτων τὴν ἀσυλλόγιστον φύσιν καταμαθεῖν ἔσπευσαν. ὅθεν πίνουσι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὕδωρ διαφανές, ἰλυῶδες δὲ καὶ τελματιαῖον καὶ τὸ ὄλον βορβόρου πλήρες. ὁ δ' εἰς ἑαυτὸν συστραφεῖς νοῦς πίνει τοῦ ρεῖθρου σιγῶν, οὐδὲν ἐξετάζων τῶν παραδεδομένων οὐδὲ ζητῶν ἀρχὴν τῆς ἀρχῆς οὐδὲ τὸν λόγον τῆς φύσεως ἢ τὴν φύσιν τοῦ λόγου οὐδὲ τὸν τρόπον τῆς θείας γεννήσεως ἢ τῆς τοῦ πνεύματος προβολῆς, ἀλλ' ἀθορύβως καὶ ἀταράχως τῆς εἰρηναίας πίνων πηγῆς ἡδεται καὶ ἀγάλλεται καὶ μᾶλλον ἐνθουσιᾷ τῷ ἀνεξετάστῳ κινούμενος. σῶμα δὲ λόγου καὶ πάθος ἀκούων σταυρόν τε καὶ ἥλους καὶ τὸ ἐκ τῆς νυγείσης αἷμα πλευρᾶς καὶ πρὸς τούτων παρθένον τεκοῦσαν καὶ ἀμφοτέρα μείνασαν οὐ θορυβεῖται οὐδὲ ταράσσεται, ἀλλὰ σιγῶν ἀτρέμας ἴσταται καὶ ἐμφορεῖται τῶν ἐκεῖθεν πηγῶν. Ἔδει μὲν οὖν, φήσει τις, ἄχρι τοῦ σίγμα τῶν στοιχείων ἐστάναι τὸν ἀριθμόν· τὸ γὰρ πᾶν συμπεπλήρωται, ἢ θεολογικὴ ἀκρότης ἐν τρισὶ τοῖς προσώποις, ἢ τῶν ἐκεῖθεν παραχθέντων διαίρεισις, ἐπὶ ταύτῃ ἢ τοῦ νοήσαντος ἔκκληξις, ἢ ζήτησις, ἢ ἀπρόθυμος κίνησις, ἢ τοῦ ὀφθέντος ὁμολογία, ἢ ἰθυτενὴς πρὸς τοῦτο μετὰ ταῦτα ὀρμή, ἢ μετὰ τὰ αἰσθητὰ πρὸς τὰ θεϊότερα ἄνοδος, ὁ ὑποστρέφων δρόμος, ἢ ἐκεῖθεν αὐδὴ, ἢ τῶν αἰσθητηρίων ἀνενεργησία καὶ οἶον ἀπονύσταξις τις καὶ νέκρωσις, ἢ ἐντεῦθεν μετρία τοῦ νοῦ πρὸς τὸ θεῖον ἐνέργεια καὶ ἢ ξέσει ἐοικυῖα κατάληψις, εἶτα ἢ τοῦ νοῦ τελείωσις καὶ ἀκριβῆς κίνησις, μεθ' ἧς ἢ πόσις, τὸ ρεῖθρον, ἢ σιγὴ. Ἔδει οὖν τὸ πέρας τῆς καταλήψεως πέρας εἶναι τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῖς γράμμασιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοιαύτην δόξαν τὸ ταῦ ὑπαντᾶ, ὃ δὴ ἐν μὲν εἶναι δοκεῖ τῶν τοῦ λόγου μερῶν, δύο δὲ πῶς ἐστίν· ἐπειδὴ γὰρ, φησι, τὴν αἰδίον ὁ νοῦς προσείληφε κίνησιν καὶ πέπωκε τοῦ ρεῖθρου σιγῶν, τί αὖ; ἄρα τὸ πᾶν κατεῖληφε καὶ πλεον οὐδὲν ἐστίν οὔ πέπωκεν, ἀλλὰ τὸ ὄλον ρεῖθρον τῆς θείας αἰδιότητος ἐντὸς ἔσχηκε τοῦ οἶον στόματος; τὸ γὰρ ταῦ, εἴ τις ἐθέλει ἐρεῖν ἐντελῶς, «τί αὖ» ἐστίν ἀντὶ τοῦ «τί γοῦν; πέρας ἐστὶ καταλήψεως ἢ μετὰ σιγῆς πόσις τοῦ νοητοῦ ρεύματος;» εὐθὺς γὰρ ὑπαινίττεται ὡς πλεον ἐστὶ τοῦ καταληφθέντος τὸ διαφυγόν. οὔτε γὰρ θάλατταν τις ὄλην αἰσθητῶς πιεῖν δυνηθεῖη οὔτε νοῦς ὄλην τὴν θεῖαν ἐντὸς συλλάβοι πηγὴν. διὰ τοῦτο τὸ ταῦ ὑπαντᾶ μονονουχὶ τοῦτο φθεγγόμενον πρὸς τὸν νοῦν, ὅτι «τὰς αἰσθήσεις ἀφείς καὶ τὰς βαρείας πέδας τοῦ σώματος ἐπτερώθης μὲν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἐκείνου μιμησάμενος κίνησιν, μᾶλλον δὲ τὴν φύσιν κτησάμενος, προσεπέλασας ταῖς ἀνωτάτω πηγαῖς καὶ πέπωκας τοῦ

ρεύματος ὡς ἐνήν, οὐπω δὲ τὸ πᾶν ἀπηρύσω, ἀλλ' ἄπλετόν ἐστι πέλαγος τὸ καταλειφθέν, ὃ δὴ ἀμειωτόν ἐστιν ἔσαει, πληροῦν μὲν τοὺς διψῶντας καὶ προσεγγίζοντας, ἐλαττούμενον δὲ μηδέποτε». Ταῦτά τε τὸ ταῦ ὡσπερ ὑποφωνεῖ πρὸς τὸν νοῦν καὶ τὸ ἀληθές ὑποδεικνύμενον παρεστὸς ὑποδείκνυσι τὸ ἦ οἶόν τι Ἀτλαντικὸν πέλαγος· κρατῆρι γὰρ τὸ ἦ εἰσὶν ὕδατος, μᾶλλον δὲ φιάλη χρυσοῦ. «ἰδοὺ γοῦν» φησι πρὸς τὸν νοῦν «κρατῆρ ἕτερος μετὰ τὸ ἦ κείμενος οὗ δὴ λίαν ἀφίστασο· τῶ μὲν γὰρ ἦ πεπλησίακας ὡσπερ βραχεῖ τι ἀμφορεῖ, τῶ δὲ ἦ οὐπω προσήγγισας.» ὃ δὴ Ὀκεανὸς θεῖός ἐστι τὴν ὅλην ἀπεικονίζων θεῖαν πηγὴν. ἔχει δὲ τινα καὶ ἡ τοῦ στοιχείου τούτου ἐκφώνησις καὶ δίψης καὶ πόσεως ἰδιότητα· τοιοῦτον γὰρ καὶ ὑπηχοῦσιν οἱ ἀπλήστως τοῦ πόματος ἐμφορούμενοι, ὅποτε καὶ μάλιστα ἡδοίντο. ἀνέωκται δὲ τῶ σχήματι ἔσαει πάντα τὸν διψῶντα νοῦν εἰς ἑαυτὸ προκαλούμενον, μᾶλλον δὲ τὸν ἐγγίσει τούτῳ δυνάμενον. εἶτα ἵνα μή τις ἐντεῦθεν οἰηθῆ, ὡς τὸ πᾶν τοῦ κρατῆρος ἀρύσασθαί τις τοῖς χεῖλεσι δύναται καὶ μηδὲν ἐγκαταλιπεῖν, μᾶλλον δὲ ἵνα τελεώτερον περὶ τούτου νῦν διαλέξωμαι—ἐπειδὴ πολλοὶ οἴονται δεῖν πᾶσι τοῖς θεοῖς ἐπιπηδᾶν ὡς μηδὲν ἔαν ἀνεξέταστον· οὐ γὰρ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς αἱ περὶ τῶν πρώτων καὶ δευτέρων φύσεων εὐρεσιλογίαι, ἅ τε περὶ νοῦ λέγουσι καὶ ὅσα περὶ ψυχῆς δογματίζουσιν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τοῦ ὄντος αὐτοῦ περιδράξουσιν καὶ θεοῦ φύσιν ἐπίσταντο κίνησιν τε καὶ τὴν τῶν κατὰ μέρος οἰκονομίαν, ἀβίωτον ἑαυτοῖς τὸν βίον νομίζουσιν, οὐ καλῶς οἴομενοι. τὸ μὲν γὰρ φιλοσοφεῖν ὡς ὁ θεὸς ἀμερίστως μὲν τὰ μεριστὰ γινώσκει, ἀχρόνως δὲ τὰ ἔγχρονα, ἀμεταβλήτως δὲ τὰ μεταβλητά, καὶ ὅτι τὸ θεῖον ἀπλοῦν πρώτως ἐστὶ καὶ μάλιστα καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐταρκέστατον καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρω μετεχόμενον ἀμέσως μετέχεται, ἔχει τινὰ λόγον καὶ οὐ παντάπασιν ἄδηλος ἢ ἀπόδειξις, τὸ δ' ὅτι ἔνθερμον πνεῦμα τὴν οὐσίαν ἐστὶν ἢ νοῦς τοιοῦδος ἢ ἔν ἀκίνητον ἢ ἀριθμὸς τῶν ὄντων ἐξηρημένος, οὗτ' ἀπόδειξιν ἔχον ἐστὶν οὔτε τις πιστεύσειε, λέγουσιν, εἰ μὴ τῆς ῥινοῦς ἔλκοιτο. Ἐπεὶ οὖν εἰς τὰ τοιαῦτα τοὺς πολλοὺς ἐφέλκεται τὸ φιλοπράγμον, διὰ ταῦτα τῶ τῶν τοιούτων κρατῆρι, τῶ ἦ φημι, ἐγγειτόνων ἐστὶ τὸ φῖ, ἄχρι τοῦ φαινομένου φιλοσοφεῖν τὸν ἐξετάζοντα νουθετοῦν. τοῦτο γὰρ μοι φαίνεται τὸ φῖ ὑπαινίττεσθαι, τὸ τὰ φαινόμενα μόνον τοῦ θεοῦ πολυπραγμονεῖν καὶ ζητεῖν· φαινόμενα δὲ φημι ἐνταῦθα οὐ τὰ οἶον ἰνδάλματα καὶ παρυφιστάμενα τοῖς σώμασιν, ὡσπερ αἱ σκιαί, ἀλλὰ τὰ προκείμενα καὶ δεικνύμενα. ἐπειδὴ γὰρ ὁ θεὸς βυθὸς ἐκ φαινομένων καὶ ἀφανῶν σύγκειται καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ περιπλεῖσθαι δύναται, τὸ δὲ πάντη ἄπλωτόν τε καὶ ἄπλετον πέφυκε, καὶ τὸ μὲν οἶον φαίνεται, τὸ δὲ ἀφανὲς πάντη καθέστηκεν, ἀρκεῖσθαι τοῖς φαινομένοις χρεῶν, μὴ μέντοι γε καὶ τοῖς ἀφανέσιν ἐπιχειρεῖν. τίνα οὖν τὰ τοῦ θεοῦ φαινόμενα; ὅτι μέτρον ἐστὶ τῶν ὄντων, ὅτι ἐνιαῖον, ὅτι τὰ πλήθη πάντων τῶν ὄντων ἀφορίζει καὶ μετρεῖ, ὅτι περατοῦν οἷς ἂν παρῆ βούλεται καὶ περιάγειν εἰς ὄρον, ὅτι πάντα κρειττόνως ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἐπίσταται, ὅτι ἀφ' ἧς ἂν ἄρξηται τάξεως ἐκφαίνειν ἑαυτὸν πρόεισι διὰ πάντων τῶν δευτέρων, ὅτι οὐδὲ αὐτὸς ὁ νοῦς ἐστὶ θεὸς εἰ μὴ μεθέξει τῆς θείας ἐνάδος, ὅτι κατὰ τὸ ὑπερπλήρες ἑαυτοῦ μεταδίδωσι τοῖς μετεχομένοις, καὶ τᾶλλα ὅσα δὴ μὴ παρεῖται τοῖς θεολόγοις καὶ μάλιστα Διονυσίῳ τῶ πάνυ ἀκριβέστερον περὶ τούτων φιλοσοφῆσαντι. τὰ δὲ ἀφανῆ τίνα; ὁ τρόπος τῶν θεῶν οἰκονομιῶν καὶ πρὸ τούτων ἢ τοῦ θεοῦ φύσις αὐτή, ἢ ἔνωσις, ἢ διαίρεσις, ἢ πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον ἀναγωγὴ τῶν ἀπ' ἐκείνου, ἢ τοιάδε πρόοδος. ἐσθίοντα οὖν τὸν λόγον, τὸν θεῖον ἀμνόν, ἢ προβεβλημένη σὰρξ εὐωχεῖτω σε, μὴ μέντοι γε καὶ τῶν κεκρυμμένων ὁστῶν ἄψαιο, ἀλλ' ἐσθίων ὅσα βρώσιμα τῆ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου τὸ αἶμα ἐπίχεε, παραχωρῶν τῆ πίστει τῶν κεκρυμμένων. ταῦτά σοι τὸ φῖ σαφῶς ὑποφαίνει,

τῶν φαινομένων ἄπτεσθαι συμβολικῶς νουθετοῦν. Τὸ δὲ χῖ καὶ μείζονα τὴν φιλοσοφίαν ὑποβάλλει τοῦ φῖ, ἐπεὶ γὰρ ὁ φαίνεται πολλάκις καὶ παραφαίνεται, ὡσπερ τὰ τῶν εἰκασμάτων εἰκάσματα ἔφη τις σοφός, διὰ τοῦτο τὸ χῖ ὡσπερ ὑπερείδει τὸ φαινόμενον τοῦ φῖ· μὴ γάρ, ὁ σοί, φησί, δοκεῖ φαίνεσθαι, τοῦτο σπεῦδε λαβεῖν, ἵνα μὴ ὑπόκρισις εἴη τὸ φαινόμενον, ἵνα μὴ ὡς σκότει προσέλθης τῷ δοκοῦντι φωτὶ καὶ τὸ ἀρχέκακον σκότος ἄγγελον ὑπολήψη φωτός, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον ἀρύση καὶ καρδίᾳ καὶ χεῖλεσιν, ὅσον σοι χεῖται παρὰ θεοῦ. ἐπεὶ γὰρ ὁ τῆς σοφίας κρατῆρ ὑπερπλήρης ἐστί, τοῖς βλύζουσι νάμασι τοῖς χεομένοις ὑπόθετες τὸ πρόσωπον, τὸ ἀπορρέον ὑπόδεξαι τῆς πηγῆς. οὐκ ἐνδεής ἐστὶν ἡ φιάλη, ἵνα πίης ἐγκύψας, οὐδὲ πλήρης μόνον, ἵνα τοῖς ἐκείνης χεῖλεσι προσθήσῃς τὰ σά, ἀλλὰ καὶ ὑπερπλήρης· τὸ μὲν γὰρ ἐνδείας, τὸ δὲ αὐταρκειάς, τὸ δὲ παντελοῦς ἀγαθότητος. διὰ τοῦτο μὴ λίαν πλησιάζεις τῷ κρατῆρι, μὴ που καὶ πυρὸς ἐν αὐτῷ περιτύχῃς ῥύαξιν, ἀλλὰ πόρρω στήθι καὶ τοῦτο μετ' εὐλαβείας. οὐ γὰρ δέος μήποτε ἀπέλθης διψῶν· κορέσουσί σε οἱ ἐκεῖθεν μεριζόμενοι ποταμοί, οὐ τέσσαρες μόνον ὡσπερ οἱ ἀπὸ τῆς Ἑδὲμ ῥέοντες, ἀλλ' ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντες, ἐμπλήσουσί σε τοῦ ποτίμου νάματος, κἂν λίαν διψητικώτατος εἴ κἂν διὰ πολλῆς τῆς ὁδοῦ προσήγγισας τῇ πηγῇ, ἀποκαμῶν τοῖς ἰδρῶσι τῶν ἀρετῶν καὶ τῷ συντόνω λειποψυχῆσας καὶ κατάξηρος ταῖς ἐργασίαις γενόμενος· οὐ γὰρ ἐκλείπει σοι ὁ τοῦ ἐλαίου καμψάκης ὡς τῇ Σαραφθία ποτέ, μᾶλλον δὲ ἡ ἀένναος τῶν εὐσπλάγχων ρευμάτων πηγῇ. μὴ τοίνυν ἐπιπηδήσῃς τοῖς ἔνδον τοῦ κρατῆρος νάμασιν· οὔτε γὰρ δυνήσῃ πιεῖν καὶ τῆς αὐθαδεῖας ἀποκείσεται σοι κόλασις. τί οὖν; ἀνεξέταστά σοι ἔσονται τὰ χεόμενα καὶ πᾶν ὁ δὴ χεῖται σοι τοῦτο δὴ καὶ πρὸς πόσιν προκείσεται; ἀλλὰ δέδοικα μὴ οὐ πᾶν ἦ τὸ χεόμενον διειδὲς ὕδωρ καὶ καθαρὸν, δέδοικα δὲ μὴ καὶ ἀλμυρὸν ἐστί καὶ θαλάττιον ἐν ᾧ ἡ καταποντίζουσα πέφυκε καταιγίς, φοβοῦμαι μὴ βαθὺ τυγχάνῃ καὶ ὕπουλον οὗ ῥυσθῆναι καὶ ὁ προφήτης αἰτεῖ. Διὰ τοῦτο τὸ ψῖ ἐπανορθοῦται τὸ χῖ ὡς ἐκεῖνο τὸ φῖ, μᾶλλον δὲ σοι τὴν τῶν ναμάτων ὑποβάλλει ψηλάφησιν. ὄρα, γάρ φησι, μὴ ἀπατηθῆς μηδ' ὡς γλυκεῖ προσέλθης τῷ ἀλμυρῷ μηδ' ὡς ὕδατι τῇ ἀβύσσῳ. ἐκεῖ μὲν γὰρ πνεῦμα θεοῦ ἐπιφέρεται, ἐνταῦθα δὲ σκότος ἐπιχεῖται βαθύτερον τοῦ ψηλαφητοῦ. διὰ τοῦτο ψηλάφησον καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας. εἰσί σοι χεῖρες οὐ μαλακοῦ καὶ σκληροῦ διάκρισιν ἔχουσαι, ἀλλ' ἀληθείας καὶ ψεύδους, ἐστί σοι δύναμις ἀπτική τῆς ψυχῆς. δύνη διὰ ταύτης ἐφευρεῖν, τίς μὲν ἡ Μερρὰ καὶ ἄποτος τῷ ὄντι πηγῇ, τίς δὲ ὁ τὴν πόλιν εὐφραίνων τοῦ θεοῦ ποταμός, μᾶλλον δὲ τίνα τὰ τούτου ὀρμήματα. ὄρα γοῦν μὴ τῆς σκοτεινῆς ἀβύσσου ἦ τὸ χεόμενον ἐν ἧ ὁ δράκων ἐντέταλται κατοικεῖν, μὴ πού τις ἰὸς πίνοντί σοι συνολισθήσῃ τῷ στόματι καὶ καταδαπανήσῃ σου τὴν ψυχὴν. εἰ γὰρ καὶ κεχείρωται τὸ μέγα κῆτος, ὁ δὴ τὰ ἀλμυρὰ τρέφει τῆς θαλάττης νάματα, καὶ τοῖς σταυρικοῖς ἥλοις δεδέσμευται, ἀλλ' οὐ πάντῃ γε νενέκρωται, εἰς ἡμετέραν καὶ τοῦτο νουθεσίαν καὶ παίδευσιν τηρηθέν. δέος οὖν μὴ προσελθῶν τῇ θαλάττῃ περιτύχῃς τῷ κῆτει καὶ προσαφήσῃς τῷ δίψει καὶ τὴν ψυχὴν. ψηλάφα τοίνυν τὰ ὕδατα τὰ τε σταδαῖα καὶ τὰ κινούμενα ὅσα τε ἐν λίμναις καὶ ὅσα ἐν φρέασιν– οἶδα γὰρ καὶ φρέαρ διαφθορᾶς–καὶ ὅσα ἀπ' οὐρανῶν ἔρχεται· οὐδὲ γὰρ ἅπαντα καὶ ταῦτα καθαρὰ, ἀλλ' ἔστιν ἅ καὶ μετὰ πλείονος τοῦ ὑπεκκαύματος κάτεισιν, ἅ δὴ καὶ ῥαγδαῖά ἐστί καὶ βαρύτερα καὶ πλήρη τοῦ ἐκεῖθεν καπνοῦ. εἰ γοῦν οὕτω πίνεις, ἔσται σοι πάντως πηγὴ ἀλλομένη εἰς ζωὴν αἰώνιον. τί δ' ἂν τις εἴπῃ καὶ περὶ τοῦ τελευταίου στοιχείου, ὁ δὴ καὶ ῶ μέγα διαφερόντως ὠνόμασται, εἰ καὶ τινες τὴν προσθήκην τοῦ ποσοῦ ἀθετήσαντες ῶ μόνως κεκλήκασι, τὸ δὲ ἕτερον ῶ; τί οὖν ἐστί τοῦτο καὶ διὰ τί μέγα καὶ διὰ τί ἔσχατον; ἀλλὰ πρὶν εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς οὐσίας τούτου καὶ φύσεως, ὡσπερ ἐν καταστάσει βραχὺ τι περὶ τῶν προαγόντων διαληψώμεθα, ἵν'

ἐκεῖθεν καὶ τὸ συνεχὲς τῶν προλαβόντων πρὸς τοῦτο εὐρήσομεν. ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν φῖ τὸ φαινόμενον ὑπεδείκνυε, τὸ δὲ χῖ τὸ χεόμενον καὶ οἶον ἀπορρέον τοῦ θείου κρατήρος, τὸ δὲ ψῖ ψηλάφῃσιν ὑπετίθει τοῖς σπῶσι τοῦ νάματος ἦτοι διάκρισιν θολεροῦ καὶ καθαροῦ πόματος, ἵνα μὴ τις οἰηθῇ, ὡς ἕτερον οὐδὲν ἐστὶ παρὰ τὸ φαινόμενον μὴ καὶ χεόμενον, ἀλλὰ πᾶν ὅσον περ ἐν τῷ κρατήρῳ ἐστὶν ὑπερβλύζον κενοῦται, ὡς μηδὲ ὑποστάθμην τινὰ τῷ ἀγγεῖῳ ἐναπομεῖναι, ὁ τοῦ μεγάλου ᾠ λόγος φωνεῖ τῷ σχήματι σιωπῶν ὡς ἄβυσσός ἐστὶ τὸ καταλειφθὲν συγκεκλεισμένη τε καὶ ἀπρόσιτος. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὅσα μεθεκτὰ τοῖς ἀξίοις εἰσὶ, μετρεῖται ταῖς δεχομέναις αὐτὰ φύσει καὶ καταλλήλως αὐταῖς ἐπιρρεῖ, τὸ δ' ὅσον ἀπομένει τῷ πλήρει κρατήρῳ οὔτε ψυχῇ ἐστὶ φορητὸν οὔτε νῶ χωρητὸν. τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ μέγα ᾠ, ὁ μέγιστος τῆς σοφίας κρατήρ, ἀφ' οὗ τέως οὐδεὶς ἀπηρύσατο. πᾶσα οὖν κίνησις νοερά ἄχρι τοσοῦτου πρόεισιν, ἕως ἂν τῷ μεγάλῳ ᾠ προσπελάσειεν. ἐκεῖ δὲ γενομένη τῆς ἐφέσεως ὁμοῦ καὶ κινήσεως ἴσταται, ἐπεὶ μηδὲ φυσικὴ τίς ἐστὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν ἐνέργεια. ἀλλ' εἴ τι καὶ τοιοῦτον ἡμῖν ἐπιγενήσεται, ὕστερον εἰσόμεθα τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἐνεργήσομεν. μέγα δὲ τοῦτο ᾠ προωμολογημένως προσηγόρευται ἢ ὅτι ἀντιδιέσταλται τῷ ᾠ-νόες μὲν γὰρ ἀμφοτέρα, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν μικρὸν καὶ μετέχον, τοῦτο δὲ μέγα καὶ μόνως ἀμέθεκτον- ἦ, ᾠ καὶ μᾶλλον προστίθεμαι, οὐ πρὸς τι συγκριτικῶς μέγα ὠνόμασται, ἐπεὶ μηδὲ σύγκρισιν ὑποφαίνει τὸ ὄνομα, ἀλλ' ὅτι μέγα ἀπλῶς ἀσυγκρίτῳ τῶν ὄντων ἀξιώματι ὑπερκείμενον. τοῦτο γοῦν καὶ πέρασ ἐστὶ πάσης φύσεως καὶ ὑπὲρ τοῦτο οὐδὲν ἐστὶν, ἀλλ' ὡσπερ ἡ ἀπλανὴς τῶν σωμάτων ἀπάντων πέρασ καθέστηκε καὶ ὄρος ἐστὶ τῶν τε πλανωμένων σφαιρῶν καὶ τῶν ἀπλανῶν. ἐκπέφευγε δὲ καὶ τὴν ἐν τόπῳ θέσιν τῷ μὴ πρὸς τινος περιέχεσθαι. οὕτω δὴ καὶ τὸ μέγα ᾠ οἶόν τις μεγίστη περιοχὴ πάντων τῶν ὄντων ἐστίν, ὅσα τε αἰσθητὰ καὶ ὅσα δὴ νοερά. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δις ἐσφαίρωται, ὅτι καὶ τὴν ἀπλανῆ περιέχει. μέγα δὲ οὐχ ὅτι ἐμμέγεθες καὶ πολυμερές, εἰ καὶ τῷ ποσῷ προσκεχρήμεθα, ἀλλ' ὅτι ὑπερμέγεθες καὶ πάντων περιληπτικὸν καὶ τῶν ὄντων οὐδὲν. αἰ δὲ περιοχαὶ κατὰ μὲν τὴν πρεσβυτέραν χεῖρα τὴν ἀπλουστέραν τε καὶ λιτὴν ἠνεωγμένως ἐκφέρονται οἶόν τινα δύο τοῦ βραχέος σημεῖα, κατὰ δὲ τὴν νεωτέραν πάντη ἐσφαίρωνται. τίνας οὖν πρὸς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ἐννοίας ἀρμόσομεν; καὶ ὅτι τὸ πρῶτως ἀγαθὸν κατ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν εἶναι δημιουργήσαν τὸν ἄνθρωπον καὶ ὡς ἐνήν τὸ οἰκεῖον ἀξίωμα ἐν τούτῳ ἀπεικονισάμενον μεθεκτὸν αὐτὸν πάντων τῶν ὄντων ὑπὲρ φύσιν ποιῆσαι ἐβούλετο. διὰ τοῦτο οἶον ἠνέωκτο προσκαλούμενον πρὸς ἑαυτὸ τὸ πλάσμα πρὸς τὴν τῆς ὄλης τελειότητος μέθεξιν. ἐπεὶ δὲ ἀπατηθεὶς ἐκεῖνος τῆς νοερᾶς ζωῆς τὴν αἰσθητὴν ἀντηλλάξατο, ἐκλείσθησαν οἱ κρατήρες τοῦ νάματος, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ μέρους γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους καταλαμβάνομεν. ἢ γὰρ ὀλότης ἐγκέκρυπται τῷ μεγάλῳ ᾠ, ἔσται δὲ ἡ γνῶσις ποτε πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὡς ἐπηγγέλλεμεθα, τέως δὲ νῦν ἡ τελειότης ἐγκέκλεισται ἐν τῷ στοιχείῳ τούτῳ τῆς γνώσεως. κἂν γὰρ τις τὸν ἀέρα περάσειε καὶ τὰς μετ' αὐτὸν σφαίρας, κἂν ἐπὶ τοῦ νώτου τῆς ἕξω περιφορᾶς στή, κἂν ὑπὲρ τοῦτον προβῇ, κἂν ὁποῖδήποτε χωρήσειε, τὸ μέγα οὐ παρελεύσεται ᾠ. ὁ δὲ καὶ τρίτον ὑπερβέβηκεν οὐρανὸν καὶ τὸν ἔβδομον καὶ ὄρος ἐστὶ πάντων ὀρισμῶν καὶ πέρασ περάτων, ἐντὸς ἑαυτοῦ πάντα συγκλεῖον καὶ σπαργανοῦν καὶ μηδὲν ἔχον πρεσβύτερον ἢ ὑψηλότερον. Ἐπεὶ γοῦν ἀπόρρητὰ τε καὶ ἄρρητα τὰ ἐν τούτῳ περιεχόμενα, μηδ' ἡμεῖς τὰ ἐν τοῖς βάθεσι κρυπτόμενα ἀνιχνεύσωμεν, ἀλλ' ἄχρι τοῦ σχήματος στήτω χωρήσας ὁ λόγος ἡμῖν. καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῷ πέρατι τῶν ὄντων γεγόναμεν, πέρατι δὴ καὶ ἡμεῖς τὸν λόγον περιλαβόντες ἐνταῦθα στήσωμεν τὴν ἐξέτασιν, τοσοῦτον δὴ ὑπειπόντες, ὅτι μὴ πρὸς τὴν φύσιν τῶν στοιχείων, ἀλλὰ πρὸς τὴν νῦν ἀκοὴν τὸν λόγον παρεμετρήσαμεν. εἰ

δέ τι καὶ τῶν τελείων παρατεθείκαμεν, ἐν τύπῳ τοῦτο παρεχαράξαμεν καὶ εἰκάσματι καὶ διττὸν τοῦ λόγου τὸ σῶμα ἐπλάσαμεν, καλὸν ὡς ἂν καὶ αὐτὸς φαίης καὶ κάλλιστον, τὸ μὲν οἷόν τισι χρώμασι τῆ τῆς ἐρμηνείας λειότητι περιανθίσαντες καὶ ταῖς λέξεσι, τὸ δὲ καὶ καταπυκνώσαντες τοῖς νοήμασιν, ἴν' ὁ μὲν μετ' αἰσθήσεως νοῦς τῷ φαινομένῳ τοῦ λειμῶνος ἀγάλληται, ὁ δ' ἐπιστρέφων πρὸς ἑαυτὸν πρὸς τὸ κρυπτόμενον ἐμβαθύνων ὠραιότερον δρέπειτο τοῦ καρποῦ. ἔγωγε οὖν πολλάκις πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους λόγους ἐγεννησάμην, οὐδένα δὲ τόκον ὡς τοῦτον εἰσεποισάμην, ὃν δὴ ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ ὠδίνησα καὶ ἀπέτεκον. εἰ μὲν οὖν οὕτω φανείη καὶ σοί, βεβαιοῦται καὶ ἡ κρίσις ἡμῖν, εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἡμεῖς γε οὐ χεῖρους τῶν πιθήκων ἐσμέν οὐδὲ οὕτω μισότεκνοι, ἀλλὰ τὸ οἰκεῖον γέννημα, ὅσον γε μᾶλλον μὴ στέργηται παρ' ἄλλων, περιεξόμεθα.

37 [φραγμαεντυμ δε ματερια]

Ἡ ὕλη μήτηρ τῶν εἰδῶν καὶ τιθηνὸς λέγεται· καὶ γὰρ καὶ αἱ τῶν ζώων μητέρες κατὰ τὸν λόγον τὸν τὸ «τί ἦν εἶναι» σημαίνοντα τοὺς λόγους ἅπαντας ἔχουσι τῆς γενέσεως διὰ τῶν παρὰ τῶν ἀρρένων καταβαλλομένων γονῶν ἐν τοῖς κατὰ τὰς μήτρας ὕγροϊς. 38 Περὶ ὄνειρων Τὸ περὶ τῶν ἀληθινῶν ὄνειρων καὶ τῶν ψευδῶν ζήτημα ἐπεχείρησα μὲν σοι καὶ πρότερον διαλύσασθαι, οὐ μὴν εἰς τέλος ἀφικόμεν σοι τῆς ἀκριβοῦς διαλύσεως· ἀλλὰ νῦν σοι κεφαλαιωδῶς ὅποσα τῷ τόπῳ διαπορεῖται ἐξακριβώσωμαι. Οὐχ ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἡ τῆς ψυχῆς ζωὴ καὶ ἡ τοῦ συνθέτου, ἀλλ' ἡ μὲν οὐσιώδης τέ ἐστι καὶ καθ' ἑαυτήν, ἡ δὲ ἔλλαμψις ἀπὸ ταύτης καὶ οἷον εἶδωλον ἀληθείας, καὶ ἡ ἀπόλυτος δὲ ψυχὴ τοῦ σώματος ἡ κατὰ τὴν οἰκεῖαν ἐνεργεῖ φύσιν ἢ τὰς ἑαυτῆς μοίρας τῷ νῶ συνάψασα ὡσπερ ὑπὸ κυβερνήτῃ ἐκείνῳ κατὰ τοῦ νοητοῦ πελάγους ἀφήισι ἢ καὶ τοῦτον ὑπεραναβάσασα καὶ τῷ θεῷ προσχωρήσασα κρειττόνων καὶ ὑψηλοτέρων θεωριῶν καταπίμπλαται. ἐν τοίνυν τοῖς ὕπνοις εἰ μὲν ἡ θεία ψυχὴ ὡσπερ ὑπὸ σκότους τῶν σωματικῶν καλυπτομένη παθῶν ἀνεπαίσθητος ἐστὶ καὶ ἑαυτῆς καὶ τῆς νοερᾶς ιδιότητος καὶ τῆς ὑπὲρ ταύτην θειότητος, ἀφάνταστος ὅλως τῆς ἀληθείας ἐστί, καὶ ἡ σωματικὴ ζωὴ, εἴτε ἀπὸ τῶν μεθημερινῶν φροντίδων, εἴτε ἀπὸ τῶν ἀλογωτέρων ὀρέξεων, εἴτε ἀπὸ τῶν παντοίων περὶ τὴν ὕλην ταύτης κινήσεων, εἴτε ἀπὸ δαιμονίων φαντασμάτων ἢ καὶ ἐξ ἄλλων τοιούτων ἀφορμῶν, τὰ κατάλληλα τούτοις φαντάζεται. πολλάκις δὲ καὶ οἱ ἀπατηλοὶ δαίμονες προγνώσεσιν αὐτὴν μελλόντων πραγμάτων ἐξαπατῶντες, ὧν οὐδ' αὐτοὶ τὴν κατάληψιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἡ μόνον εἰκαστὴν ὑπόνοιαν, σύμβολα ταύτη ψευδῆ τῶν γενησομένων δῆθεν ὑποδεικνύουσιν. εἰ δὲ ἡ κρείττων ἐκείνη ψυχὴ ἄσχετος εἴη πρὸς τὰ χεῖρω, τριττὴν ἔχει τῶν ὄντων καὶ ἐσομένων τὴν ἀλήθειαν, ἐπεὶ καὶ εἰς τρεῖς τάξεις αὐτὴν διηρήκαμεν· ἡ γὰρ ἑαυτῆς ἐστὶ μόνης ἢ συνῆπται τῷ νῶ ἢ καὶ ὑπὲρ τοῦτον γεγυνοῦσα θεῷ προσκεκόλληται. εἰ μὲν οὖν τὸ ἑαυτῆς ἐνεργεῖ, ἐπειδὴ τοὺς λόγους ἔχει τῶν γινομένων, ἀπολυθεῖσα ἐν τοῖς ὕπνοις τοῦ σώματος τὴν οἰκεῖαν ἀνελίττει ζωὴν, καὶ τὰ τε ὄντα οἶδε τῆς γενέσεως μέρη τὰ τε ἐσόμενα· οὕτω τοιγαροῦν μεταβολὰς γε πραγμάτων μαντεύεται καὶ καταστάσεις βίων καὶ βασιλέων διαδοχὰς ἢ ἀρχὰς καὶ ὅσα τοιαῦτα. εἰ δὲ συνοδεύοι τῷ νῶ καὶ ὑφ' ἡγεμόνι ἐκείνῳ τάττεται, τὰ κρείττονα ἐν τοῖς ὕπνοις ὄρα, διακόσμους ἀγγελικῶν τάξεων, φύσεις ἀκινήτους, νοερὰς καταστάσεις, θεοπρεπεῖς ιδιότητας. εἰ δὲ θεῷ ἐνωθεῖ τὰς ἑαυτῆς πάσας δυνάμεις συμπτύξασα, τὰ κρείττονα ἔτι μνεῖται καὶ ἀπορρητότερα, λόγους προνοίας, δικαιοῦματα καὶ κρίσεις, ὑπερφυεῖς ἐλλάμψεις, καὶ ὅλως ἐπίπνους τῷ ὑπὲρ νοῦν κρείττονι καταστάσασα πνεύματι τῶν ὑπερφυῶν ἔχει τὴν δήλωσιν. Σκεπτέον δὲ σοι

καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ὀνείροις, εἰ ἐπακολουθεῖ τοῖς ὀρωμένοις ἢ ψυχῇ, εἰ οἶδεν ὅτι μεμύηται, εἰ δοκεῖ φῶς ὄραῖν, εἰ οἶεται πνεῦμα αὐτὴν ἔξωθεν περιθεῖν ἀναφῆς καὶ ἀσώματος, εἰ ταῖς μακαρίαις θέαις συναγάλλεται καὶ ἐπαίρεται. εἰ μὲν γὰρ οὕτως ἔχει, θεοπέμπτοις ὀνείροις ἐπιτρυφᾶ· εἰ δὲ βεβύθισται τὰς ἑαυτῆς ἀκτῖνας καὶ ἀγνοεῖ τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, πεπλάνηται περὶ τὰ ἐνύπνια. καὶ τοῦτο δὲ ἴδιον τῶν ἀληθεστέρων ὀνείρων· ὁμολογῶν αὐτῶν ἐστὶν ἢ συνέχεια καὶ ὁμόλογος τοῖς οἰκείοις μέρεσι· τὰ δὲ γε ψευδῆ φαντάσματα πολλὴν μεταξὺ τὸν ταραγμὸν καὶ τὴν ἀνομοιότητα κέκτηται. 39 [θυαεστιο δε συππλιξιο αετερνο ετ ζρεατιονε διηινα] Εἰ τὸ ἐν κολάσει διηνεκεῖ εἶναι τοῦ μηδόλως εἶναι πολλῶ χαλεπώτερον, πῶς ὁ θεὸς τοὺς ἐν ἀμαρτίαις, φασί, μέλλοντας τὸν βίον κατατρίβειν παρήγαγε, τὸ χεῖρον ἢ τὸ ἄμεινον προελόμενος; Ὁ τοὺς μέλλοντας ἀμαρτήσιν ἀξιῶν μὴ δεῖν προαγαγεῖν τὸν θεὸν ἢ οὐδόλως τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν νομοθετεῖ ἢ ἄτρεπτον αὐτὴν προαχθῆναι καὶ ἀναλλοίωτον. τὸ δὲ ἐστὶν ἢ σύμπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος τῆς δημιουργίας διατεμεῖν ἢ ἀπαιτεῖν θεοῦ φύσιν ἔχοντα τὸν ἄνθρωπον προελθεῖν· ὧν ἑκάτερον εἰς ὅσον ἀπονοίας καὶ δυσσεβοῦς ἦκει γνώμης, αὐτόθεν ἐστὶν ἰδεῖν τὴν στήλην ἰσταμένην ἀνεξάλειπτον. χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων ὁ λέγων, διότι ἔμελλον τινες τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀμαρτίας ἐξολισθαίνειν, διὰ τοῦτο ἔδει τούτους μὴδὲ γενέσθαι, ὁ τοιοῦτος οὐδὲν ἕτερον λέγει ἢ ὅτι ἔδει τὴν ἀμαρτίαν καὶ μήπω γεγενημένην τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐπικρατεῖν. εἰ γὰρ ὅτι ἔμελλον τινες ἀμαρτάνειν ἔδει τὴν ἐπ' αὐτοὺς δημιουργίαν πεπαῦσθαι τοῦ θεοῦ, δῆλον ὅτι τὸ κράτος τῆς ἀμαρτίας ἂν εἴη ἢ τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ. οὐδὲ ταύτης δὲ τῆς ἀνοίας ἀπολύεται ὁ ψῆφον εἰσάγων, ὅτιπερ τοὺς μέλλοντας ἀμαρτάνειν ἐχρῆν μηδόλως παρὰ τοῦ δημιουργοῦ γενέσεως μετασχεῖν ἢ πρὸς αὐγὰς ἡλίου προαχθῆναι· ἔοικε γὰρ ὁ τοιοῦτος δυσχεραίνειν μὲν ἂν τις ἀμαρτῶν δίκην δῶ, φιλονικεῖν δὲ παρὰ τῶν μὴδὲν μὴδέπω ἀμαρτησάντων τιμωρίαν λαβεῖν. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ τοὺς μέλλοντας ἀμαρτάνειν γενέσεως καὶ ὑπάρξεως ἀποστερεῖν καὶ τῆς δημιουργίας ἐκκόπτειν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς θείας προγνώσεως, καταδικάζειν μὲν βούλεσθαι τοὺς ἀμαρτήσοντας, ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς πράξεσι γεγενημένους ζητεῖν ἀφίεσθαι τῶν κολάσεων, ὅπερ οὔτε ἀνθρώπινον οὔτε θεῖον ἐπίσταται δίκαιον. καὶ τὸ μὲν πρὸ τῶν ἀμαρτημάτων μὴδένα δίκην ἀπαιτεῖν κοινή τε πᾶσιν ἀνθρώποις κρίσις καὶ θείοις νόμοις ἀρμόδιον· ἀπαιτεῖν δὲ μετὰ τὴν ἀνεπίστροφον ἀμαρτίαν τὴν δίκην τῆς θείας μισοπονηρίας καὶ δικαιοσύνης ἀπόδειξις, πῶς οὖν ἂν τις μελετήσας, ἃ μὲν πᾶσι δοκεῖ, τούτων τάναντία φρονεῖν, ἃ δὲ μισοπύνηρον καὶ δίκαιον δείκνυσι τὸν θεόν, ταῦτα μὴ ἀνέχεσθαι τιμᾶν, εἶτα οὗτος οὐχὶ τῆς ἐσχάτης καὶ παραπληξίας καὶ δυσσεβείας αὐτὸς ἑαυτὸν ἔνοχον ποιεῖ; 40 Περὶ Ἄιδου Τὸν Ἄιδην, περὶ οὗ ἡρώτησας, εἴ τίς ἐστὶν ἑτέρα δόξα Ἑλληνικὴ περὶ αὐτοῦ ὧν φθάσας <ἠκουσας>, οὔτε κρείττονα φύσιν ὁ Πορφύριος οἶεται ἐν ταῖς περὶ τῶν νοητῶν ἀφορμαῖς οὔτε χῶρόν τινα ὑπόγειον, ἐν ᾧ ἐπιχωριάζειν οἶονται οἱ πολλοὶ τὰς ψυχάς, ἀλλ' ἄτοπόν τινα φησι περὶ τούτου λόγον. τὸ γὰρ πνεῦμα, ὅπερ ἢ ψυχὴ ἐκ τῶν σφαιρῶν συνελέξατο καὶ χιτῶνα ἑαυτῇ ἐποίησατο, ἵνα διὰ τούτου μέσον τῷ παχεῖ συμπλακῆ σώματι, ὅπερ δὴ καὶ εἰδῶλου τύπον τῆ λογικῆ ὑποσώζει ψυχῇ, τοῦτο ἐκεῖνος τὸν Ἄιδην τίθεται, ἀπὸ τοῦ ἀειδῆ καὶ σκοτεινὸν εἶναι τὴν φύσιν τοῦ πνεύματος τὸ ὄνομα θέμενος, ἐξελθούση γὰρ αὐτῇ, φησι, τοῦ στερεοῦ σώματος τὸ πνεῦμα τοῦτο συνομαρτεῖ. ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸ σῶμα προσπαθείας τὸν λόγον ἔχουσα τὸν μερικὸν προβεβλημένον, καθὸ σχέσιν ἔσχε πρὸς τὸ τοιόνδε σῶμα, ἐναπομόργνυται τὸν τύπον τῆς φαντασίας εἰς τὸ πνεῦμα καὶ οὕτως ἐφέλκεται τὸ εἶδωλον. Ἐπεὶ δὲ διήκει τὸ βαρὺ πνεῦμα καὶ ἔνυγρον ἄχρι τῶν ὑπογείων τόπων, οὕτως καὶ αὐτὴ λέγεται χωρεῖν ὑπὸ γῆν, οὐχ ὅτι ἢ αὐτῆς οὐσία

μεταβαίνει τόπους ἢ ἐν τόποις γίνεται, ἀλλ' ὅτι τῶν πεφυκότων σωμάτων τόπους μεταμείβειν σχέσεις ἀναδέχεται. καὶ ὡς ἂν διατεθῆ, εὕρισκει σώματα τόποις οἰκείους διωρισμένα. διὸ καθαρώτερον μὲν διακειμένη σύμφυτον τὸ ἐγγὺς τοῦ ἀύλου σώματος, ὅπερ ἐστὶ τὸ αἰθέριον, προελθούση δὲ ἐκ λόγου εἰς φαντασίας προβολὴν σύμφυτον τὸ ἡλιοειδές, θηλυνοθείση δὲ καὶ παθαινομένη πάρεστι τὸ σεληνοειδές, πεσοῦση δὲ εἰς τὸ σῶμα, ὅταν κατὰ τὸ αὐτῆς ἄμορφον στῆ εἶδος, ἐξ ὑγρῶν ἀναθυμιάσεων συνεστηκός, ἄγνοια ἔπεται τοῦ ἐντὸς τελεία καὶ σκότωσης. Καὶ μὴν καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ ἔτι κατὰ τὴν δίσυγγρον ἀναθυμίασιν τὸ πνεῦμα ἔχουσα τεθολωμένον σκιὰν ἐφέλκεται καὶ βαρεῖται, χωρεῖν σπεύδοντος τοῦ τοιούτου πνεύματος εἰς μυχὸν γῆς φύσει. καὶ ὥσπερ τὸ γεῶδες ὄστρεον περικειμένη ἀνάγκη ἐπὶ γῆς ἐνίσχασθαι, οὕτω καὶ ὑγρὸν πνεῦμα ἐφελκομένη εἶδωλον περικεῖσθαι ἀνάγκη. ὑγρὸν δὲ ἐφέλκεται τοῦτο, ὅταν συνεχῶς ὁμιλεῖν τῇ φύσει μελετήσῃ. ὅταν δὲ μελετήσῃ ἀφίστασθαι, αὐγὴ ξηρὰ γίνεται καὶ ἄσκιος καὶ ἀνέφελος, «αὐγὴ δὲ ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη» καθ' Ἡράκλειτον ὡς τοῦ σώματος ὃ ἐφέλκεται ἀυγοειδοῦς ὄντος οὐ χαλεπῶς, ἀλλ' ὅταν ἦ σοφὴ ἢ διάθεσις, ὥσθ' ἔπεται τῇ ἀμαθίᾳ νέφος καὶ σκιά καὶ εἶδωλον ἐκ τῆς προσπαθείας. Ἐν Ἄιδου τοιγαροῦν λέγεται ἡ ψυχὴ εἶναι, ὅταν προεσθήκοι εἰδώλου φύσιν μὲν ἔχοντος εἶναι ἐν τόπῳ, σκότιον δὲ τὴν ὑπόστασιν κεκτημένου. ταῦτα οὐκ ἐγὼ φημι-μὴ γὰρ ἂν οὕτω μανείη-, ἀλλ' ὁ τερατολόγος Πορφύριος, ὃς δὴ πρῶτος καὶ μάλιστα τὰς Ἑλληνικὰς δόξας οὐκ ἠκριβώσατο μόνον, ἀλλὰ καὶ ματαιότερον ἐξεργάσατο. 41 Περὶ αἰῶνος καὶ χρόνου Ὁ μὲν ἡμεδαπὸς θεολόγος Γρηγόριος τὸν αἰῶνα ὃ τί ποτέ ἐστιν ὀριζόμενος, [πρῶτον λέγειν] φαίνεται ὃ οὐκ ἔστιν, ἀναιρῶν τὸ ὑποπτευόμενον, εἶτα τίθεται [ὅπερ ἐστίν. «αἰῶν»] γὰρ φησιν, «οὔτε χρόνος οὔτε χρόνου τι μέρος-οὐδὲ γὰρ μετρητόν-, ἀλλ' ὅπερ ἡμῖν ὁ χρόνος ἡλίου φορᾶ μετρούμενος, τοῦτο τοῖς ἀιδίοις αἰῶν, τὸ συμπαρακτείνόμενον τοῖς οὔσιν οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα.» Οἱ δὲ γε τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ αἰῶνα οὐ τὸ ὑποκείμενόν φασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑποκειμένου οἷον ἐκλάμπον κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ ἡδῆ ὄντος ταυτότητα· ὃ γὰρ ἂν, φασι, μῆτε ἦν μῆτε ἔσται, ἀλλ' ἔστι μόνον, ἐστὼς ἔχον τὸ εἶναι τῷ μὴ μεταβάλλειν εἰς τὸ μέλλον μὴδ' αὖ μεταβεβληκέναι, τοῦτό ἐστιν ὁ αἰῶν. ἢ τοίνυν περὶ τὸ ὄν ἐν τῷ εἶναι ζωὴ ὁμοῦ πᾶσα καὶ πλήρης καὶ ἀδιάστατος, τοῦτο ὃ δὴ ζητοῦμεν αἰῶν. οὐ τοίνυν αἰῶν ἢ νοητὴ οὐσία οὐδὲ ἢ στάσις ἢ ἐκεῖ· ὁ γὰρ αἰῶν οὐκ ἐν στάσει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνὶ καὶ ἀδιάστατος καὶ μετέχει στάσεως, οὐκ αὐτὸς δὲ στάσις ἐστίν. οὐ τοίνυν ὁ ἕκαστος τούτων ἰδὼν, οἷον νοητὴν οὐσίαν, στάσιν, ἀιδιότητα, ταυτότητα, αἰῶνα εἶδεν, ἀλλ' ὁ πάντα συναγαγὼν-καὶ τὸ μὲν οἷον ὑποκείμενον λέγει οὐσίαν, εἶτα κίνησιν τοῦτο καθ' ὃ ζῶν ὄρᾳ, εἶτα στάσιν τὸ πάντη ὡσαύτως καὶ ἀδιαστάτως-πάντα ἰδὼν οὗτος εἶδεν αἰῶνα ζῶν μένουσαν ἐν τῷ αὐτῷ, αἰεὶ παρὸν τὸ πᾶν ἔχουσαν, ἀλλ' οὐ νῦν μὲν τότε, αὐθις δὲ ἕτερον, ἀλλ' ἅμα πάντα, οἷον ἐν σημείῳ ὁμοῦ πάντων ὄντων καὶ οὔποτε εἰς ρεῦσιν προϊόντων. ἢ τοίνυν τοῦ ὄντος παντελῆς οὐσία καὶ ὄλη, τοῦτο ἂν εἴη αἰῶν· αἰῶν γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰεὶ ὄντος ὠνόμασται. εἰ δὲ μὴ ἀφίσταίτο τις αὐτοῦ τῆς θεάς, ἀλλὰ συνὼν εἴη τῆς φύσεως ἀγασθῆς καὶ δυνατὸς τοῦτο πράττειν ἀτρύτῳ φύσει, δραμῶν καὶ αὐτὸς εἰς αἰῶνα ἔσται οὐκ ἀποκλίνων οὐδαμῇ, ἴν' ἢ ὁμοῖος καὶ αἰώνιος τῷ ἐν αὐτῷ αἰῶνι τὸν αἰῶνα καὶ τὸ αἰώνιον θεώμενος. εἰ οὖν τὸ οὕτως ἔχον αἰώνιον, τὸ μὴ ἀποκλίνον εἰς ἑτέραν φύσιν κατὰ μὴδέν, ζῶν ἔχον, ἦν ἔχει πᾶσαν ἡδῆ, εἴη ἂν αἰδίων, ἀιδιότης δὲ ἢ τοιαύτη κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου ἐξ αὐτοῦ οὔσα καὶ ἐν αὐτῷ, αἰῶν δὲ τὸ ὑποκείμενον μετὰ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐμφαινομένης. ἢ δὲ τοῦ αἰῶνος φύσις παγκάλη καὶ αἰδῖος περὶ τὸ ἐν καὶ ἀπ' ἐκείνου καὶ πρὸς ἐκεῖνο καὶ ζῶσα κατ' ἐκεῖνο καὶ

ἐν ἐκείνῳ. καὶ εἴρηται τοῦτο, οἶμαι, τῷ Πλάτῳ καλῶς καὶ βαθεῖα τῇ γνώμῃ. οὐκ ἄρα διαστήσεις τὸν αἰῶνα οὐδὲ ἐξελίξεις οὐδὲ παρατενεῖς· ὅταν γὰρ τὸ αἰεὶ [λ]έγωμεν περὶ τοῦ αἰῶνος, ἔνεκα τῆς σαφηνείας τὸν λόγον ποιούμεθα. ἐπεὶ τό γε αἰεὶ οὐ κυρίως κατὰ τοῦ αἰῶνος λέγοιτο, ἀλλὰ ληφθὲν εἰς δῆλωσιν τοῦ ἀφθάρτου πλανᾷ τὴν ψυχὴν ὡς εἰς ἔκβασιν εἰρημένον τοῦ πλείονος. βέλτιον οὖν οὐκ αἰεὶ ὄν τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ μόνον ὄν λέγειν. πᾶν οὖν καὶ ὄν καὶ κατὰ πᾶν ἀνενδεές καὶ οὐ ταύτη μὲν πλήρες, ἄλλη δ' ἐλλείπον ἢ τοῦ αἰῶνος φύσις ἐστί. Τοιαύτην μὲν οὖν περὶ τοῦ αἰῶνος οἱ παρ' Ἑλλησι φιλοσοφήσαντες ἔσχον διάνοιαν. τὸν δὲ χρόνον οὔτε τὴν σύμπασαν ἔφασαν κίνησιν οὔτε τὴν τοῦ παντός οὔτε τὸ κινούμενον· εἰ γὰρ μὴ κίνησις τῆς σφαίρας ὁ χρόνος, σχολῆ γε ἂν ἢ σφαῖρα αὐτή. λέγοις δ' ἂν περὶ αὐτοῦ ὡδὲ πως· ὡς πρότερον, πρὶν τὸ πρότερον δὴ τοῦτο γεννηθῆναι, ἐν τῷ ὄντι ἀνεπαύετο χρόνος· φύσεως δὲ πολυπράγμονος καὶ ἄρχειν αὐτῆς βουλομένης καὶ εἶναι αὐτῆς καὶ τὸ πλέον τοῦ παρόντος ζητεῖν ἐλομένης, ἐκινήθη μὲν καὶ αὐτή, ἐκινήθη δὲ καὶ αὐτός, καὶ εἰς τὸ ἔπειτα αἰεὶ καὶ τὸ ὕστερον κινούμενοι, μῆκός τι τῆς πορείας ποιησάμενοι, αἰῶνος εἰκόνα τὸν χρόνον εἰργασάμεθα. ψυχὴ γὰρ ἀθρόον μὲν τὸ ὄν ὀρώσα ἐν αἰῶνί ἐστιν, ἐξελίττουσα δὲ τὴν τοῦ ὄντος φύσιν, ὥσπερ ἐξ ἡσύχου σπέρματος, ἐχρόνωσεν οἶον αὐτήν, ἀντὶ τοῦ αἰῶνος χρόνον ποιήσασα, καὶ κόσμον δημιουργήσασα αἰσθητὸν μιμήσει τοῦ νοητοῦ, κινούμενον κίνησιν οὐ τὴν ἐκεῖ, ὁμοίαν δὲ καὶ ἐθέλουσαν εἰκόνα ἐκείνης εἶναι, τὰς τοῦ χρόνου διεξόδους πάσας ἐν ἑαυτῇ περιέλαβεν· τὴν γὰρ ἐνέργειαν αὐτῆς παρεχομένη ἄλλην μετ' ἄλλην, εἴθ' ἑτέραν πάλιν ἐφεξῆς, ἐγέννα τε μετὰ τῆς ἐνεργείας τὸ ἐφεξῆς καὶ συμπροῆει μετὰ δια[νο]ίας ἑτέρας μετὰ τὴν πρώτην. διάστασις οὖν ζωῆς χρόνον εἶχε καὶ τὸ πρόσω αἰεὶ τῆς ζωῆς [χρόνον ἔχει αἰεὶ] καὶ ἢ παρελθοῦσα ζωὴ χρόνον ἔχει παρεληλυθότα. εἰ οὖν χρόνον τις λέγοι [ψυχῆς ἐν κινήσει μετ]αβατικῆ βίον ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλον, δοκεῖ τι λέγειν· εἰ γὰρ αἰὼν ἐστὶ ζωὴ ἐν [στάσει καὶ τῷ αὐτῷ ὡσα]ύτως, εἰκόνα δὲ δεῖ τοῦ αἰῶνος τὸν χρόνον εἶναι, ἀντὶ μὲν κινήσεως νοερᾶς ψυχῆς τινος μέρους κινήσεως μέτρον τὸν χρόνον οἰητέον, ἀντὶ δὲ ταυτότητος καὶ τοῦ ὡσαύτως καὶ μένοντος τὸ μὴ μένον ἐν ταύτῳ, ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο ἐνεργοῦν λογιστέον τὸν χρόνον, ἀντὶ δὲ ἀδιαστάτου καὶ ἐνός εἰδῶλον τοῦτο τὸ ἐν συνεχείᾳ ἐν, ἀντὶ δὲ ἀπείρου καὶ ὅλου τὸ εἰς ἄπειρον πρὸς τὸ ἐφεξῆς αἰεὶ, ἀντὶ δὲ ἀθρόου τὸ κατὰ μέρος ἐσόμενον. δεῖ δὲ οὐκ ἔξωθεν τῆς ψυχῆς λαμβάνειν τὸν χρόνον, οὐδὲ τὸν αἰῶνα ἐκεῖ ἔξω τοῦ ὄντος, οὐδὲ παρακολούθημα οὐδ' ὕστερον, ἀλλ' ἐνωρώμενον καὶ ἐνόντα καὶ συνόντα, ὥσπερ κάκεῖ αἰὼν. Ἀρχὴ οὖν χρονικῆς κινήσεως ψυχῆ τοῦ ὄντος τῇ πολυπραγμοσύνῃ ἐκστᾶσα καὶ ἑαυτὴν πρῶτον ἰδοῦσα καὶ οἶον μετρήσασα καὶ χρόνον ἐξ ἑαυτῆς ἀπογεννήσασα. εἰ οὖν ὑποθοίμεθα μηκέτι ἐνεργοῦσαν, ἀλλὰ παυσαμένην ταύτην τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐνεργοῦσαν ψυχὴν ἐπιστραφεῖσαν πρὸς τὸν αἰῶνα, πέπαυται πάντως [τὸ χρο]νικὸν μέτρον, ἀναλυθείσης τῆς κινήσεως καὶ κινήσεως ψυχῆς εἰς τὸν τοῦ αἰῶνος βυθόν, οὐχ ὅτι με[τα]εσεῖν δεῖ ταύτην εἰς ἑτέραν φύσιν ἀντὶ τῆς ψυχῆς νοητῆς, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀρμοσθὲν πρὸς ὃ ἤρμοσε, φημί [δὴ] τὸν νοῦν, τῇ κοινωνίᾳ τῆς νοερᾶς φύσεως αἰώνιον ἐγεγόνει. ὁ μὲν γὰρ αἰὼν οἶον πρωτότυπον μὴ παράδειγμα, τὸ δὲ αἰώνιον δεύτερον ἐκείνο καὶ ἐν μετοχῇ τούτου λεγόμενον, ὥσπερ τὸ προαιώνιον πρὸ τοῦ αἰῶνός ἐστιν ἐστηκός. Ταῦτά σοι ἐκ τῶν Πλωτινείων ἀδύτων ἠρανοσάμην ἐς ὅσον οἶόν τε μετὰ τοῦ σαφοῦς ἔξαγγελίας. 42 Τοῦ αὐτοῦ ἀλληγορία τοῦ «οἱ δὲ θεοὶ παρ Ζηνὶ καθήμενοι ἡγορόωντο» Τοῦτο μάλιστα ῥητορικὸν ἐγὼ καὶ τεχνικὸν τίθεμαι, τὸ τὰς ἀπόρους τῶν ὑποθέσεων εὐπορωτέρας εἰς λόγων ἀποτελεῖν γέννησιν· οὐ γὰρ θαυμάζομεν τὸν ἐκ πηγῆς δι' ἀμάρας ὕδωρ ὀχετηγοῦντα, ἀλλὰ τὸν ἐξ ἀποτόμου πέτρας ἐκθλίψαντα νάματα. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο εἶδος

τεχνικοῦ λόγου, μεταβολῆς ἔχον ποιότητα, ὥσπερ εἶ τις ἀλμυρὰ ὕδατα ἐργάσαιο πότιμα. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐθαυματούργει Μωσῆς, ἡμῖν δὲ ὁ λόγος ἰσχύει πρὸς τὴν μετάστασιν, ὅσαπερ τὸ ξύλον ἐκείνο πρὸς τὴν μετάθεσιν. καὶ σοφὸς οὐχ ὁ τὰ θεῖα κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν ὑψ<ηλ>ολογούμενος, ἀλλ' ὅς καὶ τὰ ἐναντίως ἔχοντα εἰς θειοτέραν ἰδέαν μεταποιεῖ· οἶδα γὰρ ὡς οὐ τοσοῦτον τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν διέστηκεν, ὅσονπερ ὁ Ἑλληνικὸς καὶ ψευδῆς λόγος καὶ ὁ ἡμέτερός τε καὶ ἀληθής. εἰ δέ τις τὸ παρ' ἐκείνοις ἀλμυρὸν καὶ πικρὸν εἰς τὴν τοῦ ἡμετέρου λόγου μετασκευάζει γλυκύτητα, οὗτος ἐμοὶ σοφὸς καὶ σοφῶν ὁ κάλλιστος. Ἴν' οὖν καὶ τὴν περὶ τούτων ἔχητε τέχνην, βραχύν τινα μῦθον Ἑλληνικὸν καὶ πάντη τοῖς ἡμετέροις λόγοις ἀπάδοντα εἰς τὴν θειοτέραν ἰδέαν μεταποιήσωμεν. ὁ δὲ τοῦ μύθου πατήρ καὶ ὁ τῶν ἄλλων γεννήτωρ ποιητῆς Ὀμηρος. ἐκείνῳ γὰρ οὕτω δόξαν πεποιήνται οἱ θεοὶ παρακαθήμενοι τῷ Διὶ ἐν ἑδάφει χρυσῷ καὶ προσδιαλεγόμενοι τούτῳ καὶ οἶον συνευωχούμενοι καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀλλήλους, τὰ δὲ πρὸς ἐκείνον φιλοφρονούμενοι καὶ αὐθις παρ' ἐκείνῳ τὰς δεξιώσεις λαμβάνοντες, καί τις παρ' αὐτοῖς Ἥβη τὸ νέκταρ οἰνοχοοῦσα ἐπιδεξίως ἅμα καὶ ἀσφαλῶς, οἱ δὲ ὁμοῦ τε τοῦ ἀθανάτου πεπλήρωνται πόματος καὶ τὴν Τροίαν ὀρώσι κακῶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν πάσχουσιν. Πρῶτον μὲν οὖν ὁ σύμπαρ λόγος ἐκτετραγώδηται καὶ καταμεμύθηται, ὅτι μὴ μεγαλοπρεπῶς μηδὲ ὑψηλῶς τῷ ποιητῇ ἢ τῶν θεῶν συνουσία πεποιήται· θοῖνη γὰρ τὸ πᾶν καὶ μέθη καὶ ἀκρασία. ἀλλ' ὁ γε τεχνικὸς λόγος δύναται ἂν ὅποσα καὶ βούλοιο. διὰ ταῦτα οὐδ' ἂν ἡμεῖς ἀπορήσαιμεν λόγων τὸ τῆς ποιήσεως μυθῶδες μετατιθέντων καὶ ἀλληγορούντων τὸ πεπλασμένον εἰς τὴν ἀλήθειαν. Αὐτίκα τὸ τοῦ Ζηνὸς ὄνομα εὐφυῶς τῷ ποιητῇ πέπλασται καὶ ἐτοίμως ἔχει πρὸς ἀλληγορίαν ἀφορμῶν· παρήκται γὰρ ἀπὸ τῆς ζωῆς· ζωὴ δὲ καὶ ταμίας ζωῆς τίς ἂν εἴη ἄλλος ἢ ὁ ἐπὶ πᾶσι θεὸς ὁ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἰρηκῶς «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή»; ὑπεροχικὴν μὲν οὗτος καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ζωὴν εἴληχε, καὶ οὐδεὶς αὐτῷ πεπλησίακεν ἢ πλησιάσει ποτέ. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ δημιουργός ἐστι, παράγων κατὰ λόγους καὶ μέτρα προόδων, ὥσπερ αὐτὸς οἶδε, τὰ ποιήματα, διὰ ταῦτα οὐκ ἀποξενοῖ τῆς πρώτης αἰτίας, ἀλλὰ συμβιβάζει πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἀνάγει καὶ κοινωνοὺς τῶν θαυμασίων [αὐτοῦ ποιεῖται. ἢ τ]οῖνον κοινωνία ὧν ἐκεῖνος ἔχει ὑπερφυῶν καλῶν καὶ ἡ ἐπιστροφή τῶν κοινωνούντων [.....] αἰτίαν, οὐκ ἂν ἄλλο εἴη ἢ συνουσία καὶ συνδιάλεξις· φωνὴν μὲν γὰρ οὐ προῖεται [.....] κεχαρκτηρίσται παρ' αὐτοῖς λόγος· ψυχὴ γὰρ ταύτης ἐδέησεν, ἴν' ἐκφήνειε τὰ βουλευόμενα, ὁ δὲ παντέλειος νοῦς οὐ δεῖται τινος πρὸς τὴν ἔκφρασιν ὧν ἔχει δυνάμεων. διὰ ταῦτα τῷ διαλεκτικῷ μὲν χαρακτήρι οὐ κέχρηται, διαδόσιμον δὲ ἀρρήτως ποιεῖται τὴν δύναμιν. Ἀλλὰ τίνες οἱ τῷ ζωηρῷ λόγῳ παρακαθήμενοί τε καὶ προσανέχοντες καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς διαλόγους ποιούμενοι; τίνες ἄλλοι ἢ οἱ πρώτως καὶ ἀμέσως τὴν τοῦ εἶναι πρόοδον εἰληχότες, εἴτε Χερουβὶμ βούλοῖτό τις τούτους καλεῖν εἴτε δυνάμεις εἴτε τινὰς ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας εἴτε «λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν βασιλείαν», οἷς ὥσπερ δὴ τῶν ἄλλων αὐτοῦ θαυμασίων ὑπερφυῶς κοινωνεῖ, οὕτω δὴ καὶ τοῦ ὀνόματος; οὐ γὰρ βασκαίνει ὁ θεὸς τοῖς βουλομένοις τοῖς μεγαλείοις ἐκείνου χαρακτηρίζεσθαι· εἰ γὰρ ἀνθρώποις τοῦτο δίδωσι τοῦνομα, καὶ θεοὺς εἶναι βούλεται τοὺς ἐπικήρους καὶ ὠκυμόρους καὶ προσονεϊδίξει μὴ αἰσθανομένους τῆς δωρεᾶς, ἀλλ' ἀποθνήσκουσι δίκην ἀνθρώπων καὶ τῶν οὐρανίων ἀψίδων ἀπολισθαίνουσι, πῶς ἂν τούτου βασκήνειε ταῖς περὶ αὐτὸν φύσεσι; καὶ διὰ ταῦτα ἡ σεραφικὴ καὶ ἀρχαγγελικὴ καὶ ἀγγελικὴ σύμπασα φύσις, καὶ εἰ τις ἄλλη ὠνομασμένη ἢ ἀκατονόμαστος ἐστὶ τάξις, ἐν τῷ καλῷ ἐστηκυῖα, τῷ μεγάλῳ θεῷ παρακάθηται καὶ καινοπρεπῆ τινα πρὸς αὐτὸν

τὴν ὁμιλίαν ποιεῖται, τὰ μὲν ἀναφέροντες τὴν διακονίαν ὧν διωκῆσαντο, τὰ δὲ παρ' ἐκείνου προνοητικὴν λαμβάνοντες δύναμιν. Ὅποιον δὲ καὶ τὸ ὑποδεξάμενον τούτους χρυσοῦν ὡς ἀληθῶς δάπεδον; τοῦτο δὲ τις εἴτε βούλοιο τὸν ἐξώτατον καλεῖν οὐρανὸν εἴτε πᾶσαν τὴν αἰθέριον οὐσίαν καὶ φύσιν εἴτε τὴν νοερὰν αὐτῶν περιοχὴν εἴτε τι ἄλλο τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ θείων, οὐ διαφέρομαι, ὅτι τὰ θεῖα ἀπέχει μὲν τῶν ἐνταῦθα καλῶν, εἰς δὲ νόησιν λαμβανόμενα ἐμφέρειάν τινα τῆς οἰκείας οὐσίας ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν θαυματομένων δίδωσι. διὰ ταῦτα χρυσῶ εἴκασται ἡ ἀνέχουσα τούτους δύναμις. Ἐπεὶ δὲ τὸ κάλλιστον τῶν ὄντων ἢ πρὸς θεὸν ὁμιλία ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ νοῦ πρὸς ἐκεῖνον διάδοσις, ἧς αἱ θεῖαι φύσεις καθαρῶς ἀπολαύουσι, διὰ ταῦτα πανδαισία τῷ ποιητῇ ἢ ὁμιλία ἀπέικασται. εὐωχίας δέ, καὶ μάλιστα πανδήμου, γνωρίσματα ψυκτῆρες καὶ κρατῆρες καὶ φιάλαι καὶ πρόχοι καὶ ὑδρορροαί, κύλικές τε καὶ εἴ τι ἄλλο Θηρίκλειον ἔκπωμα καὶ ἡ ἑτέρα τῆς τοσαύτης κατασκευῆς ἰδέα. ἀλλ' ὄντως τὴν ποικιλίαν τῆς θοίνης παρωσάμενος, ἐπειδὴ καὶ ἀπλοῦν καὶ θεῖον τὸ εὐωχούμενον, τὴν Ἥβην αὐτοῖς παραλαμβάνει κερνῶσαν τὸ νέκταρ καὶ μεθύουσαν, ἴν' οὕτως εἴπω, τοὺς δαιτυμόνας. Ἀλλὰ τίς ἡ Ἥβη; καὶ μοι μικρὸν ἀνάσχοισθε πόρρωθέν τι περὶ τούτων προδιοικουμένων. δύο τούτω παρὰ τῷ ἐπιστημονικῷ λόγῳ ἐστίν, οὐσία καὶ γένεσις· ἀλλ' ἡ μὲν ἔστηκεν, ἡ δὲ πρόεισιν, οὐκ ἐπανακυκλοῦσα οὐδ' ἐπανακάμπτουσα, ἀλλὰ κατ' εὐθὺς ρέουσα· διὰ ταῦτα ὠκύμορός τέ ἐστι καὶ ἐφ' ἑαυτῇ περιγράφεται· τῆς δὲ ἡ οὐσία ἀθάνατος καὶ πλέον τούτου καὶ ἀμετάβλητος, οὐχ ἠβῶσα, οὐκ αὔξουσα, οὐκ ἀπορρέουσα, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῆς ἐστηκυῖα ἄτερ πάσης μεταβολῆς καὶ κινήσεως. ἐπεὶ οὖν τοῦτο προῦθέμεθα, τὴν προδιοίκησιν τῷ λόγῳ προσεφαρμόσωμεν· ἢ περὶ θεὸν ἀσώματος φύσις οὔτε διὰ γενέσεως εἰς τὸ εἶναι ἐλήλυθεν οὔτε γένεσιν ἔχει διοικοῦσαν, ἀλλ' οὐσία τίς ἐστὶ καθαρὰ καὶ ἀμετάθετος. ἴν' οὖν αὐτῷ τὸ ἀναυξές τε καὶ ἀγήρων, μᾶλλον δὲ τὸ ἀκμαῖον καὶ ἔντονον, ὁ λόγος προσμαρτυρήσῃ, τὴν Ἥβην εἰς τὴν οἶνοχοεῖαν παρέλαβεν. ἔστι δὲ αὕτη τῶν παρ' ἡμῖν ἡλικιῶν ἢ χαριεστάτη καὶ ὄντως νεανικωτάτη καὶ εὐχαρις, οἷα δὴ κάκείνη ἢ φύσις ἐστίν, ἠβῶσα ὡς ἀληθῶς τὸν αἰῶνα πάντα καὶ ἐμπορουμένη μὲν τοῦ νέκταρος, κόρον δὲ οὐδέποτε ἔχει· τὸ γὰρ προσειλημμένον ὁμοῦ τε τὴν προλαβοῦσαν δίψαν σβέννυσι καὶ ἑτέραν θερμότεραν ἐνίησι. Καταλλήλως οὖν τῷ ποιητῇ ἢ Ἥβη τὸ νέκταρ οἶνοχοεῖ τοῖς θεοῖς· πῶς γὰρ ἂν τὴν τῶν παντελείων ἀγαθῶν ἐχώρησαν ἀποπλήρωσιν, εἰ μὴ ὡς ἀληθῶς ἤβασκον, εὐτονωτάτην τὴν δύναμιν πρὸς τὴν μέθεξιν ἔχοντες; τὸ γὰρ νέκταρ ἢ τῶν θειοτέρων ἐστὶ καὶ ὑπερφυῶν καὶ μεγαλείων μετάληψις· νέκταρ ὡς ἀληθῶς ἢ τῶν τριῶν προσώπων ἔνωσις καὶ διάκρισις, ὁ τῆς προνοίας λόγος, ὁ τῆς κρίσεως, ὧν αἰεὶ κατατρυφῶσιν ὅσαι περὶ τὸ θεῖον φύσεις ἐστήκασιν, μᾶλλον δὲ ὅσαι τῷ θεῷ προσκάθηνται, ἐπαναπαύομεναι τοῖς ἐκεῖσε κλινητῆρσιν ἢ θρόνοις ἢ βασιλικοῖς σκίμποσιν. ἀλλὰ «δεῖδέχατ' ἀλλήλους»· τοιαύτη γὰρ ἢ τῶν θείων φιλοφροσύνη· οὐ γὰρ μόνον τὰ μείζονα τῶν θαυμασιῶν τοῖς ὑφειμένοις καταδιδόασιν, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον καὶ τὰ ἐλάττονα πρὸς ἐκεῖνον ἐπιστρεφόμενα [.....] τὴν ἐπιστροφὴν τίθενται. Καὶ τί καινόν, ὅπου γε καὶ ἡμεῖς ἀντιδιδόαμεν τῷ θεῷ ὧν πα[.....]νομέν τε καὶ ἔχομεν; τίνα ταῦτα; θυσίαν καθαρὰν, πνεῦμα κατανύξεως συντετριμ[μένον, ἐπι]θυμίαν κεκολασμένην, θυμὸν ἐγκεχαλινωμένον τῷ λόγῳ, τὴν πρακτικὴν ἅπασαν συντονίαν καὶ κακοπάθειαν. οὕτως ἐκεῖνοι «δεῖδέχατ' ἀλλήλους Τρώων πόλιν εἰσορόωντες». ἡμεῖς μὲν γὰρ οὐκ ἂν ποτε δυνηθῆμεν ὁμοῦ τε προσανέχειν θεῷ καὶ τῶν τῆδε ἔχεσθαι· οὐ γὰρ ἐσμεν ἀκριβῆς νοῦς, ἀλλ' ὁ ἐν σώματι, διὰ ταῦτα καὶ μεμερίσμεθα· καὶ τοῖς μὲν ἄνω προσκείμενοι τῶν κάτω ἐπιλελήσμεθα, τῶν δὲ καθ' ἡμᾶς ἐχόμενοι τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀφεστήκαμεν. ἐκείνοις δὲ ἢ ἐφ' ἐκάτερα ῥοπή ὁμοῦ πάρεστιν·

οίκονομειν μὲν γὰρ τὰ τῆδε λαχόντες παρὰ θεοῦ, ὁμοῦ τε τὰ τῆδε ἐπιτροπεύουσι καὶ τῶν θείων οὐ διακέκρινται. Φιλοσόφως τοιγαροῦν τῷ ποιητῇ τοῦτο νενόηται· ὅθεν εἰσάγει τοὺς εὐωχουμένους θεῶ, ὁμοῦ τε τοῦ νέκταρος ἀπολαύοντας καὶ τὴν Τροίαν προνοητικῶς περιέποντας· ἡ γὰρ πόλις αὕτη ἀντὶ τῆς ἐπὶ γῆς συμπάσης πολιτείας τῷ ποιητῇ εἴληπται· Τροία γὰρ ἀτεχνῶς ἢ κοσμικῆ αὕτη κατάστασις πέφυκε, τοῦ μὲν νοητοῦ κάλλους καταφρονήσασα, τὸ δ' αἰσθητὸν καὶ περιλεσχίνευτον τῆς Ἑλένης ἀρπάσασα, ὅπερ ἐστὶ τὸ γοητεῦον καὶ ἐπιποίητον, εἶτα ὑπὲρ τούτου ἀραμένη πόλεμον, ἐφ' ᾧ περιηρέθη μὲν τὸ τεῖχος, καθηρέθη δὲ τὸ ἀξίωμα, αἰχμάλωτός τε καὶ δορυάλωτος γέγονε, τοῦ Ἑκτορος προαναιρεθέντος αὐτῆς, ἥτοι τοῦ ἐχέτορος νοῦ, ᾧ δὴ συναπῆλθεν ἀπολλυμένῳ καὶ παντελῶς κατηδάφισται. εἶλε δὲ αὐτὴν οὐδὲν οὕτως ἄλλο ὡς ὁ δούρειος ἵππος, τὸ θυμικὸν καὶ χρεμετιστικὸν μέρος καὶ ὄντως ἄλογον, ὃν νυκτὸς εἰσάγουσιν οἱ καθήμενοι τῇ ἡμετέρᾳ πόλει καὶ πανευδαίμονι, ὅποτε τῇ τῶν παθῶν ἀχλύϊ συγκαλυπτόμεθα· τότε γὰρ οἱ πολέμιοι ἡμῖν δαίμονες ἐπιχειροῦσι ταῖς καθ' ἡμῶν μηχαναῖς. Οὗτος ὁ μῦθος, αὕτη τοῦ ψεύδους πρὸς τὴν ἀλήθειαν μεταποίησις, ἦν ἡμεῖς πρὸς τὰς καθ' ἕκαστον ἀλληγορίας προχειριζόμενοι, ῥᾶστον ἂν οὐ τῷ ποτίμῳ μόνον λόγῳ τοὺς ἀλμυροὺς ἀποκλύσαιτε, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀλμυροὺς ποτίμους ποιήσαιτε. 43 Τοῦ αὐτοῦ ἀλληγορία εἰς τὸν Τάνταλον Πάλιν ἡμᾶς ἐπὶ τὰς ποιητικὰς θύρας ἀνθέλκετε, ἀφ' ὧν μόλις ἐπὶ τὴν φιλόσοφον αὐλειον ἀνειλκύσαμεθα. ἐγὼ δὲ κἂν ἀπώκησα πρὸς τὴν τοιαύτην παλινωδίαν, εἰ μὴ τὸ προβεβλημένον παρ' ἡμῶν κρείττονος ἐδεῖτο τῆς ἐπισκέψεως· ἐπὶ γυμνὸν μὲν γὰρ τὸν μῦθον οὐκ ἂν ποτε αὐτὸς ἀφίξομαι ἐκὼν. εἰ δέ τις αὐτῷ κρείττων τοῦ φαινομένου ὑποκάθηται ἔννοια, δεῖσάν ποτε κατιέναι ἀπὸ τοῦ τῆς φιλοσοφίας ὕψους, ἐφήσω τῇ γλώττῃ ὡσπερ ῥεύματι πρὸς τὸ κάταντες φερομένῳ. δεῖ γὰρ τὸν φιλόσοφον μὴ αἰεὶ ποτε ἀτρύτως ἔχειν πρὸς τὰς τῶν ὄντων ἐποψίας, ἀλλὰ καὶ φιλόμυθον εἶναί ποτε καὶ σπουδάζειν περὶ τὰ παίγνια· παιδιὰ δὲ τῷ φιλοσόφῳ μῦθος καὶ λέξις ἐπιτερπῆς καὶ ἱστορία ἢ διαχέουσα τὴν ψυχὴν ἢ συστέλλουσα. Παίξωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, εἰ δοκεῖ, περὶ τὸν ἐκ Διὸς φύντα Τάνταλον καὶ θεασώμεθα τοῦτον τῷ λόγῳ, ὅπως ποτὲ τῷ ἀέρι τὸν πάντα χρόνον περιποτώμενος δειμαίνει μὲν τὸν ὑπερτέλλοντα πέτρον, ὅστις ἀδαμαντίνους ὡσπερ καλωδίους ἀπηωρημένος καὶ μικρὸν τι τῆς ἐκείνου ὑπερανέχων κορυφῆς, φοβεῖ μὲν τῷ μέλλειν κατιέναι, οὐ κάτεισι δέ· ὁ δὲ τῷ φόβῳ κυμαίνεται καὶ ταύτην δίδωσι δίκην τῆς ἀκολάστου γλώττης καὶ ξύγκλυδος. Πρὶν ἢ δὲ τὰ περὶ τοῦ παιδὸς ἐξετάσαι, τὸν τούτου πατέρα κατανοήσωμεν, ὅστις ἐστὶν ὁ Ζεὺς. ἐμοὶ δὲ τοῦτο δοκεῖ σπουδῆς ἄξιον, πῶς ἀμφίβολον αὐτῷ τὴν γονὴν ὁ τοῦ δράματος ὑποκριτῆς προσμαρτύρεται· «Διὸς» γὰρ φησι «πεφυκώς, ὡς λέγουσι, Τάνταλος». ἀλλ' ἐπειδὴ πλάτος ὑπανοιγόμενον τῶν θεωρημάτων ὀρῶ, δοκεῖ μοι ὡσπερ τελετῇ τινὶ τῷ λόγῳ προσέρχεσθαι· αἱ γὰρ τελεταὶ σωματικὰ τούτων τὰ παραπετάσματα, ἦν δὲ εἶσω τῶν ἀδύτων χωρήσει τις, φῶς ἐκεῖ καθαρὸν καὶ ἀπογύμνωσις τῶν αἰσθητῶν. τὸν Δία τοίνυν οἱ Ἕλληνες ἄλλος ἄλλαις ἐννοίαις κατεμερίσαντο· οἱ μὲν γὰρ τὸν τοῦ παντὸς τοῦτον ὑπονοοῦσι δημιουργόν, ὃν δὴ διὰ τοῦτο καὶ Ζῆνα καὶ Δία προσηγορεύκασιν, ἐκεῖνο μὲν ὡς ζωῆς τοῖς οὐσι χορηγόν, τοῦτο δὲ ὡς αἰτίαν τινὰ διὰ πάντων τῶν ὄντων φοιτήσασαν, ὃν δὴ καὶ τρίτον ποιοῦσιν ἀπὸ τοῦ ἐνός. ἔν γὰρ φησι τὸ ἐκ τῶν πάντων καὶ πρὸ τῶν πάντων, μεθ' ὃ ἰδέας καὶ ἐφεξῆς τὸν δημιουργόν· τοῦτον γὰρ ἀμέσως προσάγουσι τοῖς ποιήμασιν. οἱ δὲ τινες ταύτην μὲν τὴν αἰτίαν ἀπέγνωσαν, φαινομένην δὲ τινὶ φύσει τὴν προσηγορίαν ταύτην ἐπιφημίζουσιν, ἥτις δὴ ὁ δεύτερος πλάνης ἐστὶ, Ζεὺς τοῖς ἀστρολόγοις ὀνομαζόμενος, ὅτι τοῦ ὑπερκειμένου τοῦτον φθαρτικοῦ τυγχάνοντος ταῖς γενέσεσιν, οὗτος οἷς ἂν ἀλῶ σχηματιζόμενος ἢ ὑφαιρεῖται τι τῶν κακιόνων ἢ

προστίθησι τὰ καλλίονα. τοιαύτη μὲν καὶ ἡ δευτέρα δόξα περὶ τοῦ Διὸς τοῖς Ἑλλησιν. ἡ δὲ τρίτη ἱστορικωτέρα ἴσως καὶ ἀληθεστέρα· αὐτόν τε γὰρ καὶ τὸν τούτου πατέρα τὸν Κρόνον ὁμόθεν ἀπὸ Κρήτης γεννῶσι, καὶ τὸν μὲν οὐκ ἴσασιν ὅποι γῆς κατορώρκεται, τοῦ δὲ τὸν ἐπὶ τῷ τάφῳ δεικνύουσι κολωνόν. εἶτα τὴν θνητὴν φύσιν ὑπερναβάντας ἀγχισπόρους ποιοῦσι τῆς οὐσίας τοῦ κρείττονος καὶ πρὸς τὸ τῆς θειότητος εἶδος μεταβιβάζουσι. τούτῳ δὴ τῷ λόγῳ καὶ Ἑρμῆς προστίθεται ὁ Τρισμέγιστος· τᾶλλα γὰρ θεωρῶν τοὺς μύθους τοῦτον δὴ μόνον γυμνὸν ἐξεδέξατο καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου μίμησιν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα διερεθίζει τὸν Τάτ. Ἡμῖν οὖν, εἰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τὸν μῦθον μεταχειριζοίμεθα, οὐδὲν μέγα ἔσται σωματικὰς γενέσεις τοῦ Ταντάλου συνειληχόσιν· ἀλλ' οὐδ' εἰ πρὸς τὰ ἄστρα τὸν λόγον ἀνατείνομεν, ἄξιόν τι τῆς φιλοσόφου σπουδάσομεν σκέψεως· τὰ γὰρ ἐκ τῶν μαθημάτων οὐχ ὑπάρξεις, ἀλλὰ σχήματα καὶ ποιότητες. λεγέσθω τοίνυν παρ' ἡμῶν Ζεὺς ὁ χορηγὸς ζωῆς τοῖς ὄλοις θεός, Τάνταλος δὲ τὸ αἰθέριον πῦρ· τέταται γὰρ δι' ὄλων τῶν σφαιρῶν καὶ φύσιν ἔχει ἄνω κάτωθεν ἄλλεσθαι. τοῦτο γοῦν τὸ αἰθέριον πῦρ, ὁ παρὰ τῷ τραγωδῶ Τάνταλος, τῷ ἀέρι πέφυκεν ἐποχούμενον· τῷ γὰρ πέρατι τῆς τοῦ πυρὸς σφαίρας ἡ ἀρχὴ τῆς τοῦ ἀέρος προσήπται· λεπτότερον δὲ τυγχάνον τοῦ ἀέρος τὸ πῦρ ὥσπερ ὀχήματί τινι τούτῳ ἐπελαφρίζεται. ὁ δὲ ὑπερτέλλων τὴν τούτου κορυφὴν πέτρος ὁ κατὰ Ἑμπεδοκλέα σφαῖρός ἐστιν, ὡς δ' ἂν ἡμεῖς φαίημεν, ἡ ἀπλανὴς κυκλοφορία· ὁ μὲν γὰρ ἀήρ τὸ πῦρ ὑποβέβηκε, τὴν ἀπλανῆ δὲ σφαῖραν τὸ πῦρ, ἥτις δὴ ὥσπερ τις χερμὰς ἐπιβεβάρηται καθάπερ τινὶ κορυφῇ τῆ πρώτῃ ἐπιφανείᾳ τοῦ πυρὸς. αὕτη δὲ ἡ ἀπλανὴς τῆ ἀπαύστῳ καὶ ταχείᾳ περιαγωγῇ τῆς κινήσεως δοκεῖ μὲν πιέζειν τὸ πῦρ, ἵνα μηδὲν τι καινὸν ἐν τοῖς πολυκλονήτοις στοιχείοις γένηται· οὐ διαφθείρει δέ, ἀλλὰ τὸ μὲν ὥσπερ ὑποπέφρικε–δεδόσθω γὰρ τοῦτο τῆ τοῦ μύθου ἐξουσία–συναγόμενόν τε καὶ συνειλούμενον· ὁ δὲ περιελισσόμενος κύκλος ἀφαιρεῖται τι αὐτῷ ἀεὶ τοῦ δέους, τὸν ἅπαντα χρόνον ζωογονῶν, ἀλλ' οὐ φθείρων. Τὸ δὲ ἀμφιβάλλειν τὸν ὑποκριτὴν περὶ τῆς τούτου γενέσεως ταύτην μοι ὑποβάλλει τὴν ἔννοιαν, ὅτι τετολμήκασί τινες τῶν Στωικῶν πυρώδη φύσιν τῷ τοῦ παντὸς προσάψαι δημιουργῶ, ἀλλ' οὐχ ἢ γε Ἀκαδημία, οὔθ' ἡ πρεσβυτέρα οὔθ' ἡ νεωτέρα, τοῦτον τὸν λόγον ἐδέξαντο· ἀσώματον δὲ τοῦτον ὠρίσαντο καὶ πρὸς μηδὲν τῶν στοιχείων ἑοικὸς τι ἔχοντα. διὰ τοῦτο ὁ ἐν τῇ σκηνῇ λόγος ἀμφιβάλλει περὶ τῆς τοῦ Ταντάλου γονῆς καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ τὸ πῦρ γεγενῆσθαι ταῖς δημῶδες παραχωρεῖ ὑπολήψεσι· σπουδάζεται γὰρ φιλοσοφία κάπτι τοῖς δράμασι, καὶ διὰ τοῦτο, ὅπερ ἀπεμφαίνον τοῦ μύθου πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον εὐρίσκει, τῷ τοῦ πλήθους συρφετῷ δίδωσιν. Ἀλλὰ πῶς ἄνθρωπος ὁ Τάνταλος ἦν; πῶς δὲ τῆς κάτω γενέσεως πεφυκῶς ἀποτέλεσμα συνδιητᾶτο θεοῖς; πῶς δὲ καὶ συνδιαιτώμενος τούτοις ἔκφορα τὰ ἐκείνων ἐποίει μυστήρια καὶ διὰ τοῦτο ἠώρηται καὶ τὸν λίθον πεφόβηται; φημὶ τοίνυν ἐγὼ ὡς ἀρχὴ τοῖς ἐν γενέσει τὸ πῦρ· ἡμῖν τε γὰρ εἰς τὴν σωματικὴν οὐσίαν συντελεῖ καὶ μέρος γίνεται τῆς συνθέσεως τὸ κορυφαιότατον. ἀλλὰ καὶ πᾶν αἰσθητὸν φύσιν ἔχον ὀρᾶσθαι, κἂν μὴ ὀρῶτο ἐπιπροσθοῦντός τινος σώματος, αὐτὸ δὴ τὸ ὀρᾶσθαι τῆς πυρώδους οὐσίας μετείληφε. τὴν δὲ ἀπλανῆ παῖδες Ἑλλήνων πέμπτον ὑποτιθέμενοι σῶμα οὐδὲν τι λυσιτελεῖν ἡμῖν εἰς τὴν γένεσιν οἶονται. διὰ τοῦτο λέγεται ὁ τοῦ Διὸς παῖς Τάνταλος, ὃν ἡμεῖς πῦρ ἐθεωρήσαμεν, ἄνθρωπος εἶναι καὶ τὴν γῆν λαχεῖν οἰκητήριον, ὅτι μεθ' ἡμῶν τὸ πῦρ καὶ πρώτη τοῦτο τοῦ σώματος ἡμῶν σύστασις. τὸ δ' αὐτὸ καὶ θεοῖς ἔλαχεν Ἑλληνικοῖς συνοικεῖν· εἰ γὰρ θεοὶ τούτοις οἱ πλάνητες, τούτοις δὲ ἀγχωμάλως τὸ πῦρ παροικεῖ, ὁμοδίαιτον ἄρα τοῦτο τοῖς ἐκείνων θεοῖς. ἔκπυστα δὲ τὰ ἐκείνων πεποίηκεν, ὅτι φωτὶ πάντα καταλαμβάνεται, τὰ μὲν θεῖα τῷ θεῖῳ, τὰ σωματικὰ δὲ τῷ σωματικῷ.

ἀκόλαστος δὲ τῷ πυρὶ ἢ γλῶττα, ὅτι τοῦτο μόνον τῶν στοιχείων παφλάζει τῇ φύσει καὶ εἰς τὸ αἰεὶ συνηχεῖ· ἢ τε γὰρ γῆ στάσιμος οὔσα καὶ ἀμετάθετος καὶ ἤχου ἐστέρηται· τό τε ὕδωρ, εἰ μὴ τι εἴη τὸ κινουῦν, ἡρεμεῖ ἐπικεχυμένον τῇ γῆ· ὃ τε ἀήρ «ἀψόφω βαίνει κελεύθω» κατὰ τὴν ποίησιν· τὸ δὲ πῦρ αἰεὶ τῷ ἐγκειμένῳ εἰσαεὶ στενοχωρούμενον πνεύματι περισαλπίζει τὰ ὦτα οἷς ἂν προσεγγίσειε. Τοιαύτη μὲν ἡ κεκρυμμένη τοῦ μύθου διάνοια. ὑμῖν δὲ τὰ ἐνταῦθα εἰρημένα μὴ ἀμετακίνητα δόγματα ἔστωσαν· πρὸς γὰρ τὸ χρεῖῳδες τοῦ λόγου τὰς τῶν ὀνομάτων φύσεις ἐξειλήφαμεν, ἐπεὶ περ ἐφ' ἐτέρῳ μύθῳ, ἐν ᾧ δὴ ὁ μὲν Κρόνος τὸν Δία γεννᾷ, οὗτος δὲ τὸν πατέρα δεσμεῖ, ἄλλως ἂν ἐκδεξαίμεθα ἐκεῖνον τὸν παῖδα τοῦ Κρόνου. χρόνον γὰρ τὸν Κρόνον ἐκεῖσε νομίσαντες δώσομεν αὐτῷ πάντα καταβροχθίζειν τὰ ἐκ τῆς ἐκεῖνου ὀσφύος γεννώμενα· τοιοῦτος γὰρ ὁ χρόνος δαπανητικὸς τῆς οὐσίας τῶν αἰσθητῶν· ἔμελλε δὲ καὶ αὐτὸς τῷ συνεχεῖ τῆς οἰκείας φύσεως ρεύματι παραρρεῖν τε καὶ παραπόλλυσθαι· ἀλλ' ἡ ἐκ διαδοχῆς τῶν ὄντων ζωὴ, ἣτις δὴ Ζεὺς ἐκείνῳ τῷ μύθῳ προσηγόρευται, τὴν τούτου ῥοὴν ἀνέχει καὶ οἷον δεσμεῖ, ὥστε μὴ παραπόλλυσθαι. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοῦ καθ' ἕκαστον ζωὴ κινουμένη καὶ παραρρέουσα, διὰ τοῦτο καὶ ῥέαν μητέρα τῷ Διὶ ὁ μῦθος ἐπέστησεν. ἔδοξε δὲ καὶ τοῦτον ὁ Κρόνος καταπιεῖν, οὐ καταπέπωκε δέ· τῷ μὲν γὰρ τὰς μερικὰς ζωὰς διαφθεῖρειν, διολλύνων ἡμᾶς τοῖς πέρασι τοῦ εἰμαρμένου βίου, ὑφήρπασε τῷ λαιμῷ τὸν Δία· ἐφ' ὅσον δὲ μὴ πᾶσαν τῶν ὄντων τὴν ζωὴν κατανάλωσεν, ἀλλὰ μένει συντηρουμένη ταῖς διαδοχαῖς, ἡλευθέρωται ὁ παῖς τοῦ παιδοκτόνου πατρός. Ἐπεὶ οὖν ὑμῖν τὴν ὁδὸν νῦν πρώτως τῶν Ἑλληνικῶν μύθων ἠνοιξαμεν καὶ ὑφηγησάμεθα ὅπως δεῖ τούτους ἀλληγορεῖν, τῷ ἐνταῦθα κανόνι στοιχοῦντες καὶ ὑμεῖς τι τοῖς ἐπιλοίοις συνεισενέγκατε.

44 Τοῦ αὐτοῦ ἀλληγορία περὶ τῆς Σφιγγός

Ἐπὶ τῶν λεγομένων τελετῶν τὰ μὲν ἄδυστα ἔνδον ἦν, ὡς δηλοῖ καὶ τοῦνομα, τὰ δὲ παραπετάσματα προεβέβληντο, ἀθέατα τὰ ἐν τοῖς ἀδύτοις φυλάττοντα. ἐν δὲ τοῖς Ἐλευσινίοις ἀνεώγγυντό τε ταῦτα καὶ ἀπεγυμνοῦντο τὰ κεκρυμμένα. ἐγίγνετο δὲ τοῦτο ἐν περιόδῳ ἐτῶν, ἵνα μὴ τὰ ἀβέβηλα βεβήλοις πολλάκις ὀπτάνοιντο· ὑμεῖς δὲ καὶ τῆς ἡμέρας πολλάκις τὸν ἱεροφάντην καταβιάζεσθε τὰ κελύφανα τοῦ μύθου περιρρηγνύειν, ἵνα τὸ ἀποκείμενον τῷ ἐλύτρῳ ἀπόρρητον ἐκεῖθεν ἀναλαβόντες καταβροχθίσθητε. ἐγὼ δὲ ἀπώκησα ἂν τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ αἰ μὲν ἀρχαῖαι κατήργηντο τελεταί, θεῖα δὲ ἐκρατύνη δόγματα, ἀναπεταννύοντα μὲν τὰ παραπετάσματα, ἔνδον δὲ τοῦ ἀδύτου πολλάκις εἰσάγοντα τὸν τελούμενον. διὰ τοῦτο περιρρηγνύσθω μὲν τὸ τοῦ μύθου τῆς Σφιγγός ἔλυτρον, τὸ δὲ κεκρυμμένον ἀνακεκαλύφθω φιλοσοφίαν ἔχον ἀπόρρητον. Πλάττει δὲ ταύτην ὁ μῦθος κόρην εὐπρόσωπον οὐ μέχρι ποδῶν, ἀλλ' ἕως ὀμφαλοῦ, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα δασεῖα ἢ θριξ καὶ πόδες θηρὸς καὶ οὐρά μακρά, ἢ δὲ γλῶττα ἀττικίζουσα τε καὶ Πυθαγόρειος, αἰνιττομένη τὰ πράγματα· τῷ γὰρ ἀνθρώπῳ τὸν λόγον προσάπτουσα, ἐτέροις τοῦτον, ὡς ἴστε, ἡρμήνευε τοῖς ὀνόμασι. τοιοῦτον μὲν τὸ τοῦ μύθου τέρας, καὶ δεδόσθω τοῖς ποιηταῖς ἐπ' ἐξουσίας πλάττειν ἢ βούλοιντο, ἀλλ' ὁ φιλόσοφος νοῦς μὴ τῷ φαινομένῳ προσκείσθω, ἀλλὰ τῷ αἰνισσομένῳ διὰ τοῦ τέρατος. ὁ τοίνυν ἐμὸς λόγος περὶ τῆς Σφιγγός τοιοῦτος. Ἡ Σφιγξ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἄνθρωπος ἐξ ἀνομοίων συγκεῖμενος. πολυμερὲς γὰρ χρῆμα ἢ οὐσία ἡμῶν· τὰ μὲν γὰρ ταῖς λογικαῖς δυνάμεσι συναπτόμεθα, τὰ δὲ τῆς ἀλόγου μετέχομεν φύσεως· τὸ μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ἐν καὶ ὁ μετ' ἐκεῖνο νοῦς καὶ ἡ μετὰ τοῦτον διφυῆς διάνοια,

ἢ τε ἀληθῆς δόξα τὸ τῆς διανοίας συμπέρασμα, λογικὰ πάντα καὶ θεῖα· ἡ δὲ φαντασία καὶ ἡ αἰσθησις καὶ ὅσα σώματος δεῖται πρὸς τὴν ὑπόστασιν, ἄλογα καὶ κτηνώδη καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς νενευκότα. ἔστι οὖν ταῦτα καὶ καθ' ἑαυτὰ τῷ λόγῳ διαιρετά, ἀλλ' ἡ τοῦ ἀνθρώπου πλάσις συγχεῖ πάντα καὶ τέως πέφυκεν ἀφανῆ. εἰ μὲν οὖν εὐθύς τῷ φρονεῖν φιλοσοφόν τις σχοίη νοῦν καὶ γνοιή τί ὄντα νοῦς καὶ ψυχὴ ποῖ γέγονε, μισεῖ μὲν τὴν ὕλην, ἀποστρέφεται δὲ τὸ σῶμα, μύσας δὲ τὰς αἰσθήσεις καὶ πολλὰ χαίρειν εἰπὼν τῇ φαντασίᾳ, πρῶτον μὲν τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῆς οἰκείας οὐσίας τηρεῖ, ἔπειτα δὲ ἔνδον χωρεῖ πρὸς τὸν νοῦν καὶ διὰ <τοῦ> νοῦ συγγίνεται τῷ θεῷ. εἰ δ' ὡς ἔτυχε μείνη ἐπὶ τῆς γενέσεως καὶ χρωτο μὲν ταῖς αἰσθήσεσι, φαντασιώδη δὲ κτήσαιο τὴν ζωὴν, πρὸς τὴν τῶν θηρίων φύσιν ταῖς προαιρέσεσιν ἠυτομόλησεν· ἔνθα δὴ γενόμενος τῶν μὲν κυρίως ὄντων οὐδὲν οἶεται εἶναι, ἐκεῖνα δὲ ὑφίστασθαι μόνον δοκεῖ ὡς ἂν ἀπρίξ ταῖν χεροῖν λάβοιτο. ἐν τῷ τοιούτῳ γοῦν βίω καὶ κύνες ἐνεοὶ καὶ ἐκ δρυμοῦ σύες καὶ μονιοὶ ἄγριοι καὶ χρεμετίζοντες ἵπποι ἐπὶ τὴν γεινιῶσαν παρὰ τῆς θείας γραφῆς κατονομαζόμεθα, ἐπὶ δὲ θατέρου βίου ἄγγελοι καὶ παῖδες θεοῦ, εἶπω δὲ καὶ θεοί. ἀλλ' ἐπεὶ ἐς τοσοῦτον ἀφεστᾶσι τὰ ἀντικείμενα—μέγα γὰρ χάσμα ἐστήρικται μεταξύ θεοῦ καὶ θηρός—, δεῖ καὶ μέσην ἀμφοτέροις δοῦναι ζωὴν, ἣν τὰ μὲν τῶν Χαλδαίων λόγια ἑτεροφαῖ φασὶ καὶ ἑτεροκνεφῆ κατὰ τὴν πρὸς θάτερον τῶν ἄκρων ἀπόκλινσιν καὶ ἐγγύτητα, ἐγὼ δὲ ἀπλῶς οὕτως ἀνθρωπίνην κατονομάσαιμι. τριττὴν οὖν, ὡς ὁ λόγος ἡρμήνευσεν, ἐφωράσαμεν τὴν ζωὴν, θηριώδη καὶ ἀνθρωπίνην καὶ θεοειδῆ. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ θηριώδει σωματικὰ πάντα καὶ θεῖον οὐδέν, ἐν δὲ τῇ θεῖᾳ φιλόσοφος ἢ διεξαγωγὴ καὶ κατάργησις τῶν αἰσθήσεων, ἐν δὲ τῇ μέσῃ καὶ ἀνθρωπίνῃ σύμμιξις ἐξ ἀμφοῖν· ἐνταῦθα γὰρ οὔτε θηρίον ἐσμὲν οὔτε θεός, ἀλλ' ἀμφοτέρα, καὶ οὐδὲ ἀμφοτέρα καθαρῶς. ἐν τίνι οὖν τῶν τριῶν ζῶν εὐρηκέναι τὴν Σφίγγα οἴομεθα; ἢ δήλον ἐν τῇ μέσῃ καὶ ἀνθρωπίνῃ· οὔτε γὰρ ἄνθρωπος αὕτη τελέως, ὅτι θηρίον τὰ μετὰ τὴν ἰξύν, οὔτε θῆρ ἀκριβῶς, ὅτι τὰ πρὸ τοῦ ὀμφαλοῦ ἄνθρωπος. ἐβούλετο μὲν γὰρ πᾶσαν τὴν κάτω γένεσιν καταλιπεῖν καὶ διόλου παρθένος εἶναι καλῆ, ἀλλ' ἡ φαντασιώδης ζωὴ, οἷον ἀφιπταμένην τοῦ σώματος κατασχοῦσα αὐτήν, τὸ κάτω μέρος αὐτῆς ἀπεκτίνωσε. διὰ τοῦτο ὀμιλεῖ μὲν ἀνθρωπίνῃ φωνῇ, ἀσαφῆ δὲ φθέγγεται καὶ δυσνόητα, ὅτι μὴ διόλου σοφὴ ἴνα καὶ σαφῆς. ἐντεῦθεν γὰρ ἡ σοφία ἠτυμολόγηται, ὡς καὶ τῷ Ἀριστοτέλει ἐν ταῖς Θεολογίαις δοκεῖ· ἢ μὲν γὰρ ἐκπέφυγε τὸ θῆρ εἶναι, ἔναρθρος αὐτῇ ἢ φωνῇ, ἢ δὲ μὴ πρὸς τὴν θεῖαν τελέως ζωὴν μετεσκήνωσεν, ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα τὰ φθέγματα. Ἔχει γὰρ οὕτως, ἴνα τι παραδηλώσω τῶν ἀπορρήτων ὑμῖν· ὁ νοῦς πάντων ἔχει τὰ εἶδη τῶν ὄντων· εἰ δὲ καὶ τῶν γινομένων ἢ ψυχῆ, ὡς τις ἔφη, ἄλλος οὗτος λόγος καὶ δεόμενος ἐξηγήσεως· φαντασία δὲ πλάνον χρῆμα καὶ ἀνόητος καθ' ἑαυτήν. κειχωρισμένων δὲ ἀπ' ἀλλήλων, νοῦ λέγω καὶ φαντασίας, ὡς ἐπὶ ἀγγέλου καὶ θηρός, ὁ μὲν ὁμοῦ πάντα γνοιή, ἄνωθεν δεχόμενος τὰς πηγὰς, φαντασία δὲ οὐδὲν ἂν τῶν ὄντων λογίσαιοτο. ἄμφω δὲ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου μιγνύμενα καὶ θάτερον θατέρου ἀναπιπλάμενα, ὁ μὲν νοῦς φαντασιούται, ἡ δὲ φαντασία νενώται. διὰ τοῦτο καὶ κατὰ νοῦν ἐνεργοῦντες οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἀφάνταστον τὴν νόησιν ἔχομεν καὶ φαντασιούμενοι τῆς νοεράς ἐνεργείας οὐκ ἐστερήμεθα. ταῦτα δὲ γίνεται ὁπότε μάχη ἐν ἡμῖν εἴη σώματος τε καὶ πνεύματος, ἐπεὶ νικήσαντος μὲν τοῦ σώματος φανταστικοὶ πάντῃ γινόμεθα, ὑπερισχύσαντος δὲ τοῦ πνεύματος νοεροί· ἔστ' ἂν δὲ παρὰ μέρος ἐκάτερον κρατῇ καὶ κρατῆται, σφίγγες ἐσμὲν ἀτεχνῶς. Ἔστι δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πράγματος δηλωτικόν· μελλούσης γὰρ πως ἀποπτῆναι τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν ἄνω μέρος αὐτῆς ἐκπέφυγε, τὸ δὲ κάτω σφίγγεται πως ὑπὸ τῆς φαντασίας καὶ ἐπέχεται πρὸς τὴν γένεσιν. διὰ τοῦτο ὁ μὲν

ἀπέπτη εὐπρόσωπος παρθένος ἐγένετο, οἶον ἀδιάφθορος νοῦς καὶ ἀκήρατος καὶ γυμνὸς τῆς ἔξω περιβολῆς, ὃ δὲ κατεσχέθη θηρίον ἐστὶ τετριχωμένον τοὺς πόδας καὶ ἀκμάζον τοῖς ὄνυξιν, ὡς εἶναι τὸ ζύμπαν τῆς Σφιγγὸς ἢ φαντασία νοῦ μετέχουσα ἢ νοῦς ἐπισυρόμενός τι καὶ τῆς κάτω γενέσεως. ἀσαφῆς οὖν αὐτῇ καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ φωνή. Διὰ ταῦτα καὶ τὸν ἄνθρωπον ὑπαινίττεται, δίπουν αὐτὸν τερατολογοῦσα καὶ τετράπουν καὶ τρίπουν. τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ ἀριθμοὶ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους τῶν πραγμάτων εἰσὶ δηλωτικοί· εἶδη γὰρ αὐτῶν εἰσιν οὗτοι, οὐχ, ὡς Ἀριστοτέλης οἶεται, ἀχώριστοι, ἀλλὰ χωριστοὶ καὶ καθ' ἑαυτούς. δύνатаи οὖν αὐτοῖς ὁ τέσσαρα ἀριθμὸς ὡς μὲν τετράγωνος τὴν θείαν φύσιν, διότι προσέοικε τῇ μονάδι, ὡς δὲ ἄρτιος τὴν κάτω καὶ γεννητὴν, ὅτι διαίρετός ἐστιν. ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ τέσσαρα τὴν χείρονα ἡμῖν φύσιν δηλοῦτω, τὴν σωματικὴν φημι καὶ στοιχειώδη· ὁ δὲ τρία, ἐπεὶ μονάδι τοῦ τέσσαρα ἀπολείπεται, κρείττων ἐστὶν ἐκείνου καὶ τελεώτερος· ὁ δὲ δύο τὴν ἀμφίβολον δεικνύτω προαίρεσιν, πρὸς ἐκατέρους τοὺς βίους ῥέπουσάν τε καὶ μετακλινομένην. γεννώμενος οὖν ὁ ἄνθρωπος πρῶτον μὲν τετραδικὸς ἐστὶ, σωματικὸς τὸ ὅλον καὶ στοιχειώδης, μηδὲν μὲν ἐννοῶν νοερόν, πρὸς δὲ τὴν γῆν ἰλυσπώμενος· ἀπτόμενος δὲ τοῦ φρονεῖν δυαδικὸς γίνεται, ἐνταῦθα ἢ ἐνταῦθα μετακλινόμενος καὶ πρὸς ἐκάτερον τῶν βίων μετατιθέμενος, τοῦ χείρονός φημι καὶ τοῦ κρείττονος· γηράσκων δὲ καὶ πρὸς τὴν φρονοῦσαν ἡλικίαν προκόπτων τριαδικὸς εὐρίσκεται ἀπηκριβωμένος τῷ ὄντι καὶ τέλειος· ὑποβάλλεται γὰρ αὐτῷ ἔξωθεν οἷά τις βακτηρία ὁ ἀκήρατος νοῦς, ἐν ᾧ δὴ σκηριπτόμενος ἀνέχει τὴν κεφαλὴν καὶ συνέχει τὴν οὐσίαν τῆς φύσεως. τοιοῦτός ἐστιν ὁ τετράπους καὶ δίπους καὶ τρίπους ἄνθρωπος. Εἰ μὲν οὖν καὶ ὁ μῦθος τοιοῦτον ἐβούλετο, ἀγνοῶ· εἰ δ' ἐγὼ περιττόν τι ἐνόησα, καὶ τοῦτο φιλόσοφόν τε καὶ Πυθαγόρειον.

45 Ἀλληγορία τοῦ παρ' Ὀμήρῳ Ἰθακησίου ἄντρου

Ἐζήτησας τίνα ποτὲ νοῦν τὸ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα τῶν νυμφῶν ἄντρον αἰνίττεται, τούτοις τοῖς ἔπεσιν ἐκπεφωνημένον τῷ ποιητῇ· αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος τανύφυλλος ἐλαίη, ἀγχόθι δ' αὐτῆς ἄντρον ἐπήρατον ἠεροειδές, ἱρὸν νυμφάων αἰ νηιάδες καλέονται· ἐν τῷ κρατῆρές τε καὶ ἀμφιφορῆς ἔασι λάινοι· ἔνθα δ' ἔπειτα τιθαιβώσσοισι μέλισσαι. ἐν δ' ἴστοι λίθιοι περιμήκεες, ἔνθα τε νύμφαι φάρε' ὑφαίνουσιν ἀλιπόρφυρα, θαῦμα ἰδέσθαι· ἐν δ' ὕδατ' ἀνάοντα. δύο δέ τέ <οἱ> θύραι εἰσίν, αἱ μὲν πρὸς βορέαο καταβῆται ἀνθρώποισιν, αἱ δ' αὖ πρὸς νότον εἰσὶ θεώτεραι· οὐδέ τι κείνη ἄνδρες <ἐς>έρχονται, ἀλλ' ἀθανάτων ὁδός ἐστι. Τὰ μὲν περὶ τοῦ ἄντρου ἔπη τοῦ ποιητοῦ ταῦτα· κατὰ δὲ τὰς Ἑλληνικὰς δόξας ἀφωσίωται τὸ προκείμενον ἄντρον ψυχαῖς ταῖς εἰς γένεσιν κατιούσαις. αὐταὶ γὰρ εἰσιν αἱ ναΐδες νύμφαι· ταύταις γὰρ ἱερός ἐστὶν ὁ κόσμος καὶ ἐπέραστος καὶ ἀεροειδής, καίπερ σκοτεινὸς ὢν φύσει καὶ ἀχλύος μεστός. σύμβολα δὲ ὕδριάδων νυμφῶν οἱ λίθιοι κρατῆρες καὶ οἱ ἀμφορεῖς, διότι ἐν ὅστοις καὶ περὶ ὅστᾳ ἡ σαρκοποιία. τὰ δὲ ἀλιπόρφυρα φάρη ἄντικρυς ἢ ἐξ αἱμάτων ἂν εἶη ἐξυφαινομένη σὰρξ, καὶ χιτῶν τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ ὃ ἡμφίεται, θαῦμα τῷ ὄντι ἰδέσθαι, εἴτε πρὸς τὴν σύστασιν ἀποβλέποις εἴτε πρὸς τὴν σύνδεσιν τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τοῦτο. Ἔστι δὲ τὰ μὲν βόρεια ψυχῶν εἰς γένεσιν κατιουσῶν· διὰ τοῦτο τοῦ ἄντρου αἱ πρὸς βορέαν πύλαι καταβῆται ἀνθρώποις· τὰ δὲ νότια οὐ θεῶν, ἀλλὰ τῶν εἰς θεοὺς ἀνιουσῶν. διὸ οὐδὲ εἶρηκεν «αἱ πρὸς νότον θεῶν», ἀλλὰ «θεώτεραι», ὅτι ἄμφω μὲν ψυχῶν πύλαι, ἀλλ' αἱ μὲν εἰς ἀνθρώπους ἐρχομένων, αἱ δὲ εἰς θεοὺς ἀνιουσῶν. δύο γὰρ ἔθεντο πύλας οὐρανοῦ οἱ τῶν

Ἑλλήνων θεολόγοι, καρκίνον καὶ αἰγόκερων, Πλάτων δὲ δύο στόμια ἔφη· τούτων δὲ καρκίνον μὲν εἶναι δι' οὗ κατίασιν αἱ ψυχαί, αἰγόκερων δὲ δι' οὗ ἀνίασιν. ἀλλὰ καρκίνος μὲν βόρειος καὶ καταβατικός, αἰγόκερος δὲ νότιος καὶ ἀναγωγός. οὔτε οὖν ἀνατολῇ καὶ δύσει τὰς θύρας ἀνατέθεικεν οὔτε ταῖς ἡμερίαις, οἷον κριῶ καὶ ζυγῶ, ἀλλὰ νότῳ καὶ βορρᾷ. ψυχᾷς γὰρ γενέσεως καὶ ἀπογενέσεως οἰκεῖοι οἱ τόποι. ἀλλ' ὁ μὲν βορρᾶς οἰκεῖος ταῖς εἰς γένεσιν ἰούσαις· διὸ καὶ τοὺς ἀποθνήσκουσιν μέλλοντας ἢ βορέου πνοιῇ ζωρεῖ ἐπιπνεῖουσα κακῶς κεκαφητότα θυμόν, ἢ δὲ τοῦ νότου διαλύει θερμότερα ὑπάρχουσα καὶ πρὸς τὸ θερμόν τοῦ θεοῦ ἀναπέμπουσα. βορειοτέρας δὲ οὔσης τῆς ἡμετέρας οἰκουμένης ἀνάγκη τὰς τῆδε κυομένας βορρᾷ ἀνέμῳ ὀμιλεῖν καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἀπαλλαττομένας νότῳ. αὕτη δὲ καὶ ἡ αἰτία τοῦ τὸν μὲν βορρᾶν εὐθύς ἀρχόμενον μέγαν εἶναι, τὸν δὲ νότον λήγοντα. ὁ μὲν γὰρ εὐθύς ἐπίκειται τοῖς ὑπὸ τὴν ἄρκτον οἰκοῦσιν, ὁ δὲ μακρὰν ἀφέστηκε· χρονωτέρα δὲ ἢ ἐκ τῶν ἀποθην ἐπιρροή· καὶ ὅταν ἀθροισθῇ, τότε πληθύνει. καὶ ἡλίου δὲ πύλαι καρκίνος ἐστὶ καὶ αἰγόκερος· ἄχρι γὰρ τούτων ἀπὸ βορείου ἀνέμου εἰς τὰ νότια πρόεισι κατιῶν κάκειθεν ἐπάνεισιν εἰς τὰ βόρεια. τὰ δὲ ζῶδια ταῦτα καὶ πέρατα τοῦ γαλαξίου εἰσὶν, ἐπέχει δὲ καρκίνος μὲν τὰ βόρεια, αἰγόκερος δὲ τὰ νότια. ἔτι τὰ μὲν νότια μικροφυῆ ποιεῖ τὰ σώματα, ἐν δὲ τοῖς βορείοις εἰς μέγεθος ταῦτα τρέφεται. κατὰ ταῦτα τοίνυν τῷ μὲν θνητῷ καὶ γενέσει ὑποπτῶτῳ φύλῳ τὰ βόρεια οἰκεῖα, τῷ δὲ θειοτέρῳ τὰ νότια, ὡσπερ θεοῖς μὲν τὰ ἀνατολικά, δαίμοσι δὲ τὰ δυτικά. Πεποιήνται δὲ τῷ ποιητῇ καὶ πίθοι δύο, καὶ φησι περὶ αὐτῶν· δῶρων, οἷα δίδωσι, κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων, πίθου νενομισμένης καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν Γοργίᾳ τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς μὲν οὔσης λογικῆς, τῆς δὲ ἀλόγου, πίθοι δὲ ὅτι χωρήματά εἰσιν αἱ ψυχᾷ διαφόρων ἐνεργειῶν τε καὶ ἕξεων. καὶ παρ' Ἡσιόδῳ ὁ μὲν τις νοεῖται πίθος δεδεμένος, ὁ δὲ ὄν λυεῖ ἢ ἡδονὴ καὶ εἰς πάντα διασκεδάννυσι μόνης ἐλπίδος μενούσης. ἐν τούτοις γὰρ ἡ φαύλη ψυχὴ σκιδναμένη ταῖς ἀγαθαῖς ἐλπίσιν ἑαυτὴν βουκολεῖν εἴωθεν. Λείπεται δὲ παραστήσαι καὶ τὸ τῆς πεφυτευμένης ἐλαίας σύμβολον ὃ τί ποτε μνηεῖ, οὐχ ἀπλῶς παραπεφυτευμένη, ἀλλ' ἐπὶ κρατὸς λιμένος· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ συνέχουσα τοῦ ἄντρου τὸ αἶνιγμα. ἐπεὶ δὲ ὁ κόσμος οὐκ εἰκῆ οὐδὲ ὡς ἔτυχε γέγονεν, ἀλλ' ἔστι φρονήσεως θεοῦ καὶ νοεράς φύσεως ἀποτέλεσμα, παραπεφύτευται τῇ εἰκόνι τοῦ κόσμου, τῷ ἄντρῳ φημί, σύμβολον φρονήσεως θεοῦ ἢ ἐλαία. Ἀθηνᾶς γὰρ τὸ φυτὸν κατὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων δόξας· φρόνησις δὲ κατ' ἐκείνους ἢ Ἀθηνᾶ. κρατογενοῦς δὲ οὔσης τῆς θεοῦ, ἐπὶ κρατὸς τοῦ λιμένος ὁ ποιητῆς αὐτὴν καθιέρωσε· χωριστὴ μὲν γὰρ ἐστὶν ἀπ' αὐτοῦ, πλησίον δὲ κατὰ κεφαλῆς τοῦ σύμπαντος λιμένος ἴδρυται. ἀειθαλῆς δὲ οὔσα ἢ ἐλαία φέρει τι ἰδίωμα οἰκειότατον ταῖς ἐν τῷ κόσμῳ τροπαῖς τῶν ψυχῶν αἷς τὸ ἄντρον καθιέρωτο. θέρους μὲν γὰρ τὰ λευκὰ τῶν φύλλων ἀνανεοῦει, χειμῶνος δὲ μεταστρέφει τὰ λευκότερα. Τοιαύτη τῶν ἐπῶν ἢ ἀλληγορία. ὅτι γὰρ οὐ καθ' ἰστορίαν παρεληφώς Ὅμηρος μνήμην τῶν παραδοθέντων πεποιήται, δηλοῦσιν οἱ τὰς περιηγήσεις τῆς νήσου διαγράψαντες, οὐδενὸς τοιούτου κατὰ τὴν νῆσον ἄντρου μνησθέντες. ἀνθρώπων μὲν γὰρ καὶ κρειττόνων φύσεων πλήρης ὁ κόσμος, τὸ δὲ Ἰθακήσιον ἄντρον πόρρω καθέστηκε τοῦ πείθειν ἐν αὐτῷ καταβάσιν εἶναι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀνάβασιν τῶν κρειττόνων. Ἐδυνάμην ἴσως πρὸς τὰς ἡμετέρας εἰλικρινεῖς θεωρίας τὰ λόγια μετενεγκεῖν προσφυῶς· ἀλλ' οὐκ ᾤηθην δεῖν τὰ ψευδῆ καὶ πεπλανημένα ἀληθείας λαβεῖν ἔμφασιν, ἀλλὰ ταῖς οἰκειαῖς ἀναγωγαῖς αἰσχύνεσθαι καὶ δημοσιεύεσθαι, αἷς ὁ ἐξηγητῆς αὐτῶν Πορφύριος καὶ λίαν σεμνύνεται.

46 Περὶ τῆς χρυσοῦς ἀλύσεως τῆς παρ' Ὀμήρῳ Ὁ μὲν Ὅμηρος ἴσως μέχρι τοῦ μυθικῶς εἰπεῖν τὰ περὶ τῆς χρυσοῦς σειρᾶς προαγαγῶν ἀπηλλάγη, ὑμεῖς δὲ μοι παρέχετε πράγματα

τά τε ὑπερθεν οὐρανοῦ καὶ τὰ νέρθεν πολυπραγμονοῦντες τῆς γῆς. καὶ ὁ μὲν τις ὑμῶν τὸ περὶ τὴν χρυσοῦν ἄλυσιν, ἕτερος δὲ τὸ περὶ τὴν αἰώραν, καὶ ἀπλῶς ἄλλος περὶ ἄλλο τι τοῦ μύθου, ἢ περὶ πάντα λιχνεύεσθε σύμπαντες· ἐγὼ δὲ καὶ πρὸς μὲν τὸ χαλεπώτατον τῆς ἀναλογίας ὀρῶν ἀποδειλιῶ, οὐχ ἥκιστα δὲ ὅτι μὴ Ἑλληνικῶς τὰ Ἑλληνικὰ ἀλληγορέειν ἐμὲ βούλεσθε μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἡμετέρας δόξας μεταβιβάζειν τὰ παρ' ἐκείνοις ἀπόρρητα. ἀλλ' εἰ δοκεῖ πρότερον οἰκείως αὐτοῖς ἐπόμενοι Ἑλληνιστὶ ῥαψωδῆσωμεν ἢ ἀλληγορήσωμεν, εἶτα καὶ τῷ ἡμετέρῳ ποτίμῳ νάματι τὸ ἀλμυρὸν αὐτοῖς ἀποκλύσωμεν. Φησὶν οὖν ὁ παρ' ἐκείνοις Ζεὺς τῶν μετ' αὐτὸν θεῶν ἀποπειρώμενος ὅτι «χρυσὴν ἐξ οὐρανοῦ σειρὴν καθείς, ἦν κοινῶς ἄψοισθε σύμπαντες, ἐγὼ μὲν μεθ' ὑμῶν ταύτην εὐπετῶς ἀνελεύσομαι, ὑμῖν δὲ ἀνθέλκουσιν ἔσται οὐδ' ὅτιοῦν· εἶτα δὴ ἀνελεύσας πάντας ὑμᾶς τοὺς θεοὺς, ὅσοι τε ἄρρηνες καὶ ὅσαι θήλειαι, τὴν μὲν σειρὴν ὄρους ἀκρωτηρίῳ τινὸς ᾧ ἂν ἐθέλοιμι ἀποδεσμήσομαι, ὑμᾶς δὲ ἄνευ δεσμοῦ μετεωριῶ.» τοιοῦτον μὲν τὸ τοῦ Ζηνὸς τοῦτο γαυρίαμα, εἶτε τίς ἐστὶν ὕπατος τῶν ἄλλων θεῶν εἶτε Κρόνου υἱός. Ἐγὼ δὲ πρὸς ταῦτα φήσομαι ἂν ἐκεῖνο, ὡς ὁ ποιητὴς οὗτος ἰκανῶς τοῖς Ὀρφικοῖς ἀπορρήτοις προσομιλήσας οὐ γυμνά προφέρει τὰ πράγματα, ὡσπερ ἐκεῖνου νόμος, ἀλλ' ἐνειλήσας αὐτὰ τῷ ἐκ τοῦ μύθου κόπρω, ὡς τις ἄλλος τὸν Δία, προτίθεται τοῖς ἀκροαταῖς. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν οὕτως ἐχόντων οὐκ ἂν αὐτῶν γεύοισθε· ἦν δ' ἀφέλωμαι τὴν περιβολήν, ὡσπερ δέρας τοῦ τεθυμένου ἱερείου, τάχ' ἂν ὑμῖν φανείη τὸ δεδομένον ἐδώδιμον. Ἔστιν οὖν οὗτος ὁ Ζεὺς οὐθ' ὁ μετὰ τὸν Κρόνον πλάνης οὔτε ὁ ἐξ ἐκεῖνου φύς, ἀλλ' ὁ παρ' αὐτοῖς εἰσαγόμενος δημιουργὸς τῷ παντί, ὃν δὴ ὁ Κρόνος μὲν ἀπεγέννησεν, ἀρχηγικώτερος δὲ γεννήτωρ ὑπάρχει, τὸ ἔν. οἱ γὰρ θεολογικώτεροι τῶν Ἑλλήνων τὸ πρῶτον ἀγέννητον τῆ τῆς πληθύος ὑπεξαιρέσει ἐν ὀνομάζουσιν, ἀφ' οὗ δὴ γεννῶσι τὸν νοῦν, ὃν, ἐπειδὴ ἀμέσως τοῦ ἐνὸς ἀπολαύει, Κρόνον κικλήσκουσιν, ἡγουν κεκορεσμένον νοῦν καὶ πληρέστατον· ἀφ' οὗ τὸν δημιουργὸν ἀπογεννήσαντες πρὸς τὴν κοσμογένειαν εἰσάγουσι, διὸ Ζῆνα ὀνομάζουσι καὶ Δία, Δία μὲν ὡς αἴτιον τῆς τῶν ὄλων ὑπάρξεως καὶ ὅτι διὰ πάντων τῶν ὄντων φοιτᾷ, Ζῆνα δὲ ὅτι αὐτὸς τὰς διαφορὰς κινήσεις καὶ τὰς ἐξαλλαγὰς τῶν ζῶων τοῖς οὖσιν ἐνδίδωσι. μετὰ δὲ τοῦτον τὰς λοιπὰς θεογονίας παραδιδόασι, θεοὺς καὶ θεαῖνας, ἀγγέλους καὶ ἀγγελίδας, δαίμονας καὶ δαιμονίδας, ἡρώας τε καὶ ἡρώϊνας. πολλὴ γὰρ ἡ τοιαύτη τῶν ὀνομάτων χρήσις παρά τε τῷ Πλατωνικῷ Ἰαμβλίχῳ καὶ Πρόκλῳ τῷ διαδόχῳ τῶν ἐκεῖνου δογμάτων. ναὶ μὴν ἀλλὰ καὶ Πορφύριος πολλαχοῦ χρῆται ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, πρὸ δὲ πάντων οἱ ἐπὶ τοῦ Μάρκου Ἰουλιανοῦ· ὁ μὲν γὰρ τις αὐτῶν πρεσβύτερος ἦν, ὁ δὲ νεώτερος. περὶ δὲ τοῦ νεωτέρου, ἵνα τι μικρὸν ἐκκόψω τὸν λόγον, καὶ τοιοῦτον ἐπιθρυλλεῖται φλυάρημα, ὡς ὁ πατήρ, ἐπεὶ γεννήσαι τοῦτον ἔμελλεν, ἀρχαγγελικὴν ἤτησε ψυχὴν τὸν συνοχέα τοῦ παντὸς πρὸς τὴν τούτου ὑπόστασιν, καὶ ὅτι γεννηθέντα τοῖς θεοῖς πᾶσι συνέστησε καὶ τῆ Πλάτωνος ψυχῆ Ἀπόλλωνι συνδιαγούση καὶ τῷ Ἑρμῇ, καὶ ὅτι ταύτην ἐποπτεύων ἔκ τινος τέχνης ἱερατικῆς ἐπυθάνετο περὶ ὧν ἐβούλετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ ἐκείνων μῦθος. ὁ δὲ γε δημιουργὸς οὗτος Ζεὺς, πρῶτας καὶ δευτέρας τάξεις παραστήσας θεῶν, οἷόν τινα σύμπνοιαν ὁμοιοσητικὴν χρυσοῦν ταύτην σειρὴν ἐγκατέθετο· σύμβολον γὰρ ἡ σειρὴ τῆς δι' ἀλλήλων συμπλοκῆς καὶ συνθέσεως. οὕτω τοιγαροῦν τὰ μὲν δευτέρα τῶν πρώτων, τὰ δὲ τρίτα τῶν δευτέρων, καὶ τὰ ἐφεξῆς τῶν προσεχῶν ἔχεται ζύμπαντα καὶ τῆ πρώτῃ ἀρχῇ ἐπεστήρικται, ἥτις ἐστὶν ὁ παρ' Ἑλλήσι Ζεὺς. ἀλλ' αἱ μὲν ἐξηρητημέναί φύσεις καὶ τῷ πρώτῳ συνδεδεμέναί θεῶ οὐκ ἂν ἐφ' ἑαυτὰς τὸν Δία καταβιάσωνται, ἐκεῖνος δὲ ῥᾶστα ἂν πρὸς ἑαυτὸν ζύμπαντας ἀνασπᾶσει· τὰ μὲν γὰρ χεῖρονα ἐπιστροφὴν ἔχει πρὸς

τὰ κρείττονα, ἀλλ' οὐ τὰ κρείττονα ἐπέστραπται πρὸς τὰ χείρονα, ἕως ἂν τὴν ἰδίαν τάξιν τηρῆ. οὕτω τοιγαροῦν σῶμα μὲν πρὸς ψυχὴν, ψυχὴ δὲ πρὸς νοῦν, νοῦς δὲ πρὸς θεὸν ἄνεισιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα ἐπέστραπται πρὸς τὰ ὑφ' ἑαυτά. Βούλομαι δὲ ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος καὶ δόγμα τι Πορφύρειον μεταξυλογῆσαι, ἐπικρίσεως οὐπω τυχόν· φησὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐν οἷς τὰς τῶν νοητῶν ἀφορμὰς ὑποτίθεται, ὅτι «τῶν γεννώντων τὰ μὲν οὐδόλως ἐπέστραπται πρὸς τὰ γεννήματα, τὰ δὲ καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἐπιστρέφει καὶ πρὸς ἑαυτά, τὰ δὲ πρὸς ἐκεῖνα ἐπιστρέφει, πρὸς ἑαυτὰ δὲ ἐπιστροφὴν οὐκ εὐτύχησε». τοῦτο ἐπιστάσις μὲν οὐδέ πω τετύχηκεν, ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἐρῶ χαριούμενος, ὃ κατὰ τὸν τόπον νενόηκα. τρία γὰρ ταῦτα πρὸς τὰς ἐκείνου τρεῖς τάξεις συντίθημι, νοῦν καὶ ψυχὴν καὶ φύσιν. ὁ μὲν οὖν νοῦς γεννῶν τὴν ψυχὴν ἀνεπίστροφός ἐστι πρὸς αὐτήν· ἔννοους γὰρ ἢ ψυχὴ γίνεται οὐχ ὅτε ὁ νοῦς στραφῆ πρὸς ψυχὴν, ἀλλ' ὅτε ἡ ψυχὴ στραφῆ πρὸς τὸν νοῦν. ἡ δὲ φύσις τῶν σωμάτων ἐπιστρεφομένη καὶ διοικοῦσα ταῦτα οὐκ ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτήν, ἐπειδὴ ἐστὶν οὐσία σώματος χωριστή, ἀλλὰ συναπολήγει τοῖς σώμασιν. ἡ δὲ ψυχὴ, ἕως μὲν ἂν ἦ τὸ οἰκείον τηροῦσα ἀξίωμα, ἀνεπιστρόφως ἔχειν πέφυκε πρὸς τὰ σώματα, εἰ δὲ τῇ δεινότητι κατασχεθῆ τοῦ εἰρμοῦ, τότε καὶ τῶν σωμάτων ἐπιμελεῖται, ὡς εἶναι τὸν μὲν νοῦν ἑαυτοῦ μόνως, τὴν δὲ φύσιν ἄλλου ἀεί, τὴν δὲ ψυχὴν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλου. Ὁ δὲ λόγος τοῦ οἰκείου ἐχέσθω σκοποῦ, ὅτι τὸ δύνασθαι μὲν ἔλκει τὸν Δία σύμπαντας τοὺς θεοὺς, ἐκείνους δὲ μηδ' ὀπωσιοῦν ἐκεῖνον, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι τὰ μετὰ τὴν πρώτην ἀρχὴν ἔχεται ταύτης καὶ ἀνάγεται πρὸς αὐτήν, ἐκείνη δὲ πρὸς οὐδὲν τούτων ἐπέστραπται. ἀλλὰ πῶς ἀναγομένων τῶν ὑστέρων πρὸς τὰ πρῶτα ἢ μὲν σειρὴν περὶ τινὰ ἐξοχὴν ἀποδεθεῖ τοῦ οὐρανοῦ, οἱ δ' ἀναχθέντες μετέωροι ἔσσονται; διότι ἡ πρώτη τῶν ὄντων ἀρχή, εἰ καὶ σύνδεσμος τῶν ὄλων παρὰ τοῖς φιλοσόφοις λέγεται καὶ οἷον ἀκρότης τῆς ὄλης συνθέσεως, οὐ θίγουσα τῶν δευτέρων ταῦτα ἐπικρατεῖ, ἀλλ' ἀπόλυτος πάντων οὔσα καὶ ἄδετος· <τῷ> πρώτῳ τοίνυν τῶν μετ' αὐτὸν θεῶν ἀποδεσμεῖ τὴν σειρὴν, ὃν δὴ κατ' ἐξοχὴν ἐκάλεσεν οὐρανόν. Οὕτω μὲν οὖν ἐγὼ τὸν μῦθον ἀλληγορῶ· ὁ δὲ γε Πλάτων ἐν τῷ Θεαιτήτῳ, ἀποδεικνύς ὅτι ζωογόνος ἐστὶν ἡ κίνησις, καὶ οἷόν τινα κολοφῶνα, ὡς ἐκεῖνος φησὶ, τῆς ἀποδείξεως τὸν μῦθον ἐπάγων, τὴν χρυσοῦν ταύτην σειρὴν ἀλληγορεῖ εἰς τὸν ἥλιον, καὶ φησιν· «ἕως μὲν ἂν ἡ περιφορὰ ἦ, πάντα κατὰ τάξιν ἐστίν, εἰ δὲ ποτε σταίη ὡσπερ σῶμα δεθέν, περιτραπήσεται ταῦτα καὶ γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον ἄνω καὶ κάτω πάντα.» Ὑμεῖς γοῦν, ἢ ἐμὴ πειθανάγκη, καίτοι βουλόμενόν με ἐνταῦθα στήσαι τὸν λόγον, προσαπαιτεῖτε καὶ τὸ λειπόμενον, ἵνα καὶ πρὸς τὰς ἡμετέρας δόξας τὸν λόγον ἀλληγορήσῃμι. ἡμῶν οὖν εἷς ἐστὶ θεὸς ἠνωμένος καὶ διακεκριμένος, ἐκεῖνο μὲν τῷ αὐτῷ τῆς οὐσίας, τοῦτο δὲ τῷ τρισσῷ τῶν ὑποστάσεων, ὁ μόνος αἰώνιος καὶ οὐ μηδὲν ἐπαναβέβηκεν ἕτερον. οὗτος τοιγαροῦν ὁ ἡμέτερος καὶ τῷ ὄντι θεός, τὸν νοητὸν ὑποστήσας διάκοσμον καὶ τὸν αἰσθητόν, διέκρινε μὲν τούτους ἀπ' ἀλλήλων τῷ ἰδίῳ τῆς φύσεως, συνέδησε δ' ἀλλήλους, ἵνα καὶ ἄγγελοι παρὰ ἀνθρώποις φοιτῶεν καὶ ἄνθρωποι, εἴ γε βούλοιντο, ἄλλοι γίγνοιτο ἄγγελοι, οὐ πρὸς τὴν ἐκείνων φύσιν μεταλλαττόμενοι, ἀλλὰ τοῦ μεγέθους αὐτῶν ἀξιούμενοι. τὴν γοῦν σύνδεσιν τούτων προσονομάσας σειρὴν, ὅτι τρόπον τινὰ πρὸς ἀλλήλους διαπλεκόμεθα, χρυσοῦν δέ, ὅτι λαμπρά τίς ἐστὶν ἢ τοιαύτη διαπλοκὴ καὶ οὐδὲν ἐπικεκρυμμένον ἔχουσα, καὶ ὅτι τῇ μετοχῇ τῆς πρώτης καὶ χρυσοειδοῦς τάξεως χρυσοῖ καὶ αὐτοὶ καθέσταμεν· ἀρχὴ δὲ τῆς σειρῆς ἢ ὑπεράρχιος θεαρχία. τὸ δ' ἀνέλκεσθαι μὲν ἡμᾶς παρ' ἐκείνης, ἔλκει δ' ἐκείνην μὴ δύνασθαι, οὕτω νοήσεις, ὅτι μηδενὶ τῶν ὄντων χωρητός ἐστὶν ὁ θεός, οὐδέ τις ἀνελκύσειεν, ὅσον ἐκεῖνος πέφυκεν· ὁ δὲ πρὸ πάσης κτίσεως τοὺς λόγους τῶν δημιουργημάτων ἔχων ἐν ἑαυτῷ, εὐπετῶς πάντας χωρήσει, ἢ

ὅτι διὰ φιλανθρωπίαν ἐν μέσῳ τοῦ παντός στήσας ἑαυτὸν, κατὰ Πλάτωνα, οἷόν τι παράδειγμα διὰ τῆς πρὸς ἐκεῖνον μιμήσεως ἡμᾶς πρὸς ἑαυτὸν ἔλκεται, ἀνελεύσας δὲ μετεωρίζει, τὴν σειρὰν ἀλλαχόθι καταδήσας, ὅτι μηδεμία γεννητὴ φύσις πλησιάζει θεῶ. ἀλλ' ὅποσον ἂν ἀπὸ τοῦ σώματος κουφισθῆμεν, ἐν μέσῳ τῷ ἀέρι γινόμενοι κάμνομεν. καὶ ἄγγελοι δὲ καὶ χερουβεὶμ πτερύσσονται μὲν ὅσον εἰκὸς πρὸς θεόν, ἐγγίζουσι δὲ οὐδ' ὀπωστιοῦν· ἢ γὰρ ἄγουσα πρὸς ἐκεῖνον σειρὴ ἄλλοθί που κατακέκρυπται καὶ ἀμήχανός ἐστιν ὁ μέχρις ἐκείνου μετεωρισμός. Ὅρατε ὅπῃ ὁ μῦθος ἡμῖν ἀπετελεύτησεν; ὑμεῖς μὲν οὖν ἐρεῖτε ὅτι Ὀρφικῶς, καὶ αὐτῷ τάχα δώσετε τὴν τῆς γονιμότητος δύναμιν, ἐγὼ δὲ τοῦτο ὑμῖν ἐρῶ, ὡς ὁποῖός ποτ' ἂν ἦν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ περιρρήξας τὸ ἔλυτρον ἐγύμνωσα τὸ ἐδώδιμον, λιμώττοντες ἂν ἐντεῦθεν ἀπήειτε.

47 Λόγος ἀλληγορῶν τὴν τοῦ Διὸς γένεσιν καὶ τὸν καταποθέντα λίθον τῷ Κρόνῳ, τὴν <τοῦ> Διὸς ἀνατροφήν ὑπὸ τῶν Κουρήτων καὶ τὴν τοῦ Κρόνου ἀναίρεσιν.

Μῦθος ὡς ἀληθῶς ἅπας Ἑλληνικὸς μῦθος, καὶ ὥσπερ οὐκ ἂν ὑποσταίεν ποτε ὅσα μήτε ὑφέστηκε μήτε ὑποστῆναι δεδύνηται, οὕτως οὐδ' ἢ κενὴ τῶν Ἑλλήνων μυθολογία ἐν ὑποστήματι σταίη ποτὲ ἢ πῆξιν τινα ὁ διαλελυμένος αὐτῶν λήψεται λόγος. ἀλλ' ἡμῖν γυμναστέον τὸν λόγον οὐκ ἐπὶ τοῖς ἰσχυροῖς μᾶλλον καὶ ὅσα βάσιμα ῥητορικῆ πομπεία καὶ λόγοις φιλοσόφοις καθέστηκεν, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον καὶ τοῖς ἀνυπάρκτοις τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δοτέον ὑπόστασιν, ἵνα μὴ μόνον ἀπὸ τῶν ποτίμων ναμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς θύραθεν ἄλμης γλυκάζουσαν πόσιν παραδεχώμεθα. Πατροκτονεῖ τοιγαροῦν παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ὁ μυθευόμενος παρ' αὐτοῖς Ζεὺς. ὁ γὰρ τοι Κρόνος τῇ Ῥέα ἐπιμιγείς, ἐπειδὴ ἔγκυον αὐτὴν ἠγήσατο εἶναι, ὑπερκείμενον θεὸν ἐρωτᾷ περὶ τοῦ τεχνησομένου παιδός. ὁ δὲ ἀνεῖλεν αὐτὸν ὑπ' ἐκείνου ἀναιρεθῆσεσθαι. ἐντεῦθεν ὁ Κρόνος ἐτήρει τὴν Ῥεάν οὔσαν ἐπίτοκον. ἢ δέ, ἐπεὶ μὴ λαθεῖν οἶα τε ἐγεγόνει, τὸ μὲν βρέφος ἀποτεχθὲν Κορύβασί τισι καὶ Κουρήσιν ἐκδίδωσιν, ἐπισαλπίζειν τῷ κλαυθμυρισμῷ τοῦ παιδός τούτους κελεύσασα, λίθον δὲ τοῖς σπαργάνοις ἐλίξασα ἐξαπατᾷ τὸν γαμέτην· ὁ γὰρ Κρόνος ἀντὶ τοῦ παιδός τὸν λίθον καταπεπωκῶς ἠγνόησεν. ὁ δὲ Ζεὺς εἰς ἀνδρὸς ἡλικίαν ἐληλυθὼς ἀναιρεῖ μὲν τὸν πατέρα, αὐτὸς δὲ τὴν ἐκείνου ἡγεμονίαν εἰς ἑαυτὸν ἀναρτᾷ. Ὅ μὲν μῦθος οὗτος. ὁ δὲ λόγος τὸ κρυπτόμενον ἴσως ἐν τῷ μύθῳ ἀνακαλυπτέτω μυστήριον, ἢ μᾶλλον αὐτὸς ἀναπλαττέτω ὑψηλοτέραν διάνοιαν τοῖς μυθικοῖς ὀνόμασι κατακολουθῶν. δύο μέτρα τῶν ὄντων καθέστηκεν, ὀνόματα τούτοις χρόνος τε καὶ αἰὼν. ἀλλ' ὁ μὲν αἰὼν, ὁ τῶν κυρίως ὄντων πατήρ, ἐναγκαλίζεται τὰ οἰκεία γεννήματα καὶ οὐδὲν τούτων ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ δεικνύει φερώνυμα, ἀθάνατα ὡς ἀληθῶς καὶ αἰώνια. ὁ δὲ χρόνος, ὃν βραχὺ τι μεταποιήσαντες Κρόνον οἱ Ἑλληνες ὠνομάκασιν, οὐχ οὕτω περὶ τὰ ἔκγονα διατίθεται, ἀλλ' ἀπαναλίσκει πάντα τῇ ἑαυτοῦ φύσει· ὅσα γὰρ ἀπὸ χρόνου τὴν σύστασιν ἔχει, ταῦτα τῇ περιοχῇ τούτου συγκαταλύεται. διὰ ταῦτα καὶ τῇ Ῥεᾷ τοῦτον μιγνύουσιν οἱ σοφοί, ἥτις ἢ ῥέουσα φύσις ἐστίν, ἐπεὶ καὶ συνάμφω ταῦτα, χρόνος καὶ φύσις, καὶ ἄσχιστος ἀπ' ἀλλήλων ἢ συζυγία. Ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων ἀπάντων ὁ χρόνος κρατεῖ, μόνος δὲ ὁ Ζεὺς τοῦτον ἀποδιδράσκει, εἶτα καὶ ἀνδρυνθεὶς ἀναιρεῖ. ἔστι δὲ οὗτος ὁ θεῖος ἐν ἡμῖν καὶ ζωήρρυτος λόγος, ὃς πρῶτος μὲν ἐστὶ καὶ χρόνου καὶ φύσεως, μετὰ δὲ χρόνον καὶ φύσιν ἀνεφάνη καὶ ἡμῖν· ἀναβλύζει γὰρ ἀπὸ τῶν ψυχῶν, αἱ δὲ ψυχαὶ σὺν τοῖς σώμασι, τὰ δὲ σώματα σὺν χρόνῳ ἢ ὑπὸ χρόνον. οὐρανὸς μὲν γὰρ χρόνῳ συναπεγεννήθη καὶ φύσει, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν σωμάτων μετὰ ταῦτα γεγόνασι. μόνος γοῦν ὁ λόγος τὴν χρονικὴν ἀποφυγάνει τέλεον δύναμιν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα τῷ

χρόνω συμπαραρρέοντα θνήσκει τε καὶ διόλλυται, μόνος δὲ ὁ λόγος ἀνθεῖ τε καὶ ἀνηβᾶ καὶ κραταιότερος γίνεται. ἐπεὶ δὲ σωματωθεῖσιν ἡμῖν παραγίνεται, μαιεύεται τοῦτον ἢ φύσις, ἔκδοτον ποιοῦσα δυνάμεσί τισιν ὑψηλοτέραις καὶ κρείττοσιν, αἱ δὴ καὶ τὸ νηπιῶδες τούτου ἐπικαλύπτουσαι, ἐπειδὴν ἀνδρυνθέντα θεάσωνται, κατὰ τοῦ πατρὸς Κρόνου ὀπλίζουσιν· ἀσθενῆς γὰρ ἐστὶν ἢ καθ' ἡμᾶς φύσις τὸν ἔμφυτον λόγον ἀπογεννηθέντα παρ' αὐτῆς σπαργανοῦν καὶ μαιεύεσθαι. διὰ ταῦτα αἱ μετὰ θεὸν τεταγμέναι φύσεις, παραλαβοῦσαι τοῦτον ἀπὸ τῆς ἀτελεστέρας φύσεως, τιθηνοῦνται καὶ ἀνατρέφουσιν. Ὑποτίθησι δὲ τῷ Κρόνω ἢ Ῥέα εἶδωλον ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς Διός, ὅτι διττὸς ὁ λόγος, ὁ μὲν κυρίως καὶ ὢν καὶ καλούμενος, τὸν ἔμφυτόν φημι τὸν κάτωθεν ἀπὸ τῶν κοιλάδων τῆς ψυχῆς ἀναβλύζοντα, ὁ δὲ διὰ γλώττης ῥέων ἕξω καὶ προφερόμενος, ὃς δὴ καὶ εἶδωλόν ἐστι τοῦ κυρίως Διός καὶ οὐδ' οὕτω μαλακός τε καὶ εὐεικτός, ὥστε ταῖς νοηταῖς σφραγίσιν ὑφίεσθαι, ἀλλὰ λιθώδης ὡσανεὶ καὶ ἀντίτυπος, οὗ δὴ καὶ μόνου ἀπογεύεσθαι ὁ χρόνος ἰσχύει. τοὺς μὲν γὰρ ἐν γράμμασι λόγους ὁ πάντα τὰ καλὰ μαραίνων χρόνος ἀπαναλίσκει, οἱ δὲ εἶδωλά εἰσι τοῦ ἐμφύτου λόγου, τοῦτον δὲ μόνον ἐλεῖν οὐ δεδύνηται, ἀλλὰ καὶ πυκνὰ πεφόβηται καὶ τὴν οἰκείαν ὑποπτέυει γονίην. ὁ δὲ ἠβήσας καὶ γεγονώς ἑαυτοῦ γενναιότερος ἀναιρεῖ μὲν τὸν πατέρα, ὑπεράλλεται δὲ καὶ χρόνον καὶ φύσιν. νπιάζων μὲν γὰρ ὁ λόγος ὑπὸ σπαργάνοις ἐστὶ καὶ που καὶ κλαυθυρίζει καὶ θηλῆς δέεται, εἰς δὲ ἠβην ἐληλυθὼς καὶ γνοὺς ὅθεν οὗ παραγέγονε, τὸν μὲν κάτω ῥέοντα μεθήσει ποταμόν, ἀναχεῖται δὲ πρὸς τὴν αἰωνίαν ζωὴν. ἢ τοίνυν ἀνήβησις αὕτη χρόνου τῷ αἰνιγματιστῇ ἐνοήθη ἀναίρεσις· ἢ γὰρ τοι ψυχῇ, αἰσθητῶν οὔσα καὶ νοητῶν σύνδεσμος καὶ ἑκατέρων ἐν μεσότητι ταχθεῖσα τῶν φύσεων, ἀμφοτέραις παρὰ μέρος προσομιλεῖ, καὶ νῦν μὲν χρόνου ἀποτίκτεται, νῦν δὲ ἀναιρεῖ τὸν γεννήσαντα. Ἀλλὰ νῦν μὲν ἀναιρούμενος ὁ Κρόνος οὕτω ἀνήρηται· οἱ γὰρ ἀναιροῦντες αὐτὸν Ζῆνες οὕτω τοσοῦτον δεδύνηται, ἀλλ' οἱ μὲν ὑπερπεπηδήκασι τοῦτον, ὁ δὲ ἔτι τὸν μακρὸν ἐλίττει πόλον τοῖς πράγμασιν· ἀναιρήσει δὲ τοῦτον ἐς τὸ παντελὲς ὁ θεῖος καὶ πρῶτος λόγος, ὅποτε κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν μετακοσμήσειν βουληθείη τὸ σύμπαν καὶ ἀπὸ κινήσεως εἰς στάσιν μετατρέψειν τὴν οὐσίαν ἡμῶν· ὁ γὰρ τοι χρόνος μέτρον κινήσεως, ἧς ἀναιρεθείσης μάταιον ὁ χρόνος παρακολούθημα· τῆνικαῦτα γὰρ ἔσται ὁ θεὸς κατὰ τὸν ἀπόστολον τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, οὐρανός, ἥλιος, ἀέρος πνεῦσις, ἢ σύμπασα ζωὴ καὶ τροφή. Τοιαύτην ὁ μῦθος ὡσπερ ἀκρότομος πέτρα ἀνέδωκε τὴν πηγὴν· μηδὲν οὖν παραμείβωμεν ῥαδίως τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν δέλτων κειμένων, ἀλλὰ καὶ τὴν πέτραν ὀρύττωμεν καὶ τὴν θάμνον ἀνακαθαίρωμεν, μιμούμενοι τοὺς ἐν μεσογείᾳ καθιδρυμένους, παρ' οἷς ψαφαραὶ τινες πέτραι καὶ εὐθρυπτοὶ ὑποτύφουσιν ἄλλας θαυμάσιον, ὃ δὴ βραχεῖα οἶον ἐφορκίς κατακαλύπτει, καὶ ταύτην παραξύσαντες ἀροῦσι τὸ βάθος καὶ ἀνορύττουσι, κἀντεῦθεν οὐκ ἀνάλατα αὐτοῖς τὰ πέμματα γίνεται. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν Ἄμμωνι τοὺς ἄλλας δὴ τούτους ἀνατιθέασιν, ἡμεῖς δὲ τὸ ἐκ τῆς πέτρας ἀναχωσθὲν θεῶ ἀναθήσομεν, παρ' οὗ πᾶν δώρημα τέλειον καταβαίνειν εἰς ἡμᾶς εἴωθεν.

48 Τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις εἰς τὸ «λίγξε βίος, νευρὴ δὲ μεγάλ' ἴαχεν» Ἔστι μὲν οὐδ' ὅπερ εἰρήκειν εὐθὺς ἐρωτηθεὶς ὑφ' ὑμῶν περὶ τοῦ Πανδαρικοῦ τόξου πόρρω τῆς ποιητικῆς ἀκριβείας καὶ τῆς τοῦ λόγου διασκευῆς, ἀλλ' ἔστι νῦν ἀκριβοῦν τι καὶ καλοῦ κάλλιον. πρὸ δὲ τῆς τῶν καθ' ἕκαστα ἐπιλύσεως, ὅπερ ἐπεπόνθειν ὕστερον τὰ ἔπη ἀναγινώσκων, ἐρῶ δὴ καὶ πρὸς φίλους ἄνδρας· τὸ γοῦν φαινόμενον καὶ κατὰ τὰς πρώτας ἐπιβολάς, τὸ μὴ ἐν τῷ τείνεσθαι τὸ τόξον λίγξαι μὲν τὸν βίον, ἠχῆσαι δὲ τὴν νευρὰν μέγα, πηδῆσαι δὲ τὸ βέλος, ἀλλὰ μετὰ τὸ τετάσθαι τὸ κυκλοτερές τόξον καὶ τὴν νευρὰν καὶ τὸν βίον τὰς πεπονημένας ἐπιγενέσθαι φωνάς· κινουμένης γὰρ τῆς θαλάσσης καὶ ὁ φλοῖστος καὶ ὁ

ὀρυγμαδός, οὐ μὴν καὶ κινηθείσης ἤδη καὶ παυσαμένης. ἀλλὰ τούναντίον Ὅμηρος ποιεῖ ἐν τοῖς ἔπεσιν· ἐπεὶ δὴ–γάρ φησι–κυκλοτερὲς μέγα τόξον ἔτεινε, λίγξε βιός, νευρὴ δὲ μεγάλ' ἴαχεν, ἄλτο δ' οἰστός ὄξυβελής, καθ' ὄμιλον ἐπιπτέσθαι μενεαίνων· οὐ γὰρ τεταμένου τοῦ τόξου ταῦτα ἐπιγίνεται τοῖς μέρεσι διὰ τοὺς τοξεύοντας, ἀλλὰ τεινομένου ἔτι καὶ τὴν τάσιν, ὡς ἂν εἴποι τις, πάσχοντος. Ἀλλὰ τί βούλεσθε; πότερον τὸ ἐμὸν διαλύσω ἀπόρημα ἢ πρὸς τὸ ὑμέτερον ἀπαντήσω ἐρώτημα; τοῦτο γοῦν πρότερον ποιήσας, τοῖς ἐμοῖς ὕστερον ἀφοσιώσομαι ἀπορήμασι. βιός γοῦν καὶ νευρὰ κατὰ μὲν τὸν ἀριθμὸν ἔν, ὡσπερ μέροςφ καὶ ἄνθρωπος καὶ βροτός, καὶ λώπιον καὶ ἱμάτιον, καὶ οἷα τὰ πολυώνυμα, τῷ μέντοι γε λόγῳ διάφορα, ὡσπερ κὰν τοῖς παραδείγμασιν· ἄλλο γὰρ τῷ λόγῳ τὸ ἄνθρωπος καὶ τὸ μέροςφ καὶ τὸ βροτός, εἰ καὶ τὸ ὑποκείμενον ἔν. τὸ μὲν γὰρ διὰ τὸ ἀναθρεῖν ἃ ὅπωπε, τὸ δὲ διὰ τὸ μεμολῦσθαι τῇ ἐπιμιξία τοῦ σώματος, τὸ δὲ διὰ τὸ μεμερίσθαι τὴν φωνήν. οὐ γὰρ ἅμα πάντα τοῖς ὀνόμασιν, οὐδὲ τῷ ἐνὶ ζύμπαντα, ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ συλλαβαὶ καὶ τὰ πρώτως ἐκφωνούμενα καὶ αἱ περίοδοι, ἕκαστόν τε πολλὰ καὶ ζύμπαντα πάμπολλα καὶ ἐφ' ἐκάστῳ μυρία ἢ μερίς, ἀλλ' οὐ ζύμπαντα τὸ αὐτό. οὕτω δὲ καὶ νευρὰ καὶ βιός τῷ μὲν ὑποκειμένῳ ταυτόν, τῷ δὲ λόγῳ διαφόρῳ ἐστόν· τὸ μὲν γὰρ παρὰ τὸ βεβιάσθαι τῷ τοξεύοντι, τὸ δὲ παρὰ τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν. ὅθεν, εἰ μὴ τοξεύοι τις, οὐ συνέσται τῇ νευρᾷ καὶ ὁ βιός· οὐ γὰρ βιάζεται τότε τὸ νεῦρον μὴ τεινομένου τοῦ τόξου. διὰ ταῦτα γοῦν φησιν Ὅμηρος «λίγξε βιός, νευρὴ δὲ μεγάλ' ἴαχε». διὰ γοῦν τοὺς διαφόρους λόγους τοῦ ὑποκειμένου καὶ τὴν τῶν ὀνομάτων ἑτερότητα διάφορα καὶ τὰ πάθη τῶν ἀπηχίσεων καὶ οἱ λόγοι τῶν ἐκφωνήσεων· ἐκεῖ μὲν γὰρ «λίγξε», ἐνταῦθα δὲ «ἴαχε». καὶ ἄμφω μὲν ἐν τῷ τείνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς οὐσία, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἰαχὴ τὸ ποιῶδες ἐκφώνημα, τὸ δὲ ὡς πάθος, καὶ διὰ τοῦτο τὸ «λίγξε» συνῆπται. Ταῦτα οὖν ὑμῖν καὶ τὴν πρώτην ἡρμήνευται καὶ νῦν διηκρίβωται, δύναιτο δ' ἂν τις καὶ ἐξ ἑτέρας ἐπιβολῆς ἑτέρως τὸν λόγον διασαφήσῃ. ὅτι μὲν οὖν σοφὸς ὁ ποιητὴς οὐ τὰ ἀνθρώπινα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ δαιμόνια, οὐκ ἂν τις ἀντερεῖ τι, ὅσον μηδὲ κάμοι· εἰ δ' οὕτω τοῦτο ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ, τίς μὲν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων νενόηται καὶ τίνες αἱ ἐπιστῆμαι αἱ τούτῳ ἀπονεμηθεῖσαι, ὧν καλλίστη ἢ τοξικὴ, ἵνα μὴ τὰς ἄλλας νῦν λέγω, τίς δὲ ὁ Ἀπόλλων καὶ πόθεν αὐτῷ τὸ ὄνομα, καὶ τί ποτε τῷ ποιητῇ τὸ τοξεύειν νενόηται; καὶ ἵνα μὴ περιεργότερος ὦ τοῦ δέοντος, περὶ τοῦ ὀνόματος μόνον καὶ τῆς τοξικῆς ἐπιστήμης ὑμῖν δίειμι. Ἔστιν οὖν ὁ Ἀπόλλων τῷ ποιητῇ ἢ θεὸς τις τῶν τῆς Ἑλληνικῆς συμμορίας ἢ ὁ φαινόμενος ἥλιος· εἴτε γὰρ οὗτος εἴτε ἐκεῖνος, Ἀπόλλωνες ἄμφω, κατὰ στέρησιν τῶν πολλῶν, τῶν ἄλλων ὑπερκαθήμενοι καὶ τῷ ἐνὶ προσπελάζοντες καὶ τῆς ἐνώσεως ὄντες ἐπάρχοντες, ἀλλ' οὐ τῆς διακρίσεως. τοῖν δέ γε ἡλίῳ ὁ μὲν τίς ἐστίν ἢ φαινομένη σφαῖρα κατ' οὐρανόν, ὁ δὲ ὁ νοητὸς καὶ κρύφιος καὶ ἐν ἰδέας λόγῳ τοῦ ὄρατοῦ προκαθήμενος. καὶ εἰ περιττός τι ὁ λόγος δοκεῖ, τῆς ἀρχαιοτέρας πυνθανέσθω φιλοσοφίας, ἀφ' ἧς οὐ μονοειδῆ τὰ πολλὰ εὕρη, ἀλλὰ καὶ δεκαδικὰ καὶ τετραδικὰ καὶ τούλάχιστον δυοειδῆ, ὡσπερ δὴ καὶ ἄνθρωπος τὸ μίγμα καὶ τὸ μετὰ τοῦ ὀχήματος καὶ τὸ κατὰ μόνους τοὺς λόγους καὶ τὴν κατὰ τὸ θεῖον ἐπιστροφὴν. Ἀρκεῖ μὲν οὖν ταῦτα εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ὄνομα. τοξικοὶ δὲ ἄμφω καὶ διὰ τοῦτο Φοῖβοι διωνομασμένοι τῷ ποιητῇ. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις τοῖς ἐξηγησαμένοις τὸν Ὅμηρον τὸν καθαρὸν τούνομα δοκεῖ {τὸν} βίον ἢ τὸν παραδειγματικόν, ἀπὸ τοῦ φάος εἶναι τῷ βίῳ, ἧτοι παράδειγμα καθαρότητος, Πορφυρίῳ δὲ ἐν τοῖς εἰς τὸν Ὅμηρον ἐξηγητικοῖς Φοῖβός ἐστίν ὁ τοξότης, οἶον φαόβιός τις ὢν, ὅπερ ἐστὶ λαμπρότοξος. Τί οὖν μοι τὰ πολλὰ ταῦτα λέλεκται; οὐχ ἵνα δόξω σοφός–συνείρω γάρ, νῆ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ κρύπτω τὰ πλείονα, καίτοι μοι ὀργώσης τῆς

διανοίας ὑπὸ σῶφρονι τῇ βακχεΐα, ἵνα τι τῶν ἀπορρητοτέρων ἐρῶ-, ἀλλ' ὥστε ἐνδείξασθαι ὅτι ἢ τὸ ξύμπαν ἢ ἐκ μέρους βίος τῷ Ὀμήρῳ τὸ τόξον ὠνόμασται καὶ νενόηται, ἢ τὸ ἐξ ἐλέφαντος ἢ τὸ ἀπὸ τοῦ κέρατος ἢ τὸ ἀπὸ ξυληφίου τινός. εἰ οὖν καὶ κατὰ τὸν σοφὸν Πορφύριον καὶ κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος βίος τὸ τόξον καὶ νοεῖται καὶ ὀνομάζεται, καλῶς δὴ τῷ ποιητῇ εἴρηται τὸ «λίγξε βίος, νευρὴ δὲ μεγάλ' ἴαχεν». «ἐπεὶ δὴ» γὰρ φησι «κυκλοτερὲς μέγα τόξον ἔτεινε, λίγξε βίος». συνηκολούθησε γὰρ τῇ τάσει ἢ κάμψει τὸ ποιηθὲν ὄνομα τῷ σοφῷ. ὥστε πρότερον μὲν ἡμῖν ταῦτον ἔδοξε νευρὰ καὶ βίος, νῦν δὲ ἀδιάφορον τόξον τε καὶ βίος· ἔστι γὰρ ὁ βίος μέσον ἀμφοῖν, καὶ νῦν μὲν τῷ τόξῳ νενέμηται, νῦν δὲ τῇ νευρᾷ. διὰ τί; ὅτι αὐτὸ δὴ τοῦτο πάθος ἐστὶν ὁ βίος, ἢ τοῦ τόξου βιαζομένου ἐπὶ τὸ ἄναντες ἢ τῆς νευρᾶς κατὰ τὸ ἀντίθετον· ἀλλὰ τὸ μὲν «λίγξε» λεπτός τις ἦχος καὶ ἀδρανής, ἢ δὲ ἰαχὴ βαρὺς τε καὶ ἔντονος. καὶ εἰκότως τῷ μὲν ἐλέφαντι ἢ τῷ κέρατι ἢ τῷ ξύλῳ, ἅτε δὴ ξηροῖς οὔσι καὶ ἀνίκμοις ἐν τῇ τάσει, τὸ «λίγξε» πεποιήται, τῇ δὲ νευρᾷ ὡς ὑγροτέρα καὶ ἠχεῖν μάλιστα δυναμένη ἢ ἰαχῇ. διὰ ταῦτα «λίγξε βίος, νευρὴ δὲ μεγάλ' ἴαχεν». οὕτω γοῦν καὶ ταῖς γεράνοις κλαγγῶδης ἐστὶν ἡ φωνὴ διὰ τὴν τῆς ἀρτηρίας ξηρότητα, ἐν δὲ γε τοῖς κατάρροις βραγχῶδης ἡμῖν διὰ τὴν καταρρεύσασαν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐν τῷ αὐλῶνι ὑγρότητα. τὸ μὲν οὖν τόξον οὐκ ἂν ποτε κληθεῖη νευρὰ οὔθ' Ὀμήρῳ οὔθ' ἑτέρῳ τινί, εἰ μὴ τετύφλωται, ἀλλ' οὐδὲ ἢ νευρὰ τόξον-τὰ γὰρ μέρη διάφορα-ὥσπερ οὐδὲ ὁ πούς κεφαλὴ οὔτε θάτερον θάτερον, ἀλλὰ παρὰ θάτερον ἕκαστον. τὰ δὲ πάθη ἐστὶν ὅτε καὶ τῶν διαφόρων κατηγορεῖται μερῶν, καὶ τὸ συγκείμενον ὀνομασθεῖη ἐξ ὧν σύγκειται καὶ τὰ εἰς συνθήκην κατὰ τοῦ συντεθειμένου λεχθεῖη. οὕτω γοῦν καὶ ὁ βίος, ἅτε πάθος ὧν καὶ νευρᾶς καὶ τόξου, νῦν μὲν ἐπ' ἐκείνου τοῦ μέρους, νῦν δὲ ἐπὶ τούτου ὀνομάσσοιτ' ἂν ἀδεῶς. Καὶ ἔστιν ὁ λόγος διασκευὴ τις ῥητορικὴ ἀτεχνῶς· χρᾶται γοῦν τῷ μέρει τούτῳ τοῦ διηγήματος ἐπὶ πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς ἱεροσκοπίας καὶ τοῦ τρόπου τῶν θυομένων, ὁπότε καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ θύματος διακριβῶται καὶ τὴν τομῆν, ὅπως μὲν οὖν τούτῳ εἰρύσθη ὁ τράχηλος καὶ ὅπως ἔσφακται καὶ ὅπως ἐκδέδартαι καὶ ὅπως τὴν ὀλομέλειαν τὸ θυόμενον ἀπολώλεκε, μελεῖστί τῷ τέμνοντι διατυθέν, οἷς καὶ ἡ μαντωδὸς ἐπιθήκη ἀκόλουθος καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. καὶ τὰ ἐπὶ τῶν θεῶν δὲ οὕτω διερμηνεύει ὀχήματα, Ἦβη δ' ἀμφ' ὀχέεσφι-λέγων-θοῶς βάλε καμπύλα κύκλα, χάλκε' ὀκτάκνημα, σιδηρέω ἄξονι ἀμφίς· τῶν ἦτοι χρυσέη ἴτυς ἄφθιτος, αὐτὰρ ὑπερθεν χάλκε' ἐπίσωτρα προσαρηρότα, θαῦμα ἰδέσθαι· πλῆμναι δ' ἀργύρου εἰσὶ περιδρομοὶ ἀμφοτέρωθεν-οὕτως ὀνομάζων τὰς χοινικίδας· δίφρος δὲ χρυσεοῖσι καὶ ἀργυρέοισιν ἱμάσιν ἐντέταται· δοιαὶ δὲ περιδρομοὶ ἄντυγές εἰσι· τοῦ δ' ἐξ ἀργύρεος ῥυμὸς πέλεν· αὐτὰρ ἐπ' αὐτῷ δῆσε χρύσειον καλὸν ζυγόν, ἐν δὲ λέπαδνα κάλ' ἔβαλε χρύσεια· ὑπὸ δὲ ζυγὸν ἦγαγεν Ἥρη ἵππους ὠκύποδας, μεμαυῖα ἔριδος καὶ αὐτῆς. καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ δὲ τὴν ναῦν ἀρμοζόμενος αὐτὰρ ὀ-φισί-τάμνετο δοῦρα, θοῶς δὲ ἠνύετο ἔργον· εἴκοσι δ' ἔκβαλε πάντα, πελέκισεν δ' ἄρα χαλκῷ· ξέσε δ' ἐπισταμένως καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυνε· τόφρα δ' ἔνεικε τέρετρα Καλυψῶ δῖα θεάων· τέτρηθεν δ' ἄρα πάντα καὶ ἤρμοσεν ἀλλήλοισι· γόμφοισιν δ' ἄρα τήνδε καὶ ἀρμονίησιν ἔναρσε. καὶ ἴν' ὑπερβῶ τινα τῶν ἐπῶν, ἰκρία δὲ-φισί-στήσας ἀραιῶν θαμέσι σταμίνεσι ποίει· αὐτὰρ μακρῆσιν ἐπηγκενίδεσι τελευτᾷ· ἐν δ' ἰστὸν ποίει καὶ ἐπικρίον ἄρμενον αὐτῷ· ἐν δ' ὑπέρας τε κάλους τε πόδας τ' ἐνέδησεν ἐν αὐτοῖς, καὶ ὅποσα ἄλλα τῷ ποιητῇ ἐν τῇ νεουργίᾳ λελεπούργηται, ὥσπερ δὴ κὰν τῇ ἀσπιδοποιίᾳ. Τοῦτο δὴ αὐτῷ κὰν τῇ ἀφέσει τοῦ Πανδαρικοῦ βέλους, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον, ἀλλὰ γοῦν ἐκπεπόνηται. ὥσπερ γὰρ ὁ κόσμος τῷ Πλάτωνι ἀθρόον ὑπὸ θεοῦ κατεσκευάσται, εἴτ' αὔθις κατὰ μέρη διατέτμηται, καὶ νῦν μὲν αὐτῷ ἢ ὕλη ἐκπέφανται, νῦν δὲ τὸ πλημμελὲς καὶ ἄτακτον, τὰ

πρόδρομα τῶν ἰχνῶν εἶδη, νῦν δὲ τὸ ἐπὶ τοῖς εἶδεσιν εἶδος, οὕτω δὴ καὶ τῷ ποιητῇ
 ἄθροον μὲν πάντα, ἢ κάμψις, ἢ τάσις, τὸ «λίγξε», ἢ ἰαχή, ἢ τοῦ βέλους ἐκπήδησις· ἀλλ'
 αὐθις ἀναλέλυται τὸ ὁμοῦ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τὸ ἐξ ἐνώσεως πολλὰ γίνεται καὶ μέμικται.
 Ἐνταῦθα τῷ Ὀμήρῳ καὶ τὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τὰ τῆς τέχνης· διεσκευάσται γὰρ αὐτῷ ἢ
 διήγησις καλοῖς καὶ γλαφυροῖς ὀνόμασι καὶ διήρηται φιλοσόφως ἢ ἐνωσις· καὶ ὡσπερ τὰ
 θεῖα οἶδεν ὀνόματα καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ διαιρεῖ πολλαχοῦ τῶν ἐπῶν καὶ διερμηνεύει,
 τί μὲν τὸ δαιμόνιον ὄνομα, τί δὲ τὸ ἀνθρωπικόν, οὕτω δὴ καὶ τῆς ἀφώνου ὕλης
 ἐπίσταται τὴν ἠχώ, καὶ ὅπως μὲν φωνεῖ ἢ νευρά, ὅπως δὲ τὸ τόξον ἠχεῖ, ὅπως δὲ
 κυμαίνουσα θάλασσα καὶ πεύκη καὶ δρυς, καὶ τίς θεᾶς φωνὴ λειριόεσσα, καθάπερ δὴ καὶ
 τᾶλλα διαιρεῖν εἶωθε, τοὺς αἰθωνας καὶ ἐμπυριβήτας λέβητας, τοὺς ἀπύρους καὶ
 ἀνθεμόεντας, τοὺς χρηματιστὰς ἐμπόρους, τοὺς ἐπιβάτας, ὡς δὲ καὶ τοὺς ἐπηβόλους,
 νῦν μὲν τοὺς ἐπιτυχεῖς, νῦν δὲ τοὺς ξυνιέντας λέγων. καὶ ἵνα μὴ πάντα τὸν Ὀμηρον
 ἐπεισκυκλήσω τῷ λόγῳ, φιλοτιμότερον ἐρμηνεύων αὐτόν, καὶ τὸ μὲν ὑμέτερον
 ἐρώτημα οὕτω λέλυται, τὸ δὲ ἐμὸν διαπόρημα πῶς; πολλὰ τῶν πασχόντων οὐκ εὐθύς τὸ
 τέλειον ἴσχει πάθος, ἀλλὰ μετὰ τὸ παυθῆναι τοῦ πάσχειν· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ
 Πανδαρικοῦ τόξου μετὰ τὸ τετάσθαι καὶ «ὄ βιὸς λίγξε καὶ ἢ νευρὴ μεγάλ' ἴαχε». καὶ
 οὐδὲν ὑμῖν πλεον ἐρῶ, ἴν', εἰ μὲν γνοίητε, ἔχητε τὸ ζητούμενον, εἰ δ' οὖν, παρ' ἐμοῦ
 λήψοισθε. ἄρ' οὖν οὐχὶ καὶ παρ' ἐμοὶ τόξον ἐμπέπηκται ἐν τοῖς στήθεσι καὶ βέλος
 ἐκείθεν ἄλλεται, καὶ οὐδ' ἐπιλίγδην, ἀλλὰ κατὰ τῆς καρδίας τῶν ἐμῶν ἀκροατῶν καὶ
 ἀφίεται καὶ στηρίζεται, πλὴν ὅσον οὐχ αἰμάττον, ἀλλὰ καθηδῦνον; καὶ τὰ μὲν τῶν ἐμῶν
 βελῶν αὐτόθεν ἄλλεται κατ' ἀρρήτους ἐπιβολάς, τὰ δὲ οἷον βεβίασται ταῖς προτάσεσι
 καὶ τοῖς συμπεράσμασι καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν ταῖς ἀποδείξεσιν. Εἰ μὲν οὖν ἀρκεῖ ταῦτα, μὴ
 προβιβάσωμεν περαιτέρω τὸν λόγον, εἰ δ' οὖν, ἐν ἐτέρᾳ ἐπιστολῇ προσθήσομεν πλείονα·
 εἰ δὲ τὰ πλείω τῷ γράμματι ἤνικται, ἀλλ' εἴη τις καὶ παρ' ὑμῖν Θεμιστοκλῆς
 ἀναγινώσκων τῶν χρησμῶν τὴν διάνοιαν, εἰ δ' οὖν, ἀφερμηνεύσει ταύτην ὁ Πύθιος. 49
 Τοῦ Ψελλοῦ ἐπίλυσις εἰς τοὺς τῆς φιλοσοφίας τρόπους Οἱ φιλοσοφίας λόγων ἐρῶντες
 καὶ τῆς ἐκ τούτων ἡδονῆς ἄκρω δακτύλῳ γευσάμενοι, πάση τῇ τοῦ βίου φροντίδι
 χαίρειν εἰπόντες, σῶφρονί τινι μανίᾳ πρὸς τούτους ἐλαυνόμενοι φέρονται καὶ τῇ τῶν
 ὄντων ἐπιστήμῃ συντόνως ψυχαγωγοῦσιν αὐτῶν τὸν ἔρωτα· ἐπιστήμη δὲ τῶν ὄντων ἢ
 φιλοσοφία ἐστίν, ὡς σὺν θεῷ μαθησόμεθα. ἐπεὶ τοίνυν καὶ ἡμᾶς σοφὸς ἔρως καὶ πολλὴ
 προθυμία ἐπὶ τούτῳ διήλασε τὸν ἀναφαίρετον τῆς φιλοσοφίας ἀγῶνα θεῖον, μὴ τὸ
 παρὸν δυσχερὲς ἐπιλογιζόμενοι, ἀλλὰ πρὸς τὸ πέρας τῆς θείας αὐτῆς ἀποβλέποντες
 ἐπαγγελίας πάντα μόχθον ἐλάττονα αὐτῆς ἠγησώμεθα. Δοκεῖ δέ μοι μικρὸν
 ἀναλαβέσθαι τὴν ἐγκύκλιον ἐξήγησιν Ἀριστοτελικοῖς πειθομένῳ θεσμοῖς· ὡς γὰρ ἐν
 ἐκάστῳ σχεδὸν πράγματι, οὕτω πρὸ πάσης διδασκαλίας καὶ τέχνης καὶ ἐπιστήμης
 τέτταρά τινα δεῖ ζητεῖν· εἰ ἔστι, τί ἐστίν, ὁποῖόν τί ἐστι, καὶ διὰ τί ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ τέχνης
 καὶ ἐπιστήμης ἐμνημονεύσαμεν, μάθωμεν τί τὸ διάφορον αὐτῶν. καὶ δεῖ γινώσκειν ὅτι
 ἢ μὲν τέχνη περὶ τὰ ὑλικά καὶ φθειρόμενα καὶ μὴ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα καταγίνεται, ἢ δὲ
 ἐπιστήμη περὶ τὰ ἄυλα καὶ ἄψευστα καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα. καὶ τέχνη μὲν ἐστίν ἢ
 γραμματική, ἢ ῥητορική, ἢ ἰατρική καὶ αἰ τοιαῦται, ὡς περὶ τὰ γεῶδη γινόμενα καὶ
 πταιστά, ἐπιστήμη δὲ ἢ φιλοσοφία, καθὸ περὶ τῶν ὄντων καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχόντων
 διαλαμβάνει. διαλαβόντες οὖν περὶ διαφορᾶς τέχνης καὶ ἐπιστήμης εἴπωμεν καὶ περὶ
 τῶν τεττάρων ζητουμένων κεφαλαίω. Ἰστέον ὅτι εἰκότως ταῦτα ζητοῦμεν· τῶν γὰρ
 πραγμάτων τὰ μὲν ἐστίν ἀνύπαρκτα, ὡς τραγέλαφος, σκινδαψὸς καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἢ
 ἡμετέρα διάνοια ἀναπλάττει, τὰ δὲ ὑπαρξιν ἔχει. καὶ τούτων αὐθις τῶν ὑπαρξιν

έχοντων τὰ μὲν ἀμφιβαλλομένην ἔχει τὴν ὑπαρξιν, ὡς ἄναστρος σφαῖρα, ὡς ἀντίποδες-
 ταῦτα γὰρ ἀμφιβάλλονται εἴτε εἰσὶν εἴτε οὐ-, τὰ δὲ ὁμολογουμένην, ὡσπερ ἄνθρωπος ἢ
 βοῦς. καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαρξιν μὲν έχοντων, ἀμφιβαλλομένην δέ, ζητοῦμεν τὸ εἶ ἔστιν-
 ἄτοπον γὰρ ὄντως καὶ ἀμαθὲς μήπω μαθόντας εἶ ὑπαρκτικὸν τόδε ἔστιν ἐρευνᾶν περὶ
 αὐτοῦ τί ἂν εἴη-, ἐπὶ δὲ τῶν ὁμολογημένην έχοντων τὴν ὑπαρξιν ζητοῦμεν τὸ τί ἔστι.
 τὸ δὲ τί ἔστιν ἢ δι' ὀνόματος ἐκφέρεται ἢ δι' ὀρισμοῦ· δι' ὀνόματος μὲν, ὅταν βλέποντές
 τι λέγωμεν τί ἔστι καὶ λέγωμεν ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν, δι' ὀρισμοῦ δέ, ὅταν λέγωμεν ζῶον
 λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. ἐπεὶ δὲ τὰ πράγματα οὐ μόνον κοινωνοῦσι
 κατὰ τὸ γένος, καθὸ ζῶα, ἀλλὰ καὶ διαφέρουσι, καθὸ τὰ μὲν λογικά, τὰ δὲ ἄλογα, καὶ διὰ
 τοῦτο ζητοῦμεν ὁποῖόν τί ἔστιν, ἵνα γνῶμεν τὰς διαφοράς· καὶ γὰρ αἱ διαφοραὶ τῷ ὄρω
 συναναφέρονται. ἰστέον δὲ ὅτι ἡνίκα τὸ τί ἔστι δι' ὀνόματος ἐκφέρεται, τότε δεῖ ζητεῖν
 ὁποῖόν τί ἔστιν, ἡνίκα δὲ δι' ὄρου γίνεται, τότε οὐ δεῖ ζητεῖν τὸ ὁποῖόν τί ἔστιν, ἀλλὰ διὰ
 τί ἔστιν. ἐπεὶ δὲ πάντα πρὸς τι τέλος ὄρωσι καὶ οὐδὲν μάτην οὔτε ὁ δημιουργὸς οὔτε ἡ
 φύσις οὔτε ἡ τέχνη ἐπενόησε, τούτου χάριν ζητοῦμεν διὰ τί ἔστιν· οἷον διὰ τί ἔστι κλίνη;
 διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνάπαυσιν. καὶ πάλιν διὰ τί ἄνθρωπος; διὰ τὸ κοσμεῖσθαι τόδε
 τὸ πᾶν· καὶ γὰρ τὸ πᾶν ἀτελὲς ἦν μήπω τοῦ ἀνθρωπέου γένους παραχθέντος. Ἐπεὶ δὲ
 ταῦτα οὕτως ἔχει, ἔστι δὲ φιλοσοφία ἡμῖν τὸ προκείμενον, ἥτις παρ' ἡμῖν μὲν οὐκ
 ἀμφιβάλλεται, παρὰ δὲ τισιν ἀνατρέπεται, ἡγουν τοῖς ἐφεκτικοῖς φιλοσόφοις, φέρε καὶ
 ἐπὶ ταύτης κατὰ ἀκολουθίαν τὸ εἶ ἔστι ζητήσωμεν. δείκνυμεν οὖν αὐτὴν οὔσαν τοῦτον
 τὸν τρόπον· εἶ ἔστι θεός, ἔστι καὶ πρόνοια· οὐ μόνον γὰρ ἔστι θεός, ἀλλὰ καὶ προνοεῖται.
 ἀλλὰ μὴν ἔστι θεός-μεμηνότων γὰρ ἔστι τὸ λέγειν ὅτι οὐκ ἔστι θεός-, δηλονότι ἔστι καὶ
 πρόνοια. εἶ δὲ ἔστι πρόνοια, δηλονότι καὶ σοφία ἔστι δι' ἧς προνοεῖται ὁ θεός· οὐ γὰρ
 ἀλόγως προνοεῖται οὐδ' ἄνευ σοφίας. εἶ δ' ἔστι σοφία, δηλονότι ἔστι καὶ ἔφεις αὐτῆς
 καὶ ἐπιθυμία· πᾶς γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται, ὅθεν ἀγαθὸν λέγεται παρὰ τὸ ἄγαν θείειν
 ἡμᾶς ἐπ' αὐτό. εἶ δὲ ἔστιν ἔφεις καὶ ἐπιθυμία αὐτῆς, δηλονότι φιλοσοφία ἔστιν· οὐδὲν
 γὰρ ἔστιν ἕτερον φιλοσοφία εἰ μὴ φιλία σοφίας, ὡς ὁ Πυθαγόρας ὠρίζετο. δέδεικται
 τοίνυν ὅτι ἔστι φιλοσοφία. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸν ὀρισμὸν τῆς φιλοσοφίας γνῶναι οὐ δυνατὸν
 τοῦ ἀπλῶς ὀρισμοῦ ἀγνοουμένου, ὡσπερ οὐδὲ τὸ γράφειν καλῶς αὐτὸ τὸ γράφειν μὴ
 ἐπιστάμενον, τέσσαρα δεῖ ζητεῖν περὶ ὀρισμοῦ, πρῶτον μὲν τί ἔστιν ὀρισμὸς, δεῦτερον δὲ
 πόθεν εἴρηται ὀρισμὸς, τρίτον τί διαφέρει ὀρισμὸς ὄρου, τέταρτον πόθεν λαμβάνεται
 πᾶς ὀρισμὸς. Ὄρισμὸς τοίνυν ἔστι λόγος σύντομος δηλωτικὸς τῆς ἐκάστου φύσεως. καὶ
 «λόγος» μὲν εἴρηται διὰ τὸ ὄνομα, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ φύσιν δηλοῖ, τὸ δὲ «σύντομος»
 πρόκειται διὰ τὰ ἀποτάδην λεγόμενα ῥητορικὰ καὶ ἰατρικὰ προβλήματα, τὸ δὲ «τῆς
 ἐκάστου φύσεως δηλωτικὸς» διὰ τὰς ὑπογραφάς· αἱ γὰρ ὑπογραφαὶ οὐ τὴν ἐκάστου
 φύσιν δηλοῦσιν, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον ἐκάστῳ, οἱ δὲ ὀρισμοὶ ἐκ τῶν κατ' οὐσίαν
 λαμβάνονται· διὸ τὴν ἐκάστου φύσιν δηλοῦσι. Τὸ δὲ πόθεν εἴρηται ὀρισμὸς τοιοῦτόν
 ἔστιν· ὡσπερ ἐκ μεταφορᾶς τῶν ὀροθεσιῶν τῆς γῆς ἐπεδήλωσαν πρὸς δήλωσιν τῶν
 τόπων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἐξηγηταὶ τὸν τῆς φύσεως ὀρισμὸν τοῦ δικαίου καὶ τῆς
 ἀντιστροφῆς στοχαζόμενοι οὔτε ἐλλείπειν οὔτε πλεονάζειν ἐθέλουσιν, ἀλλ' ἀφορίζουσί
 τε τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ διακεκριμένον φυλάττουσιν. Διαφέρει δὲ ὀρισμὸς ὄρου ἔν τε
 τῷ καθολικῷ καὶ τῷ μερικῷ. ὁ μὲν ὀρισμὸς μερικώτερός ἐστιν, ὁ δὲ ὄρος
 καθολικώτερος. Λαμβάνεται τοίνυν πᾶς ὀρισμὸς ἢ ἐκ τοῦ ὑποκειμένου ἢ ἐκ τοῦ τέλους
 ἢ ἐκ τοῦ συναμφοτέρου· πᾶσα γὰρ τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἔχει ὑποκείμενον, ἔχει καὶ τέλος,
 καὶ ὑποκείμενον μὲν περὶ ὃ καταγίνεται, τέλος δὲ ὃ ποιῆσαι προτίθεται. τῇ μὲν γὰρ
 ἰατρικῇ ὑπόκειται τὰ ἀνθρώπινα σώματα, τέλος δ' ἔχει τὴν ὑγείαν, τῇ δὲ ῥητορικῇ

ὑπόκειται τὰ ἰδιωτικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα, τέλος δὲ ταύτης τὸ πείσαι, τῇ δὲ γραμματικῇ ὑπόκεινται πᾶσαι αἱ Ἑλληνίδες φωναί, τέλος δὲ αὐτῆς τὸ μηδέποτε ἀμαρτάνειν περὶ αὐτάς. εἰ οὖν πᾶσα τέχνη καὶ ἐπιστήμη καὶ ὑποκείμενον ἔχει καὶ τέλος, εἰκότως καὶ οἱ ὀρισμοὶ ἢ ἐξ ἑνὸς τῶν δύο ἢ ἐκ τοῦ συναμφοτέρου λαμβάνονται· ἐκ τοῦ ὑποκειμένου μὲν, ὡς ὅταν εἴπω «ιατρικὴ ἐστὶ τέχνη περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα καταγινομένη», ἐκ τοῦ τέλους δέ, ὡς ὅταν εἴπω «ιατρικὴ ἐστὶ τέχνη ὑγείας περιποιητικῆς». Δείκνυται οὖν ὅτι οἱ ὀρισμοὶ ἐκ τριῶν συλλαμβάνονται, ἐκ τοῦ ὑποκειμένου, ἐκ τοῦ τέλους καὶ ἐκ τῶν συναμφοτέρων. φέρε οὖν μάθωμεν τί ὑπόκειται τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τί τὸ τέλος αὐτῆς καὶ πῶς ἐκ τούτων γνωρίζεται. δεῖ οὖν εἰδέναι ὅτι πάντα τὰ ὄντα ὑπόκειται τῇ φιλοσοφίᾳ, διὸ καὶ γνώσις ἐστίν, ὡς μόνη πάντα γινώσκουσα· αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι τέχναι καὶ ἐπιστήμαι περὶ ἕν καταγινομένη ἐν μὲν τι γινώσκουσι, πολλὰ δὲ ἀγνοοῦσι, καὶ μᾶλλον ἀγνοιαί εἰσιν παρὸ γνώσεις· ἡ δὲ φιλοσοφία μᾶλλον γνώσις ἐστίν ὡς πάντα τὰ ὄντα ἐπαγγελλομένη εἰδέναι. τέλος δὲ τῆς φιλοσοφίας τὸ διὰ τῆς γνώσεως τῶν ὄντων θεὸν ἐπὶ γῆς δεῖξαι τὸν ἄνθρωπον καὶ τοιοῦτον οἶον τὸν Λυκοῦργον ἢ Πυθίᾳ προσεῖπεν· ἤλυθες, ὦ Λυκόεργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηόν, δίζων εἴ σε θεὸν μαντεύσομαι ἠὲ καὶ ἄνδρα. Ἐπεὶ οὖν ἔγνωμεν τί τὸ τέλος τῆς φιλοσοφίας καὶ τί τὸ ὑποκείμενον, φέρε εἴπωμεν καὶ πῶς ἐκ τούτων ὀρίζεται. δεῖ οὖν εἰδέναι ὅτι οἱ τῆς φιλοσοφίας ὄροι ἐξ εἰσι, δύο ἐκ τοῦ ὑποκειμένου καὶ δύο ἐκ τοῦ τέλους, εἷς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς καὶ εἷς ἐκ τῆς ἐτυμολογίας. ἡ δὲ τάξις αὐτῶν ἐστὶν αὕτη κατὰ σύνθεσιν· πρῶτος ὁ λέγων «φιλοσοφία ἐστὶ γνώσις τῶν ὄντων ἢ ὄντα ἐστίν», δεῦτερος ὁ λέγων «γνώσις θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων», τρίτος ὁ λέγων «μελέτη θανάτου», τέταρτος ὁ λέγων «ὁμοίωσις θεῶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπῳ», πέμπτος ὁ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς ὁ λέγων «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν», ἕκτος ὁ ἐκ τῆς ἐτυμολογίας ὁ λέγων «φιλία σοφίας». αὕτη μὲν ἐστὶν ἡ τάξις τῶν ὀρισμῶν τῆς φιλοσοφίας. Εἴπωμεν δὲ καὶ τίνες ἐφεῦρον αὐτούς. ἰστέον δὲ ὅτι τὸν ἐκ τῆς ἐτυμολογίας τὸν ἕκτον καὶ τοὺς δύο τοὺς ἐκ τοῦ ὑποκειμένου ὁ Πυθαγόρας εἶπε, τοὺς δὲ δύο τοὺς ἐκ τοῦ τέλους ὁ Πλάτων, τὸν μὲν ἐν Θεαιτήτῳ τὸν λέγοντα «ὁμοίωσις θεῶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπῳ», τὸν δὲ ἐν Φαίδωνι τὸν λέγοντα «μελέτη θανάτου», τὸν δὲ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς Ἀριστοτέλης. Ἐφ' οἷς ἀποροῦσι διὰ τί τοσοῦτοί εἰσι τῆς φιλοσοφίας ὀρισμοὶ καὶ μήτε πλείους μήτε ἐλάττους, καὶ ἔστιν εἰπεῖν· εἰσὶ τινὰ ὑφεστηκότα μὲν, μὴ ὀνομαζόμενα δέ, ὡς ἐπὶ τῶν ἐν τῷ βυθῷ ὄντων ἅτινα εἰσὶ μὲν, οὐκ ὀνομαζόμενα δὲ διὰ τὸ μὴ γινώσκεσθαι παρ' ἡμῶν. καὶ πάλιν εἰσὶ τινὰ ὀνομαζόμενα μὲν, μὴ ὑφεστηκότα δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἵπποκενταύρου· τοῦτο μὲν ὀνομάζεται, οὐχ ὑφέστηκε δέ. καὶ πάλιν εἰσὶ τινὰ ὀνομαζόμενα καὶ ὑφεστηκότα, ὡς ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ τέχναι. ἡ φιλοσοφία γοῦν καὶ ὀνομάζεται καὶ ὑφέστηκε καὶ ἐν πρώτοις ἔχει τὴν ὑπαρξίν· πασῶν γὰρ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ὑπερέχει καὶ μήτηρ ἐστὶ πασῶν. καὶ ἐπεὶ γὰρ ὀνομάζεται, ἔχει ἐκ τοῦ ὀνόματος τὸν ὄρον τὸν λέγοντα «φιλοσοφία ἐστὶ φιλία σοφίας», ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν πρώτοις ἔχει τὴν ὑπαρξίν, ἔχει καὶ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τὸν ὄρον τὸν λέγοντα «τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν». ἐπεὶ δὲ ὑφέστηκε, ἔχει καὶ ὑποκείμενον, ἔχει καὶ τέλος, καὶ ἐκάτερον τούτων διττόν· ἔχει γὰρ καὶ προσεχὲς ὑποκείμενον, ἔχει καὶ πόρρω ὑποκείμενον. ἀλλ' ἵνα σαφὲς γένηται, γνωρίσεις ἐπὶ τῆς ναυπηγικῆς τὸ προσεχὲς ὑποκείμενον τὰ ἀπλῶς ξύλα, πόρρω δὲ ὑποκείμενον τὰ πρὸς τρόπιν ἢ πηδάλιον ἐπιτήδεια, καὶ πάλιν προσεχὲς μὲν ἔχει τέλος τὸ ποιῆσαι ἀπλῶς ναῦν, πόρρω δὲ τὸ ποιῆσαι τοιάνδε ναῦν, ἢ δρόμονα ἢ λύχνον. οὕτως οὖν καὶ ἡ φιλοσοφία ἔχει καὶ ὑποκείμενον καὶ τέλος, καὶ ἐκάτερον τούτων διττόν, προσεχὲς καὶ πόρρω. προσεχὲς μὲν

ὑποκείμενον ἔχει τὰ ἀπλῶς ὄντα, πόρρω δὲ ὑποκείμενον τὰ τοιῶσδε ὄντα, οἷον τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα πράγματα. καὶ πάλιν προσεχὲς μὲν τέλος ἔχει τὸ μελετᾶν τὸν θάνατον, πόρρω δὲ τὸ διὰ τούτου ὁμοιοῦσθαι τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ. Ἐπεὶ οὖν ταῦθ' οὕτως ἔχει, φέρε καὶ τοὺς ὅρους αὐτοὺς σαφηνίσωμεν κατὰ λέξιν. ἰστέον δὲ ὅτι ὁ μὲν πρῶτος ὅρος ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ καθόλου ὑποκειμένου λαμβανόμενος καὶ εἰς Πυθαγόραν ἀναγόμενος ὁ λέγων ὅτι φιλοσοφία ἐστὶ «γνώσις τῶν ὄντων ἢ ὄντα εἰσί». καὶ δεῖ γινώσκειν ὅτι ἀντὶ μὲν γένους εἴληπται τὸ «γνώσις». καὶ γὰρ ἡ γνώσις κοινότερόν ἐστιν. ἔστι γὰρ γνώσις καθολικὴ καὶ γνώσις μερική, καὶ πάλιν γνώσις μετ' αἰτίας καὶ γνώσις ἄνευ αἰτίας, ὡς ἡ κατ' ἐμπειρίαν γνώσις. αἱ δὲ λοιπαὶ λέξεις ἀντὶ συστατικῶν διαφορῶν λαμβάνονται, διαχωρίζουσαι τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τε τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ αἱ μὲν ἄλλαι τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι οὐ πάντων τῶν ὄντων εἰσὶ γνώσεις, ἀλλὰ τινῶν ὄντων, οἷον ἡ ἀστρονομία περὶ μόνους τοὺς ἀστέρας καταγίνεται, ἡ ἰατρικὴ περὶ μόνον τὰ ἀνθρώπινα σώματα καὶ ἡ τεκτονικὴ περὶ μόνον τὰ ξύλα. ἡ φιλοσοφία δὲ περὶ πάντα καταγίνεται καὶ τῶν ὄντων πάντων γνώσις. διὸ καὶ μετὰ τοῦ ἄρθρου εἶπε «γνώσις τῶν ὄντων», ἵνα δηλώσῃ ὅτι πάντων τῶν ὄντων ἐστὶν ἡ φιλοσοφία γνώσις καὶ οὐ τινῶν ὄντων. τὸ δὲ «ἢ ὄντα» προσέθηκεν, ἵνα δηλώσῃ πῶς γινώσκει ἡ φιλοσοφία πάντα τὰ ὄντα, τουτέστιν οὐ γινώσκει αὐτὰ κατὰ τὸ ποσόν· οὐ γὰρ γινώσκει πόσοι ἀνθρωποὶ εἰσιν ἢ ἵπποι ἢ λέοντες, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτῶν γινώσκει. τοῦτο οὖν βούλεται δηλοῦν τὸ «γνώσις τῶν ὄντων ἢ ὄντα εἰσίν», ἀντὶ τοῦ καθὸ εἰσὶ καὶ ὅπως ἔχουσι φύσεως. Ὁ δὲ δεῦτερος ὅρος ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ μερικοῦ ὑποκειμένου λαμβανόμενος καὶ εἰς Πυθαγόραν καὶ αὐτὸς ἀναφερόμενος ὁ λέγων ὅτι φιλοσοφία ἐστὶ «γνώσις θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων». καὶ ἡ μὲν γνώσις κἀνταῦθα ἀντὶ γένους εἴληπται, αἱ δὲ λοιπαὶ λέξεις ἀντὶ συστατικῶν διαφορῶν· καὶ γὰρ ἡ φιλοσοφία περὶ τὰ θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα καταγίνεται πράγματα καὶ οὔτε τῶν θείων καταφρονεῖ διὰ τὸ περὶ τὰ ἀνθρώπινα καταγίνεσθαι οὔτε τῶν ἀνθρωπίνων ὀλιγωρεῖ διὰ τὸ περὶ τὰ θεῖα ἀσχολεῖσθαι, ἀλλὰ τῶν μὲν θείων ἐφίεται ὡς μαθητιῶσα, τὰ δὲ ἀνθρώπινα κοσμεῖ ἐπὶ τὸ τέλειον αὐτὰ ἀνάγουσα. ἐκάτερος δὲ τῶν μνημονευθέντων ὄρων καὶ νικᾷ τὸν ἕτερον καὶ νικᾶται ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. ὁ μὲν πρῶτος νικᾷ τὸν δεῦτερον ἐν τῇ ἀκριβείᾳ· ἐδήλωσε γὰρ πῶς γινώσκει τὰ ὄντα διὰ τῆς προσθήκης «ἢ ὄντα εἰσίν». ὁ δὲ δεῦτερος νικᾷ τὸν πρῶτον ἐν τῇ σαφηνείᾳ διὰ τοῦ εἰπεῖν «γνώσις θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων». Τρίτος ὅρος ἐστὶν ὁ ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς τέλους ὁ λέγων «φιλοσοφία ἐστὶ μελέτη θανάτου»· οὕτω γὰρ ὀρίζεται αὐτὴν ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι, δι' ὧν φησι «κινδυνεύουσιν ὅσοι ἄλλως ἀπτόμενοι φιλοσοφίας λεληθέναι σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἕτερον μελετῶντας ἢ θνήσκειν καὶ τεθνάναι». θάνατον δὲ τὴν νέκρωσιν τῶν παθῶν ἐκληπτέον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἄνεισι δὲ ὁ Πλάτων ἐντεῦθεν καὶ ἐπὶ τὸ πόρρω τῆς φιλοσοφίας τέλος, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐπὶ πόρρω, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πορρώτερον καὶ οὐ ἐπέκεινα οὐκ ἔστιν ἀνελεῖν· ὀρίζεται γὰρ τὴν φιλοσοφίαν «ὁμοίωσιν θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ». οὐ τί μακαριώτερον ἐν τῷ βίῳ τέλος πρόπον; ὅτι δὲ ὁ φιλόσοφος ὁμοίος ἐστὶ θεῷ, δῆλον ἐντεῦθεν· καὶ γὰρ τρισὶ τὸ θεῖον παρὰ τοῖς ποιηταῖς χαρακτηρίζεται, τῷ ἀγαθῷ, τῷ γνωστικῷ καὶ τῷ δυνατῷ. οὕτω καὶ ὁ τέλειος φιλόσοφος τοῖς τρισὶ τούτοις χαρακτηρίζεται· τῷ μὲν ἀγαθῷ ὅτι, ὡσπερ τὸ θεῖον πάντων προνοεῖται, οὕτω καὶ ὁ τέλειος φιλόσοφος τῶν ἀτελῶν ψυχῶν προνοεῖται, ἐπὶ τὸ τέλειον μετάγων αὐτὰς διὰ τῆς γνώσεως· τῷ δὲ γνωστικῷ ὅτι, ὡσπερ τὸ θεῖον πάντα γινώσκει, οὕτω καὶ ὁ τέλειος φιλόσοφος τὰς αἰτίας πάντων γινώσκειν ἐπαγγέλλεται· τῷ δὲ δυνατῷ ὅτι, ὡσπερ τὸ θεῖον ὅσα βούλεται δύναται, οὕτω καὶ ὁ τέλειος φιλόσοφος ὅσα

βούλεται δύναται. ἐφ' οἷς καὶ ὁ τέταρτος ὄρος ἔπεται. Μετὰ γοῦν τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πυθαγόραν διχῶς ὀρισμένους τὴν φιλοσοφίαν ἔρχεται ὁ Σταγειρίτης σοφὸς Ἀριστοτέλης καὶ ὀρίζεται αὐτήν, οὐ μικρὸν τι φρονῶν, ἀλλὰ μέγα καὶ ἐπηρμένον φυσῶν, ὡς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς αὐτὴν ὀρισάμενος, εἰπὼν «φιλοσοφία ἐστὶ τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν». ὡσπερ γὰρ ἄρχοντα ἀρχόντων λέγοντες τὸν βασιλέα δηλοῦμεν, οὕτω καὶ «τέχνη τεχνῶν» λέγοντες τὴν φιλοσοφίαν νοοῦμεν. πασῶν γὰρ τῶν τεχνῶν ἡ φιλοσοφία τὰς αἰτίας δίδωσι, τὰς ἀρχὰς καθότι ἐπίσταται· ὡσπερ γὰρ ἡ γραμματικὴ οἶδε μὲν ὅτι τὸ ᾗ καὶ τὸ ᾧ μέγα μακρὰ εἰσι, τὰς δὲ αἰτίας τούτων ἀγνοοῦσα τῇ μουσικῇ παραπέμπει· ἡ ἰατρικὴ οἶδεν ὅτι ἐκ τεσσάρων στοιχείων σύγκεινται τὰ ἀνθρώπινα σώματα, τὴν δὲ αἰτίαν τῷ φυσικῷ φιλοσόφῳ παραπέμπει, καὶ ἐξῆς αἰ ἄλλαι. ὥστε μόνη πασῶν ἡ φιλοσοφία ὑπέρεκειται καὶ τὸν τῆς ὑπεροχῆς ὄρον ἐντεῦθεν εἰλήφει καλῶς. Οὐδὲ πῶς ἰκανῶς τεθεωρουμένου ἀρχῆ καὶ πέρασ ἡμῖν ὁ Πυθαγόρας γινέσθω, ἀρχὴ μὲν ὅτι ὁ αὐτοῦ ὄρος ἐν τῇ ἀρχῇ προῆλθεν ὁ λέγων «γνώσις θεῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων», πέρασ δὲ διότι κἀνταῦθα πάλιν ὁ αὐτοῦ ὄρος ἐν τῷ πέρατι προῆλθεν ὁ λέγων «φιλοσοφία ἐστὶ φιλία σοφίας», ἐκ τῆς ἐτυμολογίας ληφθεὶς καὶ τελευταῖος ταχθεὶς. Ἰστέον οὖν ὅτι διὰ τοῦτο ἐστὶν ἡ φιλοσοφία, διὰ τὸ κοσμεῖν τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἀχλυώδους καὶ ὑλώδους τούτου βίου μεταφέρειν τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὰ θεῖα καὶ ἄλλα. Δειχθέντων τοίνυν ἀρκούντως τῶν τεσσάρων διαιρετικῶν προβλημάτων, τοῦ εἰ ἔστι, φημι, τί ἐστίν, ὁποῖόν τί ἐστὶ καὶ διὰ τί ἐστίν-εἴρηται δὲ καὶ περὶ τῶν ἐξ κεφαλαίων τοῦ λόγου-ἄξιον ζητῆσαι αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συγγράμματος. καὶ πρῶτον περὶ τοῦ σκοποῦ διαλάβωμεν. Ἰστέον ὅτι ἐνταῦθα σκοπὸν ἔχει ὁ Πορφύριος περὶ τῶν πέντε φωνῶν διαλαβεῖν καὶ πᾶσαν φωνὴν ὑπὸ ταύτας ἀνάξει τὰς πέντε. ὡσπερ γὰρ ἡ γραμματικὴ τέχνη ἐπενόησε τὰ ὀκτώ μέρη τοῦ λόγου εἰς ἃ πᾶσα λέξις ἀνάγεται, καὶ ὡσπερ ἡ ῥητορικὴ τὰς δεκατρεῖς στάσεις ὑφ' ἃς πᾶν πολιτικὸν ἀνάγεται ζήτημα, καὶ ὡσπερ ὁ Ἀριστοτέλης τὰς δέκα κατηγορίας ὑφ' ἃς πάντα τὰ ὄντα ἀνάγεται, οὕτω καὶ πᾶσα φωνὴ ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν οὕσα ὑπὸ τὰς πέντε φωνὰς ταύτας ἀνάγεται· ἡ γὰρ γένος ἐστὶν ἢ εἶδος ἢ διαφορὰ ἢ ἴδιον ἢ συμβεβηκός. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ χρήσιμον τοῦ παρόντος συγγράμματος τριττόν ἐστίν· χρησιμεύει γὰρ εἰς τὰς δέκα κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐπειδὴ ἐν αὐταῖς περὶ τῶν γενικωτάτων γενῶν διδάσκοντος ἡμᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Πορφύριος δείκνυσιν ἡμῖν, τί μὲν ἐστὶ γενικωτάτον γένος, τί εἶδος, καὶ τὰ λοιπά. χρησιμεύει καὶ εἰς πᾶσαν τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὰς διαλεκτικὰς μεθόδους. εἰς πᾶσαν δὲ τὴν φιλοσοφίαν εἰσὶν αἱ δέκα κατηγορίαι καὶ αἱ πέντε φωναί, ἃς ἡμεῖς σὺν θεῷ ὑποδείξομεν ἐν συνόψει, καὶ συντετημένως τὸν λόγον ποιήσομεν, τὸ βαθὺ καὶ πολὺλογον παρεάσαντες ἀνακουφίζοντές τε τῆς γνώσεως τὴν ἀσθένειαν. 50 Σύνοψις τῶν πέντε φωνῶν καὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν τῆς φιλοσοφίας Οἱ παλαιοὶ ἰδόντες τὰ ἄτομα ὅτι εἰσὶν ἄπειρα καὶ τὸ πλῆθος, ὅμοια δέ, ἔταξαν καὶ ὠνόμασαν αὐτὰ ἐν εἶδος, ἤγουν τοὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους ἅπαντας ἐν εἶδος ὠνόμασαν ἤτοι τὴν ἀνθρωπίαν φύσιν, κἂν πολλοὶ εἰσὶν ἄνθρωποι οἱ κατὰ μέρος, οἷον ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, ὁ Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποί, ἀλλ' ἐν εἰσὶν εἶδος καὶ κοινῶς καλοῦνται πάντες ἄνθρωποι. τοῦτο οὖν καλεῖται εἶδος εἰδικώτατον, ὡσαύτως καὶ πάντες οἱ ἵπποι εἶδος καὶ τᾶλλα πάντα ὡσαύτως. συναγαγόντες δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα εἶδη, οἷον τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἵππον, τὸν κύνα καὶ τὰ λοιπά, καὶ ἀναγαγόντες ὠνόμασαν αὐτὰ εἰς τὴν τοῦ ζώου φωνήν, καὶ τὸ ζῶον ὠνόμασαν γένος. ἐπεὶ δὲ τῶν ζῶων αὐτῶν τὸ μὲν ἐστὶ λογικόν, τὸ δὲ ἄλογον, τὰς τοιαύτας ἐναλλαγὰς ἐκάλεσαν διαφορὰς. θεασάμενοι δὲ καὶ εἰς τὸ καθ' ἐν ἕκαστον τῶν

είδων ἴδιόν τι γεγενημένον, τοῦτο ἐκάλεσαν ἴδιον, οἷον τὸ γελᾶν ἐπ' ἀνθρώπῳ μόνῳ ἐστίν. ὀρῶντες δὲ ὅτι καί τινα συμπίπτει ἐκ τῶν ἔξωθεν τοῖς ἀτόμοις, ἐκάλεσαν ταῦτα συμβεβηκότα. εἰσὶν οὖν ἅμα πέντε ἄτινα καὶ φωναὶ ὀνομάζονται, γένος, εἶδος, διαφορά, ἴδιον καὶ συμβεβηκός. Ὅρος τούτων καὶ λύσις. ὄρος ἐστὶ λόγος σύντομος δηλωτικός τῆς ὑποκειμένης οὐσίας τοῦ πράγματος. Περὶ γένους. γένος ἐστὶ τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἶδει ἐν τῷ τί ἐστὶ κατηγορούμενον, οἷον τὸ ζῶον γένος ἐστὶ καὶ τέμνεται εἰς δύο εἶδη, ἡγουν εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον, καὶ πάλιν τὸ λογικὸν γένος τέμνεται εἰς δύο εἶδη, ἡγουν εἰς θνητὸν καὶ ἀθάνατον. καὶ τὸ θνητὸν γένος ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔχει τομὴν ἄλλου εἶδους καὶ καλεῖται εἶδος εἰδικώτατον. ἰστέον δὲ ὅτι τὰ μὲν ἐπάνω τῶν εἰδῶν λέγονται γένη, τὰ δὲ ὑποκάτω τῶν γενῶν λέγονται εἶδη. τὸ δὲ γένος τριχῶς λέγεται· ἀπὸ τοῦ τεκόντος, ὡς φέρε εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ λέγονται Ἰσραηλίται· δεύτερον ἀπὸ τῆς πατρίδος, ὡς περ οἱ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ λέγονται Ἱεροσολυμίται· τρίτον ὅπερ τέμνεται εἰς εἶδη· περὶ τούτου δὲ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ὁ λόγος. Περὶ εἶδους. εἶδος ἐστὶ τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ ἐν τῷ τί ἐστὶ κατηγορούμενον, οἷον εἶδος ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ τέμνεται εἰς Πέτρον, Παῦλον, Ἰωάννην καὶ τοὺς λοιποὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους, οἵτινες τῷ ἀριθμῷ διαφέρουσι. καλεῖται δὲ ὁ καθ' ἕκαστα ἄνθρωπος ἄτομον καὶ πρόσωπον καὶ ὑπόστασις, οἷον σὺ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἄτομον εἷς ἢ πρόσωπον ἢ ὑπόστασις, ὡσαύτως καὶ γὰρ κάκεῖνος καὶ πάντες οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι. τὸ δὲ εἶδος διχῶς λέγομεν, τὴν μορφήν τοῦ καθ' ἕκαστα ἀνθρώπου, ὡς περ ὅταν εἴποι τις «πρῶτον εἶδος ἄξιον τυραννίδος», καὶ ὅπερ τέμνεται ἐκ τοῦ γένους, καθὼς εἴρηται. περὶ τούτου παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ὁ λόγος. Περὶ διαφορᾶς. διαφορά ἐστὶ τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἶδει ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστὶ κατηγορούμενον, οἷον διαφέρει τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον καθὸ τὸ μὲν λογικὸν ἔχει λόγον, τὸ δὲ ἄλογον οὐκ ἔχει. καὶ ἄλλως διαφέρομεν ἀλλήλων οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα, ὡς φέρε εἰπεῖν «ἡ βασιλεία σου ἐστὶ λευκός, φοινικοπάρειος, εὐπώγων, εὐόφθαλμος, ἐγὼ δὲ εἰμι ὠχρός, δασυπώγων, μικρόφθαλμος». καὶ λοιπὸν διαφέρομεν ἀλλήλων κατὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τῶν προσώπων, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορά. διαφέρομεν δὲ καὶ ἄλλως, ὅπερ κοινόν ἐστὶν ἐμοὶ τε καὶ σοὶ καὶ παντὶ τῷ εἶδει. ἔστιν οὖν ἡ διαφορά τριττὴ, κοινῶς τε καὶ ἰδίως καὶ ἰδιαίτατα. κοινῶς μὲν οἷον «δύναμαι ἐγὼ καθῆσθαι καὶ σὺ ἴστασθαι καὶ αὐθις ἐγὼ ἴστασθαι καὶ σὺ καθῆσθαι». κοινὸν δὲ ἄρα καὶ ἐμοὶ καὶ σοὶ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις τὸ καθῆσθαι, τὸ ἴστασθαι, τὸ γρηγορεῖν, καὶ ὅπερ ἐγὼ ποιῶ δύνασαι καὶ σὺ ποιεῖν καὶ ὅπερ σὺ ποιεῖς δύναμαι καὶ ἐγὼ ποιεῖν. ἡ δὲ ἰδίως διαφορά οὐκ ἔστιν ἐμοὶ καὶ σοὶ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' «ὅπερ ἔχω ἐγὼ, σὺ οὐκ ἔχεις». καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἰδίως διαφορά. ἡ δὲ ἰδιαίτατος διαφορά διαφέρει κατὰ τὰ εἶδη· ἄλλο γὰρ ἄνθρωπος καὶ ἄλλο ἵππος καὶ ἄλλο βοῦς. Περὶ ἴδιου. ἴδιον δὲ ἐστὶν ὁ οὐκ ἐπ' ἄλλῳ τινὶ ἐστὶ τὸ τοιοῦτον, οἷον ἴδιον ἀνθρώπῳ τὸ γελᾶν, ἐπ' ἄλλῳ δὲ ζῷῳ γελᾶν οὐχ εὐρήσεις· ἴδιον ἀνθρώπῳ τὸ πολιοῦσθαι, ἐπ' ἄλλῳ δὲ ζῷῳ γηρῶντι οὐκ ἔστι τὸ πολιοῦσθαι· ἴδιον ἵππῳ τὸ χρεμετίζειν, ἐπ' ἄλλῳ δὲ ζῷῳ οὐκ ἔστι τὸ χρεμετίζειν· ἴδιον ὄνῳ τὸ ὀγκᾶσθαι, καὶ ἀπλῶς ὅπερ οὐ παντὶ ἴδιόν ἐστὶν. Περὶ συμβεβηκότος. συμβεβηκός ἐστὶν ὁ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς, οἷον ὑποκείμενόν ἐστὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα, συμβεβηκός δὲ ὁ πυρετός· γίνεται γὰρ καὶ πάλιν ἀπογίνεται καὶ τὸ σῶμα οὐ φθείρεται. καὶ πάλιν συμβεβηκός ἐστὶ πᾶν ὅπερ ἐν τῇ οὐσίᾳ θεωρεῖται καὶ μὴ καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον, ἀλλ' ἐν ἐτέρῳ ἔχον τὸ εἶναι, ὅ ἐστι τὸ χρῶμα ἐν τῷ σώματι καὶ ἡ φρόνησις ἐν τῇ ψυχῇ. τοίνυν ἐν τῇ τοῦ σώματος οὐσίᾳ θεωρεῖται τὸ χρῶμα καὶ ἐν τῇ τῆς ψυχῆς οὐσίᾳ ἡ φρόνησις, ἅτινά εἰσι συμβεβηκότα. καὶ

ἐπὶ τοῖς λοιποῖς ὁμοίως οὕτως ἔχει. Σύνοψις τῶν δέκα κατηγοριῶν Οἱ παλαιοὶ ἰδόντες τὰ ἐκ φύσεως πράγματα ὅτι τὰ μὲν εἰσιν ἀθύπαρκτα, τὰ δὲ ἐν ἑτέροις τὸ εἶναι ἔχοντα, ὠνόμασαν τὰ μὲν ἀθύπαρκτα οὐσίας, τὰ δὲ ἐν ἑτέροις τὸ εἶναι ἔχοντα ποσόν, ποιόν, πρὸς τι, ποιεῖν, πάσχειν, ποῦ, πότε, κείσθαι, ἔχειν. ἰστέον δὲ ὅτι αὐτὰ αἱ δέκα κατηγορίαι λέγονται καὶ γενικώτατα γένη, ὑφ' ἃς ἀναφέρεται πᾶσα φωνὴ ἀπλῶς λεγομένη. Περὶ οὐσίας. οὐσία ἐστὶ πρᾶγμα ἀθύπαρκτον μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν, οἶον λίθος. αὕτη γοῦν ἡ οὐσία τέμνεται εἰς σῶμα καὶ ἀσώματον, καθὼς ὁ ὅρος τῆς οὐσίας ὑποδεικνύει. Περὶ ποσοῦ. ποσόν ἐστὶ σωρεία μονάδων ἧγουν συνάφεια. διαιρεῖται δὲ τὸ ποσόν εἰς τὸ συνεχές καὶ διωρισμένον ἧτοι κεχωρισμένον. συνεχές δὲ λέγομεν τὸ μακρόν, τὸ κοντόν, τὸ πλατὺ καὶ τὰ τοιαῦτα, διωρισμένον δὲ ἐπὶ ἀριθμοῦ, οἶον ἓν, δύο, τρία καὶ ἑξῆς. Περὶ ποιοῦ. ποιότης δὲ δύναμις ἀόρατος ἐν αἰσθήσει γνωριζομένη, ἕξις καὶ διάθεσις, σχῆμα καὶ μορφή, πάθος καὶ παθητικὴ ποιότης, δύναμις καὶ ἀδυναμία. ποιότητες δὲ λέγονται ἡ θερμότης, ἡ ψυχρότης, ἡ ξηρότης, ἡ ὑγρότης, αἶ καὶ ἀπταί εἰσι· ποιότητές εἰσι καὶ τὰ χρώματα, ἡ λευκότης, ἡ μελανότης καὶ τὰ τοιαῦτα, αἰτίνες εἰσιν ὄραταί· ποιότητες λέγονται καὶ ἡ βαρύτης, ἡ κουφότης καὶ τὰ τοιαῦτα· ποιότητές εἰσι καὶ αἱ ἐπιστήμαι καὶ τέχναι πᾶσαι, οἶον φιλοσοφία, ἰατρικὴ, γραμματικὴ καὶ τὰ τοιαῦτα· ποιότητες δὲ λέγονται καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι καὶ αἱ διαθέσεις πᾶσαι. Περὶ τῶν πρὸς τι. πρὸς τί εἰσιν ὅσα αὐτὰ ἄπερ ἐστὶν ἑτέρων εἶναι λέγεται ἢ ὅπως οὖν ἄλλως πρὸς ἕτερον, οἶον ὁ πατὴρ πρὸς υἱὸν λέγεται πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα λέγεται υἱός, καὶ ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφὸν λέγεται ἀδελφός, καὶ διδάσκαλος πρὸς μαθητὴν λέγεται διδάσκαλος καὶ μαθητὴς πρὸς διδάσκαλον λέγεται μαθητής, καὶ ὁ φίλος πρὸς φίλον λέγεται φίλος, καὶ μέγα πρὸς μικρόν λέγεται μέγα, καὶ ἀπλῶς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τι λέγονται. Περὶ τοῦ ποιεῖν. ποιεῖν ἐστὶ τὸ ἐργάζεσθαι καὶ ἐνεργεῖν, ὡς τὸ τρέχειν, καίειν, γράφειν. Περὶ τοῦ πάσχειν. πάσχειν ἐστὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου πανθάνειν, ὡς τὸ καίεσθαι, τέμνεσθαι, τύπτεσθαι. Περὶ τοῦ ποῦ. ποῦ λέγεται τόπος ἐν ᾧ κατοικεῖς, ὡς τὸ ἐν Δαμασκῶ ἢ ἐν Κρήτῃ· τοῦτο γὰρ τόπου ἐστὶ δηλωτικόν. Περὶ τοῦ πότε. πότε ἐστὶ χρόνου σημαντικόν, οἶον πέρυσι, σήμερον, αὔριον· τοῦτο γὰρ χρόνου ἐστὶ δηλωτικόν. Περὶ τοῦ κείσθαι. κείσθαι δὲ ἐστὶ τὸ πῶς εἶναι καὶ ποιῶν σχήματος, οἶον τὸ καθῆσθαι, τὸ ἴστασθαι, τὸ ἀνακλίνεσθαι· οὐ δηλοῖ δὲ τὸ κείσθαι οὐδὲ τὸν κείμενον οὐδὲ τὸν τόπον, ἀλλ' αὐτὴν τὴν διάθεσιν τοῦ κειμένου πρὸς τὸν τόπον. Περὶ τοῦ ἔχειν. ἔχειν ἐστὶ τὸ κεκτῆσθαι τι τῶν ὄντων, οἶον ἔχειν χρυσὸν ἢ ἐπιστήμην. δηλοῖ δὲ τὸ ἔχειν τὸ περιέχειν ἢ περιέχεσθαι. λέγεται δὲ πάλιν τὸ ἔχειν καὶ κατὰ πολλῶν ἑτέρων σημασινομένων ὁμωνύμως. λέγεται δὲ πάλιν τὸ ἔχειν κατὰ τρόπους ὀκτώ, ὡς τὸ ἔχειν ὁ κοιτῶν ὄπλα, ἔχειν ἐπιστήμην, ἔχειν τὸ ξύλον μέγεθος τρίπηχυ, ἔχειν χιτῶνα, ἔχειν δακτύλιον ἐν δακτύλῳ, ἔχειν τὸ κεράμιον ὕδωρ, ἔχειν κτῆμα, οἰκίαν, γυναῖκα· ταῦτα γὰρ πάντα εἰς διαθέσεις δύο λαμβάνονται ἢ εἰς τὸ περιέχειν αὐτὰ ἢ εἰς τὸ περιέχεσθαι ὑπ' αὐτῶν.

51 Περὶ τῶν πέντε φωνῶν

Μέλλοντες περὶ τῶν πέντε φωνῶν διεξελεῖν πρῶτον εἵπωμεν διὰ τί πέντε φωνὰς ταύτας καὶ οὐ πλείους ἐκάλεσαν· ὅτι ἡ καθόλου σημαντικὴ καὶ ἑναρθρὸς φωνὴ ἢ οὐσιώδης ἐστὶν ἢ ἐπουσιώδης· καὶ εἰ μὲν οὐσιώδης, ἢ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστὶ κατηγορεῖται καὶ ποιεῖ τὴν διαφορὰν ἢ ἐν τῷ τί ἐστὶ· καὶ εἰ ἐν τῷ τί ἐστὶν, ἢ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἶδει καὶ ποιεῖ τὸ γένος, οἶον τὸ ζῶον, ἢ κατὰ πλειόνων καὶ

διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ καὶ ποιεῖ τὸ εἶδος, οἷον τὸν ἄνθρωπον· εἰ δὲ ἐπουσιώδης ἐστὶν ἢ φωνὴ ἢ γωνία ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ θεωρουμένη, ἢ <έν> ἐνὶ εἴδει θεωρεῖται καὶ ποιεῖ τὸ ἴδιον, οἷον τὸ γελαστικόν, ἢ ἐν πολλοῖς καὶ ποιεῖ τὸ συμβεβηκός, οἷον τὸ λευκόν, τὸ μέλαν. Τὸ γένος λέγεται πολλαχῶς· τὸ ἀπὸ τῆς πατρίδος, τὸ ἀπὸ τοῦ τεκόντος, ὧν γε ἑκάτερον διχῶς, προσεχῆς καὶ πόρρω. καὶ προσεχῆς μὲν τὸ ἀπὸ τῆς πατρίδος Βυζάντιος· ἐν αὐτῇ γὰρ γεγέννηται· πόρρω δὲ Ἱεροσολυμίτης· ταύτη γὰρ ἀνατέθραπται τε καὶ ἠϋξῆται. πάλιν δὲ ἀπὸ τοῦ τεκόντος προσεχῆς καὶ πόρρω· προσεχῆς μὲν ὁ πατήρ, πόρρω δὲ ὁ πάππος. τοῦτο δευτέρον σημαίνονμενον τοῦ γένους, ὃ καὶ τριχῶς λέγεται· ἐνὸς πρὸς πολλούς, οἷον ὁ Ἰσραὴλ πρὸς τοὺς ἐξ αὐτοῦ Ἰσραηλίτας· πολλῶν πρὸς ἓνα, ὡς Ἰσραηλίται πρὸς τὸν Ἰσραὴλ· πρὸς ἐκεῖνον γὰρ ὁρῶσιν ἀφ' οὗ καὶ γεγέννηται· πολλῶν πρὸς πολλούς, ὡς Ἰσραηλίται πρὸς ἀλλήλους. τρίτον δὲ ὧ ὑποτάσσεται τὸ εἶδος περὶ οὗ τοῖς φιλοσόφοις ὁ λόγος, οἷον τὸ ζῶον· ὑπ' αὐτὸ γὰρ εἰσιν ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἵππος καὶ τὰ λοιπὰ. γένος δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ πλείονων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει ἐν τῷ τί ἐστὶ κατηγορούμενον, οἷον τὸ ζῶον· λέγεται γὰρ κατὰ πολλῶν, κατὰ τε ἀνθρώπου καὶ ἵππου καὶ βοῦς καὶ ὄρνιθος καὶ τῶν λοιπῶν. διαφέρει δὲ τῷ εἴδει· ἄλλο γὰρ εἶδος ἀνθρώπου καὶ ἄλλο βοῦς. γένος δὲ κέκληται ὡς τοῖς ὑφ' ἑαυτὸ πᾶσι τὴν οἰκείαν κλήσιν παρέχον καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸν ὀνομασμὸν μετεχομένοις ἢ ὡς τὰ ὑφ' αὐτὸ ἐντεῦθεν τὴν γένεσιν ἐσχηκότα καὶ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὸν ὀνομασμὸν μετεληφότα· ὁ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς καὶ ὁ ὄρνις ἀπὸ τοῦ τῆς ζωότητος ὀνόματος τὸ ζῶα κατωνομάσθαι κεκληρονομῆκασιν. προτέτακται δὲ τῶν λοιπῶν ὡς καθολικώτερον καὶ οὐσιώδες, καθολικώτερον εἶδους καὶ διαφορᾶς, οὐσιώδες ἰδίου καὶ συμβεβηκός. οὐσιώδες δὲ εἴρηται ὡς τῇ οὐσίᾳ συνόν τε καὶ ἀναφαινόμενον· ἄνευ γὰρ οὐσίας οὔτε ἴδιον οὔτε συμβεβηκός ὑφίσταται. Τὸ δὲ εἶδος λέγεται μὲν καὶ ἐπὶ τῆς ἐκάστου μορφῆς, καθὼς λέγομεν ὅτι «ἔχει εἶδος ἄξιον τυραννίδος». ἔχει δὲ καὶ ἐν ἑαυτῷ τρεῖς ὑπογραφάς. πρῶτον μὲν εἶδος ἐστὶ τὸ ταπτόμενον ὑπὸ τὸ γένος, δευτέρον οὗ κατηγορεῖται τὸ γένος ἐν τῷ τί ἐστὶ, τρίτον τὸ κατὰ πλείονων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ, ἐν τῷ τί ἐστὶ καὶ αὐτὸ κατηγορούμενον. ἀλλ' αἱ μὲν πρῶται δύο κατὰ τὴν σχέσιν μόνον διαφέρουσιν ὡς ἀνάβασις καὶ κατάβασις καὶ ἀρμόζουσιν ἐπὶ παντὸς εἶδους ὑπαλλήλου, ἢ δὲ τρίτη ἐπὶ μόνου τοῦ εἰδικωτάτου· λαμβάνει γὰρ τὴν κυριωτάτην τῶν κατηγοριῶν, φημί δὴ τὴν οὐσίαν, ἢ γένος γενικώτατον ἐστὶ διὰ τὸ μὴ πρὸ αὐτῆς ἕτερον τι γένος εὐρίσκεσθαι, καὶ διαιρεῖ ταύτην εἰς σῶμα καὶ ἀσώματον, πάλιν τὸ σῶμα εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον, αὐθις δὲ τὸ ἔμψυχον εἰς ζῶον καὶ ζωόφυτον καὶ φυτόν, τὸ δὲ ζῶον εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον· ὑπὸ δὲ τὸ λογικὸν ὁ ἄνθρωπος, ὃ δὴ καὶ εἰδικώτατον εἶδος ὠνόμασται διὰ τὸ μὴ εἶδη περιέχειν ὑφ' ἑαυτό, ἀλλ' ἄτομα οἷον Πέτρον, Παῦλον, Ἰωάννην· ὡσπερ γὰρ τὸ γένος τὸ μὴ ὄν εἶδος γένος γενικώτατον ὀνομάζεται διὰ τὸ μὴ ὑπερναβεβηκός γένος κεκτῆσθαι, οὕτω δὴ καὶ τὸ εἰδικώτατον εἶδος διὰ τὸ μὴ ὑφ' ἑαυτὸ εἶδη περιέχειν, ἀλλ' ἄτομα, τούτω δὴ τῷ ὀνόματι ἐχρήσατο. ἔταξε δὲ τὸ εἶδος δευτέρον, ὡς μνησθεῖς τούτου ἐν τῇ τοῦ γένους διδασκαλίᾳ· ὡσπερ γὰρ περὶ πατρὸς διαλέγοντες ἐξ ἀνάγκης καὶ υἱοῦ μνημονεύομεν— ἐκτὸς γὰρ πατρὸς υἱὸς οὐκ ἔστι καὶ χωρὶς υἱοῦ πατήρ οὐκ εἰσακούεται τις—, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα περὶ τοῦ εἶδους διαλαβόντες ἀδύνατον μὴ καὶ τοῦ γένους μνημονεῦσαι καὶ τὸ γένος ὑπεξιόντες μὴ καὶ τὸ εἶδος περιειληφέναι· ἄνευ γὰρ γένους εἶδη οὐ διαιροῦνται καὶ χωρὶς εἰδῶν γένος οὐκ ὑφίσταται. Τρία δὲ παραδίδωσι σημαίνονμενα τῆς διαφορᾶς, κοινῶς, ἰδίως καὶ ἰδιαίτατα. κοινῶς μὲν οὖν διαφέρει ἕκαστον ἐκάστου, ὅταν κατὰ τὸ χωριστὸν συμβεβηκός τῇ ἑτερότητι ὅπως οὖν διαλλάττη ἢ πρὸς αὐτὸ ἢ πρὸς ἄλλο. Σωκράτης μὲν γὰρ Πλάτωνος τῇ ἑτερότητι διενήνοχεν, ὅταν ὁ μὲν γράφη, ὁ δὲ

ἀναγινώσκη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ διαφέρει παιδὸς τε ὄντος καὶ ἀνδρωθέντος, καὶ ποτε μὲν καθεζομένου, ποτὲ δὲ ἀνισταμένου, καὶ ἄλλοτε μὲν καθεύδοντος, ἄλλοτε δὲ ἀφυπνώττοντος. ἰδίως δέ, ὅταν ἀχωρίστῳ συμβεβηκὸτι ἕκαστον διαλλάτῃ, οἷον γρυπότης, σιμότης καὶ οὐλὴ ἐκ τραύματος ἐνσκιρρωθεῖσα. ἰδιαίτατα δέ, ὅταν εἰδοποιῶ διαφορᾶ διενήνοχεν, ὡς τὸ λογικὸν τῷ ἀλόγῳ. τῶν οὖν διαφορῶν αἰ μὲν ἄλλο ποιοῦσαι οὐσιώδεις διαφοραὶ κέκληνται, αἰ δὲ ἄλλο ἐπουσιώδεις, ὡς αἰ τὸ χωριστὸν καὶ ἀχώριστον συμβεβηκὸς διαπραττόμεναι. ὀρίζεται δὲ τὴν διαφορὰν εἴτουν ὑπογράφει οὕτως· «διαφορὰ ἐστὶν ἢ περιττεύει τὸ εἶδος τοῦ γένους». τὸ γὰρ ζῶον ὀρίζοντες λέγομεν «οὐσία ἔμψυχος, αἰσθητική», ὅπερ ἐστὶ γένος. τὸ δὲ εἶδος ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος οὕτως ὀρίζομεν· «ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν», ἢ καὶ οὕτως· «οὐσία ἔμψυχος, αἰσθητική, λογική, θνητή». περιττεύει οὖν ὁ ἄνθρωπος τῷ λογικῷ καὶ τῷ θνητῷ. δευτέρα δὲ ὑπογραφή ταύτης «τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἶδει ἐν τῷ ὁποῖόν τι ἐστὶ κατηγορούμενον». ἐρωτώμενοι γὰρ τί ἐστὶν ἄνθρωπος λέγομεν ζῶον· ὁποῖόν τι ζῶον, λέγομεν ὅτι λογικόν. ἐπεισελθοῦσα γὰρ ἡ διαφορὰ ἐχώρισε τὸ εἶδος ἀπὸ τῶν ἀλόγων καὶ ὡςπερ τι εἰδοποίησε τὸ λεγόμενον καὶ διεχώρισεν ἀπὸ τῶν μὴ τοιούτων καθάπερ τὸ εἶδος ἀπὸ τῆς ὕλης· ἢ μὲν γὰρ ὕλη πᾶσιν ἢ αὐτὴ ὑπόκειται οἷον τοῦ ξύλου, ἐπεισὶν δὲ τὸ εἶδος ἐγνωριμοποίησεν ἢ εἰς θῶκον ἢ εἰς σκάμνον ἢ εἰς τράπεζαν. τρίτη ὑπογραφή διαφορᾶς ἢ λέγουσα «διαφορὰ ἐστὶ τὸ χωρίζειν πεφυκὸς τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος». ἄνθρωπος γὰρ καὶ ἵππος ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος τυγχάνοντες διαφέρουσι κατὰ τὴν λογικότητα καὶ ἀλογίαν, ὡςπερ καὶ ὁ ἄγγελος καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τὸ αὐτὸ ζῶον τυγχάνοντες διαφέρουσι κατὰ τὴν θνητότητα καὶ ἀθανασίαν. τετάρτη ὑπογραφή τῆς διαφορᾶς αὕτη· «διαφορὰ ἐστὶ καθ' ἣν διαφέρουσι τὰ καθέκταστα»· Σωκράτης, βοῦς καὶ ἡ μέλισσα διαφέρουσι κατὰ τε τὴν λογικότητα καὶ ἀλογίαν. καὶ τῆς μὲν διαφορᾶς ὑπογραφαὶ τοσαῦται. δεῖ δὲ εἰδέναι ὡς τὰ αὐτὰ δηλοῦσιν αἰ τῆς τρίτης καὶ τῆς τετάρτης διαφορᾶς ὑπογραφαί, διαλλάττουσι δὲ κατὰ τὴν τῶν λέξεων σημασίαν, ὡς ἐκείνη μὲν διαιρεῖ ταῖς εἰδοποιεῖς διαφοραῖς τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, αὕτη δὲ διαφορὰν ἐμποιεῖ τοῖς καθέκταστα, ἄπερ μίαν διαφορὰν τῷ μεμυσταγωγημένῳ ἀνακαλύπτουσι. τὸ δὲ ἴδιον διαιρεῖται τετραχῶς. πρῶτον μὲν ὁ μόνῳ μὲν, οὐ παντὶ δὲ ὑπάρχει, ὡςπερ τὸ γεωμετρεῖν μόνῳ τῷ ἀνθρώπῳ πέφυκε. δεύτερον δὲ ὁ παντὶ μὲν ὑπάρχει, οὐ μόνῳ δέ, ὡς τὸ δίποδι· παντὶ γὰρ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει, οὐ μόνῳ δέ. τρίτον ὁ παντὶ μὲν καὶ μόνῳ, οὐκ αἰεὶ δέ, ὡς τῷ ἀνθρώπῳ τὸ πολιοῦσθαι. τέταρτον ὅπερ γίνεται τῶν τριῶν συνερχομένων, τὸ παντὶ καὶ μόνῳ καὶ αἰεὶ, ὡς τὸ γελαστικὸν τῷ ἀνθρώπῳ. περὶ τούτου οὖν τοῦ τετάρτου τοῖς φιλοσόφοις ὁ λόγος, ὁ καὶ ὑπογράφοντες λέγουσιν· «ἴδιόν ἐστὶ τὸ παντὶ καὶ μόνῳ καὶ αἰεὶ ὑπάρχον», ὁ καὶ ἀντιστρέφει· εἴ τι μὲν γὰρ γελαστικόν, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἴ τι ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ γελαστικόν διὰ τὸ τὸ γελαστικὸν σύμφυτον τῷ ἀνθρώπῳ τυγχάνειν ὡςπερ καὶ τῷ ἵπῳ τὸ χρεμετιστικόν. Ὑπογράψας δὲ πρῶτον τὸ συμβεβηκὸς φήσας ὅτι «συμβεβηκὸς ἐστὶν ὁ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς», ποιεῖ τὴν τούτου διαίρεσιν ἐπειπὼν ὅτι τὸ συμβεβηκὸς διαιρεῖται εἰς χωριστὸν καὶ ἀχώριστον, καὶ χωριστὸν μὲν τὸ καθεζέσθαι, τὸ ἴστασθαι, ἀχώριστον δὲ συμβεβηκὸς τὸ λευκὸν τοῦ κύκνου, τὸ μέλαν τοῦ κόρακος. μετὰ δὲ ταύτην τὴν διαίρεσιν ἄλλας δύο ὑπογραφὰς ἐπεισάγει, μίαν μὲν ὅτι «συμβεβηκὸς ἐστὶ τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν ἢ μὴ ὑπάρχειν», οἷον ἐνδέχεται αὔριον βρέξει καὶ μὴ βρέξει, ἕτεραν δὲ ὅτι συμβεβηκὸς ἐστὶν ὁ μήτε γένος μήτε εἶδος μήτε διαφορὰ μήτε ἴδιον, αἰεὶ δὲ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν ὑφιστάμενον. Ἐπειδὴ τῶν λεγομένων τὰ μὲν ὁμωνύμως κατηγοροῦνται, τὰ δὲ συνωνύμως, τὰ δὲ παρωνύμως, πρῶτον περὶ αὐτῶν

διαλάβωμεν. Ὀμώνυμά ἐστιν ὧν ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος, οἷον Λέων ὁ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῶον κατὰ μὲν τὸ ὄνομα κοινωνεῖ ἀλλήλοις–Λέων γὰρ οὗτος καὶ τοῦτο καλεῖται–, κατὰ δὲ τὸν ὀρισμὸν διαφέρει· ὁ μὲν γὰρ ζῶον λογικόν, τὸ δὲ ἄλογον ζῶον. Ὀμώνυμα δὲ εἶπε καὶ οὐχ ἐνώνυμα διὰ τὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μὴ λέγεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἄλλο τι· οἷον ὁ κύων ὁ χερσαῖος οὐ πρὸς ἑαυτὸν μόνον ὀμώνυμος λέγεται, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀστρῶν· εἰ γὰρ καὶ ἐν ὄνομά ἐστιν, ἀλλὰ πολλὰ πράγματα δηλοῖ, ἡγουν τὸν ἀστρῶν, τὸν χερσαῖον καὶ τὸν θαλάττιον. Μόνην δὲ τὴν τοῦ ὀνόματος σημασίαν διείληφε καὶ οὐ τοῦ ῥήματος διὰ <τὸ> καὶ τὰ ὀνόματα ῥήματα λέγεσθαι καὶ κατὰ πάσης λέξεως φέρεσθαι καὶ καθὸ πᾶσα φωνὴ σημαντικὴ ὄνομα λέγεται. Εἶρηκε δὲ «μόνον» ὡς πρὸς τὸν ἀντιδιαστελλόμενον σύζυγον, φημι δὴ τὸν ὀρισμὸν καὶ μὴ τὸ μοναδικῶς νοούμενον. Τὸ ἐπίσης καὶ ἀδιαιρέτως μεριζόμενον τε καὶ ἀκουόμενον ἔφησε καὶ οὐκ ἄλλο τι τῶν λοιπῶν σημαντικῶν. Ἦγουν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς φύσεως τῆς τῶν συμβεβηκότων, καθὸ καὶ τὰ συμβεβηκότα οὐσίαι λέγονται, ὡς ἐν αὐταῖς τὴν ὑπαρξιν ἔχοντα, καὶ μὴ τῆς κυρίως οὐσίας τῆς αὐτοῦποστάτου καὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἀντιδιαστελλομένης. πρὸ τῆς τῶν ὄλων ὑφηγήσεως πρῶτον περὶ τῶν ὀμωνύμων προεκ<τι>θέμεθα, ὅπως ταῦτα διαγνόντες καὶ ἀκριβῶς τῆς αὐτῶν εἰδήσεως γεγονότες μετὰ ταῦτα ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς βαδιούμεθα· «τῶν γὰρ λεγομένων τὰ μὲν ὀμωνύμως». Συνώνυμα δὲ ἐστιν ὧν τὸ τε ὄνομα κοινόν καὶ ὁ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτός, ὡς οἱ δύο Αἴαντες· καὶ κατὰ τὸ ὄνομα γὰρ κοινωνοῦσιν ἕκαστος Αἴας καλούμενος καὶ κατὰ τὸν ὀρισμὸν «ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν», καὶ τὰ λοιπά. Παρώνυμα δὲ ὅσα ἀπὸ τινος διαφέροντα τῇ πτώσει τὴν κατὰ τὸ ὄνομα προσηγορίαν ἔχει, οἷον ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς καὶ ἀπὸ τῆς ἀνδρείας ὁ ἀνδρεῖος, ἃ καὶ κοινωσίαν ἔχει ὀνόματος καὶ διαφορὰν ὀνόματος, κοινωσίαν πράγματος καὶ διαφορὰν πράγματος, ἐν μὲν γὰρ τῷ εἰπεῖν «ὅσα ἀπὸ τινος» τὴν κατὰ τὸ πρᾶγμα κοινωσίαν καὶ ἑτερότητα ἐδήλωσεν· εἰ γὰρ ἀπὸ τινος, ἔχει τινὰ κοινωσίαν καθὸ ἐξ αὐτοῦ προήχθη. τῷ δὲ εἰπεῖν «διαφέροντα τῇ πτώσει» τὴν τοῦ ὀνόματος διαφορὰν παρέστησε· πτώσις γὰρ λέγεται τὸ πέρας τῆς τελευταίας συλλαβῆς. τῷ δὲ εἰπεῖν «τὴν κατὰ τοῦνομα προσηγορίαν» τὴν κοινωσίαν τοῦ ὀνόματος ἐνέφηνε. λέγεται δὲ παρώνυμον ὡς παρωνομασθὲν ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου· ἀπὸ τῆς γραμματικῆς γὰρ ὁ γραμματικὸς καὶ ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ὁ δίκαιος· ὅσον γὰρ παρωνομασται, τοσοῦτον τοῦ πρωτοτύπου ὀνόματος ἐκπέπτωκε. Πολυώνυμα δὲ λέγονται ὅσα κατὰ μὲν τὸν ὀρισμὸν κοινωνοῦσι, κατὰ δὲ τὸ ὄνομα διαφέρουσιν, οἷον ἄορ, ξίφος, μάχαιρα, σπάθη· ταῦτα γὰρ πάντα ἀπὸ σιδήρου τὴν σύστασιν ἔχουσι καὶ ἓνα ὀρισμὸν δέχονται· ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ὕλης εἰσὶ. διαφέρουσι δὲ κατὰ τὸ ὄνομα, ὅτι τὸ μὲν τόδε, τὸ δὲ τόδε κέκληται. Ἐτερώνομα δὲ κατονομάζονται ὅσα κατὰ πάντα διενηνόχασιν, ἡγουν καὶ κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὸν ὀρισμὸν, οἷον ἄνθρωπος, ἵππος. Τῶν λεγομένων τὰ μὲν κατὰ συμπλοκὴν λέγεται, οἷον «ἄνθρωπος τρέχει», «ἄνθρωπος περιπατεῖ», τὰ δὲ ἄνευ συμπλοκῆς, οἷον «ἄνθρωπος», «βοῦς», «τρέχει», «νικᾷ». τῶν δὲ κατὰ <μηδε>μίαν συμπλοκὴν λεγομένων ἕκαστον ἢ οὐσίαν σημαίνει οἷον «ἄνθρωπος»· ἢ ποσὸν οἷον «μακρός», «βραχύς»· ἢ ποιὸν οἷον «λευκός», «μέλας»· ἢ πρὸς τι οἷον «πατήρ», «υἱός»· ἢ ποῦ οἷον «ἐν τῷ ναῶ», «ἐν τῇ ἀγορᾷ»· ἢ πότε οἷον «κατὰ τὸν πέρυσι καιρόν»· ἢ κεῖσθαι οἷον «ἀνάκειται», «κάθεται», «ἵσταται»· τὰ γὰρ μέρη τοῦ σώματος ἢ πάντα ὀρθία ἐστί καὶ λέγεται ἐστάναι, ἢ πάντα ὑπτια καὶ λέγεται ἀνακεκλίσθαι, ἢ τὰ μὲν ὀρθια, τὰ δὲ ὑπτια καὶ λέγεται καθῆσθαι· ἢ ἔχειν οἷον «περιβέβληται δακτύλιον»· ἢ ποιεῖν οἷον «τύπτειν»· ἢ πάσχειν οἷον «τύπτεσθαι», «καίεσθαι». Τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, ἐν

ὑποκειμένω δὲ οὐκ ἔστιν οὐδενί, οἷον ὁ ἄνθρωπος· κατὰ μὲν τοῦ τινὸς καθυπόκειται ἡγουν κατηγορεῖται, ἐν ὑποκειμένω δὲ οὐδενί ἐστιν, ὅπερ ἐν ὑποκειμένω ὡς συμβεβηκὸς διαλαμβάνει, καθὼς τοῖς ἔμπροσθεν ἐπιγνωσόμεθα. τὰ δὲ ἐν ὑποκειμένω μὲν ἐστὶ, καθ' ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται, οἷον ἢ τις γραμματικὴ ἐν ὑποκειμένω μὲν ἐστὶ, τῇ ψυχῇ δηλονότι, καὶ τουτὶ τὸ λευκὸν ἐν ὑποκειμένω ἐστὶ τῷ σώματι. τὰ δὲ καθ' ὑποκειμένου τε λέγεται καὶ ἐν ὑποκειμένω ἐστίν, οἷον ἢ ἐπιστήμη ἐν ὑποκειμένω μὲν λέγεται τῇ ψυχῇ, καθ' ὑποκειμένου δὲ λέγεται τῆς γραμματικῆς. τὰ δὲ οὔτε καθ' ὑποκειμένου λέγεται οὔτε ἐν ὑποκειμένω ἐστίν, οἷον ὁ τις ἄνθρωπος· εἰ γὰρ τις ἀμφισβητήσειεν ὅτι τῷ καθόλου ἀνθρώπῳ ὑπόκειται, πῶς Ἀριστοτέλης ἔφησεν ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ τις ἄνθρωπος ἐν ὑποκειμένω, ἀκούσεται ὅτι τὸ ἐν ὑποκειμένω ὁ Ἀριστοτέλης συμβεβηκὸς ὀρίζεται, ὁ δὲ τις ἄνθρωπος οὐχ ὡς συμβεβηκὸς ὑπόκειται τῷ καθόλου, ἡγουν πρὸς ὑπαρξιν τῷ καθόλου ὑπόκειται ὡς τὸ σῶμα τῷ συμβεβηκῶτι, ἀλλ' ὡς πρώτη οὐσία ὑπόκειται τῷ καθόλου πρὸς κατηγορίαν. ὅπως δὲ ὀρίζεται τὸ ἐν ὑποκειμένω συμβεβηκὸς πρόσεχε· εἶπεν «ὁ ἔν τινι», τὸ λευκὸν ἔν τινί ἐστι τῷ σώματι· εἶρηκε «μὴ ὡς μέρος ὄν», τὸ λευκὸν μέρος τοῦ σώματος οὐκ ἔστιν· ἔφησεν «ἀδύνατον χωρὶς εἶναι τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶ», τὸ λευκὸν ἦτοι ἢ λευκότης ἀδύνατον χωρὶς σώματος ὑποστῆναι. τοῦτο δὲ εἶρηκε διαιρῶν ταῦτα ἀπὸ τῶν ἀπλῶν οὐσῶν φωνῶν, συμπλοκὰς δὲ κατὰ τὸ σημαινόμενον δηλουσῶν, ὡς τὸ «πάσχω»–δηλοῖ γὰρ καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ἐνέργειαν–, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ μὲν τὴν φωνὴν συμπεπλεγμένων, κατὰ δὲ τὸ σημαινόμενον ὄντων ἀπλῶν, ὡς ἔχει ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὀρισμός– ἓνα γὰρ δηλοῖ τὸν ἄνθρωπον–, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ τε τὴν φωνὴν καὶ τὸ σημαινόμενον συμπεπλεγμένων. τῶν οὖν κατ' οὐδεμίαν συμπλοκὴν ἐκ τούτων λεγομένων ἕκαστον. ἀπλῶς δὲ τὰ ἄτομα καὶ δυσδιαίρετά τε καὶ δύστημα καὶ τὸ πρῶτον εἶδος μὴ σφύζοντα ὡς τὸ εἰδικώτατον εἶδος τὸ μὴ εἰς εἶδη τεμνόμενον, εἴτε οὐσίαι εἰσὶν εἴτε συμβεβηκότα, κατ' οὐδενὸς ὑποκειμένου λέγονται. Ὅταν ἕτερον καθ' ἑτέρου κατηγορῆται ὡς καθ' ὑποκειμένου, ἡγουν οὐσιωδῶς καὶ πραγματικῶς καὶ μὴ κατὰ τὸ συμβεβηκός, ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται, τσαῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται, οἷον ζῶν, ἄνθρωπος, τις ἄνθρωπος· τὸ γὰρ ζῶν λέγεται καὶ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου. εἰ δέ τι κατὰ τοῦ κατηγορουμένου κατὰ συμβεβηκὸς κατηγορεῖται, οὐκέτι καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου λέγεται· οἷον τοῦ Ἰωάννου πραγματικῶς κατηγορεῖται καὶ ὡς καθ' ὑποκειμένου ὁ ἄνθρωπος, τοῦ δὲ ἀνθρώπου οὐσιωδῶς μὲν τὸ ζῶν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ τρισύλλαβον· διὰ τοῦτο τὸ μὲν ζῶν καὶ κατὰ τοῦ Ἰωάννου κατηγορηθήσεται, οὐκέτι δὲ τὸ τρισύλλαβον. ἵνα οὖν τὰ οὐσιωδῶς καὶ ὡς πραγμάτων κατηγορούμενα σημάνη, εἶπε τὸ «ὡς καθ' ὑποκειμένου» ἀντὶ τοῦ ὡς πράγματος ὑφεστώτος· τὸ γὰρ δισύλλαβον ἢ τρισύλλαβον οὐχ ὡς καθ' ὑποκειμένου κατηγοροῦνται, ἀλλ' ὡς φωνῶν καὶ ποσῶν συλλαβῶν. Τῶν ἑτερογενῶν καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα τεταγμένων ἕτεροι τῷ εἶδει καὶ αἱ διαφοραί, οἷον ζῶου καὶ ἐπιστήμης. ἐπειδὴ γὰρ καὶ γένη εἰσὶ γενικώτατα καὶ ὑπ' ἄλληλα, τῶν δὲ ὑπαλλήλων γενῶν σειρά τις ἐκδίδεται, δεόν διακρίναι τὰ τε πάντη ἑτερογενῆ καὶ τὰ ὑπάλληλα γένη, ὡς ἂν ἐφεύρωμεν καὶ τὰς τούτων διαφοράς· τῶν γὰρ ἑτερογενῶν καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα τεταγμένων, οἷον ζῶου καὶ ἐπιστήμης, ἕτεροι καὶ αἱ διαφοραί. καὶ τὰ ἕτερα δὲ γένη πολλαχῶς λέγεται· ἢ τὰ πάντη διεστηκότα ὡς οὐσία καὶ τὸ ποιόν, ἢ τὰ ἐκ τῆς αὐτῆς μὲν διαιρέσεως προελθόντα, ἀντιδιηρημένα δὲ ὄντα ἀλλήλοισι, ὡς ἢ οὐσία εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον–ἔχουσι γὰρ ταῦτα κοινὸν γένος τὴν οὐσίαν–, ἢ τὰ ὑπ' ἄλληλα γένη ὡς τὸ ζῶον καὶ τὸ λογικόν. τῶν οὖν ἑτερογενῶν ἡγουν τῶν ὑπὸ διαφοροῦς κατηγορίας

ἀναγομένων καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα γενῶν ἕτεροι αἱ διαφοραὶ αἶ τε συστατικαὶ καὶ αἱ διαιρετικαί, ὡς ζῶον καὶ ἐπιστήμη· τὸ μὲν γὰρ ζῶον ὑπὸ τὴν οὐσίαν ἀνάγεται, ἡ δὲ ἐπιστήμη ὑπὸ τὴν ποιότητα. καὶ ζῶου μὲν συστατικαὶ διαφοραὶ τὸ ἔμψυχον καὶ αἰσθητικόν, διαιρετικαὶ δὲ τὸ λογικόν καὶ ἄλογον, τὸ θνητὸν καὶ ἀθάνατον. τῆς δὲ ἐπιστήμης συστατικαὶ μὲν διαφοραὶ τὸ ἄπαιστον τῶν λόγων καὶ βέβαιον, τὸ αἰεὶ καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν τὰ τῆ ἐπιστήμῃ ὑποκείμενα πράγματα, διαιρετικαὶ δὲ τὸ θεωρητικόν καὶ τὸ πρακτικόν. ἕτεροι οὖν αἱ διαφοραὶ ἀμφοτέρων αἶ τε συστατικαὶ καὶ αἱ διαιρετικαί. τῶν δὲ ὑπ' ἄλληλα γενῶν ποτὲ μὲν αἱ αὐταὶ διαφοραί, αἶ τε συστατικαὶ καὶ διαιρετικαί, ποτὲ δὲ αἱ μὲν συστατικαὶ αἱ αὐταί, αἱ δὲ διαιρετικαὶ ἕτεροι, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀπλῶς ζῶου καὶ τοῦ λογικοῦ ζῶου καὶ ἀπλῶς ζῶου καὶ ἀλλόγου ζῶου· τοῦ μὲν γὰρ ἀπλῶς ζῶου καὶ τοῦ λογικοῦ ζῶου αἱ αὐταὶ εἰσι συστατικαὶ διαφοραί· ἐφ' ἑκατέρων γὰρ τῶν ζῶων οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ διαιρετικαὶ αἱ αὐταὶ εἰσι· τὸ γὰρ λογικὸν εἰσελθὸν διεχώρισε ἀπὸ τοῦ ἀπλῶς ζῶου, ὃ δὴ καὶ διήρηται εἰς θνητὸν καὶ ἀθάνατον. ταῦτα δὲ παρ' ἑαυτῶ καὶ τὸ ἀπλῶς ζῶον κέκτηται· ὥστε, ἄπερ εἰσι τοῦ ἀπλῶς ζῶου, εἰσι καὶ τοῦ λογικοῦ ζῶου. τοῦ δὲ ἀπλῶς ζῶου καὶ τοῦ ἀλόγου ζῶου αἱ μὲν συστατικαὶ πάντως αἱ αὐταί–τὸ γὰρ «οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική» ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ζῶων ἐφαρμόζει–, αἱ δὲ διαιρετικαὶ οὐχ αἱ αὐταί· τοῦ μὲν γὰρ ἀπλῶς ζῶου εἰσι διαιρετικαὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον, τὸ θνητὸν καὶ τὸ ἀθάνατον, τοῦ δὲ ἀλόγου οὐκ εἰσι ταῦτα, ἀλλὰ τὸ πτηνόν, τὸ χερσαῖον, τὸ ἔνυδρον. ὥστε, ἄπερ παρ' ἑαυτῶ ἔχει τὸ ἄλογον, καὶ τὸ ἀπλῶς ζῶον κέκτηται, οὐ μὴν δὲ ἄπερ παρ' ἑαυτῶ ἔχει τὸ ἀπλῶς ζῶον, ἥδη καὶ τὸ ἄλογον κέκτηται, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ ἀπλῶς ζῶου καὶ τοῦ λογικοῦ ζῶου· ὃ γὰρ τὸ ἀπλῶς ζῶον, καὶ τὸ λογικὸν ζῶον ἐκέκτητο. Ἐκ τούτων οὖν τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὐτ' ἀληθεύει οὔτε ψεύδεται, τῆ δὲ πρὸς ἄλληλα τούτων συμπλοκῇ κατάφασις ἢ ἀπόφασις γίνονται. [δε δεξेमπραεδιξαμεντις] Ἀρχομένων δὲ ἡμῶν περὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν διεξιέναι, δεῖ πρῶτον εἰπεῖν διὰ τί δέκα κατηγορίαι καὶ οὐ πλείους εἰσί, καὶ τῆνικαῦτα τῆς τούτων ὑψηγῆσεως τε καὶ σαφηνείας ἐξόμεθα τε καὶ λόγον ποιησόμεθα· ὅτι τὸ ὄν ἢ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν ἢ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ· καὶ εἰ μὲν μὴ ἐν ὑποκειμένῳ, ποιεῖ τὴν οὐσίαν, εἰ δὲ ἐν ὑποκειμένῳ, ἢ καθ' αὐτὸ ἢ οὐ καθ' αὐτὸ ἐστὶ. τὸ δὲ καθ' αὐτὸ ἢ μεριστὸν καὶ ποιεῖ τὸ ποσόν, ἢ ἀμέριστον καὶ ποιεῖ τὸ ποιόν· εἰ δὲ οὐ καθ' αὐτὸ, ἢ σχέσις ἐστὶ μόνον καὶ ποιεῖ τὰ πρὸς τι, ἢ κατὰ σχέσιν ἄλλων νοεῖται καὶ ποιεῖ τὰς λοιπὰς ἐξ κατηγορίας. ἐκ δὲ τῆς συμπλοκῆς τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ποσοῦ ἀπογεννῶνται τὸ ποῦ καὶ τὸ ποτέ, ἐξ οὐσίας καὶ ποιοῦ τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν, ἐξ οὐσίας καὶ τῶν πρὸς τι τὸ ἔχειν καὶ τὸ κεῖσθαι. μιγνυμένη γὰρ αὕτη ἡ οὐσία τῷ ποσῷ ἢ ἐν τόπῳ ὁράται καὶ τὴν ποῦ κατηγορίαν ποιεῖ, ἢ ἐν χρόνῳ καὶ τὴν ποτέ ἀποτελεῖ· τῷ δὲ ποιῶ συντιθεμένη ἢ ἐνέργειαν ἔχει καὶ ποιεῖ τὸ ποιεῖν, ἢ πάθος καὶ τὸ πάσχειν ἐμφαίνει· συντρέχουσα δὲ τῷ πρὸς τι ἢ ἐν ἄλλῳ τίθεται καὶ τὸ κεῖσθαι παρίστησιν ἢ περιτίθεται ἕτερον καὶ τὸ ἔχειν λέγεται. Προτέτακται δὲ ἡ οὐσία τῶν λοιπῶν ὡς συμφερομένη ταῖς ἄλλαις κατηγορίαις καὶ ἐν τοῖς συμβεβηκόσι θεωρουμένη καὶ τῆς οἰκείας μεταδιδούσα ὀνομασίας, ὡς καὶ αὐτὰ οὐσίαι πάντως καλούμενα, ὡς ἐν τῇ οὐσίᾳ τὰ συμβεβηκότα ὑφιστάμενα–εἴ τι γὰρ συμβεβηκός, καὶ οὐσία πάντως ἐστὶ· οὐκ εἴ τι δὲ οὐσία, τοῦτο καὶ συμβεβηκός–καὶ ὡς συναναίρουσα καὶ μὴ συναναίρουμένη, ἥτις δὴ καὶ ἀθυπόστατος κέκληται, τὰ δὲ συμβεβηκότα ἑτεροῦπόστατα ὡς ἐν ταύτῃ τὴν ὑπόστασιν εἰληχότα καὶ διὰ τὸ ταύτην μίαν εἶναι, τὰ δὲ συμβεβηκότα πολλά, προηγείται δὲ τὸ ἐν τῶν πολλῶν· διὰ ταῦτα οὖν ἡ οὐσία τὴν πρῶτην τάξιν ἀπέιληφεν. ἐξαχῶς δὲ αὕτη λέγεται. οὐσία ἢ πᾶσαν μὲν ὑπαρξιν

σημαίνουσα, ἥτις καὶ κατὰ τῶν συμβεβηκότων φέρεται, καθὸ καὶ ταῦτα οὐσίαι λέγονται ὡς ἐν ταύτῃ τὴν ὑπαρξιν κεκτημένα. οὐσία καὶ ἡ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ φύσις ἢ τοῖς συμβεβηκόσιν ἀντιδιαστελλομένη, ἥτις δὴ ἢ ἀπλῆ ἐστὶν ἢ σύνθετος· ἥτις ἀπλῆ ποτὲ μὲν κρείττων τῆς συνθέτου, ποτὲ δὲ χείρων, καὶ κρείττων μὲν τῆς συνθέτου θεός, ἄγγελος, νοῦς, ψυχὴ–ταῦτα γὰρ κρείττω τοῦ ἀνθρώπου–, χείρω δὲ τῆς συνθέτου ἢ πρώτη ὕλη καὶ τὸ ἔνυλον εἶδος, ἃ δὴ καὶ τὸ ἔλαττον τοῦ ἀνθρώπου ἀποφέρονται, ὡς δι' αὐτὸν παραχθέντα ἢ γεγονότα· εἰ γὰρ ἔνεκά του, χείριστόν ἐστι· τιμιώτερον ἄρα οὐ ἔνεκά ἐστιν· οἷόν τί φημι· εἰ γὰρ ἔνεκα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἱμάτιον, τιμιώτερον ἄρα ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἱματίου· εἰ δὲ καὶ τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐλάχιστόν ἐστι καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ σάββατον. ἢ δὲ σύνθετός ἐστιν ἢ καθ' αὐτὴν ὡς Σωκράτης, Πλάτων, ἢ σχετικὴ ὡς ὁ τις πρὸς τὸ πᾶς· θατέρου γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲ θάτερον συνεξακούεται ὡς τῶν πρὸς τι ὄντα. ἔστι καὶ ἕκτη οὐσία ἢ περιεκτικὴ τῆς συνθέτου καὶ σχετικῆς, περὶ ἧς ἐνταῦθα διδάσκει ὁ Ἀριστοτέλης, φημι δὴ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου. πρώτην δὲ οὐσίαν λέγει τὸν τινὰ ἄνθρωπον, δευτέραν δὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ζῶον, διότι καὶ τὰ τῆ φύσει πρῶτα ἡμῖν εἰσὶν ὕστερα, τὰ δὲ ταύτῃ ὕστερα ἡμῖν πρῶτιστα· οἷον ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος πρῶτον, εἶτα <τὰ> τέσσαρα στοιχεῖα, μεθ' ἃ σπέρμα καὶ αἷμα, εἶτα καὶ ὕστερος ὁ ἄνθρωπος. τοῦτον οὖν θεωροῦντες καὶ ἀναλύοντες ἐξ ὧν συντέθηται, ἐπὶ τὰ πρῶτα ἀναγόμεθά τε καὶ προβιβαζόμεθα. ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰσαγομένοις ἡμῖν πρῶτον ἢ μερικὴ οὐσία καθέστηκε γνῶριμος καὶ οὕτως ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ καθόλου προβαίνομεν καὶ μανθάνομεν τὸν καθόλου ἄνθρωπον καὶ τὸ ζῶον. Πάντοθεν δὲ ἐξυμνεῖ τὴν οὐσίαν ἀπὸ τῶν φωνῶν, ἀπὸ τῶν νοημάτων, ἀπὸ τῶν πραγμάτων. ἀπὸ μὲν τῶν φωνῶν διὰ τοῦ «κυριωτάτην» εἰπεῖν· ἔπαινος γὰρ τῆς φωνῆς ἢ κυριολεξία. ἀπὸ δὲ τῶν νοημάτων ἐξαίρει διὰ τοῦ «πρώτην» εἰπεῖν· πρῶτον γὰρ τὰς ἀτόμους οὐσίας νοοῦμεν καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ τὰ καθόλου ἀνερχόμεθα. ἀπὸ δὲ τῶν πραγμάτων ὡς ἀπὸ τοῦ «μάλιστα» φάναι· μάλιστα γὰρ ἐστὶν ἢ ἄτομος οὐσία, ἢ γουν ὁ τις ἄνθρωπος, εἴ γε τὰ συμβεβηκότα διὰ αὐτὴν ἐστὶν· ἄνευ γὰρ ταύτης οὐκ ἔχουσι ποῦ καὶ ὑποστήναι, ὥσπερ καὶ τὰ καθόλου κατὰ ταύτης κατηγοροῦνται· ἥτις δὴ τοῖς μὲν συμβεβηκόσι πρὸς ὑπαρξιν, τοῖς δὲ καθόλου πρὸς κατηγορίαν πάρεστι. ὀρίζεται δὲ ταύτην οὐ διὰ τῆς καταφάσεως ὡς καὶ τὰ λοιπά, ἀλλὰ δι' ἀποφάσεως· οἱ γὰρ δι' ἀποφάσεως ὀρισμοὶ σεμνύνουσι τὸ ὑποκείμενον, ὡς καὶ τὸ θεῖον ὀρίσαι βουλόμενοι δι' ἀποφάσεως τοῦτο δείκνυμεν, φάσκοντες ὅτι τὸ θεῖον οὔτε ἄγγελός ἐστιν οὔτε ψυχὴ οὔτε τὸ καὶ τό. εἰ καὶ δι' ἀποφάσεως ταύτην ἐμφαίνει, ἀλλὰ τρόπον τινὰ διὰ καταφάσεως παρίστησιν· οὐ γὰρ μόνον τί οὐκ ἔστι λέγει, ἀλλὰ καὶ τί ἐστὶ διασαφεῖ· πρὸς γὰρ ἀντιδιαστολὴν ἐτέρων αὕτη οὕτως λέγεται· εἰ γὰρ τὸ συμβεβηκὸς ἐν ὑποκειμένῳ, ἢ οὐσία οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ, καὶ εἰ τὸ καθόλου καθ' ὑποκειμένου, τὸ μερικὸν οὐ καθ' ὑποκειμένου λέγεται. διὰ τοῦτο δὲ οὐ καθ' ὑποκειμένου λέγεται, ἐπειδὴ τοῖς καθ' ὑποκειμένου ὑπόκειται, ἢ γουν τοῖς καθόλου, πρὸς κατηγορίαν, οὐδ' ἐν ὑποκειμένῳ, ἐπεὶ τοῖς ἐν ὑποκειμένῳ, τουτέστι τοῖς συμβεβηκόσιν, ὑπόκειται πρὸς ὑπαρξιν, εἴ γε ταύτης μὲν τὰ συμβεβηκότα δέονται πρὸς σύστασιν, τὰ δὲ καθόλου πρὸς κατηγορίαν. Βουλόμενος δὲ τὸ ἴδιον τῆς οὐσίας παραστήσαι πρῶτον τὰ ψευδῆς ἴδια ταύτης παράγει, ἵνα κεκαθαμένως καὶ ἀπροσκόπως τὴν ἀλήθειαν προσαγάγῃ καὶ ἵνα δείξῃ ὅτι δεῖ τὸ ἴδιον μόνῳ καὶ παντὶ εἶναι οὐ ἴδιόν ἐστι. διὸ καὶ τὰ κοινὰ τῆς οὐσίας ἐπειπὼν ὕστερον τὸ κυρίως ἴδιον μέλλει παραδοῦναι· χρὴ γὰρ τῷ ἰδίῳ δύο τινὰ παρέπεσθαι, τὸ μόνῳ ἐκείνῳ ὑπάρχειν καὶ παντὶ οὐ ἐστὶν ἴδιον. καθ' ἕκαστον οὖν ἴδιον δύο ζητεῖ, εἰ πάσῃ ὑπάρχει τῇ οὐσίᾳ ἢ οὐ, καὶ εἰ μόνῃ ἢ οὐ. εἰ μὲν οὖν εὖρη ὅτι πάσῃ οὐ μόνῃ δέ, κοινὸν αὐτὸ καλεῖ· εἰ δὲ μόνῃ μὲν οὐ πάσῃ δέ,

ἴδιον. διὸ καὶ φησι «κοινὸν δὲ κατὰ πάσης οὐσίας τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι». ὡς γὰρ ἄνωθεν φθάσαντες εἰρήκαμεν, τὸ ἐν ὑποκειμένῳ ὃ ἐν τινι μὴ ὡς μέρος ὄν ἀδύνατον χωρὶς εἶναι τοῦ ἐν ᾧ ἔστι· τὸ γὰρ λευκὸν ἐν τινὶ ἔστι καὶ οὐκ ἔστι μέρος καὶ οὐ δύναται χωρὶς ὑποκειμένου ὑφίστασθαι, ὅπερ προσὸν μὲν τῷ ὑποκειμένῳ τὴν ἑαυτοῦ ὑπαρξιν διέσωσεν, ἀπὸν δὲ ἀπώλεσέ τε καὶ διέφθειρε. ἡ δὲ οὐσία ἤγουν ὁ τις ἄνθρωπος μὴ ἐν ἑτέρῳ τὴν ὑπόστασιν ἔχουσα, ἀλλ' ἐφ' ἐντῆς οὔσα καὶ μάλιστα τοῖς μὲν καθόλου πρὸς κατηγορίαν ὑποκειμένη, τοῖς δὲ συμβεβηκόσι πρὸς ὑπαρξιν, ἀλώβητός ἐστι παντάπασι καὶ ἀπαθῆς διατετήρηται. οὐκ ἴδιον δὲ τῆς οὐσίας τοῦτο τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφορῶν· τὸ γὰρ λογικὸν οὐκ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀναδείκνυται, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ κατηγορεῖται· τὸ γὰρ ἐν ὑποκειμένῳ, ὃ συμβεβηκὸς πεφθάκαμεν εἰρηκέναι, οὔτε παρὸν οὔτε ἀπὸν σώζει τὸ ὑποκείμενον, τὸ δὲ λογικὸν ἀφαιρεθὲν ἢ τὸ ἄλογον οὐ κατηγορεῖται συναεῖλε καὶ τὴν αὐτοῦ ὀνομασίαν· ἐν γὰρ τῷ σώματι τῷ ὑποκειμένῳ δηλαδὴ καὶ τὸ λευκὸν θεωρεῖται, ὃ ἔστι συμβεβηκός, καὶ ἀφαιρεθὲν μὲν τὸ λευκὸν ἀπήμαντον τὸ σῶμα διεφύλαξε, τὸ δὲ λογικὸν ἀφαιρεθὲν οὐ λέγεται καὶ τὸ εἶδος καθ' οὗ κατηγορεῖται ἐλυμήνατο. διὰ τοῦτο καὶ αἱ διαφοραὶ τὸ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ κέκτηνται. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον ἀποραπίζει ὡς πάση οὐσίᾳ ὑπάρχον, οὐ μόνῃ δέ. ἕτερον δὲ ἀντεισάγει, ἀλλ' οὐδὲ τούτῳ συντίθεται ὡς μήτε μόνῃ μήτε πάσῃ τυγχάνον, τὸ «ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις-φημὶ δὴ ταῖς δευτέραις-καὶ ταῖς διαφοραῖς τὸ πάντῃ συνωνύμως ἀπ' αὐτῶν λέγεσθαι»· οὔτε γὰρ τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ ὑπάρχει, ἤγουν τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ταύτην κατὰ τινος κατηγορεῖσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ὑποκεῖσθαι τοῖς καθόλου πρὸς κατηγορίαν, οὔτε μόνῃ, ἐπειδὴ καὶ ταῖς διαφοραῖς ὑπάρχει· τὰ γὰρ γένη τῶν εἰδῶν συνωνύμως κατηγοροῦνται· τὰ γὰρ συνωνύμως κατηγορούμενα καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν ὀρισμὸν τοῦ κατηγορουμένου ἐπιδέχονται· οἷον ὁ Σωκράτης ὁ τις ἄνθρωπος λέγεται· καὶ ἄνθρωπος καὶ ζῶον <καὶ> οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ ὁ Σωκράτης· ὡσαύτως καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῶον λεχθήσεται, ἀλλὰ καὶ λογικόν, ὅπερ ἔστι τῆς διαφορᾶς· τὸ γὰρ λογικὸν καὶ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ τοῦ Σωκράτους εἰρήσεται, καὶ ὀρισμὸς τοῦ λογικοῦ «οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ», ὥστε καὶ αἱ διαφοραὶ συνωνύμως κατ' αὐτῶν κατηγοροῦνται. λέγει δὲ καὶ ἕτερον ἴδιον τῆς οὐσίας τὸ «πᾶσα οὐσία δοκεῖ τόδε τι σημαίνειν». ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης οὐσίας ἀληθὲς εἶναι δοκεῖ, ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων οὐδαμῶς· τὸ γὰρ τόδε τι τὸ μερικὸν δηλοῖ, ἤγουν τὸν τινὰ ἄνθρωπον· τῷ μὲν γὰρ ἐνιαίῳ τῆς προφορᾶς δοκεῖ ὅτι τόδε τι σημαίνει τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος, ἤγουν τὸ ζῶον καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐκ οὐ τόδε τι, ἀλλὰ τοιόνδε· οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἐν τὸ ὑποκείμενον, ἵνα τι σημαίνῃ, ὡσπερ ὁ «τίς», ἀλλὰ καθόλου καὶ συναγωγῆν τῶν κατὰ μέρος δηλοῖ· τὸ γὰρ ζῶον κατὰ πολλῶν λέγεται καὶ ὁ ἄνθρωπος κατὰ πλειόνων ἀτόμων κατηγορεῖται. ἀλλ' οὐδὲ ποιόν τι σημαίνει ὡσπερ τὸ λευκόν· τὸ γὰρ λευκὸν οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ποιόν, τὸ δὲ γένος καὶ τὸ εἶδος περὶ τὴν οὐσίαν τὸ ποιὸν ἀφορίζει· ποιὰν γὰρ τινὰ οὐσίαν σημαίνει ἔχουσαν τὴν οὐσίαν αὐτὴν ποιότητα. «ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ τὸ μηδὲν ἐναντίον αὐταῖς εἶναι»· τῷ γὰρ τινὶ ἀνθρώπῳ τί ἂν εἴη καὶ ἐναντίον, ἤγουν τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ; οὐσία γὰρ οὐσία οὐ μάχεται· εἰ γὰρ καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους κατ' ἀλλήλων φερομένους καὶ ἐναντιουμένους ὀρῶμεν, ἀλλ' οὐ καθὸ οὐσίαι τὴν πρὸς ἀλλήλους διένεξιν πεποίηται, ἀλλὰ τι συμβεβηκὸς τούτοις παρεμπεσὸν τὴν ἐναντίωσιν ἀπειργάσατο, ὡσπερ καὶ ὁ θυμὸς καὶ ὁ λόγος οὐσίαι, τὸ δὲ θυμοῦσθαι καὶ λογίζεσθαι ἐνέργειαι. αἱ μὲν γὰρ οὐσίαι καθ' ἑαυτὰς οὐδ' ὄλως τὸ ἐναντίον κέκτηνται, τὰ δὲ περὶ αὐτὰς ἐμπεσόντα τὴν διάστασιν ἀπειργάσαντο, καθὰ δὴ καὶ τὸ ὕδωρ τῷ πυρὶ ἀντικείμενον καθορῶμεν, ἀλλ' οὐ καθὸ οὐσίαι τὴν πρὸς ἀλληλα φθορὰν εἰσεδέξαντο, ἀλλ' ἢ πεποίωται· αἱ γὰρ περὶ αὐτὰς προσοῦσαι ποιότητες

τὴν μάχην προσήγαγον· τῇ γὰρ θερμῇ καὶ ξηρᾷ ποιότητι προσπεσοῦσα ἡ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τὴν ἑτέραν ποιότητα ὤλεσεν. οὐκ ἴδιον δὲ ταύτης τὸ μηδὲν εἶναι ἐναντίον, ἀλλ' οὐδὲ τῷ διπήχει ἢ τριπήχει ἐστὶ τι ἐναντίον· τὰ γὰρ ἐναντία φθαρτικὴν πρὸς ἄλληλα τὴν δύναμιν ἐκληρώσατο καὶ τὸ ἕτερον ὑφ' ἑτέρου ὄλλυται τε καὶ διέφθαρται, ὡσπερ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, ἐνταῦθα δὲ αὐξήσις τοῦ διπήχους τὸ τετράπηχον. ἀλλ' οὐδὲ τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ ἐναντίον, διότι τὸ μέγα ἐκ πολλῶν μικρῶν καὶ τὸ πολὺ ἐκ πολλῶν ὀλίγων συνέστηκε. «Δοκεῖ δὲ ἡ οὐσία μὴ ἐπιδέχασθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον»· εἰ γὰρ ἐναντία ἑαυτῇ οὐκ ἐπεδέχετο, οὐδὲ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον· τὸ μὲν γὰρ μᾶλλον καὶ ἥττον ὁδὸς ἐπὶ τὰ ἐναντία, τὸ δ' ἐναντίον τέλος, οἷον τῷ ἀνθρώπῳ οὐ λέγομεν «μᾶλλον οὗτος ἄνθρωπος καὶ ἥττον ἐκεῖνος». ἔνθεν οὐδ' ἐναντιότητα ἐδέξατο· ὅπου γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον, ἐκεῖ καὶ τὸ ἐναντίον, καὶ ἔνθα τὸ ἐναντίον, ἐκεῖσε καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον· ὅσα γὰρ πέφυκε μίγνυσθαι, ἐκεῖνα διὰ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον προἰέμενα ἐπὶ τὸ ἐναντίον κεχωρήκασιν. οὐ γὰρ ἀθρόον ἢ φύσις μεταπηδᾷ εἴωθεν ἐκ τούτου εἰς τόδε, ἀλλ' ὁδῶ τινι καὶ τάξει κέχρηται· οὐδὲ γὰρ εὐθὺς τὸ λευκὸν πρὸς τὸ μέλαν ἐτράπη, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ τὴν ἐκ τοῦ λευκοῦ πρὸς τὸ μέλαν μεταβολὴν δεξάμενον ἐκ τοῦ λευκοῦ μέλαν γεγένηται καὶ ἐναντίον ἐκείνου καθέστηκεν. ὁ δὲ ἄνθρωπος οὔτε πλέον τῆς ἀνθρωπότητος σφετερίσασθαι ἴσχυσεν οὔτε τι ἐξ αὐτῆς ἠδυνήθη ἀποβαλέσθαι. διὰ τοῦτο ἡ οὐσία οὐτ' ἐναντιότητα οὔτε τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εὐτόνησεν ἐπικτήσασθαι. «Μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς οὐσίας τὸ ταῦτ' ἐν ἀριθμῶ τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικόν.» τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον ἐγκρίνει τῶν ἄλλων καὶ ὡς οἰκεῖον προσίεται καὶ ἀσπάζεται ὡς μόνῃ τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ προσῆκον καὶ οὐ πάσῃ, ἡγουν ταῖς λοιπαῖς· οἷον Σωκράτης ποτὲ μὲν θερμαίνεται, ποτὲ δὲ ψύχεται, καὶ ἄλλοτε μὲν ἡδεται, ποτὲ δ' αὖ θλίψεται. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδεὶς ἂν τὸ τοιοῦτον θεάσεται, ὅσα μὴ εἰσὶν οὐσία· οἷον τὸ χρῶμα ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄν οὐ δύναται καὶ λευκὸν καὶ μέλαν γενέσθαι, οὐδ' ἡ αὐτὴ πράξις φαύλη καὶ σπουδαία ἀποδειχθῆναι διὰ τὸ μὴ οὐσία εἶναι, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν θεωρεῖσθαι· ὁ δὲ Πέτρος εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν παρὰ μέρος τῶν ἐναντίων δεκτικός ἐστι. μόνῃ μὲν οὖν ἴδιον τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ, ἡγουν τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ, οὐ μέντοι γε καὶ ταῖς δευτέραις, φημὶ δὴ τῷ ζῶντι καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ γένει καὶ τῷ εἴδει· οὔτε γὰρ τὸ γένος οὔτε τὸ εἶδος κυρίως ἐν καὶ ταῦτ' ἐν ἀριθμῶ, ἀλλὰ περὶ τὰ ἄτομα τὸ ἐν θεωρεῖται. εἰ δὲ καὶ ἐν λέγεται, ἀλλ' οὐχ ἐν κυρίως ἐστὶν ἵνα δέξηται ἐναντιότητα, ἀλλ' οὐδὲ σῶμα ἵνα ἐπιδέξηται τὴν θερμότητα. ὁμοίως οὐδὲ τὸ γένος· τὰ γὰρ γένη καὶ τὰ εἶδη ἐννοηματικά ὁ Ἀριστοτέλης ἐκάλεσεν. Ἐξ δὲ τινῶν ὡς ἰδίων τῆς οὐσίας ἀποδοδομένων τὸ μὲν πρῶτον καὶ τὸ τέταρτον καὶ τὸ πέμπτον πάσῃ μὲν ὑπάρχει τῇ οὐσίᾳ, οὐ μέντοι γε μόνῃ, τὸ μέντοι γε δεύτερον, τὸ συνωνύμως λέγεσθαι, οὔτε μόνῃ οὔτε πάσῃ· οὔτε γὰρ τῇ πρώτῃ, ἐπειδὴ καὶ ταῖς διαφοραῖς· τὸ δὲ τρίτον, τὸ τόδε τι σημαίνειν, καὶ πρὸς τούτῳ τὸ ἕκτον μόνῃ εἰ καὶ μὴ πάσῃ, ἐναλλάξαντες οὖν τὸ εἰρημένον εἴπωμεν ὅτι <μάλιστα> ἴδιον τῆς οὐσίας δοκεῖ εἶναι τὸ τὰ ὑπ' αὐτὴν ἄτομα παρὰ μέρος τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικά· οὕτω γὰρ καὶ πάσης τῆς οὐσίας κατηγορηθήσεται τοῦτο τὸ ἴδιον καὶ οὐδεμιᾶ τῶν ἄλλων ἀρμόσει, φημὶ δὴ τοῖς τοῦ ποσοῦ ἀτόμοις ἢ τοῦ ποιοῦ. «παρὰ μέρος» δὲ λέγει, ἐπεὶ οὐχ ἅμα λευκαίνεται ὁ Σωκράτης οὔδε ἅμα ὑγιαίνει καὶ νοσεῖ. «ἐν» δὲ «τῷ ἀριθμῶ» εἶπεν, ἵνα τὸ αὐτὸ φυλάττηται ὑποκείμενον, «ταῦτ'» δέ, ἵνα μεταβάλλῃ καθ' ὑπόστασιν· τὸ γὰρ χρῶμα ἀπὸ λευκοῦ μέλαν γίνεται μεταβάλλον καθ' ὑπόστασιν—ἐν γὰρ τῷ λευκὸν εἶναι ἔχει τὴν οἰκειαν ὑπόστασιν—, ὁ δὲ Σωκράτης εἰς καὶ <ὁ> αὐτὸς μένων ποτὲ μὲν θερμὸς, ποτὲ δὲ ψυχρὸς γίνεται. «δεκτικόν» δὲ «τῶν ἐναντίων» εἶρηκεν, ἵνα ἐνδείξηται τοῦ παρὰ μέρος δέχεσθαι τὰ ἐναντία τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ εἶπε δέχεσθαι τὰ ἐναντία—ἦν γὰρ

ἂν ἐν τῷ αὐτῷ τὰ μαχόμενα-, ἀλλὰ «δεκτικὸν» εἶπεν, ἵνα τὴν δύναμιν ἐνδείξηται. Καὶ ταύτης μὲν τῆς οὐσίας τὸ ἴδιον ἐπειπὼν προστίθῃσιν «εἰ μὴ τις ἄρα τὸν λόγον καὶ τὴν δόξαν ἐνίσταται φάσκων τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικά», ὃς καὶ προφανῶς τῇ ἀληθείᾳ ἔσται ἀντικείμενος· ὁ γὰρ λόγος ὁ λέγων ὅτι κἀθηται ἢ ἴσταται καὶ ὁ δοκῶν εἶναι τοῦτον μὲν χρηστὸν, ἐκεῖνον δὲ φαῦλον, οὐχὶ ταῦτα ποιοῦσιν ἐκεῖνα ἢ ψευδῆ ἢ ἀληθῆ, ἀλλὰ τῷ τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι ἢ ἀληθῆ ἢ ψευδῆ τὸν λόγον δείκνυσιν· ὁ γὰρ λόγος ὁ προφορικὸς καὶ ὁ ἐνδιάθετος ποσὸν ἐστίν, ἢ δὲ δόξα ποιόν· ἐν οὖν καὶ τὸ αὐτὸ μένοντα ἀληθείας ἢ ψεύδους παρὰ μέρος εἰσὶ δεκτικά. εἰ γὰρ τύχοι καθήμενος, ἀληθεύει, ἀναστάντος δὲ ψεύδεται. ἢ δὲ οὐσία αὐτὴ κινουμένη ἐκ θερμοῦ ψυχρὰ γίνεται, ὁ δὲ λόγος ἀκίνητος μένων τῷ τὸ πρᾶγμα κινήθῃναι ἀλήθειαν ἢ ψεῦδος ἐδέξατο· ἢ μὲν γὰρ οὐσία ἐν τῷ δέχεσθαι τὰ ἐναντία τὴν κατὰ ποιὸν κινεῖται κίνησιν, ὁ δὲ λόγος καὶ τὸ πρᾶγμα οὐδέτερον ὑφ' ἐτέρου κινεῖται· οὔτε γὰρ ὁ λόγος αἴτιος τοῦ μεταβάλλειν τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὸ ἐναντίον κινήθῃναι οὔτε τὸ πρᾶγμα κινήθῃν παρακεκίνηκέ τι τοῦ λόγου· ὁ αὐτὸς γὰρ ἔμεινε λόγος ἀκίνητος· οὐδὲ γὰρ πέπονθέ τι· τὰ γὰρ δεχόμενα τὰ ἐναντία πάσχει-πάθος γὰρ ἢ εἰς τὰ ἐναντία μεταβολή-, τὰ δὲ πάσχοντα κινεῖται· τὸ πάθος γὰρ κίνησίς ἐστι. καὶ ὁ προφορικὸς δὲ λόγος οὐχ ὑπομένει, ἀλλ' ἅμα τῷ ῥηθῆναι ἔφθαρται, δηλονότι οὐδὲ κινεῖται· τὸ γὰρ μὴ ὄν πῶς κινήθησεται; εἰ δὲ μὴ κινεῖται, οὐδὲ πάσχει· εἰ μὴ πάσχει, οὐδὲ ἐναντίον ἐπιδέχεται. οὐκοῦν ἡ πρώτη οὐσία πάσχουσα τὴν κατὰ τὸ ποιὸν κίνησιν δεκτικὴ τῶν ἐναντίων γίνεται, ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ δόξα μὴ κινούμενα οὐδὲ κατὰ τὴν ἑαυτῶν μεταβολὴν τὰ ἐναντία ἐπιδέχονται, ἀλλὰ τῷ τὸ πρᾶγμα μεταβάλλεσθαι συμβέβηκεν ἐπ' αὐτῷ ταῦτα ἢ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι. Μάλιστα δὲ ἴδιον τοῦτο τῆς οὐσίας εἶπεν ὅτι καὶ τὸ τρίτον ἴδιον, τὸ πᾶσαν οὐσίαν τόδε τι σημαίνειν, δέχεσθαι φαίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ τρίτου τούτῳ τῷ ἔκτῳ συντίθεται, ὡς μᾶλλον ἴδιον τῆς οὐσίας καὶ ἀληθὲς ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀτόμου οὐσίας· ἐκεῖνο μὲν γὰρ εἰ καὶ τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ ἤγουν τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ ἀρμόττει, ἀλλὰ κατὰ πάσης οὐσίας εἶρηκεν αὐτό, τοῦτο δὲ ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀτόμου οὐσίας τῆς ἐν καὶ τὸ ταῦτὸν τῷ ἀριθμῷ οὔσης. Μετὰ τὴν οὐσίαν ἔταξε τὸ ποσὸν διὰ τὸ ταύτην μόνην ὑποκεῖσθαι τοῖς ἄλλοις πρὸς κατηγορίαν καὶ ἅφ' ἑαυτῆς τὸ εἶναι ἔχουσιν, τὰς δ' ἄλλας μὴ ἄνευ ταύτης ὑφίστασθαι καὶ κατ' ἄλλον δὲ τρόπον. ἔταξε δευτέρον τὸ ποσὸν ὅτι ἐν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ ἐμνήσθη αὐτοῦ, ἠνίκα ἔλεγεν ὅτι οὐκ ἴδιον τῆς οὐσίας τοῦτο, τὸ μηδὲν ἔχειν ἐναντίον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ποσοῦ ἴδιον. καὶ ἐν τῇ φύσει δὲ τῶν πραγμάτων δευτέραν ἔχει τάξιν τὸ ποσόν· ἢ γὰρ πρώτη ὕλη ἀνείδεος οὔσα ὡς ἀσώματος καὶ ἀσημάτιστος πρότερον ἐξογκωθεῖσα ποσοῦται καὶ γίνεται τριχῆ διαστατή, ὃ φησιν Ἀριστοτέλης δευτέρον ὑποκείμενον, εἴθ' οὕτως δέχεται τὰς ποιότητας καὶ γίνεται σύνθετος καὶ ποιεῖ τὰ στοιχεῖα· τὸ γὰρ τριχῆ διαστατὸν δεξάμενον τὰς ποιότητας γίνεται στοιχεῖον. καὶ ἐντεῦθεν οὖν δίκαιόν ἐστι ταχθῆναι μετὰ τὴν οὐσίαν τὸ ποσόν, ὅτι ἐκεῖνη πάλαι διαιρουμένη εἰς πρῶτον καὶ δευτέρον διεκέκριτο, τὸ δὲ πρῶτον καὶ δευτέρον τοῦ ποσοῦ ἐστίν. καὶ ὁ τοῦ σώματος δὲ ὀρισμὸς τῷ ἀριθμῷ προσκέχρηται, φημὶ δὴ τῷ τριχῆ διαστατῷ. τὸ μὲν οὖν σῶμά ἐστίν οὐσία, ὁδὲ ἀριθμὸς τοῦ ποσοῦ. «Τοῦ δὲ ποσοῦ τὸ μὲν ἐστὶ διωρισμένον, τὸ δὲ συνεχές». καὶ συνεχές μὲν ἐστὶν οὗ τὰ μόρια ἠνωμένα καὶ συμπεφυκότα ἀλλήλοις εἰσὶ καὶ πρὸς τινα κοινὸν ὄρον συνάπτουσι, διωρισμένον δὲ τὸ μὴ οὕτως ἔχον, ἤγουν τὸ ἔχον τὰ μέρη αὐτοῦ διηρημένα καὶ μὴ πρὸς τινα κοινὸν ὄρον συνάπτοντα· οἷον τὸ δίπηχυ ξύλον καὶ ἠνωμένα τὰ μέρη αὐτοῦ κέκτηται καὶ συνηρημένα ἀλλήλοις καὶ πρὸς τινα κοινὸν ὄρον συνάπτει, ἤγουν τὴν ἐπιφάνειαν, ὁ δὲ ἐξ ἀριθμὸς διωρισμένος ἐστὶ καὶ διηρημένα τὰ μέρη αὐτοῦ εἰσὶ καὶ οὐδὲ κοινὸν ὄρον κέκτηται τὸν συνδέοντα καὶ συνάπτοντα τὰ μέρη

αὐτοῦ ὡσπερ τινὰ ἀκρογωνιαῖον λίθον· λέγεις γάρ «τρία καὶ τρία ἕξ»· καὶ εἰπὼν τὰ τρία μόνον σιωπᾶς, καὶ αὐθις ἐπιφέρεις ἕτερα τρία, ἅπερ διηρημένα μέρη τοῦ ἕξ εἰσι. «Τὰ μὲν οὖν ἔκθεσιν ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων συνέστηκεν.» ἔκθεσιν δὲ ἐκεῖνα ἔχειν λέγεται ἃ κεῖται που καὶ δεικτικὰ καὶ συνεστηκότα ὅλα ἅμα τὰ μόρια ἔχει· οἷον ὁ λίθος κεῖται ἐν τοίχῳ καὶ δεικτικός ἐστίν–ὑποπίπτει γὰρ τῇ αἰσθήσει–, καὶ συνεστηκότα ὅλα αὐτοῦ τὰ μόρια καθέστηκεν, ἤγουν συνημμένα καὶ μὴ διηρημένα. ταῦτα δὲ τὰ οὕτως ἔχοντά εἰσι σῶμα, ἐπιφάνεια, γραμμὴ καὶ ὁ τόπος· ταῦτα γὰρ καὶ κεῖται που καὶ δεικτικὰ εἰσι καὶ συνεστηκότα ἔχουσι τὰ μόρια αὐτῶν. τὰ δὲ μὴ ἔκθεσιν ἔχοντα ἀριθμός εἰσι καὶ λόγος· λέγεις γὰρ πέντε καὶ πέντε καὶ ἀποτελεῖς τὸν δέκα· τῷ γὰρ διπλασιασμῷ τῶν πέντε γίνεται ὁ δέκα, ὅς ἐστιν ἀριθμός. ὥστε οὐκ εἰσι τοῦ ἀριθμοῦ τὰ μέρη συνημμένα ἢ συνεστηκότα, ἀλλὰ διηρημένα καὶ διακεκριμένα, εἰ φάσκεις πέντε καὶ μετ' ὀλίγον πέντε. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λόγος τῶν μὴ ἔκθεσιν ἔχόντων ἐστίν· ὁ γὰρ λόγος οὔτε τῇ αἰσθήσει ὑποπίπτει οὔτε τὰ μόρια αὐτοῦ συνεστηκότα εἰσίν, ἀλλὰ διηρημένα· ἐκάστη γὰρ τῶν συλλαβῶν ἰδίαν περιγραφὴν κέκτηται καὶ ἡ ῥηθεῖσα οὐχ ὑπομένει τὴν ῥηθησομένην, ἀλλὰ πρὶν ἢ τὴν δευτέραν λεχθῆναι ἢ πρώτη ἔφθαρται καὶ ὄλλυται. διήρηται δὲ τὸ ποσὸν εἰς δύο, εἰς συνεχῆς καὶ διωρισμένον. καὶ συνεχῆς μὲν ἐστὶ σῶμα, γραμμὴ, ἐπιφάνεια, τόπος καὶ χρόνος, ὧν καὶ τὰ μόρια πρὸς τινα κοινὸν ὄρον συνάπτουσι. τὸ γὰρ σημεῖον ρυθιζόμενον καὶ ἐκτεινόμενον ποιεῖ τὴν γραμμὴν, ἧς καὶ κοινὸς ὄρος ἐστίν ὁ συνδέων τὰ ταύτης μόρια, τὸ σημεῖον. ὃ δὲ σημεῖον δηλαδὴ δυνάμει καὶ οὐκ ἐνεργείᾳ δεῖ ἀνειληφέναι· ἐὰν γὰρ ἐνεργείᾳ τοῦτο προσλήψῃ, οὐκ ἔστι συνεχῆς ἢ γραμμὴ, ἀλλὰ διηρημένη τεμνομένη εἰς πλεῖστα σημεῖα. ἢ δὲ γραμμὴ εἰς εὖρος τανυθεῖσα τὴν ἐπιφάνειαν ἐκτελεῖ ἧς κοινὸς ὄρος ἢ γραμμὴ. πάλιν ἢ ἐπιφάνεια εἰς βάθος προελθοῦσα ἀπεργάζεται σῶμα· σῶμα δὲ ἐστὶ τὸ ἔχον τρεῖς διαστάσεις, μῆκος, πλάτος καὶ βάθος· οὗτινος σώματος καὶ κοινὸς ὄρος ἢ ἐπιφάνειά ἐστι. τοὺς δὲ ὄρους τῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ σώματος δυνάμει προσληπτέον, ἵνα μὴ ἐκ τῆς ἐνεργείας εἰς διηρημένα τὰ συνεχῆ προβῆσονται, τεμνομένη ἢ μὲν ἐπιφάνεια εἰς πολλὰς γραμμὰς, τὸ δ' αὖ σῶμα εἰς πλείονας ἐπιφανείας, εἰς μῆκος, βάθος καὶ πλάτος. ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων ὑπὸ τῶν ἰδίων διαστάσεων περατοῦται, ἢ μὲν γραμμὴ ὑπὸ μιᾶς διαστάσεως, ἢ δ' ἐπιφάνεια ὑπὸ δύο, μῆκους καὶ πλάτους, τὸ δὲ σῶμα ὑπὸ τριῶν, μῆκους, βάθους καὶ πλάτους. καὶ πᾶν δὲ πέρασ οὗτινός ἐστι πέρασ λείπεται αὐτοῦ μιᾶ διαστάσει· τὸ γὰρ σῶμα τριχῆ διαστατὸν ὄν ὑπὸ τῆς ἐπιφανείας περιγραφῆσεται τῆς δύο διαστάσεις ἐχούσης, αὕτη δὲ ὑπὸ τῆς μονοειδεστάτης γραμμῆς τῆς ἐν διάστασιν κεκτημένης, ἢ δὲ γραμμὴ ὑπὸ τοῦ σημείου οὐ μέρος οὐδέν. διωρισμένον δὲ ποσὸν ἐστὶν ἀριθμός καὶ λόγος· καταμετρεῖται γὰρ καὶ ὁ λόγος βραχεῖα καὶ μακρᾶ συλλαβῆ· πᾶν δὲ τὸ μετρούμενον ποσὸν ἐστὶν ὧν καὶ τὰ μόρια οὐ πρὸς τινα κοινὸν ὄρον συνάπτουσιν, ὡς πρὸ βραχέος εἰρήκαμεν· τὸν γὰρ δέκατον ἀριθμὸν εἰ διέλοιμεν εἰς δύο πεντάδας, ἐκάστην εὐρήσομεν ἰδίαν περιγραφὴν κεκτημένην καὶ μηδέ τινα μονάδα τὰ διηρημένα μέρη συνάπτουσαν· οἷον ὁ πέντε καὶ πέντε ἀποτελοῦσι τὸν δέκα καὶ ἕκαστον ἰδίως λέγεται τε καὶ περιγράφεται· ἢ ὁ ἐπτὰ διαιρούμενος εἰς τέσσαρα καὶ τρία οὐκ ἔστι τις ὄρος συνάγων τὰ ἐπτὰ, μὴ διηρημένα ταῦτα λέγεται ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ συνεχοῦς, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λόγος ἐν διαφόροις συλλαβαῖς ἐγχαράττεται καὶ ἐκάστη συλλαβὴ ἰδίαν περιγραφὴν κέκτηται καὶ ἢ βραχεῖα ἢ μακρὰ ἐστὶ καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὄρος συνημμένως παρασκευάζων τοῦτον ἐκφράζεσθαι. ἀλλὰ καὶ διττός ἐστὶν ὁ λόγος, ὁ μὲν προφορικός, ὁ δὲ ἐνδιάθετος, ἤγουν ὁ ἐν τῇ ψυχῇ θεωρούμενος. περὶ δὲ τοῦ προφορικοῦ ὁ λόγος τῷ Ἀριστοτέλει, περὶ δὲ τοῦ ἐνδιαθέτου οὐδεὶς σκοπὸς διὰ τὸ μηδὲ ποσὸν εἶναι

τὸν τοιοῦτον, ἀλλ' εἰ ἄρα ποιότητα ψυχῆς· διάθεσις γάρ τις ἢ ἕξις τὴν σύστασιν ἔχουσα. Δέον δὲ γινώσκειν ὅτι ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἐπὶ πάσης γραμμῆς τὸ ἐπίπεδον φάσκει· κυρίως γὰρ ἐπίπεδος γραμμὴ λέγεται ἢ κατὰ μήκος καὶ πλάτος ἴση. οἱ μὲν γὰρ παλαιοὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον καλοῦσιν—ἀδιάφορον γὰρ αὐτοῖς ἐπίπεδον ἢ ἐπιφάνειαν λέγειν—, οἱ δὲ νεώτεροι οὐ πᾶσαν ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον καλοῦσιν, ἀλλὰ τὴν ἀποτεταμένην μόνον, γένος λέγοντες τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ταύτην διαιροῦντες εἰς τε τὴν ἐπίπεδον, κυλινδρικήν καὶ σφαιρικήν καὶ εἴ τις ἄλλη εἴη. ἐπεὶ οὖν ἀπεδείχθη τὸ σῶμα συνειλημμένα καὶ συνεχῆ ἔχειν τὰ μέρη αὐτοῦ καὶ πᾶν δὲ σῶμα ἐν τόπῳ περιέχεται, ὁ δὲ τόπος ὁ περιέχων τὸ σῶμα κοινὸν ὅρον τὴν ἐπιφάνειαν κέκτηται, αὕτη δὲ τὸ σῶμα ὡς καὶ τὸν τόπον περιγράφει, τούτου δὲ κοινὸς ὅρος ἢ ἐπιφάνεια ἢ συναγούσα καὶ συνδέουσα τὰ τούτου μέρη, τὸ δὲ σῶμα τόπῳ περιέχεται οὐ καὶ ὁ κοινὸς ὅρος ἐστὶν ἢ ἐπιφάνεια, συνεχῆς ἄρα ἔσται καὶ ὁ τόπος ὁ τὸν αὐτὸν ὅρον ἔχων τοῦ σώματος· οὐκοῦν τὰ τοῦ τόπου μέρη ἡγούν τὰ ἄνω, τὰ κάτω, τὰ δεξιὰ, τὰ ἀριστερά, ἅπερ κατέχει ἕκαστον μέρος τοῦ σώματος, τὸν αὐτὸν ὅρον κέκτηται ὄνπερ καὶ τὸ σῶμα, ὅς ἢ ἐπιφάνειά ἐστι· καὶ ὁ τόπος ἄρα συνεχῆς ἔσται τὸν αὐτὸν ὅρον ἔχων τοῦ σώματος ἡγούν τὴν ἐπιφάνειαν. Μέσον δὲ τὸν χρόνον ὁ Ἀριστοτέλης τέταχε καὶ ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ διαιρέσει τοῖς συνεχέσι ποσοῖς συνηρίθησεν, ἐνταῦθα δὲ τοῖς διωρισμένοις· ἐπεὶ γὰρ εἶδεν ὅτι <τῇ> τοῦ νῦν κλήσει καὶ τὰ ἕτερα μέρη τοῦ χρόνου συνάπτονται, ἡγούν ὁ παρεληλυθὼς καὶ ὁ μέλλων, καὶ ὡςπερ τις κοινὸς ὅρος ἑκατέρους τοῖς μέρεσι πέφυκε, τοῖς συνεχέσι συντέταχεν. αὐθις δὲ κατιδὼν ὅτι τὰ τοῦ χρόνου μέρη φθίνονται τε καὶ παροδεύονται καὶ τὸ ἐνεστὸς εἰς τὸν παρωχημένον μετήμειπται, ὁ δὲ γε μέλλων τῷ ἐνεστῶτι ἀποδέδεικται, καὶ πρὶν ἢ τις στάσις αὐτῷ προσγένηται, παρώχηκέ τε καὶ ἀπέπτῃ, καὶ τὸ μὲν τοῦ χρόνου παρωχημένον ἐφεύρηται, τὸ δὲ ἐνεστὸς κατωνομάσθη, τὸ δὲ τῷ μέλλοντι ἀποκεκλήρωται, καὶ ἰδίαν κλήσιν ἐκάτερον προσηρμόσατο, τοῖς συνεχέσι συντέταχεν, ὅτι τὰ τοῦ χρόνου μέρη παροδεύει τε καὶ παρέρχεται καὶ εἰς τὸ μέλλον τὸν παρωχημένον διατίθησι καὶ πρὶν ἢ τὸ ἐνεστὸς γινῶναι τὸ ἐπερχόμενον κατείληφε καὶ <εἰς> τὸν παρωχημένον ἀπέδρασε. καὶ τῇ τοῦ καιροῦ ροπῇ πολλὰς πραγμάτων μεταβολὰς ἐθεάσατο καὶ οὐδέν τι στάσιμον εἶναι τούτῳ κατεῖδε καὶ οὐδέν τι τῶν ἔκθεσιν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα ἢ συνηρηκότα κερτημένων τὰ μέρη ἴπεφύκασιν μετὰ τῶν διωρισμένων ἀφώρισεν· οὔτε γὰρ κεῖται που καὶ δεικτικά ἐστὶν οὔτε συνηρηκότα τὰ τοῦ χρόνου μέρη καθέστηκεν, ἀλλὰ διηρημένα καὶ διεζευγμένα ὡςπερ τοῦ ἀριθμοῦ. καὶ ταῦτα μὲν ποσὰ λέγονται, τὰ δ' ἄλλα κατὰ συμβεβηκός· εἰς ταῦτα γὰρ τὰ κυρίως ποσὰ ἐνατενίζοντες ὡςπερ τινὶ παραδείγματι καὶ τὰ λοιπὰ ποσὰ κατὰ συμβεβηκός ὀνομάζομεν. τῷ γὰρ πολὺ λευκὸν ἢ ὀλίγον λέγεσθαι, τῷ τὴν ἐπιφάνειαν ἢ πολλὴν ἢ ὀλίγην εἶναι τοῦτο λέγεται. καὶ ἐπὶ τῆς πράξεως δὲ ὁμοίως· τῷ γὰρ τοῖς δέκα χρόνοις γενέσθαι τινὰ πόλεμον ἢ ἐχθρῶν ἐπανάστασιν ἢ ἐθνῶν ἐπιδρομὴν τὸν χρόνον λέγομεν μακρὸν εἶναι, καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ τὴν πρᾶξιν κατὰ συμβεβηκός μακρὰν καὶ τὴν κίνησιν πολλὴν καθὸ τὸν χρόνον πολὺν εἶναι γινώσκομεν. χρόνος γὰρ ἐστὶ μέτρον κινήσεως. γίνεται δὲ ἢ κινήσις καὶ ἐν μεγέθει, καὶ ὡς ἔχει τὸ μέγεθος, οὕτω καὶ <ἢ> κινήσις, καὶ ὡς ἢ κινήσις, καὶ ὁ χρόνος, ὡς ἂν οὖν ἔχη τὸ μέγεθος, οὕτω καὶ ἢ κινήσις καὶ ὁ χρόνος· εἰ μὲν συνεχές, συνεχῆ καὶ τὰ λοιπὰ, εἰ δὲ διωρισμένον, διωρισμένη καὶ ἢ κινήσις καὶ ὁ χρόνος. Βουλόμενος δὲ παραδοῦναι τοῦ ποσοῦ τὸ ἴδιον, τὰ μὴ ὄντα ἴδια πρῶτον ἐκτίθησιν, ἵνα μετὰ τὸ ταῦτα μὴ τῷ ποσῷ προσήκοντα ἀποδείξαι καθαρῶς τὸ τούτου προσαγάγη ἴδιον. φησὶν οὖν ἴδιον εἶναι δοκεῖν τοῦ ποσοῦ τὸ μηδὲν ἔχειν ἐναντίον, οἷον τῷ διπῆχει ἢ τῷ τριπῆχει οὐδέν ἐστὶν ἐναντίον· ὅσα γὰρ ἀφωρισμένην

ἔχουσι τὴν ποσότητα, οὐδὲν αὐτοῖς ἐστὶν ἀντίξουν. εἰ δὲ καὶ περὶ τὴν γραμμὴν εὐθύτης καὶ καμπυλότης εὐρίσκεται καὶ περὶ τὸν ἀριθμὸν περιττὸς καὶ ἄρτιος, ἀλλ' ἄλλο ἐστὶν αὐτὸ ἐκεῖνο ἐναντίον εἶναι τινὶ καὶ περὶ αὐτὸ εἶναι ἐναντίον. τὸ οὖν ποσὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὐδενὶ ἐστὶν ἐναντίον, οὐδὲ τῷ ἀορίστῳ ποσῷ ἐστὶ τι ἐναντίον, τῷ μικρῷ καὶ μεγάλῳ καὶ πολλῷ καὶ ὀλίγῳ. εἰ δὲ τις τὸ μικρὸν φαίη τῷ μεγάλῳ ἐναντίον καὶ τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν μικρῶν τὸ μέγα συνίστασθαι καὶ τὸ πολὺ ἐξ ὀλίγων συντίθεσθαι ἐξωθεῖ ταῦτα τῆς τῶν ἐναντίων φθορᾶς. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἄρτιον τῷ περιττῷ ἐναντίον· τὰ γὰρ ἐναντία τὴν πρὸς ἄλληλα φθορὰν ἀπεργάζονται, οὐχὶ τῆς ἐκατέρας σύστασιν ἐκτελοῦσιν, δύο δὲ περιττοὶ ἀριθμοὶ ἓνα ἄρτιον τιθέασιν. οὐδὲ γὰρ τῷ συνεχεῖ οὔτε τῷ διωρισμένῳ ποσῷ ἐναντίον τί ἐστὶ, ἐπεὶ μηδὲ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιδέχονται, ἅπερ δὴ πρὸς ἐναντιότητα τῷ χρωμένῳ ἀπάγουσιν· οὐδὲ τὸν τρίτον τοῦ δευτέρου μᾶλλον φαμεν ἀριθμὸν, οὐδὲ τὸ τρίγωνον τοῦ τριγώνου μᾶλλον καὶ ἥττον λέγομεν· μεῖζον δὲ καὶ ἥττον καλοῦμεν, μᾶλλον δὲ οὐ. ὥστε οὐ ποσὸν τὸ μέγα καὶ μικρὸν· οὐκοῦν οὐδὲ ἐναντίον, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τι. τὸ γὰρ μέγα πρὸς μικρὸν λέγεται μέγα καὶ πρὸς ἕτερον, οὐ πρὸς ἑαυτὸ συγκρινόμενον· τῶν γὰρ πρὸς τι ἴδιον τὸ ἐνὸς τεθέντος ἕτερον συνεισάγεσθαι κάκεινου ἀναιρεθέντος καὶ τὸ λοιπὸν συναναιρεῖσθαι. καὶ τὸ πολὺ γὰρ πρὸς ὀλίγον λέγεται πολὺ· ἐκάτερον γὰρ πρὸς ἕτερον τὴν ἀναφορὰν κέκτηται. τὸ μέγα δὲ καὶ τὸ μικρὸν καὶ τὸ μακρὸν καὶ τὸ βραχὺ ἐπὶ συνεχῶν εἴωθε λέγεσθαι, τὸ πολὺ δὲ καὶ τὸ ὀλίγον ἐπὶ διωρισμένων. εἰ γὰρ καὶ μακρὸς λέγεται ὁ λόγος καίτοι ποσὸν ὦν διωρισμένον, ἀλλ' ὡς συνεχῆς ὦν κατὰ τὸν σκοπὸν οὕτω κατονομάζεται. εἰ δὲ καὶ τὸ ὄρος τὸν Ὀλυμπον μέγα ὄν μικρὸν τις φαίη, ἀλλὰ πρὸς τὴν γῆν παραβάλλων μικρὸν ἐρεῖ· καὶ τοὺς ἐν Ἀθήναις ὄντας πρὸς τοὺς ἐν θεάτρῳ συγκρίνων ὀλίγους ἐρεῖ ἂν τις, τὸν δὲ κύαμον μέγαν ὡς πρὸς κέγχρον ἀντι<τι>θέμενον· πρὸς γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο παραβαλλόμενον μέγα καὶ μικρὸν λέγεται. λοιπὸν οὐ ποσὰ ταῦτα ἀλλὰ τῶν πρὸς τι. τὰ γὰρ ἐναντία πρῶτόν εἰσι καθ' ἑαυτὰ ἀπολελυμένην ἔχοντα τὴν ὑπόστασιν καὶ οὕτως τὸν πρὸς ἄλληλα πόλεμον δέχονται—οἷον τὸ λευκὸν <καί> τὸ μέλαν, καὶ ἐξὸν τὸ λευκὸν εἰπόντα μὴ παραλαβεῖν τὸ μέλαν—, τὰ δὲ πρὸς τι καὶ συντίκτεται καὶ συναπόλλυται καὶ οὐκ ἔχει φύσιν ἀφωρισμένην ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς ἄλλαις κατηγορίαις ὑφίστανται· τὸ γὰρ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον πρὸς τι ἐν ποσῷ συνιστάμενα, τὸ λευκὸν καὶ γλυκύτερον καὶ βαρύτερον πρὸς τι ἐν ποιῷ. ὅταν οὖν λέγωμεν πολὺ τὸ λευκόν, ἐπεὶ τοῦτο τῶν πρὸς τι ὄν περὶ τὸ ποσὸν καὶ οὐ τὸ ποιὸν καταγίνεται, οὐ κυρίως λέγομεν οὐδὲ καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἐπιφάνειαν πολλὴν εἶναι τοῦ ποσοῦ. εἰ δὲ τις ἀντιπέση φάσκων ὅτι τὸ παχὺ καὶ λεπτόν καὶ πλατὺ καὶ στενὸν ἐναντία εἰσίν, ἅπερ τῷ ποσῷ θεωροῦνται, ἐνωτισθήσεται ὡς οὐ ποσὰ ταῦτα, ἀλλ' ἐν τῷ ποσῷ τὸ εἶναι κέκτηνται ὡς τὸ μέγα καὶ μικρὸν. Ἐπεὶ οὖν ἐναντιότης οὐκ ἔστιν ἐν ποσῷ, οὐδὲ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τοῦτο ἐπιδέξεται διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν ἐναντίων μίξεως τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γίνεσθαι· ὅπου γὰρ ἐναντιότης, ἐκεῖ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γνωρίζεται. οὐκ ἴδιον δὲ μόνον τούτῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχει τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι ἐναντιότητα ἢ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον. ὡς οὖν καὶ τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχον ἀποδεδοκίμασται. «Ἴδιον δὲ μόνον τοῦ ποσοῦ τὸ ἴσον καὶ ἄνισον», ἐπειδὴ καὶ μόνῳ καὶ παντὶ ποσῷ πρόσεστι· γραμμὴ γὰρ γραμμῇ ἴση καὶ ἄνισος καὶ τόπος τόπῳ καὶ ἐπιφάνεια ἐπιφανείᾳ καὶ σῶμα σώματι καὶ λόγος λόγῳ καὶ ἀριθμὸς ἀριθμῷ ἴσος καὶ ἄνισος. ἐὰν δὲ ἐπ' ἄλλου τοῦτο εἴπῃς, οἷον ἐπὶ λευκοῦ, οὐ προσφυῶς ἐρεῖς, ἀλλ' ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον. εἰ δὲ καί ποτε ἐπὶ μέλανος ἴσον καὶ ἄνισον φῆσεις, οὐ καθὸ ποιὸν τοῦτο ἐρεῖς, ἀλλὰ καθὸ ποσὸν εἴτουν σῶμα. Μετὰ τὸ ποσὸν ἔταξε τὰ πρὸς τι, ὅτι ἐν τῇ τούτου διδασκαλίᾳ τούτων ἐμνήσθη, ἔνθα ἔλεγε τὸ μέγα καὶ μικρὸν καὶ πολὺ καὶ

ὀλίγον, ταῦτα δὲ τῶν πρὸς τί εἰσι πρὸς γὰρ τὸ μικρὸν τὸ μέγα λέγεται καὶ πρὸς τὸ πολὺ τὸ ὀλίγον γνωρίζεται. τὸ δὲ ποιὸν μετὰ τὰ πρὸς τι ἠρίθμησε, καίτοι τὸ ποιὸν καθ' ἑαυτὸ ἐστὶ καὶ ἰδίαν ὑπόστασιν κέκτηται, τὰ δὲ πρὸς τι οὐκ ἐφ' ἑαυτοῖς ἀλλ' ἐν ταῖς κατηγορίαις τὸ εἶναι ἔχουσι, προτιμότερα δὲ τὰ καθ' ἑαυτὰ τῶν ἐν σχέσει. ἀλλ' ὡς ἔναυλον τὴν διδασκαλίαν τῶν πρὸς τι ἔχοντες, ἵνα μὴ τοῦ ποιοῦ λόγον τιθέμενοι τούτων τέλεον ἀπομνημονεύσωμεν, διὰ τοῦτο τοῦ ποιοῦ τὰ πρὸς τι προκέκρικε. πεποίηκε δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «περὶ τῶν πρὸς τι» καὶ οὐχὶ ἐνικῶς ταύτην προήγαγε διὰ τὸ τὰ πρὸς τι σχέσιν εἶναι τινα, ἢ δὲ σχέσις τοῦλάχιστον ἐν δύο πράγμασι θεωρεῖται· διὰ τοῦτο πληθυντικῶς ἐπέγραψε· τὸ γὰρ δεξιὸν ἀριστεροῦ ἐστὶ δεξιόν. ἀλλὰ δυνατόν καὶ ἐνικῶς καὶ πληθυντικῶς ἐπιγράφειν· αὐτὰ μὲν γὰρ τὰ πράγματα περὶ τῶν πρὸς τι λέγεται, αὐτὴ δὲ ἡ κατηγορία ἐνικῶς, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ποσοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιφέρομεν ἐνικῶς τὴν κατηγορίαν, δηλοῦντες διὰ τῆς ἐπιγραφῆς οὐχὶ αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ ἐν αὐτοῖς ὄντα. οὐκ εὐθύς δὲ τὸν ὀρισμὸν τῶν πρὸς τι ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ πρότερον ἐκτίθησι ὃν οἱ παλαιοὶ ἔθεντο, εἶτα δεικνύς ὅτι πολλὰ ἄτοπα ἐντεῦθεν ἐπιφύονται, ὕστερον τὸν ἴδιον τῶν πρὸς τι ἀποδίδωσιν, ὡσπερ ἔθος αὐτῶ πέφυκεν. ἵνα δὲ μὴ δόξη τῶν παλαιῶν κατατρέχειν, τὸν αὐτῶν ἐκείνων ἐκτίθεται ὀρισμὸν· ἐν ᾧ καὶ ἄτοπα τινα τούτῳ ἐπόμενα ἀποδεδειχῶς, τὸν οἰκείον ἀνεπιφθόνως ἐπικρατύνει. ἴσθι δὲ ὅτι τὰ πρὸς τι ποτὲ μὲν ἀπὸ εὐθείας ἄρχεται, ἀποδίδεται δὲ πρὸς τι τῶν πλαγιῶν. καὶ ποτε μὲν πρὸς ἦν ἀποδίδεται ἀντιστρέφει, οἷον ὁ πατήρ υἱοῦ πατήρ καὶ ὁ δεσπότης δούλου δεσπότης καὶ ὁ υἱὸς υἱὸς πατρὸς καὶ ὁ δοῦλος δεσπότης δοῦλος· ποτὲ δὲ οὐ, ἀποδιδόμενα μὲν πρὸς γενικὴν, ἀντιστρέφονται δὲ πρὸς δοτικὴν, οἷον ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως· ἢ γὰρ αἰσθησις αἰσθητοῦ αἰσθησις καὶ τὸ αἰσθητὸν αἰσθήσει αἰσθητόν· ποτὲ δὲ πρὸς αἰτιατικὴν ἀποδίδεται, ἀντιστρέφεται δὲ πρὸς γενικὴν· οἷον ὁ τύπτων τυπτόμενον τύπτει καὶ ὁ τυπτόμενος ὑπὸ τύπτοντος τύπτεται. «Πρὸς τι δὲ τὰ τοιαῦτα λέγονται, ὅσα αὐτὰ ἄπερ ἐστὶν ἑτέρου εἶναι λέγεται»· οὐ γὰρ καθὸ φύσει ὑπάρχει, ἀλλὰ καθὸ πρὸς ἕτερον λέγεται· ὁ γὰρ πατήρ καὶ ὁ δεσπότης καὶ ὁ διδάσκαλος οὐχὶ καθὸ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καθὸ πρὸς ἕτερον σχέσιν ἔχουσι πρὸς τι λέγονται· οἷον τὸ διπλάσιον τινὸς διπλάσιον καὶ τὰ τετραπλάσια τινὸς τετραπλάσια. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἢ ἕξις τινὸς ἕξις καὶ ἢ διάθεσις τινὸς διάθεσις καὶ ἢ ἐπιστήμη τινὸς ἐπιστήμη καὶ ἢ θέσις τινὸς θέσις, ἢ τις περὶ γένος ἐστὶ τῆς ἀνακλίσεως, τῆς στάσεως καὶ τῆς καθέδρας καὶ ταῦτα ὄντα πρὸς τι· ἢ μὲν γὰρ στάσις καὶ ἀνάκλισις καὶ ἢ καθέδρα αὐτὴν τὴν σχέσιν δηλοῖ, καὶ ἐνέργειαι οὔσαι ὑπὸ τὰ πρὸς τι ἀνάγονται, τὸ δὲ ἴστασθαι καὶ τὸ ἀνακεκλίσθαι καὶ τὸ καθέζεσθαι οὐ σχετικῶς μόνον ἐννοεῖν δίδωσιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς σχέσεως καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν δηλοῖ, τὴν τε ἀνακεκλιμένην καὶ τὴν ἐν ἣ ἀνακέκλιται, καὶ ὑπὸ τὸ κεῖσθαι ἀνάγονται. Πρότερον δὲ τὰ δοκοῦντα ἴδια τῶν πρὸς τι τίθησι, καὶ ἀπελέγξας αὐτὰ μὴ ὀρθῶς ἐκληφθέντα ὕστερον τὸ κυρίως ἴδιον ἐκτίθησι καὶ ἀποδείκνυσι τοῦτο ὡς μόνον τοῖς πρὸς τι ὑπάρχον καὶ πᾶσι. πρῶτον δὲ ἴδιον τῶν πρὸς τι τὸ τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι· τῇ γὰρ ἀρετῇ ἐναντία ἢ κακία καὶ τῇ ἐπιστήμῃ <ἢ> ἄγνοια· ἢ γὰρ κακία κακοῦ κακία καὶ ἢ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ ἢ ἐπιστήμονος ἐπιστήμη. ἀλλ' οὐ πᾶσι τοῖς πρὸς τι ὑπάρχει ἐναντία· τῶν γὰρ κατηγοριῶν ὅσαι μὲν οὐκ ἐπιδέχονται ἐναντιότητος, οὐδὲ τὰ ἐν αὐταῖς πρὸς τι ἐπιδέχονται· οἷον τῇ οὐσίᾳ καὶ τῷ ποσῷ οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον, οἷον τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῷ οὐκ ἀνθρώπῳ ἢ τῷ ἴσῳ καὶ τῷ ἀνίσῳ· ταῦτα γὰρ στερήσεις εἰσὶ τοῦ ὄντος, οὐκ ἐναντία. διὸ οὐδὲ τοῖς περὶ αὐτὰ πρὸς τι ἐναντιότητος γνωρίζεται, οἷον τῷ διπλασίῳ ἢ τῷ τριπλασίῳ καὶ τῷ δεσπότη καὶ τῷ δούλῳ. ὅσα δὲ ἐναντιότητα ἐπιδέχονται καὶ τὰ περὶ αὐτὰ πρὸς τι προσλήψονται, οἷον τῇ ποιότητι, ἐπεὶ

έναντιότητα ἐπιδέχεται καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πρὸς τι ὑποδέχεται, {ὅμοιον γὰρ μᾶλλον καὶ ἦττον λέγεται καὶ} <οἶον> ἀρετῆ κακία ἐναντία καὶ σπουδαίῳ κακός. <***> οὐδὲ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον τὰ πρὸς τι ἐπιδέχονται· εἰ γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἐν τούτοις ἐναντίον, οὐδὲ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀποίσεται, ἀλλ' ὡς τι ὀθνεῖον ἀπώσεται, ὅπου γὰρ ἐναντίον, ἐκεῖ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἦττον γνωρίζεται· ἔνθα δὲ τοῦτο ἀπώκισται, καὶ αὐτὰ ἐκεῖθεν ἀποδιδράσκουσι. τὸ γὰρ μᾶλλον καὶ ἦττον τῆ τῶν ἐναντίων μίξει γίνονται· τῷ γὰρ μετασχεῖν πλέον τῆς λευκότητος τοῦτο μᾶλλον ἐκείνου λευκὸν κατονομάζεται, ἀποβεβληκός θατέρου τὴν λευκότητα καὶ πρὸς τὸ μελάντερον καθεστηκός. Ἄπεισι τοίνυν καὶ πρὸς τὸ τοῦ πρὸς τι ἴδιον, τὸ πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεσθαι· ἢ γὰρ «ἀντί» ἐνταῦθα οὐ τὸ ἀντίπαλον, ἀλλὰ τὸ ἴσον παρίστησιν, οἷον ὁ δεσπότης δούλου δεσπότης λέγεται καὶ τὸ διπλάσιον ἡμίσεος διπλάσιον καὶ τὸ μείζον ἐλάττονος μείζον· ὁ γὰρ δεσπότης οὐ μᾶλλον πρὸς δούλον λέγεται ἢ ὁ δούλος πρὸς τὸν δεσπότην καὶ οὐ μᾶλλον ὁ πατήρ πρὸς τὸν υἱὸν ἢ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα. ἢ ὡς ἄνθρωπος καὶ τὸ γελαστικόν· οὐ πλέον γὰρ τοῦτο ἐκείνου κατηγορεῖται, ἀλλ' ἴσην τὴν κατηγορίαν ἐργάζεται, καὶ ἐπίσης τὴν ἀντιστροφὴν ἐκτελεῖ, οἷον δούλος δεσπότης δούλος καὶ ὁ δεσπότης δούλου δεσπότης καὶ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως· οὐ γὰρ πλέον τοῦ ὑποκειμένου τὸ κατηγορούμενον λέγεται, ἀλλ' ἴση ἢ ἀντιστροφή γίνεται. ἐὰν δὲ ἄνισα εὐρεθῶσι τὰ κατηγορούμενα, οὐκ ἀντιστρέφει, ἀλλὰ δεῖ τῷ ἐλάσσονι τὸ πλέον ἔπεσθαι, οἷον τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῶον, οὐχὶ τῷ ζῷῳ ὁ ἄνθρωπος. δεῖ οὖν τὰ κατηγορούμενα πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεσθαι καὶ ἐξισοῦν τὰ λεγόμενα, αὐξόμενα μὲν τὰ ἐλάσσονα, μειούμενα δὲ τὰ μείζονα· οἷον ἐὰν τὸ πτερὸν πτερωτοῦ πτερὸν εἴπῃς, οἰκείως ἀποδώσει καὶ ἀντιστρέφει. ἐὰν δὲ ὄρνιθος πτερὸν φήσῃς, τοῦ εἰκότος ἐκπίπτῃ καὶ τοῦ δέοντος ἀμαρτάνεις καὶ οὐκ ἀντιστρέφει· οὐ γὰρ ἴση ἢ ἀντιστροφή, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τὸ πτερὸν· πολλὰ γὰρ εἰσι πτηνὰ ἃ οὐκ εἰσὶν ὄρνιθες, ὡς τὰ δερμόπτερα καὶ κολεόπτερα εἴτουν αἱ νυκτερίδες καὶ οἱ κύνταροι, μόνον δὲ ὄρνιθες λέγονται τὰ σχιζόπτερα, τὰ δὲ λοιπὰ οὐ. εἰκὸς οὖν ἐξισῶσαι τὰ λεγόμενα καὶ αὐξῆσαι τὴν ὄρνιν καὶ ποιῆσαι πτερωτόν, καὶ οὕτως ἢ ἀντιστροφή σωθήσεται καὶ δεόντως ῥηθήσεται τὸ πτερὸν πτερωτοῦ πτερὸν καὶ τὸ πτερωτὸν πτερωτόν· οὐ γὰρ καθὸ ὄρνις τὸ πτερὸν λέγεται, ἀλλὰ καθὸ πτερωτόν. λέγει δὲ ὅτι ἐνιότε τῆ πτώσει διοίσει διὰ τὸ τὴν ἀπόδοσιν πρὸς γενικὴν ποιῆσαι, τὴν δὲ ἀντιστροφὴν πρὸς δοτικὴν ἀντιστρέψαι· οἷον ἢ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ ἐπιστήμη καὶ τὸ ἐπιστητὸν ἐπιστήμη ἐπιστητόν. καὶ τὸ πηδάλιον δὲ ἐὰν ἀποδοθῇ πλοίου, οὐκ ἀντιστρέφει· ἐπὶ πλέον γὰρ τὸ πλοῖον τοῦ πηδαλίου· πολλὰ γὰρ εἰσι πλοῖα ἃ πηδάλια οὐκ ἔχει, ὡς τὰ ἀκάτια. δεῖ γοῦν τὸ μείζον ἡγῶν τὸ πλοῖον ἐλαττώσαι καὶ εἰπεῖν τὸ πηδάλιον πηδαλιωτοῦ πηδάλιον. καὶ ἢ κεφαλὴ δὲ ἐὰν ἀποδοθῇ ζώου, οὐκ ἀντιστρέφει. ἢ μὲν κεφαλὴ ζώου λέγεται κεφαλὴ, οὐκέτι δὲ τὸ ζῶον τῆ κεφαλῆ ζῶον· ἐπὶ πλέον γὰρ τὸ ζῶον· εἰσὶ γὰρ τινα ζῶα ἅπερ κεφαλὴν οὐκ ἔχουσιν, ὡς ὁ καρκίνος, σκώληξ, γῆς ἔντερα. ἐὰν οὖν μειώσωμεν τὸ μείζον καὶ ποιήσωμεν κεφαλωτόν, οἰκείως ἢ ἀντιστροφή λεχθήσεται· ἢ γὰρ κεφαλὴ κεφαλωτοῦ κεφαλὴ καὶ τὸ κεφαλωτὸν κεφαλῆ κεφαλωτόν. οὕτως δὲ τις τοιοῦτος χρήσεται. εἰ οὖν μὴ ὀνόματά εἰσὶν ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ οἰκείως κατηγορουμένων τοῖς πρὸς ἃ ἀντιστρέφουσι, τιθεῖ τὰ ὀνόματα, ἡγῶν, ἔνθα ὀνόματα μὴ κεῖνται, βούλεται τις ἀπὸ τῶν κυρίως λεγομένων ἀρχόμενος ἀφ' ἑαυτοῦ τιθέναι ὀνόματα καταλλήλως τῆ ἀντιστροφῆ προσαρμόττοντα καὶ ἰσάζοντα, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ πτεροῦ πτερωτόν καὶ ἀπὸ τοῦ πηδαλίου πηδαλιωτόν. οὐκοῦν πάντα τὰ πρὸς τι, ἐάνπερ οἰκείως ἀποδιδῶται καὶ μὴ πρὸς ὃ ἔτυχε, πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεται. εἰ δὲ πρὸς τὸ τυχόν, οὐκ ἀντιστρέφει. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὰ ὁμολογουμένως ὄντα καὶ ὀνομάτων αὐτοῖς προσόντων ἀντιστρέφει,

ἐὰν μὴ κυρίως ἢ ἀπόδοσις γίνηται καὶ ἐξισάζουσα καὶ πρὸς ὃ λέγεται· οἷον ὁ δοῦλος ἐὰν μὴ δεσπότης ἀλλὰ ἀνθρώπου ἀποδοθῆ, οὐ καλῶς ἢ ἀντιστροφή δείκνυται. ὁμοίως καὶ τὸ πτερὸν ἐὰν μὴ πτερωτοῦ φήσω ἀλλὰ ὄρνιθος, ἀμαρτίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐξείργασμαι διὰ τὸ τὸ πτερὸν κατὰ πολλῶν κατηγορεῖσθαι καὶ μὴ μόνον τῆς ὄρνιθος· εἰ γὰρ τὸ πτερὸν ὡς ὄρνιθος κατηγορήσομεν καὶ οὐχ ὡς πτερωτοῦ, συμβήσεται καὶ τὴν μυῖαν ὄρνιν ἀποκαλέσαι διὰ τὸ καὶ ταύτην πτερὰ περικεῖσθαι. δεῖ οὖν ἐξισάζειν τὴν κατηγορίαν, ἐπεὶ καὶ τὰ ἴδια ἀντιστρέφει πρὸς ἃ ἔστιν ἴδια διὰ τὸ ἐξισάζειν. Καὶ ἕτερον δὲ ἴδιον παραδίδωσι τῶν πρὸς τι, τὸ ἅμα τῇ φύσει εἶναι τὰ πρὸς τι· πατὴρ γὰρ καὶ υἱὸς ἅμα καὶ δοῦλος καὶ δεσπότης καὶ διδάσκαλος καὶ μαθητής· ἅμα γάρ, ὣν τοῦ ἐνὸς τεθέντος καὶ τὸ ἕτερον συνεισάγεσθαι καὶ αὐθις ἀναιρεθέντος συναναιρεῖσθαι. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πάντων τῶν πρὸς τι τοῦτ' ἐφεύρης, ἀλλ' ἐπὶ τινῶν κατίδης μὴ ἅμα τῇ φύσει εἶναι, οἷον τὸ ἐπιστητὸν πρότερον δόξειεν ἂν εἶναι τῆς ἐπιστήμης· τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν ἀναιρεθὲν ἀναιρεῖται καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἐπιστήμης δὲ ἀφανεία παραδοθείσης οὐδὲν κωλύει τὸ ἐπιστητὸν εἶναι. φύσει δὲ πρῶτον τὸ συναναιροῦν καὶ μὴ συναναιρούμενον καὶ τὸ συνεισφερόμενον καὶ μὴ συνεισφέρον δέ, ὡς ἐπὶ ζώου καὶ ἀνθρώπου. εἰ οὖν φαμεν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον πρότερον ἐπιστῆσαι καὶ ἐπιγνῶναι, ὅτι ἐκ τοῦ ἡλίου ἢ σελήνης τὸ φῶς δέχεται καὶ ὅτι μακρὰν ἐκείνου ἀφισταμένη πλεῖον αὐτῆς τὸ φῶς καθοραῖται, πρὸς αὐτὸν δὲ ἐπανατρέχουσα καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν συνόδῳ τὴν πορείαν ποιουμένη ἄρξεται μειοῦσθαι τε καὶ τὸ φῶς ἀποβάλλεσθαι καὶ τῷ σκιάσματι τῆς γῆς παρεμπεσοῦσα, τοῦ ἡλίου κατὰ κάθετον αὐτῇ ὑπόντος ἐν τῷ ὑπὸ γῆν ἡμισφαιρίῳ, ἔκλειψιν παντελῆ τοῦ ταύτης φωτὸς γίγνεσθαι, τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ταύτη μὴ προσβαλουσῶν—τοῦτο δὲ τὸ πάθος ταύτη συμβέβηκεν ἐν μόνῃ πανσελήνῳ—, εἰ οὖν πρῶτον ὁ Θαλῆς ἐπέστησε τῇ σεληνιακῇ ἔκλειψι, δηλονότι πρότερον ἦν πρὸ αὐτοῦ τὸ ἐπιστητὸν, ἢ γουν ἢ σεληνιακῇ ἔκλειψις, καὶ ἡ ἐπιστήμη αὐτοῦ οὐκ ἦν. οὐκοῦν καὶ χρόνῳ καὶ φύσει τὸ ἐπιστητὸν τῆς ἐπιστήμης προϋπάρχει καὶ οὐχ ἅμα τοῖς πρὸς τί εἰσι. καὶ αἰσθητοῦ δὲ μὴ ὄντος οὐδὲ αἰσθησίς ἐστι· ταύτης δὲ μὴ ὑπόσεως οὐδὲν κωλύει αἰσθητὸν εἶναι πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ καὶ γῆν. Λέγει δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι «ἐπ' ὀλίγων ἢ ἐπ' οὐδενὸς ἴδοι τις ἂν ἅμα τῷ ἐπιστητῷ τὴν ἐπιστήμην γινομένην». τοῦτο δὲ εἶρηκε διὰ τὰ ἀπὸ τινος τέχνης προαγόμενα· τὰ μὲν γὰρ φυσικὰ προϋπάρχει τῆς ἐπιστήμης, τὰ δὲ ἐκ τέχνης ἅμα τῇ αὐτῶν ἐπιστήμῃ τὸ εἶναι ἔχει· οἷον ἐπενόησέ τις καθ' ἑαυτὸν ποιῆσαι θῶκον πρὸς λῆξιν τῶν κεκοπιακῶν· ἰδοὺ ἅμα τῷ ἐπιστητῷ, τῷ ξύλῳ φημί, καὶ ἡ ἐπιστήμη ἢ περὶ αὐτὸ ἐπίνοια. καὶ ἐπὶ τῶν ἀναπλασμάτων ὡσαύτως· τετύπωκέ τις ποιῆσαι πολύμορφον· ἰδοὺ ἅμα τῷ ἐπιστητῷ τῷ πολυμόρφῳ καὶ ἡ ἐπιστήμη ἢ τούτου ἀνάπλασις πρὸς τὸν νοῦν καὶ ἀνάμαξις. «ἐπ' οὐδενὸς» δὲ εἶπεν ὁ σοφός, ὅτι καὶ ταῦτα τῇ ἀληθείᾳ ἦν μὲν ἐν τῇ φύσει, ὕστερον δὲ τὰς ἐπιστήμας ἐλάβομεν. οὐκοῦν ἐπὶ τῶν φυσικῶν προϋπάρχει τὸ ἐπιστητὸν τῆς ἐπιστήμης· αἱ μὲν γὰρ ἐπιστῆμαι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ζώου συνίστανται, τὰ δὲ ἐπιστητὰ οὐδὲν ἤττον καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐστίν. ὥστε ἀναιρουμένου τοῦ ζώου ἀνήρηται καὶ ἐπιστήμη, τὰ δὲ ἐπιστητὰ οὐδαμῶς. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἴδοις ἂν γιγνόμενον, ὅτι πρότερον τὸ αἰσθητὸν τῆς αἰσθήσεως καὶ συναναιρεῖ τὸ αἰσθητὸν τὴν αἰσθησιν. ὄντος μὲν γὰρ αἰσθητοῦ καὶ ἡ περὶ αὐτὸ αἰσθησιν ἐνεργήσειεν ἂν, μὴ ὄντος δὲ αἰσθητοῦ ἔν τινι τὸ ἐνεργὸν ἢ αἰσθησιν ἀποφέρεται. τὰ μὲν γὰρ αἰσθητὰ καὶ καθ' ἑαυτὰ εἰσιν εἴτουν τὰ περὶ ἡμᾶς ὄντα, αἱ δὲ αἰσθήσεις ἐν ζῳῳ εἰσὶ, τὸ δὲ ζῳον ἔμψυχον σῶμα, ἀνάγκη δὲ σώματος ἀναιρεθέντος μὴδὲ ἔμψυχον εἶναι, ἔμψυχου δὲ μὴ ὄντος μὴδὲ ζῳον, ζῳου δὲ ἀναιρεθέντος μὴδὲ αἰσθησιν εἶναι· πᾶσα δὲ αἰσθησιν ἐν σώματι ἔχει τὸ εἶναι· τὰ γὰρ ἀσώματα ἐκπεφεύγασιν

τὴν αἴσθησιν μήτε αἰσθήσει ὑποπίπτοντα μήτε δεκτὰ ὄντα αἰσθήσεως, ἡ δέ γε αἴσθησις ἀναιρεθεῖσα οὐκ ἀναιρήσει τὸ αἰσθητόν· οὐδὲ γὰρ ἀντιστρέφει. ἐπεὶ πᾶν μὲν ζῶον ἔμψυχον, πᾶν δὲ ἔμψυχον σῶμα, οὐ πᾶν δὲ σῶμα ἤδη καὶ ἔμψυχον ζῶον—ἐπὶ πλείον γὰρ τὸ σῶμα—, πᾶν δὲ σῶμα αἰσθητόν, ὥστε ζῶου ἀναιρεθέντος, περὶ ὃ ἡ αἴσθησις ἦν, οὐδαμῶς ἀπείργει τὰ [.....] τὰ αἰσθητά, ὕδωρ, γῆν καὶ λοιπά. καὶ τί φημι τῆς αἰσθήσεως τὸ αἰσθητόν προυπάρχειν, ὁπότεν τὸ αἰσθητικὸν [...]. 52 Διδασκαλία σύντομος καὶ σαφεστάτη περὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν καὶ τῶν προτάσεων καὶ τῶν συλλογισμῶν, περὶ ὧν τις προδιδαχθεὶς εἰς πᾶσαν μὲν καὶ ἄλλην ἐπιστήμην καὶ τέχνην, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν ῥητορείαν εὐκόλως ἐμπορεύσεται· τοῦ ὑπερτίμου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ Ἐπειδὴ τισιν, οὐκ οἶδ' ὅθεν εἰπεῖν, τὴν τῆς διαλεκτικῆς ἐπιστήμης δραστήριον δύναμιν μηδόλως ἀπογευσαμένοις καὶ ὡς οὐκ ἂν ποτέ τις ἐπιστήμην ἢ τέχνην ἀκριβῶς χωρὶς τῆς τοιαύτης μεθόδου κατορθώσαιτο, εἴπερ ἐξεταστικὴ τις οὖσα πρὸς τὰς ἀπασῶν τῶν μεθόδων ἀρχὰς ὁδὸν ἔχει, ἔδοξεν ἐπὶ ῥητορείαν μᾶλλον ἑαυτοὺς παρορμᾶν ἢ ἐπὶ φιλοσοφικὴν παιδευσιν, τὸ δὲ τοιοῦτον δυσχέριαν τινα πλείστην ὅσον τῷ διδασκομένῳ πέφυκεν ἐμποιεῖν ἢπερ εὐκολίαν, οὐχ ὅτι μόνον ἡ ῥητορικὴ ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ καθίσταται, ἀλλ' ὅτι καὶ περὶ παντὸς προβλήματος πολιτικοῦ ὁ ῥήτωρ διαλέξεται. τὸ δὲ πολιτικὸν πρόβλημα πάντως ἐκ προσώπου καὶ πράγματος τὴν σύστασιν κέκτηται· τὸ οὖν πρόσωπον ὑποκειμένου τάξιν ἐπέχει, τὸ δὲ πρᾶγμα κατηγορουμένου, ἄπερ εἰσὶν ἴδια φιλοσοφικῆς διαγνώσεως, περὶ ὧν ἐν τῇ τοῦ Περι ἑρμηνείας διδασκαλίᾳ ὁ Ἀριστοτέλης διαρρήδην ἐκδιδάσκει. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ προτάσεις, δι' ὧν ὁ ῥήτωρ τὸ οἰκεῖον πρόβλημα ἀποδείκνυσι, καὶ αὗται ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου δηλονότι τὴν σύστασιν ἐσχήκασιν. ἔτι γε μὴν δυσὶν ἀποδείξεσι χρῆται, δι' ὧν ὡς ὀργάνῳ χρώμενος τὰ οἰκεῖα συμπερανεῖ· ταῦτα δ' ἂν εἶεν ἐνθύμημα καὶ παράδειγμα. καὶ τὸ μὲν ἐνθύμημα πάντως ἐστὶ συλλογισμὸς ἀτελής· τοῦ γὰρ συλλογισμοῦ τὸ ἐλάχιστον ἐκ δύο προτάσεων συνισταμένου, οἷόν ἐστιν εἰπεῖν «ὁ ἄνθρωπος ζῶον, τὸ ζῶον οὐσία, ὁ ἄνθρωπος ἄρα οὐσία», τὸ ἐνθύμημα δι' οὗ ὁ ῥήτωρ τὴν ἀπόδειξιν ποιεῖται μιᾶς προτάσεως λεχθείσης καὶ τῆς ἄλλης ἀποσιωπηθείσης ἐπάγεται· διὰ τοι τοῦτο καὶ συλλογισμὸς ἐστὶν ἀτελής, οἷόν ἐστιν ὧδε εἰπεῖν «ὁ δεῖνα καλλωπιστής, μοιχὸς ἄρα»· λείπει γὰρ ἡ πρότασις ἢ ἄλλη τοῦ συλλογισμοῦ ἢ λέγουσα «πᾶς καλλωπιστής μοιχὸς». ὁμοίως δὲ καὶ τὸ παράδειγμα ἔοικέ πως ἐπαγωγῇ· τῆς γὰρ ἐπαγωγῆς ὡς καὶ ὁ συλλογισμὸς τῷ διαλεκτικῷ ὑποκειμένης καὶ ἀπὸ τῶν κθέκαστα ἐπὶ τὴν τοῦ καθόλου πράγματος ἔφοδον ποιούσης, οἷόν ἐστιν εἰπεῖν «ὁ Πέτρος ζῶον καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Θωμᾶς, οὐκοῦν καὶ πᾶς ἄνθρωπος ζῶον», τὸ παράδειγμα ἀπὸ τοῦ ἴσου τὸ ἴσον δείκνυσι, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ μερικοῦ τὸ μερικόν, οἷόν ἐστιν «ὁ δεῖνα εἰ στρατηγήσει, τυραννήσειεν ἄν», ἐπειδὴ καὶ ὁ δεῖνα ὁμοιότροπος αὐτῷ ὧν στρατηγήσας ἐτυράνησεν. ἐπεὶ οὖν τὸν πάντη ἀμύητον διαλεκτικῆς ἢτοι φιλοσοφικῆς παιδεύσεως οὐκ ἐγχωρεῖ πρὸς ῥητορείαν εὐκόλως εἰσάγεσθαι, δεῖν ὠήθην πρὸς τοὺς ἐν ῥητορείᾳ μᾶλλον τὴν ἔφεσιν ἔχοντάς τινα χρειώδη ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς παιδεύσεως ὑπειπεῖν, ὡς ἂν ταῦτα προδιδαχθέντες ῥᾶστα πρὸς ῥητορείαν οἱ βουλόμενοι ἐμπορεύσωνται. Ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν· τῶν φωνῶν περὶ ἃς οἱ φιλόσοφοι καταγίνονται αἱ μὲν κατὰ συμπλοκὴν λέγονται, αἱ δὲ ἄνευ συμπλοκῆς. κατὰ συμπλοκὴν μὲν <οἷον> «ἄνθρωπος περιπατεῖ»· συνεπλάκησαν γὰρ αἱ δύο φωναί, ἡ «ἄνθρωπος» μετὰ τῆς «περιπατεῖ». ἄνευ δὲ συμπλοκῆς «ἄνθρωπος», «βουῖς» καὶ τὰ παραπλήσια. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄνευ συμπλοκῆς λεγομένων ἢτοι ἀπλῶν φωνῶν τῶν σημαίνουσιν ἀπλᾶ πράγματα διὰ μέσου ἀπλῶν νοημάτων ἢ διδασκαλία τῶν δέκα κατηγοριῶν τῷ Ἀριστοτέλει ἐκδέδοται.

αὐται δὲ πάλιν αἱ ἀπλαῖ φωναὶ διαφέρονται πρὸς ἀλλήλας γενικαῖς τισι διαφοραῖς· αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν οὐσίαν σημαίνουν, οἷον ἡ «ἄνθρωπος» φωνή, αἱ δὲ ποσόν, ὡς ἡ «δίπχυ», αἱ δὲ ποιόν, ὡς ἡ «λευκόν», αἱ δὲ πρὸς τι, ὡς ἡ «πατήρ», αἱ δὲ ποῦ, ὡς «ἐν Ἀθήναις», αἱ δὲ ποτέ, ὡς ἡ «χθές», αἱ δὲ κεῖσθαι, ὡς ἡ «κάθηται», αἱ δὲ τὸ ἔχειν, ὡς τὸ «ὑποδεδέσθαι», αἱ δὲ τὸ ποιεῖν, ὡς τὸ «τύπτειν», αἱ δὲ τὸ πάσχειν, ὡς τὸ «τύπτεσθαι». ἕκαστον οὖν τῶν εἰρημένων τούτων ἀπλῶς λεγόμενον οὔτε ἀλήθειαν οὔτε ψεῦδος σημαίνει, συμπλεκόμενα δὲ μετ' ἀλλήλων ἐξ ἀνάγκης ἢ ἀληθεύουσιν ἢ ψεύδονται, οἷον «τίς ἄνθρωπος περιπατεῖ» τὸ γὰρ «τίς ἄνθρωπος περιπατεῖ» ἀνάγκη ἢ ἀληθές εἶναι ἢ ψευδές. περὶ ἧς συμπλοκῆς τῶν ἀπλῶν φωνῶν τῆς διαιρούσης τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος καὶ ποιούσης τὰς προτάσεις ἡ τοῦ Περι ἐρμηνείας διδασκαλία καταγίνεται. Πρὸς τούτοις δὲ τῶν ὄντων κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν τὰ μὲν εἰσιν ὁμώνυμα, τὰ δὲ συνώνυμα, τὰ δὲ παρώνυμα, καὶ πάλιν πρὸς τούτοις τὰ μὲν καλεῖται πολυώνυμα, τὰ δὲ ἑτερώνυμα. ὁμώνυμα μὲν οὖν ἐστὶν ὅσα κατὰ μὲν τὸ ὄνομα κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις, κατὰ δὲ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, εἴτε ὀρισμὸν εἴποις εἴτε ὑπογραφήν, διαφέρουσιν, οἷον «ἄνθρωπος» τὸ ζῶον καὶ «ἄνθρωπος» τὸ ἐν τοίχῳ γεγραμμένον· ταῦτα γὰρ κατὰ μὲν τὸ ὄνομα μόνον τὸ «ἄνθρωπος» κοινωνοῦσι, κατὰ δὲ τὸν λόγον τῆς οὐσίας διαφέρουσιν· ἄλλον γὰρ καὶ ἄλλον ὀρισμὸν ἐκάτερον ἐπιδέχεται· τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, τὸ δὲ δῆλον ὅτι οὔτε λογικόν οὔτε ὅλως ζῶόν ἐστι. συνώνυμα δὲ ἐστὶν ὅσα σὺν τῷ κοινῷ ὀνόματι καὶ τὸν λόγον ἔχει τὸν αὐτὸν ἀλλήλοις, ὡς τὸ «ζῶον» καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ ἵππου· τὸ γὰρ «ζῶον» ὄνομα ἐφ' ἐκατέρου κοινὸν ἔχει καὶ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· ζῶον γὰρ ἐστὶν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική, ὃ καὶ ἀμφοτέροις τῷ ἀνθρώπῳ τε καὶ τῷ ἵππῳ ἐπίσης ἀρμόζει. παρώνυμα δὲ ἐστὶ τὰ κατὰ τι μέρος τοῦ ὀνόματος κοινωνοῦντα ἀλλήλοις, κατὰ τι δὲ διαφέροντα ἔν τε τῷ ὀνόματι καὶ τῷ πράγματι, ὡς «ἡ γραμματική» καὶ «ὁ γραμματικός»· διαφέρουσι μὲν γὰρ ἀλλήλων καὶ τῷ πράγματι ἦτοι τῇ οὐσίᾳ· ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ γνῶσις, ὃ δὲ ζῶον-, διαφέρουσι δὲ καὶ αὐτῷ τῷ ὀνόματι, κατὰ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τῆς λέξεως μικρὸν παραλλάσσοντα. πολυώνυμα δὲ ἐστὶ τὰ κατὰ τὴν φωνὴν μὲν τοῦ ὀνόματος μόνον διαφέροντα, τὸ αὐτὸ δὲ πρᾶγμα σημαίνοντα καὶ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς οὐσίας ἐξ ἀνάγκης ἐπιδεχόμενα, οἷον «ἄνθρωπος», «μέροψ», «βροτός»· ταῦτα γὰρ τὰ ὀνόματα φωνῇ μόνον ἀλλήλων διαλλάσσουσι, πρᾶγμα δὲ τὸ αὐτὸ σημαίνουσι καὶ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς οὐσίας διασώζουσιν. ἑτερώνυμα δὲ λέγεται τὰ καὶ κατὰ τὸ ὄνομα καὶ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἀλλήλων διαφέροντα, οἷον «ἄνθρωπος» καὶ «λίθος»· ταῦτα γὰρ οὔτε κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ ὀνόματος ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλοις οὔτε κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ ζῶον λογικόν, τὸ δὲ οὐσία ἄψυχος καὶ ἀναίσθητος. Ἐπεὶ δὲ τῶν τοιούτων ἀπλῶν φωνῶν ὡς εἴρηται αἱ μὲν οὐσίαν σημαίνουσιν, αἱ δὲ ποσόν, αἱ δὲ τὰς λοιπὰς κατηγορίας, χρεῶν ἐστὶ ποσῶς περὶ αὐτῶν πρὸς σαφήνειαν διαλαβεῖν. διὸ οὐσία μὲν ἐστὶ πρᾶγμα αὐθύπαρκτον μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν· αὕτη δὲ ἡ ἀπλῶς οὐσία ἦτοι ἡ καθόλου γένος ἐστὶ γενικώτατον καὶ ἔχει τρία εἶδη ὑποβεβηκότα εἰς ἃ καὶ διαιρεῖται, σῶμα, ἀσώματον καὶ μικτὸν ἐξ ἀμφοτέρων. ἔχει δὲ καὶ ἴδια ἕξ· πρῶτον μὲν τὸ μὴ εἶναι αὐτὴν ἐν ὑποκειμένῳ ὡς τὰ συμβεβηκότα, δεύτερον δὲ τὸ συνωνύμως κατηγορεῖσθαι αὐτὴν τῶν μερικῶν οὐσιῶν, τρίτον τὸ τόδε τι σημαίνειν-τὸ γὰρ δεικνύειν διὰ τῆς χειρὸς ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου τῇ μερικῇ οὐσίᾳ δηλονότι ἀρμόττει-, τέταρτον τὸ μηδὲν αὐτῇ εἶναι ἐναντίον, πέμπτον τὸ μὴ ἔχειν αὐτὴ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον-οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Σωκράτης παρὰ τὸν Πλάτωνα μᾶλλον ἄνθρωπος-, ἕκτον τὸ ταῦτὸν καὶ ἐν ἀριθμῷ ὄν κατὰ τὴν ἑαυτῆς μεταβολὴν τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴν, ὃ

καὶ κυρίως αὐτῆς ἐστὶν ἴδιον· ἢ γὰρ οὐσία μόνη μένουσα ἀδιάφθορος μεταβάλλεται, οἷον ὁ ἄνθρωπος μηδὲν τι τῆς ἀνθρωπότητος ἐναλλάσσει γίνεσθαι ἐξ ἀδίκου δίκαιος καὶ ἐκ δίκαιου ἄδικος, καὶ τὸ ὕδωρ θερμὸν καὶ πάλιν ψυχρὸν. τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν ἀμετάβλητον μένον τῶν ἐναντίων ἐστὶ δεκτικόν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς οὐσίας. Περὶ ποσοῦ Ποσὸν ἐστὶ κατηγορία καθ' ἣν ἕκαστον τῶν ὄντων πεπόσεται. εἶδη δὲ τούτου δύο, συνεχῆ καὶ διωρισμένον. καὶ συνεχῆ μὲν ἐστὶ ποσὸν οὗ τὰ μόρια πρὸς τινα κοινὸν ὄρον συνάπτει, διωρισμένον δὲ οὗ τὰ μόρια πρὸς οὐδένα κοινὸν ὄρον συνάπτει. διαιρεῖται δὲ τὸ μὲν διωρισμένον εἰς ἀριθμὸν καὶ λόγον ἴσων τὰ μόρια πρὸς οὐδένα κοινὸν ὄρον συνάπτει, τὸ δὲ συνεχῆ εἰς πέντε, εἰς γραμμὴν, εἰς ἐπιφάνειαν, εἰς σῶμα μαθηματικόν, εἰς χρόνον καὶ εἰς τόπον. μαθηματικὸν δὲ σῶμά ἐστὶ τὸ ἔχον μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος, μὴ μέντοι γε ἀφῆ καὶ θέα ὑποπίπτον, ἀλλὰ νῶ μόνῳ περιληπτόν· ἕκαστον γὰρ τούτων κοινὸν ὄρον ἔχει πρὸς ὃν τὰ μόρια αὐτοῦ συνάπτει· ἢ μὲν γὰρ γραμμὴ τὸ σημεῖον, ἢ δὲ ἐπιφάνεια τὴν γραμμὴν, τὸ δὲ σῶμα τὴν ἐπιφάνειαν, ὁ δὲ χρόνος τὸ νῦν· τὸ γὰρ νῦν συνάπτει πρὸς τε τὸν παρεληλυθότα καὶ τὸν μέλλοντα· ὁ δὲ τόπος καὶ αὐτὸς συνεχῆς ὡς τὴν γραμμὴν ἔχει κοινὸν ὄρον· σχεδὸν γὰρ ταυτόν ἐστὶν ὅτε τόπος καὶ ἢ ἐπιφάνεια. ἔχει δὲ ἴδια τὸ ποσὸν τέσσαρα, πρῶτον μὲν τὸ μετρεῖσθαι, δεύτερον τὸ μηδὲν ἔχειν ἐναντίον, τρίτον τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον—οὔτε γὰρ τὰ τρία τῶν πέντε μᾶλλον τρία λέγεται οὔτε ὁ χρόνος τοῦ χρόνου μᾶλλον καὶ ἥττον—, τέταρτον τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον παντὶ καὶ μόνῳ τῷ ποσῷ ἀρμόττει. καὶ περὶ μὲν τοῦ ποσοῦ τοσαῦτα εἰρήσθω. Περὶ ποιότητος Ποιότης ἐστὶ κατηγορία καθ' ἣν ποιοί τινες εἶναι λέγονται. ἔχει δὲ εἶδη προφερόμενα τέσσαρα, πρῶτον μὲν ἕξι καὶ διάθεσιν, δεύτερον δὲ δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν, τρίτον παθητικὴν ποιότητα καὶ πάθος, τέταρτον σχῆμα καὶ μορφήν. καὶ ἔστιν ἕξις μὲν ποιότητος δυσἀπόβλητος ἢ κακωτικὴ ἢ τελειωτικὴ τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει, διάθεσις δὲ ἐστὶ ποιότητος εὐἀπόβλητος, τουτέστιν εἰς καιρὸν γινομένη καὶ ἀπογινομένη, διαφέρει δὲ δηλονότι τῆς ἕξεως ὅτι ἢ μὲν ἕξις πολυχρονιωτέρα τέ ἐστὶ καὶ μονιμωτέρα· ἕξις γὰρ ἔχειν λέγομεν τὸν κατέχοντα ἐν πλείονι χρόνῳ, ἢ γουν τὸν δεξάμενον τὴν γραμματικὴν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων. διάθεσιν δὲ λέγομεν ἔχειν τὸν δεξάμενον μὲν τι, ταχὺ δὲ τοῦτο ἀποβαλλόμενον, οἷον ὡς τὸν διὰ θυμὸν ἐρυθρίασαντα ἢ διὰ φόβον ὠχρίασαντα. δῆλον δὲ ὅτι ὁ ἔχων τὴν ἕξις πρότερον τὴν διάθεσιν ἔσχε. καὶ οὕτως μὲν περὶ τοῦ πρώτου εἶδους τῆς ποιότητος. δεύτερον δὲ αὐτῆς εἶδος ἐλέχθη δύναμις καὶ ἀδυναμία. ταῦτα δὲ οὐκ εἰσι κατ' ἐνέργειαν, ἀλλὰ κατ' ἐπιτηδειότητα μόνον προάγονται. ἔστι μὲν οὖν δύναμις ἐπιτηδειότητος προκοπή, ἀδυναμία δὲ δυσκολία ἢ ἐκκοπή ἐπιτηδειότητος, οἷον τὸν εὐφυᾶ παῖδα δύναμιν ἔχειν φαιμέν τοῦ γενέσθαι γραμματικόν, τὸν δὲ ἀφυᾶ ἀδυναμίαν, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. καὶ ταῦτα μὲν περὶ δυνάμεως καὶ ἀδυναμίας. τρίτον δὲ εἶδος ποιότητος παθητικὴ ποιότης καὶ πάθος, καὶ παθητικὴ μὲν ποιότης ἐστὶν ἢ πάθει χρονίῳ τινὶ συνεξευγμένη, οἷον ὠχρότης ἢ νόσος, πάθος δὲ ἢ εἰς τὴν παθητικὴν ποιότητα ὁδὸς ἢ ὀλιγοχρόνιος. τριχῶς δὲ λέγεται ἢ παθητικὴ ποιότης· ἢ γὰρ ἀπὸ πάθους ἐγένετο καὶ πάθος ἐμποιεῖ, ὡς ἢ περὶ τὸν ἄνθρωπον γενομένη παρὰ φύσιν τοῦ πυρετοῦ θερμασία· ἢ ἀπὸ πάθους μὲν οὐκ ἐγένετο, πάθος δὲ ἐμποιεῖ, ὡς ἢ τοῦ πυρὸς θερμότης· ἢ ἀπὸ πάθους μὲν ἐγένετο, πάθος δὲ οὐ ποιεῖ, ὡς αἰ περὶ ψυχὴν ὑφιστάμεναι ποιότητες, οἷον ἢ τε μανικὴ ἔκστασις καὶ ἢ ὀργή· αὗται γὰρ ἀπὸ πάθους μὲν ἐγένοντο, πάθος δὲ οὐ ποιοῦσιν εἰς τὸν ὀρῶντα ἢ ἀπτόμενον. διαφέρει δὲ ἢ παθητικὴ ποιότης τοῦ πάθους καθ' ὃν τρόπον ἢ ἕξις τῆς διαθέσεως, κατὰ τὸ πολυχρονιωτέρον δηλονότι καὶ μονιμώτερον. τέταρτον εἶδος τῆς

ποιότητας σχῆμα καὶ ἡ περὶ ἕκαστον ὑπάρχουσα μορφή. διαφέρει δὲ ὅτι τὸ μὲν σχῆμα κυρίως ἐπὶ ἀψύχων, ἡ δὲ μορφή κυρίως ἐπὶ ἐμψύχων τάττεται. αὐτὰ μὲν οὖν εἰσι ποιότητες. τὰ δὲ ἀπὸ τούτων καλούμενα ποιά λέγεται, οὐ ποιότητες, ὡσπερ τὸ εὐθὺ ἀπὸ τῆς εὐθύτητος καὶ τὸ καμπύλον ἀπὸ τῆς καμπυλότητος λεγόμενα οὐκ εἰσι ποιότητες, ἀλλὰ μᾶλλον ποιά, τουτέστι πεποιωμένα· διὸ καὶ ὑπὸ τὸ κείσθαι ἀναχθήσονται. κατηγορεῖται δὲ ἡ ποιότης τετραχῶς· <ἢ παρωνύμως ὡς ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικός>, ἢ ὁμωνύμως ὡς ἀπὸ τοῦ λευκοῦ χρώματος τὸ λευκὸν σῶμα, ἢ ἕτερονύμως ὡς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ὁ σπουδαῖος, ἢ ἀκατονομάστως ὡς ὁ δρομικός καὶ πυκτικός· οὐ γὰρ κεῖται ταῖς ποιότησιν ὀνόματα ἐξ ὧν οὕτως ἐποιώθησαν. ἔχει δὲ ἡ ποιότης ἴδια τρία· πρῶτον μὲν τὸ ἔχειν ἐναντίον· ἡ γὰρ δικαιοσύνη τῇ ἀδικίᾳ ἐστὶν ἐναντία· δεύτερον δὲ τὸ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον οὐ ταῖς ποιότησιν, ἀλλὰ τοῖς πεποιωμένοις ἐνυπάρχει· δικαιοσύνη μὲν γὰρ δικαιοσύνης οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἥττον οὐδὲ γραμματικῆ γραμματικῆς, δίκαιος μέντοι δικαίου καὶ γραμματικός γραμματικοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον λέγεται. τρίτον ἴδιον ποιότητος τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον λέγεσθαι· τοῦτο δὲ κυρίως ἴδιον· κατ' ἄλλο γὰρ τι τῶν εἰρημένων οὐδὲν ὅμοιον ἢ ἀνόμοιον λέγεται ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν ποιότητα. καὶ ταῦτα μὲν καὶ περὶ τῆς ποιότητος. Περὶ τοῦ πρὸς τι Πρὸς τί ἐστὶ κατηγορία οἷς τὸ εἶναι ταυτόν ἐστὶ τὸ πρὸς τί πως ἔχον, τουτέστιν ὧν ἡ ὑπαρξίς ἐν τῇ πρὸς ἕτερον σχέσει ἐστίν, οἷον διπλάσιον καὶ τὸ ἡμισυ· τὸ γὰρ διπλάσιον ἐν τῇ πρὸς τὸ ἡμισυ σχέσει ἔχει τὸ εἶναι, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἡμισυ ἐν τῇ πρὸς τὸ διπλάσιον σχέσει, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὑποβέβηκε δὲ τοῖς πρὸς τι, ὧν τὸ μὲν κατὰ ταυτότητα λέγεται ὡς φίλος φίλου φίλος, τὸ δὲ κατὰ ἀνισότητα ὡς τὸ μεῖζον ἐλάττονος μεῖζον, ἢ κατὰ ἰσότητα ὡς τὸ ἴσον ἴσῳ ἴσον, τὸ δὲ κατὰ γένεσιν ὡς πατὴρ υἱοῦ πατήρ, τὸ δὲ κατὰ μέθεξιν ὡς τὸ μετέχον μετεχομένου μετέχει, τὸ δὲ κατὰ ὕφεσιν ὡς δεσπότης δούλου δεσπότης, τὸ δὲ κατὰ πάθος ὡς ὁ τύπτων τυπτόμενον τύπτει, τὸ δὲ κατὰ κρίσιν ὡς ἡ ἐπιστήμη ἐπιστητοῦ ἐπιστήμη, τὸ δὲ κατὰ θέσιν ὡς τὸ δεξιὸν ἀριστεροῦ δεξιόν, τὸ δὲ κατὰ τὴν πρὸς τὸ γένος ἀναφορὰν ὡς ἡ γραμματικὴ καὶ ἡ μουσικὴ ἀνάγεται· καὶ γὰρ τούτων ἡ ἐπιστήμη γένος. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι τῶν πρὸς τι τὰ μὲν κατὰ γενικὴν πτῶσιν προφέρεται, οἷον ὁ δεσπότης δούλου δεσπότης, τὰ δὲ κατὰ δοτικὴν, ὡς τὸ ἐπιστητόν τῇ ἐπιστήμη ἐστὶν ἐπιστητόν, τὰ δὲ κατὰ αἰτιατικὴν, ὡς ὁ τύπτων τυπτόμενον τύπτει. ἔχει δὲ τὰ πρὸς τι ἴδια τέσσαρα, ἐν μὲν τὸ ὑπάρχειν ἐν αὐτοῖς ἐναντιότητα-καὶ γὰρ τῇ ἐπιστήμη ἐστὶν ἐναντίον ἡ ἄγνοια-, δεύτερον δὲ τὸ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον, τρίτον τὸ πρὸς ἀντιστρέφοντα λέγεσθαι, οἷον ὁ δοῦλος δεσπότητος δοῦλος καὶ ἀντιστρέφει-καὶ ὁ δεσπότης γὰρ δούλου δεσπότης-, τέταρτον τὸ ἅμα τῇ φύσει εἶναι· ἅμα γὰρ διπλάσιόν τε ἐστὶ καὶ ἡμισυ, καὶ ἡμίσεος ὄντος αὐτίκα καὶ διπλάσιόν ἐστὶ. καὶ ἐπὶ πάντων τῶν πρὸς τι ὁμοίως ἔχει. καὶ περὶ μὲν τοῦ πρὸς τι ἀρκείσθω ταῦτα. Περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν Διττόν ἐστὶ τὸ ποιεῖν, ἢ ἐν σώματι ὡς τὸ τέμνειν καὶ καίειν, ἢ ἐν ψυχῇ ὡς τὸ λυπεῖν καὶ χαροποιεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πάσχειν, τὸ μὲν ἐν ψυχῇ ὡς τὸ λυπεῖσθαι, τὸ δὲ ἐν σώματι ὡς τὸ τέμνεσθαι. ἔχει δὲ ἴδια δύο, ἐν μὲν τὸ ἐπιδέχεσθαι ἐναντιότητα-οὐχ ὅτι τὸ ποιεῖν τῷ πάσχειν ἐστὶν ἐναντίον, ἀλλ' ὅτι τὸ ποιεῖν ἡγουν τὸ ψύχειν ἐναντίον ἐστὶ πάλιν τῷ ποιεῖν ἡγουν τῷ θερμαίνειν καὶ τὸ πάσχειν ὁμοίως ἡγουν τὸ ψύχεσθαι τῷ θερμαίνεσθαι ἐναντίον ἐστὶ-, δεύτερον τὸ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον· θερμαίνειν γὰρ μᾶλλον καὶ ἥττον λέγεται καὶ θερμαίνεσθαι μᾶλλον καὶ ἥττον λέγεται. Περὶ τοῦ ποῦ Τὸ ποῦ εἰς ἕξ διαιρεῖται, εἰς τὸ ἄνω καὶ κάτω, τὸ ἔμπροσθεν καὶ τὸ ὀπίσθεν, τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν. Περὶ τοῦ ποτέ Τὸ ποτέ εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς ἐνεστώτα ὡς τὸ σήμερον, εἰς παρεληλυθότα ὡς τὸ χθές,

εἰς μέλλοντα ὡς τὸ αὐριον. Περὶ τοῦ κεῖσθαι Τοῦ κεῖσθαι εἶδη τρία, τὸ ἀνακεκλίσθαι, τὸ ἐστάναι, τὸ καθῆσθαι· εἰ μὲν γὰρ πάντα τὰ μόρια ὄρθια ἔχει, λέγεται ἐστάναι· εἰ δὲ τὰ μὲν ὄρθια τὰ δὲ οὐ, ποιεῖ τὸ καθῆσθαι· εἰ δὲ οὐδὲν ὄρθιον, ἀλλὰ ὅλα κεκλιμένα, ἀνακεῖσθαι λέγεται. Περὶ τῶν ἀντικειμένων Τὰ ἀντικείμενα ἢ ἐν λόγοις εἰσίν, οἷον «Σωκράτης κάθηται», «οὐ κάθηται», καὶ ποιεῖ τὸ κατὰ ἀντίφασιν ἀντικεῖσθαι, ἢ ἐν πράγμασι καὶ ταῦτα ἢ ἐν σχέσει καὶ ὡς σωστικὰ ἀλλήλων ὄντα παραλαμβάνεται καὶ ποιεῖ τὸ κατὰ πρὸς τι ἀντικεῖσθαι, οἷον πατήρ, υἱὸς καὶ τὰ ὅμοια, ἢ φθαρτικὰ ἀλλήλων εἰσὶ καὶ εἰς ἄλληλα μεταβάλλουσιν, εἰ μὴ οἷς φύσει τὸ ἐν ὑπάρχει, καὶ ποιεῖ τὸ κατ' ἐναντιότητα ἀντικείμενον, ὡς ἡ ὑγεία καὶ ἡ νόσος, ἢ τὸ μὲν μεταβάλλει ὡς ἡ ἕξις εἰς τὴν στέρησιν, τὸ δ' οὐ μεταβάλλει ἤγουν ἡ στέρησις εἰς τὴν ἕξιν καὶ ποιεῖ τὸ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν ἀντικεῖσθαι ὡς ἡ ὄψις καὶ ἡ τυφλότης· ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς ὄψεως εἰς τὴν τυφλότητά ἐστι μεταβάλλεσθαι, ἀπὸ δὲ τῆς τυφλότητος εἰς τὴν ὄψιν κατὰ φύσιν οὐκ ἔστι μεταβολή. ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἀντικειμένων. Τοῦ αὐτοῦ σύνοψις καὶ μετάφρασις σαφεστάτη τῆς διδασκαλίας τοῦ Περὶ ἐρμηνείας Ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Περὶ ἐρμηνείας διαλαμβάνει περὶ προτάσεων· ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα πρότασις ἐξ ὀνόματος ἐστὶ καὶ ῥήματος ἤγουν ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου, ῥητέον πρῶτον περὶ ὀνόματος καὶ ῥήματος, ἅπερ εἰσὶ μέρη τῶν προτάσεων, ἔπειτα περὶ ἀποφάσεως καὶ καταφάσεως καὶ ἀποφάνσεως καὶ λόγου. ἔτι πρὸ τούτων θεωρητέον πότερον φύσει ἐστὶν ὁ λόγος ἢ οὐ. λέγομεν ὅτι οὐκ ἔστι φύσει· τέσσαρα γὰρ εἰσὶν ἀλλήλοις παρακείμενα, φωναί, γράμματα, νοήματα καὶ πράγματα, καὶ τὰ μὲν νοήματα καὶ πράγματα φύσει εἰσίν, ἐπειδὴ παρὰ πᾶσι τὰ αὐτὰ εἰσι, τὰ δὲ δύο, ἤγουν τὰ ἐν τῇ φωνῇ καὶ τὰ γράμματα, οὐ παρὰ πᾶσι τὰ αὐτὰ, διὸ οὐδὲ φύσει, ἀλλὰ θέσει εἰσίν. εἰ δὲ τὰ ἐν τῇ φωνῇ οὐκ ἔστι φύσει, φανερόν ὅτι καὶ ὁ λόγος ἐν τῇ φωνῇ ὢν οὐ φύσει, ἀλλὰ θέσει ἐστὶ. καὶ τὰ μὲν τῶν τεσσάρων τούτων ἐξαγγέλλουσι, τὰ δὲ ἐξαγγέλλονται, τὰ δὲ καὶ ἐξαγγέλλουσι καὶ ἐξαγγέλλονται· τὰ μὲν γὰρ πράγματα ἐξαγγέλλονται μόνως, τὰ δὲ γραφόμενα ἐξαγγέλλουσι μόνως, τὰ δὲ νοήματα καὶ αἱ φωναί καὶ ἐξαγγέλλουσι καὶ ἐξαγγέλλονται. Περὶ ὀνόματος Λεκτέον οὖν περὶ ὀνόματος. τὸ ὄνομα παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει πέντε σημαίνει· ἢ γὰρ πᾶσα λέξις παρ' αὐτῷ καλεῖται ὄνομα ἢ ἡ εὐθεῖα ἢ αἱ πλάγιοι ἢ τὸ ἀόριστον ἢ πᾶν τὸ ὑποκειμένου τάξιν ἐπέχον, κἄν τε ὄνομα εἴη κυρίως κἄν τε ῥῆμα τῶν τῆς εὐθείας πτώσεως. ἢ δὲ ὑπογραφή αὐτοῦ τοιαύτη· «ὄνομά ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην ἄνευ χρόνου, ἣς μηδὲν μέρος ἐστὶ σημαντικὸν κεχωρισμένον, ὠρισμένον τι δηλοῦσα καὶ μετὰ τοῦ ἔστιν ἢ ἦν ἢ ἔσται, ἤγουν μετὰ τῶν τριῶν χρόνων, ἀληθεύουσα ἢ ψευδομένη.» τὸ μὲν οὖν «φωνὴ σημαντικὴ» παρείληπται ἀντὶ γένους· γένος γὰρ ἡ φωνὴ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ῥήματος καὶ τοῦ λόγου, τὰ δὲ ἄλλα παρείληπται ἀντὶ συστατικῶν διαφορῶν. Περὶ ῥήματος Τὸ ῥῆμα καὶ τοῦτο πενταχῶς λέγεται καθὰ καὶ τὸ ὄνομα· λέγεται ῥῆμα ὁμοίως πᾶσα λέξις· λέγεται ῥῆμα καὶ ὁ ἐνεστώς χρόνος· λέγεται ῥῆμα καὶ τὰ περίξ τοῦ ἐνεστώτος, ὁ παρεληλυθὼς καὶ ὁ μέλλων· λέγεται ῥῆμα καὶ τὸ ἀόριστον ῥῆμα· λέγεται ῥῆμα καὶ ἀπλῶς πᾶν τὸ κατηγορουμένου τάξιν ἐπέχον. τὸ οὖν ῥῆμα, ὃ τὸν ἐνεστώτα χρόνον σημαίνει, οὕτως ὑπογράφεται· «ῥῆμά ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην, προσσημαίνουσα χρόνον, ἣς μηδὲν μέρος ἐστὶ σημαντικὸν κεχωρισμένον, ὠρισμένον τι δηλοῦσα καὶ ἐκ τοῦ ἐνεστώτος προφερομένη.» τὸ μὲν οὖν «φωνή» κἀνταῦθα ἀντὶ γένους παρείληπται, τὰ δὲ λοιπὰ ἀντὶ συστατικῶν διαφορῶν· οἷον ῥῆμα μὲν κυρίως τὸ «ὑγιαίνω» καὶ «ὑγιαίνει» καὶ ἀπλῶς πᾶν ὅπερ ἐστὶν ἐνεστώτος χρόνου. πτώσεις δὲ χρόνου τὸ «ὑγιανε» καὶ «ὑγιανεῖ» καὶ τὰ ὅμοια. τὸ δὲ «οὐχ ὑγιαίνει» καὶ «οὐ κάμνει» ἀόριστον ῥῆμα καλεῖται, ἐπειδὴ δύναται καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος ἀρμόζειν καὶ ἐπὶ τοῦ

ὄντος· καὶ γὰρ νοσοῦντος τοῦ Σωκράτους λέγομεν ὅτι «ὁ Σωκράτης οὐχ ὑγιαίνει». ἀρμόζει καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος· δυνάμεθα λέγειν ὅτι «ὁ τραγέλαφος οὐχ ὑγιαίνει». καὶ περὶ μὲν ὀνόματος καὶ ῥήματος ἀρκείσθω τὰ νῦν. Δεῖ δὲ εἶδέναι ὅτι τὸ ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα αὐτὰ καθ' αὐτά, κἄν τε ἀπλᾶ κἄν τε σύνθετα εἴη, οὔτε ἀλήθειαν οὔτε ψεῦδος σημαίνουν, συμπλεκόμενα δὲ μετ' ἀλλήλων ἀλήθειαν ἢ ψεῦδος σημαίνουν. κεχωρισμένα δὲ ταῦτα λαμβανόμενα καλοῦνται ὄροι καὶ φάσεις καὶ ὀνόματα καὶ ῥήματα. συμπλεκόμενα δὲ ἀποτελοῦσι τὴν πρότασιν· πᾶσα γὰρ πρότασις ἐξ ὀνόματος καὶ ῥήματος σύγκειται. Περὶ λόγου τμήμα πρῶτον «Λόγος ἐστὶ φωνὴ σημαντικὴ, ἧς τῶν μερῶν <τι> σημαντικόν ἐστὶ <κεχωρισμένον> ὡς φάσις, ἀλλ' οὐχ ὡς κατάφασις.» ἔχει δὲ ὁ λόγος εἶδη πέντε, εὐκτικόν, κλητικόν, ἐρωτηματικόν, προστακτικόν καὶ ἀποφαντικόν. πέντε οὖν εἰδῶν τοῦ λόγου ὄντων ὁ ἀποφαντικός ἐστὶ χρήσιμος τῇ φιλοσοφίᾳ, οἱ δ' ἄλλοι ῥητορικῇ μᾶλλον καὶ ποιητικῇ ἀρμόζουσιν. ἐκεῖνος δὲ ἐστὶ λόγος ἀποφαντικός, ἐν ᾧ τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος ὑπάρχει. κέκληται δὲ ἀποφαντικός ὡς ἐκφαίνων καὶ ἀνακαλύπτων τὰ ἐν τῇ ψυχῇ κεκρυμμένα νοήματα. ἔχει δὲ ὁ ἀποφαντικός λόγος εἶδη δύο, κατάφασιν καὶ ἀπόφασιν. καὶ κατάφασις μὲν ἐστὶν ἀπόφασίς τινος κατὰ τινος, οἷον «ἄνθρωπος περιπατεῖ», ἀπόφασις δὲ ἐστὶν ἀπόφασίς τινος ἀπὸ τινος, οἷον «ἄνθρωπος οὐ περιπατεῖ». ῥητέον δὲ καὶ τί ἐστὶν «εἷς λόγος»· ἢ ὁ ἐν πρᾶγμα δηλῶν κυρίως, ὡς ὁ λόγος ὁ λέγων «ὁ ἄνθρωπος ζῶν ἐστὶν» –ἐν γὰρ δηλοῖ οὗτος ὁ λόγος–, ἢ ἐν δηλῶν διὰ τοῦ συνδέσμου, ὡς οἱ ὑποθετικοὶ συλλογισμοί, οἷον ὡς τὸ «ἡμέρα ἐστίν, ὅτι ὑπὲρ γῆν ἐστὶν ὁ ἥλιος», ἢ οἱ κατηγορικοὶ συλλογισμοὶ οἱ διὰ μέσου ὄρου τὰ ἄκρα συνδέουσιν, οἷον ἐστὶ <***>. πολλοὶ δὲ λόγοι εἰσὶν οἵτινες ἐνεργεῖα ἢ δυνάμει πολλὰ σημαίνουν, οἷον «ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἵππος τρέχει». ἰδοὺ πολλά εἰσι ταῦτα· οὐ γὰρ ἐν πρᾶγμα δηλοῦσιν, ἀλλὰ δύο, τὸν ἄνθρωπον τρέχειν καὶ τὸν ἵππον. δυνάμει δὲ πολλὰ σημαίνουν οἱ ἔχοντες τὸ κατηγορούμενον ἢ τὸ ὑποκείμενον ἢ τὸ συναμφοτέρον ὁμώνυμον. ὥστε εἰ μέλλει τις ἕνα λόγον εἰπεῖν, δεῖ σκοπεῖν αὐτόν, ἵνα μήτε τὸ κατηγορούμενον ὁμώνυμον παραλαμβάνηται μήτε τὸ ὑποκείμενον, οἷον τὸ «ἄνθρωπος ζῶν ἐστὶν»· ἰδοὺ γὰρ τοῦτο εἷς λόγος ἐστὶ καὶ ἔστι κατάφασις, καὶ τὸ «ἄνθρωπος ζῶν οὐκ ἐστὶν» εἷς λόγος ἐστὶ καὶ ἔστιν ἀπόφασις. καλεῖται δὲ ἡ μάχη τῶν δύο τούτων ἀντίφασις· ἀντίφασις γὰρ ἐστὶ μάχη καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, τῆς μὲν καταφάσεως καταφασκούσης τὸ αὐτὸ κατηγορούμενον κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου, τῆς δὲ ἀποφάσεως ἀποφασκούσης τὸ αὐτὸ κατηγορούμενον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου. Τμήμα δεύτερον Ἐπεὶ οὖν εἴρηται ὅτι ἀντίφασίς ἐστὶ μάχη καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, ῥητέον καὶ τὰ εἶδη τῆς ἀντιφάσεως. ἔστιν οὖν εἶδη τῆς ἀντιφάσεως τέσσαρα· καθ' ἕκαστα οἷον «Σωκράτης ζῶν ἐστὶ, Σωκράτης ζῶν οὐκ ἐστὶν»· ἀπροσδιόριστος οἷον «ἄνθρωπος ζῶν ἐστὶν, ἄνθρωπος ζῶν οὐκ ἐστὶν»· προσδιωρισμένη ἢ μὲν ἔχουσα τὴν κατάφασιν μερικὴν, οἷον «τίς ἄνθρωπος ζῶν ἐστὶν, οὐδεὶς ἄνθρωπος ζῶν ἐστὶν», ἢ δὲ ἔχουσα τὴν κατάφασιν καθόλου, οἷον «πᾶς ἄνθρωπος ζῶν ἐστὶν, οὐ πᾶς ἄνθρωπος ζῶν ἐστὶν». ἐπειδὴ δὲ προσδιωρισμένων προτάσεων ἐμνήσθημεν, φανερόν ὅτι τέσσαρες μόνοι εἰσὶ προσδιορισμοί, δύο καταφατικοί, ὁ καθόλου προσδιορισμός, οἷον τὸ εἰπεῖν «πᾶς», καὶ ὁ μερικός, οἷον τὸ «τίς», καὶ δύο ἀποφατικοί, <ὁ> καθόλου, οἷον τὸ εἰπεῖν «οὐδεὶς», καὶ ὁ μερικός, οἷον τὸ «οὐ πᾶς». θεωρεῖται δὲ εἰς ἕκαστον τῶν τεσσάρων καὶ ποσότης καὶ ποιότης, καὶ ἡ μὲν ποσότης ἐστὶ τὸ καθόλου ἢ τὸ μερικόν, ἢ δὲ ποιότης τὸ καταφατικόν ἢ ἀποφατικόν. καὶ ἡ μὲν μάχη τῆς «πᾶς» πρὸς τὴν «οὐδεὶς» καλεῖται ἐναντία ἀντίθεσις, ἢ δὲ μάχη τοῦ «τίς» πρὸς τὸ «οὐδεὶς» ἢ τοῦ «πᾶς» πρὸς τὸ «οὐ πᾶς» καλεῖται ἀντιφατικὴ ἀντίθεσις. ἢ δὲ «τίς» πρὸς τὴν «οὐ πᾶς» συγκρινομένη καλεῖται ὑπεναντία, ἢ δὲ «πᾶς»

πρὸς τὴν «τίς» καὶ ἡ «οὐδεὶς» πρὸς τὴν «οὐ πᾶς» καλεῖται ὑπάλληλος. τοσούτων οὖν συζυγιῶν ἐκ τῶν προσδιορισμένων γινομένων τὰς μὲν ὑπαλλήλους καὶ ὑπεναντίας ὡς μὴ οὕσας κριτήριον ἀληθείας καὶ ψεύδους παραλιμπάνομεν, καὶ ἔτι τὰς ἐναντίας, εἰ καὶ ποτε διαιροῦσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος, ἐπεὶ πάλιν καὶ συμψεύδονται, ποτὲ ἄχρηστοί εἰσιν· καὶ γὰρ ἐπὶ ἀναγκαίας καὶ ἀδύνατου ὕλης διαιροῦσι τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος, ἐπὶ δὲ τῆς ἐνδεχομένης συμψεύδονται· ψεύδεται γὰρ καὶ ἡ λέγουσα «πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι» καὶ ἡ «οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιος». χρήσιμοι δὲ μόναι αἱ ἀντιφατικῶς λαμβανόμεναι· αὗται γὰρ καὶ ἐπὶ πάσης ὕλης καὶ ἐπὶ παντὸς χρόνου διαιροῦσι τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος. εἴπωμεν δὲ καὶ περὶ ὕλης προτάσεων. ἐπὶ πάσης προτάσεως ἢ σχέσις ἢ ἐπινοουμένη ἀνεκφωνήτως τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον ἢ αἰεὶ πρόσεστι καὶ καλεῖται ἀναγκαία ὕλη, οἷον «ἄνθρωπος ἀναπνεῖ», ἢ αἰεὶ οὐκ ἐστι καὶ καλεῖται ἀδύνατος ὕλη, οἷον «ἄνθρωπος ἵπταται», ἢ ποτέ, οἷον «ἄνθρωπος περιπατεῖ», καὶ καλεῖται ἐνδεχομένη ὕλη. Ἐπεὶ δὲ ἀντιφάσεις τέσσαρές εἰσι, ῥητέον καὶ περὶ ἀντιφάσεως. αἱ προσδιορισμέναι ἀντιφάσεις κατὰ τὴν τριμέρειαν τῆς ὕλης καὶ κατὰ τὴν τριμέρειαν τοῦ χρόνου διαιροῦσι τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος καὶ εἰσι τῶν ἄλλων ἀντιφάσεων κυριώτεραι καὶ χρήσιμοι μᾶλλον. ἡ δὲ καθ' ἕκαστα ἀντίφασις διαιρεῖ καὶ αὕτη τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος κατὰ τὴν τριμέρειαν τοῦ χρόνου καὶ κατὰ τὴν τριμέρειαν τῆς ὕλης, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως· καὶ γὰρ ἐπὶ μὲν ἐνεστώτος καὶ παρεληλυθότος κατὰ τὴν τριμέρειαν τῆς ὕλης διαιρεῖται τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος, οὐ μέντοι γε καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν ἀναγκαίαν καὶ ἀδύνατον ὕλην διαιρεῖ ὁμοίως καὶ ὠρισμένως, κατὰ δὲ τὴν ἐνδεχομένην διαιρεῖ πάντως, ἀλλ' ἀορίστως, οἷον ἡ λέγουσα αὖριον γενήσεσθαι ναυμαχίαν ἢ μὴ γενήσεσθαι· ἀληθεῦσαι μὲν γὰρ ἀνάγκη θάτερον μόριον τῆς ἀντιφάσεως, οὐ μὴν ὠρισμένως, ἀλλ' οἷον ἂν τύχη. Ἡ δὲ ἀπροσδιόριστος ἀντίφασις κατὰ μὲν τὴν ἀναγκαίαν καὶ ἀδύνατον ὕλην ἐπὶ παντὸς χρόνου διαιρεῖ ἀλήθειαν καὶ ψεῦδος, κατὰ δὲ τὴν ἐνδεχομένην ἐπὶ παντὸς χρόνου δύναται συναληθεύειν. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι πᾶσα πρότασις ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου γενομένη ἢ ἐξ ὠρισμένου γίνεται ὀνόματος καὶ ῥήματος ἢ ἐξ ἀορίστου ὀνόματος καὶ ῥήματος ὠρισμένου. ἐπεὶ δὲ τὸ κατηγορούμενον ἔχει ἐν ταύταις ταῖς προτάσεσι τὸ κύρος, καὶ εἰ μὲν ἀπροσδιόριστοί εἰσιν, τὸ «οὐ» ἀρνητικὸν μόριον ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως εἰς τὸ κατηγορούμενον δέχονται, οἷον «Σωκράτης περιπατεῖ, Σωκράτης οὐ περιπατεῖ» καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. εἰ δὲ προσδιορισμένοι εἰσιν, εἰς τὸν προσδιορισμόν, οἷον «πᾶς ἄνθρωπος περιπατεῖ, οὐ πᾶς ἄνθρωπος περιπατεῖ», «τίς ἄνθρωπος περιπατεῖ, οὐδεὶς ἄνθρωπος περιπατεῖ». καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου προτάσεων εἰρήσθω. Τμήμα τρίτον Ἰστέον ὅτι πολλὰ εἶδη προτάσεων εἰσιν· αἱ μὲν γὰρ εἰσιν ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου μόνον, οἷον τὸ εἰπεῖν «ἄνθρωπος περιπατεῖ», περὶ ὧν ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι διελάβομεν, αἱ δὲ ἐκ τρίτου τοῦ «ἔστι» προσκατηγορουμένου, περὶ ὧν μέλλομεν ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι διδάσκειν, οἷον ἐστι τὸ εἰπεῖν «ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι», αἱ δὲ μετὰ τρόπου, περὶ ὧν ἐν τῷ τετάρτῳ τμήματι διαλεχθησόμεθα, οἷον ἐστι τὸ «ἄνθρωπος ἐνδεχομένως περιπατεῖ», «ἄνθρωπος ἀναγκαίως ἀναπνεῖ» καὶ τὰ ὅμοια. ὅταν οὖν τὸ «ἔστι» τρίτον προσκατηγορηθῇ μετὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου λαμβανόμενον, δύο γίνονται ἀντιφάσεις, δηλονότι τοῦ ὀνόματος ἡγουν τοῦ ὑποκειμένου ὠρισμένου ὄντος μία μὲν ἡ λέγουσα «ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι, ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἐστίν», ἥτις καὶ ἀπλῆ λέγεται, ἑτέρα δὲ ἡ ἔχουσα τὸ κατηγορούμενον ἀόριστον, οἷον ἡ λέγουσα «ἄνθρωπος οὐ δίκαιός ἐστιν, ἄνθρωπος οὐ δίκαιος οὐκ ἐστίν», ἥτις καλεῖται ἐκ μεταθέσεως διὰ τὸ μεταπεσεῖν τὸ «οὐ» ἀρνητικὸν

μόριον ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀποφάσεως τῆς λεγούσης ὅτι «ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἔστιν» εἰς τὸ κατηγορούμενον, εἰς τὸ «δίκαιος», καὶ ποιῆσαι κατάφασιν ἑτέραν ἢ ἐκ μεταθέσεως καλεῖται. ἐὰν δὲ καὶ τὸ ὑποκείμενον ἀόριστον γίνηται, ὥσπερ καὶ τὸ κατηγορούμενον, εἰς τὰς ἐκ τρίτου προσκατηγορουμένου προτάσεις, γίνονται ἄλλαι δύο ἀντιφάσεις, ἀπλῆ ἀόριστος καὶ ἐκ μεταθέσεως ἀόριστος, οἷόν ἐστιν «οὐκ ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν, οὐκ ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἔστιν»· αὕτη ἀπλῆ ἀντίφασις· ἄλλη δὲ ἐκ μεταθέσεως, οἷον «οὐκ ἄνθρωπος οὐ δίκαιός ἐστιν, οὐκ ἄνθρωπος οὐ δίκαιος οὐκ ἔστιν». ὥστε γίνονται πᾶσαι ἐπὶ τοῦ ἀπροσδιορίστου καθόλου τοῦ ἐκ τρίτου προσκατηγορουμένου ἀντιθέσεις ἀντιφατικαὶ τέσσαρες. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ καθ' ἕκαστα, οἷον ἐπὶ τοῦ Σωκράτους, ὠρισμένου λαμβανομένου τοῦ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου καὶ ἀορίστου τοῦ ὑποκειμένου ἢ τοῦ κατηγορουμένου ἢ τοῦ συναμφοτέρου λαμβανομένου. καὶ ἐπὶ τῶν προσδιωρισμένων ὁμοίως, λέγω δὲ τὸ «πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι» καὶ τὸ «τις ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι». διὸ καὶ ἡ ἀπόφασις γίνεται οὕτως. εἰ μὲν ἐστιν ἀπροσδιόριστος, εἰς τὸ «ἔστι» τρίτον προσκατηγορούμενον δέχεται τὸ ἀρνητικὸν μόριον καὶ ποιεῖ τὴν ἀντίφασιν, οἷον «ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν», ἀπόφασις «ἄνθρωπος δίκαιος οὐκ ἔστιν». εἰ δὲ μετὰ προσδιορισμοῦ ἐστιν ἡ πρότασις, εἰς τὸν προσδιορισμὸν τίθεται τὸ «οὐ» ἀρνητικὸν καὶ ποιεῖ τὴν ἀπόφασιν, οἷόν ἐστι «πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος», ἀπόφασις τούτου τὸ «οὐ πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν». ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων οὕτω τακτέον. διὸ ἐστὶ καὶ ἡ ἀκολουθήσις ἢ ἐξ ἴσου τῶν ἐκ τρίτου προσκατηγορουμένου προτάσεων αὕτη· τὸ γὰρ ἀκολουθοῦν τινὶ ἢ ἐξ ἴσου ἀκολουθεῖ, οἷον τῷ ἀνθρώπῳ τὸ γελαστικόν, ἢ ἐπὶ πλέον, οἷον τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ζῶν. τῶν τοίνυν ἐκ τρίτου προσκατηγορουμένου προτάσεων ἢ ἐξ ἴσου ἀκολουθήσις τοῦ εὐρίσκεσθαι ἢ μέθοδος ἐστὶν αὕτη. ἐν τῇ προκειμένη προτάσει τέσσαρα θεωροῦνται, δηλονότι {εἰς τῶν} ἐκ τρίτου προσκατηγορουμένου προτάσεων, ὑποκείμενον, κατηγορούμενον, ποσότης καὶ ποιότης. δεῖ οὖν τὰ δύο φυλάττειν ἀναλλοίωτα, τὸ ὑποκείμενον καὶ τὴν ποσότητα, τὰ δὲ δύο ἐναλλάττειν, τὴν ποιότητα καὶ τὸ κατηγορούμενον. καὶ οὕτως εὐρεθήσεται τῶν ἰσοδυναμουσῶν προτάσεων ἢ ἀκολουθήσις, οἷόν ἐστι τὸ «πᾶς ἄνθρωπος οὐ δίκαιός ἐστιν» ἰσοδυναμεῖ τῇ λεγούσῃ προτάσει «οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστι», καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἰσοδυναμουσῶν προτάσεων κατὰ τὴν ἐξ ἴσου ἀκολουθήσιν οὕτω θεωρητέον. Φανερόν δὲ ὅτι καὶ μετατιθέμενα τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ῥήματα ἐν ταῖς προτάσεσι κατὰ τὴν προφορὰν καὶ μόνον, μὴ μέντοι καὶ κατὰ τὴν ποιὰν σχέσιν τῆς κατηγορίας ταῦτ' ἀποφαίνουσιν, οἷον «ἔστι λευκὸς ἄνθρωπος, ἔστιν ἄνθρωπος λευκός». ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου προτάσεων οὐ μία γίνεται πρότασις, ἐὰν μὴ ἔν καθ' ἑνὸς κατηγορήσῃ τις, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ τρίτου προσκατηγορουμένου, ἐὰν πολλὰ καθ' ἑνὸς ἢ ἐν κατὰ πολλῶν κατηγορήσῃ, οὐ μία γίνεται πρότασις ἀλλὰ πολλαί. γίνεται δὲ καὶ ἐν ταύταις μία, ἐὰν ἐν κατὰ ἐνὸς κατηγορήσῃ, οἷον «ὁ ἄνθρωπος ζῶν ἐστίν»· ἐν γὰρ σημαίνει τὸ «ἄνθρωπος» καὶ τὸ «ζῶν». ἔτι πρὸς τούτοις γνωστέον ὅτι τῶν χωρὶς κατηγορουμένων τὰ μὲν χωρὶς καὶ ἅμα δύνανται τοῦ ὑποκειμένου κατηγορεῖσθαι, τὰ δὲ χωρὶς μὲν δύνανται, ἅμα δὲ οὐ. καὶ τὰ μὲν χωρὶς καὶ ἅμα, ὡς ἐν παραδείγματι εἰπεῖν, ἐστὶ τάδε· «ὁ δεῖνα δίπους», «ὁ δεῖνα ζῶν», δύναται καὶ ἅμα εἰπεῖν ἀληθεύων «ὁ δεῖνα ζῶν δίπους ἐστίν». τὰ δὲ χωρὶς καὶ ἅμα μὴ δυνάμενα, οἷον «ἔστι τις σκυτεὺς ἀγαθὸς κατὰ τὸν βίον, κατὰ δὲ τὴν τέχνην ἀδόκιμος». δύναται τις χωρὶς εἰπεῖν «ὁ δεῖνα ἀγαθός ἐστι», καὶ γὰρ ἐστὶ κατὰ τὸν βίον, «ὁ δεῖνα σκυτεὺς ἐστίν», ἔστι γὰρ ἀπλῶς σκυτεὺς. ἅμα δὲ οὐ δύναται εἰπεῖν ὅτι «ὁ δεῖνα σκυτεὺς ἀγαθός ἐστι»· ψεύδεται γάρ. ὡσαύτως πάλιν τῶν ἅμα κατηγορουμένων τὰ μὲν

δύνανται καὶ χωρὶς, τὰ δ' οὐ, οἷον τὸν τεθνεῶτα δύνασαι εἰπεῖν ἅμα μὲν νεκρὸν ἄνθρωπον, κεισισμένως δὲ οὐχ οἷόν τε εἰπεῖν ἄνθρωπον αὐτόν, καὶ τὸν Ὅμηρον ὅτι ποιητὴς ἐστὶν ἅμα ἀληθῶς κατηγορήσειέ τις, χωρὶς δὲ οὐ δύναται ὅτι ἐστὶν ὁ ποιητὴς, ψεῦδος γάρ. ἀλλ' ὅσα μὲν οὐσιωδῶς τοῦ ὑποκειμένου κατηγοροῦνται, ταῦτα, ἐὰν τὸ καθολικώτερον ἐν τῇ κατηγορίᾳ προτάξῃς, δύνασαι καὶ χωρὶς καὶ ἅμα καὶ ἔμπαλιν καὶ ἅμα καὶ χωρὶς. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τρίτου τμήματος. Τμήμα τέταρτον Ἡ τοῦ τετάρτου τμήματος ὑφήγησις τῶν μετὰ τρόπου προτάσεων τὴν διδασκαλίαν περιέχει. ἔστι δὲ τρόπος φωνῆ σημαίνουσα πῶς ὑπάρχει τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ· ὁ γὰρ προσδιορισμὸς οὐ δηλοῖ τὸ πῶς ὑπάρχει, ἀλλὰ ποσῶς ὑπάρχει. καθολικοὶ δὲ τρόποι εἰσὶ τέσσαρες, δυνατόν, ἀναγκαῖον, ἐνδεχόμενον, ἀδύνατον, ἄλλοι δὲ πλείστοι μερικοὶ εἰς τούτους ἀναγόμενοι. οἱ δὲ τρόποι, τοῦ δυνατοῦ φημι καὶ ἀναγκαίου καὶ τοῦ ἐνδεχομένου καὶ τοῦ ἀδυνατοῦ, συμπλεκόμενοι μετὰ προτάσεων τῶν ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου ποιοῦσι μετὰ τρόπου προτάσεις, οἷον «ἄνθρωπος ἐνδεχομένως περιπατεῖ», «ἄνθρωπος ἀναγκαίως ἀναπνεῖ», «ἄνθρωπος ἀδυνάτως ἵπταται», «ἄνθρωπος δυνατῶς γράφει». καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου προτάσεων οἱ τέσσαρες τρόποι καὶ οἱ λοιποὶ συμπλεκόμενοι ποιοῦσι τὰς λοιπὰς μετὰ τρόπου προτάσεις ἀπλᾶς καὶ ἐκ μεταθέσεως, οἷον, ὡς ἐπὶ παραδείγματος σαφηνείας ἔνεκεν εἰπεῖν, «ἄνθρωπος ἐνδεχομένως δίκαιός ἐστιν, ἄνθρωπος οὐκ ἐνδεχομένως δίκαιός ἐστι»· καὶ καλεῖται αὕτη ἀπλῆ ἀντίφασις. καὶ πάλιν «ἄνθρωπος ἐνδεχομένως οὐ δίκαιός ἐστιν, ἄνθρωπος οὐκ ἐνδεχομένως οὐ δίκαιός ἐστι»· καὶ καλεῖται αὕτη ἐκ μεταθέσεως ἀντίφασις. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως ἐστὶν εὔρειν. διαφέρει δὲ ἡ ὕλη τοῦ τρόπου τῶν προτάσεων, ὅτι ἡ μὲν ὕλη ἐπινοεῖται, ὁ δὲ τρόπος ἐκφωνεῖται. καὶ ἐνδέχεται μίαν πρότασιν ὕλην μὲν ἔχειν ἐνδεχομένην, τρόπον δὲ ἄλλον, οἷον ἐστὶν «ἄνθρωπος ἀναγκαίως περιπατεῖ»· ἡ μὲν ὕλη ἐνδεχομένη τὸ περιπατεῖν, ὁ δὲ τρόπος οὐκ ἐνδεχόμενος, ἀλλ' ἀναγκαῖος. ποιοῦσι δὲ καὶ αἱ μετὰ τρόπου προτάσεις τὰς οἰκείας ἀποφάσεις οὕτως· ὁ τρόπος ἔχει τὸ κύρος καὶ τὸ «οὐ» ἀρνητικὸν μόριον πίπτον εἰς τὸν τρόπον ποιεῖ τὰς ἀποφάσεις, οἷον «ἄνθρωπος ἐνδεχομένως περιπατεῖ», ἀπόφασις τούτου «ἄνθρωπος οὐκ ἐνδεχομένως περιπατεῖ»· «ἄνθρωπος ἐνδεχομένως δίκαιός ἐστιν», ἀπόφασις τούτου «ἄνθρωπος οὐκ ἐνδεχομένως δίκαιός ἐστιν» καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πάντων ὁμοίως. Ἡ δὲ ἀκολουθήσις τῶν μετὰ τρόπου προτάσεων κατὰ τὴν ἐξ ἴσου ἢ καὶ ἐπὶ πλέον ἀκολουθήσις ἔχει ὧδε· κατὰ τὴν ἐσχάτην ἐπιδιόρθωσιν τῆς διαγραφῆς τοῦ Ἀριστοτέλους τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τῇ ἀπλῇ καταφάσει ἀκολουθεῖ τὸ οὐ δυνατόν μὴ εἶναι καὶ οὐκ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι καὶ ἀδύνατον μὴ εἶναι· τῇ δὲ ἀπλῇ ἀποφάσει τοῦ ἀναγκαίου τῇ λεγούσῃ οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι ἀκολουθεῖ τὸ δυνατόν μὴ εἶναι, ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι, οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι· τῷ δὲ ἀνάγκη μὴ εἶναι τῇ ἐκ μεταθέσεως καταφάσει ἀκολουθεῖ τὸ οὐ δυνατόν εἶναι καὶ οὐκ ἐνδεχόμενον εἶναι καὶ ἀδύνατον εἶναι· τῇ δὲ ἐκ μεταθέσεως ἀποφάσει τῇ λεγούσῃ οὐκ ἀνάγκη μὴ εἶναι ἀκολουθεῖ τὸ δυνατόν εἶναι, ἐνδεχόμενον εἶναι, οὐκ ἀδύνατον εἶναι. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς σαφηνείας τοῦ Περι ἔρμηνείας εἰρήσθω. [δε τριβυς φιγυρις] Κοινὰ τῶν τριῶν σχημάτων ταῦτα· τὸ μηδέποτε συλλογισμὸν μηδένα ἐκ δύο ἀποφατικῶν προτάσεων λαμβάνεσθαι καὶ τὸ μηδέποτε συλλογισμὸν ἐκ δύο μερικῶν προτάσεων συνίστασθαι καὶ τὸ ἐν παντὶ σχήματι πλείονας εἶναι τὰς ἀσυλλογίστους συζυγίας τῶν συλλογιστικῶν καὶ τὸ ἐν παντὶ συλλογισμῷ τῇ χείρονι τῶν προτάσεων ἔπεσθαι τὸ συμπέρασμα. καὶ γὰρ ἐὰν εὔρεθῃ συλλογισμὸς ἀπὸ καταφατικῆς προτάσεως συγκεκριμένου καὶ ἀποφατικῆς, ἀποφατικὸν συνάγεται συμπέρασμα τὸ πρὸς ἀναλογίαν τῆς χείρονος τῶν προτάσεων, φημὶ δὴ τῆς

ἀποφατικῆς· καὶ πάλιν ἐὰν εὐρεθῆ συλλογισμὸς ἀπὸ καθολικῆς προτάσεως καὶ μερικῆς συντεθειμένος, μερικὸν καὶ τὸ συμπέρασμα γίνεται πρὸς ἀναλογίαν τῆς χειρόνος τῶν προτάσεων, φημί δὴ τῆς μερικῆς. Ἴδια δὲ πάλιν ἐκάστου τῶν τριῶν σχημάτων ταῦτα· τοῦ μὲν πρώτου σχήματος τὸ ἔχειν τὴν μὲν μείζονα πρότασιν καθόλου εἴτε καταφατικὴν εἴτε ἀποφατικὴν, τὴν δὲ ἐλάττονα πάντως καταφατικὴν εἴτε καθόλου εἴτε μερικὴν. τοῦ δὲ δευτέρου σχήματος πάλιν ἴδιον τὸ ἔχειν τὴν μὲν μείζονα πρότασιν καθόλου, τὴν δὲ ἐλάττονα ἀνομοιοσχήμονα ταύτη, τουτέστιν εἰ μὲν τὴν μείζονα καταφατικὴν, τὴν ἐλάττονα πάντως ἀποφατικὴν, καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἐὰν τὴν μείζονα ἀποφατικὴν, τὴν ἐλάττονα πάντως καταφατικὴν. τοῦ δὲ τρίτου σχήματος ἴδιον πάλιν τὸ ἔχειν τὴν ἐλάττονα πρότασιν ἀεὶ καταφατικὴν, τὴν δὲ μείζονα ὡς ἔτυχε. μείζων δὲ πρότασις ἦτοι ὅρος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ συμπεράσματι κατηγορούμενος, ἐλάττων δὲ πρότασις ἦτοι ὅρος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ συμπεράσματι ὑποκείμενος. ἰστέον δὲ ὅτι αἱ μὲν μείζονες προτάσεις τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου σχήματος ἀεὶ διὰ τοῦ ἐσχάτου σχήματος ἀναιρεῦνται, αἱ δὲ ἐλάττονες αὐτῶν ἢ μὲν τοῦ πρώτου διὰ τοῦ δευτέρου ἀναιρεῖται, ἢ δὲ τοῦ δευτέρου διὰ τοῦ πρώτου. τοῦ δὲ τρίτου σχήματος ἢ μὲν μείζων πρότασις ἀεὶ διὰ τοῦ πρώτου ἀναιρεῖται, ἢ δὲ ἐλάττων διὰ τοῦ δευτέρου. Πρῶτον παρατήρημα τῶν σχημάτων κοινόν, τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι δύο ἀποφατικὰς προτάσεις καὶ τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι δύο μερικὰς προτάσεις καὶ τὸ τὴν μίαν πρότασιν ἐξ ἀνάγκης ἔχειν καθόλου. Ἐκάστου δὲ πάλιν ἴδια παρατηρήματα ταῦτα· τοῦ μὲν πρώτου σχήματος τὸ τὴν μείζονα ἀεὶ ἔχειν καθόλου καὶ τὸ τὴν ἐλάττονα ἀεὶ καταφατικὴν, τοῦ δὲ δευτέρου πάλιν τὸ ἐπιδέχεσθαι τὰς προτάσεις ἀνομοιοσχήμονας ἀλλήλαις καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀποφαντικὸν ἀεὶ ἀποτελεῖν τὸ συμπέρασμα καὶ τὸ τὴν μείζονα πρότασιν καθόλου ἔχειν ἀεὶ, τοῦ δὲ τρίτου πάλιν τὸ ἀποτελεῖν ἀεὶ μερικὰ συμπεράσματα, κὰν ἀπὸ δύο καθόλου προτάσεων σύγκειται, καὶ τὸ ἐπιδέχεσθαι ποτε τὴν μείζονα πρότασιν μερικὴν. Προσδιορισμοὶ δὲ εἰσι τέσσαρες, οἱ μὲν δύο καθόλου, ἦγουν ὁ «πᾶς» καὶ ὁ «οὐδεὶς», οἱ δὲ δύο μερικοί, ὁ «τις» καὶ ὁ «οὐ πᾶς». οὗτοι δὲ καὶ ἀντιστρέφουσι πρὸς ἀλλήλους οὕτως· ὁ μὲν «πᾶς» ἀεὶ πρὸς τὸν «τις», ὁ δὲ «οὐδεὶς» πρὸς ἑαυτὸν ἦγουν τὸν «οὐδεὶς», ὁ «τις» πάλιν ὡσαύτως πρὸς ἑαυτὸν ἦγουν τὸν «τις», ὁ δὲ «οὐ πᾶς» καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀντιστρέφει καὶ πρὸς τὸν «οὐδεὶς» καὶ πρὸς τὸν «τις» κατὰ τὴν τῶν ὑλῶν δηλονότι διαφορὰν, πρὸς δὲ τὸν «πᾶς» οὐδέποτε ἀντιστρέφει.

53 Ἔφοδος σύντομος καὶ σαφῆς τῆς εὐρέσεως τῶν συλλογισμῶν τῶν τριῶν σχημάτων τῆς λογικῆς πραγματείας τοῦ Ἀριστοτέλους γεγонуῖα παρὰ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ πατρικίου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ,

πῶς ὀφείλει εὐρίσκειν ὁ ζητῶν ἕκαστον αὐτῶν ὡς ἔχει τάξεως, ἦτοι ἐν πρώτῳ ἢ ἐν δευτέρῳ ἢ ἐν τρίτῳ σχήματι Ἰστέον οὖν ὅτι τὸ μὲν ᾠ ἐν ἐκάστῳ στιχιδίῳ ἀντὶ τοῦ «πᾶς» προσδιορισμοῦ λαμβάνεται, τὸ δὲ ᾠ ἀντὶ τοῦ «οὐδεὶς», τὸ δὲ ἰῶτα ἀντὶ τοῦ «τις», τὸ δὲ ῶ ἀντὶ τοῦ «οὐ πᾶς»· λαμβάνονται δὲ οἱ μὲν δύο προσδιορισμοὶ οἷοι εἰσὶν ἐπὶ τῶν προτάσεων, ὁ δὲ τρίτος ἐπὶ τοῦ συμπεράματος:

54 Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς καταλλαγῆς Ἡφαιστοῦ

Ὁ Ἡφαιστος ὁ καταλλάσων τῷ Διὶ τὴν Ἥραν τοιαύτην τινά, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, ὑποβάλλει ἔννοιαν. Ἥρα μὲν γὰρ ὁ ἀήρ, θερμὸς ὢν, φασί, καὶ ὑγρὸς, εἰ καὶ

ἄλλως αὐτοῦ τὸ θερμὸν ἀντιλέγεται· αἰθὴρ δὲ ὁ Ζεὺς, δραστικὸν τοῦτο στοιχεῖον ποιότητι συγκεκραμμένον τῇ τε ξηρᾷ καὶ θερμῇ. τὰ τοίνυν στοιχεῖα ταῦτα πῆ μὲν φιλίαν ἀλλήλοις ἔχει, καθ' ὃ ἄμφω θερμὰ εἶναι δοκεῖ, πῆ δὲ εἰς ἔχθραν διχάζονται κατὰ τὴν τοῦ ὕγρου καὶ ξηροῦ ποιότητά τε καὶ ἐναντιότητα. ὁ τοίνυν μῦθος ἐνώσας αὐτὰ κατὰ τινὰ εἰκασίαν φαντασιώδη γάμου καὶ τὸν μὲν ἀέρα ἐκθηλύνας τῷ ὀνόματι καὶ εἰς Ἥραν μεταθέμενος, τῷ δὲ Διὶ ὡς δραστηριωτέρῳ φυλάξας τὸ ἀνδρῶδες τοῦ ἄρρενος ὄνομα, ὅμως καὶ μετὰ τὴν φιλίωσιν καὶ γαμικὴν ταύτην συζυγίαν φυλάττει ἐν αὐτοῖς ἐκεῖνα τὰ πρὶν ἰδιώματα, οὐ μόνον τὴν ἐν τῇ θερμότητι εὐνοιαν καὶ οἶον συνάφειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔριν καὶ διάστασιν τὴν κατὰ τὸ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν· καὶ διὰ τοῦτο ποιεῖ μὲν αὐτοὺς ἔστιν ὅτε ἀνθισταμένους ἐριστικῶς, αὐθις δὲ καταλλάσσεσθαι λέγει αὐτούς. Εἴ ποτε τοίνυν μεσίτην τινὰ τῇ αὐτῶν καταλλαγῇ θελήσει πλάσασθαι, ποιεῖ μὲν καὶ ἄλλα τινὰ, ὅσα δοκεῖ αὐτῷ, παράγει δὲ πού καὶ Ἥφαιστον αὐτοὺς καταλλάσσοντα, τουτέστιν ἀπλῶς τὴν θερμότητα· Ἥφαιστος γὰρ εἰς τὸ θερμὸν ἀλληγορικῶς ἐκλαμβάνεται, δαίων λεγόμενος ἐπιστατῶν τῇ θερμῇ οὐσίᾳ. οὕτω τοίνυν κἀνταῦθα ἔριδος παρεισπεσοῦσης τῇ Ἥρᾳ καὶ τῷ Δίῳ, αὐτὸς μέσος ἐλθὼν καταλλαγὴν πραγματεύεται. οὐ γὰρ θέλει ὁ μῦθος παντελῶς λέγειν ἀπίθανα, ὅπερ ἔπαθεν ἄν, ἐὰν ἕτερόν τινα παρεισῆγαγε μεσιτεύοντα εἰς τοιαύτην ὁμόνοιαν. οὔτε γὰρ Ἀθηνᾶ οὔτε Ἄρης οὔτε Ἄρτεμις οὔτε ἄλλος τις τῶν τοιούτων κατὰ φυσικὴν ἐννοιαν λέγοιτ' ἂν λύειν τὴν ἔριν τῇ Ἥρᾳ καὶ τῷ Δίῳ καὶ ἐκ διαστάσεως ἄγειν εἰς ἔνωσιν οἰκειότερον ἢ περὶ ὃ Ἥφαιστος· θερμὴ γὰρ τις αὕτη φύσις. Ποσειδῶνα δὲ εἴ τις εἶπε τοῦτο ποιεῖν, οὐδὲν τὸ παράπαν ἔλεγε· Ποσειδῶν μὲν γὰρ εἰς ὑγρότητα ἐκλαμβάνεται, ὑγρότης δὲ εἰρήνην καὶ σύμβασιν ἀέρι καὶ Διὶ οὐκ οἶδε ποιεῖν, ἀλλὰ μάλιστα μάχην, ὡς ἡ φύσις τοῦ πράγματος καθιστᾷ συγγέει γὰρ μᾶλλον τὸ περιέχον καὶ συγκροτεῖ τὴν ἔριν τῷ ἀέρι, τὴν τοῦ αἰθέρος ἀφανίζουσα ἰλαρότητα, καὶ ταῖς κάτωθεν ἀναθυμιάσεσιν «ἄχος οὐράνιον» κατὰ τὴν τραγωδίαν γίνεται. Ἥφαιστος μέντοι, τουτέστι τὸ θερμὸν, ἐὰν κατισχύσῃ, τὸν τε ἀέρα γαληνίαν ποιεῖ καὶ νηνεμίαν αὐτῷ ἐμποιεῖ, ὡς καὶ τῷ αἰθέρι οὕτω σπένδεσθαι, καὶ εἰς εἰρηνικὰς ἄγει καταστάσεις τὸ πᾶν, ὅποια ἢ τε ἑαρινὴ καὶ ἢ μετ' αὐτὴν καὶ εἴ τις ἄλλη παρεμπέσοι τῷ ἐνιαυτῷ. οὐκ ἔστι γὰρ τὴν Ἥραν ἀποθέσθαι τὸ σκυθρωπὸν οὐδὲ βοῶπιον φανῆναι καὶ λευκώλενον μὴ μεσολαβοῦντος Ἥφαιστου, τῆς ἀπλῶς δηλονότι θερμότητος. πιθανῶς ἄρα ὁ μῦθος τὸν Ἥφαιστον παράγει λύοντα τὴν ἔριν τῇ τε Ἥρᾳ καὶ τῷ Δίῳ. Δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι οὐ πάντοτε ὁ Ἥφαιστος εἰς τὴν ἀπλῶς θερμότητα ἐκλαμβάνεται, ἀλλὰ τοῦτο μὲν σπανίως. διὸ καὶ οὐράνιος νοεῖται καὶ Διός, ἦτοι αἰθέρος, υἱός, καὶ τοῖς θεοῖς ἄνω, ἦτοι τοῖς ἄστροις, οἷς ἡ φύσις διὰ τὸ φωσφόρον ἐκ πυρὸς εἶναι δοκεῖ, αὐτὸς οἴκους τεκτῆνασθαι λέγεται. ὡς ἐπὶ πλεῖστον δὲ Ἥφαιστον ἢ ἀλληγορία τὸ πῦρ αὐτὸ νοεῖ, τουτέστι τὴν καυστικὴν θερμότητα, καὶ τοῦτο ἢ τὸ διακονικὸν καὶ περὶ γῆν ἢ τὸ ἐκ πάθους ἐν τοῖς μετεώροις γινόμενον, οἷον τὸ ἐν κερανοῖς καὶ ἀστραπαῖς καὶ τοῖς τοιούτοις, ἅπερ οὐχ ἀπλῶς θερμότης ἐστίν, ἀλλὰ καυστικὴ καὶ οἷα αἰθεῖν τὴν ἀφήν, ὡς ἡ ἐτυμολογία τοῦ Ἥφαιστου δηλοῖ. ὃς Ἥφαιστος καὶ χωλός λέγεται, οἷον σκάζων, ἐὰν μὴ τινὰ ὕλην τὴν ὑπανέχουσιν ἔχη, καὶ ἀμφοτέρους τοὺς πόδας γυὸς ἤγουν χωλός-τοῦτο γὰρ ὁ ἀμφιγυήεις δηλοῖ-· ἀμφοτέρωθεν γὰρ σκάζει μὴ ἔχων ὕλην τὴν ὑπερείδουσιν, οἷον κάτω μὲν ξύλα καὶ εἴ τι ἄλλο ἐξάπτεται γήινον, ἄνω δὲ τὴν ξηρὰν καὶ καπνώδη ἐκ γῆς ἀναθυμιάσιν. Οὐ τοίνυν ὁ τοιοῦτος Ἥφαιστος, ἢ ὑπερβολὴ τῆς θερμότητος, ὁ καυστικός, ὁ φθαρτικός τοῦ παραπίπτοντος, μεσολαβεῖ τὰ εἰς φιλίαν τῇ Ἥρᾳ καὶ τῷ Δίῳ, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ εὐκράτος, ἢ ζωογόνος δηλαδὴ στοιχειακὴ θερμότης, ὁ τῷ Δίῳ σύστοιχός τε καὶ φίλιος. ὁ γὰρ λοιπὸς οὐράνιος Ἥφαιστος, ὁ χωλός, ὁ φλογώδης, οὐ πάνυ φιλητὸς

τῷ Δί. διὸ οὐδὲ πολυωρεῖ ἐν τοῖς ἄνω, ἀλλὰ κάτω ρίπτεται «ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο», ὡς φησι μετ' ὀλίγα ὁ ποιητής. οὐ γὰρ φίλος ἐκεῖνος τῷ Δί, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ μητρὶ Ἥρα. πάθος γὰρ Ἥρας ὁ τοιοῦτος Ἥφαιστος ἦτοι ἀέρος σύμπτωμα, ὅτε <μη> φιλίως ἔχει πρὸς τὸν αἰθέρα μηδὲ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ταῖς γῆθεν ἀναθυμιάσεσιν ὥσπερ φραγνυμένη πρὸς τὸν Δία ἐκπεπολέμωται. τότε γὰρ οἱ κεραυνοὶ καὶ οἱ σκηπτοὶ γίνονται καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο τῷ αἰθέρι ἐπιπροσθοῦν. διὸ καλῶς ἂν καὶ μήτηρ τοῦ τοιούτου οὐρανόθεν Ἥφαιστου τοῦ, ὡς ἐρρέθη, χωλοῦ ἢ Ἥρα κατὰ μόνας λέγοιτο καὶ μόνη τεκεῖν αὐτόν, καθά τινες τῶν μυθογράφων φασίν, ὡς αὐτὴ αἰτία οὕσα τῆς τῶν τοιούτων ἐν μετεώρῳ παθῶν γενέσεως. ἀστεῖοι δ' ὁμοίως καὶ οἱ μὴ τῆς Ἥρας μόνης υἱὸν αὐτὸν ποιοῦντες, ἀλλ' ὁμοῦ Ἥρας καὶ Διός, πλὴν ἀπὸ κλειψιγαμίας, ὅτε «φίλους λήθοντε τοκῆας» εἰς εὐνήν ἐφοίτων· κλέπτουσι γὰρ τὰ τοιαυτὰ πῶς πάθη τὸ γίνεσθαι καὶ οὐ παρρησιάζονται τὴν φυσικὴν αἰεὶ γένεσιν. Ἐπεὶ δὲ χωλὸς καὶ ὁ λοιπὸς τῆς ἀλληγορίας Ἥφαιστος, τὸ περὶ γῆν δηλονότι, ὡς ἐρρέθη, πῦρ, ἀστεῖως ἂν καὶ τούτου μήτηρ ἢ αὐτὴ ὁμοίως Ἥρα λέγοιτο. ἐξ ἀέρος γὰρ ἀληθῶς καὶ ὁ τοιοῦτος Ἥφαιστος, οὐ μόνον ὅτι ἡ φλόξ ἀήρ ἐστὶν ἐξαφθείς, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὴν ἀρχὴν ἔοικεν εἰς τὴν γῆν ἄνωθεν ποθεν ἔλθειν, ἢ κεραυνοῦ ὡς εἰκὸς κατενεχθέντος καὶ ξύλω ἐνσκήψαντος καὶ οὕτως ἀρχὴν τινα καὶ σπέρμα πυρὸς ἐνδόντος ἀνθρώποις, ἢ καὶ διὰ τινος μηχανῆς πυρὸς ἐξ ἀέρος κατενεχθέντος, ὅποια καὶ τὰ διὰ λίθων, κρυστάλλων καὶ ὑέλων ἐξαπτόμενα· καὶ τὰ πυρεῖα δὲ τῇ τοῦ μεταξὺ ἀέρος ἐκπυρῶσει ἐκφαίνουσι πῦρ καὶ ξύλον δὲ σιδήρῳ συχνὰ προστριβόμενον, ἢ καὶ ξύλον ξύλω ἐξεπύρωσε τὸ μεσολαβοῦν τοῦ ἀέρος καὶ πῦρ ἄφαντον ἔφηνε. Καὶ οὕτως Ἥρας υἱὸς ὁ χωλὸς Ἥφαιστος ὁ τε οὐράνιος ἄνω καὶ κάτω ὁ περὶ γῆν, εἰ δὲ βούλει, σὺν τῇ Ἥρα καὶ Διὸς διὰ τὴν ἄνωθεν ἐκ μετεώρου κατένεξιν, ὡς εἶναι διὰ ταῦτα τὸν μὲν ὑπερβολικὸν Ἥφαιστον φίλον Ἥρα μᾶλλον ἢ περὶ Δί, τὸν δὲ εὐκρατον τὸν στοιχειακὸν Δί μᾶλλον ἢ περὶ τῇ Ἥρα πεφιλώσθαι. ὅπως δέ, ἵνα τὰ μακρὰ τῆς ἀλληγορίας ἐπιτηρηθῇ τῆς ἤδη διὰ πλειόνων ἐκτεθείσης, Ἥφαιστος μὲν ἐστὶν ἡ ἀπλῶς θερμότης ἢ ἡ καθ' ὑπερβολὴν καὶ καυστικὴ. τούτων δὲ ἡ μὲν ἀπλῶς θερμότης φιλίαν τε μεσιτεύει τῷ Δί καὶ τῇ Ἥρα καὶ θεοῖς οἰνοχοεῖ καὶ τῶν ἄνω οὐκ ἀπολείπεται, ἢ δὲ καθ' ὑπερβολὴν καὶ καυστικὴ, ἀλλ' αὕτη χωλὴ τέ ἐστὶν αἰεὶ, ὡς προεῖρηται, καὶ ἄνωθεν κάτω ρίπτεται· διὸ οὔτε μόνον οὐρανόθεν ἐστὶν οὔτε μόνον χθονία, ἀλλὰ καὶ περὶ γῆν διὰ τὴν ἐξ ἀνθρώπων χρῆσιν αὐτῆς καὶ διὰ τὰς πολλαχοῦ ἀναδόσεις τῶν αὐτομάτων θερμοτήτων, καὶ οὐρανόθεν δὲ διὰ τὰς τῶν ἀστραπῶν γενέσεις καὶ τῶν κεραυνῶν καὶ τῶν τοιούτων μετεώρων παθῶν. ἔστι δ' ὅτε ἡ αὐτὴ καὶ ἄμφω τὰ κατ' αὐτόν, ἄνω μὲν γενομένη, κάτω δὲ ἐνεχθεῖσα, καὶ τῷ ἀξιολόγῳ τῆς ὕλης ἐξαρκέσασα καὶ ἕως γῆς. τὸ ἐκ ποδὸς δὲ ριφῆναι τὸν Ἥφαιστον «ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο» ὑπὸ Διὸς οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, καθὰ καὶ προεῖρηται, ἢ ὅτι πολλάκις αἱ ἄνω ἐκπυρρωθεῖσαι ἀναθυμιάσεις ἐν τοῖς μετεώροις κάτω ρίπτοῦνται, ὥσπερ οἱ κεραυνοὶ καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, καὶ οὐκ ἔστιν ἐπὶ πολὺ παραμεῖναι τοῖς ἄνω τόποις τοιοῦτον Ἥφαιστον, ἀλλ' ἢ ὅπως ἀφανιζόμενος λύεται καὶ σκεδάζεται ἢ κάτω βάλλεται. 55 Συλλογαὶ διάφοροι καὶ ἀναγκαῖαι τῶν ἐν γάλακτι τρεφομένων ἀλεκτρούων οἱ ὄρχεις εὐμεγέθεις καὶ εὐπεπτοί, ὅτι πλέον ἔλκουσιν ἐκ τοῦ γάλακτος τοῦ βρώματος διὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ ὅτι τὸν θορὸν δαφιλέστερον ποιοῦσιν. ὁ θορὸς παχύτερος οὔρου, λεπτότερος αἵματος. ὅθεν ἕως ἡ φύσις δεῖται τροφῆς ὡς ἐπὶ τῶν παίδων, καὶ τὸν θορὸν ἀναλίσκει, ὅταν δὲ οὐ χρειαν ἔχη, περὶ τοὺς ὄρχεις συναγεῖ τῶν τε θηλειῶν καὶ τῶν ἀρρένων, κἀντεῦθεν ὄρχεις εὐρύνονται καὶ τρίχας φύουσι. πάλιν μετὰ τὴν σύλληψιν ἢ φύσις δεομένη αἵματος πρὸς γάλακτος γένεσιν διὰ τὸ βρέφος τὸν θορὸν ἀπὸ τῶν ὄρχεων λαμβάνουσα ἀναμίγνυσι τῷ αἵματι

καὶ ποιεῖ γάλα. Τὸ μέλι οὐκ ἔστι δριμύτ' ἀφ' ἑαυτοῦ ἀλλ' εὐκρατον, δριμύτερον δὲ ποιεῖ αὐτὸ ἢ γλῶσσα τῆ οἰκεία θερμότητι. ἔστι μέλι τὸ λεγόμενον χαλβανόριον τῶν μελισσῶν βοσκομένων χαλβάνιον, ἕτερον Αἰγύπτιον, τὸ δὲ ἄριστον τὸ νησιωτικὸν καὶ τὸ Ὑμηττιον. Τὸ γάλα ψυχρὸν ὄν θερμαίνει, ὅτι αἷμά ἐστι λευκωμένον ὑπ' ἀδένων λευκῶν καὶ ἀναίμων καὶ ἦττον θερμὸν ὄν τοῖς μαστοῖς μεταβαλλόμενον. οὐ δεῖ δὲ αὐτὸ πιτύα πηγνύειν-κακοστόμαχον γάρ-, ἀλλὰ μᾶλλον ὁπῶ συκῆς ἢ ἐχίνω ὄρνιθος πλύνειν. Τὰ ἐν πνεύμονι ἔλκη ἀνίατα, ὅτι ὁ πνεύμων ἀεικίνητος-ἄλλοτε καὶ ὁ βήξ σπαράσσει τὸ ἔλκος-ἢ ὅτι ὑγρὸς καὶ θερμὸς ἐστι καὶ εὐσηπτος. Οἱ φρενιτικοὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀσθενέστεροι, ὅτι ἀπαλλαγέντες τῆς ξηρᾶς δυσκρασίας τῆς κρατούσης τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἀτονούσης τὰ νεῦρα αἰσθάνονται τοῦ κόπου, τῆς διακριτικῆς δυνάμεως καθαριευούσης, καὶ ὅτι ἐνυγρανθέντα τὰ νεῦρα ἀσθενῆ γίνεται. Οἱ πετραῖοι ἰχθύες εὐπεπτοί, ὅτι οὐχ ἡσυχάζουσιν, ἀλλ' αἰεὶ κινουῦνται, τὸ δὲ κινούμενον λεπτότερον γίνεται καὶ εὐπεπτότερον ὡς αἰ πτέρυγες. Τοὺς συνεχέσι πυρετοῖς κάμνοντας οὐ λούομεν ἐν ταῖς παρακιμαῖς, ὅτι οἱ παρὰ φύσιν χυμοὶ ἄπεπτοὶ εἰσὶν ἀντεχόμενοι τῶν σωμάτων, οἱ κατὰ φύσιν λεπτοί. τὸ θερμὸν οὖν τοὺς λεπτοτέρους ἔλκει καὶ οὐ τοὺς παρὰ φύσιν. Τοῖς ἐκτικτοῖς ὕδωρ δίδεται πρὸ τροφῆς, ὅπως τὰ στερεὰ μόρια ὑγρανθέντα ἐπιτήδεια γίνηται πρὸς δοχὴν τροφῆς, ἐπεὶ καὶ οἱ κονιαταὶ πρότερον ραίνουσι τὸν τοῖχον ὕδατι, εἶτα χρίουσιν. Τὸ ἦπαρ αὐξεται τοῖς γλυκέσι διὰ τὴν ὁμοιότητα· θερμὰ γὰρ ἀμφοτέρα. ὁ σπλήν, ὡς ἔλκων τὸ τρυγῶδες τοῦ αἵματος, πλεῖον εὐρίσκων αὐξάνει. Οἱ τὸν κρόταφον πληγέντες ἀπόλλυνται, ὅτι ὁ μῦς οὗτος ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκπέφυκε. συναπολαύων οὖν τῆς πληγῆς συστέλλεται σὺν αὐτῷ καὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα καὶ οὕτως ἢ ψυχὴ ἀποροῦσα ἐπιτηδεῖου ὄργάνου ἀφίπταται. Οἱ ἐμβρόντητοι ἢ ἀπόλλυνται ἢ ἀνόητοι γίνονται, ὅτι ὁ ἄμετρος κτύπος εἰσιῶν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον παχύνει καὶ συστέλλει τὸ ψυχικὸν πνεῦμα καὶ ἀνόμοιον τῆ ψυχῇ ποιεῖ πρὸς ἐνέργειαν. εἰ δ' ἀμέτρως παχυνθεῖ, καὶ χωρισμὸν. Τοῦ ῥοῦ τὸ λεκιθῶδες εὐπεπτον ὡς θερμὸν, τὸ δὲ λευκὸν <δύσπεπτον> ὡς ψυχρὸν. ἰστέον ὡς τὸ ὄστρακῶδες τοῦ ῥοῦ ἔοικε τῆ γῆ, τὸ πνεῦμα τῷ ἀέρι, τὸ ὑγρὸν τῷ ὕδατι, ἢ λέκιθος τῷ πυρί· ἔστι καὶ σφαιροειδὲς μετέχον καὶ δυνάμεως ζωτικῆς καὶ μιμεῖται τὸν κόσμον. Τῶν κωλικῶν ἢ κόπρος βολβιθώδης, ὅτι ἐκ φλέγματός ἐστι τὸ πάθος καὶ σηπόμενον πνεύματα τίκτει, ἃ τὴν κόπρον ὑπενδύομενα ὡς τὴν τῶν βοῶν ποιεῖ. τῶν δὲ βοῶν τοιαύτη διὰ τὸ πολλῇ τροφῇ κεχρησθαι ἀχυρώδει πνευμάτων ποιητικῇ. Ἐπὶ τῶν τὴν μήνιγγα τοῦ ἐγκεφάλου τὴν παχεῖαν τετρωμένων ἐξίασι μύκτης, ὅτι τοῦ ἐγκεφάλου ἀτμοὺς διαφοροῦντος διὰ τῶν ῥαφῶν, ἐπειδὴ διαίρεσις τῆς τομῆς γίνεται, ἐξίασιν οἱ ἀτμοὶ ἀθρόως καὶ ψυχρῷ τῷ ὀστέω ὁμιλοῦντες πηγνύνται καὶ ἐξαπλοῦνται ὡς μύκτες. οὕτω γὰρ καὶ καπνὸς ῥᾶον ἐξέρχεται διὰ τῆς θυρίδος ἢ διὰ τῶν ὀπῶν. Τὸ φλέγμα ὡς παχὺ κατωφερὲς ὄν πῶς ἀνέρχεται ἐπὶ κεφαλῇ; οὐ καθ' αὐτὸ ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀποκριτικὴν δυνάμιν, ἣτις διώκει αὐτὸ ἀπὸ μορίου εἰς μόριον. περι[.....] τοῖνυν δύνανται διωκόμενον· εἰς τὸ ἀσθενὲς φθάσαν μένει. Ἐν λοιμικῇ πολλοὶ ἀπόλλυνται καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν, ὅτι ὅσοι ἐκκληρώθησαν ὑπὸ τῆς ἀθρόας κινήσεως κατὰ τὴν αὐτὴν ἀπότεξιν ὀλιγοχρόνιοι, οὗτοι καὶ θάττον ἀλίσκονται ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ κινούμενοι. Φασὶ τινες ἐπὶ τῶν κραιπαλῶν οἴνω διαλύεσθαι τὴν ἐξ αὐτοῦ εὐκρασίαν, ὅτι τὴν ἀπὸ τῆς τοῦ οἴνου θερμότητος ἔκλυσιν τῶν μορίων ἕτερος εἰσιῶν ἀποδιώκει καὶ ῥώννυσι καὶ ἀποκρούει τὰ συναχθέντα πνεύματα τὰ βαροῦντα τὴν κεφαλῇ. ὀλίγος οἴνος πινόμενος ὑγείαν ποιεῖ, σύμμετρος εὐφρασίαν, ἄμετρος μέθην. Βάκχη ἔπεται τῷ Διονύσῳ διὰ τὴν τοῦ οἴνου χορείαν, Σάτυροι διὰ τὴν εὐκίνησίαν, πάρδοι διὰ τὴν ποικίλην φαντασίαν τῶν οἰνωμένων. Βάκχη ἢ φονεύσασα τὴν Ἀγαυήν

μητέρα τοῦ Πενθέως, ὅτι πολλοὶ ὑπερμεθυθέντες ἐτράπησαν εἰς φόνον. γυμνὸς ὁ Διόνυσος διὰ τὴν φανέρωσιν τοῦ τῶν πινόντων λογισμοῦ. ποθεῖ τὴν Ἄφροδίτην ὅτι οἱ οἰνωθέντες σφόδρα ἐρώσι. φαλακρὸς ὅτι τὸν ἐγκέφαλον ἐρημοῖ καὶ μαραίνει, ὅθεν καὶ Μάρων καλεῖται. ἔχει καὶ τὸν Πᾶνα ὅτι τὸ πᾶν τοῦ οἴνου τῇ δυνάμει ἢ διὰ τὴν διάφορον χροιάν τοῦ οἴνου. ὑπὸ πυρὸς κεραυνωθεὶς πυρὶ βέβληται ὅτι πολλάκις οἶνος ἠλιαζόμενος τελειοῦται. δ' γυναικας ἔχει ἀδελφὰς διὰ τὸ δ' μεταβολὰς ἔχειν τὸν οἶνον. Πάν ἐστιν ὁ κόσμος, δύο κέρατα ἔχει ὅτι διπλοῦς ἡ φύσις, ἄρρην καὶ θήλειαν, ὡσπερ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη· ὁ μὲν γάρ ἐστι προετικὸς ἀντὶ σπέρματος τῶν οἰκείων φώτων, ἡ δὲ δεκτικὴ ὡς θῆλυ. τὸ ἄνω ἀνθρωποειδὴς ὅτι τοῦ παντός τὸ ἄνω τὰ λογικὰ περιέχει, τὸ κάτω προβατοειδὴς ὅτι τὰ κάτω ἄλογα. φιλεῖ τὴν Ἥχῳ διὰ τὴν ἐναρμόνιον κίνησιν τῆς οὐρανιας σφαίρας. τὸ αἷμα τετραμερὲς ὡς ὁ οἶνος· ἔχει γὰρ τὸ ὑδατῶδες τὸ ἐλκόμενον παρὰ τῶν νεφρῶν, τὸ ἀνάλογον τῷ ἄνθει ὅπερ ἔλκει ἡ χοληδόχος κύστις, τὸ παχὺ καὶ τρυγῶδες ὅπερ ὁ σπλῆν ἔλκει, τὸ οἰνώδες καὶ καθαρὸν τοῦ αἵματος ὅπερ ὡς οἶνος ἀναδίδεται ὄλω τῷ σώματι. Βάλανος τρωθεῖσα οὐ κολλᾶται, ὅτι τὰ ἐκ σπέρματος παλιγγενεσίαν οὐχ ὑπομένει, ὡς νεῦρον, φλέψ καὶ τὰ ὅμοια, τὰ δὲ ἐξ αἵματος ὑπο[μένει]· πανταχοῦ γὰρ τὸ αἷμα, οὐ μὴν καὶ τὸ σπέρμα. Τὰ γίγαρτα καὶ αἱ κεγχραμίδες ὡμὰ καταπινόμενα τὰ αὐτὰ ἐκκρίνεται, ἢ διὰ τὴν σμικρότητα καὶ ξηρότητα ἢ διότι σφαιροειδῆ· τὸ δὲ σχῆμα τοῦτο τελειότατον παρὰ τῷ θεῷ καὶ διὰ τοῦτο μόνιμον. Ἐπὶ τῆς ἐμφράξεως τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος ἡ κατακλείς κατασπᾶται, ὅτι ἡ τούτων στελεχιαία φλέψ ἀνιούσα πρὸς τὴν κατάκλεισιν καὶ ἀπὸ ἐμφράξεως καὶ πληρώσεως εὐρυνομένη τὸ μῆκος μειοῖ καὶ σπᾶ ἐπὶ τὸ κάτω, ὡσπερ καὶ ἔντερον πληρωθὲν σαρκός. Ἡ μήτρα κοτυληδόνας ἔχει ἵνα συνέχη τὸ σπέρμα εὐόλισθον ὄν, καθὼς καὶ οἱ κονιῶντες κολάπτουσι τοὺς τοίχους, ἔπειτα χρίουσι. Τινὲς αἰδεσθέντες οὐρῆσαι ἰσχυρίασαν, ὅτι ὀγκωθεῖσα ἡ κύστις τὴν φυσικὴν ὑγρότητα εἰς ξηρότητα μετερρῦθμισε, καθάπερ καὶ βύρσα ξηρανθεῖσα οὐκ ἐκτείνεται εἰ μὴ δι' ὕδρελαίου. στραγγουρία ἢ μυδὸς παραλύσει γίνεται τοῦ κλείοντος τὸν τράχηλον τῆς κύστεως ἢ λίθῳ περιπεσόντι. ἡ δυσουρία κοινόν ἐστιν ὄνομα ὡς δυσπεψία καὶ δυσηκοῖα. Οἱ τὴν κάτω κοιλίαν ρευματιζόμενοι διψῶσιν, ὅτι τῶν ὑγρῶν κάτω φερομένων ἀναξηραίνεται τὰ πρὸς τῷ στομάχῳ καὶ γεννᾶται δίψα. Δακρύουσιν οἱ λυπούμενοι· πνεύματος γὰρ πάθος ἢ λύπη ἀνατρέχον ἐπὶ τὸν μῆνιγγα καὶ ἐκθλίβον τὸ παρακείμενον ὑγρόν. τοῦτο καὶ τοῖς χαίρουσιν. Οἱ σπάδωνες οὐ γενειῶσι τῇ στερήσει τοῦ θερμοῦ. Οἱ εὐνοῦχοι ὀξύφωνοι, ὅτι στενοὺς ἔχοντες τοὺς πόρους ἐκτέμνονται, οἱ δὲ εὐρυτέρους ἀποκόπτονται. Μετὰ τὴν τροφήν ἐρευγόμεθα, ὅτι τῆς τροφῆς κάτω χωρούσης τὸ πνεῦμα ὡς λεπτόν ἐπὶ τὰ ἄνω κουφίζεται. Οἱ θερμότεροι τῶν ἄλλων πλέον συν<ουσι>ιάζουσιν. Οἱ ἀπὸ φωτὸς εὐθύς εἰς σκότος εἰσελθόντες οὐχ ὀρώσι διὰ τὴν παχύτητα τοῦ σκότους. Γυναῖκες ὑστέρας παθοῦσαι παρακόπτουσιν, ὅτι νευρώδης ἡ οὐσία αὐτῆς καὶ ἀπὸ στομάχου καὶ μηνίγγων ἄρχεται. Ἐμμηνα ταῖς θηλείαις γίνεται, ὅτι ἀργαῖς οὖσαις τὸ περιττὸν τοῦ αἵματος ἐκκρίνεται κουφισμοῦ χάριν. Ἐπὶ τοῖς λοιμοῖς ὀφθαλμιαὶ γίνονται, ὅτι τροπῆς περὶ τὸ πνεῦμα γινομένης, οὗ πῆσις ὁ λοιμὸς, ἡ ὄρασις ταραττεται. Οἱ τρομικοὶ πίνοντες περιφέρονται, ὅτι ὁ οἶνος ταρασσει τὸ ἐν τοῖς νευρώδεσι πνεῦμα. Τὰ ἄλογα ἅμα τῷ τεχθῆναι περιπατοῦσιν, ὅτι ἴσον πανταχοῦ ἔχουσι τὸ θερμόν, οἱ δὲ ἄνθρωποι τῇ κεφαλῇ πλείον· ὅταν οὖν ὀμαλισθῇ, ἀνίστανται. Οἱ σπῶμενοι πυρέξαντες ἰώνται, ὅτι ὁ μὲν σπασμὸς ἐκ ψύξεως γίνεται τοῦ ἐν τοῖς νεύροις πνεύματος καὶ ὑπὸ θερμασίας λύεται. Οἱ μέλαιναν χολὴν ἐμέσαντες κινδυνώδεις, ὅτι μηκέτι τῆς χολώδους ὑποστάσεως οὔσης τὸ αἷμα ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἔλκεται. Ἀπουρήσαντες ἀναπνέομεν, ὅτι πληρωθεῖσα ἡ κύστις τὸ

ἀπηυθυσμένον ἔντερον θλίβει· ἀνεθείσης οὖν αὐτῆς τὸ ἐπισχεθὲν πνεῦμα ὀλισθαίνει. Χασηρσάμενοι ἢ οὐρήσαντες ὑποφρίττομεν, ὅτι τοῦ θερμοῦ πνεύματος μέρος τι συνεκτρέχει. Ἐπὶ τῶν λευκῶν ἢ ἀλφῶν αἷμα οὐχ ὑπεκρέει κεντούμενον, ὅτι ἐκ τῆς ἐπιφανείας πόρρω τὸ θερμόν. Οἱ τεταρταῖοι χρονιώτεροι, ὅτι περὶ τὸ γεῶδες τοῦ σώματος τὸ σύγκριμα γίνεται, βαρὺ δὲ τὸ γεῶδες. Τῶν ἄρθρων τὰ ἔλκη οὐ κατουλοῦται, ὅτι τῶν ἄρθρων τὸ πέρασ χόνδρος ἐστίν. Τὸ ὄμβριον ὕδωρ ἐλαφρὸν ὡς γυμναζόμενον ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ λεπτυνόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος. Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοις, ὀδοῦσι καὶ νεύροις ὡς γεωδεστέροις καὶ ψυχροτέροις. Ἡ χιῶν ψυχρὰ οὕσα καίει διὰ τὴν πυκνότητα τὴν πολλήν, αἱ δὲ ἀκρότητες ἰσότητες, θερμὴ τε καὶ ψυχρά. Οἱ φρενιτικοὶ σμικρόσφυκτοι, ὅτι ἀραιοῦται τούτοις τὸ ἐν τοῖς μήνιγξι πνεῦμα. μεγαλόσφυγμοι οἱ ληθαργικοί, ὅτι παχύνεται τούτοις τὸ πνεῦμα καὶ βαρύνεται. Τῷ χειμῶνι πειναλέοι γινόμεθα, ὅτι τὸ θερμόν ἐντὸς κλειόμενον πέττει τὴν τροφήν. Τὸ μέλι τοῖς ἔλκεσι δριμύ, ὅτι ἐμπίπτει τούτοις ἢ λεπτότης αὐτῆ ἢ δριμεῖα, τῇ γεύσει γλυκὺ, ὅτι ὑγρὰ οὕσα αὕτη τῆς ἐν τῷ μέλιτι λειότητος ἀντιλαμβάνεται. Τὰ νεῦρα νυσοόμενα φλεγμαίνει, κοπτόμενα δὲ οὐ, ὅτι τὸ πνεῦμα διὰ τῶν στενῶν πόρων τῇ νύξει πιλοῦται εἰς ἑαυτὸ, ἐπὶ δὲ τῆς τελείας διακοπῆς διαπνεῖ. Οἱ πρὸ τῆς σημασίας ἰδρῶτες χαλεποί, ὅτι οἱ μετὰ τῆς ἐπισημασίας κατὰ ἄνεσιν, οἱ δὲ πρὸ τούτων κατὰ ἐκθλιψιν. Οἱ νήστες δυσώδεις τὸ στόμα, ὅτι ἢ ἐν τῷ στόματι δριμύτης μὴ συγκιρναμένη νέα τροφῆ ἀναθυμιά. Ἐν ταῖς καρδίαις οὐ γίνεται πάθος, ὅτι διὰ τὴν κυριότητα φθάνει τοῦ πάθους τὸν κίνδυνον. Ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς εὐρίσκειται ὕδωρ γλυκὺ, ὅτι τὸ λεπτομερὲς τοῦ θαλαττίου ὕδατος διὰ τῆς γῆς παρεισδύνει· τὸ λεπτὸν δὲ γλυκὺ ὡς τὸ παχὺ ἀλμυρόν. Τὰ πυρίκαυστα δυσκατούλωτα, ὅτι πάντες ἀφανίζονται οἱ πόροι καὶ δυσέκλυτος ἢ ἀποκεκλεισμένη κατ' αὐτὰ ὕλη. Οἱ πρεσβῦται φίλοινοι ὡς χρεῖαν ἔχοντες θερμοῦ. Τὰ δεξιὰ εὐσαρκότερα, ὅτι μᾶλλον κινουμένων αὐτῶν αἱ ὕλαι συνεπιδίδονται. Ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς τὰ φορτία φέρομεν, ὅτι ἐν τοῖς ἀριστεροῖς πλείων ἢ ἐπιμονὴ τῆς ὕλης, ἐν δὲ τοῖς δεξιοῖς ὡς εὐκίνητοτέροις ἐλάττων. Κοινὰ συμπτώματά εἰσιν ὅσα πάσαις συμβαίνει ταῖς ἡλικίαις ὡς ἱλιγγες, παρμοί, λυγμοὶ καὶ τὰ λοιπά. Κάτω βλέποντες ἀφ' ὑψηλοῦ <i>ι>λιγγιῶμεν, ἄνω δ' οὐ, ὅτι ὁ ἱλιγγος κινουμένου τοῦ ἄκρου τῆς ὄψεως γίνεται. ὅταν οὖν κάτω βλέπωμεν, ἐὰν ἀπὸ βραχέος, οὐκ ἱλιγγιῶμεν διὰ τὸ {ἠδραιῶσθαι} ἐπηρεῖσθαι τὴν ὄψιν· ἐὰν δὲ ὑπόθεν, πρὶν ἂν ἐπηρεῖσασθαι κινήται, καὶ τὸ ἄκρον κινεῖται· ἄνω δὲ ποῦ τοῖσιῶσατ' φέρεται. Ὁ παρμὸς νυκτὸς οὐ γίνεται, ὅτι ὑπὸ θερμοῦ γίνεται τινος κινήσαντος τὸν τόπον ἀφ' οὗ γίνεται· διὸ καὶ ἀνακύπτομεν πρὸς ἥλιον ὅταν βουλώμεθα παρῆναι. Τρίψαντες τὸν ὀφθαλμὸν παυόμεθα τοῦ παρμοῦ, ὅτι τὸ ἔλαττον θερμόν τοῦ παρμοῦ φθείρεται ὑπὸ τοῦ πλείονος τοῦ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ· τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ρίνα. Οἱ εἰς ταῦτὸ βλέποντες ἱλιγγιῶσιν, ὅτι συνηθροισμένα εἰς ταῦτὸ τὰ βαρῆα βαρύνεσθαι ποιεῖ τὸν ἱλιγγον. καὶ ἢ δί<v>ησις δέ, ὅτι τὰ βαρῆα καὶ τὰ κοῦφα δίστησι, τὰ μὲν εἰς τὸ μέσον, τὰ δὲ εἰς τὸ ἔσχατον. διὰ τοῦτο καὶ τὸ κύπτειν ἱλιγγους ποιεῖ. Διὰ ἔνδειαν ἱλιγγιῶσί τινες, ὅτι σύμπηξις γίνεται εἰς τὰ κενά· διὰ πλήρωσιν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ περιττώματος εἰς πλήρεις τόπους. Τὸ σκορδιῶσθαι ἠδύ, ὅτι ἐξ ὕπνου πνεῦμα τῇ διατάσει καὶ τῇ κινήσει ὀμαλῶς διὰ τῶν ἄρθρων κινούμενον ἠδονὴν ποιεῖ. ὅτι δὲ πνεῦμα, δῆλον· χάσμην γὰρ ποιεῖ. Ἐν χειμῶνι ἀναπνέομεν ἐλαττονάκις, ὅτι ἐν τῷ θέρει ὁ ἀήρ διὰ τὴν ἀλέαν οὐχ ἱκανῶς καταψύχει καὶ πάλιν δεῖται τοῦ καταψύχοντος. ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τὸναντίον· ἢ γὰρ ὥρα συγκαταψύχει. Ἀνισταμένοις ἱλιγγος γίνεται μᾶλλον ἢ καθίζουσιν, ὅτι ἠρεμ[οῦσι] τὸ ὑγρὸν συνίσταται ἐν τῇ κεφαλῇ, κινουμένοις δὲ γίνονται δῆλον καὶ ποιεῖ ἱλιγγον εἰς ἓν μόριον ἀποκλίναν. Διὰ τί τῶν ἄλλων πνευμάτων, φύσης

καὶ ἐρυγῆς <***>, ἱερὸς ὁ παρμὸς; ὅτι ἡ φῦσα τῆς κάτω κοιλίας, ἐρευγμὸς δὲ τῆς ἄνω, παρμὸς δὲ τῆς κεφαλῆς, ἢ θειότατόν ἐστι· καθὸ καὶ τὸ πνεῦμα ὡς ἱερὸν προσκυνοῦσιν. ἢ ὅτι, ὅταν κρατήσῃ ἢ ἐν τῇ κεφαλῇ θερμότης τὴν ὑγρότητα, τότε τὸ πνεῦμα γίνεται παρμὸς· διὸ καὶ τοὺς ἔξω θνήσκοντας κρίνουσι παρμικῶ. ὡς ἂν οὖν μὴ τοῦτο πάθῃσι, σώους εἶναι εὐχονται. Ὁ ἄνθρωπος μᾶλλον πτάρνυται, ὅτι τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει δι' ὧν τὸ πνεῦμα εἰσέρχεται· οἷς πληρουμένοις πνεύματος πτάρνυται. ὅτι δὲ εὐρεῖς, δῆλον· <ἤκιστα> ὀσφραντικὸν γὰρ τῶν ἄλλων ζῶων ὁ ἄνθρωπος. Οἱ πρεσβῦται χαλεπῶς πτάρνυνται, ὅτι οἱ πόροι συμπεπτώκασι καθ' οὓς τὸ πνεῦμα ἐκκρίνεται, ἢ τῷ ἀδυνατεῖν ἄνω βλέπειν ῥαδίως βία ἀφιαῖσι κάτω. Ἐν τῷ ἀποπνευματίζειν ἢ λυγξ παύεται, ὅτι ἡ λυγξ ὑπὸ καταψύξεως· διὸ καὶ οἱ φοβούμενοι καὶ οἱ ῥιγοῦντες λύζουσι· κατεχόμενον δὲ τὸ πνεῦμα θερμαίνει τὸν ἐκτὸς τόπον. Αἱ ἐν τῷ πώγωνι τρίχες βραδύτερον πολλάκις φύουσαι θᾶπτον φθείρονται, ὅτι αἱ ἐν τῷ πώγωνι τρίχες πυρρότεραι τῶν τῆς κεφαλῆς καὶ εὐκόλως νεύουσι πρὸς λευκότητα ἢ αἱ μέλαιнай· ἢ ὅτι τὰ ἐκ τῆς κεφαλῆς ρεύματα εἰς τὸ στόμα πλέον φέρεται καὶ εἰς τὸν πώγωνα. διὸ καὶ ἀσθενεστέρα ἢ θριξ γίνεται καὶ δι' αὐτὸ πολιοῦται. Ὑστερον πολιοῦται ὁ πώγων τῆς κεφαλῆς, ὅτι ἡ πολιὰ δι' ἀσθένειαν γίνεται ποτοῦ καὶ τροφῆς. ὁ τόπος οὖν οὗτος τοιοῦτος καὶ διὰ τοῦτο πλέον πολιοῦται. σημεῖον δὲ καὶ τὸ θῆλυ, ἐνταῦθα μόνον τρίχας μὴ ἔχον. Αἱ ἐν τῇ ἥβῃ τρίχες ἐν ὑγροτέρῳ τόπῳ οὔσαι ἤττον αὐξοῦσι τῶν τοῦ πώγωνος, πρότερον γιγνόμεναι, ὅτι ὁ τόπος τῆς ἥβης ἀραιότερος καὶ ὑγρότερος καὶ αἰεὶ ἔχων τροφήν ἢ ὁ τοῦ πώγωνος· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ ὄγκου τῶν αἰδοίων. Ἐν τοῖς ποδίοις ὄνυξι τὰ λευκὰ σημεῖα, ἃ καλοῦσί τινες ἐραστάς ἢ ψεύδη, οὐκ ἐγγίνεται ὡς ἐπὶ τῶν χειρῶν, ἢ ὅτι βραδέως αὐξάνεται πρὶν κινηθῆναι καὶ αὐξηθῆναι. Τῶν γερόντων οἱ ὄνυχες σκληρότεροι, ὅτι καὶ πάντα τὰ γεώδη αὐτῶν σκληρότερα διὰ τὸ ἐξανηλωθῆναι τὸ ὑγρὸν. αὐξάνεται δὲ θᾶπτον, ὅτι πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα ἐξ οὗ τρέφονται τρίχες καὶ ὄνυχες. Οἱ τοῦ ἀνθρώπου ὄνυχες μαλακώτατοι, ὅτι καὶ τὸ δέρμα αὐτῶν τοιοῦτον, ἢ ὅτι τοῖς ἔχουσι σκληροὺς ὄνυχας οἱ τοιοῦτοι χρήσιμοι. Οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ οὐ φαλακροὶ, ὅτι μεθέστηκεν ἡ θερμότης πηρωθέντων τῶν ὀμμάτων εἰς τὸν πλησίον τόπον καὶ ὃς οὐ καταψύχεται, ἀλλ' αἰεὶ ἔχει τροφήν· ἢ δὲ φαλακρότης ἐκ ψύξεως. ἢ διότι ὁ τόπος ἔχει θερμότητα ἀναλίσκειν τὸ περίττωμα. Ὁ πώγων γίνεται πυρρὸς ἄνευ τῆς κεφαλῆς, οὐ μὴν δὲ τὸ ἀνάπλιν, ὅτι αἱ πυρραὶ δι' ἀσθένειαν γίνονται· ὁ πώγων δὲ ἀσθενέστερος τῆς κεφαλῆς. εἰ οὖν ἐν τῷ στερεωτέρῳ γίνεται, ἀνάγκη καὶ ἐν τῷ ἀσθενεῖ, οὐ μὴν τὸ ἀνάπαλιν. Αἱ μακραὶ τρίχες ρέουσι, ὅτι μοχλὸς ἢ θριξ, ὑπομόχλιον δὲ τὸ δέρμα, εὐκίνητα δὲ τὰ πλέον ἀπέχοντα τοῦ ὑπομοχλίου, ὡς δῆλον ἐν τοῖς Μηχανικοῖς. Αἱ βλεφαρίδες οὐ πολιοῦνται, ὅτι πίων ἢ ἐκεῖσε σὰρξ καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπὶ <πο>λὸν αὐξεται ἢ θριξ οὔτε πολιοῦται· φθορᾶ γὰρ τινὶ καὶ φαυλότητι τῆς τροφῆς πολιοῦσθαι συμβαίνει. Οἱ ἐπὶ τῶν χειρῶν ὄνυχες μᾶλλον αὐξοῦσιν ἢ τῶν ποδῶν, ὅτι ἡ αὐξήσις ἐπὶ τὰ ἄνω χωρεῖ, ὡς αἱ τρίχες πώγωνος καὶ ἥβης· ἢ ὅτι ἐν ἀλέα, ὡς χεῖρες, οἱ δὲ ἐν ψύξει. Αἱ τρίχες οὖλαι γίνονται, ὅτι δύο φορὰς φέρονται κρατουμένης τῆς ἔσωθεν φορᾶς τῇ ἐν τῷ περιέχοντι θερμότητι· διὸ καὶ οἱ Αἰθίοπες τοιοῦτοι. Ἐν τοῖς πυρκαύστοις οὐ φύεται θριξ, ὅτι πυκνοῦνται οἱ πόροι σφόδρα. Αἱ παχεῖαι τρίχες οὐ γίνονται μακραὶ, ὅτι ἢ εἰς αὐξήσιν δύναμις ἀναλίσκεται εἰς τὸ πάχος, ἢ ὅτι ὡς παχεῖαι σκληραὶ καὶ διὰ τοῦτο δυσκίνητοι εἰς αὐξήσιν. Πυκνότεραι αἱ παχεῖαι κατὰ φαντασίαν ἢ <διὰ> τὸ βραδέως εἰς μῆκος αὐξεσθαι κατὰ πλείους τόπους ἢ τροφή ἀνατέλλει ἐπιβιαζομένη ἐντός, οὐ ταχὺ ὑπέξ[αγ]ούσης τῆς ἔξεως εἰς τὸ ἄνω. Ἐν τοῖς ὀστώδεσι παχύτεραι αἱ τρίχες, ὅτι καὶ παχὺ τὸ δέρμα. Αἱ πυρραὶ τρίχες μελάντεραι γίνονται, διότι πέττεται μᾶλλον ἐν ὀλίγῳ τὸ ὑγρὸν γινόμενον ὑπὸ τῆς ἐνούσης ἐν τῇ

ἀρχῇ θερμότητος. ἐκ νοσοῦσης τροφῆς πυρρὰ θρίξ, ἐξ ὑγιοῦς μέλαινα. Οἱ Αἰθίοπες οὐλότριχες, ὅτι ξηραίνονται ἢ θρίξ ὑπὸ τοῦ ἡλίου συγκαμπεται. οἱ Σκύθαι δ' οὐ τοιοῦτοι ὡς ἐν ψυχρῷ τόπῳ οἰκοῦντες, ὅτι τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν ταῖς θριξίν οὐκ ἐξατμίζει ὁ ἥλιος, καὶ διὰ τοῦτο εὐθεῖται. Ὁ παρμὸς λυγμὸν παύει, οὐ μὴν καὶ ἐρυγὴν, ὅτι διάφοροι οἱ τούτων τόποι· ἢ γὰρ ἐρυγὴ κοιλίας, ὁ λυγμὸς πνεύμονος ἐξ ἀπεψίας πνεύματος καὶ ὑγροῦ· κοινωνοῦσι δὲ οἱ περὶ τὸν ἐγκέφαλον τόποι τῷ πνεύμονι. ἰστέον δὲ ὡς ὄξος παύει λυγμὸν· ἐκθερμαίνων δὲ καὶ ἀναπνευστισμὸς τὸ πνεῦμα τὸ κατεχόμενον παύει καὶ αὐτός. Χασμησαμένου τινὸς ἀντιχασμῶνται διὰ τὴν μνήμην· ὅταν γὰρ μνησθῆ, κινεῖται τοῦτο τὸ μέρος. τοῖς οὖν ἀνθρώποις ὡς εὐαίσθητοτέροις εὐθὺς ἰδοῦσι συμβαίνει ἀναμνησθεσθαι, τοῖς δὲ ὑποζυγίοις οὐκ αὐτάρκες, ἀλλὰ προσδέονται καὶ ἑτέρας αἰσθήσεως. ὅθεν καὶ ὀσφραίνοντα τῶν οὐρησάντων οὐροῦσι καὶ αὐτὰ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον. Τοῖς ἀσθενοῦσι καὶ γέρουσιν ὄνυχες καὶ τρίχες αὔξουσι, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα φθίνει, ὅτι ἐν τοῖς ὑγίαισι ἢ τροφή εἰς σάρκα καὶ νεῦρα διαδίδεται τὰ δεόμενα στερεώσεως, ἐν δὲ τοῖς ἀσθενέσιν εἰς τὰ μὴ δεόμενα οἶον ὄνυχας, τρίχας. λέγουσι καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς ξυρᾶσθαι ἐν μάχαις, καὶ μετὰ θάνατον αὔξιν τρίχας, ὡς φθίνοντες τὰ σώματα εἰς ταῦτα τὴν τροφήν δέδωκεν. Αἱ τῶν ποδῶν τρίχες μόλις πολιοῦνται, ὅτι τὸ θερμὸν ὑπονοστεῖ κατὰ τὸ γῆρας ἐν τοῖς τοιοῦτοις τόποις. δῆλον δὲ ὅτι τοῖς τῶν γερόντων ποσὶν αἰμορροΐδες γίνονται. ὅταν δὲ καὶ ἐκ τῶν ποδῶν ἐξικμασθῆ ἢ τοιαύτη θερμότης, λευκαίνονται καὶ αἱ τούτων τρίχες. Τὰ ἔρια δι' ἐλαίου λευκότερα γίνεται, αἱ δὲ τρίχες μελάντεροι, ὅτι ἐκεῖνα μὲν ὡς ῥυπαρὰ ξανθότερα, αἱ δὲ τρίχες ξηρότεροι οὔσαι λευκαίνονται· τὸ οὖν ἔλαιον κωλύει. Τιλλόμεναι αἱ τρίχες τῶν προβάτων ἀναφύουσι μαλακώτεροι, τῶν δ' ἀνθρώπων σκληρότεροι, ὅτι αἱ μὲν παχύνονται ὅσω ἂν μακρότεροι γίνωνται· ἀποψύχει γὰρ δι' ἀσθένειαν τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν αὐταῖς ἀήρ ὁ κύκλω καὶ μᾶλλον ὅσον ἂν πορρωτέρω τοῦ θερμοῦ γίνηται. αὔξανόμεναι δὲ διὰ μὲν παχύτητα πλέον ἔχουσι τὸ θερμὸν, διὰ τὸ ἀποξηραίνεσθαι ῥέοντα. Τοὺς κροτάφους πολιοῦνται τάχιστα, φαλακροὶ δὲ ἥκιστα γίνονται, ὅτι ἢ πολιά γίνεται τῷ ποιᾶν τινα εἶναι τὴν τροφήν τὴν εἰς τρίχας διδομένην, ἢ δὲ φαλακρότης τῷ ποσὴν· ὅταν γὰρ ψυχθῆ ἢ τροφή, οὐκ αὔξεται, ὡσπερ τὰ δένδρα χειμῶνος φυλλορροεῖ, ψυχρᾶς γινομένης τῆς τροφῆς. καὶ ἢ πολιά δὲ ἐκ σαπρᾶς τροφῆς ἐστίν. οἱ δὲ κρόταφοι ἐπὶ φλεβῶν εἰσι πυκνῶν καὶ ἔχουσι θερμότητα. ὁ κωμωδοποιός· «εὕρω τὸ γῆρας τὰς τρίχας βεβαμμένας». Τῆς κεφαλῆς τὸ ἔμπροσθεν φαλακρόν, ὅτι τὰ ὀπισθεν ξηρότερα, τὸ δὲ ἔμπροσθεν πλήρες περιττωμάτων διὰ τὸν ἐγκέφαλον. Αἱ τῆς κεφαλῆς τρίχες μᾶλλον τῶν ἄλλων αὔξονται διὰ τὴν γειννίαν τῆς τροφῆς τῆς ἐκ τῆς κεφαλῆς. Ζῶα πέφυκε γίνεσθαι οὐ ἂν περιττωμα εἶη ὑγρότης καὶ θερμότητος. ἐν γοῦν τῇ κεφαλῇ τοῦ νέου φθειρες ὡς θερμοτέρα καὶ εὐρυπορωτέρα, ὅθεν καὶ αἱ τρίχες παχύταται. Ἐκ τῶν ποτῶν καὶ τῶν ἐμέτων ἐν τοῖς ψύχεσι φθέγγονται βαρύτερον διὰ τὴν ἔκφριξιν τοῦ λάρυγγος ὑπὸ τοῦ φλέγματος· ἐπικατασπᾶ γὰρ ρευμάτιον καὶ γίνεται βαρύτερα ἢ φωνή. Ἐγγύθεν τῆς βαρυτέρας φωνῆς <μᾶλλον> ἀκούομεν ὡς πλείω ἀέρα κινούσης, πόρρωθεν δὲ ἦττον, ὅτι καὶ ἐλάττονα ἀέρα κινεῖ. Ἐν τῷ χειμῶνι ὀξύτερον φθέγγονται, ὅτι στενοῦται ἢ τραχεῖα ἀρτηρία καὶ συμπιλεῖται, ἐν τῷ θέρει βαρύτερον, ὅτι αἱ ἀλέαι διαλύουσι τὰ σώματα. Τὰ ἐννεάμηνα οὐ φθέγγεται ἀλλὰ τὰ δεκάμηνα, ὅτι ὀψιαίτατα τελειοῦται ἢ φωνὴ τοῖς ἀνθρώποις. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἀτελέσιν οὐχ οἶον ὑπάρχει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. τὰ δὲ ἐπτάμηνα ἦττονα διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ὀψιαίτερον τελειοῦται ἢ τῶν ἀνθρώπων φωνὴ ἢ τῶν ἄλλων ζῶων, ὅτι πλείστας ἔχει διαφορὰς καὶ εἶδη καὶ διὰ τοῦτ' ἀνάγκη ἐν πλείστῳ χρόνῳ διατελεῖσθαι. Ἐν τῇ αὐτῇ φωνῇ πάντες διαλέγονται, ὅτι ἀπὸ τῆς

μιμήσεως τῶν ἀλλόγων αἱ φωναὶ εὐρέθησαν, οἷον τὰ παιδία βοῦν ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι καὶ κύνα ἀπὸ τοῦ ὑλακτεῖν. Οἱ ἀγωνιῶντες βαρῦ φθέγγονται, ὅτι ἄνω φέρεται τούτοις τὸ θερμόν, ὡς καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις, διὸ καὶ ἐξέρυθροι γίνονται. τοῖς δὲ φοβουμένοις καταψύχεται περὶ τὴν καρδίαν ὀρμώντος τοῦ θερμοῦ. Ἡ φωνὴ ῥύσις τίς ἐστὶ καὶ φύσιν ἔχει ἄνω φέρεσθαι. πῶς οὖν εὐήκοα μᾶλλον τὰ ἄνωθεν κάτω; ὅτι ἡ φωνὴ ἀήρ ἐστὶ μεθ' ὑγροῦ καὶ βαρὺς ὧν φέρεται κάτω. ἡ φωνὴ ἀνωφερῆς οὔσα προσκόψασα τῷ ἐξ ἐναντίας ἀέρι βιάζεσθαι μὲν οὐ δύναται βαρύτερον ὄντα, ἀνακλασθεὶς δὲ ὁ κινηθεὶς ἀήρ ἠνέχθη κάτω. τοιοῦτόν τι καὶ τὸ περὶ τὴν ἠχώ, ἣτις ἐστὶν ἀνάκλασις τῆς φωνῆς ἐπὶ τούναντίον. Οἱ μεθύοντες ἀπορρήγνυνται τὰς φωνάς, ὅτι πληρέστεροι ὄντες ἀπορρήγνυνται αὐτάς. Ἡ σῦριγξ καὶ ἡ ὀξεῖα φωνὴ ποιεῖ φαίνεσθαι ὡσπερ ἐρημίαν ὡς μακρὰν βαδίζουσιν καὶ οὐκ ἐπὶ πολὺ διαχαιομένην. Τοῖς μακρότερον ἴσταμένοις ἡ φωνὴ ὀξύτερα φαίνεται. πῶς; ἐπεὶ τὸ μακρότερον βραδύτερον κινεῖται, ἡ ὀξύτης οὐκ ἐστὶν ἐν ταχείᾳ κινήσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐλάττονι ψόφῳ. τοῖς γοῦν μακρότερον ἴσταμένοις ἐλάττων ἡ φωνὴ ἀφικνεῖται διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ ἀέρος. Ἡχώ γίνεται πληγείσης τῆς φωνῆς πρὸς τι στερεὸν καὶ μὴ διαλυθείσης. Χειμῶν αἱ φωναὶ βαρύτεραι, ὅτι ὁ ἀήρ παχύτερος καὶ βραδύτερα ἡ κίνησις καὶ ἡ φωνή· ἢ ὅτι διὰ τῶν στενῶν βραδύτερον χωρεῖ ὁ ἀήρ, συμφράττονται τὰ περὶ τὸν φάρυγγα τῷ ψύχει καὶ τῷ φλέγματι. Μεγαλόφωνοι οἱ θερμοί, ὅτι καὶ ἀέρα ἀνάγκη πολὺ ψυχρὸν ἔχουσιν· ἡ γὰρ μεγάλη φωνὴ ἐν τῷ πάλιν ἀέρα κινεῖν. Ἀκούουσι μᾶλλον οἱ κατέχοντες τὸ πνεῦμα ἢ οἱ ἐκπνέοντες, ὅτι τὸ αἰσθητικὸν ἄνω φέρεται τῶν φλεβῶν ἀραιουμένων, καθευδόντων δὲ κάτω, διὸ καὶ μᾶλλον ἐκπνέουσιν, ὥστε κενοῦται τὰ ἄνω, ἀκούουσι δὲ τῷ κενῷ. ἢ ὅτι ἀτμὸς ψόφος· οὗτος οὖν ἐν τῷ πνεῖν γενόμενος κωλύει ἀκούειν. οἱ τοῦ γράσου ὄζοντες δυσωδέστεροί εἰσι μύρω ἀλειψάμενοι, ὅτι τοῦτο θερμαντικὸν ἐστὶ καὶ ἰδρῶτας παρασκευάζει, οὗτοι δὲ ποιοῦσιν ἀποφορὰν. Ἡ μασχάλη δυσωδίαν ἔχει διὰ τὴν σῆψιν τῆς ὑγρότητος καὶ τὸ ἀπνούστατον καὶ ἀγύμναστον. Τὰ δυσώδη ἦττον δοκεῖ τοῖς ἐδηδοκῶσι διὰ τὸ συντετρηῆσθαι τὴν ὄσφρησιν τῷ στόματι κατὰ τὸν οὐρανόν· πλήρης οὖν ἡ αἴσθησις γίνεται καὶ τῆς δυσωδίας οὐκέτι {δυσωδίας} ὁμοίως αἰσθάνεται· τὸ γὰρ πρῶτον αἰσθάνονται πάντες, ὅταν δὲ ἄψηται, οὐκέτι, ὡσπερ συμφύουσα καὶ ἡ ἕξωθεν ὁμοία ἀφανίζεται ὑπὸ τῆς ἕσω. ἦττον ὄσφραινόμεθα τῷ χειμῶνι, ὅτι τότε ὁ ἀήρ ἀκίνητότερος. Διὰ τί αἱ κύνες οὐκ ὄσφραίνονται τῶν ἰχνῶν τῶν τεθνεώτων; διὰ τὸ ἄλλην ὁσμήν γίνεσθαι τούτοις καὶ χρῶμα καὶ χυμόν· ἢ ὅτι τῶν τεθνηκότων πέπαυται ὁσμή ρέουσα. Αἱ ὀδμαὶ ἐγγύθεν ἦττον εὐώδεις, ὅτι ἡ ὀδμή θερμότης ἐστὶ, τὸ θερμόν κοῦφον καὶ πόρρω φερόμενον. ὅθεν καὶ τὰ ἄνθη συντριβόμενα καὶ θερμαινόμενα πλείονα ἀποφορὰν ἀφιασίν. Τὰ ὄζοντα κινούμενα μᾶλλον ὄζει, ὅτι ἀναπίμπλησι τὸν ἀέρα καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὴν αἴσθησιν. Ὁ ναυτιασμός πλήρωσις· τῶς γοῦν μετ' αὐτὸν πείνα; ὅτι ὡσπερ ἐπὶ ἀφόδου κενοὶ γίνονται οἱ τόποι, πρὸ δὲ τοῦ ναυτιασμοῦ πλήρεις εἰσιν. Ἐν τοῖς πλοίοις ἡ ναυτία χολώδης, ἄλλοις δὲ φλεγματώδης, ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις ἔμπονος, ἐνταῦθα δὲ μετὰ φόβου, ὃς συγκινητικὸς τῶν συμφύτων, σύμφυτον δὲ ἡ χολή, τὸ δὲ πνεῦμα ἐπιπολάζον. Ὑπέρινοι γίνονται οἱ μάλα καθαρθέντες, ὅτι εὐρωτέρα ἐστὶν ἡ κάτω κάθαρσις καὶ κατὰ φύσιν, ἢ δ' ἄνω παρὰ φύσιν, ὅτι καὶ τὰ περιττώματα κάτω ρέπουσιν. Οἱ μέλανες καὶ λεῖοι ἢ λευκοὶ καὶ δασεῖς [γίνονται ὑπ]έρινοι, ὅτι ὑγρότεροι οἱ λεῖοι τῶν δασέων, ὡς καὶ γυναῖκες, καὶ οἱ μέανες τῶν λευκῶν ψυχρότεροι. γίνονται οὖν ὑπέρινοι μὴ μόνον ἀφαιρουμένου τοῦ περιττώματος, ἀλλὰ συντηκομένου τοῦ σώματος. Μέλαιναν χολὴν καθαιρόμενοι καὶ φλέγμα πολὺ οὐ γίνονται ὑπέρινοι, ὀλίγην δὲ ξανθὴν, ὅτι ἡ μέλαινα καθαίρεται ῥαδίως, ἀλλ' οὐχ ἡ τρυγώδης. τὸ δὲ φλέγμα περιττώμα ἐστὶν ὁ οὐδεμίαν

ἀφήρηται ἰσχύν. ἡ δὲ ξανθὴ ἐκ συστήματος τῆς κακῶς ὠκοδομημένης σαρκός, ὥστε οὐδὲν διαφέρει πολλὴν ἀφελεῖν χολὴν καὶ σάρκος καὶ αἷμα. Λυγμὸς συμβαίνει καὶ ὑπερκαθαρομένης καὶ πληρουμένης, ὅτι ἡ ὑπερκάθαρσις ἀφελούσα τὸ ὑπέκκαυμα ψύχει, καὶ ἐὰν πλείων εἰσέλθῃ τροφή, μαραίνει τὴν οἰκείαν θερμότητα. ὁ δὲ λυγμὸς ἐστίν, ὅταν πνεῦμα ἐναπολαμβάνηται διὰ τὸ ψυχρὸν τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ πνευματικῷ τόπῳ. Τὰ παιδιά καὶ οἱ γέροντες ἐν ἐναντίαις τροφαῖς διάρροϊαν πάσχουσι, τὰ παιδιά ὅτι ὑγρά τὰ σώματα αὐτῶν καὶ πυκνὰ καὶ περιττωματικά, οἱ δὲ ὅτι ψυχροί. Καὶ τὸ πολὺ ποτὸν καὶ ὀλίγον τὰς διάρροϊας ἴσχει, τὸ μὲν διὰ τὸ καταξηραίνειν ἄτε μικρὸν, τὸ δὲ διὰ τὸ πλήθος εἰς τὴν οὐρήθραν χωροῦν συνεπισπᾶται καὶ τὸ ἐκ τῆς κοιλίας ὑγρὸν αἷμα γὰρ κατ' ἄμφω οὐκ εἴωθεν ὀποχωρεῖν, ἀλλ' ἐὰν ἡ κοιλία ὑποχωρῇ, ἡ οὐρήθρα ἀποξηραίνεται καὶ ἀνάπαλιν. Οἱ πίνοντες εὐτραφεῖς ὄντες ὑγρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσιν ἢ σκληράς, διὸ διάρροϊαις ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν τεθραμμένων· ἔδει δ' εὐτρόφους ὄντας ἐκλαμβάνειν μᾶλλον τὸ τρόφιμον, τούτου δὲ γινομένου ξηραίνεσθαι τὰς κοιλίας αὐτῶν· ἢ ὅτι τὸ εὐτραφέες ἐστίν οὐκ ἐν τῷ πολὺ λαμβάνειν, σκληρύνεται δὲ ἡ περιττώσις, ὅταν μόλις τὰ βρώσιμα καταβαίνωσιν εἰς τὴν κοιλίαν διὰ τὸ μὴ ταχὺ ἀπολαύειν τὸ σῶμα καὶ μὴ ἐκκρίνεσθαι τὸ χρήσιμον ἐξ αὐτῶν. Οἱ γλυκεῖς καὶ ἄλμυροὶ τῶν χυμῶν διαχωρητικώτεροι, ὅτι βαρεῖς καὶ κατωφερεῖς τῷ μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐν ἡμῖν θερμότητος, ἢ ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι ἔξω τοῦ ἐλαίου εὐδιάφοροι καὶ εὐληπτοὶ· τοῦτο γὰρ διὰ κουφότητα ἄνω ἐπιπολάζει καὶ οὐ διαχωρητικὸν ἐστίν. Ἄλμη καὶ ὀρὸς τὴν κοιλίαν λύουσιν, οὐ μὴν καὶ οἶνος πολὺς, ὅτι τῶν μὲν ἡ ὑπόστασις εἰς κοιλίαν ἔρχεται· οὐ γὰρ εὐπεπτα ὡς ὁ οἶνος ὃς ταχὺ πεφθῆις διουρεῖται. τοῦ οἴνου οὖν ἡ ὑπερβολία ταυτὸν ποιεῖ εἰς τὴν κύστιν ὅπερ ἐκεῖνα εἰς τὴν κοιλίαν, ἀλλ' οὐκ ἄγει ὑπόστασιν εἰς κύστιν· οὐ γὰρ ἔχει· τὰ δὲ μετὰ περιττωμάτων ἐξερχόμενα ἐπομένης καὶ τῆς παχείας ὑποστάσεως αὐτῆς ποιεῖ διάρροϊαν. Ἐν τῇ κάτω καθάρσει ἢ ἐν τῇ ἄνω ὑπέρινοι γίνονται, ὅτι ἐν τῇ κάτω ἐξ ἅπαντος σώματος συρρεῖ τὰ ὑποστήματα, εἰς δὲ τὴν ἄνω ἀπὸ [τῶν] πλησίον χωρῶν καὶ τὸ ἐπιπολάζον τούτοις. Τοῖς ὑγιεινοῖς καὶ γέρουσιν αἱ κάτω καθάρσεις οὐ συμφέρουσιν, ὅτι ὑπέρινοι γίνονται, ὅτι τοῖς νοσεροῖς περιττωμά ἐστι τὰ ὑπίοντα, τοῖς δὲ ὑγιεινοῖς [αὐτῶν τῶν εὐ] ὠκοδομημένων γίνεται ἡ ἀφαίρεσις. Τοῦ θέρους αἱ διάρροϊαι ἢ παρὸ χειμῶνος τοῦ ὄντος ψυχροῦ, ὅτι πρὸς τὸ ἔξω ἐναντίως ἔχει τὸ ἐντός. ἐν γοῦν τῷ χειμῶνι θερμότερα οὖσα ἡ κοιλία πέττει ἰκανῶς, ἐν δὲ τῷ θέρει ψυχρότερα οὖσα οὐ πέττει, ἢ δὲ διάρροϊα ἀπεψία ἐστίν. Ἐν δὲ τῇ νυκτὶ ἀπ' ἐλάττονος καθαίρει τὰ φάρμακα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ· ἡ γὰρ σκαμωνία καθαίρει ἀπὸ ὀγδοημορίου, ἐλατήριον δὲ ἀπὸ τεταρτημορίου, διὰ τρία ταῦτα, ὑγρότητα, θερμότητα καὶ πολὺν χρόνον. ὅτι τε οἱ ὑγρότεροι μᾶλλον καθαίρονται· ὑγρά γὰρ ἡ κάθαρσις· τὸ γὰρ περίττωμα ἐν πλείονι χρόνῳ μᾶλλον καθαίρει. ἐν δὲ ταῖς νυξὶ πλείον, διότι πέττει ὁ ὕπνος, ὥστε θάττον καὶ μᾶλλον αἰσθάνεται τὸ σῶμα τοῦ φαρμάκου. Ἡ κάθαρσις φλέγμα καὶ χολὴν ἐκ τῶν φλεβῶν ἄγει εἰς τὴν κοιλίαν, αἷμα δ' οὐ, ὅτι τὸ ἀλλότριον ἄγει ἤγουν τὸ περίττωμα, τὸ αἷμα δ' οὐ, ὅτι παχύτερον, ὅταν ψυχθῇ καὶ παγῇ. Μετὰ τὰ γυμνάσια καὶ φάρμακα οὐ προσφέροντες παραυτικά τροφήν, ὅτι ἡ μεταβολὴ ἢ ἀθρόα ἀσύμφορον, ἤγουν μετὰ κένωσιν πλήρωσις. Τοῦ θέρους γίνεται μᾶλλον χολὴ τῶν περιττωμάτων ἐλαττόνων ὄντων, ὅτι τὸ θερμὸν σηπτικόν, ἢ δὲ χολὴ ἐκ σήψεως. Οἱ χυλοὶ διαφορητικώτεροι ἢ μετὰ τῶν φύλλων καὶ ῥιζῶν καὶ καρπῶν, ὅτι ἐξήκται δι' αὐτῶν τὸ θερμὸν εἰς τὸ ὑγρὸν· διὸ οἱ μὲν ἰσχυροὶ καθαίρουσι τὰς κοιλίας, οἱ δ' ἀσθενεῖς λύουσι, καὶ οἱ ὀποὶ τῶν φαρμάκων μᾶλλον καθαίρουσι τῶν ῥιζῶν καὶ καρπῶν. Ὁ λευκὸς καὶ μέλας ἐλλέβορος καθαίρει ἐναντίως, ὅτι θερμὰ τὰ καθαίροντα. βαρὺς οὖν καὶ πυκνὸς ὁ μέλας καὶ

καθαίρει κάτω, ὁ δὲ λευκὸς τούναντίον καὶ καθαίρει ἄνω. Τῶν τετραπόδων οὐδὲν ἀπὸ ὑστέρας πνίγεται ζωοτοκοῦντα, ὅτι μεγάλων ὄντων τῶν ἄνω πρὸς τοῖς αἰδοίοις ἢ ὑστέρα ἐστὶ πᾶσι· διὰ δὲ τὸ πολὺ ἀπέχειν οὐκ ἀναβαίνουσιν ἄνω καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀπολαμβάνουσι πνεῦμα. Τὰ πιαινόμενα τῶν αἰρῶν ὠμῆ λύσει μᾶλλον πιαίνεται διὰ τὸ τὴν μίξιν ἔχειν τινὰ λόγον, ἢ διότι αἱ αἶραι βαρῦ ἔδεσμα καρωτικὸν καὶ ὑπνοποιόν, ὁ δὲ ὕπνος πιαίνει μάλιστα. Τῶν βοῶν ἢ κόπρος ἤκιστα δυσώδης ὡς μὴ χρονίζουσα τῇ κοιλίᾳ, ὅτι πέττει βοῦς μάλιστα ὡς μάλιστα μηρυκάζων ἢ ὅτι ἀπλῆ ἢ τροφή, ἄχυρα γάρ. Τὰ λιβυκὰ θηρία θέρους οὐ πίνει, ὅτι οὐκ ἔχει ὕδωρ, τοῦ δὲ χειμῶνος ἔχει· ὁ οὖν εἴθισται καὶ ποιεῖ. Τὰ ἄγρια θηρία μονόχροα ὡς ἀπλοδίαῖτα· αἱ γὰρ ταραχώδεις διαθέσεις χρωματίζουσι τὰ σώματα. Τοῖς τετράποσιν οἱ πυροὶ δυσδιαχωρητότεροι τῶν κριθῶν διὰ τοὺς ἐχίνους· ταχὺ γὰρ λεπτυνόμενον τὸ ἄχυρον αὐτῶν ἔχεται ἐν τοῖς ἐχίνοις διὰ τὴν τραχύτητα αὐτῶν, τῶν δὲ κριθῶν ἅμα συμπέττεται διὰ τὸ χρονίζειν. Τὰ μονόνυχα γηράσκοντα αὔξει τοὺς ὀδόντας διὰ τὸ μὴ ἔχειν κέρατα καὶ ὅτι ἡ χρῆσις ὀλίγη ὑφ' ἧς τρέφονται καὶ παραλλάσσουσι τὰς σιαγόνας. Τὰ δὲ τοιαῦτα οὔτε δασυπώγωνα οὔτε δασυβλέφαρα, ὅτι ὑγρότης καταναλίσκεται τῇ χαίτη. Τὰ μονόνυχα οὐκ αὐξάνονται τὸ ἀπὸ τῆς ὀπλῆς ἄνωθεν, ἀλλὰ μένει ἕως τοῦ γόνατος τοῦ ὀπισθίου καὶ τοῦ ἐμπροσθίου σκέλους. οἱ δ' ἄνθρωποι τούναντίον ἐπὶ τὰ κάτω αὐξάνονται, ὅτι τοῖς μὲν δι' ὀρθοῦ πορευομένοις τὰ κάτω αὐξάνειν ἀνάγκη· τὰ δὲ τετράποδα τούναντίον ὄντα ἄνω αὐξάνεσθαι ἀνάγκη. Τὰ μονόνυχα τὸ ῥέον ὕδωρ πίνει ὡς τὸ γλυκὺ ἀγαπῶντα, τὰ δὲ δίχηλα, ὡς οἱ βόες, τὰ ὑφιστάμενα ὡς χαίροντα τοῖς ἀλμυροῖς. Ὑεσ πιαινόμενοι δυσριγότεροι, ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι <***> πόρρω γινόμενοι τοῦ οἰκείου θερμοῦ, τὰ δὲ εὐψυκτα ταχὺ αἰσθάνονται τοῦ ψύχους. Ὁ χαλάζισις τοῖς χοίροις, τοῦτο ἴονθοι τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς μὲν ἀνθρώποις διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ αἵματος, τοῖς δὲ ὑσὶ διὰ τὴν εὐτροφίαν. χαλαζώδεις δὲ εἰσι οἱ ὑγρόσαρκοι. χαλαζώσις δὲ οὔτε παιδίσι οὐδὲ γέρουσιν, ἀλλὰ νέοις· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῖς χοίροις. Οἱ ὕεσ μᾶλλον ἀφρίζουσιν, ὅτι στενοὶ εἰσι τὸν βρόγχον-δῆλον ἐκ τῆς φωνῆς-καὶ πίνοντες, καὶ πυκνὸν οὖν τὸ πνεῦμα ὄν καὶ πολὺ δι' ὀλίγου ἐρχόμενον ὡς ὑγρῷ σιάλω θερμαινόμενον διὰ τὸ στενόπορον ἀσθμαίνει. ἀφρὸς δὲ ἐστὶ πνεύματος πυκνοῦ ἄνοδος ἐν ὑγρῷ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιληπτικοῖς κατεχόμενον τὸ πνεῦμα ἐν τῷ πνεύμονι πνιγόμενον ἀνάγει βία τὸ ὑγρὸν, ὅθεν τὸ πνεῦμα γίνεται πυκνόν, τὸ πάχος διὰ τὴν στενότητα ποιεῖ πνιγμόν, οὗτος ἀφρόν. Ἐάν τις προχέη ὄξος εἰς τὰ αἰδοῖα τῶν ὑηνῶν, λήγουσι μικρὸν τῆς κάπρης, ὅτι ὁ δάκνων πόνος ἐκκόπτει τὴν ἐπιθυμίαν ἢ τὴν θερμότητα· ψυχρὸν γὰρ ὄν τὸ ὄξος κόπτει καὶ σβέννουσι. Τὰ ἄλλα τετράποδα ἐκβάλλουσιν ὀδόντας καὶ ἄνθρωπος περὶ ἐπτάμηνον, ὅς δὲ οὐ, ὅτι πλατὺ ῥύγχος ἔχει καὶ ἰσχυρόν, τοὺς ἐμπροσθίους δὲ ὀδόντας οὐ πονεῖ, ὅτι τῷ ῥύγχει ἐργάζεται. Ἡ ὕς ὀχευθεῖσα ἀφρίζει, ὅτι στενὸν τὸν φάρυγγα καὶ τὰς σύριγγας ἔχει, διὸ καὶ ὡσπερ πνιγομένης αὐτῆς ἢ φωνή ἐστίν. ἐν γοῦν τῇ ὀχειᾷ διὰ στενῶν ἐπανήσι τῶν πόρων καὶ μεθ' ὑγρότητος ἀφρὸς γίνεται. Αἱ ἄγρια ὕεσ ἔλαττον τίκτουσι τῶν ἡμέρων, ἢ γοῦν ἐκεῖνοι μὲν ἐπτά, αἱ δὲ τρισκαίδεκα διὰ τὴν εὐπορίαν τῆς τροφῆς αἱ ἡμεροὶ καὶ τὴν ἀλέαν τῶν τόπων. Ἄρρενες ὕεσ ἄγριοι πολλοί, κάπροι δ' ὀλίγοι, ὅτι κνησμὸς νέοις οὗσιν ἐμπίπτει εἰς τοὺς ὄρχεις διὰ μέγεθος· ξυόμενοι γοῦν πρὸς τὰ δένδρα ἐκφεύγουσι καὶ γίνονται οὐς καλοῦσι χλούνας. Αἱ ὕεσ πιαινόμεναι λειποτριχοῦσιν, ὅτι σαρκοῦνται καὶ πέττουσι πλέον καὶ ἔλαττον ἔχουσι περίττωμα κἀντεῦθεν λειποτριχοῦσιν. Οἱ ἄγριοι πάντως ὕεσ μέλανες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τὸ ἐν τοῖς ἔλεσιν εἶναι καὶ ὑπὸ τοῦ βορβόρου μελαίνεσθαι· ὅτι δὲ βάπτει ὁ βόρβορος, δῆλον· καὶ γὰρ καὶ βακτηρία λευκαὶ οὔσαι κατορυττόμεναι εἰς αὐτὸν μελαίνονται. Αἱ ὕεσ ἐὰν

μη φθέγγονται θηλαζόμενοι οὐ προΐενται γάλα, ὅτι ἀποβιάζονται τῷ πνεύματι πάντα καὶ φθέγγεται κατέχοντα τὸ πνεῦμα· τὸ δὲ τῆς ὑδὸς γάλα οὐ ῥαδίως ἐκκρίνεται· ὀλίγον γὰρ ὄν εἰς πολλοὺς διέσπασται μαστοῦς, καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον δεῖται βίας. Τῆς ὑδὸς οἱ πρῶτοι μαστοὶ εὐκράτοι καὶ ὁ γεννηθεὶς εἰς τὸν πρῶτον ὄρμᾶ, ὅτι θερμώτατος ὁ τόπος περὶ τὰ στήθη καὶ ἔλκεται πλείστην τροφήν καὶ πλεῖον γεννᾷ γάλα, ἢ ὅτι οὗτος ὁ τόπος καθαρώτερον αἷμα ἔχει· ἐνταῦθα γὰρ αὐτοῦ ἡ ἀρχή, ὅθεν καὶ τὸ γάλα ἄριστον. Ἡ ὕς χαίρει τοῖς δυσώδεσι διὰ τὸ πλατύρυγχον καὶ οὐκ αἰσθητικὸν τῆς ὀσφρήσεως· τοῦτο δὲ πάσχουσι καὶ σκυτοδέψαι καὶ κοπρολόγοι. Αἱ θήλειαι τῶν ἀρρένων δειλότεροι ἐκτὸς ἄρκτου καὶ παρδάλεως. Χαλαζωθεῖσαι ὕες οὐ παχύνονται, ὅτι περίττωμα γίνεται αὐταῖς πολὺ· αἱ γὰρ χάλαζαι ἐκ περιττωμάτων, παίνεται δὲ τὸ ἀπολαῦον μᾶλλον τροφῆς. Αἱ ὕες ὑπταὶ φερόμεναι σιγῶσιν, ὅτι οὐκ ἰσχύουσιν οὕτω φερόμεναι φθέγγεσθαι μετ' ἰσχύος· φύσει δὲ τινες τούτων καὶ ἄφωνοι. Αἱ ὕες ἀφοδεύουσι πρότερον, εἴτα οὐροῦσιν, ὅτι πεπτικά αἱ κοιλίαι αὐτῶν· τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων. Αἱ ἄγριαὶ ὕες ἄπαξ τίκτουσιν, αἱ δὲ ἡμεραὶ δις διὰ τὴν καλὴν διαίταν· διὰ τοῦτο πλεονάκις καὶ τὰ πρόβατα τίκτουσιν. Οἱ ἄτμητοι τῶν τομιῶν μείζους ἔχουσι τοὺς χαυλιόδοντας, ὅτι μεταβάλλουσιν εἰς τὸ θῆλυ τὴν φύσιν οἱ τομίαι. Τοῖς ὕσιν οἱ χαυλιόδοντες γίνονται μεγάλοι, ὅτι οὐ τριβόμενοι ἀυξάνονται ἢ ὅτι ὡς τοῖς ἄλλοις κέρας, ἐτέροις δ' ὄνυχας, τούτοις ἡ φύσις ὀδόντας δέδωκε. σημεῖον δ' ὅτι οἱ χαυλιόδοντες ἀντὶ κεράτων εἰσὶ· καὶ γὰρ οἱ τῶν ἐλεφάντων λεγόμενοι ὀδόντες οὐκ εἰσιν ὀδόντες, ἀλλὰ κέρατα. Φρίττουσὶ ποτε ὕες ὅταν θηρῶνται, ὅτι τῶν ἀγωνιώντων τὸ σῶμα συστέλλεται βοηθεῖν αὐταί. Τῶν προβάτων τὰ λεπτότερα λεπτοτριχώτερα, τῶν δὲ ὕων <αἱ> λεπτότερα τούναντίον, ὅτι διὰ τὸ φύσει εἶναι παχὺ ἐμπίπλονται τοὺς πόρους δι' ὧν ἐκπίπτουσιν αἱ τρίχες· τὰ δὲ πρόβατα διὰ <τὸ> πλείονα τροφήν ἔχειν, ὅταν ἦ παχέα, καὶ πλείονα τρίχα ἔχουσι καὶ παχυτέραν, ὅταν λεπτά, λεπτάς· ἡ γὰρ θριξὶς περίττωμά ἐστι. Τὸ μέλι τοῖς ἰκτεριῶσι πικρὸν διὰ τὴν πλεονάζουσαν αὐτοῖς χολὴν ἐν παντὶ τῷ σώματι καὶ ἐν τῇ γλώττῃ. τὸ οὖν μέλι ἐσθιόμενον τὸν ἡσυχάζοντα χυμὸν κινεῖ, οὗ ἡ γεῦσις ἀντιλαμβανομένη φαντασίαν ποιεῖ τοῦ νομίζεσθαι τὸ μέλι πικρὸν. Ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων πολλάκις οἱ ὀφθαλμοὶ πυρροὶ διὰ τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος <τοῦ> λεπτομεροῦς καὶ θερμοῦ πνεύματος, ἃ ἀνώφορα γίνονται καὶ πυροῦσιν ὀφθαλμούς τε καὶ πρόσωπα. Τὸ ὕδωρ ἐπιρραϊνόμενον τοῖς ὄφθεσιν ἐκδιώκει αὐτούς, ὅτι νευρώδεις εἰσὶ καὶ ψυχροὶ καὶ φεύγου[σι τὸ] πολὺ ψῦχος. ὅθεν κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα τὰ βάθη τῆς γῆς ζητοῦσιν ὡς θερμότερα, τῷ δὲ θέρει τοῦ τῆς γῆς βάθους ψυχροῦ γενομένου μετιέναι τοὺς θερμοὺς τόπους. Τὰ ὡὰ ὀπτώμενα ῥήγνυνται διὰ τὴν ἄκραν ἔκκαυσιν, ἣτις ἐξατμίζει τὴν τοῦ ὡοῦ ὑγρότητα σπεύδουσαν πρὸς διέξοδον κάντεῦθεν τὸ ὡὸν ῥηγνύουσαν, ἢ διὰ τὴν ὑπερόπτησιν, ὡσπερ δὴ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ὑπεροπτωμένους κεράμους. τὰ ὡὰ ἐκζεννύμενα οὐ ῥήγνυνται, διότι τὸ θερμὸν ὕδωρ κατ' ὀλίγον διαφορεῖ τὰ ὑγρά. Ἐν τῇ συναφῇ τινες μύουσι τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι νικῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ πλείονα ἀντίληψιν τούτου ἐργάζονται τῶν ὀφθαλμῶν μὴ μετεωριζομένων ἕξω. Ἦνια τῶν μονοειδῶν ἔχει τὰ ἐναντία, ὡς ὄξος θερμαίνει καὶ ψύχει καὶ ἡ μαστίχη ρύπτει καὶ διαφορεῖ καὶ τονοῖ. τὰ ἄτομα τῆς μαστίχης κατὰ παράθεσιν καὶ οὐ κρᾶσιν, ὡς ψάμμος πολλὴ οὕσα τῷ ὕδατι οἶον ἐν γίνεται. οὐ ξένον οὖν, ἐὰν ἄλλοις καὶ ἄλλοις μέρεσι τὰ ἐναντία κρύπτεται καὶ οὐ κεραννύονται πρὸς ἑαυτάς, τῆς φύσεως ἐπὶ τούτων τῶν σωμάτων τοιοῦτον νόμον ὑποθεμένης. Ἰστέον ὡς ἡ φύσις προνοουμένη τοῦ σώματος εἴωθε προστρέχειν τοῖς ὀδυνωμένοις μορίοις, συνεργῶ χρωμένη τῷ αἵματι. ἐὰν γοῦν προσπαίση ὁ δάκτυλος τοῦ ποδός, βουβῶν τούτῳ ἀνίσταται τῇ συνδρομῇ τοῦ αἵματος. Τὰ ὄρνεα οὐκ οὐροῦσιν οὐδὲ νεφροὺς ἔχουσιν, ὅτι

τὸ ὑγρὸν ἀναλίσκουσι τῇ τε πτήσει καὶ τῇ τῶν πτερῶν ἐκφύσει· ἔκτοτε καὶ ἡ κόπρος σὺν ὑγρότητι ἐξέρχεται. Τὰ παιδία ἐν τῇ οὐρηδόχῳ κύσκει τίκτει τοὺς λίθους ὡς μικροὺς ἔχοντα τοὺς νεφροὺς καὶ μὴ δυναμένους δέξασθαι τὸν γεώδη λιθοποιὸν χυμὸν, ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων ἀραιόποροι ὄντες οἱ νεφροὶ παρέχουσι χώραν καὶ τῷ οὐρῷ πρὸς ἔξοδον καὶ τῷ γεώδει χυμῷ πρὸς ὑφίζησιν τῆς πήξεως τοῦ λίθου. Ὁ λίθος ἐν μὲν τοῖς παιδίοις γεννᾶται διὰ θερμότητα, ἐν δὲ τοῖς γέρουσι διὰ ψυχρότητα· τῇ ἄγαν ἐκκαύσει καιόμενος ὁ λίθος συντριβόμενος εἰς ψαμμία ἀποτελεῖται, ὡς ἐπὶ τῶν κεράμων ὧν τῇ ἐκκαύσει ἀπογεννᾶται ψαμμία. ἔστιν ὅτε ψυχροῦ πόσει ὁ λίθος εὐχερῶς ἐξουρεῖται τῶν νεφρῶν τονωθέντων τῇ ἄγαν ῥώσει. Τὰ ἐν νεφροῖς καὶ κύσκει ἔλκη δυσίατα, διότι τὸ οὐρον δριμύ ὄν ἀναξάνει τὴν ἀπὸ τῶν βοηθημάτων ἀπούλωσιν γινομένην. καὶ μᾶλλον τὰ ἐν κύσκει ἀνίατα διὰ τὸ καὶ παραμένειν αὐτόθι τὸ οὐρον, ἐν δὲ τοῖς νεφροῖς διαβαίνειν. <***> πάντα τὰ ἐν γενέσει ποιοῦντα καὶ πάσχει <***>. Εἰ πᾶν τὸ κινούμενον θερμότερον ἑαυτοῦ γίνεται, ὁ ἀήρ τῷ θέρει κινούμενος διὰ ῥιπίδος πῶς ψύχεται; ὁ ἀήρ τῷ θέρει θερμαίνων ἡμᾶς πλειόνως ἀντιθερμαίνεται, ὡς τὰ λινᾶ ἱμάτια καὶ λεπτὰ θερμαινόμενα ἀντιθερμαίνουσι. δῆλον τοίνυν ὡς ἐν τῇ ῥιπίσει μετακινούμενος ὁ ὑφ' ἡμῶν θερμανθεὶς ἀήρ ψυχρὸς φαίνεται. Τὰ γινόμενα ἐν τῇ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ἀπουλούμενα ἔλκη λευκὰ φαίνονται, τὰ δὲ ἐκτὸς ἐν τῷ μέλανι οὐκέτι, ὅτι διὰ τῆς κόρης μόνης ἔξεισι τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα διαυγέστατον ὄν καὶ φωτοειδές. ἐν οὖν τοῖς λευκώμασι τῆς οὐλῆς πυκνωσάσης τοὺς πόρους τοῦ κερατοειδοῦς χιτῶνος οὐκέτι τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα διέξεισι καὶ λοιπὸν συναγόμενον τῷ πλήθει καὶ καταλάμπον τὴν οὐλὴν λευκὴν ἀποδείκνυσι. τῷ δὲ μὴ ἐξιέναι κατὰ τὴν πύκνωσιν τῆς ὄψεως τὸ πνεῦμα οὐδὲ ὀρῶσι. Τὰ ἄχυρα καὶ θερμὸν ὕδωρ φυλάττουσι καὶ χιόνα, διότι ἡ φύσις τῶν ἀχύρων ἄποιός ἐστι καὶ συμμεταβάλλεται οἷς ἂν ὁμιλήσῃ. θερμανθέντα τοίνυν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἀντιθερμαίνουσιν αὐτὸ καὶ ψυγέστα ἀντιψύχουσιν, ὡσπερ καὶ ὁ κηρὸς καὶ τὸ ἔλαιον ἄποια τυγχάνοντα συμμεταβάλλεται τῇ ποιότητι τῶν σὺν αὐτοῖς μίγνυμένων. Ἐν χειμῶνι τοῦ ὑετοῦ παυσαμένου τὰ ἄστρα ἡμῖν φαιδρότερα φαίνονται, ὅτι ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ ἀπὸ τῆς κινήσεως λεπτυνόμενος καὶ σημηχόμενος καθαρωτέραν ἀντίληψιν τῶν ἀστρώων σωμάτων ἡμῖν δίδωσιν, ὅτι καὶ ἐν διαυγέσιν ὕδασι φαιδρότερα ἡμῖν φαίνεται τὰ ὑποκείμενα σώματα ἢ ἐν παχέσιν. Ἐν τῷ οὐρεῖν φρίκη γίνεται πολλάκις, ὅτι χολὴ δριμεῖα συρρέουσα δάκνει τὴν οὐρηδόχον κύστιν καὶ πᾶν τὸ σῶμα διεγείρει πρὸς συμπάθειαν τοῦ μορίου. τοῦτο δὲ πάσχουσι παῖδες ὡς διὰ τὴν ἀδηφαγίαν περιττωματικώτεροι. Διὰ τοῦτο ἐν νυκτὶ αἱ ὀδύνηαι σφοδρύνονται, ὅτι ἡ ψυχὴ πνοῇ καὶ λογισμῷ μόνῳ σχολάζει κατὰ τὴν νύκτα, ταῖς δ' ἄλλαις ἀργεῖ. ὅθεν καὶ μὴ ἔχουσα ἔξωθέν τι μᾶλλον παρακινεῖται πρὸς τὰς τοῦ σώματος ὀδύνας. δῆλον δὲ τοῦτο ὅτι καὶ φίλων παραστάσει ἢ ἀσχολεῖται ψυχὴ ὀδύνη ἀναπαύεται, ὡσαύτως καὶ ἐπὶ διηγῆσει καὶ ἄλλῃ ὁμιλίᾳ. ἰστέον ὡς ἡ φύσις τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐλάττους ποιεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν, ἡγουν πέψιν, ἐξαιμάτωσιν, θρέψιν, ὁμοίωσιν, ἢ δὲ ψυχὴ τὰς ε' αἰσθήσεις καὶ κινήσεις καὶ φαντασίαν καὶ λογισμὸν καὶ μνήμην μείζονας, ἐν δὲ τῇ νυκτὶ τούναντίον. Τὰ βρέφη πίπτοντα κατὰ γῆς οὐ κλᾶται διὰ τὸ εἶ[κ]ειν τῷ ἐδάφει τῆς γῆς, ἐπεὶ καὶ σπόγγος οὐ ῥήγνυται, ἀλλ' ὄστρακον, καὶ κάλαμος ἀνέμου βία οὐ πίπτει, ἀλλὰ δρυς. Τὰ βρέφη μέλους ἀκούοντα κλαυθυρίζοντα ἡσυχάζει, εἶτα καὶ καθεύδει. συνουσίωται καὶ ἡ μουσικὴ ὡς καὶ πᾶσα τέχνη καὶ ἐπιστήμη τῇ ψυχῇ, ἐπειδὴ καὶ Πλάτων τὰς ἐπιστήμας ἀναμνήσεις εἶπε ψυχῆς. ἀκού<σα>σα τοίνυν ἡ ψυχὴ τοῦ μέλους, ἀμόλυντος οὐσα καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰλικρινεῖς ἔχουσα, δέχεται τοῦτο, μολυνθεῖσα δὲ ἐν τῷ σώματι εἰς λήθην τούτων ἔρχεται. Τὰ βρέφη περὶ τῶν τροφῶν κινούμενα ὑπνοῖ τῶν χυμῶν χεομένων ἐπὶ

τὸν ἐγκέφαλον. τέλειοι τοῦτο οὐκ ἀνέχονται. Τινὲς τῶν μεθύνωντων διπλᾶ βλέπουσιν· οἱ μύες <τῶν> ὀφθαλμῶν ὑπὸ τῆς πολλῆς ὑγρότητος πληρούμενοι καὶ χαλαροὶ γινόμενοι διαστρέφουσι τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω· καὶ οὕτως αἱ ἀκτῖνες αὐτῶν οὐ τῷ αὐτῷ τόπῳ βάλλουσι, ἀλλ' ἐν διαφόροις σώμασι, διὸ καὶ διπλῆν ὄψιν ἀπεργάζεται. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν τῷ δακτύλῳ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν θλιβόντων καὶ ὠθούντων ἐπὶ τὰ ἄνω καὶ διπλᾶ αὐτῶν ἀναγκαζόντων ὄραν. Οἱ ἐκ φύσεως στραβοὶ οὐχ ὀρώσι διττῶς, ὅτι οὐκ ἔχουσι παρατροπὴν ἄνω καὶ κάτω, ἀλλ' ἢ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ καὶ ἐπ' εὐθείᾳ θέσει, καὶ οὕτως αἱ δύο ἀκτῖνες εἰς μίαν σώματος ἀντίληψιν πίπτουσι. Τὰ ἠβάσκοντα παιδιά τραγᾶ περὶ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος-τραγᾶν δὲ ἐστὶ τὸ τραχέως φωνεῖν ὡς οἱ τράγοι-, ὅτι ἐς τὴν τοιαύτην ἡλικίαν ἀθρόα γίνεται αὔξησης τῆς ἡλ<ικ>ίας τῶν ἀνθρώπων· γυναιξὶ μὲν μαστοὶ πρὸς ὑποδοχὴν γάλακτος, ἰσχία δ' ὑποδοχὴν παιδός, τοῖς ἀνδράσιν στῆθος καὶ ὦμοι διὰ τὰ βάρη καὶ ἐντεῦθεν καὶ τραχείας ἀρτηρίας εὐρύτης, κάκ ταύτης τὸ τραγᾶν. οἱ ῥευματισθέντες τὴν φωνὴν ἀνώμαλον ἔχουσι διὰ τὴν ῥεύσασαν ὑγρότητα τῷ λείῳ ὑμένι τῆς ἀρτηρίας καὶ πληρώσασαν αὐτόν. Τὸ ἔλαιον ἔμετον πινόμενον κινεῖ καὶ μᾶλλον τοῖς ξανθοχολικοῖς ὡς ἀνωφερὲς καὶ μετεωρίζον τὰς τροφὰς ἐπὶ τὸν στόμαχον· ὃς βαρυνόμενος ἐπεγείρει τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν εἰς ἔμετον, μάλιστα δὲ τῇ ξανθῇ χολῇ ὡς λεπτομερεῖ καὶ ἐπὶ τὰ ἄνω νεύουση. Τὸ ἔλαιον οὐ μίγνυται τισιν ὡς ἠνωμένον καὶ μὴ δυνάμενον τέμνεσθαι εἰς ἄτομα, ὅθεν οὐδὲ χεομένου θᾶττον εἰσδύναται τῇ γῆ. Τὸ ἔλαιον ἄποιον ὄν καὶ μάλα εὐκρατον ταχέως ψύχεται καὶ οὕτως ὡς καὶ ψύχεσθαι τῇ ἄκρᾳ ψύξει, τὸ ὕδωρ ὡς αὐτόθεν ψυχρόν, ὁ γάρος δὲ οὐχὶ ὡς λεπτομερὲς καὶ θερμὸς καὶ ὁ οἶνος, τὸ δὲ ὄξος ὡς λεπτομερέστερον οὐχ ὑπομένει ψῦξιν. Πῶς τὰ ἐναντία τὸ αὐτὸ δρῶσι; ψύχει γὰρ καὶ ψυχρότης καὶ θερμῆ, ἀλλὰ κατὰ ἄλλο καὶ ἄλλο· τὸ γὰρ θερμὸν ὡς ἐπὶ τῶν λίθων κύστιδος τῷ δαπανᾶν {πᾶν} τὴν πολλὴν ὑγρότητα, <***> τῷ τῇ πυκνότητι πιλοῦν καὶ ἐκθλίβειν τὴν αὐχμώδη ὑγρότητα, ὡς σπόγγος θλιβόμενος τὸ ἐν τοῖς σπόγγοις ὕδωρ ἀποβάλλει. Διὰ τί πολλάκις ῥίγος ἐπαύσατο κ<τ>ύπου γινομένου; διότι πολλάκις τῶν χυμῶν χρόνῳ πεφθέντων καὶ λεπτυθέντων ἢ φυσικῆ θερμότης ἀθρόως διὰ τὸν κτύπον ἐς βάθος φεύγουσα τὸν νοσώδη χυμὸν ἀναλίσκει· τοῦτο ποιεῖ καὶ θηριακὴ καὶ ἄλλα θερμὰ εὐκαίρως καὶ μετὰ πέψιν διδόμενα. Τὰ ὑέλινά κάτοπτρα σφόδρα λάμπουσιν, ὅτι ἔνδοθεν αὐτὰ χρίουσι κασσιτέρῳ, ᾧ ὁ ὕελος πλέον διαυγάζεται· ὁ κασσίτερος γὰρ τὰς ἰδίας ἀκτῖνας διὰ τῶν πόρων τῆς ὑέλου παραπέμπουσα διπλασιάζει τὸ ἐπιπολῆς. Ὅρωμεν ἑαυτοὺς ἐν τοῖς κατόπτροις καὶ διαφανέσιν, ὅτι ἢ τῆς ὄψεως ποιότης ἀπιούσα πρὸς τὰ λαμπρὰ σώματα πάλιν <κατ> ἀντανάκλασιν ἔρχεται διὰ τῶν ἀκτίνων τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὴν αὐτῆς θέαν· ὅτι δὲ ποιότη<τε>ς ἀπιάσι τοῦ προσώπου, δῆλον ἐκ τοῦ τοὺς παραμένοντας δένδρεσιν ὠχρὰν ὄψιν ἔχειν τῷ τὴν ὠχρὰν ὄψιν τῶν φύλλων ἀπ[ιέ]ναι πρὸς τὸ πρόσωπον· ὁμοίως καὶ <πρὸς> τὸ ῥέον ὕδωρ ἀπιούσα χλωρὸν αὐτὸ δείκνυσιν. Ἦχῶ γίνεται κατὰ ἀντανάκλασιν τῆς πληγῆς· ἢ γὰρ φωνὴ πλήττει τὸν ἀέρα, ὁ ἀῆρ τὸν τόπον, καὶ κατὰ τὴν πληγὴν γίνεται καὶ ἢ ἠχώ, οὐκ ἐν διύγροις δὲ τόποις-οὔτοι ὑπέικουσι σχεδὸν καὶ ἐκδιδόασιν πρὸς τὴν φωνήν-, ἀλλ' ἐν ξηροῖς καὶ ὑπάντροις δυναμένοις ποιεῖν ἀντανάκλασιν. ὁ δὲ μῦθος ὁ περὶ Ἦχῶ οὕτω λύεται· Πάν τις σοφὸς ἐζήτει τὴν αἰτίαν τῆς ἠχοῦς, τὸ φείλειτ τὴν εὔρεσιν μὴ εὐρίσκων ἐδυσχέραιεν, εὐρῶν ἐχάρη, ὡς καὶ Ἐνδυμίων φιλόσοφος ζητῶν τῆς σελήνης τὴν κίνησιν ἡμέρας ἐκάθευδεν, νύκτας δ' οὐ. ποιμὴν ἐμυθεύθη ὅτι τὰ ὑψηλότερα τῶν ὀρέων ἐζήτει, πηκτίδα ἐκράτει διὰ τὴν ἀρμονίαν, ὡς καὶ Προμηθεὺς ἐζήτει περὶ τοῦ ἀστρώου ἀετοῦ· μὴ δυνάμενος εὐρεῖν τοῦτο ἐδαπανᾶτο φροντίσι· φιλόσοφος τις ἔλυσε τὸ ζητούμενον καὶ Προμηθεῖ

θεραπείαν δέδωκε. Διὰ τί τὸ ἰστάμενον ὕδωρ λίθου ῥιπτομένου κύκλους ποιεῖ; ὁ λίθος τῇ τάσει τῆς βολῆς ἀποδιώκει τὸ ὕδωρ πόρρωθεν διὰ τὸ ἰσοδύναμον εἶναι τὴν τάσιν <καί> γίνεται κύκλος. καταβαίνων δὲ ἄχρι τῆς γῆς καὶ διασπῶν τὰ σώματα τοῦ εἴδους πολλοὺς ἐργάζεται κύκλους· πρῶτον γὰρ τὸ ἐπιπολῆς κινεῖ, εἶτα τὸ βάθος. ὁ δὲ μεταγενέστερος κύκλος τοῦ πρὸ αὐτοῦ μιρότερος διὰ τὸ καὶ ὑπὸ τοῦ λίθου μὴ ὁμοίως δίστασθαι κατὰ τὴν πληγὴν τὸ ὕδωρ. Τὸν σπληνὰ τινές φασιν αἴτιον τοῦ γέλωτος καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν σκιρρουμένων σπληνῶν τοὺς πάσχοντας μὴ γελᾶν, ἀλλὰ μᾶλλον κατηφεῖς εἶναι. κατὰ συμβεβηκὸς ὁ σπλην αἴτιον τοῦ γέλωτος· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἥπατος τὸν τρυγῶδη καὶ μελαγχολικὸν χυμὸν ἐρρωμένως ἔχων καθαίρει καὶ διάχυσιν ἐντεῦθεν γέλωτος γίνεται. εἰ δὲ νοσερῶς ἔχει τοῦτο, οὐ ποιεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ εἶναι αἴτιον τοῦ πράγματος. Αἱ ἡμίονοι οὐ τίκτουσιν, ὅτι ἐκ διαφόρων συνεστήκασιν ζώων, τὰ δὲ ἐκ διαφόρων ἄλλο τι ποιεῖ, ὡς ἐπὶ λευκοῦ καὶ μέλανος τὸ φαιόν. ἡ γεννητικὴ τοῖνυν κρᾶσις ἠφάνισται καὶ τῶν εἰδῶν ἡ ἐπιτηδειότης. Οἱ ἐκ γενετῆς κωφοὶ ἄλαλοι, ὅτι ἂ οὐκ ἤκουσαν οὐ δύνανται λαλεῖν ἢ, ὡς οἱ ἰατροὶ λέγουσιν, ὅτι μία συζυγία νεύρων ἐστὶ γλώττης καὶ ὠτων καὶ συμπάσχουσιν ἄμφω. οἱ μέντοι ἐκ πάθους κωφοὶ οὐκ ἄλαλοι, ὅτι τοπικὴ γίνεται τότε ἡ πῆσις. Νηστεύσαντες πολλοὶ μετὰ τροφὴν ῥιγοῦσιν, ὅτι τῇ βραδυτῆτι ἐκχολούμενοι δριμὺν γεννώσι χυμὸν· μετὰ τὴν τροφήν οὖν τῶν μορίων τῆς χολῆς ἀποδιωκομένης εἰς τὸ δέρμα γίνεται τὸ ῥίγος. Αἱ ὑεὲς ἄνω βλέπουσαι βασταζόμεναι σιγῶσιν, ὅτι πρὸς τὴν γῆν μᾶλλον τῶν ἄλλων νεύουσι τῆς δυσωδίας ἀντεχόμενα· τῇ οὖν ἀθρόα μεταβολῇ ξενιζόμενα τοῦ φωτὸς σιγῶσιν. Τέρπονται τῇ κόπ<ρ>ω κατὰ μὲν ἰατροὺς φυσικῶς ὡς μέγιστον ἦπαρ ἔχουσαι, κατὰ δὲ Ἀριστοτέλην ὡς παχύρρυγχοι καὶ δυσωδίας μὴ αἰσθανόμεναι. Διὰ τί τῶν ἐλκῶν ὑγιαζομένων κνησμοὶ γίνονται; ὅτι τῶν μορίων ὑγιασθέντων ἀποδιώκεται τὸ λείψανον τοῦ παρὰ φύσιν χυμοῦ τοῦ ποιήσαντος τὸ ἔλκος, ὃ καὶ εἰς τὸ δέρμα διαφορούμενον ποιεῖ τὸν κνησμόν. Αἱ μονοπάθειαι τῶν ὀφθαλμῶν χεῖρους γίνονται, ὅτι τὸ μεριζόμενον πάθος ἀσθενέστερον γίνεται, τὸ δὲ μονομερὲς ἰσχυρόν· ἢ ὅτι θάτερος κινούμενος παρακινεῖ καὶ τὸν ἕτερον καὶ ἐντεῦθεν ὁ πάσχων πλεῖον πάσχει, παντὸς δὲ πάσχοντος μέρους μέγα ἴαμα ἡ ἀκίνησις. Ὁ ἄνθρωπος πλεῖον παρὰ τὰ ἄλλα ζῶα πτάρνυται, ὅτι πλείονι τοῦ κόρου κέχρηται καὶ τροφῇ καὶ πόσει, ὧν μὴ πεττομένων πολὺ συνάγεται πνεῦμα, ὃ καὶ ὡς λεπτομερὲς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον ἀνιὸν ἀναγκάζει αὐτὸν πρὸς ἀπόκρισιν καὶ ποιεῖ τὸν πταρμόν. ψόφος δὲ γίνεται διὰ τὸ στενόπορον τῆς ῥινός, ὡς καὶ ἀποπάρδης δι' ἔδρας καὶ ἐρυγῆ διὰ στομάχου καὶ φωνῆ καὶ ἤχος. Αἱ τρίχες καὶ οἱ ὄνυχες τῶν τεθνηκότων οὐκ αὔξονται, ὡς τινες λέγουσιν, ἀλλὰ φαντασίαν ποιοῦσι τῆς περικαλυπτύσεως αὐτοῦς σαρκὸς μαραινομένης. ἄλλοι λέγουσιν ὡς ἀληθῶς· περιπτωματικοὶ γὰρ οἱ νεκροὶ διὰ τὴν σῆψιν, καὶ ταῦτα δὲ ἐκ περιπτώματος. Αἱ λεγόμεναι λεῦκαι γίνονται ἐν παισὶ μᾶλλον ὡς ἀδηφάγοις καὶ ἀργότεροις ἢ ἐν τοῖς γέρουσιν, ἐν δὲ τοῖς τῶν ποδῶν ὄνυξιν, ὅτι πόδες τῶ περιπάτῳ διαφοροῦσι τὰ περιπτώματα. Ἐν τοῖς ποσὶν αἱ τρίχες πολιοῦνται διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἐν τῇ ἦβῃ βραδέως, ὅτι θερμότερα καὶ τῇ συνουσίᾳ διαφοροῦσα τὸ φλέγμα. Τοῖς ἀνθρώποις ἡ φωνὴ βραδέως τελειοῦται ἢ τοῖς ἀλόγοις ὡς ποικιλωτέρα καὶ τεχνικωτέρα καὶ διδαχῆς δεομένη. Τὰ πλεῖστα τῶν ζώων τὰς οὐράς κινεῖ διὰ τοὺς συνήθεις ὡς ἔχοντα τὸν νωτιαῖον μυελὸν μέχρι αὐτῆς· τῆς οὖν ψυχῆς αἰσθανομένης τὸν συνήθη ὅσα καὶ χεῖρα κινεῖ τὴν οὐράν. λέων δὲ καὶ ταῦρος ἐν θυμῷ πλήττουσι δι' αὐτῶν τὰς πλευράς, ὅτι θυμῷ κινουμένη ἡ ψυχὴ καὶ μὴ ἔχουσα δρᾶσαι τι πρὸς τὸν λυποῦντα ἑτέρῳ τρόπῳ σοφίζονται τὴν παραμυθίαν, ὡς καὶ ἄνθρωποι λυπούμενοι τρίβουσι τοὺς ὀδόντας. Αἱ κεκαυμένοι κριθαὶ ξηραὶ ἐπιπασσόμεναι τοῖς ἔλκεσι τῶν ἵππων οὐ λευκάς

τρίχας φύουσι, ὅτι ῥυπτικῆς οὔσης φύσεως ἀποσμήχουσι τὸ φλεγματῶδες περίττωμα. Διὰ τί οὐ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὡς τῶν ἀλόγων αἰ οὐλαὶ τρίχας φύουσι; ὅτι τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου πυκνότερον καὶ ἡ οὐλὴ γοῦν τοὺς πόρους ἀποτυφλώττει, τῶν δὲ ἀλόγων ἀραιοπορώτερον. Ἐπὶ τῶν ὑπὸ διψάδος δηχθέντων καὶ δίψει συνεχομένων ἢ θηριακῆ ξηρὰ καὶ θερμὴ οὔσα παύει αὐτό. λύσις· οὐ λόγῳ κράσεως, ἀλλ' ἀντιπαθεία καὶ φυσικῶ λόγῳ. ἢ ἀντίδοτος ἐκ πολλῶν σύγκειται βοτανῶν ἔχουσῶν τινα συμπάθειαν πρὸς ἕκαστον μέρος· οἷον τὸ δίκταμνον ῥώννουσι καρδίαν, ἥπατόριον ἥπαρ, σκολοπένδριον σπλῆνα, τὸ πετροσέλινον στόμα τῆς κοιλίας, ἔλένιον νεφρούς, τὸ πήγανον τὸ κόλον, γεντιανὴ ἐγκέφαλον, σέσελι κύστιν. αἰ οὖν τῶν ἔχων σάρκες ἀναμιγνύμεναι καὶ προσπάθειαν ἔχουσαι πρὸς ἕκαστον ἰοβόλον ἐν ἅπασι μορίοις κατακερματιζόμεναι τὸ φθορὰν ἀπειλοῦν πάθος οὐκ ἔωσιν ἐνεργεῖν τὰ ἀντιμαχόμενα. Αἰ ἵπποι δυσουριῶσιν, ὅτι οἱ τὴν ξηρὰν ὑπόστασιν εὐχερῶς προιέμενοι τὴν ὑγρὰν χαλεπῶς καὶ ἀνάπαλιν· ὁ δὲ κύων ἄμφω χαλεπῶς. Τὰς ἵππους ἐν τοῖς ἵπποφορβίοις ἀποκεῖρουσι πρὸς τὴν χαίτην, ἵνα ταπεινωθεῖσαι ὑπομείνωσι τὴν <ὀχείαν τῶν> ὄνων· κομῶσαι γὰρ οὐ θέλουσι· τότε δὲ ὡς ὅμοιοι οὐκ ἀτιμάζουσιν. {Ὅπερ ἢ ψυχὴ ἀφῆκε διὰ τὴν νόσον, τοῦτο πληροῖ ἢ καρδία.} Οἱ νεφριτικοὶ μεγάλην ἔχουσι τὴν ἀναπνοήν. ὅτι μὲν ψυχῆς ἐνέργεια διὰ μέσων νεύρων καὶ μυῶν δῆλον· κινεῖται οὖν ὁ θώραξ διὰ τῶν προρρηθέντων. ἀραιὰ δὲ γίνεται ἢ πνοὴ βλαβείσης δυνάμεως ψυχικῆς, μεγάλη δὲ διὰ τῶν ῥιπτισμῶν τῆς καρδίας· ἔξαναστᾶσα γὰρ ἢ ζωτικὴ δύναμις νύττει τὴν ψυχὴν, ἀπειλοῦσαν αὐτῇ τὴν ἀπώλειαν. ὅπερ οὖν ἢ ψυχὴ ἀφῆκε διὰ τὴν νόσον, τοῦτο ἀναπληροῖ τῷ μεγέθει ἢ καρδία διὰ τὴν ἰδίαν χρεῖαν. Οἱ περιπνευμονικοὶ κωματώδεις, ὅτι ὑγρότητα ἔχον τὸ μόριον δέχεται τῇ ἀεικινήσει ἐπίκτητον θερμότητα· κἀντεῦθεν γεννῶνται ἀτμοὶ καὶ ἀνέρχονται εἰς τὸ κρανίον, πῆγνυνται ὡς ἐπὶ λεβήτων σκεπομένων, ἀπολύουσι τὴν θερμότητα καὶ γίνονται ψυχροί, καὶ διπλασιασθὲν τὸ ψυχρὸν διὰ τὸ κρανίον ναρκοὶ τὸ ἡγεμονικὸν καὶ ποιεῖ πάθος. Οἱ ἀποτμηθέντες τὴν κιονίδα ἤγουν τὸν γαργαρέωνα φθισικοί, ὅτι αὕτη ἐστὶν ὡς πῶμα τῷ ἀέρι, ἧς καὶ ἀποτμηθείσης εἰσενεχθεὶς ὁ ἀήρ ἀμετάβλητος καὶ ὀμιλεῖ τῷ πνεύμονι καὶ ψύχει τὸ ἐν τοῖς ἀγγείοις αἷμα καὶ δυσκίνητον ποιεῖ· βιαζομένου δὲ πρὸς κίνησιν πάσχει τὰ ἀγγεῖα, καὶ ἔστι τὸ πάθος ἢ κιονίς· ὅταν φλεγμάνῃ ὡς ῥώξ, καλεῖται ἢ σταφυλὴ ἢ χοάνη ὡσπερ χωνεῖον. Τῶν περιπνευμονικῶν τὰ μῆλα ἐρυθρά, ὅτι τὸ αἷμα ὀπτώμενον <ἐν> τῷ πνεύμονι ἀτμὸν γεννᾷ· αἰεὶ γὰρ ὁμοιοῦται τῷ ποιοῦντι τὸ γιγνόμενον· ὃς ἀναγόμενος εἰς τὰ μῆλα διὰ τὴν κουφότητα ἐκεῖ ἴσταται καὶ ὡς δι' ὑέλου φαίνει τὸ ἄνθος. Πῶς τῷ χειμῶνι θερμότερων ἡμῶν ὄντων γεννᾶται φλέγμα; διὰ τὰς πολλὰς τροφὰς ἃς οὐ δύναται πέψαι ὁ στόμαχος, δι' ἃς τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ σβεσθέντος ψῦξις τὸ φλέγμα γεννᾷ, καὶ ἡμιτελὲς αἷμα ὤφθη τὸ φλέγμα. Ἐν Αἰγύπτῳ θερμοτάτῃ οὔσῃ ψυχρὸς οἶνος γίνεται, ὅτι ἀραιοῦται ἢ γῆ τῇ καύσει τοῦ ἡλίου καὶ ἐξέρχεται τὸ θερμὸν καὶ ἀπομένει ἢ φυσικὴ ψυχρότης. ἐν δὲ Σκυθίᾳ ψυχρᾷ οὔσῃ οἶνος θερμὸς, ὅτι οὐκ ἀραιοῦται ἢ γῆ· διὰ τοῦτο καὶ ἀνδρειότεροι Σκύθαι Αἰγυπτίων. Ἐν τῷ θέρει ψυχρὰ, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι θερμὰ τὰ λάχανα, ὅτι ἢ τοῦ ἡλίου φορὰ πολεύουσα τὸν κύκλον ἐναλλάττει τὰς θέσεις· ἐν γὰρ τῷ θέρει τὴν ἄνω ζώνην κατείληφεν, ὡς τὸ μῆκος δηλοῖ τῆς ἡμέρας· θάλπονται οὖν τὰ ὑπὲρ γῆν καὶ ψύχονται τὰ φυτὰ. ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τὸ ὑπὸ τὸ ἡμισφαίριον ὁ ἥλιος διατρέχων, τῆς γῆς τὰ βάθη θάλπων, θερμότερα ποιεῖ τὰ φυτὰ. Διὰ τί ἐκ καύσου περιπνευμονία, οὐ μὴν καὶ ἀνάπαλιν; ὁ καῦσος ἐκ ξανθῆς χολῆς ἢ ἐξ ὄλων τῶν ἀγγείων φέρεται πρὸς <τὸ> κύτος τῆς γαστρὸς καὶ ἐπάγει τὸ σύμπτωμα. ἢ οὖν φύσις πειρᾶται ἐκμοχλεύειν τὸν χυμὸν· ἂν γοῦν ἢ δύναμις ἢ ἰσχυρὰ καὶ ὁ καιρὸς θερμὸς, δι' ἰδρώτων ἀπάγεται ἢ νοσοποιὸς αἰτία, ἂν δὲ τοῦναντίον, διὰ γαστρὸς

κατάγεται. ὁ οὖν χυμὸς εἰς τὰ βρόγγια ἐνεχθεὶς τοῦ πνεύμονος καὶ πληρώσας αὐτὸν γεννᾷ τὸ πάθος. ἐκ δὲ περιπνευμονίας καῦσος οὐκέτι· φθάνει γὰρ ἐκτεφρωθῆναι ὁ χυμὸς πρὶν γεννηῆσαι τὴν διάθεσιν. Διὰ τί ἐπὶ τῇ ἀκμῇ τῶν πυρετῶν Ἰπποκράτης φεύγει τὴν τροφήν, οὐ μὴν καὶ ἐπὶ τῶν πλευρ<ρι>τικῶν καὶ περιπνευμονικῶν; ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἢ φύσις πέττει τοὺς χυμοὺς καὶ ἀπελαύνει τὰς αἰτίαις δι' οὕρων καὶ διαχωρημάτων, καὶ οὐ δεῖ παραλαμβάνειν τροφήν, ἵνα μὴ καταλείψῃ τὰς αἰτίαις ἢ φύσις καὶ πρὸς ταύτην ἐνστέῃ, ἐπὶ δὲ τῶν πλευριτικῶν ἢ φύσις πέττει μὲν τὸν χυμὸν, ψυχὴ δὲ κενοῖ τὴν οὐσίαν προσχρωμένη μυσίν. εἰκότως οὖν δεῖ τρέφειν, ἵνα ῥώσαντες τοὺς μῦς ἐξαναστήσωμεν πρὸς ἄμυναν τοῦ λυποῦντος. Διὰ τί ὁ μὲν τριταῖος ἐκ θερμοῦ χυμοῦ γενόμενος καὶ κατελαύνουσαν τὴν χολὴν ἔχων παρὰ μίαν κινεῖται, ὁ δὲ ἀμφημερινὸς ἔχων τὸ βαρὺ καὶ ψυχρὸν φλέγμα καθ' ἡμέραν, ὁ δὲ τεταρταῖος διὰ δύο; ὅτι ὁ μὲν τεταρταῖος ὀλίγον ἔχων τὸν χυμὸν διαφορεῖται διὰ ἰδρώτων, καὶ τῇ κενώσει ἴσταται ὁ παροξυσμὸς μένων εἰς δευτέραν κίνησιν. ὁ ἀμφημερινὸς πλουτῶν ὕλην παχεῖαν καὶ ὑγρὰν ἐπιτείνεται· ὁ σύνοχος ἐξ αἵματος ἔχων τὴν ὕλην ἀδιάλειπτος, ὁ ἀμφημερινὸς ὄσω ἐμειώθη κατὰ ποσότητα χυμοῦ ἐμφαίνει αἰσθητὸν διάλειμμα. ὁ τριταῖος χυμὸν θερμὸν ἔχων καὶ λεπτομερῆ ἐπλάτυνεν αὐτόν. γίνωσκε δὲ ὡς τὸ αἶμα τρέφον τὸ σῶμα πλουτεῖ τὸ ποσόν, εἴτα τὸ φλέγμα, ὃ καὶ ἐν λιμῶ τρέφει· μεμειώται ἢ ξανθὴ ὡς μὴ τρέφουσα· καὶ δριμεῖα ἐλάττων ἢ μέλαινα ὡς ἐχθρὰ τῆς φύσεως καὶ διαβρωτικὴ τῶν μορίων. εἰ μὲν οὖν εἷς τῶν ἄλλων χυμῶν ἀύξηθῆ, κακοχυμία λέγεται τοῦτο, εἰ δὲ οἱ δ' κατὰ ἀνάλογον τῆς οἰκείας ποσότητος, πληθῶρα. Ἐπὶ τῆς παραλυθείσης γνάθου οὐ τῇ νοσοῦση, ἀλλὰ τῇ ἐτέρα προσφέρομεν τὸ βοήθημα, ὅτι δύο μυῶν ὑπαρχόντων ἀντι<τε>ταγμένων ἀλλήλοις, καθ' ἐκάστην γνάθον ποιουμένων τὴν κίνησιν, ἐὰν συμβῆ θάτερον παραλυθῆναι, ὁ ἕτερος ἔχει τὴν οἰκείαν κίνησιν ἰσχυρὰν καὶ ἔλκει πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἀσθενῆ. ῥωννύομεν οὖν διὰ ταῦτα τὸν ὑγιαίνοντα, ἵνα δι' αὐτοῦ τὸν νοσοῦντα θεραπεύσωμεν. Οἱ ἀδένες σώματά εἰσι σμικρά, σφαιροειδῆ, χαῦνα, μεταξὺ τῶν μεγάλων φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν δίκην σφηνίσκων, ἵνα μὴ ὀμιλία σήπωνται τὰ ἀγγεῖα ὑγρὰ ὄντα τῇ περιουσίᾳ τοῦ αἵματος. οὗτοι φλεγμαίνοντες βουβῶνας ποιοῦσιν, ἰσχυρούμενοι δὲ χοιράδας. Οἱ φαλακροὶ τὸ βρέγμα ψιλοῖ, τοὺς κροτάφους δασεῖς, ὅτι τὰ μετέωρα ἐκτὸς ὄντα ὑγρότητος οὐ τριχοῦνται, τὰ δὲ κάτω δεχόμενα τὴν ἐκ τῶν ἄνω τροφήν φύουσι τρίχας, ὡς τὰ ὑψηλότερα καὶ πετρώδη τῶν χωρίων οὐ καρπογονεῖ, τὰ δὲ χθαμαλὰ καὶ νοτιώδη. Ἐκ δ' στοιχείων γεννηθέντες πῶς τρία ἔχομεν, ὑγρά, στερεὰ, πνεύματα; ὅτι τοῦ πυρὸς ἢ οὐσίας ὡς λεπ<ομ>ερῆς εἰς ἀέρα περιίσταται. Διὰ τί ἐν ταῖς ὀδύναϊς τῶν ἀποστημάτων προηγείται ῥίγος, εἴτα πυρετός; ὅτι ἡ φύσις ἀνιωμένη καὶ ἀηδιζομένη ὑποδύνει τῷ βάθει, ψύχεται ἢ ἐπιφάνεια, πήγνυσι τὰ ἀγγεῖα τοῦ αἵματος· χρονίσαντος δὲ τοῦ πάθους οἶον καταγινώσκει τούτου ἢ φύσις καὶ χέει τὸ αἶμα, πληροῖ τὰ ἀγγεῖα καὶ πυρετὸν γεννᾷ. διὰ γοῦν τὴν τοῦ αἵματος στάσιν ἐπεγείρεται ἢ ἀποκριτικὴ δύναμις καὶ ποιεῖ τὸ ῥίγος, ἢ δὲ σῆψις τὸν πυρετόν. Τινὲς τῶν ὀπωρῶν ἔχουσι τὸ ἀρχεῖον ἔνδον, τινὲς τούναντίον, ὅτι ἡ φύσις διὰ τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν κατέκρυψε τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἔνδον, ἐπὶ δὲ τῶν μοσχευμάτων καὶ φυτῶν οὐ κατέκρυψεν ὡς ἀχρεῖα. Οἱ τὰ βόεια πέττοντες ἰχθῦς πετράιους οὐ πέττουσι διὰ τὴν ἄμετρον θερμότητα τῆς γαστρός· ὡς γὰρ εἰς σίδηρον μὲν χρώμεθα πυρὶ ἐκ στερεᾶς ὕλης, εἰς χρυσὸν δ' ἢ ἄργυρον ἀχύρω, οὕτω καὶ ἐνταῦθα σίδηρος τὰ βόεια κρέα, χρυσὸς οἱ πετράιοι ἰχθύες. ἐὰν οὖν εὔρεθῆ γαστήρ θερμῆ, ὑπεροπτώμενος ὁ ἰχθύς κνισσοῦται καὶ ἀφανίζεται καὶ ἀπειψίαν μιμεῖται. Ἐπὶ τῶν φθισικῶν γρυποῦνται οἱ ὄνυχες, ὅτι τὰ στερεὰ δυσπαθῆ ὄντα ἐκκλίνουσι τὸ πάθος καὶ φαντάζουσι τῷ σχήματι διὰ τὴν τῶν σαρκῶν σύντηξιν. τὸ δὲ ἔλκος γίνεται

διὰ τὸ ἀεικίνητον τοῦ πνεύμονος καὶ τῆς καρδίας καὶ διὰ τὸν βῆχα ἀνακαθαιρόμενον τῷ πτύω. Τῶν πυρετῶν μειουμένων αὐξοῦσι τρίχες καὶ ὄνυχες, ἐν δὲ ταῖς ἀναλήψεσιν ἀπορρέουσιν αἱ τρίχες, αὖξει δὲ τὸ σῶμα. ἡ θριξὶ ἐκ περιττωμάτων· καιομένων οὖν τῶν χυμῶν γεννῶνται τὰ περιττώματα· ἐπὶ δὲ τῶν ἀναλήψεων ἐκτεφρωθέντων τῶν χυμῶν ἴσταται καὶ οὐ τρέφεται. τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῆς κενώσεως ἅπαν τὸ γεννώμενον εἰς αὐτὸ ἐφέλκεται διὰ τὴν τοῦ φθάσαντος δαπάνην. Ἡ λευκὴ ὑπόστασις τῶν οὔρων ἀγαθὴ διὰ τὴν τῶν στερεῶν καὶ ἀρχῶν ὁμοιότητα· δηλοῖ γὰρ φιλίαν τῆς δυνάμεως καὶ τὸ γνώρισμα φέρει τῷ χρώματι. ἐν γὰρ τοῖς στερεοῖς ὡς ἐδραίοις ἡ φύσις θέλει μᾶλλον οἰκεῖν ἢ γοῦν νεύροις, ὀστοῖς, φλεψίν, ἀρτηρίαις. λευκὴ τὴν χροίαν καὶ δι' ἄλλο, ὅτι κατὰ βραχὺ ἡ δύναμις ἀσθενοῦσα πέττει τὸν χυμὸν ἐξ ἀρχῆς ὀλίγον κινούμενον σὺν τοῖς οὔροις καὶ διὰ κουφότητα ἀνωφερὲς ποιεῖ τὸ ἐναιώρημα τὸ ἐπιπολάζον τῷ ποτηρίῳ τῶν οὔρων. πλέον δὲ πέττουσα πλέον κινεῖ καὶ ποιεῖ τὸ νεφέλιον κατὰ μέσον ἰστάμενον· ὅσον γὰρ πλέον, τοσοῦτον βαρύτερον. ὅταν δὲ τελείως ἐκρῆ τὸ οὔρον βαρὺ γινόμενον, ἰζάνει περὶ τὸν πυθμένα καὶ ποιεῖ τὴν λεγομένην ὑπόστασιν ἐν τελείᾳ ὑγείᾳ. λευκὸν οὖν τὸ οὔρον διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν μορίων, πλεῖον διὰ τὴν τοῦ πεφθέντος χυμοῦ ὁμοτιμίαν. τὸ ὁμαλὸν τῆς ὑποστάσεως δηλοῖ δυνάμεως τελείαν ἐνέργειαν. ἀναλογεῖ δὲ τὸ ἐν φλεγμοναῖς πύον τῇ ὑποστάσει. καὶ τὸ μὲν πύον δυσῶδες ὡς μὴ διαπνεόμενον, ἀλλὰ ἐκτὸς ὃν περὶ τὸ δέρμα, ἡ δὲ ὑπόστασις τὰ ἐναντία ἔχουσα οὐκ ἐστὶ δυσῶδης. Ἀπὸ χολῆς γίνεται πυρετός, ὅταν κινήσῃ ἐπὶ τὸ δριμύτερον τραπῆ καὶ σαπῆ· λύεται δὲ διὰ χολῆς, ὅταν ὀρμαίνῃ τὸ ζῶον πρὸς ἄμυναν τοῦ λυποῦντος καὶ διαφορούμενος ὁ χυμὸς λύεται. Τῶν λυπουμένων κοῖλοι ὀφθαλμοί, ὅτι συνιζάνει ἡ ψυχὴ ἔνδον, ἀτονοῦται τὸ σῶμα. ἐπὶ δὲ τῶν ὀργιζομένων τούναντίον· ὅπου γὰρ νεῦμα, ἐκεῖ ὀργάνων καὶ χυμῶν ῥοπή. τὰ ὀστέα ὡς στερεώτερα ἄγνωται διὰ τὴν ἀντιτυπίαν, ἡ δὲ σὰρξ οὐ διὰ τὸ εὐεικτον. οἱ εὐνοῦχοι μακροὶ καὶ βλαιοί, ὅτι ὑγρότητα ἔχοντες πλουτοῦσι πρὸς σῶμα. διὰ δὲ τὴν ἀσθένειαν γίνεται διάστροφα τὰ μόρια, ὡς ἐπὶ τῶν οἰκιῶν τῶν μὴ ἔχουσῶν ἀνάλογα θέμεθλα. τὰ ἄκρα ῥιγοῦμεν ὡς λεπτά, νευρώδη καὶ ὀλίγαιμα καὶ ψυχρά. Ἐν φόβῳ ὀρθαὶ ἴστανται αἱ τρίχες, ὅτι ἡ ψῦξις πύκνωσιν ποιεῖ τῶν πόρων· ἡ θριξὶ οὖν περισφιγγομένη ὀρθοῦται. οἱ πυρέττοντες διψῶσι μᾶλλον, οὐ πεινώσι δέ, οἱ δὲ ἀναλαμβάνοντες τούναντίον, ὅτι ἡ δίψα δι' ὑπερβολὴν θερμότητος καὶ ξηρότητος ἐκ τοῦ πυρετοῦ γινομένης, οὐ πεινώσι δὲ διὰ τὴν πολλὴν ὑγρότητα τῶν ἐν τῷ στομάχῳ χυμῶν κακῶν· οἱ ἀναλαμβάνοντες πεινώσι διὰ τὴν πολλὴν κένωσιν τῶν ὑγρῶν, οὐ διψῶσι διὰ τὸ κατεψῦχθαι τὸ σῶμα τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ πυρετοῦ. οἱ φθειρες τῶν νεκρῶν φεύγουσι τῇ λείψει τοῦ αἵματος, ὅθεν αὐτοῖς τροφή καὶ θάλψις, καὶ ζητοῦσιν ἀλλαχοῦ ἐπελθεῖν. τὰ σφαζόμενα λακτίζει συνεχῶς διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πληγῆς ὀδύνην ἢ διὰ τὸ σπᾶσθαι. Ἐπὶ τινῶν ζῶων αἱ κέρκοι πλέον κινοῦνται μετὰ ἀποκοπὴν, ὅτι στενότεροι οὔσαι πλέον φυλάττουσι τὴν φυσικὴν θερμότητα, ἣτις κινήσεώς ἐστὶν αἰτία. σημεῖον τῶν καθαρθέντων ἀκριβῶς εἰ μετροῦσι τὰς δοκούς, ὅτι τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα καὶ τὸ φρονοῦν σῶον ἔχουσι καὶ καθαρὸν καὶ ἀτάραχον μὴ ὄντος γνόφου χυμῶδους. οἱ ἐμπυκκοὶ πολλάκις καὶ φθισικοὶ φθειριῶσιν, ὅτι τὸ πύον φθείρει τὰ ὑγρά καὶ σῆπει. ζωοποιούμενα δὲ ἐκ τῆς φυσικῆς θερμότητος τίκτει φθειρας, ὡς ἐν κόπρῳ σκώληκες, ἐν τοῖς ἐ<v>τέροις ἔλμινθες. Ἀλοῦμεν ἐν τοῖς ὄρχεσι πολλά, ὅτι πλείονα αἴσθησιν ἔχουσιν, ἐπειδὴ καὶ πλείονα ἡδονήν. ἔνθα γὰρ τὸ ἐν, τὸ ἔτρεον, καὶ ὅπου ταῦτα, καὶ ὀδύνη σφοδρά. τὰ δὲ συμπάσχοντα συμπάσχει τριχῶς· καὶ διὰ συγγένειαν ὡς ἐγκέφαλος καὶ στόμα κοιλίας τῇ κοινωνίᾳ τῶν πλείστων νεύρων, ἢ διὰ γειτνίασιν ὡς καρδία στομάχῳ, ὅταν δριμέων χυμῶν δακνομένων μεταλαμβάνει καρδιώττουσα πρὸς ἄμυναν

τοῦ λυποῦντος, ἢ δι' ἀσθένειαν καὶ κατὰ πάροδον ὡς ἐπὶ προσπταίσματι δακτύλου ποδὸς βουβῶν· προστ->εχούσης γὰρ τῆς φύσεως μετὰ τοῦ αἵματος πληροῦνται οἱ ἀδένες τοῦ βουβῶνος. καὶ ἡ τοῦ βίου συμπάθεια τριττή· ἐπὶ νεκρῶ συγγενεῖς καὶ γείτονες συναλγοῦσιν ἢ κατὰ πάροδον ἀκούοντες ἢ ἐρωτῶντες τὸ πάθος λόγῳ ἀσθενείας ψυχικῆς. Ἐπὶ ὀφθαλμῖα ζύρησις ὠφέλιμος, ὅτι διαπνεομένη ἢ κεφαλὴ διαφορεῖ τὰ περιττώματα. Αἰφνιδίως ἐκ τοῦ φωτὸς εἰς σκότος καὶ ἀνάπαλιν οὐ βλέπομεν καθαρῶς, ὅτι ἡ ἀθρόα μεταβολὴ ξενίζειν ἡμᾶς ποιεῖ ἢ ὅτι τὸ σκότος παχὺ καὶ ψυχρὸν ὄν πυκνοῖ τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα, τὸ δὲ φῶς λαμπρὸν ὄν καὶ λευκὸν διαφορεῖ αὐτό· τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ αἰφνίδιον. Ἐπὶ τῶν ἀλόγων οἱ πυρετοὶ καὶ τὰ κρυπτὰ πάθη δυσιατότερα καὶ κινδυνώδη, ὅτι τὴν φύσιν ἔχουσι βεβαπτισμένην τῷ βάθει τοῦ σώματος καὶ μὴ περιελκομένην ὑπὸ τῆς λογιστικῆς ψυχῆς ἐπὶ τὰ ἐκτὸς ὡς ἐπὶ ἀνθρώπων. ἢ οὖν αἴσθησις ἀντιλαμβανομένη πολλῆς ὀδύνης καὶ τὴν φύσιν καταβαπτίζει καὶ τὰς δυνάμεις· ἢ ὅτι δυσπαθέστατα ὄντα τοῖς μεγάλοις ἀπόλλυνται. Ἐν ὑετῷ πομφόλυγες σφοδρὸν ὑετὸν δηλοῦσιν, ὅτι τὴν φῦσαν πολὺ ὕδωρ καὶ πολὺ πνεῦμα ποιεῖ, κυρτοῦντος τοῦ πνεύματος τὸ ὕδωρ ὡς ἐπὶ τῆς ὑάλου καὶ λοιπῶν. σφαιρικὴ ἢ φῦσα ὅτι οἶον τὸ ὄλον τοῦ ὕδατος καὶ τὸ μέρος, ὕδωρ δὲ καὶ ἐπὶ φυτὸν βαλλόμενον σφαιρικόν. Οὐκ ἀλγοῦμεν τὴν κεφαλὴν διαιρούμενοι ὡς κατὰ τᾶλλα, ὅτι σάρκα οὐκ ἔχει πολλὴν μυώδη. Οἱ ἐκ τῶν νόσων λυθέντες πῶς μᾶλλον ἐκ τῶν ποδῶν λεπίδας ἀποβάλλουσιν ἢ τῶν χειρῶν; ὅτι ἡ ὕλη κατωφερῆς καὶ ὅτι οἱ πόδες ψυχρότεροι καὶ περιττωματικώτεροι. Διαδίδωσιν ὀφθαλμῖαν, ὅτι ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀκτίνες μετὰ πνεύματος ἐξιοῦσαι νοσώδεις μεταδιδόασιν τῷ εὐπαθεῖ τοῦ πάθους, ἢ φθίσις ἀναπέμπουσα ἀέρα σεσηπότα μεταδίδωσι τῷ ὑγιαίνοντι πνεύμονι. ἢ ψώρα εὐχερῆς οὔσα καὶ γλίσχρον ἔχουσα τὸ ἀπορρέον μεταδίδωσιν. ὕδρωπες καὶ ἀποπληξία <οὐ> μεταδιδόασιν ὡς μὴ ἀναπέμποντα ἀπόρροιαν. τὸ μὴ μεταδιδόναι, εἰ μὲν ἐξ ἐπιπολῆς, διὰ γλισχρότητα, παχύτητα, ξηρότητα, ὡς λεύκη καὶ λέπρα, εἰ δὲ κατὰ βάθος, μὴ ἀπορρέοντά τινα λοιμικὴν καὶ σηπτικὴν ἀπόρροιαν, <ὡς> οἱ πυρετοὶ. Τινὲς ἐν τοῖς πυρετοῖς σπλήνας αὔξονται ἢ διὰ τὸ πίνειν πολὺ ὕδωρ ἢ ὅτι ἀραιόπορος ὢν ὁ σπλήν δέχεται χεομένας τὰς ὕλας. Οἱ γέροντες καὶ παῖδες λιθιώσι μᾶλλον τῶν νέων διὰ τὰ περιττώματα· ἐκείνων μὲν ἐκ ψυχρότητος, τῶν δὲ παίδων ἐξ ἀδηφαγίας. Γαργαλισμὸς καὶ κνησμὸς πελμάτων ὑπνοποιεῖ, ὅτι διὰ τῶν νεύρων μετρία κίνησις ἀνιοῦσα τῷ ἐγκεφάλῳ ἥδει τὴν ψυχὴν καὶ εἰς ἡρεμίαν ἔλκει καὶ ὕπνον, ἢ ὅτι περιττωματικῶν ὄντων τῶν πελμάτων ἢ μετρία κίνησις διαφορεῖ τὰ περιττὰ καὶ ἀνάγει πρὸς ἐγκέφαλον καὶ πληροῖ αὐτὸν καὶ ἐντεῦθεν ὕπνος. Αἱ σεληνιακαὶ ἐκλείψεις πλείονες τῶν ἡλιακῶν, ὅτι ἡ σελήνη πίπτει καὶ εἰς τοὺς ὄρους τῶν ἐκλειπτικῶν συνδέσμων καὶ εἰς τὸν κῶνον τῆς γῆς τὸν ἐκ σκιάς γινόμενον διὰ τὴν ὀξύρροπον κίνησιν αὐτῆς, ὁ δὲ ἥλιος μόνον ἐν τοῖς ἐκλειπτικοῖς σκιάζεται. ἐλάττων δὲ τυγχάνουσα τῷ μεγέθει τὸν δίσκον πάντα κρύπτειν οὐ σθένει. κινουσι δὲ τότε χαλκὸν καὶ σίδηρον πάντες ἄνθρωποι ἀπελεύνοντες τοὺς δαίμονας, ὅτι οὐκ ἐπιέμπουσι τότε οἱ φωστῆρες ἀπορροίας ἀγαθὰς κωλυτικὰς τῶν δαιμόνων. Τὰ ἑπταμηνιαῖα βρέφη ζῶσι, τὰ δ' ὀκταμηνιαῖα οὐ, ὅτι ὁ ἑπτὰ τέλειος καὶ τὰ ἐκ τούτου τέλεια, ὁ δ' ὀκτῶ ἀτελής καὶ τὰ ἐκ τούτου ἀτελῆ καὶ ἑτερόμορφα καὶ οὐ παραμόνιμα. ἑπταμηνιαῖα γεννῶνται διὰ τὴν ἐξ αἵματος χρηστοῦ δύναμιν τῆς μήτρας, εἰ δὲ τούναντίον, δεκαμηνιαῖα. τέλειος ὁ ἑπτὰ ὅτι ὁ περίγειος κόσμος ἐξ ἄστροις διοικεῖται. ἑπταμηνιαῖα τὰ βρέφη ὀδοντοφυεῖ, ἑπταετῆ ἀποβάλλει, δις ἑπτὰ ἡβάσκει, τρις ἑπτὰ ἀνδρειοῦται· ὁ ἑπτὰ κρίσιμος, τούτῳ ἢ σελήνη σχηματίζεται, ἑβδομάσι μὴν διατυποῦται, ἑπτὰ τὰ φωνήεντα. ὁ δέκα τέλειος ὁ συμπεριλαμβάνων τὰ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ καὶ πάντα ἀριθμὸν εἰς ἑαυτὸν συνάγων· ἑφ'

ὦ καὶ οἱ παλαιοὶ τὰς δεξιὰς παρεῖχον, τὸ τέλειον τοῦ ἀριθμοῦ προβαλλόμενοι. Ἐπὶ τῶν ἠχούντων ὤτων τὸν δάκτυλον ἐμβάλλομεν, ὅτι κινουμένου τοῦ ἀκουστικοῦ πόρου διαφορεῖται τὸ πνεῦμα. Αἱ θήλειαι βραδέως λιθιῶσι διὰ τὸ εὐρύπορον τοῦ τραχήλου τῆς κύστεως. Τὰ ἄγρια φυτὰ εὐκόμα καὶ ἰσχυρὰ ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς δυνάμεως τελεσιουργούμενα καὶ οὐκ ἀπὸ τέχνης καὶ ὑδάτων ὑγρότητος ἃ θηλύνουσι, οἷον τὸ δένδρον· ἢ ὅτι τῶν μὲν μήτηρ ἐστί, τῶν δὲ μητριὰ. Οἱ μῦες εὐρέθησαν παρὰ τῆς φύσεως εἰς σύνδεσμον τῶν ἄρθρων· ὅθεν ἔνθα μόριον ἰσχυρόν, ἐκεῖ σφαιροειδῆς ὁ μῦς, ἔνθα δ' οὐ, ὕμενοειδῆς τις. αἱ ἐγκάρσιαι τομαὶ τῶν μυῶν δυσίατοι, ὅτι πολλαὶ ἴνες τέμνονται νευρώδεις· ἢ γὰρ φύσις τὸ νεῦρον διαξάνασα εἰς πολλὰς ἴνας παρενύφανεν καὶ τὴν σάρκα ἔθετο, ὥσπερ κρόκην στήμονι, καὶ πεποίηκε τὸν μῦν εἰκότα τῷ ζῳῷ. Βασκαίνονται οἱ παῖδες μᾶλλον ὡς εὐπαθέστεροι. γίνεται βασκανία, ὅτι ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φθονοῦντος ἐξέρχεται ἰώδης τις ἀκτὶς καὶ εἰσέρχεται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ φθονουμένου καὶ τρέπει τοὺς χυμοὺς εἰς δυσκρασίαν καὶ τοὺς χυμοὺς εἰς σῆψιν. διὰ τοῦτο καὶ τινες εὐλαβοῦνται βλέπειν νεκρούς, ὅτι ἀντιλαμβάνεται ἢ ὄρασις μολυσμοῦ τῶν νεκριμαίων τινός. Ἐπὶ τῶν σφόδρα βηχόντων ἢ ἐμοῦντων οἷον ἀστέρες πρὸ ὀφθαλμῶν φαίνονται, ὅτι ἡ σύντονος θλίψις τοῦ θώρακος ἀνωθεῖται τὰ ὑγρά σὺν τοῖς πνεύμασιν ἐπὶ τὰ ἄνω πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπιθολοῖ τὸ πνεῦμα τὸ ὀπτικόν. εἰ μὲν οὖν ὁ ἀτμὸς ἐπιμήκης, μακρὰ ὀρῶσιν, εἰ λεκιθώδης, χρυσιζόντα, εἰ καπνώδης, ἀπὸ φλέγματος λευκά, καὶ καθόλου πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὴν χροάν τὰ φαινόμενα. ἐπὶ φρενιτικῶν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου ἐπὶ τὸ ὀπτικόν οἱ ἀτμοὶ παρέρχονται. καὶ οἱ ὑποχύσει πειραζόμενοι τὰ αὐτὰ ὀρῶσιν. Οἱ ὑδροποτοῦντες ὀξυωπέστεροι, ὅτι ὁ οἶνος πνεύματα ἐγείρει θολοῦντα τὸ ὀπτικόν. Οἱ γλαυκόφθαλμοι ἐν ταῖς ὀφθαλμῖαις ὀδυνῶνται πλέον καὶ οὔτε στύψιν φέρουσι, ὅτι τὸ κρυσταλλοειδὲς καὶ τὰ ὑγρά τῶν ὀφθαλμῶν ἔχουσι προπετέστερα ἐπὶ τὰ ἔξω, καὶ διὰ τὴν εὐπάθειαν αἰσθητικώτερον. οἱ μελανόφθαλμοι τὸ ἐναντίον καὶ ἦττον εὐαίσθητοι. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀπλῶς ἐμοῦντες φλέγμα κενοῦσιν, οἱ δ' ἐπὶ πλέον χολήν, εἶτα δ' αἷμα. τὸ φλέγμα παχὺ ὄν καὶ ὀλίγῳ ἐρεθισμῷ κινεῖται· εἰ δὲ καὶ χολὴ ἐπιπολάζει, ταχύτερον κινεῖται τοῦ φλέγματος. ἢ φύσις προειδυῖα ὡς ἐκ κακοχυμίας ἐδεῖτο καθάρσεως τὸ σῶμα, τὰς φλέβας ἀπετελεύτησεν εἰς τὸ κύτος τῆς κοιλίας καὶ ἐπὶ μήτρας καὶ ἐπὶ ῥινός καὶ ἔδρας. ταῦτα οὖν ἐν τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς ἀπὸ τῆς ἐκκριτικῆς δυνάμεως ἀνοίγεται, ἐν δὲ τοῖς καθαρτηρίοις βίᾳ εὐρύνεται, τὸ αἷμα ὕστερον χέεται ὡς οἰκείως τῇ φύσει κατεχόμενον. Τὰ βάρη εὐφορώτερον τοῖς ἀριστεροῖς ἀσθενέσιν οὔσι φέρονται, ὅτι τὰ δεξιὰ ὀχυρώτερα καὶ τὸ βάρος ἐπικουφίζει συμπάσχοντα. Πῶς τῷ σίφωνι ἔλξιν οἴνου καὶ ἐτέρου εἴδους ποιοῦμεν; οὐχ ἢ ἔλξιν τῶν χειλέων ἐπισπᾶται τὸ ὑγρόν, ἀλλ' ἢ βίᾳ τοῦ κενοῦ· πᾶν γὰρ πλήρες ὡς ἀληθές ἐστι. διὰ τοῦ σίφωνος οὖν τὸν ἀέρα τὸν λεπτόν ἀνάγομεν καὶ τῇ ἀπειλῇ τοῦ κενοῦ συνανέλκεται καὶ τὸ ὕδωρ τῷ ἀέρι. καὶ ἢ σικύα διὰ τοῦτον ἔλκει τὸν τρόπον. ἔλκεται τι καὶ ὑπὸ θερμότητος ὡς κακίας κατάχρησις, καὶ ὑπὸ ἰσχυροῦ τὸ ἀσθενές, καὶ ἰδιότητι ὡς ὑπὸ μάγνητος σίδηρος, καὶ τὸ αἷμα ὑπὸ τῶν μορίων. Αἱ φυσικαὶ δυνάμεις, ἡγουν ἐλκτική καὶ αἱ λοιπαί, σύμφυτοι οὔσαι πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν τὸ ἀναγκαῖον ἔχουσι, αἱ ψυχικαὶ ἐπίρρυτοι, ἡγουν κινητικαὶ καὶ θρεπτικά, τὸ χρήσιμον. δ' εἰσὶν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις. πρώτη ἢ ἐλκτική, ἀναγκαῖα οὔσα διὰ τὴν πρώτην λῆψιν τῆς τροφῆς. ἐπεὶ δὲ ἔμελλε γίνεσθαι ἀλλοίωσις, πᾶσα δὲ δρᾶσις πρὸς τὸ δρώμενον χωρίον γίνεται, ἐφευρέθη ἢ καθεκτική ἢ χρονίζουσα τὴν τροφήν. ἔχει οὖν γ'. ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν χρηστὸν ἀπὸ τῆς ἀλλοιώσεως διαδίδεται, τὸ δὲ περιττὸν ἀπομένει, ἵνα μὴ πληροῖ τὰ ἀγγεῖα, ἐκκρίνεται καὶ ἐντεῦθεν εἰσι δ', αἱ ἔν τισι μὲν μῖοις ἐπίσης εἰσὶν, ἔν τισι δ'

ἔχουσι τὸ πλεῖον δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ· ἐν κοιλίᾳ καὶ ἥπατι ἀλλοιωτική, ἐν σπ<λ>ηνί, στομάχῳ, χοληδόχῳ κύστει καὶ νεφροῖς ἑλκτική, ἐν ἐντέροις καὶ οὐρηδόχῳ κύστει ἀποκριτική, ἐν μήτρᾳ ἢ καθεκτική· ὡς ἐν κυνὶ ἢ ὄσφρητική μᾶλλον, ἐν ἀετῷ ὀπτική, ἐν τῷ πρωτογεύστῃ Ἰνδικῷ ζῶν γευστική, ἐν ὄφεισι καὶ τισιν ὀρνέοις ἀπτική, ἐν χησὶν ἀκουστική. Ἐ΄ αἰσθήσεις, ὅτι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰσθητῶν καὶ τὰ αἰσθητήρια. ἡ ἀφή δοκιμάζει τραχέα, λεῖα, σκληρά, μαλακά, ἅπερ εἰσὶν ἐν τοῖς στερεοῖς, γεῦσις γλυκύ, πικρόν, ἀλμυρόν, ἅπερ ἐν ὑγροῖς, ὄσφρησις δυσώδη, εὐώδη, ἅπερ ἐν ἀτμοῖς, ἡ ἀκοὴ ψόφων καὶ ἤχων γνωστική, ἃ περὶ πληγὴν ἀέρος, ἡ ὄψις περὶ τὰ πνεύματα, ἃ ἐν τῷ λεπτοτάτῳ καὶ αἰθεροειδεῖ πνεύματι. τὸ γὰρ στερεὸν χεόμενον ὑγρὸν γίνεται καὶ τοῦτο ἀτμός, ὁ δ' ἀήρ, ὁ δὲ αἰθήρ καὶ πνεῦμα λεπτὸν καὶ ὡσπερ σειρὰ ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν φθάνει. Ἐπὶ τῇ τοῦ ὀστέου φθορᾷ ἢ ἐπικειμένη σὰρξ πλαδαρὰ καὶ βρυώδης εὐρίσκεται. ἡ φθορὰ γίνεται κατὰ δυσκρασίαν τοῦ μορίου, ἢ δυσκρασία φθεῖρει τὴν ἀλλοιωτικὴν δυνάμιν καὶ τὸ αἷμα κατὰ φύσιν οὐ μεταβάλλεται, ὡστε γνησίαν καὶ ῥοδιζουσαν γεννήσαι σάρκα. Τὸ ὄξος τῇ μήτρᾳ πολέμιον, ὅτι αἰσθητικὴ ἐστὶ λίαν διὰ τὴν ἄμετρον ἡδονήν. γέγονε δὲ καὶ ἄγαν νευρώδης διὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ἀμέτρως ἐν τῇ κυφορίᾳ, ὡς καὶ ὁ θώραξ ὑμενώδης καὶ μυώδης. φασὶ τινες περὶ τινος ἰατρίνης ὡς διὰ μισθὸν πλείονα ἐτίθει τῇ μήτρᾳ ὄξος, εἶτα τὴν ὀδύνην θεραπεύουσα ἐζήτει πλείονα μισθόν, καὶ φωραθεῖσα ἐκολάσθη. ἐν ταῖς ὑστερικαῖς πνιξὶ τὰ εὐώδη προσφέρουσι τῇ μήτρᾳ, τὰ δὲ δυσώδη τῇ ῥινί, ὅτι τὰ εὐώδη λεπτομερῆ καὶ θερμὰ ὄντα τέμνει τὸ γλίσχρον τοῦ χυμοῦ τοῦ νοσοποιοῦ, τὰ δὲ δυσώδη ὡς παχυμερῆ ἐμφράττει τοὺς πόρους. ἐν τοῖς ἐπιληπτικοῖς καταπτώσιν ποιεῖ τὰ δυσώδη ὡς πτερά, κέρας, λίθος γαγάτης, Θρακίας ὕδατι ἀπτόμενος ἐλαίῳ σβεννύμενος· ὁ γὰρ διὰ τῶν ῥινῶν ἀναφερόμενος παχύς [ἀτμός] παχύνει τὸ πνεῦμα τὸ ψυχικὸν καὶ ἀνεπιτήδειον ποιεῖ τῇ ψυχῇ πρὸς ἐνέργειαν· μὴ ὀχούμενον οὖν ὑπὸ τῆς ψυχῆς [τὸ σῶ]μα πίπτει. Τὰ ἐναντία τὸ αὐτὸ ποιεῖ πάθος, ὡς θερμότης καὶ ψυχρότης ῥίγος, κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην αἰτίαν· γίνεται γὰρ ἀπὸ ξανθῆς χολῆς ῥίγος δριμείας οὔσης τῷ δακνόμενα τὰ μόρια ἐπεγεῖρεσθαι πρὸς ἀπόκρισιν. καὶ τούτου συνεχῶς γινομένου καὶ τῆς μὲν κεντούσης, τῶν δὲ μορίων ἐγειρομένων γίνεται τὸ ῥίγος. γίνεται δὲ καὶ ἀπὸ ψύξεως, τῇ ἀμέτρῳ μεταβολῇ ξενιζομένης τῆς φύσεως τῶν μορίων καὶ πάλιν συνεχῶς ἐπανισταμένων πρὸς ἀπόκρισιν· τὸ γὰρ σύμμετρον φίλον τῇ φύσει, τὸ δὲ ἄμετρον ἀλλότριον. γίνεται δὲ πρῶτον περίψυξις ἐξ ἧς φρίκη καὶ μετὰ ταῦτα ῥίγος. Ἄρτον καὶ οἶνον ἐν πυρετῷ διδόντες πῶς οὐκ ἀνάπτομεν αὐτόν; ὅτι βραχὺν δίδομεν, ὅς καὶ τῇ θερμᾷ εὐκόλως ἀναδίδεται καὶ τρέφει τὰ μόρια καὶ διεγείρει πρὸς πέψιν τοῦ νοσοποιοῦ χυμοῦ. ἰστέον δὲ ὡς ταῦτα τὰ δύο πρὸς θρέψιν καὶ ῥῶσιν ἰσοδύναμά εἰσι. καὶ Ὅμηρος· «σίτου καὶ οἴνιο· τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή». προτάττεται ὁ σῖτος ὡς ὁ μόνος καὶ δι' ἑαυτοῦ τρέφων. ταῦτα καὶ ὄσφραινώμενα δύνανται ῥωννύειν, ὁμοίως καὶ τὸ μῆλον τῇ ὄσφρησει ῥωννύειν, ἐσθιόμενον δὲ ὡς ἄρτος καὶ οὐ διὰ ποιότητα. ὄξος ἀνακτᾶται λειποθυμίαν τῷ τέμνει τὸν ἐν τῷ στομάχῳ χυμόν. καὶ ἔλικες ἀμπέλων καὶ ῥόδα καὶ τὰ ὅμοια ἐπὶ τῶν πυρετῶν δύνανται καὶ ἐμψύχειν καὶ τονοῦν. Τὸ ἔλαιον οὐδενὶ τῶν ὑγρῶν μίγνυται διὰ τὸ παχυμερὲς καὶ γλίσχρον καὶ ἄτμητον καὶ τὸ μὴ δίδοναι χώραν ἐτέρῳ ὑγρῷ καταβληθῆναι εἰς αὐτό. τὰ ὁμιλοῦντα ἑαυτοῖς ὁμιλεῖ κατὰ κρᾶσιν ὡς τὰ στοιχεῖα, κατὰ παράθεσιν ὡς ὑδρέλαιον, κατὰ μίξιν <ὡς> αἶ κριθαὶ πυροῖς, κατὰ κόλλησιν ὡς λίθος λίθῳ, κατὰ πρόσφυσιν ὡς αἷμα σαρκὶ ἢ μυελῷ, κατὰ γόμφωσιν ὡς τὰ ξύλα διὰ τῶν γόμφων, κατὰ ἀντοχὴν καὶ περιπλοκὴν ὡς κρίκη, κατ' ἐπιτηδειότητα ὡς ψυχὴ σώματι διὰ μέσου τινός, ὅπερ ἀμφοτέρων ἀναδεχόμενον τὴν φύσιν μίγνυσι τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον, τὸ θεῖον καὶ τὸ γήινον. ἐν

γὰρ τῷ ἥπατι τοῦ αἵματος πεττομένου ὑπὸ τῆς συμμετροῦ θερμότητος καὶ ὑγρότητος γεννᾶται πνεῦμα· τοῦτο διὰ τῆς κοίλης φλεβὸς μετὰ τοῦ αἵματος ἀνιὸν πρὸς καρδίαν καὶ λεπτυνόμενον γίνεται ἀεροειδές· καὶ πάλιν ἀνπεμπόμενον διὰ τῶν καρωτίδων ἀρτηριῶν πρὸς τὴν βᾶσιν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς τούτου ψυχρότητος τὴν ἀμετρον ζέσιν ἀποβαλὸν γίνεται αἰθεροειδές, ὅπερ ὄργανόν ἐστι ψυχῆς πρὸς ἐνέργειαν, ὡσπερ ἄγριος ἵππος ὑπὸ χαλινῶν σωφρονιζόμενος, οὕτω καὶ τοῦτο χαλιναγωγούμενον ὑπὸ τινος ἀρρήτου φυσικῆς δυνάμεως· ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τῆς ἀναπνοῆς ὁ εἰσιὼν ἀήρ ἐν τῇ καρδίᾳ λεπτυνόμενος καὶ ἀνιὼν διὰ τῶν ἀρτηριῶν πρὸς ἐγκέφαλον καὶ αὐτὸ τροφή καθίσταται τοῦ αἰθεροειδοῦς καὶ ψυχικοῦ πνεύματος· ὅπερ εἰ μὲν σῶμα τυγχάνει, προσωκείωται τῷ σώματι, εἰ δὲ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον καὶ διαυγέστατον, φιλιούται ψυχῇ λογικῇ, σῶμα ἀσώματόν πως ὑπάρχον, καὶ δεσμός ἕμμεσος τυγχάνει τῶν ἄκρων ἐναντίαν οὐσίαν ἐχόντων· τοῦτο τὸ πνεῦμα καλῶς μὲν εὐσταθοῦν δίδωσι ψυχῇ πάντα κατὰ λόγον ἐνεργεῖν, ἀμέτρως δὲ ψυχόμενον καὶ πιλούμενον καὶ παχυνόμενον καὶ ἀνεπιτήδειον γιγνόμενον πρὸς σύντονον ἐνέργειαν ψυχῆς ποιεῖ τὰς πράξεις ἀργότερας καὶ νωθροτέρας· ἀμετρότατα δὲ ψυχῆν καὶ παχυνθὲν καὶ σῶμα γενόμενον παρασκευάζει ταύτην ἀφίστασθαι διὰ τὸ ἀνεπιτήδειον τῆς οὐσίας, ὡς ἐπὶ ληθάργου καὶ κάρου καὶ πόσεως ψυχρῶν δηλητηρίων· πάλιν δὲ θερμανθὲν ἀμέτρως καὶ πλέον τοῦ δέοντος κινούμενον παρασκευάζει ψυχὴν ἀμετρότερον ἐνεργεῖν κατὰ τὰς ἐκστάσεις τῆς ψυχῆς ἐν ταῖς φρενίτισιν· ἔτι δὲ πλέον τοῦτο παθὸν καὶ ἐκδαπανηθὲν ποιήσει πάλιν ψυχὴν ἀφίστασθαι τῷ μὴ εὐπορεῖν τοῦ δεσμοῦντος ἀμφοτέρα. θεώρει δέ μοι καὶ ἕτερον ἔργον θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ ταύτην ἔμελλεν ἀπὸ σώματος οὐρανοῦ καὶ θείου κατακλείειν σῶματι γήινω, σοφίζεται τὴν κάθοδον σχήματι, κατασκευῇ, χρώματι. αὐτὴν μὲν γὰρ τὴν κεφαλὴν σφαιροειδῆ διετύπωσε καθάπερ μικρὸν οὐρανόν, τὸν δὲ ἐγκέφαλον λαμπρὸν καὶ ἀπέριττον ἔταξε δεδωκῶς αὐτῷ πόρους ζ' τῶν κινουμένων ἀστέρων τὸν ἀριθμὸν διατυπώσας, ὑπερέχειν δὲ τοῦ παντὸς σώματος· καὶ γὰρ ὁ οὐρανὸς ὑπερέχει πάντας τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ. τῶν ζῶων ὅσα ὀλιγοχρόνια πολυτόκα, ὅσα δὲ πολυχρόνια ὀλιγοτόκα, ὡς ἐλέφας, ὄφις, τὰ δὲ μέσα μέσα. ὁ πυρὸς πολύσπορος ὡς ὀλιγοχρόνιος, τὰ δὲ φυτὰ ἀνάπαλιν. εὐτάκτος ἡ κίνησις τῶν παροξυσμῶν, ὅτι τόσον σήπει ἡ φύσις τοῦ νοσοποιοῦ χυμοῦ ὅσον δύναται καὶ πέψαι. ὀριζομένου οὖν τοῦ πεττομένου ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ δύναμις καὶ ὁ χρόνος, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἀτμὸς γεννᾶται ὑγρὸς καὶ θερμὸς, ὡς ἐν τῷ πόματι τοῦ λέβητος θερμὸν ὕδωρ ἔχοντος· ὃς πηγνύμενος αἷμα γίνεται ὡς ἀπὸ τοῦ ὕδατος νέφος καὶ πάλιν ὕδωρ. ἀπὸ τῆς χολῆς λιγνὺς θερμὴ καὶ ξηρὰ, ὡς ἐπὶ λύχνων καιομένων, ἀπὸ τῆς μελαίνης αἰθάλη, ὡς ἐπὶ ξύλων, ἀπὸ φλέγματος καπνός, ὡς ἐπὶ ξύλων χλωρῶν. τὸ μέλι παλαιούμενον καὶ ὑπερεψόμενον πικροῦται διὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ὑγροῦ, οἶονεὶ τοῦ ἀνθους ἀπολλυμένου καὶ τῆς τρυγὸς ἀπομενούσης, ὡς ἐπὶ οἴνων ἢ γλ<υκ>ύτης ἐκ θερμότητος πλείονος καὶ ξηρότητος, ἢ ἀλμυρότης ἐκ ξηρότητος πλείονος καὶ ψυχρότητος, ἢ ὀξύτης ἐκ ψυχρότητος πλείονος καὶ ὑγρότητος, ἢ αὐστηρότης ἐξ ἐπιτεταμένης πλείονος ξηρότητος καὶ ψυχρότητος, ἢ πικρότης ἐκ ξηρότητος πλείονος καὶ θερμότητος, τὸ λιπῶδες ἐξ ὑγρότητος πλείονος καὶ βραχείας θερμότητος. οἱ μεθύοντες πάντα στρεφόμενα ὀρώσιν, ὅτι πολλῆς ἀναθυμιάσεως τικτομένης καὶ μὴ δυναμένης ἐξελεῖν διὰ τῆς κόρης τῶν ὀμμάτων πληροῦται καὶ περιδινεῖται ὁ ἐγκέφαλος. ὅθεν καὶ ἰλιγγίωσι κατὰ μεταφορὰν τῶν ὑδάτων. τὸ σκότωμα δὲ γίνεται ἀπὸ χυμῶν πολλῶν γεννῶντων ἀτμούς καὶ πληρούντων τὸν ἐγκέφαλον. εἰ τὰ νεῦρα παρ' ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ πέμπονται, πῶς διάφορον ἔχει ἐνέργειαν; διὰ τὴν τοιάνδε κατασκευὴν· τὸ γὰρ ὀπτικὸν τέτρηται νεῦρον, τὸ ἀκουστικὸν

ἐξήπλωται, τὸ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας περιελεῖται, τὸ δὲ τῆς κοιλίας σφαιροῦται. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ κιθάρας, ἥτις τῷ διαφόρῳ τῶν νευρῶν ποιεῖ τόνον. Αἱ κυοφοροῦσαι περὶ δεύτερον καὶ τρίτον κιττῶσιν, ὅτι ἡ φύσις διὰ τὴν τοῦ ἐμβρύου διάπλασιν συνάγει τὸ καταμήνιον ἐν τῇ μήτρᾳ. τοῦτο δ' ἂν εὐρεθῆ κακόχυμον, πληροὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, κινούμενον δὲ ἐπεγείρει ὀρέξεις ἀλλοκότων τροφῶν, εἰ μὲν εἴη μελαγχολικός, ἀσβόλης καὶ ὀστράκων, εἰ φλέγμα, ὀξωδῶν, εἰ λεκιθῶδης, κνισσωδῶν, εἰ μῖξις, ποικίλη ἢ ὄρεξις. μετὰ δὲ τρίμηνον παύεται τὸ τὸ πλασθὲν ἀναλίσκειν τὸ πλεονάζον τοῦ σώματος καὶ μηκέτι ἀναπέμπεσθαι πρὸς τὸν στόμαχον. τοῦτο πάσχουσι καὶ βουλιμιοῦντες καὶ κολικευόμενοι διὰ τὸ πληροῦσθαι τὸ στόμα τῆς γαστρὸς χυμῶν, οὓς τὸ καθαρτήριο ὠφελεῖ. «κιττῶ» λέγεται ἀπὸ τῆς κίττης τοῦ ζώου ἀεὶ βώλους ἐσθιούσης ἢ ἀπὸ τοῦ ποικίλου τῆς θέας καὶ τοῦ ποικίλου τῶν ὀρέξεων. Διὰ τί τὸ φθινόπωρον ἀνώμαλον ἔχει θάλπος καὶ κρύος; ὅτι φύσιν ἔχει ἄρρητον μοχθηράν, ἢ ὅτι ὁ ἥλιος τὴν ζώνην κινούμενος ταύτην τοῦ ζωδιακοῦ τὴν γῆν οὕτω τρέπει, ἢ διὰ τοὺς διαφόρους πνέοντας ἀνέμους, ἢ ὅτι ἡ γῆ ὑπεκκαεῖσα ἀπὸ τοῦ θέρους εἰς ψυχρότητα μετέβαλε καὶ τοιαύτην αὐτὴν ἀναπέμπει· ἄλλοι κὰν καὶ ψευδῶς ὅτι μέσον ἐστὶ θέρους καὶ χειμῶνος. τὸ ἀπὸ τῆς ἔω μέχρι καὶ τοῦ γεύματος ἔοικε τῷ ἔαρι, ἢ μεσημβρία τῷ θέρει, τὸ μέχρι ἐσπέρας φθινοπώρῳ, ἢ νυξ χειμῶνι. Ὁ κόπος ξηραίνει καὶ πῶς ποιεῖ ὕπνον, εἴ γε ἡ ξηρότης αἰτία ἀγρυπνίας; οὐ κυρίως ὁ κόπος ὕπνον ποιεῖ, ἀλλὰ διὰ τῆς ψυχρότητος· ὁ γὰρ κόπος ξηρότητα ποιεῖ· ἡ δὲ τῆς ὑγρότητος ἀπώλεια καθαιρεῖ τὴν θερμότητα· αὕτη δὲ αὖξει τὴν ψυχρότητα· ἡ οὖν φύσις ἀναπαύεται πρὸς τὸ πάλιν συνάξει ὑγρότητα. Βάρος τι πῶς καθ' αὐτὸ μὲν βυθίζεται, ὑπὸ δὲ σανίσι βασταζόμενον οὐ; ὅτι ὁ ἀήρ διεισδύνων εἰς τοὺς πόρους τῶν σανίδων ἐπινήχεται ποιεῖ τὰ βάρη. ὁ δὲ κίων καὶ ὁ σίδηρος πυκνότερα ὄντα καὶ μὴ δεχόμενα πνεῦμα οὐ νήχεται. οὕτω καὶ οἱ ἐν θαλάσῃ βυθιζόμενοι μεθ' ἡμέρας, ἅτε τῇ σήψει τοῦ σώματος πνεύματος γεννηθέντος τοῖς βρογχίοις καὶ τῷ πνεύμονι κοῦφον γίνεται καὶ ἐπινήχεται. ὅθεν καὶ πειράτης τις κτείνων ἄνδρας ἀνελάμβανε τὸν πνεῦμονα. καὶ τὰ ἀπαθῆ τῶν ψῶν εἰς ὕδωρ βυθίζεται, τὰ δὲ ἐμπνευματωθέντα τῇ ἐξυδαρώσει τοῦ ὑγροῦ ἐπινήχεται. Ὑγες καὶ κύνες τυπτόμενοι τῶν βοῶν μᾶλλον βοῶσιν, ὅτι καὶ πλεῖον λυποῦντα καὶ θυμοῦντα· δηλοῖ δὲ ἡ τε τῶν ἀγρίων ὄρμη καὶ ἡ τῶν κυνῶν ὑλάκτισις. Οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν παλαιότερων ἰατρῶν σποράδην ἐξεῦρόν τινα τῆς ἰατρικῆς ἐκ κληδόνων ἢ τριόδων συνάγοντες καὶ ἀπὸ τύχης ἢ μαντείας ἢ κλήσεως δαιμόνων ἢ ἄλλων τινῶν τρόπων, Ἰπποκράτης δὲ ὁ τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἡγεμῶν ταύτην, ὡς ἂν εἴποι τις, πλαζομένην καὶ συνάξας καὶ τελείως ὑφάνας πλήρη καὶ ἀρτίαν εἰργάσατο κεφαλὴν ἐπιθείς. καὶ οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι λέγων ὡς ὁ προνοητικὸς θεὸς ἐλεήσας τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀλλεπαλλήλοις νόσοις ἀπολλύμενον αὐτὴν τὴν φύσιν σαρκώσας Ἰπποκράτην κατήγαγεν πρὸς ἀρτίαν ταύτης παράδοσιν. ἴσως γὰρ καὶ τοῦτο αἰνίττεται κατὰ τὸ προοίμιον τῶν Ἀφορισμῶν λέγων ὡς «ἐπειδὴ κατὰ τὴν πείραν ἰατρικὴ σχεδὸν ἀκατάληπτος ἐστίν-οὔτε γὰρ ὅτε βουλόμεθα τοῖς πάθεσι τῶν ἀνθρώπων ἐντυχάνουσι οἱ ἰατροί· τύχη γὰρ καὶ τῷ σπανίῳ τῆς γενέσεως δουλεύει ταῦτα-, ἔτι μὴν καὶ ἐπικίνδυνος τῷ ἐν σώματι, ρευστῷ μὲν διὰ τὴν ὕλην καὶ ἀβεβαίῳ, κεκτημένῳ δὲ καὶ θεῖαν δύναμιν ψυχικὴν, γυμνάζεσθαι τὴν ἰατρικὴν τέχνην καὶ οὐκ ἀψύχῳ καὶ ἀτίμῳ καθάπερ τὰς ἄλλας τέχνας· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ πάθη ὑπὸ πολλῶν αἰτίων γεννᾶσθαι τε καὶ αὐξάνεσθαι καὶ διὰ τοῦτο δυσχεραίνειν τὴν πείραν ἐν τῷ διακρίνειν τὸ ποιητικὸν αἴτιον· φέρε τῷ λόγῳ ψιλῷ χωρὶς ὑποκειμένης ὕλης ἀσωμάτως πᾶσαν περιλαβῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διδάξω καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐπιστημονικὸν λόγον ποιήσω καὶ τὰς αἰτίας πάσας ὑποθήσομαι σὺν ταῖς διαγνώσεσι πρὸς τὸ σὲ λοιπὸν

τῆ πείρα γυμνάζειν τὸν λόγον, [τότε δ'] ἄν σοι κατὰ τύχην περιπέση τι πάθος, ἐφαρμόζων τὸν λόγον καὶ γυμνάζων καὶ ἀληθῆ τοῦτον εὐρίσκων.» τὸ δὲ μέγιστον τοῦ ἀνδρὸς ὅτι οἱ παρ' αὐτοῦ λεγόμενοι Ἀφορισμοὶ [οὐχ] ἀρμόζουσι μόνῃ ἰατρικῇ ἀλλὰ καὶ κοινῶς παντὶ τῷ βίῳ· νόμοι γάρ εἰσι καθολικοὶ θεσπίζοντες καὶ κανονίζοντες τὰ γινόμενα. ὅταν λέγῃ «ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί» καὶ «πᾶν τὸ πολὺ τῆ φύσει πολέμιον» καὶ «ὑπνος ἀγρυπνίη μᾶλλον γινόμενα τοῦ μετρίου κακόν», καθολικὸν δίδωσιν ἡμῖν κανόνα καὶ νόμον ἐπὶ παντὸς πράγματος, ὡς πᾶν μέτρον ἄριστον, καὶ πάλιν «τὰ μὴ καθαρὰ σώματα ὅσα ἂν θρέψῃς μᾶλλον βλάβης», ὃ δύναται καὶ περὶ ψυχὴν μεταφέρεσθαι· οὕτω γὰρ ὁ θεῖος Πλάτων ἔφη· «τὰς μὴ καθαρὰς ψυχὰς ὅσω ἂν παιδεύσῃς μᾶλλον βλάβης»· τῆς γὰρ ἀσωμάτου ψυχῆς ἀσώματος τροφὴ παιδεύσεις. καὶ ἐπὶ ἄλλων δὲ ἀφορισμῶν τὸ εἰρημένον κρίνων εὐρήσεις. ἔχουσι δὲ καὶ τὸ διωρισμένον καὶ τὸ συνεχές, ὃ καὶ αὐτὸ τελείας ἀρετῆς ἐστὶ σύμβολον· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν γραμμικῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὁ πέμπτος τὸν τέταρτον σαφηνίζει καὶ ὁ τέταρτος τὸν τρίτον καὶ ὁ τρίτος τὸν δεύτερον καὶ ὁ ἐφεξῆς ὡσαύτως, καὶ προβαίνων σαφῶς τοῦτο ποιεῖται τὴν τάξιν φυλάττων τοῦ λόγου καὶ τὸ ἀκόλουθον τῆς αἰτίας ἐπὶ ἡλικιῶν ἢ ὥρων καὶ παθῶν καὶ τῶν παραπλησίων. Οἱ ἵπποι ὅταν ἐκφεύγωσιν οὐ κινουῦσι τὰς οὐράς, ἀλλ' ὅταν γυμνάζωνται, ὅτι ἡ κίνησις τῆς οὐρᾶς διὰ πόνον ἢ διὰ κακίαν τῆς ψυχῆς. συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς μαλακοῖς· οἱ γὰρ εὐγενεῖς εὐκινήτους καὶ ὀρθὰς ἔχουσιν αὐτάς. Διὰ τί οἱ μακρὰν ἔχοντες τὴν οὐρὰν ἀσθενῆ καὶ μὴ δασεῖαν κακοὶ τὰς ψυχὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ; ὅτι σημαντικὸν ἡ οὐρὰ ἀρετῆς καὶ κακίας, ὀρθὴ οὕσα ἢ ἀνέσιμος ἢ κινουμένη ἢ ἐστῶσα· τῶν θαρρούντων γὰρ ὀρθή, τῶν φοβουμένων καὶ ἀπεστραμμένων ὑπειλημμένη. αἴτιον δὲ ὅτι συνέχειά τις ἀπὸ τῶν κυρίων τόπων τοῦ ζῆν, ἐν οἷς ὁ θυμὸς, εἰς ταύτην συνάπτει. Ἡ ἵππος ὀλιγοχρόνιος οὕσα πλείω χρόνον φέρει ἐν γαστρὶ, ὅτι πολὺ λείπεται τῶν μακροβίων καὶ ὅτι ἀτονώτατον· μονοτόκον γάρ. Τῶν ἵππων οἱ ἄρρενες μᾶλλον χρεμετίζουσι, τῶν δὲ προβάτων καὶ αἰγῶν τὰ θήλεα μᾶλλον βληχᾶται, ὅτι τῶν φωνῶν αἰ μὲν θυμικαί, αἰ δὲ ἄθυμοι· τὰς μὲν οὖν θυμικὰς οἱ ἄρρενες ἀφιᾶσι, τὰς δ' ἀθυμοτέρας τὰ θήλεα. ὁ οὖν χρεμετισμὸς θυμοῦ, ἢ δὲ βλήχῃσις ἀσθενείας. Τῶν ἵππων ἕαν μίαν ἢ δύο σπάσῃ τρίχας, πονοῦσιν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ τῇ ἀντισπάσει τὸ δέρμα. ἕαν δὲ ἀθρόας ἐλκύσῃ τις, οὐ γίνεται σπασμὸς· τὸ γὰρ δέρμα συνακολουθεῖ. Αἱ ἵπποι ὅταν σκυζῶσιν ἐκτομάζουσαι πρὸς ἄρκτον καὶ πρὸς μεσημβρίαν θεοῦσιν, ὅτι δέονται καταψύξεως· ἐκ θερμότητος γὰρ τὸ πάθος, βορρᾶς δὲ καὶ νότος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πνέουσιν. Αἱ ἵπποι ἕαν ὀχευθεῖσαι βρεχθῶσιν ἀνοχεύονται, ὅτι ψύχονται τὰ σώματα καὶ κωλύονται συλλαμβάνειν τὸ σπέρμα. διὰ τοῦτο καὶ πάλιν δεῖται ὀχεΐας. Τοῖς ἵπποις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δ' ἀνθρώποις οὐ, τοῖς μὲν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς τριχός, τοῖς δ' ἵπποις οὐ κέωλυκεν ἀλλ' ἔφθειρε· διὸ καὶ λευκαὶ φύονται τούτοις· διὰ τὸ δέρμα ἀσθενέστερον γεγονέναι καὶ ἡ λευκὴ θρῖξ ἀσθενεστέρα. Οἱ ὄνοι δύσριγοι καὶ ψυχροὶ καὶ διὰ τοῦτο οὐ γίνονται ἐν τῇ Σκυθίᾳ. Τῶν ἵππων οἱ ὀρθὰ τὰ σκέλη ἔχοντες καὶ ἐπισκύνιον μέγα λίαν χωλοὶ γίνονται ταχέως, εἰ δὲ μέσον, ἀσφαλέστατοι· ἢ ὅτι μικρὸς μὲν ὢν οὐ παρέχει ἔνδοσιν, ἀλλ' οἷον πληγὴ γίνεται. ὅταν δὲ σύμμετροι, ἐνδίδωσι καὶ γίνεται βάσις, οὐ πληγὴ. ἕαν δ' αὖ μείζω τοῦ καιροῦ, καταρρήγνυται πλείονος τοῦ βάρους ἐπίπτοντος διὰ τὴν ἔνδοσιν. διὸ καὶ αἱ χελῶναι ἀνόμοιοι· τῶν μὲν γὰρ μικρὸν ἐχόντων παραπίμπλονται τὰ σκέλη καὶ ἀνοιδεῖ, τῶν δὲ μέγα καταρρήγνυται καὶ ἀφελκοῦται ὁ τόπος. Ἴππος ἕαν ἐμέσῃ, θνήσκει, ὅτι παρὰ φύσιν· ἢ οὐ τούτου αἴτιον, ἀλλὰ σημεῖον ἐτέρου μείζονος, ὅτι ἐν τοῖς εἰλεοῖς ἂν ἐμῶσι κόπρον. Ἐὰν διαρροία πέσωσι, θνήσκουσιν, ὅτι μανῆ καὶ πυκνὴ ἢ σὰρξ αὐτῶν· σημεῖον

δὲ τὸ εὐίδρωτα καὶ εὐκίνητα εἶναι. Οἱ γηραιότεροι τὸ κάτω χεῖλος προτείνουν, ὅτι ἀνίεται αὐτῶν ἡ φύσις, τὸ δὲ κάτω χεῖλος μεῖζον καὶ σαρκωδέστερον καὶ ἦττον πρὸς τῷ ὀστέῳ. Θάττον οὐροῦσιν ἐν τοῖς μαλακοῖς χωρίοις ἢ τοῖς στερεοῖς, ὅτι ῥαίνονται ἦττον· φεύγει δὲ τοῦτο σφόδρα. καὶ ὅταν ὑποστρωννύωνται ἐπὶ τῷ καθεύδειν οὐροῦσιν· ἢ ἄνεσις δὲ τοῦ σώματος αἰτία ἐστὶ. τὸ δὲ στερεὸν ἀντίτυπον ὄν συντονίαν τινά. ἢ διαγωγή τῶν σκελῶν καὶ ἢ πρόσνευσις τῆς ὀσφύος εἰς τὴν πρόθεσιν. Ἴπποι καὶ ὄρνεις ἠκιστα δύνανται πεινᾶν, ὅτι ἔχουσι θηρίδια ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ παραπλήσια πρὸς τοὺς ἔλμινθας, ἃ ἐξαναλίσκει τὴν τροφήν. Αἱ ἵπποι ῥᾶον φέρουσιν ἐν τῇ κυήσει ἡμιόνων καθάπερ καὶ αἱ γυναῖκες τὰ ἄρρενα τῶν θηλείων· ἰσχυρότερα γὰρ ὄντα μᾶλλον ἐξαναλίσκει τὰ περιττώματα. Ἐκτιτρώσκει ῥαδίως ἵππος, ὅτι σφοδρότατον καὶ συντονώτατον. Οἱ ποικίλοι ἵπποι ὡς ἐπίπαν ἀγεννεῖς, τῶν δὲ φαλίων καὶ τινες γενναῖοι, καίτοι ἢ φαλιότης ποικιλότης, ὅτι ἐπ' ἔλαττον ἢ ἐξαλλαγή τοῦ φαλίου· ἢ ποικιλία δὲ διὰ τὸ ἀνώμαλον ἀγεννεῖς ποιεῖ. Οἱ πῶλοι κατακλίνονται μᾶλλον τῶν γηραιότερων, ὅτι τοῖς μὲν πολὺ τὸ βάρος, τοῖς δὲ ὀλίγον· τὰ μὲν γὰρ κῶλα οὐκ ἐπαυξάνεται τοῖς ἵπποις, τὸ δὲ σῶμα. Τοῖς ἵπποις τὸ περίττωμα ἐν γυμνασίᾳ δυσωδέστερον, ὅτι <***> καὶ τοῖς καθαιρομένοις κάτω ὑπὸ φαρμάκων, ἢ ὅτι τότε ἦττον πέττουσι, τὰ δὲ ἄπεπτα δυσωδέστερα. Ἴππος καὶ ὄνος οὐρεῖ μετὰ τὴν ὀχείαν, ὅτι πονοῦσι διὰ τὸ μέγεθος, βουῖς δὲ διὰ τὴν συντονίαν. Ἴππος καὶ ὄνος ἐξουρεῖ τὸ σπέρμα, βουῖς δὲ οὐ, ὅτι τοῖς μὲν πόρρω ἐξακοντίζεται τὸ σπέρμα διὰ τὴν συντονίαν, τοῖς δὲ ἐγγύς. Ἐπὶ τὰ τῶν ἵππων ἔλκη κριθᾶς κεκαυμένης ἐπιπάττοντες οὐ λευκαὶ φαίνονται αἱ οὐλαί, ἀλλ' ὁμοῖαι τῷ λοιπῷ δέρματι, ὅτι τὸ τῆς κριθῆς κατάκαυμα ξηρὸν ὄν ἀναλαμβάνει τὴν ὑγρότητα καὶ ἐξομοιοῖ τὸ δέρμα τῷ ἄλλῳ. Οἱ ἵπποι κατὰ τὴν ἔδραν ποταμοῖς ἀποπνίγονται, ὅτι εὐρὺ τὸ ἔντερον ἔχουσιν, ἐπεὶ καὶ εὐμαρῶς ἀφοδεύουσιν. Τὰς ἵππους καὶ τὰς ὄνους, ὅταν ὀχευθῶσι, μετὰ τὴν ὀχείαν διώκουσιν, ὅτι οὐροῦσι καὶ συνεξουροῦσι τὴν γονήν. Τὰ στρογγύλα ἔλκη δυσασχέστερα τῶν ἄλλων, ὅτι τὰ κυκλικά σχήματα κᾶν καὶ μικρὰ τῇ περιοχῇ μεῖζονα τῷ ἐμβαδῷ. Ἡρόφιλος λέγει ὅτι ἐν πᾶσι τῷ μέσῳ πλεῖον κίνησις, ὡς ἐν ποταμῷ καὶ πυρί· ἐπεὶ οὖν τὰ στρογγύλα ἔλκη συνῆκται εἰς τὸ μέσον κατὰ πᾶν μέρος, σφοδρότερα γίνεται ἢ κίνησις. ἢ ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις σχήμασι τῶν ἐλκῶν συμβαίνει ἢ ἐπούλωσις θάττον διὰ τὸ τὰ ὑγιῆ σώματα συμβαίνει εἶναι πλησίον, ἐπὶ δὲ τῶν στρογγύλων ἐπίσης ἀφέστηκε τῶν ἐλκῶν. Τὰ ἄκρα τοῦ σώματος ἐπιτήδεια πρὸς σῆψιν ὡς ἐμπερίψυκτα, καὶ πλεον τὰ κοῖλα διὰ τὸ πλεονάζειν τῆς σηψοποιουῦ ὑγρότητος. Μετὰ ὑγείαν ἐλκῶν καὶ φλεγμονῶν κνησμοὶ γίνονται, ὅτι ἐπικρατοῦντος τοῦ οἰκείου ἀπελαύνεται ἐκ βάθους τὸ ἀλλότριον. Οἱ ὑδρωπικοὶ διψῶσιν ὡς ζητοῦντες τοῦ παρὰ φύσιν ὑγροῦ τὸ κατὰ φύσιν, ἢ ὅτι οὐκ εἰς τοὺς δεομένους πόρους τὸ κατὰ φύσιν ὑγρὸν μερίζεται, ἀλλ' ἔξω διωθεῖται. διψῶσιν οὖν ὡς μὴ πίνοντες. Εἰ διψῶντες παραβάλοιμεν εἰς τὸ λοετρὸν, τὸ σῶμα οἰονεῖ ἐπισπάται διὰ τῶν τῆς ἐπιφανείας πόρων τὸ ὑγρὸν καὶ γίνεται ἄδιψον, ἐπὶ δὲ τῶν μὴ διψῶντων διψητικόν, ὅτι τὸ μὴ προκείμενον ὑγρὸν ἐν τῷ σώματι προίεται διὰ τῶν ἰδρώτων. Ἦπαρ ἢ σπλῆνα ἢ πνεύμονα πασχόντων ἐπὶ τῶν πεπονθότων ῥᾶων ἢ κατάκλισις, ἐπὶ δὲ τῶν <μῆ> πεπονθότων δύσκολος, ὅτι ἐκκρεμασμός τις γίνεται τῶν πασχόντων μορίων. Ἐν τοῖς παροξυμοῖς τὰ ἄκρα περιψύχεται, ὅτι ὅπου ἢ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἐκεῖ καὶ ἡ ὕλη· ἢ δὲ ἀρχὴ ἐν τῷ βάθει, ἐν τούτῳ καὶ ἡ ὕλη· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἄκρα ψυχρά. Ἡ δίψα κατὰ ξηρότητα γίνεται, ἣτις πύκνωσιν ποιεῖ. διψῶντες οὖν εἰ προσενέγκοιμεν ὕδωρ ψυχρόν, ἠδόμεθα, καίτοι τῆς πυκνότητος ἐπιτεινομένης τῷ ψυχρῷ. καὶ ὡσπερ τὸν ὕπνον οὐ λέγομεν χαλαστικὸν ἐν τοῖς σώμασιν, οὕτως οὐδὲ τὸ ὕδωρ, ἐπειδὴ ἠδονῆς παρεκτικόν ἐστίν. ἢ διὰ τοῦ σκάφους αἰώρα διαφορητικῆ τῶν

παχυμερῶν σωμάτων, τοῦ δὲ αἰσθητικοῦ πνεύματος πυκνωτικὴ καὶ διὰ τοῦτο ὕπνου ποιητικὴ. Ἐπὶ τὴν μὴνιγγα εἰ γένηται ἔλκος, θανάσιμον διὰ τὸ τὴν συλλεχθεῖσαν ἐκ τῆς ἔλκώσεως ὕλην ἐπὶ τὰ κύρια μέρη τοῦ ἐγκεφάλου θλίψιν ἀπεργάζεσθαι καὶ σπασμόν, μὴ δυνηθειῶν τῶν ὑλῶν διαπνεῦσαι. Ἰστέον ὅτι κυριώτατα τὰ περὶ τὸ βρέγμα μέρη ὄντα λεπτὴν ἔχει τὴν ὑποκειμένην μὴνιγγα καὶ διὰ τοῦτο ἐπικίνδυνον. πρὸς δὲ τὴν συνούλωσιν ἐλθόντα εὐιατότερα, ὅτι σφοδρότερα γίνεται ἡ συνέργεια τῶν κυριωτέρων μερῶν. τὰ περὶ τὸ ἰνίον ἀκινδυνωδέστερα διὰ τὸ τὴν μὴνιγγα αὐτῶν σαρκώδη εἶναι, δυσιατότερα διὰ τὸ μὴ ἔχειν συνέργειαν πολλήν. Ἐφ' ὧν τοιαῦτα τραύματα περὶ τὴν κεφαλὴν ἐστίν, εἰ αὐτομάτως λυθείη ἢ κοιλία, θάνατος, εἰ δ' οὖν, σωτηρίαν ὑποφαίνει· ὅτι, εἰ ἡ γαστήρ λυθῆ ἔκ τῆς κεφαλῆς τὴν ὑπόστασιν ἔχουσα, κίνδυνον ἀπειλεῖ, εἰ δὲ τῷ λόγῳ τῆς διαίτης ἐξυγρυνθεῖσα τὴν λεπτοποιηθεῖσαν ὕλην ἐπὶ τὰ κάτω μέρη δίδωσι, τὴν κεφαλὴν ἀνενόχλητον ποιεῖ. Ἡ ἐκ τῆς ἀνθρακιᾶς θέρμη κεφαλαργικὴ {δέξ}, ὅτι πολλὴ ἐστὶ καὶ πυκνωτικὴ, ἢ δ' ἐκ τῶν ξύλων ἔχει καὶ ἰκμάδα καὶ δῆλον ἐκ τοῦ καπνοῦ. δεῖ δὲ τοὺς ἀνθρακας σβεννύειν οἴνω ὀλίγῳ, ἵνα μὴ παρακολουθήσῃ ἐξ αὐτῶν βλάβη. Τοῖς θαλαττουργοῖς ἐπιπολάζει τὰ πτερύγια, ὅτι ἐκ τῶν θαλαττίων ἀτμῶν δριμυτέρων ὄντων ἀναβιβρωσκόμενα τύλωσιν μετὰ φλεγμονῆς ἀναδέχεται. δύο δὲ εἶδη τούτων, τὰ μὲν προσηρημένα, τὰ δὲ συμφυῆ. Ὁ πυρετὸς πολλάκις λύει τὴν ὀφθαλμίαν, πολλάκις ἀπεργάζεται, ὅτι ὁ πυρετὸς λόγῳ τινὶ μετασυγκρίσεως· καὶ εἰ μὲν ἦ μέτριος, ὠφελεῖ, εἰ δὲ σφοδρὸς, βλάπτει. καὶ ὅτε ξηραντικὸς ἐστίν, ὠφελεῖ, ὅταν δὲ ἐναποσκηπτικὸς, ὡς ἀνάπαλιν. Ἐν τῷ θέρει μᾶλλον αἱ ὀφθαλμίαι ἐκ τοῦ ξηροῦ καὶ θερμοῦ ὄντος. τοῦτο δὲ ἀπὸ ρεύματος, ὅτι τὸ φαιδρὸν πολὺ ὄν βλάπτει τὰς ὄψεις· τὸ γὰρ ὑπὲρ τὸ δέον λευκὸν συγχυτικόν. ἐν γοῦν τῷ θέρει αἴτιον τῆς ὀφθαλμίας τὸ φαιδρὸν τοῦ ἡλίου. Ὁμοιότης ἐστὶν ὀφθαλμῶν καὶ ὠτων· πῶς γοῦν συμπάσχοντος ὀφθαλμοῦ συμπάσχει καὶ ὁ ἕτερος, οὐ μὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὠτων; ὅτι ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν πολλὴ ἐγγύτης καὶ ὅτι τὰ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν συγκινητικὰ ἔνδοθεν, τὰ δὲ τῶν ἀκοῶν ἔξωθεν. Τινὲς ὀφθαλμιάσαντες ὀξύτερον ὀρώσιν, ὅτι καθαίρονται τῇ ἀποδακρῦσει ὡς ἀπὸ τινων διακρουστικῶν κολλυρίων.